

60 let *za dobro otrok*

1953 | 2013

Zbornik ob jubileju
Zveze prijateljev mladine Slovenije

Zveza Prijateljev *let*
Mladine Slovenije

60 let *za dobro otrok*

1953 | 2013

Zbornik ob jubileju
Zveze prijateljev mladine Slovenije

Izdala: Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS)

Predsednica: Darja Groznik

Generalna sekretarka: Karin Elena Sánchez

Uredniški odbor:

Majda Struc, glavna urednica

Petra Zega, vodja odbora

Sara Geiger Bukovec, članica

Manca Perko, članica

Karin Elena Sánchez, članica

Zdenka Švaljek, članica

Širši uredniški odbor:

Anita Caruso

Mag. Franc Hočevvar

Liana Kalčina

Prof. dr. Pavle Kornhauser

Vladka Škof

Lektoriranje: Sonja Lipoglavšek

Oblikovanje in računalniški prelom: RM design d.o.o.

Tisk: Tiskarna Rotosi d.o.o.

Število izvodov: 500

Ljubljana, marec 2013

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

061.2:364.4-053.6(497.4)"1953/2013"
364.4-053.6(497.4)

ŠESTDESET

60 let za dobro otrok : 1953-2013 /
[uredniški odbor Majda Struc ... et al.]. - Ljubljana :
Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2013

ISBN 978-961-6331-47-0

1. Struc, Majda

266149632

KAZALO

UVODNIKA

Darja Groznik, predsednica Zveze prijateljev mladine Slovenije	7
Borut Pahor, predsednik Republike Slovenije	9

ZPMS SKOZI 60 LET

Majda Struc: KRONIKA	11
----------------------------	----

Karin Elena Sánchez:

ZVEZA PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE DANES IN JUTRI	61
---	----

TO SMO MI

Mojca Drčar Murko: ADA DEQUAL KRIVIC – Lik prve predsednice ZPMS	73
Majda Struc: VSI SMO HOTELI KAR K SONCU; Vida Rudolf, prva predsednica ZPM Maribor in članica prvega širšega odbora ZPMS iz leta 1953	80
Angelca Žiberna: SPOMINI NA RAZVOJNO POT ZPMS	85
prof. Pavle Kornhauser: MOJE VEČDESETLETNO SODELOVANJE Z ZVEZO PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE	87
prof. dr. Ludvik Horvat: VLOGA ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE V ZAČETKU DEVETDESETIH LET PREJŠNJEGA STOLETJA	93
Liana Kalčina: ZGODOVINA PIONIRSKÉ ORGANIZACIJE	96
Majda Struc: DEDEK MRAZ	125
Majda Struc: MI GREMO PA NA MORJE	130
Anita Caruso, Mojca Filipič Sterle: REVIJA OTROK IN DRUŽINA	142
Irena Morel: VLOGA ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE NA PODROČJU PREDŠOLSKÉ VZGOJE IN SODELOVANJA S STARŠI	144
Majda Struc: HUMANITARNOST V ZPMS	153
Jože Zupan: BRALNA ZNAČKA IN SOŽITJE Z ZVEZO PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE	159
Judita Podgornik Zaletelj: MLADI RAZISKOVALCI ZGODOVINE	168
Liana Kalčina: DELOVANJE ZPMS NA PODROČJU OTROKOVIH PRAVIC	174
Zdenka Švaljek: NACIONALNA MREŽA TOM – TELEFON ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE	208
Mag. Maja Kersnik: ZVEZA DRUŽIN OD NJENE USTANOVITVE DO DANES (od 1991 do 2012)	221
Prim. Dušica Pleterski Rigler: FORUM ZA PRAVICE OTROK V BOLNIŠNICI	228
Liana Kalčina: MLINČEK PROSTEGA ČASA (zbir programov za otroke in mladostnike)	236
Anita Caruso: POMEŽIK SONCU - omogočimo počitnice vsem otrokom	238
Anita Ogulin, Anita Caruso: HIŠA ZAVETJA ZA OTROKE - Dopolnjevanje mreže za zaščito otrok	242
Nevenka Alja Gerl: EVROPA KOT SPODBUDA ZA USTVARJALNOST MLADIH	246

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN ZVEZ

MDPM Ajdovščina: NOVE ZGODBE, NOVI IZZIVI	254
MDPM Ajdovščina: BRALNA ZNAČKA JE PLEMENITO GIBANJE	257
MDPM za Goriško: KAMENČKI IZ ZGODOVINE ZPM NOVA GORICA	259
ZPM Idrija: BREZ SRČNIH PROSTOVOLJCEV NAS NE BI BILO	264
ZDPM Jesenice: POLETI SE DOBIMO POD PINIJAMI	266
DPM Koper: ZA OTROKE ŽE OD LETA 1954	269
DPM Kranj: ŠEST DESETLETIJ V DOBRO OTROK IN DRUŽIN	272
ZPM Krško: ZA SREČNEJŠE OTROŠTVO V POSAVJU	275
MZPM Ljubljana: ZVEZA PRIJATELJEV MLADINE V LJUBLJANI	279
ZPM Ljubljana Moste – Polje: HUMANITARNOST	287
ZPM Maribor: DOM USTVARJALNOSTI MLADIH – SREDIŠČE USTVARJALNIH IDEJ IN DEJAVNOSTI ZA OTROKE IN MLADINO	290
DPM Metlika: ZA OTROKE IN Z NJIMI V VELIKI DRUŽINI	294
DPM Mojca Novo mesto: JANEZ PAVLIN – NOSILNI STEBER DRUŠTVA MOJCA NOVO MESTO	298
DPM Murska Sobota: OD SOBOTE DO BAŠKE	301
DPM Notranjska: »JUHUHU POČITNICE IN ŠE KAJ...«	304
DPM Slovenske Konjice: KONJIČKOVO POPOLDNE, ŠTORKLJINA HIŠA	307
DPM Šenčur: 40 LET DELOVANJA	310
DPM Škofja Loka: DOBIMO SE OB POL DESETIH IN ŠE KDAJ	313
DPM Šmartno ob Savi: NA ROBU LJUBLJANE, A V SREDIŠČU DOGAJANJA ..	317
DPM Trbovlje: BREZPLAČNA POČITNIŠKA VARSTVA ZA NAŠE NAJMLAJŠE	319
MZPM Velenje: MOZAIK AKTIVNOSTI ZA OTROKE, MLADE IN DRUŽINE V ŠALEŠKI DOLINI	321

BIBLIOGRAFIJA

Manca Ratković, univ. dipl. pedagoginja in prof. slovenščine: 60 LET MONOGRAFSKIH IN SERIJSKIH IZDAJ ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE	328
--	-----

PRIZNANJA

Zlate značke in pismena priznanja, podeljena med V. in VI. skupščino ZPMS (1969 - 1973)	386
Priznanja ob 20-letnici delovanja ZPMS (1973)	391
Priznanja ob 30-letnici delovanja ZPMS (1983)	393
Priznanja ob 40-letnici delovanja ZPMS (1993)	401
Priznanja ob 50-letnici delovanja ZPMS (2003)	405

ČASTNI ČLANI ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE	411
--	-----

ČLANICE ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE V LETU 2013	413
---	-----

Ponosni smo na svoje korenine!

60 let naše Zveze prijateljev mladine Slovenije je častitljiva obletnica, ki zahteva pogled nazaj, na zdajšnji trenutek ter zastavlja vprašanje, kako naprej.

Vesela sem, da publikacija, ki jo imate v rokah, opisuje nadvse pomembno družbeno vlogo ZPMS. V letu 1953, ki ga štejemo še za povojni čas, je bila prav ta organizacija vir zamisli, predlogov ter konkretnih akcij in načrtov, katerih enotni cilj je bil skrb za otrokov razvoj. Združevala je starše in najrazličnejše strokovnjake. Opozarjala politične in druge ustanove na potrebe odrasčajočih. Prav ZPMS je bila gonilna sila pri ustanavljanju otroških svetovalnic, prvih počitniških kolonij, prav naša organizacija je opozarjala na pomen razvoja v predšolskem obdobju, na pomen dobrih igrac, otroških igrišč in še in še bi lahko naštevali. Lepo je, da se s tem zbornikom spomnimo prizadevanj, dosežkov in ljudi, ki so prepoznali potrebe in pomen otrokovega razvoja.

Ko govorimo o zdajšnjem trenutku naše organizacije, ne moremo mimo neugodnih finančnih razmer, ki za nas predstavljajo dvoje ovir. Kapitalistična preobrazba naše družbe klesti socialno državo, kar se odraža na področju socialnega in zdravstvenega varstva naših otrok ter nasploh glede omogočanja razvoja njihovih zmožnosti. Zdi se, da je ZPMS pri nekaterih svojih prizadevanjih na začetku poti, saj so nekatere že izbojeване bitke za dobrobit odrasčajočih kar nekako izgubljene. ZPMS mora, ne le opozarjati vso družbo in vladajoče na osnovne pravice, zapisane v Ustavi RS in Konvenciji o otrokovih pravicah, temveč pri zagotavljanju teh pravic odigrati aktivno vlogo. Dokler cilji ne bodo doseženi, tudi naša prizadevanja ne smejo ponikniti. Tudi v poslanici ob Tednu otroka oktobra 2012 smo javnost opozorili na bedo premnogih otrok, na kršenje njihovih osnovnih pravic in razslojevanje naše družbe. ZPMS in tudi druge humanitarne organizacije lahko zanje veliko storijo, peljejo otroke na morje, lahko tudi nahranijo lačna usta, a ne pozabimo – potrebne so sistemske rešitve, ki bodo našo državo spet umestile v okvir socialne države. In še k drugem pomenu sedanjega trenutka. Naša družba se preoblikuje in spremembam mora slediti tudi naša organizacija. Osnovna prizadevanja ostajajo ista, poti do udejanjanja pa morajo biti bolj prilagojene sodobnemu času. Pridobivanje sredstev, ki omogočajo izvedbo naših programov, spodbuja nove, sodobne pristope in manj opiranja na razpisna sredstva. Zahteva črpanje

evropskih sredstev, močnejšo lastno dejavnost, socialno podjetništvo in še kaj. Kako naprej? S skupnimi močmi lahko prevetrimo našo organizacijo tam, kjer je to potrebno. Pomladimo naše vrste, saj bodo mladostniška zavzetost in ideje oplemenitile našo ZPMS. Ostanimo to, kar so si zamislili naši predhodniki – močna, regijsko razvejana organizacija, ki s pretanjenim občutkom za dobrobit naših otrok niza svoje dejavnosti in akcije.

Spoštovani prostovoljke in prostovoljci, sodelavke in sodelavci! Mi vsi smo Prijatelji mladine, ker dobro vemo, da samozavestni otroci in mladi, ki imajo pogoje za razvoj svojih talentov, ustvarjajo demokratično, socialno pravično in v vseh pogledih prodorno družbo.

Darja Groznik, predsednica Zveze prijateljev mladine Slovenije

Spoštovani Prijatelji mladine!

Z veseljem in hvaležnostjo sem sprejel vabilo, da prevzamem pokroviteljstvo ob jubilejni 60- letnici Zveze prijateljev mladine Slovenije. To je ena od najbolj uglednih organizacij civilne družbe v Sloveniji, ki v javnosti uživa širok, nesporen in zaslužen ugled. Zgodba o Zvezi prijateljev mladine Slovenije je zgodba o mladosti, o človekoljubju, srčnosti in požrtvovalnosti. Šest desetletij njenega delovanja v dobrobit otrok, mladostnikov in družin je neizbrisno sooblikovalo našo družbo v duhu solidarnosti in nesebične pomoči ter poudarja vrednote, ki so v današnjih časih še kako pomembne in potrebne za razvoj družbe, v kateri živimo. Zveza prijateljev mladine Slovenije je svojo vlogo oblikovala na temeljih vrednot prostovoljnega dela in negovanja dobrih medčloveških odnosov. Kako pomembno vlogo imajo prostovoljci in prostovoljke pri risanju nasmehov na obraze otrok, sem spoznal tudi sam, saj sem bil del te velike družine. Tega ne bom nikoli pozabil. Zveza prijateljev mladine Slovenije je v vsakem obdobju razvoja naše družbe znala najti svojo vlogo, s katero je uresničevala svoje temeljno poslanstvo - prizadevanje za dostopnost in vključenost otrok in mladostnikov v družbo. V prvih letih delovanja organizacije, na začetku 50-ih, ko so bili v času povojne obnove materialni pogoji za življenje skromnejši, je bila pozornost organizacije namenjena osnovnim potrebam, zbiranju hrane za šolske mlečne kuhinje. Kasneje je Zveza prijateljev mladine Slovenije pomembno sodelovala pri nastajanju mnogih stvari, ki se danes zdijo samoumeven del skrbi za otroke in mladostnike: od igrišč, vrtcev in šol, pionirskih knjižnic, do vzgojnih posvetovalnic, štipendijskih skladov in podobno. Zveza prijateljev mladine Slovenije pa je rasla tudi v strokovnem smislu. Bila je in je še vedno pomembna opora skrbi za družino in uveljavljanju ustreznih politik. Slovenija ima danes tudi po njeni zaslugi moderno urejeno oskrbo dojenčkov in visok standard skrbi za družino, ki nam ga mnogi zavidajo: od porodniškega dopusta, ki lahko traja leto dni, do primerne in dobro razvite pediatrične mreže. Prav je, da se tega zavedamo in ne dopustimo, da bi se ta standard v kriznih časih zniževal, saj si Slovenija kot država z zelo majhno rodnostjo tega preprosto ne sme dovoliti. Ponosni smo lahko, da imamo civilno gibanje, ki zmeraj tako trdno in pogumno zagovarja pravice najmlajših, njihovih staršev ter jim nudi pomoč in oporo, da otroci preživljajo brezskrbno otroštvo.

Z leti ste že uveljavljenim dejavnostim dodajali nove vsebine. S tem dnevno dokazujete svojo nesebično predanost otrokom in njihovim staršem. Programi prostočasnih dejavnosti za otroke, zlasti letovanja, program Pomežik soncu, TOM telefon, otrokom v stiski dajejo priložnost, da so otroci slišani. Bralna značka, ki je pred dvema letoma praznovala svojo 50. obletnico, sodi med programske bisere. Upravičeno smo ponosni na to bralno gibanje, ki mu v svetu ni enakega. Otroški parlament, ki je pred tremi leti praznoval svojih 20 let, ima nekoliko daljše korenine v problemskih pionirskih konferencah. V teh desetletjih ste dosegli, da so otroci slišani, verjamem tudi, da bodo njihovi predlogi prej ali slej upoštevani. Pri tem lahko pričakujete vso mojo pomoč in podporo.

Poleg naštetega ste razvili tudi vrsto programov za družine: Forum za pravice otrok v bolnišnici je storil že veliko za humanizacijo bivanja otrok v teh ustanovah, Forum zoper fizično kaznovanje otrok je dosegel, da odpoved tovrstnemu ravnanju že prodira v zavest staršev, še bolj pa otrok...

Še posebej pa želim izpostaviti humanitarno dejavnost ZPMS. Podatek, da ste do zdaj zbrali več milijonov evrov za človekoljubne namene in pomoč otrokom, ki so zaradi materialnih razmer prikrajšani za brezskrbno življenje in dejavnosti, ki so skorajda nujen del življenja mladih, je vreden globokega spoštovanja. Ob vsem tem pa je zagotovo še bolj pomembna človeška opora družinam in otrokom, ki živijo v stiski in le-te seveda ni moč izmeriti; lahko jo samo slutimo. Zavedam se, da tako obsežna medijska opora in podpora javnosti, kot jo doživljate, zahteva popolno preglednost in poštenost pri delovanju, zato vam izrekam vse priznanje, da ste to dosegli. Vaša prednost je programska in organizacijska širina. Razvejanost in trdnost mreže ZPMS pa je trdno zagotovilo za učinkovitost.

V svojih razmišljanjih, kako pomembna je Zveza prijateljev mladine Slovenije za našo družbo, moram posebej izpostaviti in svojo hvaležnost za ves trud izreči tudi gospe Aniti Ogulin. Gospa Ogulin, ki je nedvomno steber vseh dejavnosti že več kot štirideset let, s svojo srčnostjo in predanostjo delu dokazuje, da z neomajno voljo lahko pomagamo sočloveku, če le želimo.

Vesel sem, da sem lahko del te izjemne zgodbe. V poletnih mesecih lanskega leta sem z ekipo prostovoljcev in vami, cenjenimi prostovoljkami in prostovoljci, prispeval majhen kamenček v mozaik vaših aktivnosti in le tako tudi znova поблиže spoznal vaše delo in skrivnost uspeha.

Spoštovane prostovoljke in prostovoljci, sodelavci in sodelavke, aktivisti in podporniki Zveze prijateljev mladine Slovenije, dovolite mi, da vam čestitam ob 60. obletnici vašega uspešnega dela in se vam ob tej priložnosti iskreno zahvalim tako v svojem osebnem imenu, kot tudi v imenu predsednika RS za vse, kar ste storili tako za otroke kot tudi njihove starše.

Želim vam še naprej uspešno delo!

Borut Pahor, predsednik Republike Slovenije

ZPMS SKOZI 60 LET

Majda Struc:

KRONIKA¹

PRED USTANOVITVIJO ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE

»Tako po drugi svetovni vojni je bila poleg šole kot pomembnega vzgojnega dejavnika Pionirska organizacija edina, ki je skrbela za izvenšolsko dejavnost otrok. Vezana na LMS/SKOJ/ in šolo se je razvijala na eni strani iz zdravih tradicij NOB – ko so bili pionirji del borcev za svobodo – in na vzgledih naše borbene mladine pri obnovi domovine, gojila patriotizem, tovarištvo, odnos do dela itd. S tem je prav v tej fazi odigrala važno vlogo pri oblikovanju naših otrok, ker jim šola v tistem času še ni mogla dati tega v dovoljšnji meri.

Na drugi strani pa so negativni pojavi: strumnost, vojaški značaj, zaprtost bili oni, ki so opozorili naše državno vodstvo - CK – da bi nadaljnji razvoj naše edine dečje organizacije v tem pravcu ne prispeval k pravilnemu oblikovanju bodočega socialističnega človeka...«²

Celotno področje, ki ga danes poimenujemo kot »družbene dejavnosti«, je bilo zelo slabo razvito ali pa na temeljih (v veliki meri v domeni cerkve), ki za novo oblast niso bili sprejemljivi. V tem času je bila pomemben dejavnik razvoja celotnega področja skrbi za družino in otroka Antifašistična fronta žena (AFŽ).³ Kot množična organizacija naprednih žensk je pomagala državi pri ustanavljanju najrazličnejših ustanov, namenjenih mladim in otrokom: jasli, igrišč, materinskih posvetovalnic, dispanzerjev, itd.

¹ V kroniki, ki smo jo razdelili po mandatih posameznih predsednikov, zajemamo prelomne dogodke v dejavnosti ZPMS, razen tistih (pionirska organizacija, otrokove pravice...), ki so bolj temeljito obdelani v prispevkih v II. delu tega zbornika; zaradi časovnega pregleda pa se nekatere navedbe tudi ponavljajo.

² Ada Krivic, uvodno poročilo na ustanovnem zboru Zveze prijateljev mladine Slovenije, Ljubljana, 1. marca 1953.

³ AFŽ – Antifašistična fronta žena (v Sloveniji je imela različna imena: Protifašistična zveza žensk, Protifašistična zveza žen...) je bila ustanovljena 1942 v Bosanskem Petrovcu; leta 1953 se je preimenovala v Zvezo ženskih društev Jugoslavije, 1961 pa v Konferenco za družbeno aktivnost žensk.

Pri vladi je bil kmalu po vojni ustanovljen Svet za zaščito matere in otroka, katerega naloga je bila usmerjati, proučevati to problematiko in predlagati vladi predloge za boljše rešitve tudi na področju vzgoje in izvenšolske dejavnosti otrok. Vendar to administrativno telo ni imelo svojih živih stikov s terenom – z življenjem – in seveda tudi nikakršnih uspehov.

Februarja 1951 je bila v Beogradu Konferenca o izvenšolski vzgojni problematiki. Med drugim so na tej konferenci ugotovili, da ne bi bilo dobro, če bi Pionirska organizacija (dalje PO) obdržala monopol nad pristoječimi dejavnostmi za vso šoloobvezno mladino. Konferenca je prav tako sklenila, da je PO le ena od otroških organizacij in da se lahko otroci prostovoljno vključujejo v organizacije ali podmladke raznih društev: Partizan, Ljudska tehnika... V bojazni, da se podmladki

Okvirna pravila »Društva prijateljev mladine«

I. IME, SEDEŽ, OBMOČJE IN NAMEN DRUŠTVA

1. člen — Društvo se imenuje: »Društvo prijateljev mladine v ...«
2. člen — Prijatelji mladine lahko ustanovljajo »Društva prijateljev mladine« za območje enega ali več krajev, občine ali mesta. V večjih mestih se lahko ustanovi več takih društev za posamezne mestne predele. Sedež in območje društva se določi z društvenimi pravili.
3. člen — Društva prijateljev mladine pomagajo staršem, šolam, vsem posameznikom in zavodom, ki jim je vzgoja mladine prvenstveno zaupana, da se mladina vzgaja v moralne, kulturne in telesno zdrave državljane socialistične FLRJ.

II. NALOGE

4. člen — »Društvo prijateljev mladine« opravlja kot celota ali v sekcijah zlasti naslednje naloge:
 - a) Skrbi in pomaga pri ustanavljanju in delovanju čim več praktičnih vzgojnih sredstev v svojem kraju (otroška igrišča, zabavišča, mladinski športni prostori, pionirske knjižnice in čitalnice, mladinski odri, kino dvorane in podobno), sodeluje tudi pri organizaciji kulturnih zabav, letovanj in taborjenj ter pomaga vsem družbenim organizacijam, ki vse to organizirajo.
 - b) Posebno skrb posveča družinski vzgoji, zato je po svojem članstvu stalno v tesnih osebnih stikih s starši in skuša z njimi reševati na roditeljskih in tem podobnih sestankih vsa pereča vzgojna vprašanja, še posebno pa skrbi za mladino, ki živi v moralno in socialno ogroženem okolju.
 - c) Šoli, otroškim vrtcem, šolarskim in dijaškim domovom, kuhinjam, pionirskim in mladinskim organizacijam, društvom in klubom s podmladki in podobno izkazuje pomoč s tem, da jih moralno in materialno podpira v njihovih delovnih naporih.
 - d) Na probleme vzgoje mladine društvenega območja opozarja na množičnih sestankih, posvetih, zborih, skupščinah itd. s predavanji, po tisku in radiu.
 - e) Trudi se za izobrazbo svojega članstva, ki mu posreduje vso dosegljivo pedagoško literaturo, prireja zanje posebna vzgojna predavanja, diskusije in podobno.

v teh društvih ne bi mogli razvijati, je diskusija na tej konferenci izpostavila vprašanje, ali je PO sploh potrebna – v nekaterih republikah so jo celo ukinili ali pa je njeno delo za nekaj časa zamrlo.⁴

Po Mednarodnem kongresu o zaščiti otrok v Zagrebu aprila 1952⁵ so začeli množično ustanavljati prva **društva prijateljev mladine** (dalje DPM). V vseh republikah in lokalnih skupnostih so ustanovili **iniciativne odbore za ustanavljanje DPM...**⁶

Na tej konferenci je bil ustanovljen tudi »Savez društava za brigu i vaspitanje dece i omladine«, v katerem so bili predstavniki organizacij, ki so se kakorkoli ukvarjale z družino in otroki. Slovenija tega modela ni prevzela, ampak je raje ustanovila **Zvezo prijateljev mladine Slovenije** (dalje ZPMS), ker je praksa pokazala, da je takšna koordinacija učinkovita le ob konkretnih aktivnostih.

Prvih 40 društev v Sloveniji pa je bilo ustanovljenih že v letu 1950.⁷

USTANOVNI OBČNI ZBOR

Ustanovni občni zbor Zveze prijateljev mladine Slovenije je bil 1. marca 1953 v Domu sindikatov v Ljubljani. Prisotnih je bilo 248 predstavnikov društev prijateljev mladine in 320 predstavnikov starešinskih pionirskih svetov.⁸ Med gosti občnega zbora so bili: Vida Tomšič, predsednica centralnega odbora AFŽ Jugoslavije, delegacije republiških zvez, Franc Kimovec, sekretar Sveta za prosveto in France Bevk, predsednik Društva slovenskih književnikov. Skupščino je vodil Ivan Regent.

Dnevni red:

1. poročilo o dosedanjem delu pionirskih svetov in društev prijateljev mladine;
2. oblike dela s starši in ostalimi, ki delajo z mladino;
3. predlog pravil Zveze prijateljev mladine Slovenije;
4. volitve republiškega odbora ZPMS;
5. razno.⁹

⁴ Preobrat se je zgodil s pismom CK KPJ (8. julij 1950), ki so ga naslovili republiškimi in pokrajinskim komitejem Komunistične partije in Narodni mladini Jugoslavije. Več glej prispevek Zgodovina pionirske organizacije na str. 96.

⁵ Ada Krivic, Poročilo ZPMS, II. skupščina 8. in 9. februarja 1955, str. 3.

⁶ Dr. Ludvik Horvat, seminar ZPMS, Ljubljana, december 1991: »Nikoli ne bo treba zanikati, da smo kot organizacija bili ustanovljeni po nalogu ZKS, ki je bila na oblasti, toda namen delovanja te organizacije nikoli ni bil represiven. Vedno je bila del sistema, kjer se je skušala oblast v evropsko primerljivih pravilih identificirati kot demokratična...«

⁷ Društva so ustanavljali na osnovi Zakona o društvih, Uradni list FLRJ, šte. 51/1946.

⁸ Po letu 1950 je prišlo do reorganizacije PO. Poleg mladine in prosvetnih delavcev so vključili še starše, javne delavce, predstavnike množičnih organizacij in začeli ustanavljati pionirske svete kot starešinske organizacije.

⁹ Zapisnik ustanovnega občnega zbora ZPMS, Ljubljana, 1. marec 1953.

Utrinki iz razprave:

Ad 1.

Ada Krivic: »Poleg neposrednega dela z otroki je naloga društev nuditi pomoč in sodelovanje vsem, ki neposredno delajo z mladino, staršem, šolam prosvetnim in socialno-zdravstvenim zavodom, ki jim je vzgoja zaupana, in vsem organizacijam in društvom s podmladkom. Priprava in usmerjanje različnih prireditev, praznovanj, namenjenih razvedrilu otrok: novoletna jelka, zimske igre, pust, pozdrav pomladi, teden matere in otroka, 25. maj, 29. november, letne oblike (taborjenja, izleti), pohodi, dnevna letovanja, razstave, tekmovanja, festivali, ustvarjanje materialne baze za izvenšolsko razvedrilo (igrišča, telovadnice, delavnice, sobe, čitalnice, lutkovni odri.....). Ena najvažnejših nalog društva pa je vzgoja staršev ... S tem pa ZPM do neke mere skrbi za celoten program vzgoje otrok in mladine; pomagala bo oblikovati neko kritiko dela z mladino in prav na ta način poglobljala odgovornost in odnos družbe, vseh državljanov do prave vzgoje in vzrasta bodočih državljanov«. ¹⁰

Ad 2.

Novak, Murska Sobota: »V šolo »ciganski razred« so mladi cigančki zahajali le toliko časa, dokler so lahko hodili bos, potem jih ni več bilo, ker nimajo obutve.«

Čopič, Nova Gorica: »DPM bi morala nekaj ukreniti tudi glede glasbene vzgoje naše mladine. Imamo okrog 40 pionirskih zborov z okrog 1300 pionirčki, manjka pa glasbenih del.«

Kukovica, Trbovlje: »Pionirji se bodo sestajali v domu Svobode... V teh domovih bo treba pripraviti tudi letna igrišča, kino itd. S tem bomo dosegli, da bodo starši in vsi prosvetni delavci v skupnih razgovorih reševali vzgojna vprašanja, kjer se pojavljajo.«

Jančič, Maribor: »Instruktor se mora zavedati, da mora vzgojiti otroka tako, da bo iz njega rasel kulturni človek, razgledan človek, zdrav človek z logičnim mišljenjem...«

Mavec, Novo mesto: »... nesoglasja so nastala med DPM in AFŽ, kar se je pokazalo tudi pri praznovanju novoletne jelke; tudi novomeško učiteljsiše ni pokazalo razumevanja za naše delo...«

Savić, Savez društava za brigu i vaspitanje dece i omladine Jugoslavije: »Ne smemo pozabiti, da skrb za vzgojo otrok ni samo stvar naših organizacij, ampak stvar vseh

¹⁰ Isto, Ada Krivic, uvodno poročilo na ustanovnem občnem zboru ZPMS, Ljubljana, 1. marec 1953, zapisnik.

ljudi; da ni naš monopol, temveč moramo vzgajati javno mnenje v smislu, da je skrb za otroke, stvar vseh ...»¹¹

Zgonik, Maribor: »Potrebe po vrtcih so velike (v Mariboru zajetih le 8 odstotkov otrok). Ne smemo samo čakati, da bo država zgradila zadostno število vrtcev, ampak mora DPM samoiniciativno pristopiti k reševanju tega vprašanja ...«

Pogačnik, Celje: »Pereče vprašanje so mladinski domovi. Vajenci in dijaki se na primer pripeljejo v Celje okoli pol šeste ure, odhajajo v razrede in ostajajo v njih do večera ...«

Tratar, Novo mesto: »Tudi v šolah v našem okraju pionirji ne najdejo prostora, kjer bi se izživiljali. V vsem okraju imamo 60 šol, od teh je 20 takih, da ne morejo v njih najti niti enega prostora za zabavo, ker so stavbe slabe in bi bilo pravzaprav šolo potrebno v teh krajih zapreti.«

Cvetko, Ljubljana: »Mladi svet bo postal glasilo ZPMS. Velik del nalog DPM je v tem, da vzgaja starše in si pri tem pomaga z našim tiskom.«

Rudolf, Maribor: »V borbi za mladino postavljamo nekatere stvari preveč filistrsko. Na primer: da se mladini ne bi pustilo plesati. Dolžnost naših DPM je, da omogočijo mladini kulturno zabavo.«

Klajnšček, Ljubljana: »Te igrače so napravljene zato, da se prodajo, ne pa z namenom, da bi vzgojno vplivale na otroka, ki naj bi se z igračami navajal na delo«.¹²

Ad 3.

Ni bilo razprave in pravila ZPMS so bila soglasno sprejeta.

Ad 4.

Za predsednico so izvolili **Ado Krivic**.

1953 – 1955:

predsednica: **ADA KRIVIC**

sekretar: **VILKO KOLAR**

¹¹ Isto.

¹² Isto.

V imenu kandidacijske komisije je tov. Nika Arko podala naslednji predlog za 35-članski širši odbor Zveze prijateljev mladine Slovenije:

Ada Krivic, profesorica, predsednica Sveta ~~pionirjev~~ Zveze pionirjev Slovenije, Ljubljana - predsednica Zveze; za člane pa:

Arko Nika, juristka, tajnica Odbora za zaščito matere in otroka pri Svetu za soc. skrbstvo in zdravstvo, Ljubljana,

Avčin dr. Marij, zdravnik, primarij otroške klinike, Ljubljana

Cvetko Vladimir, učitelj, urednik "Mladega sveta", Ljubljana

Čopič Venceslav, profesor, član okrajnega pionirskega sveta, Gorica,

Golar Manko, učitelj, Ljutomer,

Klanjšček Ada, nameščenka, predsednica DPM, Ljubljana

Klanjšček Vasja, polkovnik JLA, Narodni heroj, predsednik

Streleke družine Slovenije, Ljubljana

Kolar Vilko, učitelj, tajnik Sveta Zveze pionirjev Slovenije,

St. Vid,

Kraigher Olga, nameščenka, tajnica Rdečega križa Slovenije,

Ljubljana,

Levrenčič Ivan, strokovni učitelj v Gluhonemnici, Ljubljana,

Medinek Miloš, učitelj, predsednik MLO Maribor,

Liliša Bogomir, šolski inspektor, Postojna,

Loštrek Stane, delavec, član Delavskega sveta TAM, predsednik

DPM Pobrežje, Maribor,

Lunašek dr. Slava, zdravnica, Ljubljana,

Markič Stane, študent, član CK LMS, član "Tabornika", Ljubljana,

Miklavič Zvonko, profesor, član MLO, svet za prosveto in kul-

turo, Ljubljana,

Mulej Mirko, delavec, Jesenice,

Novak Vojko, urednik "Pionirskega lista", Ljubljana,

Puhar Helena, učiteljica, Ljubljana,

Regent Ivan, član CK ZKS, predsednik "Svobode", Ljubljana,

Ribičič Jože, učitelj in mladinski pisatelj, predsednik mest-

nega pionirskega sveta, Ljubljana,

Rudolf Vida, profesorica, predsednica DPM Maribor,

Senica Helena, profesorica, Murska Sobota,

Sojer Tone, urednik pionirskih oddaj Radia Ljubljana,

Svetina Mira, nameščenka, članica CK ZKS, Kranj,

Savnik Tomaž, načelnik Telovadne zveze in predsednik "Parti-

zana "Narodni dom", Ljubljana,

Šilih Gustav, profesor na učiteljskišči, Maribor,

Širok Albert, učitelj, predsednik DPM Vič, Ljubljana,

Taufer Milena, tajnica DPM Novo mesto,

Vidic Fraňjo, predsednik okrajnega pionirskega sveta, Tolmin,

Vrščaj Zima, profesorica, urednica "Cicibana", članica "Založ-

be "Mladinska knjiga", Ljubljana,

Vrtačnik Milan, učitelj, Ljubljana,

Winkler Venceslav, učitelj, predsednik DPM "Majda Vrhovnik",

Ljubljana

....., član ljudske tehnike, Ljubljana.

Ker nihče ni imel dodatnega predloga za širši odbor Zveze prijateljev mladine Slovenije, je dal tov. Winkler Venceslav predlog kandidacijske komisije na glasovanje. Predlog je bil soglasno sprejet.

V imenu kandidacijske komisije je tov. Nika Arko podala naslednji predlog za kontrolni odbor Zveze prijateljev mladine Slovenije:

Bebler dr. Damjana, zdravnica, Ljubljana,

Hudales Zoran, učitelj, Državni sekretariat za notranje za-

dave, Ljubljana,

Šmidt dr. Vlado, profesor VPS, Ljubljana,

Tepina ing. Marjan, grad. inženjer, Ljubljana,

Tratar Jože, tajnik okrajnega pionirskega sveta Novo mesto.

Tudi za nadzorni odbor ni bilo dodatnih predlogov, zato je dal ~~predsedujoči~~ predsedujoči tov. Winkler Venceslav, predlog kandidatne komisije za kontrolni odbor Zveze na glasovanje. Predlog je bil soglasno sprejet.

V navedenem obdobju je bilo v Sloveniji 180 društev prijateljev mladine in še nekaj desetini iniciativnih odborov.¹⁶

»V okviru komune se bodo morala DPM uveljaviti tako, da jih bo občinski ljudski odbor upošteval kot družbene činitelje, ki lahko postavljajo zaradi svoje aktivnosti in požrtvovalnosti tudi svoje zahteve in sodelujejo pri razpravi in reševanju vseh vprašanj otrok, mladine in družine! ... Delovne metode društev so uspešne tam, kjer so zgrajene na razpoložanju ljudi. Če bo naloga, ki se je lotevamo, izhajala iz življenjske potrebe kraja, bo odziv ljudi življenjski in konkreten ... Ni nujno, da se vsa društva nazivajo društvo prijateljev mladine, čeprav ta naziv vključuje zelo raznoliko delo ...«¹⁷

V svojem poročilu je takratna predsednica Ada Krivic poudarila sposobnost društev pri prepoznavanju trenutno aktualnih problemov in pri sodelovanju reševanja le-teh. Že za prva društva je značilna kompleksna obravnava zaščite in vzgoje mladine: od predšolske dobe do mladostnikov. Veliko pozornosti so namenili **vzgoji za starševstvo: vzgojno-zdravstvene in pravne posvetovalnice, šole za starše¹⁸ in poljudnoznanstvena revija Mladi svet.¹⁹**

Leto 1954 je bilo v znamenju **Svetovnega kongresa za zaščito otrok**, ki ga je v začetku septembra v Zagrebu organizirala Mednarodna unija za zaščito otrok (sedež v Ženevi) in na katerem je imela opazen prispevek tudi ZPMS, saj je sodelovalo 23 delegatov z 8 referati. Na kongresu so delali v naslednjih sekcijah: splošna vprašanja; otrok, izločen iz družine iz zdravstvenih in vzgojnih razlogov; otrok v neurejeni družini; problem družinskih odnosov v izrednih prilikah.²⁰ Zaključki kongresa so vplivali tako na razvoj zaščite otrok kot na vsebinske orientacije ZPMS in njenih društev.

ZPMS je vodil glavni odbor. Njegova osnovna naloga je bila obravnava pomembnih vprašanj, ki zadevajo otroke in družine in aktivno sodelovanje pri reševanju le-teh. Ada Krivic: *»Naj omenim le nekatera od mnogih, še tako malo obdelanih vprašanj: osvetlitev mladostnika, dolžnosti družbe do njegove pravilne vzgoje, vprašanja spolne vzgoje, odnosi v družini, mesto ženske v družini in družbi, patriotska vzgoja otrok in mladine, estetska vzgoja... Prav tako vprašanja mladinskega kriminala, boj proti alkoholu, zdravstveno varstvo in zdrava prehrana otroka in družine... Začeto je delo v okviru študijskih skupin, centrov, komisij in aktivov, kjer sodelujejo vsi zainteresirani družbeni in strokovni delavci iz ustanov in institutov, daje upanje, da bomo storili korak dalje v načinu našega dela...«²¹* Med najbolj uspešnimi dejavnostmi je bila izjemno široka in dobro organizirana

¹⁶ V Sloveniji je bilo leta 1955 482.000 prebivalcev starih do 18 let.

¹⁷ Ada Krivic: Poročilo o delu ZPMS na drugi letni skupščini, Ljubljana, 8. februarja 1955.

¹⁸ S Šolo za starše so začeli v Mariboru in Ljubljani – v obliki večerne šole je trajala 3 mesece.

¹⁹ Revija Mladi svet sta izdajali ZPMS in Društvo pedagoških delavcev od leta 1950 v začetni nakladi 5000 izvodov.

²⁰ Poročilo o udeležbi na Svetovnem kongresu za zaščito otrok, Ljubljana, 1954.

²¹ Ada Krivic: Poročilo o delu ZPMS na drugi letni skupščini, Ljubljana, 8. februarja 1955.

aktivnost ob **tednu otroka**, v kateri so sodelovale vse družbene organizacije, ustanove in državni organi. Novoustanovljeni lokalni **skladi za varstvo otrok** pri mestih in okrajih so v Sloveniji zbrali 40 milijonov dinarjev,²² ki so jih namenili za pospeševanje do tedaj še nerazvitih oblik dela na tem področju. Aktivnosti je vodila ZPMS.

ZPMS je na svoji izredni skupščini aprila 1954 začela javno razpravo o reformi šolstva in družbenega upravljanja ter v njej postavila izhodiščna načela za razvoj tega področja. Diskusija o teh vprašanjih je imela močan odmev v strokovni in splošni javnosti tako v Sloveniji kot v drugih republikah.

Komisije ZPMS:

- *Komisija za predšolsko vzgojo* – v organizirano varstvo je bilo zajetih le 5 odstotkov predšolskih otrok. V pripravi je bil Zakon o obveznem ustanavljanju vrtcev. Komisija je med drugim pripravila pedagoški tečaj za negovalke in medicinske sestre, ki so skrbele za majhne otroke v bolnišnicah, otroških ustanovah, ki so jih ustanavljali zasebniki ali lokalne oblasti po soseskah. Pripravila je priročnik: *Higiena predšolskega otroka*. Leta 1953 je ZPMS pripravila razstavo pedagoško dobrih igrac, komisija pa izdala vrsto priporočil za ureditev igrišč in v sodelovanju z Zavodom za napredek gospodinjstva, načrt za izdelavo dobrega pohištva za otroke;
- *Komisija za organizacijo prostega časa pionirjev in mladine* - v njej so predstavniki DPM, organizacij in društev (23), ki so imeli v svojem programu tudi skrb za otroke in mladino. V tem letu je preko DPM letovalo 3.200 otrok. ZPMS jim je za letovanje zagotovila 3 milijone dinarjev za 141 šotorov. Pomembna aktivnost komisije je bilo praznovanje otroških praznikov, zlasti dedka Mraza;
- *Komisija za estetsko in književno vzgojo otrok* - »Komisijo smo osnovali z namenom, da bi proučila, razvijala in popularizirala pri nas v mnogo čem dokaj zanemarjeno ali bolje, šele porajajočo se načrtno vzgojo otrok v književnosti,²³ glasbi, izraznem plesu, na likovnem področju in drugod.«²⁴ Komisija je pripravila seznam najboljših mladinskih knjig. »Ena osrednjih nalog komisije pa je nedvomno to, da ustvari temelje za študij mladinske književnosti in mladinskih problemov sploh. Zato ustanavlja študijsko knjižnico...«²⁵ Na likovnem področju je delovala skupina 12 slikarjev in kiparjev; pripravili so več razstav otroških slik. Za otroški in mladinski film je komisiji uspelo, da je Svet za prosveto in kulturo LRS ustanovil proračunsko ustanovo.

Za predsednico ZPMS je bila še enkrat izvoljena **Ada Krivic**, za sekretarko pa **Hela Skulj**.

²² Za primerjavo: strošek 3-tedenskega letovanja je bil 3.000 do 4.000 dinarjev.

²³ Mladinska knjiga je v tem času letno izdala povprečno 50 knjig.

²⁴ Poročilo o delu ZPMS na drugi letni skupščini, Ljubljana, 1955.

²⁵ Isto.

1955 - 1959:

II. skupščina je bila 8. in 9. februarja 1955.

predsednica: **ADA KRIVIC**

sekretarka: **HELA SKULJ**

Predsedstvo plenuma ZPMS:

- Vladimir Cvetko	- Majda Markič	- Jože Vagner
- Ančka Čerin	- Zvone Miklavič	- Brane Vesel
- Anica Dolanc	- Lojze Prvinšek	- Olga Vipotnik
- Mila Jež	- Stane Repar	- Zima Vrščaj
- Ada Klajnšek	- Vida Rudolf	- Miran Zirkelbach
- Ada Krivic	- Stanka Sagadin	- Mima Zupančič
- Boris Lipužič	- dr. Bronislav Skaberne	- Andrina Žaucer
- dr. Slava Lunaček	- Hela Skulj	

*»Naša društva so se v zadnjih letih zelo afirmirala kot vzgojne družbene organizacije staršev, prosvetnih in javnih delavcev ter vseh državljanov. Dejansko so postala centri za napredno in sodobno reševanje problemov družine in otroka ...«.*²⁶

Leta 1955 je bilo v Sloveniji 250 društev s skoraj 90.000 člani, ustanavljali pa so še nova. Največ društev (76) je bilo v okraju Maribor, v okraju Ljubljana pa 73. Kjer so bila društva ustrezno aktivna, so imela svoje predstavnike v upravnih organih ustanov, tako v zdravstvenih, kot tudi v prosvetnih, socialnih in drugih. V industrijskih območjih so se DPM neposredno povezovala z delavskimi sveti, na podeželju pa z upravnimi odbori kmetijskih zadrug, skupaj so izvajali tudi številne akcije in aktivnosti: ureditve otroških igrišč, vrtecev... Karel Schmautz: *»Kot primer izredne dejavnosti bi omenil društvo v Preboldu, ki je majhen trg v celjskem okraju, ki pa ima tekstilno tovarno. Predsednik tega društva je kmet in to društvo se je povezalo s tovarno in kmetijsko zadrugo. Tekstilna tovarna mu je odstopila hišo, vredno dva milijona, opremo za otroški vrtec v njej, vredno 600.000 din, in opremila otroško igrišče, za kar je dala 100.000 din. Kmetijska zadruga v Preboldu je temu društvu, ko je organiziralo mlade zadružnike, poklonila zemljo, dala na razpolago traktorista in bencin tako, da so se vsi mladi zadružniki naučili ravnanja s traktorjem in šli na stroške kmetijske zadruge orat zemljo kmetom, denar pa porabili za svojo zadrugo. Zadruga in tekstilna tovarna sta znali pomagati društvu ter urediti važen družbeni problem v tej okolici, organizirali sta družbeno prehrano, otroški vrtec, itd.«*²⁷

V tem obdobju so začeli ustanavljati tudi **občinske zveze DPM** kot koordinacijska telesa, ki so usklajevala delo društev v mejah občin in vplivala na občinsko politiko

²⁶ Publikacija: III. skupščina ZPMS, Ljubljana, 5. in 6. oktober 1959.

²⁷ Publikacija: III. skupščina ZPMS, vsebina in sklepi, Ljubljana, 5. in 6. oktober 1959.

glede skrbi za otroka in družino; v letu 1959 je imela polovica občin občinsko zvezo DPM (dalje OZDPM). S krepitvijo občinskih zvez so se spreminjale vloge in metode dela okrajnih zvez DPM, ki pa so bile še vedno pomemben dejavnik na nerazvitem in podeželskem območju. Medtem ko so OZDPM bolj delovale neposredno z društvi, so okrajne zveze delovale prek svojih komisij širše: prek komisije za pionirsko organizacijo, letovanja, glasbeno vzgojo, film, mladinski tisk, pedagoško izobraževanje staršev, predšolsko vzgojo. Okrajne zveze so pripravljale različna izobraževanja, posvetovanja in sodelovala z drugimi ustanovami in strokovnjaki na območju okraja, samo Ljubljana in Maribor pa sta imela profesionalno strokovno moč.

»Zanimivo je tudi s kakšnimi sredstvi so razpolagala naša društva. V primerjavi z dejavnostjo so številke zelo majhne. Društva sicer prejemajo skromne dotacije od občinskih ljudskih odborov, vendar ne vsa. Marsikje je ta dotacija le simbolična in se društva vzdržujejo le s članarino, ki znaša 7 do 10 dinarjev, največ 50. Pomagajo pa si z zbiranjem prostovoljnih prispevkov, s tombolami in srečelovi, z raznimi prireditvami itd. Pri zbiranju sredstev so res iznajdljiva. Mnoga društva so zbrala res dostojne vsote in jih uporabila za razvijanje raznih oblik pomoči otroku in družini«²⁸

Različne oblike varstva otrok tako med šolskim letom kot v počitniškem času so bile ena glavnih dejavnosti DPM, prav tako pa tudi aktivnosti, ki so na nekakšen način dopolnjevale program šole in komune na področju skrbi za otroke. Društva so svojo aktivnost prilagajala razmeram v svojem okolju, večina je organizirala letovanja, pustovanja, različne priložnostne prireditve, zagotovo pa vsa dedka Mraza. Najbolj nazorno nam delo DPM predstavi poročilo o prvem letu dela DPM Maribor: *»DPM je v vseh predelih mesta pripravilo 120 vzgojnih predavanj, odprli so vzgojno posvetovalnico, ustanovili šolo za starše, čakalnico za vozeče se dijake, prevzelo je skrb za šolske kuhinje, za otroška igrišča, pregled filmov, skrb za izboljšanje šolskih prostorov ter še precej drugih nalog, ki so povezane z vzgojo mladine ter s prizadevanjem za njeno zdravo rast... Društvo je lani doseglo ustanovitev ortopedske klinike, logopedskega tečaja za šole in mlade matere ...«²⁹*

Če je bil v prvem obdobju poudarek na ustanavljanju novih društev, ki so razglašala najbolj pereče probleme na področju družine, varstva in zaščite otrok, pa je v drugem obdobju dejavnost organizacije precej bolj načrtna, povezana, ZPMS pa nastopa kot koordinatorica aktivnosti tudi v drugih družbenih organizacijah in v lokalnih skupnostih predvsem na področju vzgoje in varstva otrok. Skoraj v vseh občinah je ZPMS ustanovila **svete za varstvo družine**, ki so imeli pomembno vlogo tako v snovanju in razpravi o republiški (Zakon o osnovni šoli) in zvezni zakonodaji (Zakon o stanovanjskih skupnostih, kazenski zakonik...) kot tudi neposredno pri **razvoju otroškega varstva in vzgoje**, ki se je z letom 1955

²⁸ Isto.

²⁹ Slovenski poročevalec, številka 50, 1. marca 1953.

prenesla na občinske ljudske odbore. Razvoj organiziranega varstva otrok nikakor ni mogel slediti rasti zaposlenosti obeh staršev, zato je bilo otrok brez ustreznega varstva vse več in ureditev tega vprašanja tudi ena od glavnih nalog ZPMS. Kako pomembno je bilo vprašanje varstva in vzgoje za ZPMS priča tudi dejstvo, da je predsednica Ada Krivic izbrala za svoj uvodni nagovor na tretji skupščini temo: Razvoj varstva in vzgoje otrok v Sloveniji od zadnje skupščine ter vloga ZPMS. V nagovoru je poudarila: *»ZPMS je v tem družbenem razvoju postopoma rasla, kakor so nastajali pogoji za razvijanje njene dejavnosti v družbenem življenju, saj sodi med tiste družbene organizacije, ki imajo v svojem programu osnovno nalogo dramiti in razvijati družbeno zavest, v prvi vrsti seveda zavest staršev za zdrav razvoj in vsestransko oblikovanje otrok oz. mladega pokolenja v duhu socialističnih načel, humanizma in napredka. Pri tem je njena specifična vloga, da se poleg neposrednega dela z otroki in za otroke istočasno zanima za odrasle, to je starše teh otrok, da jih družbeno in vzgojno pripravlja za uspešno izpolnjevanje njihovih roditeljskih dolžnosti in jih vsestransko pomaga pri razvoju sodobne družine.«*³⁰

Po razpravi na tretji skupščini ZPMS sodeč, se je organizacija v tem obdobju veliko ukvarjala z **izobraževanjem staršev**. Gustav Šilih³¹ je med drugim dejal: *»Naloga, ki je najvažnejša ne samo za ZPM, temveč za celotno družbo, je naloga preventive pri naši mladini. K preventivi pa štejem tudi pedagoško izobraževanje staršev. In to mislim, da mora biti v prihodnosti ena glavnih nalog ZPM.«*³²

Na temo družine in starševstva je ZPMS pripravila vrsto posvetovanj in izobraževanj in 1957 tudi posebno republiško konferenco za kandidate novih občinskih ljudskih odborov. Prelomno je bilo tudi posvetovanje o roditeljskih sestankih kot najbolj masovni obliki izobraževanja staršev. V tem letu je bila ZPMS angažirana v razpravi o Zakonu o posvojitvah.

Prav tako so v ZPMS pripravili vzorčna pravila **ustanov za otroke stanovanjske skupnosti**,³³ ki so jih predstavili na tretji skupščini. ZPMS je bila namreč pobudnik ustanavljanja tovrstnih ustanov, ki so bile namenjene predvsem varstvu predšolskih

³⁰ Ada Krivic, uvodna razprava na tretji konferenci ZPMS, zapisnik, Ljubljana, 5. in 6. oktobra 1959.

³¹ Gustav Šilih, slovenski pedagog, mladinski pisatelj in urednik, rojen 31. julija 1893 v Velenju, umrl pa leta 1961 v Mariboru. Maturiral je na učiteljskišči v Ljubljani. Nato se je strokovno izpopolnjeval na Dunaju, v Ženevi in Zagrebu, kjer je na Višji pedagoški šoli diplomiral iz pedagogike, psihologije in nemščine. Pred vojno je poučeval v Preboldu. Med vojno je bil vpoklican v avstro-ogrsko vojsko in bil poslan na soško fronto, kjer je bil ranjen, po vojni pa je kot Maistrov borec sodeloval v boju za severno mejo. Po letu 1918 je med drugim učil na trgovski šoli v Mariboru. Med leti 1928 do 1941 ter 1945 do 1952 je poučeval na mariborskem učiteljskišči. Leta 1952 je v Mariboru ustanovil vzgojno posvetovalnico in jo vodil do leta 1961. Šilihovo pedagoško pisanje obsega prek 300 bibliografskih enot, od tega več knjig. Nekatera od njegovih strokovnih del so prevedena v srbohrvaščino. Bil je ustanovitelj in predsednik Pedagoške centrale ter organizator pedagoških tečajev v Mariboru in urednik Roditeljskega lista ter Pedagoškega zbornika (1924 - 1932).

³² Gustav Šilih, razprava na tretji skupščini ZPMS, Ljubljana, 5. in 6. oktobra 1959.

³³ Na podlagi 46. člena splošnega zakona o stanovanjskih skupnostih (Uradni list FRLJ, šte. 16-27859).

in šolskih otrok zaposlenih staršev, prav tako pa tudi za varstvo socialno in vzgojno ogroženih otrok. V teh ustanovah naj bi dobili otroci še učno pomoč, možnost zbiranja in prostočasnih dejavnosti, naloga tovrstne ustanove pa naj bi bila tudi: »da pomaga tako organizirati organe otroške in mladinske samouprave, ki razvijajo čut odgovornosti do stanovanjske imovine, skupnih naprav, igrišč, higiene, čistoče reda in discipline (pionirski in mladinski hišni sveti).«³⁴

Leta 1958 je ZPMS od Ugostiteljskega poduzeča dobila v najem dom v Savudriji, v katerega so lahko namestili 70 otrok.

Na tretji skupščini ZPMS so sprejeli tudi pravila ZPMS, ki med organe ZPMS poleg skupščine, predsedstva in nadzornega odbora uvršča tudi 65- do 95-članski plenum, ta je na svojem prvem zasedanju izvolil predsedstvo, predsednika, podpredsednika, sekretarja in gospodarja ZPMS.

Pravila so prinesla tudi novo notranjo organizacijo dela, za katero je bila značilna strukturiranost po programih in veliko število vključenih ljudi:

- komisija za pionirsko organizacijo in prosti čas mladih: 15 članov
- komisija za likovno vzgojo mladine: 40 članov
- komisija za književnost in tisk: 9 članov
- komisija za glasbeno vzgojo: 5 članov
- komisija za mladinski film: 8 članov
- center za letovanja: 8 članov
- komisija za probleme družine: 25 članov
- komisija za izobraževanje staršev: 25 članov
- komisija za predšolskega otroka: 20 članov
- komisija za tisk: 36 članov

Pri ZPMS je delovalo 15 »nameščencev« in sodelovalo več kot 200 priznanih strokovnjakov z vseh področij, ki zadevajo otroka.

Za predsednico so izvolili **Olgo Vipotnik**, za podpredsednika **Mirana Zirkelbacha** in **Zvoneta Miklaviča**, za sekretarko pa **Stanko Sagadin**.

1959 – 1963:

III. skupščina je bila 5. in 6. oktobra 1959.

predsednica: **OLGA VIPOTNIK**

podpredsednika: **MIRAN ZIRKELBACH** in **ZVONE MIKLAVČIČ**

sekretarka: **STANKA SAGADIN**

³⁴ Pravila družinske ustanove Savsko naselje v Ljubljani, Mladi rod.

PRAVILA ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE

I Splošni del

Čl. 1
Zveza prijateljev mladine je družbena organizacija, ki preko društev prijateljev mladine zbira delovne ljudi zaradi vsestranske vzgoje, zaščite, varstva in oskrbe ter razvedrila otrok in mladine.

Čl. 2
Zveza se imenuje: »Zveza prijateljev mladine Slovenije« (v nadaljnjem besedilu: **društva**). Njen sedež je v Ljubljani, deluje pa na območju Ljudske republike Slovenije.

Čl. 3
Republika zveza je kolektivna članica Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije in članica Sveta društev za skrb za otroke in mladino, ki ima svoj sedež v Beogradu.

Čl. 4
Republika zveza ima svoj pečat, ki je okrogel in meri v premeru 30 mm. V koncentričnem krogu je vzporedno z robom pečata izpisano ime Republiške zveze (Čl. 2). V sredini je petokrakna zvezda. Pod krakoma zvezde je vodoravno naveden kraj, v katerem je sedež Republiške zveze.

Čl. 5
Republika zveza združuje vse društva prijateljev mladine (v nadaljnjem besedilu: **društva**) kakor tudi občinske in okrajne zveze prijateljev mladine (v nadaljnjem besedilu: **občinske zveze in okrajne zveze**) na območju Ljudske republike Slovenije.

Čl. 6
Republika zveza, kakor tudi društva občinske in okrajne zveze so pravne osebe in imajo svoja pravila.

122

združenji vprašanja, ki se tičejo materialnih pogojev življenja mladine, njenega telesnega in duševnega zdravja, predšolske, šolske in izvenšolske vzgoje in izobraževanja, razvedrila, socialnega varstva in drugih vprašanj;

— daje pobudo in sodeluje pri sestavljanju programov komun in stanovanjskih skupnosti glede ustanavljanja ustanov otroškega varstva v pomoč družini, posebno zaposleni materi, ter skrbi, da se uresniči;

— daje pobudo in sama ustanavlja razne otroške in mladinske ustanove kot so n. pr. razne ustanove za prehrano, pionirske in mladinske domove, tehnične in druge delavnice, počitniški domovi in tabori, kopališča, lutkovna gledališča, otroška gledališča, čitalnice in knjižnice itd., pomaga ustvarjati zanje materialne pogoje ter skrbi, da se v njih razvija otroku primerna dejavnost;

— daje pobudo in organizira delo s starši, da bi le-ti spoznali telesni in duševni razvoj mladine ter njene potrebe na temelju sodobnih dosežkov psihologije, pedagogike in medicine ter razvoja socialistične družbe in tako postali aktivni faktor v družbeni skrbi za rast in vzgojo mladine;

— daje pobudo in skrbi, da se mladina pripravi za bodočo zakonsko in družinsko življenje, ki naj temelji na medsebojni ljubezni, spoštovanju osebnosti ter enakopravnosti moža in žene, kar jo temelji za srečno otroštvo otroku;

— sodeluje pri sestavljanju zakonov in na njih podlaga izdanih predpisov, ki se nanašajo na vzgojo ter socialno in zdravstveno zaščito otrok, mladine in družine ter skrbi za njih izpolnjevanje;

— usmerja društva, da pomagajo šoli ter drugim vzgojnim in varstvenim ustanovam ter da sodelujejo v njih družbenem upravljanju;

— proučuje, razvija in usmerja smotno izrabo prostega časa mladine ter se trudi, da bi se čimveč število otrok in mladine vključilo v društva in ustanove, ki zbiraajo mladino (telesnovzgojna društva »Partizani«, »Podmladek« Hdečega križa, Taborniki, Mladi tehnik itd.);

— razvija in usmerja pionirsko organizacijo v vsebinsko pestro in organizacijsko prožno otroško organizacijo, ki daje možnost za najrazličnejše uveljavljanje pionirjev, skrbi za njeno materialno podlago, vodilne kadre ter vse drugo, kar zadeva obstoj in razvoj ter organizacije;

124

Čl. 7

Zvezo in društva zastopajo upravni odbori oz. predsedstvo ali od njih pooblašena oseba.

Čl. 8

Društva in njihove zveze so društvene enote, za katere velja zakon o društvih, zborovanih in drugih javnih shodih.

II

Člji in naloge

Čl. 9

Cilj Republiške zveze je:

— da se doseže enotna družbena in družinska vzgoja mladega rodu v smeri oblikovanja socialistične družbene zavesti, usposabljanja mladine za sodelovanje v družbenem življenju, dežele, v organih družbenega samoupravljanja in upravljanja; razvijanja ustvarjalnega odnosa do bodočega poklica in dela sploh; spoznavanja in ovsajanja pridobitev naših narodov in vsega človeštva na raznih področjih socialnega, znanstvenega, tehničnega, umetniškega in družinskega kulturnega ustvarjanja; ovsajanja znanstvenega, materialističnega pogleda na svet; razvijanja duha bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov; razvijanja internacionalizma, duha mednarodne solidarnosti delovnih ljudi, kakor tudi ideje enakopravnosti in zbljivanja vseh narodov v interesu mira in napredka na svetu; razvijanja vsestranske aktivne osebnosti z intelektualnimi in moralnimi lastnostmi državljana socialistične skupnosti ter izboljšanja fizičnega zdravja, posebno z razvijanjem fizične kulture in telesne vzgoje, kot pogoja za normalno ustvarjalno življenje;

— doseči, da bi vsi otroci in mladina imeli srečno in vedro mladost, brez socialne in moralne bede.

Čl. 10

Za dosego teh ciljev **opravlja Republika zveza naslednje naloge:**

— sproža in obravnava sama ali v sodelovanju z društvi prijateljev mladine, pristojnimi državnimi organi, samostojnimi organizacijami in zavodi, družbenimi organizacijami ter političnimi, socialnimi, znanstvenimi, kulturnoprosvetnimi, strokovnimi, telesnovzgojnimi in drugimi društvi ter njihovimi zvezami in

123

— proučuje in razvija otroško samoupravo, v kateri se otroci in mladina navajajo na delo pri urejanju svojega življenja;

— organizira in propagira otroške in mladinske praznike in proslave ter razvija idejno napredno vsebino teh praznikov;

— sodeluje v družbeni kontroli založniške dejavnosti za otroke, filma, gledališča, radiotelevizije in izdelovanja igra;

— pomaga razvijati te dejavnosti ter propagira pravilno uporabo teh vzgojnih sredstev;

— daje pobudo in ustanavlja šole, organizira tečaje in seminarje za vzgojo kadrov za delo z otroki in mladino v družinskih otroških ter sorodnih ustanovah, v društvih ter povsod drugod, kjer se zbira mladina;

— izdaja revijo za družinsko in družbeno vzgojo ter druge publikacije v zvezi s svojimi cilji in nalogami ter propagira pedagoški tisk, literaturo o psihologiji otroka in roditeljski pedagogiki, razvija in pospešuje otroško in mladinsko književnost ter popularizira literaturo, ki je primerna za mladino;

— obravnava s posebno pozornostjo vprašanja družbeno neprilagojene in defektne mladine, organizira razne oblike preventivne službe za to mladino in daje vzpodbudo ali sama ustanavlja razne preventivne ustanove;

— pomaga razvijati zdravstveno in socialno zaščito mladine, za posebej ogroženo mladino pa si prizadeva, da pride v zdravišča, okrevališča in na letovanja.

Čl. 11

Razen nalog, navedenih v prejšnjem členu, opravlja Republika zveza nasproti društvom ter občinskim in okrajnim zvezam teh društev naslednje naloge:

— povezuje delo posameznih društev in zvez (or jim nudil pomoč);

— skrbi za usposabljanje kadrov za delo v društvih in zvezah;

— izdaja publikacije, ki so potrebne za njihovo delo;

— vodi razvoj o društvih in zvezah ter njihovih ustanovah;

— pridobiva sredstva, da bi lahko nudila društvom in njihovim zvezam materialno in finančno pomoč;

— vzdržuje stike s sličnimi organizacijami in ustanovami v drugih ljudskih republikah, kakor tudi s podobnimi organizacijami v tujini.

125

Predsedstvo plenuma ZPMS:

- Vladimir Cvetko	- Majda Markič	- Olga Vipotnik
- Ančka Čerin	- Zvone Miklavič	- Marta Vizjak
- Anica Dolanc	- Lojze Prvinšek	- Brane Vesel
- Mila Jež	- Stane Repar	- Jože Vagner
- Ada Klajnšek	- Vida Rudolf	- Zima Vrščaj
- Ada Krivic	- Stanka Sagadin	- Miran Zirkelbach
- Boris Lipužič	- dr. Bronislav Skabrne	- Mima Zupančič
- dr. Slava Lunaček	- Hela Skulj	- Andrina Žaucer

Olga Vipotnik (Červan): Rodila se je 8. julija 1923 v Ljubljani. Že takoj po okupaciji Ljubljane je postala aktivistka OF, od leta 1941 pa je bila članica SKOJ-a, leta 1942 odšla v partizane in postala politkomisarka v četi Gubčeve brigade, v kateri je urejala glasilo Mladi tovariš. Julija leta 1943 je bila pri napadu na Žužemberk ranjena, od septembra 1944 je opravljala naloge organizacijske sekretarke glavnega komiteja za Koroško. Po vojni je opravljala številne družbeno-politične funkcije, v glavnem povezane z otroki: opravljala je funkcije predsednice ZPMS, predsednice Zveze prijateljev mladine Jugoslavije, predsednice Sveta za vzgojo otrok Jugoslavije... Bila je med najbolj aktivnimi pobudniki razvoja predšolske vzgoje v Sloveniji in Jugoslaviji. Umrla je leta 2009.

V Sloveniji je bilo ob koncu tega obdobja 339 DPM, 50 občinskih zvez in 8 okrajnih zvez (Celje, Gorica, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota in Novo mesto). Društva so imela okoli 50.000 članov.³⁵

Okraj	Društva (1962)
Celje	29
Gorica	12
Koper	23
Kranj	25
Ljubljana	92
Maribor	74
Murska Sobota	34
Novo mesto	50

³⁵ Gradivo popisa DPM, občinskih in okrajnih zvez DPM ter ZPMS, Ljubljana, april 1963. Popis so opravila DPM in zveze, Zavod za statistiko pa je podatke strokovno oblikoval, vodil zbiranje podatkov in dajal natančna navodila za pravilno razlago vprašanj ter zbiranje podatkov.

Dejavnost DPM je bila pestra, prilagojena razmeram v vsaki lokalni skupnosti, »moderne« pa so bile **raziskave³⁶ in planiranje**, kar so izvajale vse okrajne in občinske zveze. Po raziskavi, in sicer popisu DPM, občinskih in okrajnih zvez ter ZPMS v letu 1962, je bilo delo DPM bolj načrtno in poglobljeno, še bolj pa to velja za občinske in okrajne zveze. Kolikšno pozornost so kakšni dejavnosti posvečali okraji in republiška zveza, lahko vidite iz naslednje tabele:

Vsečina dela odborov DPM — struktura									
TAB. VI.									
Okraj Problemi	LES	Celje	Gorica	Koper	Kranj	Ljubljana	Maribor	Murska Sobota	Novo mesto
Program dela	12.2	10.6	4.0	9.0	14.3	10.6	15.8	11.0	14.9
Organizacija prostega časa									
otrok	8.2	7.6	5.0	9.5	9.9	9.5	7.8	6.2	6.7
Ureditev igrišč	11.9	12.3	7.9	11.1	14.5	12.7	10.5	9.3	12.6
Organizacija letovanja	10.1	6.0	15.9	10.1	11.0	12.4	8.6	6.1	10.2
Otroške ustanove	8.3	11.9	13.0	10.4	11.5	8.8	6.2	6.2	6.5
Izobraževanje staršev	7.8	6.1	6.4	9.3	3.7	7.6	9.6	8.9	8.1
Socialna zaščita otrok	8.8	9.6	7.1	10.1	9.3	8.3	9.3	9.2	8.0
Zdravstvena zaščita otrok	5.9	9.1	6.1	4.2	4.8	5.5	4.9	8.4	6.0
Rejenčki	1.8	1.3	—	2.0	0.5	1.1	2.6	5.0	0.9
Invalidna mladina	1.2	2.9	0.5	1.0	0.8	1.0	0.5	1.6	1.7
Proslave	15.4	16.8	24.3	16.3	13.2	14.0	15.3	17.7	15.9
Drugo	8.4	5.8	9.8	7.0	6.5	8.5	8.9	10.4	8.5
SKUPAJ	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Republiško povprečje kaže, da so se občinske zveze prijateljev mladine največ ukvarjale z organizacijo letovanj in izletov, nato s proslavami in prireditvami, otroškimi ustanovami in igrišči; kar precej napora pa je zahtevalo snovanje programov.

Na vseh ravneh so društva in zveze posvečala veliko pozornosti in napora razvoju otroškega varstva. O tem priča tudi zapis v že omenjenem popisu: *»Ob analizi smo ugotovili, da so oblike varstva in vzgoje in njihova materialna osnova najbolj razvite tam, kjer delujejo društva prijateljev mladine. Čeprav gre predvsem za industrijske kraje, kjer so ti problemi najbolj pereči, to dokazuje, da so društva*

³⁶ Ivan Toličič: »Ne gre za to, da bi ZPMS sama organizirala določene inštitute, ki bi to delo opravili. Organizacija je spodbujala določene institucije, da bi sprejele v svoj program take teme, ki so zdaj aktualne pri vzgoji naše mladine.« Publikacija IV. skupščine ZPMS, Ljubljana, 1. in 2. julija 1963.

prijateljev mladine na tem področju dosegla lepe uspehe.»³⁷ V odborih upravljanja šol in vzgojno-varstvenih ustanov je bilo 20 odstotkov predstavnikov ZPM in tudi največ društev je imelo komisijo za varstvo otrok in družine.

Kot občasno varstvo so društva in zveze organizirale in izvajala letovanja, enodnevne izlete ali druge dejavnosti, prav tako pa tudi zimovanja. V večdnevna letovanja (tudi tri tedne) je bilo vključenih 12,7 odstotka šolskih otrok, v enodnevna letovanja pa kar 24,4 odstotka otrok. Pri vseh teh dejavnostih je delalo z otroki 15.835 prostovoljcev.

V letu 1962 so razpolagala vsa društva v Sloveniji z okoli 40 milijonov dinarjev, kar pomeni blizu 120.000 dinarjev na vsako društvo; največ, to je 24,1 odstotka, so dobila iz tako imenovanih drugih virov, sledi 20,4 odstotka, ki ga je prispevalo gospodarstvo, nato pa še dotacije občinskih zvez DPM in SZDL ter dotacije drugih družbeno-političnih organizacij. Društva so imela tudi prostorske težave, saj jih je le 2 odstotka imelo svoje lastne prostore. Društva tudi niso imela zaposlenih, od 50 občinskih zvez jih je imelo le 9 stalno zaposlene, od 8 okrajev pa le polovica.³⁸

Tudi na republiški ravni je bil razvoj otroškega varstva in vzgoje prednostna naloga; od 5. do 14. januarja 1960 je ZPMS organizirala prvi **seminar za laični vzgojni kader v vzgojno-varstvenih ustanovah**.

Poleg že utečenih programov je ZPMS v tem obdobju odprla nova vprašanja: **razpravo o spremembah pri otroškem dodatku, za podaljšanje porodniškega dopusta, o skrbi za invalidno mladino in njenem zaposlovanju**.

V letu 1960 je v ZPMS tekla razprava o **problematici otrok, ki služijo pri tujih ljudeh v LR Sloveniji**. Teh otrok, starih med 7 in 15 let, je bilo v tem času v Sloveniji 1.828. Največ otrok je odšlo na služenje k bogatejšim kmetom, največ jih je izhajalo iz malih kmetij, 20 odstotkov pa tudi iz družin industrijskih delavcev. Otroke so v glavnem odpeljali v služenje starši ali bližnji sorodniki, in sicer zaradi velikega števila otrok v družini, revščine pa tudi zaradi brezbržnosti staršev. Otroci so opravljali naslednja dela: razna gospodinjska opravila, pašo, poljska in gozdna dela, delo z živino, žaganje in cepljenje drv, prinašanje vode in kuriva, čuvanje otrok... Za svoje delo so dobili stanovanje in hrano, pogosto še skromno obleko in obutev, gospodar pa jim je poravnal tudi stroške šolanja; le redki so dobili še kakšno denarno nagrado. V šoli so ti otroci praviloma dosegali slabše uspehe in mnogi so šolo obiskovali neredno; 33 odstotkov jih je razred ponavljalo.

Leta 1961 je ZPMS odprla razpravo o **problemih duševno nerazvitih (ali zaostalih) otrok**, ki naj bi jih bilo v tem času v Sloveniji blizu 20.000; opozorili

³⁷ Isto.

³⁸ Isto.

so na pomanjkanje posebnih oddelkov v šolah. V letu 1960 je v občinskih in okrajnih ter v republiški zvezi ZPM tekla razprava o **Zakonu o rejniški službi**.

V letu 1961 je bilo odmevno posvetovanje o **prizadevanjih za oblikovanje socialističnih odnosov med spoloma**, ki so ga organizirali Zveza ženskih društev, Zveza prijateljev mladine, Ljudska mladina in Rdeči križ Slovenije. Posvet je pomenil prelomnico v razmišljanjih o **spolni vzgoji**, kar priča tudi naslov brošure, ki jo je ob tej priložnosti izdala ZPMS in nosi naslov: Načrtovanje družine in spolna vzgoja. Na tem posvetu so ustanovili tudi **Koordinacijski odbor za načrtovanje družine**, katerega predsednica je bila Dolfka Boštjančič.

Sicer pa so področje spolne vzgoje že veliko prej vključili v dejavnosti ZPMS. Prvo obsežnejšo, strokovno publikacijo z naslovom **O spolni vzgoji** so izdali že leta 1956. Avtorica te in še več drugih je bila Helena Puhar.³⁹ Knjižica je bila namenjena predvsem staršem, v njej pa med drugim piše: »Glavni cilj spolne vzgoje je nesporno pripravljati za ljubezen, saj smo videli, da so čustva ljubezni stalni spremljevalec spolnosti. Razen tega naj bi spolna vzgoja skušala v človeku izoblikovati vse vrline njemu lastnega spola in mu posredovati vrline človeka drugega spola. Sposobnost ljubiti človeka drugega spola namreč lahko zraste samo na spoznanju vloge in posebnosti tega spola in njih upoštevanju.«

Helena Puhar je bila tudi med avtorji **Priročnika za spolno vzgojo** za pouk v osnovni šoli, ki ga je izdal leta 1960 Svet za šolstvo LRS v sodelovanju z ZPMS. Staršem je bila namenjena tudi knjižica **Matjaž in Alenka** (otroci sprašujejo starše o življenju in ljubezni); napisala jo je Helena Puhar, leta 1961 pa izdala ZPMS.

Olga Vipotnik, predsednica ZPMS, uvodno poročilo na IV. skupščini, 1. in 2. julija 1963: »*Organizacije so postale javne tribune za obravnavanje problemov otrok in družine. S svojim delom so ustvarile tisto razpoloženje in razumevanje v komunah, ki pomaga hitreje in odločnejše reševati zadeve otroškega varstva. Naša društva so razgibala starše, da so aktivno posegli v boj za širjenje ustanov za otroke, ki naj dopolnjujejo družinsko in družbeno vzgojo.*«⁴⁰

V tem obdobju je ZPMS delovala tudi kot koordinatorka društev in organizacij, ki se ukvarjajo z otroki ali pa tudi z otroki in družino. To dokazuje tudi nabor referatov na omenjeni skupščini, kjer so poleg članov društev med drugim govorili tudi predstavniki tabornikov, tehnične kulture, sindikatov, rdečega križa in še kdo.

³⁹ Helena Puhar zagotovo sodi med najbolj srčne strokovne sodelavke ZPMS; vse njeno delo je bilo namenjeno človeku v stiski, zlasti otrokom. Rodila se je leta 1920 v Kranju. Po opravljenem študiju na mariborskem učiteljskišću se je leta 1941 zaposlila v Beli krajini, leta 1943 pa odšla v partizane. Po vojni je bila med drugim urednica Naše žene in načelnica Urada za tisk in propagando pri Svetu za varstvo matere in otroka. Bila je med ustanovitelji vzgojne posvetovalnice in avtorica številnih strokovnih prispevkov na temo družine, otrok... Umrla je leta 1968 v Ljubljani.

⁴⁰ Publikacija: IV. skupščina ZPMS, Ljubljana, avgusta 1963.

Na IV. skupščini so izvolili 63-članski plenum in 21-člansko predsedstvo ZPMS. Za predsednika so izvolili **Staneta Reparja**, za podpredsednico **Stanko Sagadin**, za sekretarko pa **Marto Vizjak**.

1963 - 1969:

IV. skupščina je bila 1. in 2. julija 1963.

predsednik: **STANE REPAR**

podpredsednica: **STANKA SAGADIN**

sekretarka: **MARTA VIZJAK**

Predsedstvo ZPMS:

- Vladimir Cvetko	- Boris Lipužič	- Stanka dr. Simoneti
- Ančka Čerin	- Nada Majcen	- Jože Šager
- Srečko Dimec	- Zvone Miklavič	- Olga Vipotnik
- Anica Dolanc	- Lojze Prvinšek	- Marta Vizjak
- Mila Jež	- Stane Repar	- Brane Vesel
- Vinko Knol	- Vida Rudolf	- Jože Wagner
- Irena Levičnik	- Stanka Sagadin	- Mima Zupančič

Stane Repar se je rodil leta 1927 v Soteski blizu Žužemberka, kjer je končal tudi osnovno šolo. Med vojno je živel pri stricu, ki je bil logar in se že zelo mlad pridružil partizanom, kjer je bil ranjen in ostal vojni invalid. Po vojni je opravil ustrezno izobraževanje za učitelja in politično šolo v Beogradu. Bil je učitelj v Kočevju, še posebej pa ga je zanimal položaj mladih v sodobni družbi; na to temo je pripravil vrsto prispevkov in tudi publikacijo z naslovom *Nekateri problemi mladostnikov v sodobni družbi*, ki je izšla leta 1963, ko je postal tudi predsednik ZPMS. Svojo zaposlitveno pot je nadaljeval na CK ZKS. Dejaven je bil tudi v borčevski organizaciji, celo njen podpredsednik. Umrl je leta 2001.

V Sloveniji je bilo 369 DPM z več kot 84.000 člani.

Moto tega obdobja je bil: *Enako startno osnovo za življenje vsem našim otrokom*,⁴¹ kar pomeni, da je bila v ospredju dejavnosti društev, zvez in ZPMS

⁴¹ Glasilo DPM, 19. april 1969.

**ORGANIZACIJSKI PODATKI
O OBČINSKIH ZPM IN DPM TER O DELU ZVEZE PIONIRJEV,
KI SMO JIH ZBRALI PRED V. SKUPŠČINO ZPM SLOVENIJE**

	Število DPM			Število DPM, ki je po IV skupščini ZPM			Clani DPM		
	aktivnih			bilo na novo ustanovljeno			od teh sodelujejo v odboru DPM		
	skupaj	v celoti s članstvom	samo odbor društva	bilo na novo ustanovljeno	prenehalo z delom	Število DPM, ki bi jih bilo potrebno ustanoviti	skupaj	od teh sodelujejo v odboru DPM	Poprečno število članov na 1 društvo
SR SLOVENIJA	369	163	206	51	38	115	84191	3783	228
1. Ajdovščina	2	—	2	—	2	1	270	18	135
2. Brežice	10	4	6	1	—	2	2274	150	227
3. Celje	14	—	14	—	—	3	1435	98	103
4. Cerkljica	6	1	5	1	—	—	476	60	79
5. Črnomelj	5	3	2	2	—	1	150	30	30
6. Domžale	5	3	2	—	—	1	604	58	121
7. Dravograd	5	—	5	—	—	—	385	48	77
8. Gornja Radgona	7	4	3	—	—	2	420	45	60
9. Grosuplje	6	4	2	1	—	—	700	20	117
10. Hrastnik	2	2	—	—	—	—	660	26	330
11. Idrija	4	4	—	4	—	—	200	30	50
12. Ilirska Bistrica	—	—	—	—	5	—	—	—	—
13. Izola	1	—	1	—	—	1	124	10	124
14. Jesenice	10	2	8	—	—	2	930	63	98
15. Kamnik	3	3	—	1	1	1	346	32	116
16. Kočevje	4	2	2	2	1	3	670	36	168
17. Koper	6	3	3	—	—	3	1263	62	211
18. Kranj	9	—	9	3	—	2	1370	99	152
19. Krško	14	—	14	1	—	—	2990	509	214
20. Laško	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21. Lenart	—	—	—	—	—	7	—	—	—
22. Lendava	7	3	4	3	—	2	700	31	100
23. Litija	2	—	2	—	1	1	220	18	110
24. Ljubljana—Bežigrad	8	4	4	—	—	—	1800	62	225
25. Ljubljana—Center	8	4	4	—	—	—	4000	92	500
26. Ljubljana—Moste—Polje	9	3	6	—	—	—	3354	45	373
27. Ljubljana—Šiška	11	6	5	—	—	—	6328	135	575
28. Ljubljana—Vič—Rudnik	18	8	10	—	—	—	3660	230	203
29. Ljutomer	7	7	—	—	2	5	1015	73	153
30. Logatec	3	2	1	—	—	—	360	31	120
31. Maribor	36	34	2	—	1	6	21682	327	602
32. Metlika	3	—	3	3	—	—	320	27	107
33. Mozirje	5	1	4	2	2	1	420	25	84
34. Murska Sobota	17	6	11	5	—	2	5390	139	318
35. Nova Gorica	6	3	3	1	—	5	770	55	128
36. Novo mesto	10	5	5	2	6	5	1500	60	150
37. Ormož	3	3	—	—	—	3	230	3	77
38. Piran	4	2	2	1	—	1	312	36	78

	Število DPM			Število DPM, ki je po IV skupščini ZPM			Člani DPM		
	skupaj	aktivnih		bilo na novo ustanovljeno	prenehalo z delom	Število DPM, ki bi jih bilo potrebno ustanoviti	skupaj	od teh sodelujejo v odboru DPM	Poprečno število članov na 1 društvo
		v celoti s članstvom	samo odbor društva						
39. Postojna	6	1	5	—	—	—	235	40	39
40. Ptuj	13	8	5	7	1	10	3150	125	242
41. Radlje ob Dravi	6	2	4	1	3	2	620	45	103
42. Radovljica	6	1	5	1	1	1	1460	89	243
43. Ravne na Koroškem	1	—	1	—	3 ¹	3	90	9	90
44. Ribnica	1	1	—	—	—	2	280	7	280
45. Sevnica	8	—	8	—	—	—	2100	82	262
46. Sežana	—	—	—	—	3	6	—	—	—
47. Slovenj Gradec	3	—	3	—	—	2	30	—	10
48. Slovenska Bistrica	6	2	4	1	1	2	749	132	125
49. Slovenske Konjice	3	2	1	1	—	2	1781	78	593
50. Šentjur pri Celju	5	1	4	—	—	1	310	27	62
51. Škofja Loka	—	—	—	—	—	—	—	—	—
52. Šmarje pri Jelšah	11	7	4	1	—	10	840	55	76
53. Tolmin	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54. Trbovlje	3	—	3	1	—	—	632	15	211
55. Trebnje	6	4	2	1	—	2	450	35	75
56. Trzin	1	1	—	—	1	1	150	12	150
57. Velenje	4	—	4	2	—	1	1575	38	394
58. Vrhnik	—	—	—	—	3	6	—	—	—
59. Zagorje ob Savi	3	—	3	—	—	2	675	35	225
60. Zalec	13	7	6	2	1	2	1625	176	125

¹ Začasno ne delajo

Člani DPM so ocenjeni v: obč. Trebnje in Sevnica

predšolska vzgoja, še zlasti pa **mala šola**,⁴² pobudnika sta bila ZPMS in Zavod za prosvetno pedagoško službo. Prof. dr. Ivan Toličič⁴³ v svojem referatu utemeljuje

⁴² Dr. Ludvik Horvat, seminar ZPMS, Ljubljana, decembra 1991: »Jugoslavija je ena redkih držav v Evropi, ki ima enoletno pripravo vseh predšolskih otrok na šolo. Ta ustanova je zrasla v ZPMS, ko so ljudje, ki so se okrog nje združevali, ugotovili, da je bila najbolj kritična točka koncem 50 let neverjeten osip otrok v prvem razredu. To je vandalizem, da tretjini otrok že v prvem razredu povemo, da so nesposobni, nezreli, neumni. ZPM je bila sposobna ta dejstva povezati s takratnim raziskovalnim delom skupine kliničnih psihologov in sociologov, da so vzroki predvsem v socialni prikrasnosti...«

⁴³ Toličič Ivan, psiholog, roj. 1922 v Staršah (občina Maribor), učiteljske v Mariboru; od 1947-52 je študiral na Filozofski fakulteti v Ljubljani, leta 1952 diplom. iz psihol. pedagogike in filozofije. Od 1958-59 se je strok. izpopolnjeval v Frankfurtu na Majni (Intern. Hochschule f. pädag. Forschung), 1959 bil promoviran v Lj. za dr. psihol. znanosti z disertacijo Igralna dejavnost kot diagnostično sredstvo otrokove osebnosti (Otroka spoznamo v igri, Lj., 1961; prev. v srboh., Beograd, 1966). Od leta 1948-49 urejal revijo Ciciban; po diplomu postal asistent na Fil. fakul. (do 1960), nato bil od 1960-66 docent, od 1966-75 izr. prof., od 1975 redni prof. za otroško in mladinsko psihologijo. Od 1964. leta je bil predstojnik te katedre.

potrebo po uvedbi male šole z naslednjimi podatki: V šolskem letu 1955/1956 je bilo v prvem razredu 6.043 ali 17 odstotkov ponavljavcev, v prvem letu uvedbe male šole se je ta delež več kot prepolovil na 8,2 odstotka ali 2.667 učencev. V prvem letu je bilo v 60 do 90-urni (trajala je od marca do junija) program male šole vključenih 1,6 odstotka novincev, v šolskem letu 1968/1969 že 70 odstotkov, leta 1970 pa vsi. Malo šolo so izvajali bodisi v vrtcih bodisi v šolah ali pa tudi v kakšnih drugih prostorih; sprva so jo izvajali posebej za to usposobljeni prostovoljci, kasneje, zlasti ko je leta 1969 postala zakonsko obvezna, pa vzgojiteljice v vrtcih ali učiteljice v šolah. Financirali so jo starši sami ali pa občine iz šolskih skladov.

Iz številnih zapisov je razbrati, da mnenja o predšolskem varstvu in vzgoji še zdaleč niso bila enotna. *»Zato se zavzemamo za razvoj take vsebine in oblik vzgoje in varstva, ki bodo čim bolj izenačile možnosti razvoja vseh otrok. Od varstva dojenčkov, dnevnega varstva in vzgoje otrok predšolske dobe, v mestih, industrijskih središčih in na vasi, podaljšanega bivanja otrok v šoli, do posebnega šolstva, organizirane prehrane, obveznega zdravstvenega varstva vseh otrok, socialnih in drugih služb, ki skrbijo za zdravje otroka in so v pomoč staršem,«*⁴⁴ je na 5. skupščini ZPMS dejal takratni predsednik Stane Repar.

Na V. skupščini so za predsednico izvolili **Stanko Sagadin**, za podpredsednika **Milojka Vidmarja** in za sekretarko **Marto Vizjak**.

1969 – 1973:

V. skupščina je bila 18. marca 1969.

predsednica: **STANKA SAGADIN**

podpredsednik: **MILOJKO VIDMAR**

sekretarka: **MARTA VIZJAK** (medtem ko je bila na študijskem dopustu, jo je nadomeščala **Ančka Čerin**).

Predsedstvo:

- Jakob Černe	- Irena Levičnik	- dr. Franc Strmčnik
- Anica Četkovič	- Boris Lipužič	- dr. Ivan Toličič
- Anica Dolanc	- Miro Lužnik	- Tomaž Tušar
- Miroslav Faletov	- Nada Majcen	- dr. Tomaž Vahter
- Ivan Grašič	- Desa Mušič	- Olga Vrabič
- Bernard Jakopič	- Rezka Pirc	- Rudi Zbačnik
- Zoran Jelenc	- Hinko Plevnik	- Miran Zirkelbach
- Aleksander Kerševan	- Lojze Prvinšek	- Ivo Zrimšek
- Rajko Kladnik	- Stane Repar	- Mima Zupančič
- Vinko Knol	- Vida Rudolf	- Magda Žezlina
- Franc Leskovšek	- Hela Srež	- Fani Žužek

⁴⁴ Glasilo DPM, Ljubljana, 19. april 1969.

Stanka Sagadin:

Rodila se je 24. aprila 1916 v vasi Čurile pri Metliki v Bajukovi družini. Še pred okupacijo je bila tajnica na občini Metlika. Z NOB je sodelovala od leta 1941, naslednje leto pa je odšla v partizane. Po kapitulaciji Italije je delala kot članica OK KP in OOOF za Belo krajino, prav tako pa bila članica prvega izvoljenega NOO za Belo krajino. Od osvoboditve je bila učiteljica na Prulah, nato pa delala v raznih organih in institucijah ljudske oblasti. Kot učiteljica se je posvetila delu s pionirji in starši ter je, kot pravijo Metličani, zaslužna, da je kraj dobil svoj prvi otroški vrtec. Od leta 1958 je delala na ZPMDS, kjer je bila od leta 1963 sekretarka, nato podpredsednica in od leta 1969 predsednica. Po upokojitvi je živela v Metliki. Umrla je leta 1996.

V letu 1973 je ZPMS praznovala **20-letnico delovanja**. Jubilejna skupščina je bila v klubu poslancev, navzočih pa je bilo 200 delegatov, skoraj ves politični vrh republike Slovenije in predstavniki zvezne organizacije ter republiških ZPM. Ob tej priložnosti je bila predstavljena raziskava, ki jo je pod naslovom **Posebno organizirano interesno združenje: Zveza prijateljev mladine Slovenije** opravil Center za politološke raziskave.⁴⁵ »V obdobju revolucionarnih družbenih prelomov se poraja posebne vrste vzporednost: na eni strani so relativno tradicionalni in institucionalni okviri, ki se ne morejo v hipu spremeniti, na drugi strani so zahteve po naglem spreminjanju, po drugačnih vsebinah odnosov, ki jih v začetni fazi institucije še ne morejo dajati. Iz tega polja praznine vznikajo posebne družbene organizacije kot tiste prilagodljive družbene tvorbe, ki naj bi premoščale prepad med prej in sedaj, prepad med okostenelostjo prejšnjih institucij in dinamičnimi novimi pričakovanji,« je v uvodu omenjene raziskave opredelila vlogo ZPMS vse od njenega začetka avtorica dr. Maca Jogan. Raziskava je opozorila na slabosti, ki mrežo ZPMS pestijo še danes: neenakomerna razvitost dejavnosti po območjih, neustrezna kadrovska sestava (premalo mladih), pretežno žensko članstvo, nihanja v intenzivnosti aktivnosti, neobveščenost članov o programu društva ali zveze. V Sloveniji je bilo v tem času 378 DPM s 64.643 člani.

⁴⁵ Raziskavo je vodila dr. Maca Jogan, objavljena pa je bila v publikaciji VI. skupščine ZPMS, Ljubljana, marec 1973.

Najpomembnejše naloge v letu 1971 in 1972	Število DPM, ki so nalogo opravila
Novoletna jelka, proslave, sprejemi pionirjev	369
Organizacija letovanj in izletov	173
Sodelovanje s šolami, vzgojnovarstvenimi zavodi, zbiranje članov	144
Humanitarne akcije, pomoč socialno prizadetim otrokom, zbiranje učbenikov, pomoč Vietnamu	118
Jugoslovanske pionirske igre, Kurirčkova pošta, bralne značke, Vesela šola	110
Pomoč šolskim kuhinjam, skrb za prehrano otrok	108
Organizacija malih šol in varstva otrok	78
Razstave, sejmi, športna tekmovanja in kulturne prireditve za otroke	56
Vzgojno delo (predavanja) s starši	46
Akcije za samoprispevek za gradnjo šol, vzgojnovarstvenih zavodov, športnih objektov	45

Najpomembnejše naloge v letih 1971-72, str. 26 – VI. skupščina.

Jubilejna skupščina je bila tudi prelomna, saj je organizacija postajala vse bolj nekakšna **družbena sila**, ki je postavljala temelje za mnoge sistemske rešitve, zlasti na področju predšolske vzgoje in varstva, starševstva, pogojev življenja otrok v soseskah, estetske vzgoje... Od članov DPM se je pričakovalo aktivno vključevanje v dejavnosti krajevnih skupnosti, SZDL, hišnih svetov ter drugih organizacij in društev, kjer naj bi vplivali na uresničitev interesov in potreb otrok in družin.

Predsednica Stanka Sagadin: »Če so DPM v prvih letih po ustanovitvi še skrbela za otrokov prosti čas in za njihovo razvedrilo, so z leti vedno bolj glasno trkali na vrata problemi otrok zaposlenih staršev... Zveza prijateljev mladine Slovenije je morala prevzeti za nekaj časa tudi proučevalske naloge in iniciativo za dolgoročnejše, sistemsko urejanje tega področja (varstvo in vzgoja otrok), saj nismo imeli razvitih strokovnih in drugih družbenih institucij, ki bi se ukvarjale s temi vprašanji.«⁴⁶

ZPMS je bila pobudnica posvetovanj, razprav in tudi odločitev o vsebini dela otroških ustanov, o ustreznih gradbenih rešitvah; k sodelovanju je pritegnila mnoge zdravstvene delavce, pedagoge in psihologe, projektante in druge strokovnjake, ki so pripomogli k oblikovanju **normativov** za gradnjo, ureditev, notranjo opremo pa tudi za vsebino dejavnosti. Nenazadnje so prizadevanja ZPMS za razvoj

⁴⁶ Publikacija VI. skupščina ZPMS, Ljubljana 1974.

predšolske vzgoje in varstva dobila široko potrditev in podporo na referendumih za samoprispevek, ko so se ljudje množično odločali za gradnjo vrtcev.

ZPMS se je v tem obdobju zelo široko posvečala tako imenovanim zapostavljenim in nerazvitim vzgojnim področjem: estetski vzgoji, spolni vzgoji in telesni vzgoji..

Delo s starši – bodisi posamična predavanja ali pa organizirane šole za starše - je bilo v programu domala slehernega društva ali zveze, ZPMS pa je posebno pozornost posvečala razvoju **vzgojnih posvetovalnic**; ZPMS je ustanovila tudi posebno skupino za razvoj vzgojnih posvetovalnic, saj so ugotavljali, da je v Sloveniji blizu 30.000 otrok z vedenjsko ali osebnostno motnjo. V tem obdobju so znova oživili delo komisije za socialna vprašanja otrok in družine, ki je med drugim obravnavala vprašanja rejništva (v rejništvu je bilo 2.400 otrok), pastirčkov ter težave, ki jih je povzročalo zaposlovanje staršev v tujini, vprašanje razvez...

Jubilejna skupščina ZPMS je leta 1973 sprejela tudi spremembe pravil ZPMS v duhu nove ustave, kar pomeni, da je bil tudi v delovanju te organizacije uveljavljen delegatski sistem in spremembe, ki jih je ustava vnesla v državo in tudi v organizacijo in delovanje društvenih organizacij. Potem je bila najvišji organ ZPMS konferenca, ki se je sestajala vsaj enkrat na leto, mandat delegatov republiške konference in njenih organov je trajal dve leti.

VI. skupščina je za predsednika izvolila **Nika Lukeža**, za podpredsednico **dr. Stanko Simoniti**, za sekretarja pa **Staneta Štembergerja**.

1973 - 1980:

VI. skupščina je bila 24. decembra 1973.

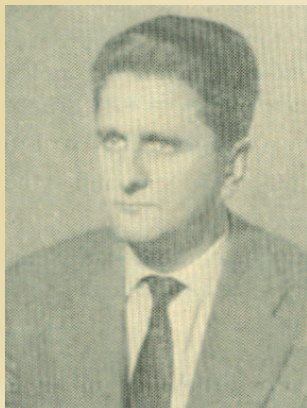
predsednik: **NIKO LUKEŽ**

podpredsednica: **dr. STANKA SIMONITI**

sekretar: **STANE ŠTEMBERGER**

Predsedstvo:

- Ignac Breitenberger	- Franjo Kozelj	- Milojka Perko
- Ančka Čerin	- Dragana Kraigher	- Rezi Pirc
- Mija Filač	- Milko Ledinek	- Stane Repar
- Ivica Fišer	- Irena Levičnik	- dr. Franc Strmčnik
- Rajko Hafner	- Boris Lipužič	- Milica Šali
- Marija Horvat	- Anica List	- Milojka Vidmar
- Bernard Jakopič	- Peter Macuh	- Dominik Vrbič
- Marjan Kavčič	- Nada Majcen	- Miran Zirkelbach
- Drago Kolenc	- Danica Marion	- Fani Žužek
- dr. Anica Kos	- Peter Nuk	

Niko Lukež:

Rodil se je leta 1928 v Ljubljani. Končal je učiteljske in zgodovino na Filozofski fakulteti. V NOB je sodeloval od začetka vojne. Kot učitelj je služboval v Gornji Branici pri Vipavi in na Colu, nato pa delal na okrajnem komiteju v Novi Gorici in oblastnem komiteju KPS v Postojni. Od leta 1952 do 1956 je bil vzgojitelj v dijaškem domu Ivana Cankarja v Ljubljani, nato je bil tajnik okrajnega sveta Svobod in prosvetnih društev Ljubljana, direktor centra za estetsko vzgojo mladine Pionirski dom v Ljubljani. V času, ko je

kandidiral za predsednika ZPMS, je bil med drugim podpredsednik mestne konference SZDL Ljubljana.

To je bilo obdobje samoupravljanja, za ZPMS pa je z organizacijskega vidika pomenilo vključevanje v delegatski sistem na vseh ravneh, bodisi z vidika financiranja bodisi z vidika prisotnosti povsod tam, kjer so govorili in sprejemali odločitve o pogojih življenja otrok in družin. V veljavo je stopil **Zakon o svobodni menjavi dela**⁴⁷ in družbeni dogovor o zagotavljanju pogojev za dejavnost ZPMS, ki so ga podpisale tako SIS kot družbenopolitične organizacije, bil pa je osnova za financiranje ZPMS, na ravni občine pa so se sklepali samoupravni sporazumi o svobodni menjavi dela in samoupravni sporazumi o zagotavljanju sredstev, potrebnih za kritje dejavnosti DPM.

Poleg stalnih nalog na področju predšolske vzgoje, dela s starši in prostočasnih dejavnosti ter založniške dejavnosti je bila v tem obdobju v ospredju aktivnosti ZPMS **dobra igrača** in primerna igra otrok. Otroška igrišča, njihova ureditev in oprema so bila sicer tema aktivnosti DPM in zvez vse od ustanovitve, s povečanjem proizvodnje in ponudbe igrač, mnogih tudi sumljive kakovosti, pa se je pojavila tudi potreba po pomoči staršem in ustanovam pri izboru kakovostnih izdelkov.

Prilogo Nedeljskega dnevnika: **Razmišljajmo o otrokovi igri in igračah** (1977)⁴⁸ so pripravili priznani strokovnjaki na tem področju: prof. Slavica Pogačnik

⁴⁷ »Svobodna menjava dela je postala ustavna kategorija z ustavnimi amandmaji v letu 1971; svobodna menjava dela je naš samoupravni način urejanja medsebojnih pravic in obveznosti med izvajalci v družbenih dejavnostih in uporabniki njihovih storitev...« časopis Naša skupnost, Ljubljana, 1979.

⁴⁸ Gradivo so pripravili člani sekcije za igrače pri ZPMS. Sekcija je štela 22 članov in je sodila v komisijo za socialno-zdravstvena vprašanja otrok in družine, le-ta pa v svet za predšolsko vzgojo otrok in varstvo družine, ki je skupno štel več kot 100 članov v dveh komisijah in 9 sekcijah.

Toličič⁴⁹ (urednica), Ljubica Umek Marjanovič, Milica Štivan, mag. Ludvik Horvat, dr. Mojca Petrič, prof. Ana Četkovič, Jakica Accetto, prof. Helena Berce Golob, Dita Vodopivec, Hedvika Lešnik in prof. Anton Kotar. Priloga je vsebovala razmišljanja o igračih in igri s številnih vidikov: vzgojnega, pedagoškega, psihološkega pa tudi ekonomskega.

Leta 1977 je bila ustanovljena tudi 16-članska **zvezna žirija** za dobro igračo; kar osem članov je bilo iz Slovenije. Po poročilu Ljubice Umek Marjanovič je do leta 1979 podelila naziv dobre igračke le kockam Lego.

Pomembno je bilo leto **1979**, ki ga je OZN proglasila za **Mednarodno leto otroka**. Na ravni republike in številnih občin ter tudi krajevnih skupnosti so se oblikovali koordinacijski odbori, ki jih je praviloma vodila ZPM, v tem letu pa so pripravili tudi kakovostne programe aktivnosti. Predsednik koordinacijskega odbora mednarodnega leta otroka pri ZPMS je bil Franc Šali, ki je ob tej priložnosti dejal: *»Za mlade lahko resnično dosežemo nekaj vrednega le z njihovo osebno pripravljenostjo in aktivnostjo... Mladi ne marajo pogovorov, v katerih bi le poslušali, kaj vse in koliko smo zanje storili, mladina želi, da se v rezultatih dela vidijo tudi njeni prispevki. Zato ne v akcijo brez njih, ampak z njimi.«*⁵⁰

Mednarodnemu letu otroka je bil tega leta posvečen tudi sejem **Vse za otroka**, ki je potekal v Celju med 29. avgustom in 5. septembrom.⁵¹ Pokrovitelj sejma je bila Gospodarska zbornica Jugoslavije, sejemska prireditelj pa je sodila med manifestacije v okviru programa jugoslovanskega odbora za Mednarodno leto otroka (predsednica je bila Zora Tomič), programov koordinacijskih odborov republiških in pokrajinskih »SIZ za dječju zaščito« in »Saveza organizacija za brigo o djeci Jugoslavije«. Odprtja navedenega sejma se je udeležil tudi predsednik Gospodarske zbornice Jugoslavije Ilija Vakić; na posvetu, ki je bil ob tej priložnosti, so se dogovorili, da Gospodarska zbornica Jugoslavije pripravi družbeni dogovor o skupnem sodelovanju v načrtovanju zdravih, funkcionalnih, kakovostnih in ne dragih proizvodov za otroke.

Za to obdobje so značilna tudi prizadevanja, da bi imeli v vsaki krajevni skupnosti tudi društvo prijateljev mladine, kar pa ni povsod naletelo na odobravanje, saj pogojev za to ni bilo.

⁴⁹ Slavica Pogačnik Toličič je četrta psihologinja, ki je na medicinski fakulteti opravila specialistični izpit in prejela naziv specialistka klinične psihologije. To je bilo leta 1969. Svoje klinično delo je opravljala predvsem z otroki. Znanje je pridobivala v Nemčiji, Švici in na Madžarskem. Ukvarjala se je predvsem z otroško risbo, igro in s pravljičami, kar je videla kot pripomoček za razumevanje sveta otroka.

⁵⁰ Prispevek: Akcijske obveznosti vseh organiziranih dejavnikov, Glasilo DPM, Ljubljana, april 1979.

⁵¹ Prva leta sejma (od 1976) je imela ZPMS (Ivica Fišer – ZPM Celje) pomembno vlogo v organizacijskem odboru.

1980 - 1983

predsednik: **FRANC ŠALI**

podpredsednik: **BORIS GODINA**

sekretar: **STANE ŠTEMBERGER** – od 4. marca 1982 **ANGELCA ŽIBERNA**

Predsedstvo:

- Olga Bertok	- Niko Lukež	- Franc Šali
- Zinka Čibej	- Marija Matjašec	- Stane Štemberger
- Boris Godina	- Rezi Pirc	- Olga Vipotnik
- Zvonka Jedlovčnik	- Romana Savnik	- Zlatko Vogrič
- Marjan Jelen	- Senica Marija	- Zupančič-Juvanovič Jana
- Tilka Kus	- Jože Sevljak	
- Marija Kuzman	- Slobodnik Anica	

Predsedniki svetov:

- Ančka Čerin - Izdajateljski svet
- mag. Ludvik Horvat – Svet za predšolsko vzgojo otrok
- dr. Ana Krajnc – Svet za delo s starši
- Franci Kržan – Svet Zveze pionirjev
- Andrej Lesjak – Svet za letovanje in rekreacijo otrok in mladine
- Jože Zupan – Svet Zveze bralnih značk

Franc Šali: Rojen je bil leta 1941 v Vavti vasi na Dolenjskem, kjer kot upokojenec tudi živi. Po poklicu je učitelj in profesor sociologije. Opravljal je številne družbeno-politične funkcije, med drugim je bil direktor Tiskarne Novo mesto in desetletje urednik Dolenjske založbe, ravnatelj Dolenjskega muzeja in predsednik skupščine Novo mesto. Je tudi pesnik in je izdal 4 pesniške zbirke. Ko je postal predsednik ZPMS, je bil moto njegovega predsednikovanja: »Tam, kjer so mladi, mora biti tudi naša organizacija.«

To obdobje je bilo v znamenju 30-letnice ZPMS, po svoje pa je delovanje organizacije zaznamovala tudi gospodarska stabilizacija. V svojem poročilu na volilni konferenci v letu 1983 predsednik Franc Šali navaja: *»V smislu družbenih usmeritev uresničevanja gospodarske stabilizacije so se naše organizacije aktivno vključile v iskanje različnih rešitev s tem, da se doseženi družbeni standard otrok ne bi smel zmanjševati, zlasti pa je potrebno storiti vse za zajetje večjega števila otrok v vzgojne programe in povečati kvaliteto institucionalne, družinske oz.*

družbene vzgoje nasploh. Velik poudarek v organizaciji je bil namenjen pridobivanju družbenih delavcev in razvijanju prostovoljnega dela z otroki v vseh okoljih.» Jubilejno leto je organizacija posvetila organizacijski in kadrovski prenovi društev in zvez ter ustanavljanju novih, saj je bil moto: »**DPM v vsako krajevno skupnost**«, kasneje pa so zaradi odziva s terena ta cilj nekoliko omilili in sicer tako, da so obvezno ustanavljali društva v večjih krajevnih skupnostih, v manjših pa le aktive, ki naj bi bili organi DPM. V letu 1983 je ZPMS opravila oceno dejavnosti organizacij ZPM v občinah in DPM v krajevnih skupnostih.⁵² Po podatkih, ki so jih zbrali (poslalo jih je 46 občinskih ZPM) je bilo leta 1980 v Sloveniji 600 DPM z 80.000 člani. Osnovne naloge DPM so bile: krepitev, širjenje in ustanavljanje novih svetov (za letovanja, delo s starši, predšolsko vzgojo...) pri občinskih zvezah. Usposabljanje aktivistov v krajevnih skupnostih pa je bilo tudi med prednostnimi nalogami svetov pri ZPMS. Tako je Svet za predšolsko vzgojo in varstvo družine v letu 1981 pripravil posvet o vlogi občinskih zvez in DPM pri organiziranju dejavnosti za predšolske otroke; omenjeni svet je prav tako pripravil gradivo: **DPM in občinske zveze v skrbi za otrokovo igro in igrače** ter izvedel seminar na temo **Organizacija počitniškega dela z otroki na otroških igriščih**. Kot zanimivost naj navedemo, da so prav na predlog Sveta za predšolsko vzgojo in varstvo družine dodali v paket za novorojence tudi igračo.

Prostovoljci ZPM so se v tem obdobju tudi aktivno vključevali v delegatski sistem zlasti tistih samoupravnih interesnih skupnosti (SIS), ki so bile na področjih delovanja ZPM, marsikje pa so v kampanjah za samoprispevke prepričevali državljanke v koristnost gradnje zlasti otroških vrtcev in šol.

ZPMS – komisija za mednarodno sodelovanje, delovala je v okviru prej omenjenega sveta, je v tem času posvetila veliko pozornosti sodelovanju z **zdomskimi društvi** in učitelji slovenščine v tujini; predvsem so si prizadevali, da bi bili otroci naših ljudi, začasno zaposlenih v tujini, deležni enake pozornosti kot njihovi vrstniki v domovini: od akcije Naš malček do programa pionirske organizacije.

Financiranje ZPMS je potekalo v skladu z družbenim dogovorom (1982):⁵³

- izobraževalna skupnost	6.320.000
- kulturna skupnos	700.000
- skupnost otroškega varstva	710.000
- zdravstvena skupnost	245.000
- skupnost socialnega skrbstva	125.000
- telesnokulturna skupnost	270.000
- RK SZDL	600.000
- RO ZZB NOV	30.000

⁵² Poročilo, objavljeno v glasilu DPM, štev. 1-2, maj 1983.

⁵³ Finančni načrt ZPMS za leto 1982, arhiv ZPMS. Financiranje občinskih zvez in društev je potekalo po samoupravnih sporazumih o zagotavljanju sredstev.

- udeleženske DD za revijo OID	3.654.500
- ostali dohodki (lastni)	10.659.500
- skupaj	23.314.000

S posameznimi projekti pa se je v tem času ZPMS prijavljala tudi na **loterijska sredstva**.

Gradnja **Doma slovenskih pionirjev v Dolenjskih Toplicah**, ki so jo uradno začeli 23. maja 1981, je bila v ospredju aktivnosti ZPMS – o njej so razpravljali domala na vsakem sestanku predsedstva v tem mandatu.⁵⁴

Na volilni konferenci maja 1983 so izvolili za predsednika **Jožeta Božiča**, za podpredsednika **Francija Kržana** in **Franca Hočevarja**, za sekretarko pa **Angelco Žiberna**.

1983 - 1987:

predsednik: **JOŽE BOŽIČ**

podpredsednika: **FRANC HOČEVAR** in **FRANCI KRŽAN**

sekretarka: **ANGELCA ŽIBERNA** do januarja 1986, do junija 1986 **JANKO REDNAK**, dalje **IVANKA MALI**

Predsedstvo:

- Jože Božič	- Brigita Kocbek	- Zora Tomič
- Franci Kržan	- Branko Peternel	- Aleksander Čičerov
- Angelca Žiberna	- Darko Tominc	- Neža Maurer
- Vine Bešter	- Rozalija Vogel	- Alojz Gostečnik
- Jure Januar	- Iva Devetak	- Tomaž Vahtar
- Franc Šali	- Lojzka Potočnik	- Miro Lužnik
- Boža Pagon	- Norbert Jedlovčnik	- Ludvik Horvat
- Marija Senica	- Rado Hlebec	- Igor Longyka
- Kristina Božič	- Olga Vipotnik	- Bojan Butolen

Jože Božič: Rojen je bil leta 1926 na Jesenicah, po poklicu diplomirani politolog. Bil je udeleženec NOB. V Zvezi prijateljev mladine je sodeloval od ustanovitve organizacije, sicer pa je opravljal več pomembnih družbeno-političnih funkcij. Bil je predsednik KO za pomoč narodnoosvobodilnim gibanjem in žrtvam imperialistične agresije pri Zvezni konferenci SZDL Jugoslavije (kot predstavnik Jugoslavije je sodeloval v angolski partizanski vojski⁵⁵), član predsedstva RK SZDL Slovenije, član predsedstva skupščine SRS. V času, ko je bil

⁵⁴ Več o gradnji Doma pionirjev glej v prispevku Zgodovina pionirske organizacije na str. 96.

predsednik ZPMS, je bil zaposlen kot predsednik skupnosti socialnega skrbstva Slovenije. Od leta 1979 do 1982 je bil predsednik Sveta Zveze pionirjev Jugoslavije.

V letu 1983 je ZPMS praznovala **svojo 30-letnico**, Pionirska organizacija pa svojih 40 let. *»Vse letošnje leto bomo delovno obeležili, kar mora še v večji meri spodbuditi naša društva in zveze pri programiranju in uresničevanju otrokovih potreb ter ustanavljanju društev, še posebej v novih soseskah in industrijskih naseljih,«* so zapisali v Smernice za praznovanje republiške zveze, občinskih zvez in društev prijateljev mladine. V jubilejnem letu je ZPMS organizirala vrsto posvetov in seminarjev, med njimi dva širša posveta: Družina v krajevni skupnosti in Otroci in kultura. Seminarjev in posvetov se je udeležilo 1580 aktivistov ZPM in drugih strokovnih delavcev.⁵⁶

Delegati ZPMS so bili aktivni in spoštovani tudi v zvezni organizaciji in tako je leta 1983 osem sodelavcev ZPMS dobilo najvišje zvezno priznanje Sveta za vzgojo in varstvo otrok Jugoslavije, in sicer **plaketo Srečno otroštvo**. Dobitniki so bili:

- Ančka Čerin
- Ivica Fišer
- Ivan Grašič
- Ada Krivic
- Niko Lukež
- Stane Repar
- Hela Srež
- Olga Vipotnik

Med izstopajočimi dejavnostmi v obdobju 1983 - 1986 je bila prav gotovo organizacija in izvedba **9. koference IPA** – International Association of the Child's Right to Play / Mednarodno združenje za pravico otrok do igre, ki je bila v Ljubljani od 5. do 11. avgusta leta 1984. Organizacija je bila ustanovljena 1961 na Danskem in je imela leta 1982, ko so se začele priprave na kongres v Sloveniji, 600 individualnih članov in 192 skupin v 38 državah na vseh celinah. Imela je posvetovalni status pri treh organizacijah: ECOSOC-u (Gospodarskem in socialnem svetu pri OZN), UNESCO-u in UNICEF-u. Slovenija oziroma Ljubljana je bila izbrana za organizatorico kongresa predvsem zaradi priznanih uspehov na področju dela za otroke in z otroki.⁵⁷

⁵⁵ Iz predloga za dodelitev priznanja Zveze borcev NOV Jugoslavije, 1986, arhiv ZPMS.

⁵⁶ Podatki so iz Poročila o delu ZPMS za obdobje 1983-1984.

⁵⁷ Po besedah dr. Ludvika Horvata, ki jih je izrekel na seminarju ZPMS, decembra 1991, so dve leti kasneje v Stockholmu ugotavljali, da je bil to najbolj uspešen kongres IPA. Na njem so prvič sodelovali tudi predstavniki vzhodnoevropskih držav. Na konferenci je sodelovalo 169 predstavnikov iz 29 držav z vseh kontinentov; prvič so se je udeležili predstavniki Indije, Angole, Argentine, Zimbabveja.

Dejavnosti za otroke, starše, vzgojitelje-učitelje na začasnem delu v tujini so bile v tem času zelo pomemben del programa ZPMS. Z učnim in bralnim gradivom je ZPMS opremljala šole za zdomske otroke, nenehno je bila v stiku z učitelji, ki so vodili slovenske šole v tujini, organizirala je sprejeme tamkajšnjih otrok slovenskih delavcev v Pionirsko organizacijo, poskrbela, da so starši novorojencev prejeli knjigo Naš malček in na letovanjih omogočila druženje zdomskih otrok z vrstniki v Sloveniji. V obdobju 1984 -1986 se je ZPMS s svojo mrežo društev in zvez aktivno vključevala v oblikovanje srednjeročnih in dolgoročnih dokumentov s področja družbenega varstva otrok (podaljšanje porodniškega dopusta), predstavniki ZPM pa so redno sodelovali tako v dejavnostih SIS kot v konkretnih aktivnostih za otroke na terenu. Na 10. konferenci ZPMS, 20. decembra 1987, so za predsednika izvolili **Dušana Semoliča**; podpredsednika sta bila **Franc Kržan** in **Boris Zupančič**, sekretarka pa **Ivanka Mali**.

1987 - 1989:

predsednik: **DUŠAN SEMOLIČ**

podpredsednika: **BORIS ZUPANČIČ** in **FRANCI KRŽAN**

sekretarka: **IVANKA MALI**

Predsedstvo:

- Dušan Semolič	- Darko Tominc	- Neža Maurer
- Franci Kržan	- Rozalija Vogel	- Alojz Gostenčnik
- Boris Zupančič	- Iva Devetak	- Jože Božič
- Lojze Godler	- Lojzka Potočnik	- Ivanka Mali
- Franc Dosedla	- Norbert Jedlovčnik	- Miran Zirkelbach
- Franc Šali	- Rado Hlebec	- Ludvik Horvat
- Boža Pagon	- Olga Vipotnik	- Igor Longyka
- Marija Senica	- Zora Tomič	- Bojan Butolen
- Branko Peternel	- Angelca Žiberna	

Dušan Semolič: Rojen je bil leta 1947 v vasi Prvačina na Primorskem. Otroška leta je preživel v Mariboru in tam končal tudi srednjo šolo, pravno fakulteto pa v Ljubljani in opravil magisterij iz mednarodnega prava. Po šolanju se je zaposlil pri Intertradu, opravil prakso na sodišču in se nato začel ukvarjati s politiko. Bil je izvršni sekretar in sekretar Socialistične zveze Slovenije. Na prvih večstrankarskih volitvah je bil izvoljen v parlament in postal vodja poslanske skupine Socialistične stranke Slovenije. Leta 1991 je bil izvoljen za predsednika Zveze svobodnih sindikatov, kar je še danes.

V tem času, pred sprejetjem Konvencije o otrokovih pravicah in ko se je svet pripravljaj na vstop v 21. Stoletje, so tudi v dejavnosti ZPMS določene teme dobile nove poudarke, v ospredje pa so stopila vprašanja otrokovih pravic v vseh pogledih.⁵⁸ Vloga **prostovoljnega dela** v vzgojno-izobraževalni praksi ter proces socializacije otrok in **mentorstvo**⁵⁹, prostovoljno družbeno delovanje, ki je pomemben dejavnik preobrazbe družbene skrbi za otroke, sta bili uvodni temi 11. konference ZPMS, ki je bila maja 1988. Tokrat je bilo največ kritike namenjene zvezni organizaciji, ki je že v tem času domala nehala delovati. Precej razmislekov je bilo namenjenih tudi nadaljnjemu delovanju ZPMS, nujnim spremembam... *»Morali bi bolj poglobljeno in sistematično razmisliti o tem, ali so ustaljene oblike našega dela dovolj blizu naši populaciji otrok. Večkrat namreč opažamo, da poteka zgolj kot šolska obveza, a brez veselja,«* je menil Boris Godina, Vladka Škof pa je prisotne pozvala, naj se v vseh razpravah zavzamejo za ohranitev standarda šolskih otrok in dodala: *»Nedopustno je, da črtamo podaljšano bivanje otrok in da varčujemo pri šolski prehrani. Ne smemo iskati rezerv tam, kjer se oblikuje mlad človek.«*

Ob 35-letnici delovanja je ZPMS prejela odlikovanje **red zaslug za narod s srebrnimi žarki**.

⁵⁸ Več o tem glej v prispevku Delovanje ZPMS na področju otrokovih pravic, str. 174.

⁵⁹ Problemska konferenca ZPMS o mentorstvu je bila 10. oktobra 1984.

Na volilni konferenci, 11. februarja 1989, so za predsednika izvolili **Nika Žibreta**, za podpredsednico **Ivo Devetak**, za podpredsednika **Borisa Zupančiča**, za sekretarko pa **Ivanko Mali**.

1989 - 1991:

predsednik: **NIKO ŽIBRET**

podpredsednic: **IVA DEVETAK**

podpredsednik: **BORIS ZUPANČIČ**

sekretarka: **IVANKA MALI**

Predsedstvo:

- Niko Žibret	- Branko Peternel	- Ivanka Mali
- Iva Devetak	- Janko Rednak	- Martin Naglav
- Boris Zupančič	- Tone Rovšnik	- Jožef Nemanič
- Danica Dolinšek	- Ivana Slamič	- Igor Longyka
- Olga Jančar	- Tatjana Škrinjar	- Evelina Umek
- Norbert Jedlovčnik	- Zora Tomič	- Maja Vojnovič
- Helena Krpač	- Irma Veljič	- Željko Cigler
- Franci Kržan	- Magda Žezlina	- Tanja Vonta
- Boža Pagon	- Ljubica Marjanovič-Umek	

Niko Žibret: Rodil se je septembra 1938 v Krškem. Grozote druge svetovne vojne niso šle mimo njega, saj je štiri leta najnežnejšega otroštva preživel v taborišču v Nemčiji. Ko je leta 1958 maturiral na učiteljskišči v Celju, se je zapisal delu z otroki in mladimi, kar ga je spremljalo do upokojitve. Visoka šola za telesno šolo v Ljubljani, na kateri je diplomiral leta 1963, ga je dodatno usmerila v delo z mladimi, kot učitelja, tabornika, plavalnega trenerja in kasneje kot odgovornega za gradnjo vrtcev in šol v Krškem in po Sloveniji. V svojem življenjskem

in poklicnem obdobju je poleg poučevanja tudi ravnateljaval, se ukvarjal kot predsednik Titovega sklada s štipendijsko politiko v Sloveniji in predsedoval Izobraževalni skupnosti Slovenije. Zadnje desetletje pred upokojitvijo je bil sekretar za investicije na Ministrstvu za šolstvo in šport in to v času, ko so izvajali predvsem program »šolskega tolarja«, ki je izpopolnil slovenski šolski prostor, pomagal izgradnji številnih vrtcev in športnih objektov v Sloveniji. Za svoje ljubiteljsko in poklicno delo je prejel Bloudkovo plaketo, zlato plaketo Univerze v Mariboru, veliki znak občine Krško in številna druga priznanja. Kot upokojenec živi v Krškem.

Konec 90. let je bil čas, ko so bile pred vrati temeljite družbene spremembe in veliko neznank je bilo tudi pred ZPMS, vso mrežo DPM, prostovoljci, ki so delovali v njej, in seveda predvsem pred vodstvom.

Pomemben mejnik v vsebinskem delovanju ZPMS je ustanovitev Komisije za otrokove pravice, januarja 1989.⁶⁰ Na pobudo Komisije je predsedstvo ZPMS, ki se je sestalo 4. oktobra 1989, sprejelo nekaj izjemno pomembnih sklepov, neposredno povezanih s Konvencijo o otrokovih pravicah.⁶¹ Med najbolj pomembnimi je zagotovo odločitev, da se delegatom skupščine RS posreduje pobuda, da se takoj po sprejetju Konvencije o otrokovih pravicah zavzamejo za njeno ratifikacijo in podpis v skupščini SFRJ in prav tako, da se v ustavo SFRJ vnese amandma o otrokovih pravicah. Predsedstvo je odločilo, da se pripravi prevod Konvencije o otrokovih pravicah, prav tako pa tudi otrokom primerno in razumljivo besedilo.

Po omenjeni seji predsedstva je sledil dvodnevni seminar, 27. in 28. oktobra 1989, ki je bil med najbolj množično obiskanimi tovrstnimi srečanji v zgodovini organizacije. Sklepi oktobrskega predsedstva so bili rdeča nit in osnovna tema seminarja. Že uvodoma je bil predsednik Niko Žibret odločen: *»Naj nas ta silna zmeda in nastajanje strank ter odpravljanje samoupravnih interesnih skupnosti čisto nič ne moti. Zakaj? Preprosto zato, ker otroci so bili, so in bodo, učenci so bili, so in bodo in so šola, vrtec stalnice tega življenja ter dejstvo, ki ga nobena sprememba sistema ne more odpraviti. Zaključek iz teh stalnic: otroci, vrtec, šola, prosti čas, potrebe otrok, njihova radovednost..., zahtevajo, da so ob institucionalni ureditvi tudi vzporedne dejavnosti, torej tisto, kar bo kvaliteto življenja izboljševalo. V to kvaliteto življenja je in bo vstopala ZPMS..... Sodelovali bomo vsepovsod tam, kjer se ustvarja prijetno in prijazno vzdušje, v društvu in krajevni skupnosti, v kraju in v deželi ali državi...«*⁶²

Na tem seminarju so sprejeli stališče, da bo ZPM delovala kot družbena organizacija izven najrazličnejših oblik političnega organiziranja in bo konstruktivno, strokovno in javno vplivala na institucije, ki sprejemajo odločitve v zvezi z otrokom. Zaradi novih programskih usmeritev in prilagoditve novim pogojem interesnega združevanja občanov so napovedali tudi spremembe statuta ZPMS. Opredelili so tudi članstvo: *»Član ZPM je lahko vsakdo, ki sprejme program, da ustvarjalno sooblikuje in se vključuje v njegovo izvajanje. V ZPM bomo storili vse, da bi prostovoljno delo in pripadnost organizaciji pridobila na družbenem ugledu. To bo osnova za pridobivanje novih sodelavcev, novih članov.«*⁶³ Pričakovali so, da bodo programi ZPMS postali sestavni del nacionalnega programa skrbi za otroka in družino in bili kot takšni tudi financirani iz republiškega proračuna oziroma občinskih proračunov.

⁶⁰ Več v prispevku Delovanje ZPMS na področju otrokovih pravic, str. 174.

⁶¹ Več v prispevku Delovanje ZPMS na področju otrokovih pravic, str. 174.

⁶² Uvodni referat Nika Žibreta na posvetu v Poljčah, arhiv ZPMS.

⁶³ Zapis s posveta v Poljčah, arhiv ZPMS.

Osrednji poudarek seminarja v Poljčah pa je bil: da bo varstvo otrokovih pravic, kot jih opredeljuje konvencija, osnovno vodilo in stalnica delovanja ZPMS, društev in zvez.

Nekaj mesecev po srečanju v Poljčah, 24. aprila 1990, je bila 13. konferenca ZPMS in nekatera vprašanja, ki so bila na seminarju morda še dileme, so zdaj dobila svoj končni sklep: prenehala so veljati pravila in programska izhodišča Zveze pionirjev Jugoslavije,⁶⁴ prav tako so smiselno ukinili vse člene pravil ZPMS, sprejetih na konferenci 22. novembra 1984, ki so opredeljevali mentorsko vlogo ZPM do pionirske organizacije. Po ukititvi pravil Zveze pionirjev Jugoslavije je prenehala delovati tudi ta organizacija. *»Še v maju moramo poslati šolam obvestilo, da se delovanje pionirske organizacije zaključi s šolskim letom in se zahvaliti mentorjem in vsem, ki so s pionirsko organizacijo dolga leta uspešno sodelovali;«* so zapisali sklep omenjene konference; med drugim so sklenili, da prevzame ZPMS vsebinski del dejavnosti Zveze pionirjev Slovenije (zgodovinske raziskovalne naloge, tabore...), začeli pa so razvijati tudi idejo o otroških parlamentih. Aprilska konferenca je dala zeleno luč za ustanovitev zveze družin na republiški ravni in podprla predlog, da se tovrstna združenja ustanavljajo tudi po občinah.⁶⁵

Leto 1990 je nasploh bilo čas »tektonskih premikov« v delovanju ZPMS: z delom je začel TOM telefon⁶⁶, 19. oktobra 1990 pa je zasedal prvi otroški parlament⁶⁷, katerega tema je bila Otrokom zdravo in varno okolje.

Na predlog Sveta za družbeno in družinsko vzgojo ter konference ZPMS, se je leta 1990 izoblikoval iniciativni odbor za ustanavljanje zvez družin, ki je bil maja 1991 potrjen kot Odbor Zveze družin Republike Slovenije. Sprejeta je bila tudi ideja o ustanavljanju zvez družin ali klubov staršev na lokalni ravni. Marca 1991 je skupščina ZPMS sprejela sklep, da Odbor deluje samostojno in avtonomno v okviru ZPMS.

ZPMS je v tem obdobju želela znova okrepiti vlogo koordinatorice tako programov kot organizacij in ustanov, ki delujejo na področju prostočasnih aktivnosti za otroke in mlade. Eden od poskusov naj bi bil zbir tovrstnih programov v eni publikaciji. Prvi tovrsten nabor programov je bil objavljen v avgustu 1990, in sicer v obliki Informacij ZPMS (štev. 4/1990), naslednja leta pa pod imenom Mlinček prostega časa. Pod tem imenom je publikacija izhajala vse do leta 1999, ko je izšel zadnji Mlinček prostega časa.⁶⁸

Na volilni konferenci 5. marca 1991 so izvolili dr. **Ludvika Horvata** za predsednika, za sekretarko pa **Ivanko Mali**.

⁶⁴ Pravila Zveze pionirjev Jugoslavije so bila sprejeta na 9. konferenci Zveze organizacij za vzgojo in varstvo otrok Jugoslavije, 13. oktobra 1983 v Beogradu, arhiv ZPMS.

⁶⁵ Več glej v prispevku Zveza družin od njene ustanovitve do danes (od 1991 do 2012), str. 221.

⁶⁶ Več glej v prispevku Nacionalna mreža TOM – Telefon za otroke in mladostnike, str. 208.

⁶⁷ Več glej v prispevku Delovanje ZPMS na področju otrokovih pravic, str. 174.

⁶⁸ Več glej v prispevku Mlinček prostega časa, str. 236.

1991 - 1995:

Volilna konferenca je bila 5. marca 1991.

predsednik: **dr. LUDVIK HORVAT**

sekretarka: **IVANKA MALI** do 31. decembra 1991, dalje **LIANA KALČINA**

Dr. Ludvik Horvat se je rodil aprila 1949 v Murski Soboti. Diplomiral je na oddelku za psihologijo ljubljanske Filozofske fakultete. Magistrski študij je končal 1976 in pridobil naziv magister otroške in mladinske psihologije. Doktoriral je leta 1983 s tezo: Vpliv sistematične predšolske vzgoje na otrokov intelektualni razvoj s psihometričnega in kvalitativno analitičnega aspekta. Leta 1973 je bil izvoljen v naziv asistent za razvojno psihologijo in se zaposlil na Oddelku za psihologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. V naziv docenta za razvojno

psihologijo je bil prvič izvoljen 1984. Od 1986 do 1988 je bil prodekan Filozofske fakultete. V obdobju 1988-1990 je bil predsednik takratnega Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo. Leta 1990 je bil izvoljen v naziv izrednega in leta 1996 v naziv rednega profesorja za razvojno psihologijo. Med leti 1992-1996 je bil dva mandata predstojnik Oddelka za psihologijo. Od leta 1997 do 2001 je bil dekan Filozofske fakultete in član senata Univerze v Ljubljani.

Pri ZPMS je začel delati leta 1973 v delovni skupini za izdelavo kriterijev za ocenjevanje igrač, deset let kasneje pa je postal predsednik Sveta za predšolsko vzgojo in varstvo družine, dve leti kasneje pa predsednik Sveta za družbeno in družinsko vzgojo, tudi Koordinacijskega odbora za teden otroka in član predsedstva.

Leto 1991 je zaznamovala osamosvojitvena vojna, v kateri je imela neposredno vlogo tudi ZPM, zlasti v poletnih mesecih.⁶⁹ V tem letu je odpadlo tudi zasedanje otroškega parlamenta, v ZPMS pa so začeli z organizacijo vrste odmevnih forumov in okroglih miz, povezanih z uresničevanjem otrokovih pravic v Sloveniji.

Programske usmeritve in naloge delovanja ZPMS za obdobje 1991-1993,⁷⁰ ki jih je napisal dr. Ludvik Horvat potem, ko je marca 1991 postal predsednik ZPMS, so pravzaprav nadaljevanje in dograjevanje smernic in nalog, ki jih je organizacija sprejela leta 1989, kar pomeni, da so bile že takrat domišljene, saj so izhajale iz 40-letnih izkušenj, strokovnega in iskrenega dela za otroke in z njimi.

⁶⁹ Več glej v prispevku o letovanjih Mi gremo pa na morje, str. 130.

⁷⁰ Besedilo je iz arhiva ZPMS. Zaradi njegove še današnje aktualnosti ga navajamo v celoti.

Novi predsednik je v celoti podprl programsko deklaracijo o tem, da je ZPMS nestrankarsko, nevladno in prostovoljno združenje vseh, ki se zavzemajo za kvalitetno življenje otrok in družine; osnovne naloge pa je razdelil na dve ravni:

makro raven:

- uveljavitev ZPMS kot resnično nestrankarske organizacije – od strankarskih politik neodvisne organizacije, ki bo z vsemi strankami dobro sodelovala na vseh tistih področjih, ki zajemajo področje in interese delovanja članic združenja ZPMS;
- konstituiranje ZPMS kot nevladne organizacije, ki bo imela urejen pravni status in s tem pravico, da kandidira za javna sredstva za svoje delovanje na republiških in občinskih ter mestnih ravneh;
- zadržati število profesionalnih delavcev na republiški ravni kot tudi v občinah; te službe bodo morale prevzeti vse naloge koordinacije, informiranja in povezovanja z okoljem;
- v delovanje organov in teles ZPMS je nujno pritegniti mlade strokovnjake, ki bodo pripravljeni ljubiteljsko delovati v organizaciji;
- v izvedbo raznih aktivnosti (strokovna zborovanja, konference, simpoziji, delovne akcije) je potrebno vključevati več dijakov in študentov (pedagoške in družboslovne šole), da bomo lahko sproti pomlajevali organizacijo;
- zagotoviti stabilne vire financiranja (republika in občine) za že uveljavljene oblike dejavnosti naših društev (letovanja, počitniško varstvo otrok, decembrska praznovanja, bralna značka...);
- izpopolniti in izboljšati sistem komuniciranja med društvi in zvezami ter poskrbeti za boljšo medijsko predstavitev članic ZPMS v javnosti;
- v novo nastalih političnih razmerah v Jugoslaviji poskrbeti za nadaljnje sodelovanje z vsemi sorodnimi organizacijami v drugih republikah, če so te pripravljene za tako sodelovanje;
- vključiti se v vse tiste mednarodne organizacije, v katere smo bili včlanjeni že prek naše zvezne organizacije, kot tudi v nekatere druge organizacije, v katerih naša zveza doslej zaradi političnih razlogov ni sodelovala;
- povezati se s sorodnimi organizacijami v sosednjih deželah in državah.

in mikro raven:

- oživitev in ustanavljanje novih DPM;
- vključevanje in pritegnitev vseh novo nastajajočih društev in neinstitucionalnih oblik dejavnosti, ki delujejo na istih pozicijah kot ZPMS;
- ustvarjanje minimalnih materialnih pogojev za delovanje društev v njihovem okolju;
- poskušati vključevati čim več mladih ljudi v delovanje naše organizacije, ker je to tisti del populacije, ki predstavlja najbolj zainteresirani del javnosti za kvalitetno življenje družin in otrok;

- vzpostavljanje pristnih in korektnih odnosov z institucijami, ki se ukvarjajo s področjem varstva, vzgoje in izobraževanja otrok (vrtci, šole, domovi);
- sodelovanje s tistimi organizacijami, ki s svojimi programi predstavljajo prav tako kvalitetno ponudbo za otroke (kulturno-umetniška, športna, rekreativna, izobraževalna in druga);
- skrbeti za strokovni razvoj članov društev.

Dr. Horvat je še dodal: *»Globoko sem prepričan, da pa je bistvo delovanja naše organizacije na mikro ravni. Uspehe delovanja naše organizacije moramo vedno meriti prav na tem nivoju. Samo tako si bomo lahko odgovorili, če smo bili resnično uspešni pri zagotavljanju kvalitete življenja otrok in družin ...«*

Decembra 1991 je v Ljubljani znova potekal seminar za predstavnike društev in zvez ZPMS, na katerem so razpravljavci zelo kritično ocenili nastalo stanje, predsednik dr. Ludvik Horvat pa je ponudil edinstveno, pogumno in razumno alternativo: *»V svojih tezah sem postavil dilemo: ali prelom ali kontinuiteta in kam umestiti organizacijo v javnem življenju v republiki Sloveniji do konca tega tisočletja? Moj pogled je v tem, da moramo zastopati kontinuiteto, moramo imeti zgodovinski spomin. Nihče ne more reči, da je vse to, kar so delale prejšnje generacije, tudi napačno in ideološka zablada, vendarle so delali z dobro mero odgovornosti in v prepričanju, da delajo dobro, z veliko truda pa včasih žal tudi z majhnim učinkom. V tem smislu nam ni treba nikakršnega preloma. Lahko smo ponosni na kontinuiteto, kajti ta organizacija je promovirala izredno dobre stvari, ki jih še marsikje v Evropi nimajo ... Nenazadnje moram reči, da je ZPM promovirala vse dobre ideje, ki so nastale v tej borni slovenski stroki, pa naj bo medicinska, pedagoška ali psihološka...«*

V letu 1992 so se vprašanja nadaljnjega obstoja ZPM v veliko občinah zaostila in marsikje so morali zaradi pomanjkanja denarja kar občutno oklestiti obseg svojih programov. V poročilo o delu za leto 1992 so zapisali: *»Naša organizacija se je znašla na popolni čistini pravno, statusno in finančno nezaščitenega polja, prostora, v katerem delujejo nevladne in nestrankarske organizacije.«* Vendar pa je bilo kljub temu vsebinsko delo ZPMS bogato in uspešno zlasti na področju otrokovih pravic⁷¹, zveze družin (univerzalni otroški dodatek, šolska prehrana, učbeniki...), na področju prostega časa (Mlinček prostega časa), letovanj, raziskovalne dejavnosti...

V obdobju 1992 – 1993 so tekale tudi obsežne in zahtevne aktivnosti za **humanitarno pomoč**⁷² beguncem, zlasti otokom, ki so se zatekli v Slovenijo, ZPMS pa je organizirala tudi velike akcije zbiranja humanitarne pomoči, zlasti za družine in otroke v Bosni in Hercegovini. Med najbolj odmevnimi so bile: **Medvedek in**

⁷¹ Več glej v prispevku Delovanje ZPMS na področju otrokovih pravic, str. 174.

⁷² Prošnja za sofinanciranje projektov humanizacije odnosov med begunci in državljani Slovenije, zlasti otroki in mladino, naslovljena na Open Society Fond of Slovenia, arhiv ZPMS, 1994.

barvice za prijatelje brez doma, ki je potekala ob sodelovanju z Gasilsko zvezo Slovenije, Rdečim križem Slovenije, Ministrstvom za šolstvo in šport, Ministrstvom za zdravstvo, socialno varstvo in družine ter Uradom za žensko politiko; akcija z naslovom **Srečo znamo deliti** - dan odprtih vrat slovenskih družin (povabilo na kosilo, večerjo, na skupni izlet ali obisk...); **Čarobni avtobus** - potujoča dvojezična skupina umetnikov, ki je pripravila otroško igrico za slovenske in begunske otroke; **Zdravljenje in rehabilitacija otrok iz BIH**; zbiranje humanitarne pomoči **za bolnico v Novi Bili**; Po vsej Sloveniji so potekale **ustvarjalne delavnice** za slovenske in begunske otroke.

Odbor Zveze družin pri ZPMS je leta 1993 v akciji zbiranja podpore za sprejetje zakona o družinskih prejemkih zbral 26.000 podpisov. Ob sodelovanju sindikatov je državni zbor sprejel zakon, v katerega so vključili vse zahteve podpisnikov, tudi **univerzalni otroški dodatek**, ki ga je potem prejelo vseh 560.000 otrok v Sloveniji (prej 150.000 otrok).

Med odmevnimi dogodki je bil tudi majski posvet o otroški igri in igračah, ki ga je ZPMS organizirala leta 1993 v okrogli dvorani Cankarjevega doma. Sodelovali so: dr. Ljubica Marjanovič Umek, Slavica Toličič Pogačnik, Lidija Novak, dr. Ludvik Horvat in dr. Pavle Kornhauser.

1995 - 2001:

predsednica: **VIKTORIJA POTOČNIK**

podpredsednik/-ca: **ANICA MIKUŠ KOS** (do 1999)

MAJDA STRUC (od 1999 dalje)

HELENA KAMNAR (od 1999 do 2000)

DAMJAN LAH (od 2000 - 2003)

generalna sekretarka: **LIANA KALČINA SRHOJ** do 31.5.1997,

dalje **ANITA ALBREHT**

Upravni odbor⁷³

- Zora Tomič	- Majda Struc	- Pavle Kornhauser
- Lojzka Potočnik	- Igor Longyka	- Janko Rednak
- Vida Ban	- Vika Potočnik	- Ludvik Horvat
- Maja Kersnik Bergant	- Liana Kalčina Srhoj	- Franc Kržan
- Romana Savnik	- Anica Mikuš Kos	- Robert Trunkl
- Kristina Kovač	- Darja Rokavec	- Janko Rožman
- Darko Kočevar	- Biserka Marolt Meden	- Lojze Potočar
- Nace Breitenberger	- Nada Kirn Špolar	- Silva Vračko
- Ljubica Marjanovič Umek	- Brigita Bavčar	- Marko Štepec
- Iva Devetak	- Ivanka Komprej	- Stanko Buser
- Zoran Pavlovič	- Azra Kristančič	- Danica Simšič
- Franc Kržan	- Mojca Juričič	- Vlada Sever

⁷³ Upravni odbor je bil izvoljen 21. junija 1995.

Viktorija Potočnik se je rodila leta 1957 Bučkovcih v Prlekiji. Po končani osnovni šoli je v Mariboru zaključila srednjo zdravstveno šolo, nato pa diplomirala iz pedagogike na Pedagoški in Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Svojo politično kariero je začela že v študentskih letih, ko je predsedovala Univerzitetni konferenci ZSMS in njeni mestni konferenci. Kot poslanka v Republiški in Zvezni skupščini Socialistične federativne republike Jugoslavije je delovala med letoma 1986 in 1990. Od 1990 do 1996 pa je bila poslanka Državnega zbora Republike Slovenije in kasneje županja Ljubljane. Zdaj je direktorica Pionirskega doma v Ljubljani.

Za čas med leti 1995 in 2001 bi lahko rekli, da je obdobje drznih finančnih projektov in bolj ali manj uspešnih poskusov posodobitve delovanja ZPMS. V tem obdobju dobi večji pomen v delovanju ZPMS **humanitarna dejavnost**, ki doseže svoj vrh z zelo uspešno akcijo **Pomežik soncu** v letu 1999.⁷⁴ Upravni odbor ZPMS je tako že v letu 1998 sprejel zahteven in obenem tvegan koncept zbiranja sredstev z metodo direktnega marketinga preko nenaslovljenega pisma s položnico v vsa gospodinjstva v Sloveniji, ki pa je bil zaradi visoke stopnje tveganja prvič izveden šele v letu 1999.

Druge akcije zbiranja pomoči otrokom, ki živijo v stiski: oddaja **Zoom**, akcija **Kolo za otroka**, **Ne obrnite hrbta otrokom**, **pomagajte** in akcija revije **Otrok in družina**. To je bil tudi čas, ko je v ospredje stopala ideja o samostojnem varuhu otrokovih pravic.

Upravni odbor ZPMS je 1. decembra 1995 v Škofji Loki imenoval samostojno Komisijo Zveze prijateljev mladine Slovenije – Forum za pravice otroka v bolnišnici. Pred tem je bil le-ta v sestavi Komisije za otrokove pravice. Za predsednika Forumu je bil imenovan prof. dr. Pavle Kornhauser⁷⁵. Forum je dosegal izjemne uspehe v **humanizaciji hospitalizacije otrok**.

Leta 1997 je ZPMS prevzela izdajanje revije **Otrok in družina**, ki jo je do takrat imela pod svojim okriljem Državna založba Slovenije.⁷⁶ ZPMS, zlasti generalna sekretarka Anita Albreht, urednica Mojca Filipič in takratna predsednica Viktorija Potočnik, so si prizadevale oblikovati sodobno, estetsko in strokovno revijo, kar

⁷⁴ Več o akciji v prispevku **Pomežik soncu** – omogočimo počitnice vsem otrokom, str.

⁷⁵ Več v prispevkih prof. dr. Pavla Kornhauserja: **Moje večdesetletno sodelovanje z ZPMS**, str. 87 in dr. Dušice Pleterski Rigler: **Forum za pravice otrok v bolnišnici**, str. 228.

⁷⁶ Državna založba Slovenije se je odrekla izdajanju revije potem, ko jo je prenehala urejati dolgoletna urednica Biserka Marolt Meden.

jim je tudi uspelo. Žal pa prihodek, ki ga je revija prinašala, ni pokrival stroškov in zato je ZPMS leta 2001 revijo pod dokaj neugodnimi pogoji prodala Prešernovi družbi.

Skupščina ZPMS je 4. aprila 1998, na svojem 21. rednem zasedanju, sprejela spremembe statuta in z njimi med drugim uveljavila tudi novo celostno podobo organizacije.

Stara celostna podoba:

ZVEZA PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE

61000 LJUBLJANA

MIKLOŠIČEVA 16/II

TELEFONI:

323-353, 311-658, 316-760

Nova celostna podoba:

*Zveza Prijateljev
Mladine Slovenije*

V programu dela so leta 1999 z velikimi ambicijami predstavili nov projekt V imenu prihodnosti. Projekt naj bi spodbujal, omogočal ter krepil ustvarjalnost otrok in mladih na vseh področjih. Pobudnica tega projekta je bila Vlada Sever.

2001 - 2005:

Volilna konferenca je bila 31.3.2001.

predsednik: **FRANC HOČEVAR**⁷⁷

podpredsednik/-ca: **DAMJAN LAH** (do 2005)

MAJDA STRUC (do 2004)

generalna sekretarka: **ANITA ALBREHT**⁷⁸ (2001-2004)

MAJDA STRUC (od 19. junija 2004)

⁷⁷ Skupščina ZPMS je izvolila mag. Franca Hočevarja za predsednika Zveze prijateljev mladine Slovenije za 4-letno mandatno obdobje, ki je trajalo od 31. marca 2001 do 31. marca 2005.

⁷⁸ Skupščina ZPMS je izvolila Anito Albreht za generalno sekretarko Zveze prijateljev mladine Slovenije za 4-letno mandatno obdobje, ki je trajalo od 31.3.2001 do 31.3.2005 – mandat je zaključila predčasno, 19. junija 2004.

Upravni odbor:⁷⁹**1999 - 2002:**

- Majda Struc	- Franc Šilec	- Azra Kristančič
- Ana Bizjak	- Nana Rupar	- Nace Breitenberger
- Zvonka Ješelnik	- Dušan Sterle	- Alja Klobučar
- Albina Seršen	- Janko Rožman	- Manca Perko
- Milena Skrinar	- Maja Kersnik Bergant	- Barbara Lesjak
- Vladka Škof	- Janko Rednak	- Marija Gale
- Vida Ban	- Romana Savnik	- Vika Potočnik
- Majda Lesničar	- Mojca Filipič	- Helena Kamnar
- Kristina Kovač	- Anita Albreht	- Anica Mikuš Kos
- Jožica Heber	- Ivanka Komprej	- Marko Štepec
- Dragica Poznič	- Danica Zalokar	
- Milka Fišer	- Brigita Perhavec	

Mag. Franc Hočevar se je rodil leta 1946 v Gorenjih Jesenicah. Osnovno šolo je obiskoval v Mokronogu, šolanje nadaljeval na Srednji zobotehnični šoli, končal Pedagoško akademijo v Ljubljani in Visoko defektološko šolo v Zagrebu ter leta 1992 opravil specializacijo iz managementa na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, štiri leta kasneje pa tudi magisterij. Napisal je prvi priročnik za prosti čas z naslovom Mladinski klub. Vodil je Študijsko raziskovalni center za mladinske klube, hkrati po veliko pisal za Mladino. Za številne eseje o prostem času, alkoholu in drogah je bil predlagan za priznanje Zlata ptica. Na svoji poklicni poti je imel vedno opravka z zdravstvom in socialnim varstvom, še posebej pa je bil občutljiv za pravice mladih in prikrajšanih in prav zato je veliko svojega časa posvečal humanitarnim in prostovoljskim aktivnostim. Bil je predsednik uprave in član programskega sveta fundacije Z glavo na zabavo. Več let je bil direktor Univerzitetnega rehabilitacijskega inštituta Republike Slovenije – Soča.

V obdobju med leti 2001 in 2005 se je morala ZPMS soočiti z velikimi finančnimi težavami, a v sami izvedbi programov tega ni bilo izrazito čutiti. Brez zadrege lahko trdimo, da je bila organizacija v tem času na največji preizkušnji v vsej svoji zgodovini, ki pa jo je zaradi svoje notranje stabilnosti tudi uspešno preživela.

Odbor Bralne značke, ki je vodil program Bralne značke, je 6. aprila 2002, predlagal skupščini ZPMS sklep, da se Bralna značka organizacijsko preoblikuje

⁷⁹ 1. seja UO je bila 12. 5. 1999.

v samostojno društveno obliko delovanja in sicer v Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS.

Projekt Hiša zavetja za otroke - varna hiša je bil v začetku projekt, ki je vključeval integracijo in reintegracijo otrok, najstnikov odraslih in ostarelih ljudi, ki bi lahko doprinesli k kakovostnejšemu življenju prebivalstva tudi v primerih nasilja, zlorab in zanemarjanj. ZPMS je v januarju 2002 ustanovila poseben Programski odbor, ki naj bi idejo razvijal naprej v obliki projekta. Projekt je v začetku podpiralo (tudi finančno) Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, ko pa je ZPMS s pomočjo donacije Mercatorja ustvarila pogoje za izvajanje projekta, so nastopile ovire, ki so jih premostili tako, da je bila v letu 2006 podpisana pogodba s Centrom za socialno delo Grosuplje, ki v objektu izvaja program kriznega centra, v katerem so nameščeni predvsem mlajši otroci iz vse Slovenije.

V začetku leta 2004 smo v sodelovanju z Unicefom, Inštitutom za varovanje zdravja, Združenjem za pediatrijo in Sekcijo za šolsko in visokošolsko medicino pristopili k akciji **Otrokov izbrani osebni zdravnik naj še naprej ostane pediater in šolski zdravnik.**⁸⁰

Leta 2004 se je pri ZPMS oblikoval **Forum zoper telesno kaznovanje otroka v družini** – odbor, ki naj ugotovi pogostnost tepeža kot vzgojnega ukrepa v Sloveniji in predlaga ukrepe za osveščanje staršev, s poudarkom, da je telesno kaznovanje zoper pravice otroka, ki jih zagotavljajo mednarodni dogovori. Predsednik foruma je postal prof. dr. Pavle Kornhauser.⁸¹

2005 - 2012:

predsednik: **FRANC HOČEVAR**⁸² (leta 2010 podaljša za 2 leti)
podpredsednik/-ca: **IVA DEVETAK, LOJZE POTOČAR** (2005-2009)
podpredsednici: **VLADKA ŠKOF, BREDA KRAŠNA** (od 2009 dalje)
generalna sekretarka: **MAJDA STRUC**

Upravni odbor 2003 - 2007:

- Jože Jazbec
- Jožica Heber
- Kristina Kovač
- Vladka Škof
- Metka Ban Pajer (od 2004 dalje jo nadomesti Marjan Frelih)

⁸⁰ Več glej v prispevku mag. Maje Kersnik: Zveza družin od njene ustanovitve do danes, str. 221.

⁸¹ Več glej v prispevku prof. dr. Pavla Kornhauserja: Moje večdesetletno sodelovanje z ZPMS, str. 87.

⁸² Na 33. skupščini 27.8.2010 so mu podaljšali mandat za 2 leti.

- Zdenka Šturm	- Franc Kržan
- Vesna Čeč	- Zvonka Ješelnik
- Majda Struc	- Albina Seršen
- Jožica Heber	- Dragica Poznič
- Ana Bizjak	- Nevenka Gerl
- Iva Devetak	- Brigita Perhavec
- Vida Ban	- Duša Grubački Andjelov (od leta 2005)
- Robert Trunkl	- Rosvita Svenšek (od leta 2005)

Upravni odbor 2007 - 2012:

- Franc Hočevnar	- Nevenka Gerl
- Vladka Škof	- Branko Janc
- Breda Krašna	- Ana Bizjak
- Majda Struc	- Maja Kersnik
- Miha Ravbar Vidmar	- Liana Kalčina Srhoj
- Marija Purgar	- Aleksander Klinar
- Rosvita Svenšek	- Darja Groznik
- Nadja Ivanc Milošević	- Dušica Pleterski Rigler
- Vesna Zemljarič	- Anita Ogulin
- Marjeta Ferkolj Smolič	- Janko Rožman

V prvih letih tega obdobja je ZPMS uredila **finančno poslovanje**, razmahnila se je **humanitarna dejavnost**, organizacija je prvič pridobila **evropska sredstva** in uvedeni so bili nekateri **novi programi in projekti**.

Med najbolj pomembnimi programi, ki jih je ZPMS začela izvajati v tem obdobju (v šolskem letu 2005/2006), je prav gotovo Evropa v šoli⁸³ in v sklopu le tega največji mednarodni dogodek, ki ga je ZPMS organizirala v zadnjih desetletjih: **Mednarodna konferenca - Izobraževanje za medkulturni dialog**.⁸⁴ Navedena konferenca je bila izbrana kot osrednji nacionalni dogodek v okviru predsedovanja Slovenije Evropski uniji in Evropskega leta medkulturnega dialoga; projekt je sofinanciral Svet Evrope. Konferenca je bila v Novi Gorici 8. in 9. maja 2008, ob njej pa tudi zaključna prireditev natečaja Evropa v šoli.

Program konference je obsegal predstavitev dokumenta White Paper on Inter-cultural Dialogue, ki ga je predstavil predstavnik Sveta Evrope in prispevke:

- *O preseganju predsodkov do drugih in drugačnih* (prof. dr. Mirjana Ule, Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani);

⁸³ Več glej v prispevku Nevenke A. Gerl: Evropa kot spodbuda za ustvarjalnost mladih, str. 246.

⁸⁴ Nacionalni odbor natečaja Evropa v šoli pri ZPMS je konferenco izvedel v sodelovanju z Evropsko hišo Nova Gorica.

- *Strpnost, multikulturalnost in medkulturni dialog* (dr. Darko Štrajn in mag. Mitja Sardoč, Pedagoški inštitut v Ljubljani);
- *Medkulturni dialog v več etničnem prostoru* (dr. Vesna Mikolič, Fakulteta za humanistične študije Koper Univerza na Primorskem).

Na konferenci je potekalo tudi delo v skupinah na teme družinskega okolja, institucionalnega izobraževanja, ne-institucionalnega okolja in medijev.

Cilji mednarodne konference so bili: definirati temeljne pojme in procese; identificirati in analizirati tiste pedagoške prakse in aktivnosti, ki omogočajo osvajanje znanj, razvijanje sposobnosti in osebnostnih spretnosti in lastnosti; si izmenjati mnenja in stališča ter primere dobre prakse; oceniti ustreznost usposobljenosti pedagoških delavcev in mentorjev v formalnih in neformalnih oblikah izobraževanja; pregledati in oceniti kakovost sodelovanja izobraževalnih institucij; sooblikovati ideje, priporočila in predloge za nadaljnje delo z mladimi. Vsi ti cilji so bili zajeti v **Novogoriški deklaraciji**, dokumentu, ki ga je sprejela konferenca in je bil med zelo pogosto citiranimi vsebinami na področju medkulturnega dialoga.

Na konferenco so bili povabljeni: slovenski in mednarodni strokovnjaki; raziskovalci; univerzitetni predavatelji; pedagoški delavci; novinarji in uredniki; mladinski voditelji in mentorji; predstavniki šolskih oblasti; predstavniki nevladnih organizacij in vladnih institucij; oblikovalci šolskih in mladinskih politik ter politik prostega časa. Poleg slovenskih udeležencev so se konferen- ce udeležili tudi predstavniki s Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Srbije, Kosova, Makedonije, Črne Gore, Albanije, Bol- garije, Romunije, Italije, Avstrije, Nem- čije, Madžarske, Slovaške in Estonije. Po konferenci je ZPMS izdala obsežno publikacijo v slovenskem in angleškem jeziku pod naslovom *Izobraževanje za medkulturni dialog*, v nakladi 1000 izvodov. Strokovno je projekt vodila Liana Kalčina.

Skupaj z Agencijo Republike Slovenije za okolje je leta 2005 ZPMS začela projekt z naslovom **Zemljo so nam posodili otroci**. Prva aktivnost pod tem naslovom je potekala v treh slovenskih mestih: Mariboru, Ljubljani in Kopru. Mladi so ves dan ustvarjali na omenjeno temo, zvečer pa so s svojimi pobudami seznanili pred-

sednika države dr. Janeza Drnovška. Akcija je imela v javnosti zelo velik odmev, saj so mladi pokazali izjemno odgovornost, znanje in pripravljenost za sodelovanje pri varovanju okolja. Že naslednje leto je projekt dobil nove dimenzije: učence in dijake je spodbudil k temu, da v svojem lokalnem okolju poiščejo posameznike, institucije, podjetja ali druge organizacije, ki najbolj prispevajo k ohranjanju okolja ter jih predlagajo kot nominirance. Mladi s pomočjo mentorjev pripravijo utemeljitev za nominacijo, posebna komisija izbere najboljše v posamezni kategoriji, priznanja pa podelijo na slavnosti ob dnevu zemlje, 20. aprila.

Sožitje generacij je program, ki v ZPMS teče že več desetletij, v letu 2006 pa je dobil nov projekt - **medgeneracijski tabori**. Cilji medgeneracijskega tabora so bili:

- druženje starih in mladih v povsem novem okolju;
- medsebojno spoznavanje in sodelovanje;
- izmenjava izkušenj in znanj;
- vzpostavitev osnove za nadaljnje sodelovanje;
- pridobitev novih znanj;
- sprostitvev.

Prvi tabor je bil na domu Miloša Zidanška na Pohorju med 27. in 30. septembrom 2006. Tabora se je udeležilo 10 starostnikov, 9 mladih in 7 mentorjev ter 4 programski sodelavci. Tabor je potekal po skupno dogovorjenem programu v 4 skupinah, ki so v ustvarjalnih delavnicah izdelovale različne izdelke, prav tako je bilo veliko časa posvečenega pogovoru, družabnim igram, sprehodom; vsak dan pa je udeležence obiskal zanimiv gost.

Drugi medgeneracijski tabor je potekal od 26. do 31. avgusta 2007 v naselju Bučanje – Nerezine, ZPM Krško. Udeleženci so bili iz Krškega, Leskovca, Rake, Senovega, Brestanice in Podbočja.

Med 17. in 22. avgustom 2009 je bil v Kranjski Gori tretji medgeneracijski tabor pod naslovom »Babi, dedi, aktiviraj se!«. Posebnost tega tabora je bil prvič izveden proces posvojitve babice/dedka, vnukinje/vnuka. Na taboru je bilo prisotnih 42 udeležencev.

V letu 2010 smo izvedli 2 medgeneracijska tabora. Tabora v Kranjski Gori so se udeležili otroci in starostniki iz Bele krajine, Dolenjske, Ljubljane in okolice. Tabora na Pohorju pa so se udeležili starostniki in otroci iz Slovenskih Goric in Haloz. Tabora v Kranjski gori se je udeležilo 18 otrok, 21 starostnikov ter 5 vzgojiteljev – animatorjev in pedagoška vodja. Na Pohorju je bilo 23 otrok, 22 starostnikov in 4 vzgojitelji - animatorji ter pedagoška vodja. Na taboru v Kranjski Gori smo imeli izjemno zahtevno strukturo otrok, zato smo k sodelovanju povabili tiste starejše strokovnjakinje, ki so bile sposobne in pripravljene pomagati pri delu s temi otroki. Program je bil pester in zanimiv, naravnan na ekologijo, ustrezno ravnanje v naravi in ohranjanju naravne ter kulturne dediščine. Razvilo se je izjemno medsebojno sodelovanje, o katerem so otroci (Medvedja televizija) posneli tudi dokumentarni film.

Medgeneracijski tabor v Kranjski Gori

Tabora na Pohorju so se udeležili predvsem rejniški otroci, večina starostnikov pa je bila iz skupin za samopomoč na območju Haloz in Ptuja. Že takoj po »posvojitvenem« žrebanju so se med babicami/dedki in vnukinjami/vnuki razvili tako

pristni in topli odnosi, da je bilo nadaljevanje aktivnosti tudi po taboru kar pričakovati. Starejše udeleženske so takoj po taboru ustanovile »aktiv Milekovih babic«, ki je posvojenim vnukinjam in vnukom pripravil veselo miklavževanje. Program na Pohorju je bil poln doživljanja narave (bosa hoja, sprehodi, izleti, zbiranje zelišč, taborni ogenj...) in zanimivih obiskov (gost iz Pakistana, zeliščarka, čebelar...). Tudi na tem taboru so otroci (Milekova televizija) posneli dokumentarni film.

Babice vodijo, medgeneracijski tabor na Pohorju

Ker je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve prekinilo sofinanciranje programa, medgeneracijskih taborov v letu 2011 ni bilo več.

V letu 2010 je bil zopet obrnjen nov list v delovanju ZPMS: skupaj s sorodno hrvaško organizacijo Savez društva Naša djeca Hrvatske kot vodečim partnerjem in partnerjema Društvom naša djeca Varaždin in Zvezo prijateljev mladine Maribor,

so pristopili k projektu čezmejnega sodelovanja **Otroci in mladi ne priznajo meja / Djeca i mladi ne priznaju granice**. Za projekt so pridobili sredstva predpristopne pomoči – IPA. Cilj projekta otroci in mladi ne priznajo meja je bila družbena integracija otrok in mladih v obmejnem območju Slovenije in Hrvaške.

Projektne aktivnosti so bile naslednje:

- kampanja »Sto ljudi, sto čudi«, nosilec ZPM Maribor;
- tri-dnevni tabor za otroke in mlade »Raznolikost – vezivo in bogastvo obmejnega sožitja«, nosilec ZPMS;
- raziskovanje stereotipov in predsodkov, ki jih imajo otroci do drugih nacionalnih skupin, nosilec Savez društava Naša djeca Hrvatske
- revija enominutnega filma »Življenje ob meji«, nosilec Savez društava Naša djeca Hrvatske
- otroški glasbeni festival »Otroci pojejo«, nosilec Društvo Naša djeca Varaždin.

S tabora »Raznolikost – vezivo in bogastvo obmejnega sožitja«

V tem obdobju so se vrstile različne afere v slovenskih humanitarnih organizacijah, zato so bile le te pod še večjim nadzorom tako pristojnih služb kot javnosti. Prav

zaradi tega je izjemno pomembno, da je leta 2009 Unicef-ov barometer (raziskava javnega mnenja, ki jo je naročil UNICEF Ženeva) odkril, da je ZPMS med slovenskimi humanitarnimi organizacijami **najbolj zaupanja vredna**, leto kasneje pa so vprašani Slovenci izrazili še večje zaupanje mreži ZPMS. Svojevrstna pozornost je bil tudi **sprejem ZPM-jevskih prostovoljcev in drugih sodelavcev pri predsedniku države dr. Danilu Türku v tednu otroka, oktobra 2011.**

Eden od utrinkov s sprejema pri predsedniku države

Na 37. skupščini ZPMS, 29. marca 2012 je bila za predsednico izvoljena Darja Groznik.

2012:

predsednica: **DARJA GROZNIK**

podpredsednici: **VLADKA ŠKOF** in **BREDA KRAŠNA**

generalna sekretarka: **KARIN ELENA SÁNCHEZ**

Upravni odbor:

- Franc Hočevar	- Andreja Anžur Černič	- Liana Kalčina
- Rosvita Svenšek	- Nataša Klepec	- Uroš Brezovšek
- Vinko Hostar	- Zdenka Šturm	- Albert Mrgole
- Franc Kržan	- Kristina Kovač	- Nevenka Alja Gerl
- Ana Bizjak	- Robert Trunkl	- Anita Ogulin
- Marjeta Ferkolj Smolič	- Maja Kersnik	

Darja Groznik je bila rojena leta 1964 v Ljubljani. Do študijskega obdobja je živel v Višnji Gori, kjer je obiskovala osnovno šolo. Šolanje je nadaljevala na Gimnaziji Josipa Jurčiča v Stični. Gimnazijo je končala leta 1982 in se istega leta vpisala na študij psihologije na Filozofski fakulteti. V času šolanja je bila vsestransko aktivna tako v lokalnem okolju kot v šoli, aktivno je bila vključena tako v Pionirsko kot kasneje v Mladinsko organizacijo. V času študija je bila med drugim prostovoljka pri nudenju učne pomoči na Centru za socialno delo Ljubljana

Vič - Rudnik. V tretjem letniku je kot honorarna sodelavka začela z novinarskim delom na Valu 202. Diplomirala je leta 1987 in se leta 1988 zaposlila na Valu 202. Leta 1991 se je zaposlila na takrat ustanovljeni Slovenski tiskovni agenciji. Leta 1993 jo je službena pot peljala na Televizijo Slovenija, kjer je opravljala delo novinark v politično-gospodarski redakciji in vodenje osrednjega televizijskega dnevnika. Leta 1998 je prevzela delo urednice Vala 202. Med leti 2008 in 2010 je bila urednica aktualne radijske oddaje Studio ob sedemnajstih. Leta 2011 je prevzela mesto odgovorne urednice prvega programa Radia Slovenija in to delo opravlja še danes. Leta 2003 je postala predsednica nacionalne mreže TOM telefon in bila marca leta 2012 izvoljena za predsednico ZPMS.

Karin Elena Sánchez, generalna sekretarka ZPMS

ZVEZA PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE DANES IN JUTRI

»Zveza prijateljev mladine Slovenije s svojim delovanjem krepi glas otrok in mladostnikov ter prispeva k oblikovanju otrokom, mladostnikom in družinam naklonjenega javnega mnenja. Je nepogrešljiv sogovornik države pri sprejemanju sistemskih rešitev v korist otrok, mladostnikov in družin.« (Vizija do 2015)
Danes, leta 2013, ZPMS na nacionalni ravni izvaja številne programe in projekte. Nekateri izmed njih so že zvezda stalnica, drugi mlajši, tretji komaj rojeni.

Mladi raziskovalci zgodovine

Veteran med programi ZPMS je program Mladi raziskovalci zgodovine, ki bo v šolskem letu 2012/2013 potekal že 44. leto zapored. Program vodi Komisija za delo zgodovinskih krožkov na vsakoletni razpis se v zadnjih letih prijavi in nato sodeluje od 60 do 80 zgodovinskih krožkov, ki delujejo na osnovnih šolah po vsej Sloveniji. Temeljno poslanstvo programa je popularizacija znanosti in znanja med mladimi ter raziskovanje družbe in dogodkov v preteklosti. Cilji programa so: spoznavanje in oblikovanje odnosa do kulturne dediščine, ohranjanje kulturne dediščine, izobraževanje in usmerjanje mentorjev v kvalitetno metodološko in pedagoško vodenje zgodovinskih krožkov, usmerjanje mladih v pravilen način pristopa k raziskovanju, uvajanje mladih v način sistematičnega in samostojnega razmišljanja, uvajanje mladih v samostojno oblikovanje zaključkov ob proučevanju gradiva, uvajanje mladih v samostojno predstavitev ugotovitev in zaključkov.

Program ustreza potrebam posodobitve šolstva, saj temelji na vseživljenjskem učenju in inovativnosti. Rahlja vezi med formalnim in neformalnim izobraževanjem in je nasprotje klasičnemu sistemu frontalnega sistema pouka.

Namesto klasičnega podajanja vnaprej predpisanih vsebin in ocenjevanja zapomnjenega, program osnovnošolcem omogoča pridobitev neposrednih izkušenj z načini skupinskega in metodami raziskovalnega dela: z iskanjem informacij po arhivih, knjižnicah, na internetu, z intervjuji in z razvrščanjem zbranega po pomembnosti ter z oblikovanjem pregledne, končne pisne predstavitve rezultatov. Te rezultate ob zaključku tudi javno predstavijo ter zagovarjajo svoje pristope in postopke. S tem krepijo svoj pozitiven odnos do lokalnega okolja in naravne ter kulturne dediščine v njem.

Otroški parlamenti

Program, ki ga uspešno izvajamo že od leta 1990 in v katerem sodeluje približno 200 mentorjev ter več kot 2/3 šoloobveznih otrok – osnovnošolcev, je namenjen vzgoji otrok za demokracijo in ustvarjanju pogojev za participacijo otrok. Pravica do sodelovanja pri odločitvah, ki vplivajo na posameznikovo življenje, je ena izmed temeljnih človekovih in s tem tudi otrokovih pravic. Zagotovljena je v 12. členu Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah, ki jo je sprejela večina držav sveta. Skupaj z zaščito otrok in zadovoljitvijo njihovih osnovnih potreb je participacija eno izmed treh načel, na katerih temelji Konvencija. Omenjeni člen pravi: »...države pogodbenice jamčijo otroku, ki je sposoben izoblikovati lastna mnenja, pravico do svobodnega izražanja le-teh v vseh zadevah v zvezi z njim, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo...« Temeljni cilji programa, ki se kot oblika demokratičnega dialoga med osnovnošolci izvaja v večini osnovnih šol po Sloveniji in poteka na razredni, šolski, občinski, medobčinski, regionalni ter na nacionalni ravni, so naslednji:

1. uresničevanje Konvencije ZN o otrokovih pravicah, predvsem 13. člena,
2. vzgoja in izobraževanje mladih za aktivno in demokratično državljanstvo ter multikulturnost,
3. nudenje možnosti mladim za aktivno obliko participacije v družbi,
4. »okrepitev glasu« otrok,
5. razvijanje komunikacijskih spretnosti,
6. razvijanje sodelovalne kulture,
7. razvijanje sposobnosti za odločanje in sprejemanje odgovornosti,
8. usmerjanje učencev v samostojno sporočanje, vrednotenje, iskanje in povezovanje informacij,
9. spodbujanje učenja, ki vodi do razvoja samostojnega, kritičnega in ustvarjalnega mišljenja,
10. razvijanje odgovornega odnosa učencev do soljudi, do naravnega in družbenega okolja.

V šolskem letu 2012/2013 je program doživel prenovu, spremembe pa združil v naslov: »Iz debate v akcijo, iz vsebine v proces, od poučevanja do moderiranja«. Ni namreč dovolj, da se otroci o določeni temi samo pogovarjajo (iz debate v akcijo), program jih po novem spodbuja, da tudi ukrepajo. Tako bodo otroci v prihodnje opredelili probleme (v zvezi z izbrano temo), si postavili cilje, določili načine, kako jih bodo odpravili, zapisali akcijski načrt in ga tudi uresničili. Na srečanjih z drugimi parlamentarci pa si bodo predvsem izmenjevali primere dobre prakse z namenom, da bi jih razširili na čim več šol po Sloveniji.

Mentorje s prenovno programa (iz vsebine v proces, od poučevanja do moderiranja) spodbujamo, da se preizkusijo v vlogi moderatorja, skrbnika procesa, vsebino in brskanje po njej pa v celoti prepustijo otrokom. Mentorji so tako organizatorji in usmerjevalci procesa, ki skrbijo za uporabo različnih metod in tehnik za vodenje/usmerjanje otroških parlamentov, za čim večjo vključenost otrok, pri čemer pa niso več predavatelji in posredovalci vsebine. Skrbijo za vzpostavljjanje dialoga med

učenci, širijo obzorja, nakazujejo možnosti, zastavljajo vprašanja, moderirajo, usmerjajo otroke k rešitvam, predvsem pa jim dajo prostor za razvoj njihove lastne misli, delovanja in potencialov.

Nesporno, kakovosten in dragocen program, ki pa se že letos sooča s hudim izzivom: ostal je brez vseh finančnih sredstev, zato bo za ohranitev programa nujno, da se nemudoma ozremo v Evropo in poskušamo zanj pridobiti evropska sredstva.

TOM telefon za otroke in mladostnike

TOM telefon je celovit program svetovanja, informiranja ter usmerjanja otrok in mladostnikov, ki se soočajo z različnimi izzivi odraščanja. Skupini prostovoljcev Zveze prijateljev mladine Slovenije se je pred triindvajsetimi leti porodila zamisel o ustanovitvi telefona za otroke in mladostnike. Znotraj takratne družbe politične ureditve Socialistične republike Slovenije je telefon za otroke in mladostnike pomenil predvsem depolitizacijo otrok in mladine, ki so bili prej združeni v pionirsko oz. mladinsko organizacijo. Ker TOM ni bil edini telefon, namenjen mladim, so se leta 1995 vsi takrat delujoči telefoni združili v Nacionalno mrežo TOM, ki je pod enotno brezplačno številko povezala 11 svetovalnih skupin in otrokom ponudila možnost pogovora vsak dan med 12. in 20. uro.

Danes Nacionalno mrežo TOM sestavlja 8 svetovalnih skupin, ki delujejo v: Idriji, Krškem, Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, Slovenskih Konjicah, Tolminu in Velenju. Svetovalci na TOM-u so prostovoljci, ki delujejo po načelu zaupnosti in anonimnosti. Za delo na telefonu se usposablja na osnovnem, 22 ur trajajočem usposabljanju, ko začnejo s svetovanjem, se še dodatno izobražujejo, osebnostni in strokovni rasti svetovalcev so namenjena tudi redna supervizijska srečanja, ki s sprotno evalvacijo, razbremenitvijo, izmenjavo izkušenj z drugimi ter predstavitvijo primerov drugim omogočajo kvalitetnejše delo.

TOM je edinstven projekt, ki zagotavlja pomembno vez med svetovalci – prostovoljci, ter mladostniki, ki se znajdejo v dvomu ali življenjski stiski. Je anonimen prijatelj, zaupnik, informator, tolažnik otrokom in mladostnikom, ki brezpogojno nudi spodbudo, podporo, nasvet in pomoč ter verjame v otroke in njihove potenciale. Glede na vsebino so najpogostejši klici na temo ljubezni, telesnega razvoja in spolnosti, vrstnikov, družine in šole. Sledijo psihične težave, telesne težave, zasvojenost, zlorabe, samomori in socialno ekonomska stiska.

TOM je v letu 2012 uvedel novo, evropsko številko 116 111. V okviru oglaševalske kampanje »Nova številka, stari prijatelji« smo prenovili tudi spletno stran www.e-tom.si, ki otrokom od leta 2008 omogoča postavljanje vprašanj prek spletnega obrazca. Ker smo se priključili Centru za varnejši internet, bomo mladostniškim temam na spletni strani dodali tudi temo varne rabe interneta.

V želji, da bi otroci in mladostniki lahko hitro dobili odgovore na vprašanja in zadrege na internetu in tudi nasploh, je februarja 2013 TOM razširil svojo ponudbo pomoči in svetovanja otrokom in mladostnikom s TOM klepetalnico, nesporno dodano vrednost svetovanja otrokom in mladostnikom, ki so dandanes najšte-

vilčnejši uporabniki interneta. Spletna klepetalnica bo mladim ponudila možnost še hitrejših odgovorov na njihova vprašanja, krepila bo njihovo moč s skupnim raziskovanjem rešitev in jih spodbujala k razvoju besednega zaklada ter odkriti komunikaciji.

Evropa v šoli

Natečaj, ki je ena izmed akcij partnerstva med Evropsko komisijo, Vlado Republike Slovenije in Evropskim parlamentom pri komuniciranju evropskih vsebin, v šolskem letu 2012/2013 poteka že 14. leto zapored, od leta 2005 je nacionalna koordinatorica ZPMS, v njem pa vsako leto sodeluje več kot 10.000 slovenskih osnovno in srednješolcev. Predstavlja obliko vključevanja evropske dimenzije v šolsko polje. Na zanimiv in starostni stopnji učenk in učencev primeren način skuša širiti evropsko zavest. Spodbuja k razmišljanju o evropskih temah, o vprašanjih, ki so skupna nam vsem, ki živimo v Evropi. Ponuja možnosti za formalno in neformalno medkulturno vzgojo in izobraževanje, razumevanje drugačnosti, strpnosti do drugače mislečih ter solidarnosti med vsemi ljudmi, narodi, rasnimi in verskimi skupinami. Omogoča spoznavanje človekovih pravic in je del izobraževanja za demokracijo. Prispeva k uveljavljanju socializacijskih ciljev osnovne in srednje šole. Spodbuja pridobivanje znanj in sposobnosti za aktivno državljanstvo ter prispeva k uveljavljanju sodelovalne kulture, razvoju sposobnosti učencev za odločanje in sprejemanje odgovornosti. V letu 2012/2013 bodo mladi ustvarjali pod naslovom Kot aktiven državljan pravice in priložnosti imam, kako dobro jih poznam? Evropsko leto državljanov bo mladim ustvarjalcem v razmislek postavljalo predvsem vprašanja, ki se navezujejo na pravico do prostega gibanja in prebivanja v EU. Pravica do gibanja, ki je nujen pogoj in hkrati spodbuda za čezmejno uveljavljanje drugih pravic državljanov EU, zajema še: pravico do socialne varnosti, zdravstvenega varstva, izobraževanja in priznanja poklicnih kvalifikacij, iskanja zaposlitve in dela, aktivne politične udeležbe, pravice državljanov kot potnikov ali turistov ter pravice, ki jih imamo državljani kot potrošniki blaga in storitev.

Tudi ta program je v letu 2013 doživel preporod, saj je bil poleg običajnih, kot so literarni, likovni, fotografski, internetni, video natečaj in natečaj projektnih nalog, letos razpisan tudi natečaj raziskovalnih nalog in povezovalni natečaj.

Kljub nesporni prepoznavnosti natečaja, njegovi priljubljenosti in tudi množičnosti, je njegova usoda negotova. Do sedaj smo večji del sredstev za izvedbo dobili kot izvajalec javnega naročila Urada Vlade RS za komuniciranje. Čeprav jasnega odgovora še nimamo, vemo, da podobnega razpisa v letu 2013 ne bo več. Le kje in kako bi lahko zbrali skoraj 50.000 evrov, ki jih potrebujemo za izvedbo takšnega natečaja? Se lahko zanesemo na pomoč Nacionalnega odbora Evropa v šoli, da bomo s skupnimi močmi našli sredstva in natečaj v enaki ali podobni obliki peljali še naprej ter ohranili zgodbo o uspehu, ki traja že 14 let?

Središče ZIPOM – Središče za zagovorništvo in informiranje o pravicah otrok in mladostnikov

V decembru 2012 je bila Zveza prijateljev mladine Slovenije kot prijavitelj projekta Središče za zagovorništvo in informiranje o pravicah otrok in mladostnikov – Središča ZIPOM izbrana na Javnem razpisu za spodbujanje razvoja nevladnih organizacij in civilnega dialoga Ministrstva za pravosodje in javno upravo. Projekt, ki ga sofinancira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada, se bo izvajal v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete Institucionalna in administrativna usposobljenost, prednostne usmeritve Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga.

Središče ZIPOM, 17 mesecev trajajoči projekt, je namenjeno podpori, spodbudi in koordinaciji nevladnih organizacij, ki delujejo na področju varstva pravic otrok in mladostnikov. Na podlagi spremljanja in raziskovanja trenutnih razmer na področju pravic otrok in mladostnikov v domačem in evropskem prostoru, najnovejših izsledkov, člankov in raziskav bomo skrbeli za visoko kakovost informiranja, zagovorništva in zakonodajnih pobud. Dobra seznanjenost z informacijami bo omogočila kakovostno ponudbo nevladnemu sektorju. Posledično bo dosežen pomemben napredek na področju spoštovanja, uveljavljanja in zagotavljanja pravic otrok in mladostnikov v Sloveniji.

V Središču ZIPOM, projekt s področja otrokovih pravic, se je že vključilo 25 nevladnih organizacij, za katere bomo v letu 2013 izvedli:

- 4 usposabljanja za nevladne organizacije s področij: otrokove pravice v Sloveniji, otrokove pravice v Evropi in širše, otroci in mediji, kako razviti projekt zagovorništva,
- 2 akciji z nevladnimi organizacijami, sestavljeni iz: 2x2 delavnice (kršitve in rešitve otrokovih pravic, s katerimi se srečujemo pri našem delu, kršitve in rešitve otrokovih pravic v medijih),
- 2 posveta NVO z odločevalci: prvi na temo Zakona o otrokovih pravicah in njihovem uresničevanju, drugi na temo sprememb Zakona o medijih,
- usposabljanje vseh treh sodelavk na projektu na temo projektnega vodenja,
- 72 mentorskih ur za NVO s področja otrokovih pravic in njihovega varstva,
- 4 delavnice z NVO na temo Standardov uresničevanja otrokovih pravic v NVO,
- 3 delavnice za javno upravo s sodelovanjem NVO v okviru akcije »Uzakonimo pravo za otroke«.

Izdelali in razdeljevali bomo tudi zloženke Središča ZIPOM, pripravili spletni portal ter analizirali potrebe NVO glede načina informiranja, zanimalo pa nas bo tudi zadovoljstvo NVO o storitvah Središča ZIPOM.

Zveza družin

Program Zveze družin prispeva k uresničevanju 8., 18. in 31. člena Konvencije o otrokovih pravicah. Prispeva tudi k uresničevanju Programa za otroke in mladino

2006-2016, poglavje družinske politike, saj si prizadevamo za osveščanje mladih in za preseganje stereotipov glede tradicionalnih vlog v družini in širši družbi. Pri vseh naših akcijah poudarjamo vrednote družine, kjer vlada enakopravnost med spoloma, odgovornost obeh staršev za nego in razvoj otrok, odprtost in demokratičnost.

V letu 2013 bomo v mesecu maju javno predstavili geslo, ki ga bo OZN razglasila ob 15. maju, Mednarodnem dnevu družin. Od 15. do 22. maja 2013 v Tednu družin, bomo organizirali akcijo *Za družine brezplačno*, katere osnovni namen je spodbujanje staršev, da skupaj z otroki kakovostno preživljajo svoj prosti čas. Z akcijo družine tudi osveščamo o vlogi in pomenu umetnosti v življenju otroka in vplivu na njegov razvoj. Akcija družinam omogoča en dan v tednu ali ves Teden družin brezplačen vstop v različne hrame umetnosti in kulture. K sodelovanju bomo povabili slovenske muzeje, galerije in nekatere druge umetniške institucije. V novembru 2013 bomo organizirali enodnevno prireditev *Družine se predstavijo*, s katero želimo spodbuditi umetniško ustvarjanje v družinah in predstaviti glasbene, plesne, literarne ali druge dosežke članov družine. Namen je, da družine pokažejo svojo ustvarjalnost in nadarjenost, ki pogosto ostaja skrita med štirimi stenami doma.

Forum za pravice otrok v bolnišnici

V Republiki Sloveniji imajo otroci po 56. členu Ustave pravico do posebnega varstva in skrbi. Skladno s tem določilom je država odgovorna, da vsakemu otroku prizna in zagotovi pravico do telesnega, umskega in duhovnega razvoja ter do ustrezne življenjske ravni. Človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci sorazmerno s svojo starostjo in zrelostjo. Na vseh področjih življenja in dela, je korist otroka temeljni cilj, osrednji interes in vodilo delovanja, ki vključuje vse odgovorne, kot so družine, pedagoške, zdravstvene in socialne ustanove, kulturne in nevladne organizacije ter lokalne skupnosti.

V zdravstveni politiki RS, je eden temeljnih ciljev doseganje najboljšega možnega zdravja otrok in mladine, to je poleg telesnega tudi psihosocialni razvoj in duševno zdravje, kar je osnova za dolgoročno zdravje posameznika, ki posredno vpliva na kakovost življenja njegovih svojcev in družbe v celoti.

Ko otrok zboli, je zanj najbolje, da se zdravi v domačem okolju, toda večkrat je potrebno zdravljenje v bolnišnici. Za otroka, njegove starše in sorojence, tudi za širšo družino, je to psihično in telesno obremenjujoč ter stresen dogodek, ki je lahko dolgotrajen in se lahko tudi ponovi. V tem času potrebuje otrok posebno skrb in podobno tudi njegovi bližnji. Hospitalizacija otroka je za starše, pogosto ekonomski in socialni stres. Dolžnost zdravstvenih, pedagoških, socialnih ustanov in nevladnih organizacij, je podpora otroka in družine oz. njuna okrepitev, da preživijo to obdobje s čim manj stresnimi obremenitvami in trajne škode.

Program, *Foruma za pravice otrok v bolnišnici*, je s svojo vsebino in dejavnostjo usmerjen v pridobivanje pravic za bolne otroke, skladno z našo zakonodajo in

osveščanjem ter izobraževanjem otrok, staršev, zdravstvenih in pedagoških delavcev o pravicah otrok v bolnišnici.

V letu 2013 bomo pripravili in v nakladi 1.500 izvodov natisnili plakat *Otrok v bolnišnici*, plakate pa razdelili po otroških bolnišnicah ter društvih in zvezah prijateljev mladine Slovenije. V sodelovanju z Ministrstvom za zdravje in Centrom za raziskovanje javnega mnenja bomo izvedli spletno anketo, namenjeno otrokom in mladim, ki so že imeli izkušnjo bolnišničnega zdravljenja. Namen ankete bo ugotoviti, kako otroci in mladi ocenjujejo odnos bolnišničnega osebja do njih in splošno stanje v slovenskih bolnišnicah oz. na otroških oddelkih. Za dnevno časopisje in strokovna glasila (za zdravstvene, pedagoške delavce) bomo pripravili prispevke o dejavnosti Foruma, o pravici staršev, da so ob bolnem otroku v času zdravstvene oskrbe, o urejanju pravic staršev do nadomestila izgube plačila, ki nastane zaradi sobivanja z bolnim otrokom v bolnišnici, stroških bivanja ob bolnem otroku, itd.). Aktivno bomo sodelovali v razpravah o zakonodaji o pacientovih pravicah, o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju glede pravic bolnih otrok in njihovih staršev oz. skrbnikov.

Forum zoper telesno kaznovanje otroka v družini

Osnovni cilj Foruma zoper telesno kaznovanje otroka v družini, ki ga je od dr. Kornhauserja v letu 2013 nasledila dr. Zdenka Čebašek – Travnik, je osveščanje staršev, da telesno kaznovanje otrok ni primeren vzgojni ukrep in da ima lahko negativne posledice na otrokov duševni razvoj.

S programom Foruma bomo še naprej prispevali k uresničevanju ciljev, zapisanih v Resoluciji o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009-2014, Programu za otroke in mladino 2006-2016.

Forum bo v letu 2013 nadaljeval s svojo glavno nalogo: osveščanjem javnosti, zlasti staršev, da telesno kaznovanje ni primeren vzgojni ukrep. Pričakujemo, da bo v tem letu državni zbor sprejel novo družinsko zakonodajo, ki prepoveduje nasilje nad otrokom in tudi v družini. Ker zakonik ne predvideva kazenskih ukrepov zoper storilca (česar nismo nikoli predvidevali in tudi ne bi prispevalo k učinkovitosti zakona), bodo novi člani družinskega zakonika prispevali predvsem k spremembi miselnosti, da imajo starši pravico udariti otroka, ko se jim zdi, da je to potrebno v »njegovo korist«. Brez pomoči civilnih organizacij, šol, strokovnjakov s področja vzgoje in otroškega zdravstva, namen zakonodajalca ne bo uresničen. V letu 2013 bomo sodelovali s predstavniki javnega mnenja, z dnevnimi in periodičnimi časopisi, RTV in drugimi mediji (pripravili bomo prispevke na temo osveščanja javnosti, predvsem staršev, da telesno kaznovanje otrok ni primeren vzgojni ukrep in si prizadevali za objavo v različnih medijih, kot gostje bomo nastopali v različnih radijskih in televizijskih oddajah), drugimi institucijami in organizacijami civilne družbe (npr. Slovensko filantropijo, Unicef-om), v primerih akcij osveščanja ali gostovanja na okroglih mizah in drugih dogodkih ter z državnimi organi, pristojnimi ministrstvi (udeleževali se bomo različnih sestankov,

npr. pri varuhu človekovih pravic, v Državnem zboru RS, na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvu za izobraževanje, znanost, kulturo in šport). Ohranjali bomo stike s tujino: s Petrom Newellom iz Velike Britanije, ki je začetnik gibanja proti telesnemu kaznovanju otrok (Global Initiative to End Corporal Punishment of Children), Marto Santos Pais, predstavnico OZN proti nasilju nad otroki.

Letovanja in prosti čas otrok in mladostnikov

Zveza prijateljev mladine Slovenije, katerih društva imajo v lasti 16 počitniških kapacitet v Sloveniji in na Hrvaškem, ima vsaj šestdeset letno tradicijo pri organiziranju letovanj in prostočasnih aktivnosti za otroke, zlasti v času počitnic. V počitniških domovih je 2.275 ležišč, letovanj se letno v povprečju udeleži okoli 20.000 otrok, v njegovi pripravi in izvedbi sodeluje več kot 4.000 prostovoljcev: usposobljenih vzgojiteljev, pedagoških vodij, umetniških in športnih animatorjev, plavalnih učiteljev ter zdravstvenega osebja. Pri organizaciji letovanj sodelujejo socialne in svetovalne službe v osnovnih šolah, centrih za socialno delo in zdravstvenih domovih, letovanja otrok pa se financirajo iz različnih virov: starši, Zavod za zdravstveno zavarovanje, lokalne skupnosti in sponzorji ter donatorji. Največji prispevek za brezplačno letovanje otrok iz socialno nesposobnih okolij pridobimo z vsakoletno akcijo *Pomežik soncu*, za otroke s posebnimi potrebami vsako leto kandidiramo na razpisu FIHO.

Programi v prostem času in počitnicah so še vedno ena najpomembnejših aktivnosti mreže kot celote, večina članic izvaja lasten program prostočasnih aktivnosti za otroke in mladostnike ter družine.

Naša organizacija posebej skrbi, da se letovanj in prostočasnih aktivnosti lahko udeležujejo vsi otroci ne glede na socialni status. Tako v svoje programe letovanj in prostočasnih aktivnosti vključuje otroke s posebnimi potrebami in otroke iz socialno ogroženih družin ter skozi humanitarne programe znanja pridobiva donatorska in sponzorska sredstva na lokalni in nacionalni ravni. Tako otrokom s posebnimi potrebami (OSP) omogočamo: (1) enakovredno vključevanje v počitniške aktivnosti skozi druženje z vrstniki, kakovostno preživljanje prostega časa, (2) učenje drugih otrok sprejemanja in strpnosti do drugačnih, (3) samospoznavanje in razvoj potencialov, (4) spodbujanje drugačnim otrokom naklonjenega javnega mnenja ter ozaveščanje o njihovih posebnostih, (5) preprečevanje njihove socialne izključenosti oz. omogoča socialno vključenost. Otrokom iz socialno manj spodbudnih okolij (OSMSO) omogočamo: (1) enakovredne počitniške aktivnosti skozi druženje z vrstniki in s tem enake možnosti, (2) kakovostno preživljanje prostega časa, (3) spodbujanje ustvarjalnosti, aktivnosti in odkrivanje ter izražanje njihovih talentov, (4) učenje drugih otrok sprejemanja, sočutja in strpnosti do drugačnih – spodbujanje pozitivnih vrednot, (5) preprečevanje oziroma blaženje socialne izključenosti OSMSO, (6) zdravstveno preventivo, (7) izboljšanje samopodobe in sprejetosti OSMSO (8) ter varno (psihično in fizično) okolje.

V letu 2013 bomo organizirali dve usposabljanji za pedagoške vodje letovanj na temo dela z otroki s posebnimi potrebami, ravnanja z nasilnimi otroki (Nasilje v družini), zagotavljanja varnosti na letovanjih, aktivnosti v prostem času, odgovornosti pedagoških vodij... Poenotili bomo predstavitev počitniških zmogljivosti na spletnih straneh ZPMS in s tem zagotovili enoten nastop na trgu, izpeljali interni razpis za letovanj otrok s posebnimi potrebami in otrok iz socialno ogroženih družin (Pomežik soncu). Nacionalni odbor se bo posvetil tudi vzpostavitvi minimalnih standardov za počitniške domove ter računalniški predstavitev/i letovanja.

Socialno humanitarni programi

Socialno-humanitarni programi, predvsem humanitarna pomoč družinam v stiski, predstavljajo pomemben, že 20-odstotni delež dejavnosti Zveze prijateljev mladine Slovenije. Glede na izjemno poslabšanje socialnega stanja družin v Sloveniji, na vse večjo revščino, v katero so ujeti tudi otroci in mladi, se bomo tudi v letu 2013 učinkovito trudili, da bi pomagali družinam, ki se vsak dan v večjem številu zatekajo po pomoč na naša vrata. Pomoč za družine v stiski je večinoma finančna pa tudi materialna (obutev, oblačila, oprema za stanovanje in drugo). Še naprej bomo upravljali s štipendijskim skladom Beiersdorf d.d. – Nivea podajte nam roko, ki v letu 2013 že osmo leto zapored zagotavlja humanitarno pomoč skrbno izbranim štipendistom iz socialno ogroženih družin iz vse Slovenije.

Ključni vir sredstev za družine v stiski (še zlasti po izteku oddaje Spet doma, v kateri smo s pomočjo častnega člana Maria Galuniča v preteklih letih zbirali sredstva za družine v stiski) ostajajo mediji: Tednik, revija JANA, Delova priloga ONA ter rubrika Iskrica v žalostnih očeh v Nedeljskem dnevniku.

S pomočjo medijev na nacionalni in lokalni ravni bomo v decembru (Veseli december) zbirali finančna sredstva za božične novoletne počitnice kot obliko pomoči otrokom v stiski. Pridobivali bomo dodatna sredstva podjetij, ki se bodo odločila, da del svojih sredstev namesto za poslovna darila in voščilnice namenijo socialno ogroženim družinam.

Med socialno-humanitarne programe sodijo tudi razne dobrodelne akcije, ki jih je v zadnjem času vse več. Že leta 2012 smo na pobudo Studia Marketing JWT začeli z dobrodelno akcijo *Siti besed – September 2013*, katere namen je čim več šolarjem omogočiti vsaj en topel obrok. Po spremembah Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev na začetku leta 2012 so bili številni šolarji upravičeni zgolj do subvencionirane šolske malice, ne pa tudi toplega obroka. Z do zdaj zbranimi sredstvi in po sprejetju Zakona o šolski prehrani decembra 2012, po katerem je do polne subvencije za malico upravičenih polovica vseh osnovnošolcev in tretjina dijakov, deset odstotkov osnovnošolcev pa upravičenih tudi do brezplačnega kosila, bodo do zdaj zbrana sredstva najverjetneje zadoščala za šolsko prehrano do konca šolskega leta.

Namen dobrodelne akcije Skupaj večji od neba, ki smo jo kot odziv na poplave, ki so lani prizadele Štajersko in Koroško, na pobudo Jana Plestenjaka in časopisa

Dnevnik skupaj s partnerji Špas Teatrom, Delavsko hranilnico in Radiem Center začeli v letu 2012, je bil z donatorskimi sredstvi omogočiti družinam odpraviti posledice poplav ter tik po poplavih družinam in otrokom omogočiti odmik v počitniške domove ZPMS ter jim ob tragediji nuditi tudi psiho-socialno pomoč. V letu 2013 bomo razdelili vsa zbrana sredstva prizadetim v poplavih ter o poteku, zbranih in razdeljenih sredstvih na novinarski konferenci seznanili širšo javnost ter donatorje. Še naprej se bomo z najrazličnejšimi dobrodelnimi akcijami odzivali na potrebe naše ciljne skupine, zbirali bomo rabljene, a uporabne šolske torbe, sodelovali bomo z dokumentarnim programom RTV Slovenija pri ustvarjanju oddaje *Moja soba*, katere namen je otroku ali mladostniku prenoviti sobo z minimalnimi sredstvi in v skladu z njegovimi željami. Z različnimi donatorji in sponzorji bomo organizirali različne izlete in letovanja za otroke, ki si sicer počitnic ne bi mogli privoščiti, npr. zimovanje z Jakovom Fakom (Največji junaki imajo največje srce).

Prijatelji mladine bomo še naprej z različnimi celostnimi programi pomagali otrokom in njihovim družinam. Poleg že omenjenega štipendijskega sklada Nivea – Podajte nam roko, so tu še: Botrstvo v Sloveniji, brezplačna učna pomoč, En klic do družine v stiski, Družinski center, Z znanjem čez ovire, Razgibajmo otroštvo, Skrbništvo družinam v stiski, Družina družini, Šola za starše, Mediacija – moj zaveznik pri reševanju sporov, brezplačni počitniški izleti, Avtobus sreče, Počitnice s prijatelji v Mariboru, TOM telefon, če naštejemo samo nekatere.

Zveza prijateljev mladine Slovenije, ki danes združuje 91 društev in zvez prijateljev mladine, ki so razpršeni po vsej Sloveniji, izvaja številne programe na nacionalni in lokalni ravni. Nekateri so resda prepoznavni samo v lokalnem okolju (in prav je tako), drugi so, kljub temu, da jih koordinirajo društva in zveza, prepoznavni in razpršeni po Sloveniji. Med njimi so nedvomno še Bralna značka, Zeleni nahrbtnik, Teden otroka, Botrstvo v Sloveniji, programi pristočasnih dejavnosti: Pikin festival, Veseli december, Mladi za napredek Maribora, programi za prosti čas in letovanja ...

Zaključek

Poslanstvo ZPMS, nevladne, prostovoljske, humanitarne in nepridobitne društvene organizacije, ki deluje v javnem interesu, ostaja vse od njene ustanovitve leta 1953 nespremenjeno: dvigovanje kakovosti življenja otrok, mladostnikov in družin, zastopanje njihovih interesov in ščitenje njihovih pravic.

Iskreno hvaležni smo državnim institucijam, ki prek razpisov (že vrsto let) sofinancirajo nekatere naše programe. Donatorji, sponzorji, podporniki in številni prostovoljci ste zaslužni, da smo prenekatere programe uspeli ohraniti in razvijati do današnjih dni. Bili ste naši zavezniki v najtežjih časih, še posebej, ko se je osamosvajala Slovenija, prijatelji mladine pa ste postavljali našo skupno organizacijo na nove organizacijske, kadrovske in finančne temelje.

Pa vendar je danes, kot že nekajkrat v svoji 60-letni zgodovini, ZPMS na pragu novih izzivov. V času velikih družbenih sprememb bo morala, če bo hotela obstati,

hitro in kvalitetno odgovoriti vsaj na naslednja vprašanja: Kakšna je njena vizija za prihodnjih 5, 10 let? Kakšna je njena identiteta – kdo sploh je ZPMS, še zlasti v odnosu do svojih članic? Na eni strani je sorodna svojim članicam (izpeljava in razvoj programov na nacionalni ravni, skrb za lastno financiranje in obstoj), po drugi strani je predstavnica članic in sogovornica državnim in drugim institucijam, hkrati pa članice od nje pričakujejo (brezplačen) kadrovski, finančni, strokovni in pravni servis.

Kaj v resnici pomeni biti član ZPMS – kako člani dejansko uresničujejo svoje obveznosti in pravice? Kaj pričakuje ZPMS od svojih članic in kaj pričakujejo članice od nje in kako bomo s skupnimi močmi poskrbeli za njihovo uresničitev? V čem je ZPMS podobna svojim članicam in v čem se kot nacionalna organizacija od njih bistveno razlikuje? Kje bo našla potrebne strokovnjake za posamezna vsebinska področja in kako bo v svoje vrste pritegnila mlade navdušence z znanjem, idejami in voljo do dela, po možnosti v nekdanjem »brigadirskem« duhu? V organih in delovnih telesih ZPMS je veliko ljudi, ki so v organizaciji že več kot dvajset, nekateri celo trideset let. To je po eni strani dobro, ker ti posamezniki – prostovoljci zagotavljajo kontinuiteto, ker dihamo z ZPMS že vrsto let, ker so ji vdani. Po drugi strani pa se oklepajo preteklosti, zavirajo napredek ter nekateri še niso ozavestili, da so spremembe nujne. Da nas je povozil duh časa in da današnji čas od vseh ZPMS-jevcev zahteva nove pristope, nova znanja, predvsem pa novo naravnost v razmišljanju in delovanju. Ni dovolj, da imamo samo ideje, vsi moramo odgovorno in predano pljuniti v roke in se na nove izzive odzvati: »Kaj je tisto, kar lahko mi naredimo za organizacijo, namesto, da bi se spraševali, kaj lahko naredi organizacija za nas.«

Zveza prijateljev mladine Slovenije ima v slovenski družbi med nevladnimi (humanitarnimi) organizacijami nedvoumno velik ugled. Dosežki prijateljev mladine so nesporno tako veliki, da smo lahko ponosni člani te velike družine prijateljev mladine. Res pa je, da: »Ena reč je gotova. Nekaj moramo narediti. Narediti moramo najboljše, kar znamo v danem trenutku. Če se ne izkaže za pravilno, se lahko na poti prilagodimo.« (Franklin D. Roosevelt)

Danes ZPMS gleda v prihodnost ter z novim vodstvom doživlja preobrazbo. Izzivi današnjega časa od nas pričakujejo spremembe, zato stremimo k več profesionalcem v organizaciji, nagovarjamo socialno podjetništvo, razvijamo lastno dejavnost za podporo programom in iščemo evropska sredstva. Svoje programe nadgrajujemo z novimi tehnologijami, povezujemo programe med seboj in gradimo na ljudeh, dosežkih in dejavnostih iz zgodovine. Predvsem pa se zavedamo, da sta moč in prihodnost naše organizacije v povezovanju in sinergiji z našimi društvi in zvezami ter zunanja – v sodelovanju z drugimi nevladnimi organizacijami, državnimi institucijami doma in tudi v tujini. Za dobro otrok in njihovih družin – kot odgovor na njihove potrebe sodobnega časa. Bomo torej znali, zmogli in hoteli narediti te nujne korake skupaj? Izhajali iz vsega dobrega iz preteklosti, a hkrati smelo in samozavestno zakorakali v prihodnost? Osebo verjamem, da je to mogoče, sicer se ne bi odločila, da postanem del te dru-

žine. In novih izzivov se lahko lotimo samo skupaj: vodstvo, mreža, prostovoljci, podporniki. Z zaupanjem vase, drug v drugega in s spoznanjem, da je treba spustiti preteklost, da damo prostor prihodnosti. In s tem otrokom, družinam in potrebam 21. stoletja.

Otroci so naša preteklost, sedanjost in prihodnost. Danes ni lahko biti otrok, je pa lahko lepo. Še zlasti, če se združijo prostovoljstvo, dobronamernost, socialna vključenost, enake možnosti, humanitarnost, neprofitnost, solidarnost in prosti čas. Kvaliteta življenja za otroke in družine. Še naprej si bomo prizadevali za otroško radost, velik nasmeh in iskrice v otroških očeh.

Predsedniki stalnih oblik delovanja ZPMS v letu 2013

Zveza družin	mag. Maja Kersnik
Nacionalni odbor za otrokove pravice	Liana Kalčina
Nacionalni odbor za otroške parlamente	Uroš Brezovšek
Nacionalni odbor za Evropo v šoli	Nevenka Alja Gerl
Nacionalni odbor za prosti čas in letovanja	Vinko Hostar
Nacionalna mreža TOM	Kornelija Kaurin – <i>do marca 2013</i> dr. Albert Mrgole – <i>od marca 2013 dalje</i>
Komisija za socialna vprašanja in humanitarne projekte	Anita Ogulin
Forum zoper telesno kaznovanje otroka v družini	Prof. Pavle Kornhauser – <i>do marca 2013</i> dr. Zdenka Čebašek Travnik – <i>od marca 2013 dalje</i>
Forum za pravice otrok v bolnišnici	dr. Dušica Pleterski Rigler
Komisija za delo zgodovinskih krožkov	Judita Podgornik Zaletelj

TO SMO MI

Mojca Drčar Murko:

ADA DEQUAL KRIVIC – Lik prve predsednice ZPMS

Ada Dequal Krivic - Hana (1914-1995): humanistka, ilegalka, partizanka, zgodovinarica, političarka, socialna delavka, emancipirana ženska, mati treh sinov, odlikovanka z medaljo za hrabrost. Ni naključje, da se je treba ob 60-letnici Zveze prijateljev mladine Slovenije (ZPMS) vprašati o tem, kdo je bila ta, za našo organizacijo tako pomembna oseba.

Zelo dosledni in zahtevni ljudje so praviloma kritični tudi do sebe. Ada je tak značaj verjetno podedovala po očetu Cirilu, podeželskem učitelju liberalnih prepričanj, Ljubljancu, ki je izhajal iz skromnih obrtniških razmer, a iz narodno zelo zavednega okolja. Zнала je uveljaviti svojo voljo, bila je avtoriteta, a hkrati zelo zadržana pri omenjanju svojega dela, natanko tako kot njen oče. Ko ju ni bilo več, smo na podlagi dokumentov iz zapuščine ali pa pričevanj sodobnikov z obžalovanjem ugotavljali, da ju za časa življenja nismo dodobra spoznali.

Po mami, blagi, srčno dobri dolenski kmetici z osnovnošolsko izobrazbo, ki se je kot dekle izselila v Ameriko, a se je zaradi nepremagljivega domotožja vrnila na Dvor pri Žužemberku, in se tam poročila s Cirilom Dequalom, je Ada verjetno dobila drugo prevladujočo značajsko lastnost, sposobnost sočustvovanja z nemočnimi, prizadetimi ljudmi, zlasti otroki. Prizadevanje za vse, kar je prav in pravično - taka je bila njena politična vizija - je Ada vse življenje povezovala s konkretno skrbjo za ljudi v življenjskih stiskah.

Bila je moderna ženska, a hkrati prepričano zavezana tradicijam, ki bi se zdaj zdele prej kmečke kot urbane. Skrb za grobove prednikov je bila, denimo, stalnica v njenem življenju. »Če ni nagrobnika, ki pove, kdo je tu pokopan, sčasoma nihče ne ve, da je ta oseba sploh kdaj živela,« je menila. Tudi spoštljiv odnos do zemlje, v pravem kmečkem pomenu navezanosti na podlago, ki omogoča preživetje, je bil stalnica v njenem življenju.

Bila je moja vzornica in avtoriteta. Z mlajšo sestro, učiteljico, mojo mamo Malo, ju je povezoval čut za prav in pravično. Zdaj obžalujem, da sem v mladih letih preveč hitela na vse strani in se nisem zavedala, kako pomembno bi bilo zapisovati vtise in podatke iz pogovorov, saj ti sčasoma postanejo megleni in nezanesljivi. Kako srčno bi si zdaj želela pogovor s to modro, človeško osebo, ki bi se bila v

normalnih razmerah nemara razvila v zgodovinarko-znanstvenico, pa jo je življenje potisnilo daleč od akademske intelektualne svobode!

Bila je ena od mnogih idealističnih študentk, ki jo je navdihovalo liberalno okolje ljubljanske univerze v letih pred izbruhom druge svetovne vojne. Kot del študentske levice, ko so se že zbirale slovenske protifašistične in domoljubne sile, je bila skupaj s somišljeniki prepričana, da so se znašli v prelomnem obdobju. Študirala je zgodovino in geografijo, a zanimanje za evropsko in svetovno politiko je enakovredno delila z narodno zavednostjo, občutljivostjo za položaj preprostih ljudi in težnjo po emancipaciji žensk.

Bila je med glavnimi pobudnicami študentskega društva, ki si je prizadevalo za lasten dom visokošolk. Šlo je za klasične socialne zahteve (kot sta na primer dostojna prehrana in stanovanje po sprejemljivih cenah), vendar je ta aktivnost v obdobju pred vojno izostrila tudi socialno občutljivost za druge skupine ljudi na robu preživetja. Od približno 200 članic društva, ki mu je Ada predsedovala v letih 1937/38, jih je lahko 40 stanovalo v domu, pripadale pa so trem skupinam: nacionalistični (članice društev Jadran in Edinost), katoliški (društvo Savica) in levičarskima Mladi Triglav (po razpustu Slovenski klub) in Njiva.

Po Hitlerjevi zasedbi Avstrije in Češkoslovaške so študentje, zlasti pa levičarske in nacionalistične študentke, dejavnost med počitnicami selili na obmejna območja, v severno Slovenijo in na Kočevsko (v Šalovce v Prekmurju, Slovensko vas pri Stari Cerkvi, v Adlešiče v Beli krajini, k Sv. Duhu na Rodnem vrhu v Halozah, v Radlje ob Dravi..itd.). Narodnoobrambni in delovni tabori so imeli za cilj pomoč narodnostno in socialno ogroženim območjem, utrjevanje narodne zavesti in spoznavanje z razmerami na podeželju. Študentje so obiskovali »visoko šolo narodne zavesti« je o tej izkušnji leta 1939 v Sodobnosti pisal študent Ivan Bratko. Delovni in narodnoobrambni tabor v Zgornji Kapli na Kozjaku (1938), ki se ga je udeležilo 17 deklet, je vodila Ada. Študentke so v Zgornji Kapli organizirale otroški vrtec, predavale o higieni in zdravstvu, opravile statistične popise o zdravstvenem, socialnem in gospodarskem položaju ljudi, obnovile in izpopolnile šolsko in javno knjižnico v vasi, dajale pravne nasvete, pomagale pri delu na poljih, predavale so o prvi pomoči, o negi dojenčkov, o gojenju zelenjave, itd. Odmev na tabore je bil izjemen, predavanj so se kmetje množično udeleževali. Vaščani so prihajali po nasvete in pomoč, na fotografijah so matere z dojenčki, ki prihajajo po nasvete o negi dojenčkov.

Študentke so stanovale v šotorih in se same financirale. Za izvedbo taborov je bilo zato treba zbrati denar, pa tudi sanitetni material, živila, oblačila, zlasti za otroke in dojenčke, priskrbeti je bilo treba naprave za predvajanje vzgojnih filmov, in podobno. Vse to so dosegle z nabiralnimi akcijami pri podjetnikih, ustanovah in trgovcih.

Nepopisan list na robu zgodovinopisja

Sočutnost do ljudi v pomanjkanju in boleznih je ostala Adina najbolj značilna značajska lastnost. V študentovskih letih razvit smisel za organizacijo, povezan s socialno občutljivostjo, je bil že na začetku vojne v Ljubljani na hudi preizkušnji. Kot socialna aktivistka je v okviru Osvobodilne fronte skrbela za stanovanja in hrano ilegalcev, pomagala beguncem, ki so se zatekli v Ljubljano z Gorenjskega in Štajerskega, skrbela za otroke partizanov in ilegalcev ter za tiste otroke, ki so starše izgubili. Otroci so bili zelo izpostavljeni, saj so prek njih okupacijske oblasti lahko prišle do staršev, katere so iskale. Zaščita otrok in omogočanje kar se da normalnega otroštva v ilegalnih razmerah, je bila zato zelo humana, a tudi politično ključna naloga pri organizaciji odpora italijanskim zasedbenim oblastem. Tehnična mreža OF je ponarejala živilske izkaznice in osebne izkaznice otrok, a kljub temu je bilo težko zagotoviti prehrano, zlasti mleko. Ada je s pomočjo mreže sodelavcev pridobila kmete v okolici Ljubljane, da so skrivaj oddajali mleko za dojenčke - ilegalčke.

Sprva je skrbela za 15 otrok. Ni bilo lahko poiskati ljubljanske družine, ki so bile pripravljene tvegati in vzeti v oskrbo otroke s ponarejeno identiteto, a lahko se je oprla na materialno pomoč zavednih Ljubljancev. Socialni status teh družin je bil različen. Nadomestni starši so bili delavci, podjetniki, učitelji, trgovci, zdravniki. Nekaj najšibkejših otrok je bilo pod spremenjenimi imeni v Dečjem domu, nekaj v internatih, ki so jih vodile nune, ki niso preverjale identitete in so zanje lepo skrbele.

»Nikoli pa po vojni ni bilo več prave priložnosti, da bi se pogovorili o tem, za nas najtežjem času, ki je bil hkrati tudi najlepši, ker nas je notranje plemenitil in bogatil, da smo se z vsem srcem navezali drug na drugega – z občutki, katerih danes nismo več sposobni opisati,« je Ada leta 1983 napisala na list svoje beležke. Seveda je bila tudi ona ilegalka, od novembra 1942 pa tudi mati sina ilegalčka, s katerim se je selila iz enega stanovanja v drugo, dokler ni zaradi ogroženosti obeh morala po šestih mesecih tudi zanj poiskati nadomestno družino. Denar za življenje si je služila v mestni vrtnariji, saj je bila pri ročnem delu manj izpostavljena zasledovalcem. *»Oblika varstva otrok, ki so ogroženi, je bila s tako podrobno izvedeno organizacijo verjetno edinstvena v okupirani Evropi 1941-1945. Če upoštevamo še, da se je to dogajalo v sorazmerno majhnem mestu, saj je Ljubljana tedaj štela 70.000 prebivalcev, in še to, da je bila že od leta 1942 obdana z žico, jezdec s strojničnimi gnezdi, vse to šele daje pravo podobo in težo tej humanitarni dejavnosti,«* je napisala leta 1985.

Ko se je skoraj dvajset let pozneje avtorica Milena Škrinjar odločila obdelati zapuščino Ade Krivic o ljubljanskih otrocih v ilegali in je na tej podlagi leta 2004 izšla obsežna monografija, je otožno ugotavljala: *»Kot da bi prebirali nepopisan list zgodovinopisja. Prezrt, na robu pozabe...«*¹

¹ Ilegalčki, vojna Ljubljana 1941-1945, Iz zapuščine Ade Krivic, Milena Škrinjar; avtor: Vida Deželak-Barič; založnik: ZAK, društvo za proučevanje zgodovine in književnosti, Ljubljana 2004.

Skrb za ilegalčke je od sredine 1942 po Adini aretaciji s pomočjo sodelavk iz otroškega sektorja Slovenske narodne pomoči nadaljevala Ana Ziherl. Do konca vojne je skrbela za 164 otrok s pomočjo okoli 300 skrbniških in podpornih družin. Slovenska narodna pomoč je bila humanitarna organizacija osvobodilnega gibanja za pomoč zapornikom, internirancem, ilegalcem, partizanom in socialno ogroženemu prebivalstvu. S pomočjo otroškega sektorja Slovenske narodne pomoči so takrat oskrbovali tudi matere z dojenčki v italijanskih zaporih.

Zbrano dokumentacijsko gradivo v monografiji o ilegalčkih govori o globokih vezeh, ki so se stkale med otroki in skrbniki, o izjemni humanosti ljudi, zlasti zdravnikov, predvsem pa o človeški plemenitosti v izjemnih razmerah, ko bi prej pričakovali, da se bodo ljudje v skrbi za lastno preživetje ukvarjali le s seboj. Do izraza pride večplastnost medvojne dogajanja, razpeta med hrepenenjem otrok po snidenju z biološkimi starši in njihovo zadržanostjo ob ponovnem srečanju. Žal je bila vloga skrbniških družin po vojni zapostavljena, mnoge izjemne osebe brezimne, tudi v zgodovini pisju. »Razlog bi lahko bil banalen,« je ugotovila avtorica Tanja Velagić v omenjeni monografiji, in sicer »neznosna samoumevnost ženske skrbi za otroke...«

Vsa razvejana tajna dejavnost je sčasoma postala izjemno nevarna zato, ker je bila Ljubljana v žični zapor in od februarja 1942 razdeljena na trinajst odsekov za predvidene racije. Kruti okupatorski ukrepi, izredna sodišča in takojšnja smrtna kazen za vsa dejanja upornišva (celo za prevratno propagando 5-15 let zapore) so zelo otežili ilegalno delo. Toda kljub izdajam, katerim so sledili policijski vdori v Osvobodilno fronto, otroškega sektorja za pomoč ilegalčkom niso nikoli odkrili. Kako je bilo to mogoče? Nemara zato, ker so skrbniške matere kot levinje branile zaupane jim otroke? Ančko Vojska, ljubečo nadomestno mamu Adinega sina, katerega je klicala Miško, so aretirali januarja 1945: »Zasliševal me je neki Nemec, me pretepal in zahteval, naj povem, kje je bunker. Eden se mi je usedel na hrbet, drugi pa me je tolkel. Glavo sem tiščala med rokami in ponavljala: »Mišek, ne bom te izdala.« Ničesar nisem povedala...«

Adino socialno in narodnobuditeljsko delo med študijem je bilo neločljivo prepleteno z usodo družine. Oktobra 1936 je bil oče, ravnatelj osnovne šole na Dvoru pri Žužemberku, zaradi liberalnih prepričanj kazensko premeščen v Mozelj pri Kočevju, kjer je moral prevzeti nemško enorazrednico. Bilo je dvojno ponižanje za zavednega Slovenca, saj so bili Kočevjarji tedaj že pod močnim vplivom hitlerjanskih agitatorjev. Prepričani so bili, da bodo v kratkem postali »oblast«, temu primerno oholo pa so ravnali z učiteljem, navaja Ciril v spominih, napisanih leta 1957 na podlagi dnevnika, za katerega ne Ada ne ostala družina ni vedela, a ga je v arhivu odkril dr. Tone Ferenc. Prvič so jih objavili leta 1989.

K pisanju spominov na Kočevsko je očeta spodbudila Ada. Upala je, da bo s sekundarnimi viri, ki bodo sčasoma dopolnili njegovo poročilo, mogoče objektivno podati podobo časa. Ciril Dequal (pozneje Dekval) je bil namreč eden od zgolj dveh terenskih aktivistov OF, ki sta ves čas vojne delovala na Kočevskem. V resnici so se oglasili sodobniki in na dan so prišli podatki, ki celo družini niso bili znani,

denimo, da so Kočevarji v pričakovanju nemške vojske leta 1941 obsodili na smrt trinajst zavednih Slovencev, med njimi Cirila Dequala, a obsodbe niso mogli izvršiti, ker so Kočevsko zasedli Italijani.

Ada je bila zaradi očetove premestitve aktivna tudi na Kočevskem in je od prve ure vojne vedela, da gre za preživetje. *»Moj oče je doživel razsulo jugoslovanske vojske v Novem mestu. Ko so oficirji zaplenili blagajno in pobegnili, je sam znosil vojaške dokumente na most in jih vrgel v Krko, nato pa se peš odpravil proti Dvoru. Tu smo ugotovili, da je v šoli v Mozlju še pred mobilizacijo pustil spisek Slovencev, s katerimi je politično sodeloval. Če bi »kulturbundovci« vdrli v šolo, bi bilo za vse zelo nevarno. Zato smo morali nemudoma v Mozelj in uničiti gradivo«, je pisala leta 1989.*

»S pomočjo vojaškega šoferja v civilni obleki sva z Vladom (Krivicem) v šoli v naglici uničevala sezname. Nenadoma so v šolo prišli trije domačini, Kočevarji, oboroženi in v uniformah. Vlado jih je zmedel, ko jim je rekel, da Kočevsko zasedajo Italijani in da sva jih srečala med potjo. To si je seveda izmislil. Kočevarji so odhiteli v štab na posvet, midva pa sva urno zaklenila šolo in srečno prišla do šoferja. V bližini Kočevja smo dobili kljukasti križ, ga nalepili na šipo in se prebili do Ljubljane».

Ne smem pozabiti...

Kje se je pozneje izgubil mladostni idealizem, kaj se je zgodilo s iskrenim tovarištvom, katere medčloveške vezi so ostale trdne in nedotaknjene do konca? Adi niso bila prihranjena razočaranja v političnem gibanju, kateremu je idealistično zaupala, da bo sposobno spremeniti ljudi, jih narediti boljše, bolj človeške in bolj zavezane pravičnosti. Spoznati je morala, da so se tudi narodnoosvobodilnemu boju in socialni revoluciji pridružili ljudje z različnimi značaji. Resničnost tedaj ni mogla biti črno-bela, o čemer je bila prepričana kot študentka, temveč človeško niansirana v razponu od idealizma do sebičnosti, od humanosti do slepe maščevalnosti. Zavedala se je, da je imela srečo, da je preživela.

Za vselej pa je ostala zapisana Ljubljani in njenim ženskam, ilegalkam in podpornicam OF. Verjetno je zato pozneje, ko se je upokojila, uporabila znanje zgodovinarke in začela sistematično zbirati primarne vire o najhujšem udarcu politične policije in gestapa proti OF v Ljubljani. Leta 1945, v zadnjih mesecih vojne, je bila namreč uničena skoraj celotna organizacija, izdanih 350 skladišč, bunkerjev, naprav tehnike, stanovanj, tiskarn. Aretiranih je bilo okoli 800 ljudi, skupaj z najožjim vodstvom OF, ki so ga domobranci po strašnem mučenju umorili na Turjaku le nekaj dni pred koncem vojne.

Štirideset let pozneje sta s prijateljico, ilegalko Helo Skulj, v dveh letih zbrali 600 tipkanih strani spominskih pričevanj, ki prikazujejo osebna doživetja neposredno udeleženih ljudi, z namenom osvetlitve dokaj pomanjkljivo obdelanega obdobja zgodovine Ljubljane. Ada je poznala pomen primarnih zgodovinskih virov, torej pričevanj udeležencev dogodkov med poletjem 1944 in 9. majem 1945. Nje tedaj

ni bilo več v Ljubljani, saj jo je morala februarja 1944 zaradi velike ogroženosti zapustiti. Hela pa je živela v Ljubljani ves čas, a se je po naključju izognila aretaciji. V reviji Borec leta 1987 objavljeno gradivo z naslovom Ne smem pozabiti...je sprostilo čustva ljudi, ki so dolga leta molčali spričo nerazumljive malomarnosti zgodovinarjev in politikov pri ugotavljanju krivcev za usodni vdor v OF. Nemara pa ni šlo za malomarnost? Ado je proti koncu življenja hudo težilo podoživljanje povojnega dogajanja tja do leta 1952, saj ga je povezovala z nikoli pojasnjeno izdajo ljubljanske OF. *»To je bil čas težkih, skoraj nerazumljivih dogajanj v Ljubljani. Čas ponovnih zaslišanj, sumničenj, zaporov in procesov proti bivšim zapornikom iz obdobja ljubljanskega vdora....obstaja možnost, da so bile nekaterim storjene hude krivice. Prav zato bi bilo treba to obdobje še skrbneje raziskati«*, je napisala leta 1989.

Med zbiranjem pričevanj je presenečeno odkrila, da so nekateri preživeli aktivisti prvič spregovorili šele po 40 letih. Koga so se dotlej bali? *»To ni poskus zgodovinske analize, marveč prispevek spominskih pričevanj k bodoči zgodovinski analizi o tem času v Ljubljani«*, je upajoče sklenila.

Začelo se je z vdorom v bunker pri hiši slikarke Mare Kralj, kjer so zajeli voditeljico OF Leopoldino Mekina in vodilno aktivistko Nedo Gržinič, ki se je na begu pred policijo že dalj časa skrivala v bunkerju. A ni šlo za običajno aretacijo. Podrle so se domine. *»Šlo je zajetje celotne organizacije od vrha navzdol v vseh sektorjih«*, je pisala Hela Skulj leta 1989. *»Sklepali smo, da je policija hitro dobila zgoščene in popolne informacije o delovanju naše organizacije. Le tako smo, aktivisti v zaporih in peščina tistih, ki smo ostali na svobodi, lahko pojasnili dejstvo, da policija vdira skozi vsa vrata v našo organizacijo. Pri tem je treba poudariti, da smo aktivisti povsem zaupali vodilnim kadrom, zato smo sprva nejeverno prisluhnili opozorilom o nenavadnem zadržanju Leopoldine Mekina v zaporu, katera so nam pošiljali aretirani...Po vojni so nam bili na razpolago podatki, ki bi, zbrani in urejeni, omogočili pregled nad številom aretiranih in političnih nalog, ki smo jih opravljali v OF. Nismo jih zbrali, čeprav bi nam ti podatki marsikaj pojasnili.«*

Namesto tega se je po vojni pravosodje na pobudo politike odločilo kazensko in drugače preganjati nekatere vidne preživele ljubljanske ilegalce, kar je Ada štela za najbolj tragično posledico domobranskega in gestapovskega vdora v OF. V spominskih pričevanjih, ki jih je zbrala, je več namigov pričevalk, da je šlo za izdajo na najvišji ravni, kajti zgolj voditeljica OF je imela sezname vseh ljudi, tehnike, bunkerjev z materialom, itd., vendar režimu ni bilo do tega, da se očitki preverijo in sumničenja razčistijo.

»Za prikaz resničnih razsežnosti se moramo bolj kot doslej opreti na izjave in podatke aktivistov, na njihovo skrbno preverjanje. Aktivisti lahko dajo najbolj neposredne podatke o mnogih vprašanjih iz zapora. Za mnoga so edini vir. Tudi ti dogodki sodijo med take, ki jih zgodovinarji ne bodo mogli osvetliti, če jim ne bomo zapustili podatkov, ki so večidel zapisani v spominih udeležencev. Če bomo to zamudili ali zanemarili, se bodo možnosti za oživljanje te preteklosti z našim

odhodom iz življenja za vedno izgubile.» Ada je upala, da se bo kdo znanstveno lotil dela na podlagi zbranega primarnega gradiva. To se ni zgodilo, slutnje iz pričevanj še živečih aktivistk niso bile nikoli povezane v preverjeno zgodovinsko oceno.

Medvojno socialno usmeritev je Ada Krivic po koncu druge svetovne vojne nadaljevala: Društvo prijateljev mladine je bilo otrok takih njenih pogledov. Z vzpostavljanjem organizacije družbene skrbi za telesno in duševno prizadete ter mladostnike v Sloveniji pa je v sodelovanju s stroko spodbujala moderne prijeme rehabilitacije in leta 1968 je podpisala sklep o ustanovitvi demonstracijsko-eksperimentalnega centra za dnevno varstvo in delovno usposabljanje duševno prizadete mladine.

Ada je bila avtoriteta v vseh okoljih, kjer je živela, odločna, prepričljiva, ko je hotela nekaj doseči, hkrati pa v drugih okoliščinah mehka, sočutna, ljubezniva, nežna do ljudi, zlasti do otrok in skrbna glede ohranjanja dostojanstva starih ljudi. O tem lahko nekaj pove zgodba, ki so jo pripovedovali na rodnem Dvoru, ko je kot partizanka v uniformi nekoč prišla v vas iz Baze 20 v Kočevskem rogu in našla starega očeta v nezaslišano bednem stanju na slami v hlevu. Izkoristila je vojaško avtoriteto in tako rekoč prisilila ljudi v hiši, da so ga umili, mu dali človeka dostojno ležišče in ga nahranili. Ali pa zgodba iz Ptuja, ko je bila ob koncu vojne blizu nekega nižjega oficirja jugoslovanske vojske, ki se je ravno pripravljal, da bo streljal v ogledala na Ptujskem gradu. Imela je čin majorja in ga je z avtoriteto vojaške nadrejenosti prisilila, da tega ni storil.

Ada – zgodovinarica, Ada – socialna delavka, Ada – intelektualka, Ada – revolucionarka, ujeta v izjemno kruti vojni, prisiljena v prilagajanje vojaškemu stranem revolucije, Ada – oporni steber družine... Težko bi bilo reči, katera od teh lastnosti jo je najbolj opredelila. Bila je integralna osebnost.

Majda Struc:

VSİ SMO HOTELI KAR K SONCU

**Vida Rudolf, prva predsednica ZPM Maribor in članica prvega
širšega odbora ZPMS iz leta 1953**

Vida Rudolf

Zveza prijateljev mladine je bila pravzaprav gibanje, ki bi mu danes rekli gibanje civilne družbe. Takrat po vojni je tisto, kar je bilo treba urediti, dozorelo v tem smislu, da smo se vsi zavedli, kako smo pravzaprav odgovorni za novi rod, za mlade.

Organizacija ZPM je zrasla iz gibanja, v katerem smo imeli starešinske svete Pionirske organizacije. Potem je prišlo do novih potreb: da se organizira novoletna jelka, da se naredijo kakšni izleti mladih, da bo treba organizirati za vse učence, na primer v šolah, zimsko ter letno šolo, vse takšne stvari, katerim starši sami niso bili kos. Lahko pa smo se povezovali in tako

omogočali vsem otrokom boljši vstop v življenje. Ker je ključ za dozorelost v tem, da jih pripelješ do nekega križišča, kjer morajo potem imeti dovolj moči, da se znajo prav odločiti sami. To je bila tista osnovna misel, ki je združevala predvsem pedagoške delavce in starše, pa tudi učitelje, seveda, ker so ti bili neposredno vezani na otroke.

Takrat so bile vsekakor drugačne okoliščine kot danes, takrat so veljale moralne vrednote, da je človek človeku človek, da moramo drug drugemu pomagati, da lahko marsikaj dosežemo, če se združimo. Tako smo prišli na misel, da bi se združili v neko organizacijo. In ko smo iskali ime zanjo, smo si takoj rekli, da le kako naj se drugače imenuje, kot pa zveza prijateljev mladine. Sama sem bila že povezana z Ljubljano, in sicer z Ado Krivičevo ter nekaterimi drugimi, seveda tudi z mlajšimi, ki so nam pomagali pri tem, in tako smo ustanovili ZPMS. Pri ustanovitvi organizacije nam je veliko pomagal tudi Gustav Šilih, pedagog, ki je bil potem tudi naš podpredsednik. Skupaj smo poudarili vrednost tega združevanja.

Prve akcije

ZPMS je od vsega začetka organizacija prostovoljcev. Združevali smo se prostovoljno in brez vsakih sredstev. Za otroke smo poskušali organizirati različne stvari na poseben način. Udeleževali smo se raznih natečajev. Tako se spomnim, da je

bil v Beogradu razpisan natečaj za organizacijo letovanja z vsebino za otroke. Takrat so bila zelo moderna taka letovanja, kjer je bilo zraven nekaj avanturizma. In jaz sem navdušila takrat Branka Zinauerja, tega odličnega likovnega umetnika, da nam je naredil splav Kon Tiki, ker je bilo takrat to moderno.

Odšli smo na letovanje na morje. Bivali smo v šotorih v zelo težkih pogojih, tam nekje pri Puli. V Beograd smo poslali scenarij letovanja in dobili denarno nagrado, ki je bila nato osnova za ustanovitev Pionirske knjižnice v Mariboru.

Na tem letovanju so bili predvsem otroci z Lenta. Lent je bil priključen k šolskemu okolišu, k šoli, na kateri sem bila ravnateljica, zato sem dobro poznala razmere, v kakršnih so ti otroci živeli. Njihovi starši jim ne bi mogli sami omogočiti počitnic na morju. No, tako so z našo organizacijo morje doživeli prvič. Z vlakom smo se peljali, nato smo se vozili na nekih »kripah«, moko smo peljali s seboj pa tiste ameriške pakete Unre. Spomnim se, da je moja tajnica Marta Gregorčičeva mesila kruh, z nekimi peki pri Puli pa smo se dogovorili, da so nam ga pekli. Naše letovanje je bilo sicer zelo prvinsko, ampak čudovito.

Potrebe so narekovale ustanove

Vse več programov smo organizirali in nekatere institucije, ki danes obstajajo, so zrasle prav iz njih; na primer vzgojna posvetovalnica.

Če prostovoljno delaš, če opazuješ vse skupaj, zrastejo tudi potrebe. In videli smo, da precej otrok potrebuje tudi vzgojno svetovanje. Takrat mi je spet zelo pomagal prof. Šilih, da smo ustanovili prvo vzgojno posvetovalnico. In to brez vsega. Takrat so ustanove nastajale zaradi potreb, danes pa je vse drugače. Danes je tako, da ustanove narekujejo potrebe. Spomnim se, kako so nam vsi pomagali, da smo opremili posvetovalnico, pa Pionirsko knjižnico... Postavili smo nove institucije, vsi smo bili polni navdušenja, vsi smo hoteli kar k soncu, kot pravi Pavček.

To so bila najlepša leta mojega življenja. Čeprav nisem imela kaj dosti časa zase. No, k sreči sem imela starše, ki so mi pomagali pri oskrbi otroka. Pravzaprav smo postavljali institucije, ki bi jih morala država. Občutek je bil čudovit, vsi smo bili navdušeni.

Prve šole za starše: skuhali smo kavico...

Takrat je bil Maribor pedagoška »Meka«. Vsi so se učili pri nas. Mi smo potem organizirali tudi prve šole za starše, klube staršev. Eden izmed klubov staršev je imel sedež na naši šoli. Enkrat na mesec so se starši zbrali ob nekem pedagoškem problemu. Skuhali smo kavico in sproščeno klepetali. Kratek uvod je pripravila ena od pedagoških delavk, včasih tudi jaz. Mnoge mame so mi rekle, da so ta srečanja najlepši dnevi v njihovem mesecu. »Imamo občutek, da smo tudi mi nekaj vredni!«

Ena izmed pomembnih dejavnosti, ki jih je po vzoru zveze prijateljev mladine prevzela današnja šola, je tudi šola v naravi. Mi smo zasnovali letne in zimske šole. Interes smo imeli, da se vsak otrok nauči plavati in smučati. To pa ni bilo

tako lahko. Plavanja že še, saj so otroci kopalke imeli, oprema za smučanje je bila pa že težava. Organizirali smo torej sejem, na katerem so otroci izmenjavali opremo, nekaj pa so nam je starši tudi podarili. Ponosna sem bila, ko sem na Pohorju v smučarski šoli gledala, kako so otroci iz Maribora najboljše oblečeni za smučanje, čeprav so bili v rabljenih oblačilih.

Zelo pomembno je, da so obstajale postojanke, kjer smo lahko dejavnosti izvajali. Ena izmed njih je bil Dom Miloša Zidanška na Pohorju. Tam smo vse leto lahko izvajali različne programe. Vem, da so bili otroci zelo zadovoljni, ko so hodili tja in spoznavali Pohorje.

Festival Kurirček

Iz želje ustvarjalcev z različnih področij, da predajo mladim generacijam vrednote NOB, je nastal Kurirčkov festival. Bil je del prvega povojnega zanosa. Najčudovitejše je bilo, da nam je pri tem pomagal France Bevk pa France Filipič, Lojze Suhodolčan... Festival smo zasnovali v jugoslovanskem merilu. Prihajali so tudi pisatelji in pesniki iz vse Jugoslavije, obiskovali so šole in približali svojo ustvarjalnost otrokom.

Pomembno je, da so nato tudi otroci prevzeli eno od oblik, ki je bila značilna za otroke v NOB. Bili so kurirčki. In Kurirčkova pošta je spet povezovala vse območje Slovenije. Otroci so nosili sporočila o vrednosti človeka, lepoti življenja, posameznih značilnostih krajev, posebnih dogodkih, o katerih so jim pripovedovali starejši... Tako smo k sodelovanju pritegnili nove ljudi, ki jih je zanimalo to, da se vrednote NOB prenesejo na mlade.

Gotovo je tudi zaradi tega nastala sekcija mladih zgodovinarjev pri ZPMS. V šoli veljajo določena pravila, če pa izven šole pridobiš neko znanje, imaš zagotovo občutek, da si bolj ustvarjalen.

Tudi založništvo je bilo ena izmed dejavnosti ZPMS. Sicer je bilo zelo preprosto, včasih samo na strojčkih razmnoženo, ne tiskano, pa vendar zelo koristno.

Organizirali smo še likovne natečaje. Vodili so jih posamezniki, ki so bili zainteresirani za delo na likovnem področju, dela mladih so ocenjevale komisije, otrokom so bile podeljene nagrade.

O izobraževanju prostovoljcev

Organizirali smo izobraževanje staršev, to je šole za starše, pa tudi izobraževanje mentorjev. Tistih, ki so določene dejavnosti vodili, a to niso bili samo učitelji in vzgojitelji, ampak ljudje, ki so imeli določene darove in so jih želeli dati mladim. Svetovali smo jim, kako lahko to uspešno storijo. To so bili na primer filatelisti, zbiratelji značk in različni drugi ljudje, ki so imeli določene hobije, pa jih je bilo mogoče v času, ko smo bolj preprosto živeli, deliti tudi z otroki.

Pomembni so tudi otroški hišni sveti. Prvi je nastal tam pri »MTT-ju«, v tistih stanovanjskih blokih. Imeli so posebno vlogo. Organizirali so otroke. Ko so se bloki pojavili, je bilo treba namreč nekaj narediti, da bi se v njih življenje organi-

ziralo. Tudi otroci so poskrbeli, da je bilo okolje čisto, da so dobili kakšen prostor v bloku, kjer so se lahko zbirali. Iz takih prostorov je nato marsikje nastal otroški vrtec.

ZPMS je zelo vplivala na razvoj šolskih programov. Iz prostovoljnih dejavnosti so veliko pomembnega prenesli tudi v te programe. Dober primer za to sta tehniška in glasbena vzgoja. Pravzaprav je bilo bogatenje šolskih programov za ZPMS še poseben izziv.

Tam, kjer so delala društva prijateljev mladine, so nastajala tudi otroška igrišča. ZPMS je zelo vplivala na zavest starejših, saj jih je s svojim delom opozarjala, da so odgovorni za mlade v širšem smislu. Torej ne samo za svojega otroka, ampak tudi za sosedovega pa za njegove prijateljčke itd.. S svojim delom je dokazovala, da če ljudi naučiš, da se povežejo, lahko marsikaj naredijo.

Pogoje za delo je bilo treba seveda zagotoviti. Tako se je začelo zbiranje papirja. Imelo je svoj poseben namen, ni šlo le za denar, ampak smo z zbiranjem uredili okolje, naučili smo ljudi, da so vsaj papir dajali na svoje mesto.

Pomemben je bil odnos dveh generacij: če starejša ne zmore česa narediti, ji priskoči na pomoč mlajša. Takrat ni bilo takega pohlepa, kot je danes. Mislim, da smo ogromno prispevali k tej miselnosti, da je prav, da drug drugemu pomagamo in da zato vsi skupaj nekaj pomenimo.

Ustvarjali smo varno okolje za odraščanje

Bistveno je pač to, da smo se organizirali, da smo se družili in da smo imeli pred seboj cilj pomagati mladim, da odrastejo, da stopijo v sonce. Mi smo jih hoteli le pripeljati do križišča, da bi se tam dobro odločili, kaj želijo v življenju.

ZPM je bila vez, okolje, ki je omogočalo šoli, da je lahko izvedla svoje programe. Ker program ni samo učiti se, ampak tudi to, da se otroka socializira. Prepričana sem, da smo v Mariboru »zepeemovci« veliko naredili in mislim, da so se v Sloveniji kar zgledovali po nas.

Verjamem, da tudi danes člani društev prijateljev mladine čutijo osebno zadovoljstvo pri delu z mladimi. Takšen način dela je nam nekoč ogromno pomenil, imeli smo občutek da združeni lahko dosežemo marsikaj, česar posameznik ne more.

Zelo toplo mi je bilo pri srcu, kadar smo uspeli kakšno nalogo izpeljati. Rada se tudi spominjam, kako fantastične so bile novoletne jelke, ki smo jih pripravljali. Tudi lutkovno gledališče v združenem domu smo mi postavili, se pogovarjali s SNG, da je organiziralo tudi predstave za otroke. Zelo naklonjen nam je bil radio, ki je izjemno populariziral naše delo. Pa časopis Večer, ta pa sploh. V njem smo imeli svojo stran namenjeno vzgoji. Ljudje so ji bili zelo naklonjeni. Sama sem jo urejala.

Najbrž zdaj ni takega dobrega vzdušja, kot je takrat bilo. Vse je bilo prostovoljno, danes ne vem, če bi dobili toliko ljudi za omenjeno delo. Hoteli smo narediti tudi pionirsko železnico, pa nam ni uspelo, so ljudje že gledali, kje bi se dalo kaj zaslužiti.

Pomembna je še Bralna značka, ki je nastala na Koroškem in smo jo mi nato popularizirali. Tudi knjižnice so imele veliko vlogo pri našem delu za otroke. To so bili lepi časi, tako da bi si človek za otroke kaj takega želel tudi danes.

Še nekaj o filmskih krožkih: prvi film z otroki je posnel Branko Zinauer v mestnem parku. Na tla so položili denarnico in nato snemali dogajanje - kaj so otroci naredili, ko so denarnico našli. Mogoče bi film še našli v šolskem arhivu.

Ampak, veste, pozneje vse to ni bilo več dosti vredno. Ljudje so potem, ko se je začela vsa ta komercializacija, prostovoljno delo malo razvrednotili.

(Po video posnetku Zlatke Rashid in Dejana Čegovnika, Moj TV)

Angelca Žiberna¹

SPOMINI NA RAZVOJNO POT ZPMS

Čas po vojni je bil zanimiv, saj smo vse generacije iskale motive za boljše življenjske razmere. Ni bilo lahko. Požgani domovi, požgane šole, revščina, pa vendar je v vseh generacijah vladal neizmeren pogum, volja, da bi bilo jutri bolje.

Predvsem pa so vse generacije dajale velik poudarek otrokom in mladim ljudem. Zato je nekega dne v letu 1952-53 vzniknila pobuda po ustanovitvi Društev prijateljev mladine (DPM). Na vaseh in v mestih smo začeli ustanavljati DPM, v katere se je vključevalo vse večje število staršev, starih staršev, mladih, otrok, slednji so bili vključeni kot člani pionirske organizacije, nad 450 prosvetnih delavcev - učiteljev in drugih strokovnjakov. Takrat pa še ni bilo vzgojiteljev predšolskih otrok, ne socialnih delavcev, zato so predšolsko vzgojo usmerjali učitelji, prostovoljci.

DPM oz. ZPM se je zavzemala za socialno varstvo otrok in družine, za razvoj rejništva, za vzgojo otrok, za razvoj družinske vzgoje, za razvedrilne programe otrok, za letovanja otrok. Leta 1948 je vzniknila ideja dedka Mraza, ustanavljali smo baze za letovanja, pri vseh šolah in stanovanjskih soseskah otroška igrišča, kjer so starši prispevali ogromno prostovoljnih ur. V šolah so ustanavljali šolske kuhinje, starši so zbirali prehrabene izdelke, začela se je velika kampanja za ustanavljanje vrtcev, za izobraževanje vzgojiteljic predšolske vzgoje, rasla je strokovna zavest, kaj potrebuje otrok. Tako je vzniknila ideja za dobro igračo, kasneje za pravilnik o dobri igrači, uvedena je bila zelo zanimiva akcija Bralna značka za branje dobrih knjig, ki se je ohranila do današnjih dni. Pri tem gre velika zahvala slovenskim pisateljem, ki so hodili od šole do šole in sejali dobre misli o slovenskem jeziku in o dobri knjigi.

Prebudile so se ideje o vsebinskih premikih v pionirski organizaciji, kjer je bilo nešteto akcij in pobud za povezovanje otrok Jugoslavije z raznimi vsebinskimi razpisi, srečanji, kasneje z mednarodno dejavnostjo, vse to pa je prispevalo k vsebinski rasti šol v smislu interesnih dejavnosti v prostem času.

ZPMS je za prostovoljce uvedla nagrajevanje z najvišjim priznanjem, zlato značko.

¹ Avtorica prispevka Angelca Žiberna je pred izidom tega zbornika žal umrla.

ZPMS je postala družbena vest za mnoge strokovnjake in politike, ki so odločali o vzgojno- izobraževalnih zadevah. Poudarek je bil na tem, da za otroka ni vse dobro. Treba je gledati na njegov razvoj danes, kajti jutri bo prepozno. V tem smislu so bili dani nasveti za zdravo življenje otrok, za skrb za otroke z motnjami v razvoju, ustanavljali so otroške dispanzerje za predšolske in šolske otroke, domove za razvojno prizadete otroke, skratka poskrbeti so želeli za vse otroke.

Družinska vzgoja je zasedla posebno mesto, kajti zavedali smo se, da je družina ob šoli prva, ki lahko največ naredi za pravilno vzgojo in zdrav razvoj otrok. Izdali smo veliko poučne literature, izhajala je revija *Otrok in družina* in druge publikacije za starše in otroke.

Danes, ko se oziramo na ta čas, lahko rečemo, da je bila ZPM prva medgeneracijska organizacija z izredno zanimivo strokovno strukturo sodelujočih, ki so dopolnjevali številne programske aktivnosti v korist otrok. Zato smo lahko ponosni na preteklo pot organizacije društev prijateljev mladine.

prof. Pavle Kornhauser¹

MOJE VEČDESETLETNO SODELOVANJE Z ZVEZO PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE

Podatki in bežni spomini

Bližam se devetdesetim letom, za starostnike mojih let pa je običajno mnenje, da pozabljamo novejša dogodke in da se dobro spominjamo, kar je bilo pred desetletji. Žal to ne velja za moj spomin o sodelovanju z Zvezo prijateljev mladine Slovenije. Leta 1969 sem prejel priznanje (glej sliko) za *požrtvovalno in vztrajno delo v dobro mladega rodu*, kar pomeni, da sem moral biti precej aktiven. Zaman se sprašujem, kaj vse sem storil. Spominjam se, da je bila takrat predsednica organizacije Olga Vipotnik, partizanka in žena znanega slovenskega politika. Morda se bodo zdaj, ko se pripravlja zgodovina ZPMS, našli zapisniki in drugi dokumenti iz »starih časov«, ki bodo omogočili vpogled, kaj sem dobrega storil za edino prostovoljno organizacijo, ki je delovala v dobrobit otrok v socialistični Sloveniji.

Kot zdravnika me je ob klinični medicini pritegnila tudi socialna pediatrija in organizacija bolnišničnega življenja hospitaliziranih otrok. Bil sem prvi pediater na ljubljanski otroški kirurgiji in obenem 15 let honorarni vodja zdravilišča za otroke in mladostnike v Šentvidu pri Stični, ki se je razvil v sanatorij za zdravljenje po revmatičnem vnetju srca in za rehabilitacijo kardiopatov, ne le za rekonvalescente iz vseh bolnišničnih oddelkov

¹ Prof.dr. Pavle Kornhauser je predstojnik Pediatričnega oddelka kirurških strok UKC v pokoju, profesor pediatrije na ljubljanski MF, nekdanji predsednik Foruma za pravice otrok v bolnišnici in Foruma zoper telesno kaznovanje otroka v družini pri ZPMS.

v Sloveniji, temveč tudi za bolnike iz otroških klinik naše bivše države. Ti časi so bili izziv za gibanje, ki sem ga poimenoval »*humanizacija hospitalizacije*« in ki naj omogoči, da bo otrok lažje sprejel ločitev od domačega okolja, da bi se lažje vživel v bolnišnični vsakdan, brez posledic na njegovo duševnost. Zlasti pri mlajših kroničnih bolnikih so bile po daljši ločitvi od staršev opisane telesne in duševne motnje: imenovali so jih »*hospitalizem*«. Zato sem kot prvi pri nas in med prvimi v kontinentalni Evropi spodbujal sožitje malega bolnika – v času zdravljenja v bolnišnici – z njegovimi starši, kar pomeni, da je npr. mati lahko ostala pri bolniški postelji svojega otroka tudi ponoči, da ga je časovno neomejeno obiskovala, kar je bilo v tem času na otroških oddelkih bolnišnic prepovedano. Kot pediater, ki je imel dobre strokovne stike z odgovornimi v republiških organih za zdravstvo in tudi v prosveti, sem si prizadeval, da bi odobrili nastavev vzgojiteljic in učiteljic na naših otroških oddelkih in da bi njihovo plačevanje prevzela država. Spodbudil sem gradnjo otroškega vrtca za uslužbenke ljubljanskega kliničnega centra in v tej novi organizaciji dosegel, da so se vključile vzgojiteljice (moških ni bilo!), ki so bile zaposlene na kliničnih otroških oddelkih, v strokovni tim vzgojno-varstvenega oddelka (VVO); podobno velja za učiteljice, ki pa so se priključile kot posebna enota osnovni šoli Ledina.

Ko sem sredi šestdesetih let prejšnjega stoletja obiskal slovito londonsko otroško bolnišnico Great Ormond Street Children's Hospital, sem presenečen ugotovil, da nimajo omejitev glede prisotnosti staršev ob bolnem otroku. Pri nas – tudi v kontinentalni Evropi – so starši svojega otroka v bolnišnici lahko videli skozi steklo in to le na določeno uro in dan, stikov ni bilo. Jokal je otrok (če je prepoznal mamo), jokala je mamica... Po vrnitvi v Ljubljano sem na kliničnem oddelku otroške kirurgije prvič spontano, ne po kakšnem dekretu, spodbujal starše, da bi bili čim dlje ob svojem hospitaliziranem otroku. Za otroke v bolnišnicah v Sloveniji in seveda bivši državi je bilo to revolucionarno dejanje, saj so bili otroški oddelki neprepustno zaprti za prihod staršev. Skoraj desetletje je bilo potrebno, da sem s prepričevanjem, s predavanji, s tiskom, s pomočjo javnih medijev spodbudil tudi kolege pediatre, da so postopoma razrahljali togi »režim« na otroških oddelkih. Za uspešnost »*humanizacije hospitalizacije*« pravim, da je *potrebno prepričati tudi direktorja bolnišnice, vratarja in seveda medicinske sestre*, ki so na nekaterih otroških oddelkih, morda tudi iz ljubosumja, želele biti edine ob bolnem otroku. Strah pred okužbami se je pokazal za neupravičenega; strah pred jokom pri odhodu staršev se je omilil, ko so bili poleg njega starši več ur in pogosto, tako da se je otrok zavedel, da bodo kmalu znova prišli. Obenem se je z redno vključitvijo pedagoškega osebja – vzgojiteljic in učiteljev – v proces humanizacije na otroškem oddelku vzdušje bistveno spremenilo. Menim, da smo opravili pionirsko delo! Pediatrična klinika na Vrazovem trgu (razen oddelka za nedonošenčke pod vodstvom profesorice Zore Konjajev) je bila še dolga leta bila za te nove pobude. Zanimivo, da je »odpiranju bolnišnice« med prvimi prisluhnil otroški oddelek infekcijske klinike, kjer bi pričakovali strožje ukrepe »izolacije«; pobudnica je bila pediatrija prim. dr. Dušica Pleterski Rigler. Obenem sem se vključil v aktivnost

mednarodne organizacije za »odprto bolnišnico« EACH (*European Association for Children in Hospital*) in sodeloval kot edini iz Slovenije tudi pri oblikovanju statuta tega združenja v Gradcu leta 1993.

Za uspešnost uvajanja novih ukrepov za humanizacijo hospitalizacije je bilo pomembno sodelovanje s civilnimi združenji (kot jih danes imenujemo), tako npr. z ZPMS, ki je lahko nudila ustrezno podporo za moja prizadevanja. Zato sem se že v šestdesetih letih prejšnjega stoletja vključil v dejavnost te organizacije. Spominjam se takratne predsednice Olge Vipotnik, da je z velikim zanimanjem in razumevanjem spremljala bistvene spremembe v odnosih do otroka v bolnišnici. Moj spomin sega v obdobje, ko je bila ustanovljena Komisija za otrokove pravice. Bil sem njen član, vodila sta jo psiholog dr. Zoran Pavlović, takrat sodelavec Pravne fakultete v Ljubljani, zelo razgledan, učinkovit strokovnjak, večkrat z drugačnimi stališči, ki je znal razgibati ustaljena pravila in tako prispevati k razvoju; potem otroška psihiatrija prim. dr. Anica Mikuš Kos, z izrednim poslušom za socialne krivice v družbi. V tej komisiji se mi je porodila misel, da bi bilo ustrezno prizadevanja za pravice otrok v bolnišnici »institucionalizirati« in pri ZPMS oblikovati nek forum, ki bo v javnosti prevzel te naloge. Predlog je padel na plodna tla in je bil kmalu uresničen. Navajam v celoti sklep takratne predsednice ZPMS Vike Potočnik: »Na Upravnem odboru Zveze prijateljev mladine Slovenije, dne 1. decembra 1995 v Škofji Loki, je bila imenovana samostojna Komisija Zveze prijateljev mladine Slovenije – Forum za pravice otroka v bolnišnici, prej v sestavi Komisije za pravice otroka. Za predsednika Forumu je bil imenovan prof. dr. Pavle Kornhauser.« Pripravil in vodil sem dva uspešna simpozija na temo pravice otroka v bolnišnici v Cankarjevem domu s sodelovanjem pediatrov iz vseh otroških oddelkov bolnišnic in klinik v Sloveniji.

Naj še poudarim, da sem pravice otroka v bolnišnici zagovarjal na XII. kongresu pediatrov Jugoslavije leta 1984 v Novem Sadu, kjer sem bil moderator teme. Načela »odprte bolnišnice« so se kmalu uveljavile na vseh otroških oddelkih v Sloveniji, pa tudi v bivši državi.

Bil sem sklicatelj in vodil 1. evropski simpozij o delu predšolskih in šolskih pedagogov v bolnišnici v Ljubljani leta 1988. Generalni direktor UNESCO Federico Mayor je na to srečanje poslal svojega osebnega predstavnika. Prvič sploh so se sešli pedagogi iz številnih evropskih držav (vzgojitelji in učitelji – s polnim delovnim časom (ali le z nekaj urnim) na bolnišničnih otroških oddelkih) in na tridnevnem simpoziju predstavili lastne izkušnje. Za samozavest teh predšolskih in šolskih učiteljev nadvse pomemben dogodek! To sodelovanje je eden od pomembnih stebrov v humanizaciji hospitalizacije otroka.

Na naslednjem kongresu bolnišničnih učiteljev na Dunaju (HOPE) so me izvolili za častnega predsednika združenja.

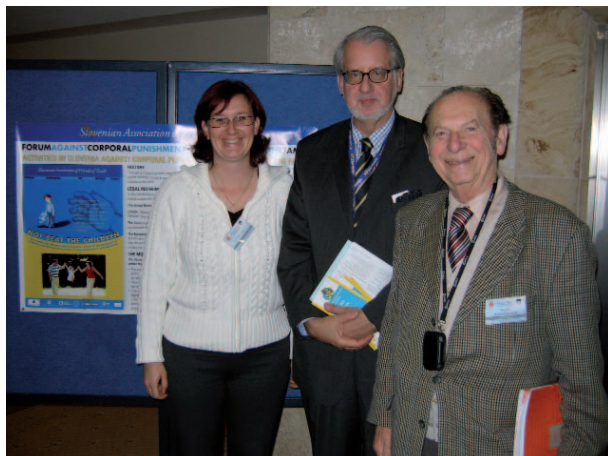
Na ljubljanski kirurški kliniki sem leta 1979 javnosti predstavil primere telesno hudo zlorabljenih otrok, ki so jih starši pretepali ali drugače naklepno poškodovali. Prikaz je bil prvi v eni od socialističnih držav! Pojav sem imenoval »*sindrom trpinčenega otroka*« (v tujem medicinskem slovstvu: *Syndrome of the battered child*). Kot »nadgradnjo« teh kaznivih dejanj, ki morajo imeti svoj epilog na sodišču, sem na osnovi izkušenj v tujini, tudi pri nas predlagal gibanje, ki naj prepreči telesno kaznovanje otrok v družini. Leta 2004 se je pri ZPMS oblikoval **Forum zoper telesno kaznovanje otroka v družini** – odbor, ki naj ugotovi pogostnost tepeža kot vzgojnega ukrepa v Sloveniji in predlaga ukrepe za osveščanje staršev, s poudarkom, da je telesno kaznovanje zoper pravice otroka, ki jih zagotavljajo mednarodni dogovori. Konvencija o otrokovih pravicah v svojem 19. členu navaja: »*Države pogodbenice bodo z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi varovale otroka pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, všteti spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom staršev, zakonitih zastopnikov ali katerekoli druge osebe, ki skrbi zanj*«. V ZPMS se je s široko paleto otrokovih pravic ukvarjal (in se še vedno) Nacionalni odbor za otrokove pravice, in sicer od leta 2004 dalje, ko se je oblikoval Forum zoper telesno kaznovanje otroka v družini, tako se je področje pravice otroka, da ni telesno kaznovan, osamosvojilo. V Evropi so oblikovali združenja, najprej v Angliji – EPOCH (End Physical Punishment of Children), potem pa so se zlasti v skandinavskih državah razvila obsežna gibanja zoper telesno kaznovanje otrok. Švedska je bila prva, ki je leta 1979 v svoji zakonodaji izrecno prepovedala fizično kaznovanje otrok. S tega področja so v tujem strokovnem tisku objavljene številne raziskave, ki so bile podlaga tudi za naše razmišljanje in ukrepanje.

Naši prvi koraki so bili namenjeni ozaveščanju javnosti, da **telesno kaznovanje otrok ni primeren vzgojni ukrep**. Medije smo skušali nagovoriti, naj posvetijo temu pojavu v družbi posebno pozornost. Učinek je bil dober: objavljenih je bilo kar precej prispevkov o tej tematiki. Natisnili smo tudi plakate z navedbo smotrov Foruma in jih razdelili vsem osnovnim šolam, zdravstvenim in socialnim ustanovam, pediatrom in zdravnikom z zasebno prakso.

Za prednostno nalogo Foruma smo ocenili izvedbo obširne poizvedbe, v kolikšni meri je med slovenskimi starši navzoče telesno kaznovanje otrok. Leta 2004 smo pripravili anketo o kaznovalnih navadah v slovenskih družinah. Anketa je bila anonimna in sodelovanje v njej prostovoljno. Odgovarjali so starši osnovnošolskih otrok (četrtga in sedmega razreda). Analiza 1223 odgovorov je pokazala, da je 68 odstotkov staršev v svojem otroštvu doživelo telesno kaznovanje. Izmed teh jih 37 odstotkov telesno kaznuje lastne otroke. Kljub temu pa jih večina (86 odstotkov) meni, da ni prav, da se otroke tepe.

Konec leta 2004 smo pripravili prvi strokovni posvet s predavanji naših vodilnih strokovnjakov. Hkrati so učenci OŠ Majde Vrhovnik pripravili gledališko igrico,

kaj otrok doživlja, ko je tepen. Igrico so v angleškem jeziku predstavili tudi udeležencem mednarodne konference zoper nasilje, ki je potekala v Ljubljani leta 2005. Takrat smo spoznali Petra Newella, pobudnika mednarodnega gibanja EPOCH in ga povabili na pogovor na sedež ZPMS. Sodelovala je tudi podpredsednica Foruma, prim. dr. Dušica Pleterski Rigler. Leto kasneje smo pogovor imeli tudi s profesorjem Paulom Sérgio Pinheirom, izvedencem OZN za nasilje nad otroki, ki se je leta 2006 udeležil mednarodne konference: *Preprečevanje nasilja nad otroki in človekova varnost*, na Brdu pri Kranju.

Od leve proti desni: Petra Zega, strok. sodelavka ZPMS, prof. Paulo Sérgio Pinheiro, neodvisni strokovnjak OZN za nasilje nad otroki in prof. Pavle Kornhauser, predsednik Foruma

Pri ozaveščanju javnosti, tako staršev kot tudi strokovnjakov, ki jim je zaupana vzgoja in naših otrok, so potrebna ne le akcijska gesla, temveč tudi teoretična podlaga. Leta 2007 smo izdali obširen zbornik z naslovom: *Zagotovimo našim otrokom mladost brez telesnega kaznovanja*, v nakladi 3000 izvodov. Kot avtorji prispevkov so sodelovali različni strokovnjaki, ki so vsak s svojega zornega kota predstavili telesno kaznovanje otroka. Zbornik smo širši javnosti

predstavili na okrogli mizi v Cankarjevem domu. K sodelovanju smo povabili slovenske ilustratorje, ki so ustvarili duhovite risbe o telesnem kaznovanju otrok. Leta 2008 se je v Zagrebu začela kampanja Sveta Evrope proti telesnemu kaznovanju otrok z naslovom *Dvigni svojo roko proti nasilju*. Na tej uvodni konferenci sem predstavil aktivnosti našega Foruma. Ponosen sem, da nam je uspelo – s pomočjo Ministrstva za zunanje zadeve RS in Sveta Evrope, namestnice generalnega sekretarja Maud de Boer-Buquicchio, ponatisniti zbornik v angleškem jeziku. Knjiga je dobila tudi mednarodno priznanje. Promocija zbornika je bila na Mednarodni konferenci o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem, ki je bila leta 2009 v Ljubljani. Natisnili smo tudi zloženko v nakladi 25.000 izvodov, namenjeno staršem. Aktivnosti Foruma smo predstavili tudi predsedniku RS, dr. Danilu Türku, ki nas je spodbudil v naših prizadevanjih in predlagal večje sodelovanje s šolami. Zato smo osnovnim šolam posredovali ponudbo za sodelovanje na roditeljskih sestankih in sicer za brezplačno predavanje na temo: *Omogočimo mladost brez telesnega kaznovanja in kako do »pozitivnega starševstva«*. Odziv je bil nepričakovano velik. V času od novembra 2010 do marca 2012 smo s člani

Foruma in nekaterimi zunanjimi sodelavci obiskali 32 osnovnih šol po vsej Sloveniji. V začetku leta 2011 smo zloženko ponatisnili v nakladi 20.000 izvodov, kar je finančno podprl Zavod RS za šolstvo. Julija 2010 smo ob obeležitvi mednarodnega dneva otrok, žrtev nasilja, skupaj z Informacijskim uradom Sveta Evrope, pripravili strokovni posvet, kjer smo obravnavali različne vidike gibanja zoper telesno in duševno kaznovanje otroka ter predstavili zloženko.

Prizadevali smo si, da se prepoved telesnega kaznovanja vnese v besedilo novega Družinskega zakonika. Tako je v 7. čl. (načelo otrokove koristi) zapisano: *Starši v vseh dejavnostih v zvezi z otrokom skrbijo za korist otroka. Otroke obravnavajo in vzgajajo s spoštovanjem do njihove osebe, individualnosti in dostojanstva. Otrok telesno ne kaznujejo in jih ne izpostavljajo drugim oblikam ponižujočega ravnanja.* Žal pa zakonik do danes še ni sprejet.

V teh letih naših aktivnosti smo vzpostavili mnogo vezi in sodelovanj z različnimi vladnimi in nevladnimi organizacijami doma in v tujini. Naš cilj je – kot pravi geslo Sveta Evrope: **Ničelna toleranca družbe do telesnega kaznovanja otrok.**

Gibanju zoper telesno kaznovanje otrok v družini, ki sem ga vodil s pomočjo ZPMS, sem v tem pregledu posvetil posebno pozornost še posebej zato, ker je bilo zadnje, ki sem ga vodil, zlasti pa zaradi njegovega splošnega pomena za našo družbo.

Naj še poudarim moje dobro sodelovanje s funkcionarji Zveze, zlasti z generalnimi sekretarkami (moških ni bilo!), v posebej dobrem spominu imam Liano Kalčina, Anito Albreht in Majdo Struc. Vedno so prisluhnile mojim pobudam; čeprav je pri razdeljevanju denarja prišlo tudi do glasnejšega pogovora, smo zadeve vedno znali razumno rešiti! S predsedniki ZPMS sem imel manj strokovnih stikov; priznam, prav redno nisem hodil na seje upravnih odborov in nisem bil opazen kot razpravljalec, vendar sem cenil njihove dosežke in požrtvovalnost za prostovoljno delo v humanitarni organizaciji v dobro otrok. Bil sem »stalni borec« na različnih ministrstvih, ko sem zagovarjal denar za financiranje Foruma, ki sem ga vodil. K moji uspešnosti je veliko prispevala sodelavka v ZPMS, diplomirana sociologinja Petra Zega, ki je uspešna tudi na drugih področjih delovanja Zveze.

V Zvezi sem srečal in spoznal ljudi, ki so se prostovoljno lotili humanitarne dejavnosti, ki so z iznajdljivostjo, s pogumom in novimi pristopi uspešno reševali stisko družin in njihovih otrok. Zadovoljen sem, da sem v obeh Forumih sodeloval tudi s svojima kolegicama, prim. dr. Anico Mikuš Kos in prim. dr. Dušico Pleterski Rigler. Izrekam jima zahvalo za njuno zaupanje.

Naj sklenem ta prikaz podatkov in spominov iz moje aktivnosti v ZPMS z občutkom, da sem nekaj dobrega storil za naše otroke in za družbo, v kateri sem živel in ustvarjal.

prof. dr. Ludvik Horvat:

VLOGA ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE V ZAČETKU DEVETDESETIH LET PREJŠNJEGA STOLETJA

I.

Rojen sem bil leta 1949 v Brezovcih in po končani gimnaziji v Murski Soboti nadaljeval študij na Filozofski fakulteti (FF) v Ljubljani. Leta 1972 sem diplomiral iz psihologije z diplomskim delom s področja razvoja inteligentnosti otrok v predšolski dobi ter njihove zrelosti za vstop v osnovno šolo. Leta 1976 sem magistriral z nalogo o razvoju pojma števila pri predšolskem otroku na področju otroške in mladinske psihologije. Z nalogo o vplivu predšolske vzgoje na otrokov kognitivni razvoj v predšolski dobi sem na Univerzi v Ljubljani leta 1983 doktoriral.

Leta 1972 sem začel na FF v Ljubljani delati kot asistent za otroško in mladinsko psihologijo, ki ima danes strokovni naziv razvojna psihologija. Podiplomski študij sem deloma opravljal na področju otrokove igre in igrača na univerzi L. Maximilijana v Münchnu, Ulmu in Nürnbergu v takratni ZR Nemčiji. Postdoktorski študij sem opravljal na univerzi v Malmöju in Stockholmu na Švedskem. Celotno akademsko kariero sem delal na Univerzi v Ljubljani in sočasno predaval na univerzah v Zagrebu, Beogradu, Luganu, Moskvi in današnjem Petersburgu. Med letoma 1988 in 1990 sem bil predsednik republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo in član Izvršnega sveta SR Slovenije. Zdaj zaključujem aktivno akademsko kariero kot redni profesor za razvoj psihologije na FF Univerze v Ljubljani.

II.

Ko sem postal asistent na FF, je moj takratni mentor prof. dr. Ivan Toličič zahteval v duhu časa, da sem dolžan delovati v okviru Zveze prijateljev mladine Slovenije (ZPMS). Vključil sem se v različne sekcije (otrokova igra, dobra igrača, priprava na šolo in druge), katere sem v določenem zgodovinskem obdobju tudi vodil. Dolgo časa sem bil predsednik odbora za predšolsko vzgojo pri ZPMS in njen predstavnik pri »Savezu za vaspitanje predšolske dece« v Beogradu. Prek te zvezne organizacije takratne SFRJ smo se včlanili v ICCP (Mednarodno združenje za otroško igro) in IPA (Združenje za otroško igro in igrala), ki je v osemdesetih letih

imelo svoj svetovni kongres v organizaciji ZPMS v Ljubljani. Prav tako smo se prek takratne zvezne organizacije včlanili v OMEP (Svetovno združenje za predšolsko vzgojo), v katerem je takratna SFR Jugoslavija igrala zelo pomembno vlogo (prof.dr. I. Ivić).

III.

Konec osemdesetih let je prišlo do zgodovinsko znanih sprememb v takratni Jugoslaviji in še posebej v naši sedanji državi Republiki Sloveniji. Vsi ti procesi pa so imeli za samo ZPMS izjemno negativne posledice, ki so pripeljale do vprašanja ali je sodobni demokratični družbi takšna organizacija sploh potrebna. V okviru ZPMS je propadla najmočnejša dejavnost, povezana z vrsto dejavnosti Pionirske organizacije. Na žalost je postala na udaru tudi dejavnost ZPMS na področju organiziranega letovanja, ki bi ga danes še kako potrebovali. Pod vplivom silne evforije demokratičnih sprememb v novonastali državi se je postavilo tudi vprašanje, ali sploh potrebujemo tovrstno organizacijo. Vse se je želelo privatizirati, prepustiti neoliberalni filozofiji trga in hkrati ustanavljati nova gibanja ter organizacije (društva) po, bog ve, kakšnih zgledih.

IV.

V takšnem položaju sem na pobudo preostanka strokovnih služb republiške ZPMS, občinskih zvez in posameznih društev ter lastne stroke sprejel kandidacijo za predsednika. Na skupščini leta 1991 sem bil izvoljen z veliko večino glasov in to funkcijo opravljal do konca leta 1995.

V volilnem programu pred skupščino sem se zavezal, da bom ohranil organizacijo na vseh ravneh, jo reorganiziral in vključil v sodobni koncept slovenske družbe. Čas bo najboljši sodnik, kako smo bili pri tem uspešni in bo pokazal napake, ki smo jih storili.

Osnovna naloga organizacije je bila ohraniti strukturo in organizacijsko jedro ZPMS na Miklošičevi v Ljubljani. Izdelati smo morali novo metodo za zagotavljanje osnovnih finančnih pogojev za delovanje. Zdajšnje stanje kaže, da smo bili pri tem vsaj deloma uspešni. S tem povezana je bila tudi prostorska težava delovanja ZPMS na dolgoletni lokaciji v centru Ljubljane na Miklošičevi. Z velikimi napor in tudi ob razumevanju lokalnih oblasti v mestu Ljubljana nam je uspelo ohraniti sedež organizacije na Miklošičevi. Še več, uspelo nam je prostore preurediti in vanje vključiti nove oblike dejavnosti.

Druga velika naloga organizacije je bila ohraniti dejavnost na občinski ravni in ravni društev prijateljev mladine Slovenije. Pri tem so se zgodile mnoge stvari, ki so povezane s spremembami v sami družbeni strukturi države. Najbolj nas je prizadel anarhičen sistem organizacije lokalne uprave. Tako danes v mnogih občinah naše države sploh ne vedo za naš obstoj in delovanje. Nasprotno pa so se

mnoge občinske zveze tako dobro organizirale, da presegajo raven organizacije, vpliv in ugled nekdanje celotne ZPMS (primer Slovenke leta Anite Ogulin in ZPM Ljubljana Moste-Polje). ZPMS je v letih 1991 in 1993 izjemno veliko naporov vlagala v pomoč občinskim zvezam za njihov obstoj in poskušala organizirati dejavnost v novonastalih občinah, predvsem na podeželju.

Ob praznovanju 40-letnice delovanja ZPMS leta 1993 z udeležbo takratnega predsednika republike gospoda Milana Kučana je bil še posebej izpostavljen cilj organizacije, da se čim bolj izpostavi njen ne le družbeni, ampak tudi humanitarni značaj. Prav dogodki v zadnjih letih potrjujejo, kako pravilna je bila ta odločitev, saj delovanje ZPMS v več regionalnih okoljih predstavlja gonilno silo v skrbi za otroke ter delovanje družin.

Bralna značka, dolgoletna temeljna dejavnost ZPMS na področju kulture, je bila v prelomnih letih še najbolj vidna dejavnost, čeprav je delovala v vse bolj oteženih pogojih. Njena kasnejša osamosvojitev v okviru ZPMS je bila logična v takratnih pogojih delovanja in šele v prihodnosti bo vidno, če je bila tudi na daljši rok najboljša.

V osemdesetih in še bolj devetdesetih letih prejšnjega stoletja je ZPMS postajala vse bolj neke vrste inkubator za različna gibanja, mednje sodi tudi delovanje Komisije za otrokove pravice, ki je potrebovala nek formalni ter organizacijski okvir, čeprav je ves čas želela delovati v smeri, da se osamosvoji s končnim ciljem, da dobi država samostojnega varuha otrokovih pravic. Na tem področju je bilo v začetku narejenih veliko napak, kar je omejevalo sodelovanje organizacije z društvom UNICEF. Kasnejši dogodki so pokazali, da je bila zadržanost in treznost ZPMS povsem upravičena.

V drugi polovici mojega mandata je bilo veliko aktivnosti usmerjenih k ustanovitvi instituta telefona za otroke in mladostnike. Z velikim angažiranjem strokovnih služb ZPMS, se je ustvarilo jedro za to dejavnost, ki je doseglo cilj z ustanovitvijo TOM telefona, ki še danes izjemno uspešno deluje na najsodobnejših strokovnih temeljih.

V okviru ZPMS je bila vzpostavljena obsežna mreža telefonskih linij za otroke in mladostnike v večini slovenskih regij. Telefonska linija je brezplačna, klicanci in svetovalci so anonimni. Na tem področju smo vzpostavili tudi tesno sodelovanje z gospodarskimi subjekti.

V.

ZPMS je v zadnjih šestdesetih letih doživela vrsto pretresov, kot jih je tudi družbeno okolje, v katerem je delovala. V prihodnje ji želim prijaznejše okolje za razvijanje novih oblik dela ter dejavnosti. Hkrati pa si želim, da bi sočasno ohranjala tudi zgodovinski spomin.

Liana Kalčina:

ZGODOVINA PIONIRSKKE ORGANIZACIJE

Manj kakor petdeset let, natančneje 47 let, od leta 1942 do leta 1989, je v Sloveniji osnovnošolske otroke povezovala pionirska organizacija (PO). Leta 1988 in 1989 so v Zvezi prijateljev mladine Slovenije ter v šolskem prostoru potekale burne razprave o usodi pionirske organizacije, ki so se zaključile z odločitvijo o njeni ukinitvi. To je bilo dve leti pred tem, ko je slovenska skupščina 25. junija 1991 razglasila temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije. V 57. številki Nove revije, februarja 1987, je bila izražena prva nadvse jasna zahteva po neodvisnosti Slovenije in zahteva po odpravi monopola komunistične partije. Novoustanovljene politične stranke so v Majniški deklaraciji, ki je bila objavljena 8. maja 1989, zahtevale poleg suverene države slovenskega naroda tudi politični pluralizem. Slovenija je leta 1989 uzakonila večstrankarski sistem.

Proces demokratizacije slovenske družbe z zahtevami po spoštovanju človekovih pravic in svoboščin je potekal na mnogih ravneh slovenske družbe, tudi v nevladnem sektorju in tako tudi znotraj ZPMS. Ta je sicer od nekdaj proglašala kot nevladna in nestransarska organizacija, kar je bila in dokazovala s svojim neupogljivim, trmastim in do oblasti zahtevnim delovanjem za dobro otrok, staršev in družin. V nedrjih ZPMS so se namreč vse od njene ustanovitve oblikovale številne ideje in programi za izboljšanje kakovosti življenja otrok in mladih in ZPM-jevci so pri takratnih oblasteh zahtevali pogoje za njihovo uresničitev. Nekatere ideje so prerasle v dobre programe, ki so postali stalnica v slovenskem prostoru in se ohranili vse do današnjih dni (letovanja in zimovanja, Bralna značka, Veseli december z dedkom Mrazom, Cicibanove urice, ki so prerasle v malo šolo in kasneje v prvi razred, centri tehnične kulture, likovne kolonije, čezmejna druženja otrok, ...).

Ustanovitev pionirske organizacije in prva leta njenega delovanja

V publikaciji Pionirska organizacija v Sloveniji 1942-1982¹ so o zgodovini pionirske organizacije zapisali: »Decembra 1942, sredi vojne vihre, je prvi kongres

¹ »Pionirska organizacija v Sloveniji 1942-1982«; Izdajatelj: ZPMS, Ljubljana, 1983.

USAOJ (Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije) oz. Zveza antifašistične mladine Jugoslavije v osvobojenem bosanskem mestecu Bihač sklenil vključiti tudi otroke, da bi skupaj s starejšimi organizirano sodelovali v narodnoosvobodilnem boju.« Ustanovili so ZPJ (Zveza pionirjev Jugoslavije). Pionirska organizacija v Sloveniji se je oblikovala postopoma. Med drugo svetovno vojno so se otroci pod mentorstvom ZSM (Zveza slovenske mladine) in SKOJ-a, povezovali v ilegalne skupine ali pionirske odrede, bataljone in delovne čete. Opravljali so naloge stražarjev (ko so partizani imeli sestanke), kurirjev (prenašali pošto in gradiva), popisovali šole in druge zgradbe z gesli proti okupatorju, trosili letake, zbirali material (sanitetne potrebščine, hrano, obleko in obutev, orožje in strelivo), izobešali zastave, spuščali ladvice z protifašističnimi gesli, zbirali podatke o sovražniku, izvajali sabotažne akcije, za partizanske bolnišnice nabirali in sušili zdravilna zelišča ter gozdne sadeže. Na osvobojenih ozemljih so ustanavljali partizanske šole, v katerih je delovala tudi pionirska organizacija. Leta 1943 je izšla prva številka Slovenskega pionirja. Podrobneje o delovanju PO med in takoj po II. svetovni vojni lahko preberete več v omenjeni publikaciji Pionirska organizacija 1942-1982.

Po vojni vihri so pionirji po svojih močeh sodelovali v različnih delovnih akcijah (kot del mladinskih brigad) za obnovo ter v akcijah zbiranja raznovrstnega materiala. Obdelovali so šolske vrtove, pobirali koloradske hrošče na krompirjevih nasadih ter se zlasti posvetili osvajanju znanja, učenju. V veliko podporo je bil najmlajšim zlasti pionirski tisk. Med NOB je izhajal Slovenski pionir, kasneje Pionir, od leta 1948 tudi Pionirski list. Glavni odbor LMS (Ljudske mladine Slovenije) je leta 1945 organiziral založbo Mladinska knjiga.

Leta 1946 je Ljudska mladina Jugoslavije na kongresu v Zagrebu ter istega leta na plenumu v Beogradu sprejela prvi Statut Zveze pionirjev Jugoslavije, ki je uveljavil enotno organiziranost na področju Jugoslavije ter zlasti opredelil, da vodstva mladinske organizacije vodijo pionirsko organizacijo (PO). Med cilji je bilo navedeno, da PO pomaga ustvarjati veselo in zadovoljno življenje otrok. Že v prvih letih povojnega obdobja so se pojavljala nekatera vprašanja, ki so spremljala celotno zgodovino pionirske organizacije: ali je pionirska organizacija le posnemanje tujih vzorov; zakaj naj bi bil vsak otrok tudi pionir; zakaj naj bi imela monopol nad vsemi interesnimi oblikami združevanja otrok in njihovim prostim časom; zakaj ne deluje organizacija zunaj šole, tam kjer je tudi nastala. Tudi na I. kongresu pedagoških delavcev (Bled, 1950) so razpravljali o teh vprašanjih ter utemeljili prisotnost organizacije v šolskem polju, v osnovni šoli.

Družbena determiniranost in cilji

Zgodovina pionirske organizacije je nadvse bogata, tako v vsebinskem, organizacijskem kakor tudi ideološkem in pedagoškem smislu. Predstavlja povezovalno pot političnim in pedagoškim ciljem ter načelom socialistične družbe. Organizacija

je bila ob ustanovitvi utemeljena s cilji NOB (narodnoosvobodilne borbe) ter kasneje s cilji političnega sistema (samoupravnim socializem), oblikovanimi po drugi svetovni vojni v takratni SFRJ (Socialistična federativna republika Jugoslavija). Neposredno pa so na njeno vsebinsko in idejno naravnost vplivala politično ter ideološko obarvana načela vzgoje in izobraževanja, ki so jim sledili v vsem šolskem polju in zunaj njega. Le-ta so sprejemali v republiških in zvezni skupščini (v parlamentih), dejansko pa določali na vsakokratnih kongresih Zveze komunistov Jugoslavije (ZKJ). Pomembnejši med njimi je bil 10. kongres ZKJ leta 1974. V publikaciji, izdani po kongresu², so razvidne naloge na področju preobrazbe vzgoje in izobraževanja.

Cilji so torej bili vsedrjavno postavljeni in obvezujoči za vse, ki so delovali na področju izobraževanja in vzgoje. V Pravilih Zveze pionirjev Jugoslavije (v nadaljevanju Pravila), je bila zapisana opredelitev: »ZPJ je del sistema vzgoje in izobraževanja mlade generacije in je podmladek mladinske organizacije ter najmlajši del fronte organiziranih subjektivnih socialističnih sil ter prispeva k vzgoji mlade generacije SFRJ«. Posebej je bilo opredeljeno, da ZPJ deluje na idejno-politični osnovi programa Zveze komunistov Jugoslavije. Prav to dejstvo je bilo pomembno pri sprejemanju odločitve o njeni ukinitvi. Le če poznamo delovanje političnega sistema v SFRJ, lahko razumemo družbeno, ideološko in zgodovinsko določenost pionirske organizacije. Mladinska in pionirska organizacija sta bili glede temeljnih ciljev pravzaprav transmisija partije in drugih družbenopolitičnih organizacij: SZDL (Socialistične zveze delovnega ljudstva) in ZZB (Zveze združenj borcev).

Pionirska organizacija pa je bila mnogo več od povedanega. Bila je tudi vrelc

tisočerih idej za bogatejši prosti čas vsakega otroka, možnost oblikovanja pozitivne samopodobe, uresničevanja interesov in uveljavljanja potreb v številnih interesnih dejavnostih, brezplačno dostopnih prav vsakemu otroku. S svojimi programi je prispevala k uresničevanju ciljev, ki jih ima med cilji tudi današnja osnovna šola. V ospredju so bili seveda cilji razvijanja zavesti o državni pri-

² 10. kongres ZKJ: dokumenti, str. 320, Ljubljana, 1974.

padnosti, narodni identiteti in vedenja o zgodovini Slovenije in Jugoslavije. Visoko so bili postavljeni cilji vzgoje za solidarnost, sodelovanje, medsebojno pomoč, enakost, bratstvo, seznanjanje z drugimi kulturami, umetniško izražanje, zdrav načina življenja, odgovoren odnos do drugega, do kolektiva in družbe.

Od mladinske organizacije do Zveze prijateljev mladine in svetov Zveze pionirjev

Vse do leta 1950 je mladinska organizacija skrbela za delovanje pionirske organizacije. Preobrat se je zgodil s pismom CK KPJ (8. julija 1950), ki so ga naslovili republiškim in pokrajinskim komitejem Komunistične partije in Narodni mladini Jugoslavije.³ Zapisali so (med drugim), da so slabosti delovanja PO v »šabloniziranju« del, uvajanju vsiljivih oblik političnega dela z otroki in pretiranega vojaškega duha in discipline ter premalo igre, zabave in vsakodnevnih otroških radosti. Postati mora otroška, vzgojno zabavna organizacija, ki bo prek organiziranega kulturnega dela, športa, izletov pohodov in taborov vsestransko razvijala mladega človeka. Postati mora organizacija raznovrstnih otroških aktivnosti. PO vodi Narodna mladina in njeni pionirski voditelji večinoma nimajo dovolj kulture in potrebnega znanja za delo z otroki.

Na osnovi teh ugotovitev so v pismu predlagali ukinitvev profesionalizma pri vodenju pionirske organizacije in na osnovi načel prostovoljnega dela z najmlajšimi želeli vključiti širok krog strokovnjakov z različnih področij in družbenih položajev, političnih, kulturnih in javnih delavcev, pedagogov, športnikov, vseh, ki imajo ljubezen, interes in smisel za delo z otroki. Priporočili so, da ob pionirskih odredih samostojno delujejo sveti pionirske organizacije (od odrednih svetov do sveta Zveze pionirjev Jugoslavije). Sveti so dobili nalogo, da preučujejo problematiko dela in življenja otrok v času in prostoru izven šole, predlagajo smernice dela, skrbijo za mladinski tisk, otroško literaturo, skrbijo za gradnjo in delo ustanov in objektov, za zbiranje in zabavo otrok. Okrožni in republiški sveti naj, so zapisali v pismu, omogočijo izmenjavo izkušenj, organizirajo razprave in svetovanja o delu pionirske organizacije, se borijo za gradnjo otroških igrišč, domov, parkov in izletnih točk ter skrbijo za izdajanje priročnikov, pionirskega tiska, otroške literature in filmov.

To pismo je bilo neposredna spodbuda za ustanovitev organizacij najširše skrbi za otroke, društev prijateljev otrok. V republikah in pokrajinah so ustanovili društva s sorodnimi imeni: na Hrvaškem društva Naša djeca, Društva prijateljev otrok v Srbiji in Društva prijateljev mladine v Sloveniji. Republiške zveze teh organizacij so se povezale v »Savez društava za vaspitanje i brigu o deci Jugoslavije«. Ob sprejemu odločitve o ustanovitvi organizacije na državni (jugoslovanski) ravni, so

³ Pionirska organizacija Jugoslavije 1942-1982, str. 250; Izdajatelj: Dečjenovine, Gornji Milanovac, 1982.

sodelovali tudi predstavniki Zveze sindikatov Jugoslavije, AFŽ, Narodna mladina, Rdeči križ, Partizan (zveza za telesno vzgojo), Narodna tehnika, Planinska zveza ter Zveza tabornikov. **V Sloveniji je bila 1. marca 1953 ustanovljena Zveza prijateljev mladine Slovenije s svojo mrežo društev po vsej državi.** Na osnovi teh smernic so bili ustanovljeni sveti pionirskih odredov ter sveti na občinskih, okrožnih (regijskih) ravneh ter Svet Zveze pionirjev Slovenije, ki je deloval v okviru Zveze prijateljev mladine Slovenije vse do ukinitve pionirske organizacije.

Pravila in programska načela

Prvi statut pionirske organizacije je bil sprejet marca 1945. Kasneje so jih dopolnjevali: drugi je bil sprejet 1946. in tretji 1949. leta. Zatem so bila, na podlagi predloga in pisma CK KPJ, leta 1950 sprejeta Okvirna navodila za organizacijo in delo Zveze pionirjev in Sveta Zveze pionirjev. Leta 1963 so sprejeli še pravila in programska načela Zveze pionirjev Jugoslavije, leta 1973 pa pravila ter programske temelje Zveze pionirjev Jugoslavije, ki so bili dopolnjeni leta 1975.

Zadnji dokument je bil sprejet leta 1983, na 9. konferenci Zveze organizacij za vzgojo in varstvo otrok Jugoslavije, 13. oktobra 1983 v Beogradu. Imenoval se je Pravila in programska izhodišča Zveze pionirjev Jugoslavije.⁴ V njem je bila pionirska organizacija v 1. členu opredeljena: »ZPJ je otroška, družbena, enotna, množična, vzgojna organizacija, v katero se otroci od 7. do 14. leta prostovoljno združujejo in samostojno ter v sodelovanju z odraslimi samoupravno uresničujejo najrazličnejše družbene in ustvarjalne aktivnosti.«

Zgodovina pionirske organizacije je tesno povezana z vprašanji samoupravljanja pionirjev, njihovega sodelovanja pri oblikovanju in izvajanju programov, zlasti po letu 1983, ko so v pravilih natančno opredelili načela, pomen in metode razvijanja samoupravljanja v pionirski organizaciji.

V pravilih je bilo opredeljeno, da »ZPJ sestavljajo učenci osnovne šole, združeni kot pionirji v pionirske odrede in medsebojno povezani s svojimi aktivnostmi v socialističnih republikah in avtonomnih pokrajinah v SFRJ. Vsak pionir je v ZPJ aktivni subjekt ter ima pravice in dolžnosti pri razvijanju svojega kolektiva in celotne aktivnosti ZP.

Pionir je pobudnik in nosilec svoje in družbene aktivnosti, izraža svoje želje in težnje, mnenja in stališča, odloča o svojem učenju, delu in koristnem preživljanju prostega časa, tudi o vključevanju v druge aktivnosti svojega ožjega in širšega družbenega okolja«. S pravili je bila torej zagotovljena visoka stopnja udeležbe otrok (pionirjev) v organizaciji. Kljub prizadevanjem za čim večje sodelovanje

⁴ Pravila in programska izhodišča Zveze pionirjev Jugoslavije; Izdajatelj: ZPMS, Ljubljana, maj 1984.

otrok pri nastajanju, izva-
janju in ocenjevanju pro-
gramov, so vendarle odrasli
usmerjali njeno delo, dolo-
čali načela, izbirali vsebine
in metode uresničevanja
ciljev dela.

V ZPMS so se vse od njene
ustanovitve, zlasti v ob-
dobju pred osamosvojitvijo
Slovenije, pojavljala neso-
glasja zaradi navzkrižja
med »uradno partijsko li-
nijo« in tenkočutno usme-
ritvijo nekaterih mentorjev,
pedagoških delavcev, pro-
fesionalcev in prostovolj-
cev ZPMS ter tudi v ZPMS
delujočih profesorice in pro-
fesorjev Univerze v Ljub-
ljani. Zahtevali so večje
spoštovanje otrokovih pra-
vic, otrokovega glasu v

Pionirji volijo svoje delegate v odbor pionirskega odreda

šoli, v pionirski organizaciji, v družbi in v družini. Že pred sprejetjem Konvencije o otrokovih pravicah leta 1981 so med drugim ta prizadevanja obrodila odločitev o organiziranju pionirskih problemskih konferenc na šolski, regijski in republiški ravni. Na njih so učenci – pionirji kritično spregovorili o svojem doživljanju otroštva in svojem odnosu do aktualnih družbenih vprašanj v takratni samoupravni socialistični družbi. Številne iskreno izražene misli otrok so vznemirile nekatere mentorje v šolah, zlasti ravnatelje in tudi tiste, ki so se zbal, da ne bi v pionirski organizaciji zdrsnili »s prave poti«. Otroci so v razpravah navrgli (kritično maso) drugačnih pogledov na njihov položaj v pionirski organizaciji ter otroka v družbi, šoli in v družini. Izražena so bila namreč tudi stališča o togosti in včasih nezanimivosti ponavljajočih in ne spreminjajočih se programov, zlasti ohranjanja in razvijanja revolucionarnih pridobitev. Oblast je načeloma tolerirala te procese, ni pa brez pomislekov sprejemala kritičnih pogledov in predlogov za spremembe. Tudi danes, več kakor dvajset let od osamosvojitve Slovenije, se je glas otrok v družbi okrepil. Lokalne oblasti in osrednja oblast pa še vedno ne sprejemajo povsem stališč in predlogov otrok, izraženih na otroških parlamentih, tako, da bi jih resno upoštevali pri oblikovanju in sprejemanju sistemskih ukrepov ali učinkovitem izvajanju mladinske in vseh drugih politik.

Omeniti velja še eno vprašanje, ki je bilo stalnica razprav. Kakšen je odnos med pionirsko organizacijo in šolo in čigave so prostovoljne dejavnosti, so šolske ali pionirske? So avtonomne znotraj šolskega prostora ali so vsebinsko in organizacijsko del pionirske organizacije? Člane šolskih društev so imenovali pionirji šahisti, pionirji varčevalci, pionirji zgodovinarji, pionirji zadružniki, pionirji gasilci... Polemike so se zaostrole v času, ko so z zakonom o osnovni šoli opredelili program šole v dve večji skupini: program A (obvezen in finančno pokrit) ter program B (neobvezen, če so zagotovili sredstva), kamor je sodila tudi pionirska organizacija in vsa šolska društva.

Sprejem v pionirsko organizacijo

Poudariti velja, da je bilo načelo prostovoljnosti vseskozi del statuten in pravil organizacije. Kmalu po vojni, na osnovi prvega statuta, je lahko vsak otrok, ki je želel biti sprejet v pionirsko organizacijo to sporočil štabu odreda⁵. Kasneje pa je bilo prostovoljno včlanjevanje sicer formalno zagotovljeno, praktično pa so bili vsi otroci, prvošolci, sprejeti v pionirsko organizacijo, ne da bi posebej pridobili soglasje staršev ali mnenje otrok. Avtomatično članstvo je bilo tudi kasneje pri sprejemu v mladinsko organizacijo (v osmem razredu OŠ), le za včlanitev v zvezo komunistov je bilo uveljavljeno načelo prostovoljne odločitve. Nekaj let pred osamosvojitvijo so starši že izražali željo, da njihovi otroci ne postanejo člani pionirske ali mladinske organizacije, kar je pospešilo kritično analizo ciljev in načel delovanja organizacije.

Vsako leto so bili vsi prvošolci 29. novembra, na dan republike, državni praznik SFRJ, sprejeti v pionirsko organizacijo. Praznik je bil namenjen obeleževanju in proslavljanju drugega zasedanja AVNOJ (Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije). Zasedanje je bilo 29. in 30. novembra leta 1943 v bosanskem mestu Jajce, na katerem so konstituirali vrhovno zakonodajno in izvršno predstavniško telo nove Jugoslavije. Razglašen je bil Nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije (NKOJ) s pooblastili narodne vlade.

V osnovnih šolah so ob tem prazniku pripravili svečane prireditve z bogatim kulturnim programom. Svečani oder sta krasili državna in pionirska zastava. Vrhunec proslave pa je bila inavguracija, slovesna podelitev statusa pionirja vsem prvošolcem, ki se je simbolno potrdila s svečano pionirsko zaprisego. Nato so starejši pionirji mlajšim ovili okrog vratu in zavezali rdeče trikotne rute ter na glavo posadili modro čepico s pripeto značko Zveze pionirjev. **Svečana zaobljuba** se je glasila: *»Danes, ko postajam pionir, dajem častno pionirsko besedo: da se bom pridno učil in delal, da bom spoštoval starše in starejše ljudi, da bom zvest in iskren tovariš, ki izpolnjuje dano besedo. Da bom hodil po poti najboljših pionirjev, cenil slavno delo partizanov in napredne ljudi sveta, ki želijo svobodo in mir. Da bom ljubil domovino, vse njene bratske narode, da bom gradil novo življenje, polno*

⁵ Pionirska organizacija v Sloveniji 1942-1982, str. 77; Izdajatelj: ZPMS, Ljubljana, 1983.

Starejši pionirji zavezujejo rutice cicibanom, ki so bili sprejeti v Zvezo pionirjev

radosti in sreče.» Zaobljubili so se tudi k vrednotam, ki so bile izpeljane iz besede PIONIR (**P**ošten, **I**skren, **O**bziren, **N**atančen, **I**zobražen in **R**adodaren).

Po sprejemu je vedno sledila »gostija« s torticami in sokom. Sprejem v pionirsko organizacijo je bil zlasti za otroke svojevrstna oblika iniciacije, obred prehoda iz ranega otroštva v obdobje šolanja in odraslosti. Svečanih sprejemov so se udeleževali tudi starejši vrstniki, ki so največkrat podeljevali rutke ter tudi starši, stari starši in skrbniki otrok, ki so s svojo navzočnostjo na svojevrsten način potrdili sprejetje otroka v novo obdobje življenja mladega človeka. Po ukinitvi pionirske organizacije in svečanega sprejema vanjo, je eden redkih iniciacijskih obredov v obdobju otroštva v naši družbi tako rekoč čez noč ugasnil. Lahko bi ga, če bi se zavedali njegovega socializacijskega pomena, prilagodili

novim družbenim razmeram in ohranili kot čaščenje prehoda otroka v novo obdobje življenja.

Ob sprejemu v pionirsko organizacijo so prvošolci dobili tudi že omenjene simbole pionirske organizacije: člansko izkaznico, modro čepico, rdečo rutko ter slikanico. Leta 1989 so še zadnjič prejeli tudi slikanico »Danes, ko postajam pionir, pionirka«⁶, ki jo je izdajala ZPMS. V njej avtorica Jana Miličinski in ilustratorica Jelka Godec Schmidt na preprost in zanimiv način predstavita organizacijo, njeno zgodovino, vrline, ki jih naj bi imel vsak pionir ter možnosti delovanja v številnih interesnih aktivnostih osnovnošolcev.

ZPMS, njene občinske in mestne zveze in društva so dolga leta posredovala osnovnim šolam informacije o tem, kje vse in po kakšni ceni lahko nabavijo pionirske simbole ter članske izkaznice in slikanice ter organizirale skupne svečane sprejeme v prostorih zunaj osnovnih šol. V Ljubljani je mestna ZPM organizirala

⁶ Jana Miličinski, Danes, ko postajam pionir, pionirka; ilustrirala Jelka Godec Schmidt; Izdajatelj: ZPMS, Ljubljana, 1987 (več ponatisov).

skupno prireditve v Pionirskem domu za vse prvošolce, sprejete v pionirsko organizacijo. To je bil za ZPM vsakoletni naporen, vendar vesel čas praznovanja mladosti.

Pionirski pozdrav se je glasil »Za domovino s Titom – naprej!«. Beseda Tito je namreč postala vseobsežen sinonim domovinske pripadnosti. Pionirje so večkrat imenovali tudi Titovi pionirji.

Organiziranost v okviru osnovnih šol

V vseh osnovnih šolah so delovali pionirski odredi, ki so imeli pionirske oddelčne skupnosti (v vsakem razredu). Mnogi so imeli tudi svoje klube, delujoče zunaj šol, na vasi, v ulici, v bloku. Pionirski odredi so spodbujali, organizirali, združevali in koordinirali programe vseh pionirskih kolektivov (krožkov, skupin, sekcij, društev, aktivov, redakcij šolskih medijev, klubov...). Ob začetku šolskega leta so sprejeli svoj program, ki je bil sestavni del vzgojno-izobraževalnega načrta osnovne šole. Program dela so pionirji sprejemali s pomočjo odraslih, mentoric in mentorjev tako pionirskega odreda kakor tudi vseh interesnih oblik povezovanja (krožkov, klubov, društev, sekcij...).

Pionirska organizacija je imela svoje domovanje predvsem v osnovni šoli. Vendar so se v njeni zgodovini vrstila prizadevanja, da bi delovala tudi zunaj osrednje šolske institucije, v kraju bivanja in preživljanja prostega časa (na vasi, v krajevni skupnosti, v bloku, na letovanjih in brigadah). Kjerkoli že je delovala, je lahko le ob mentorski podpori starejših, v prvih letih zlasti mladincev, kasneje predvsem pedagoških delavcev v osnovnih šolah. Za mentorje je ZPMS organizirala vsakoletna srečanja, seminarje in druge oblike usposabljanja ter izdajala publikacije in priročnike.⁷ ZPMS je leta 1984, po številnih razpravah v občinah, organizirala v Ljubljani problemsko konferenco o aktualnih vprašanjih mentorstva.⁸ Ob zaključku so izpostavili probleme njihovega pridobivanja, nagrajevanja, problem feminizacije vzgojno-izobraževalnih institucij, potrebo po večjem vključevanju mladih v vrste mentorjev ter zlasti staršev ter članov strokovnih združenj in društvenih organizacij. Menili so, da bi lahko delavci bili mentorji v različnih interesnih dejavnostih in tako prenašali sodobna, zlasti tehnološka znanja na najmlajše. Zahtevali so dodatna sredstva za računalniške krožke, klube mladih tehnikov in pionirske zadrage. Pozvali so k razvoju pedagogike prostega časa ter kakovostnejšemu izobraževanju učiteljev, tudi za mentorsko delo v interesnih dejavnostih. Poudarili so, da lahko krožki, aktivni, sekcije in klubi delujejo tudi zunaj šolskih prostorov in bogatijo prosti čas pionirjev. Izpostavili so, da programe oblikujejo predvsem mentorji in da bi bilo nujno zagotoviti sodelovanje pionirjev pri oblikovanju programov, njihovem vodenju in izvajanju.

⁷ Priročnik za delo s pionirji; Izdajatelj: ZPMS, Ljubljana, 1978.

⁸ Glasilo DPM, november, december 1984, Izdajatelj: ZPMS.

Vsebina dela pionirske organizacije

V pravilih delovanja so bila posebej (drugi del) opredeljena programska izhodišča, ki so temeljila na ciljih in nalogah PO in programih družbenih organizacij in društev, ki so združevala pionirje. Osnova je bil tudi program vzgojno-izobraževalnega dela OŠ. V 6. členu pravil PO je poleg opredelitve, da prispeva k izražanju in uveljavljanju osebnih in družbenih ciljev, tudi zapisano, da spodbuja učenje ter razvija delo, igre in ustvarjalnosti v prostem času.

Prvi del programskih izhodišč je bil namenjen **učenju in delu**. Veliko pozornosti so v pionirskih odredih namenjali prizadevanjem za čim boljši šolski uspeh ter v ta namen razvili oblike spodbujanja (pohvale, nagrade, nagradno sodelovanje v zunajšolskih dogodkih...). Organizirali so oblike medsebojne pomoči pri učenju.

Pomemben del programa je bilo vključevanje v **družbeno koristno delo** in proizvodno delo v šoli. V ta namen so organizirali šolske pionirske zadruge ter spodbujali delo v društvih (taborniki, podmladek Rdečega križa...). Pionirske zadruge so delovale na šolah vse do ukinitve pionirske organizacije, kasneje so jih ali ukinili ali preimenovali. V šestdesetih letih so bili pionirji zadržniki akcijsko dobro povezani in organizirani na okrog 440 osnovnih šolah. Potem so začele te aktivnosti zamirati. V letih 1980 do 1982 pa so zadržniške dejavnosti spet oživele. Iz časopisa Naša skupnost (Ljubljana) lahko razberemo, da so imeli na OŠ Vide Pregarc, pa tudi v večini slovenskih šol, pionirsko zadrugo: »Vso povrtnino daje šolska zadruga šolski kuhinji, ki pripravlja na dan 250 kosil. Pri delu v zadržni delavnici so učenci izdelali več raznih igrač, maket in kovinskih košaric za sadje. Iz dohodka lanskega leta, t.j. 75.000 din pa je bila na šolskem vrtu zgrajena ptičnica, ki rabi šoli kot učilo«. Prvo srečanje pionirjev zadržnikov v Sloveniji in posvet o vlogi pionirske zadruge v vzgojno-izobraževalnem procesu je bilo v Vuzenici, 21. in 22. maja 1982. Organizirala ga je Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije (ZOTK), njen koordinacijski odbor pionirskih zadrug. Leta 1948 je bila ustanovljena Ljudska tehnika, ki se je leta 1972 preimenovala v ZOTK-o. Organizacija je imela pomembno mesto v zgodovini pionirske organizacije, zlasti pri spodbujanju tehničnega, raziskovalnega dela, modelarstva, foto-kino dejavnosti in računalništva.

Del programa so bile pionirske delovne brigade (zlasti po drugi svetovni vojni). V času razmaha mladinskih delovnih brigad, ki jih je organizirala Zveza socialistične mladine Slovenije (in njene občinske zveze), zlasti po letu 1973, so bile pionirske delovne brigade njihov sestavni del. V brigadah so se udeleževali na številnih področjih (glasba, ples, drama, likovno in literarno ustvarjanje, šport, foto dejavnost...). V letu 1982 je npr. sodelovalo 546 pionirjev. Svet Zveze pionirjev Slovenije je v sodelovanju s Centrom mladinskih delovnih akcij pri ZSMS vsako leto organiziral seminar za vse mentorje pionirskih brigad.

V Ljubljani so imeli celo Ljubljansko pionirsko železnico, ki je bila dolga nekaj manj kot štiri kilometre in na njej so delali pionirji. Delovala je od leta 1947 do leta 1954. Povezovala je delo in razvedrilo mladih.

Sodelovali so pri **urejanju šolskega prostora in okolice šole**. Vključevali so se v delovne, solidarnostne in druge akcije v krajevni skupnosti, tudi za varstvo in izboljšanje človekovega življenjskega okolja. Zelo priljubljen je bil okoljevarstveni program **Zelene straže**. Čistilne akcije in zbiranje odpadnega papirja so bile vsakoletne akcije. Pionirji so bili zelo kritični do nenehnega prostovoljnega čiščenja okolice, medtem ko so nekateri brez sramu onesnaževali. O tem so leta 1982 spregovorili tudi v vseh pionirskih odredih, ko so potekale razprave o varčevanju, in te so strnili na republiški problemski konferenci o tej temi, ki jo je organiziral Svet Zveze pionirjev Slovenije. **Varčevanju** so bile namenjene pionirske hranilnice. Vanje se je denar stekal od zbranega in prodanega starega papirja, prodaje lastnih izdelkov, zbiralnih akcij. Denar so razdelili za različne namene, za katere so se predhodno dogovorili.

Pomemben del programa je bil posvečen razvijanju in ohranjanje bratstva in enotnosti ter sožitja narodov in narodnosti SFRJ ter mednarodnega sodelovanja in razumevanja.

Kurirčkova pošta

Program prenašanja Kurirčkove pošte je bila edinstvena oblika, ki so jo razvili le v Sloveniji. Prvič je odšla na pot 15. maja 1963. Leta 1961 je začel izhajati Kurirček - revija za otroke, ki je poudarjala vrednote revolucionarne preteklosti. Ob reviji so se srečevali tudi nekdanji partizanski kurirji in borci in se spraševali, kako bi mladim približali partizanske kurirje, njihovo delo in prispevek k osvoboditvi izpod okupatorjev. Porodila se jim je zamisel o Kurirčkovi pošti, nekakšni pionirski štafeti. Med pobudniki so bili Milko Štolfe (takratni urednik revije Kurirček), Ivan Winkler (več let je bil predsednik republiškega odbora Kurirčkove pošte), ZZB NOV (Zveza združenj borcev narodno osvobodilne vojne) ter Komisija za delo s pionirji pri ZPMS. V 30. številki Pionirskega lista, ki je izšel 16. maja 1963 (dan potem, ko so šli pionirji kurirji prvič na pot), je pisalo: »Partizanski kurirji so z veseljem odstopili svoje torbe, v katerih so med bojem prenesli na tisoče važnih pisem, pionirjem, da so v njih ponesli pisma s čestitkami in pozdravi maršalu Titu za rojstni dan. Seveda bodo hodili po nekdanjih skrivnih kurirskih poteh, pa tudi svojo pošto bodo morali varovati prav tako kot nekdanji kurirji.«⁹

Temeljni namen in vsebina Kurirčkove pošte je bila torej povezana z ohranjanjem revolucionarnih tradicij in spomina na grozote druge svetovne vojne. Organizatorji so namreč ocenjevali, da bi morali vrednote, kakor so: tovarištvo, bratstvo, solidar-

⁹ Pionirska organizacija v Sloveniji 1942–1982, str. 13; Izdajatelj: ZPMS, Ljubljana, 1983.

nost, ljubezen do domovine, do samoupravne socialistične skupnosti, prizadevanja za miroljubno sožitje, za mir na svetu, za bratstvo in enotnost med narodi in narodnostmi Jugoslavije ter druge vrednote prevzeti, ohranjati in nadalje razvijati tudi otroci in mladina.

Od leta 1961 in vse do leta 1988, ko je še zadnjič odšla na svojo pot Kurirčkova pošta, so otroci (pionirji) spoznavali pota partizanskih kurirjev iz druge svetovne vojne in se srečevali s partizanskimi borci. Pot pionirjev kurirjev je potekala po petih progah: TV (Dolenjska), P (Primorska), G (Gorenjska), K (Koroška) in Š (Štajerska), glede na poimenovanja, kakršna so uporabljali partizanski kurirji. Vsaka smer ali pot je imela svoje geslo, ki so ga poznali le prenašalci kurirčkove pošte. Mesec in pol je potekalo predajanje petih kurirčkovih torbic. Na poti pa so sovrstniki prenašalcem nadaljevali različne pasti in lažne kurirje, ki seveda niso poznali skrivnega gesla. Najhujša razburjenja pa so se dogodila, ko so pionirjem lažni kurirji (največkrat sosednjega pionirskega odreda) torbice celo vzeli. Otrokom je tako bilo prenašanje torbic tudi svojevrstna igra in razburljivo dogajanje. K organizaciji lokalnih poti so se poleg osnovnih šol ter lokalnih ZPM, ki je bila koordinatorica vseh aktivnosti, vključevali tudi borci NOB, planinci, taborniki, predstavniki športnih društev, enote JLA, klubi mladih tehnikov, radioamaterji, gozdarji, ribiči, lovci in drugi.

V torbicaх so bili zemljevidi in dnevnikы poti, v katere so vpisovali kraj in čas predaj ter opis pomembnejših dogodkov ter literarni prispevki pionirjev. Dnevnikе še danes hranijo v Muzeju novejšе zgodovine Slovenije v Ljubljani.

Popotovanja so se zaključila na vsakoletnem zboru slovenskih pionirjev (vsakokrat v drugem slovenskem kraju), od koder so predstavniki slovenskih pionirjev vse do leta 1980 (smrti nekdanjega predsednika SFRJ Josipa Broza Tita) prenesli torbice v Beograd. Tam jih je predsednik SFRJ sprejel in podpisal dnevnikе Kurirčkove pošte. V torbicaх je bilo, dokler je živel tovariš Tito (kakor so ga na kratko imenovali), zaupno sporočilo – skupna čestitka slovenskih pionirjev za njegov rojstni dan. Kurirčkova pot je ob smrti tovariša Tita, 4. maja 1980, na vseh petih progah obstala. Torbico s pošto so varovali pionirji v Idriji, Grosupljem, na Brdu pri Lukovici, v Kamniku in v Šentjurju pri Celju. Tisto leto je Kurirčkova torbica svojo pot zaključila na srečanju slovenskih pionirjev v Lipici. Tudi po smrti tovariša Tita je svojo pot zaključevala na zborih pionirjev, sporočilo pa so predajali RK SZDL (Republiška konferenca socialistične zveze delovnega ljudstva).

Leta 1987 je npr. Kurirčkova pošta krenila na pot 21. marca, prvega dne pomladi, družno s štafeto mladosti, zaključila pa se je 9. maja, na osrednji prireditvi pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«. V večji meri kakor običajno je bila prepuščena otrokom, njihovim igrivim idejam, medsebojnemu samostojnemu dogovarjanju za programe ter gesla ob predajah ter odločitvi komu bodo in kaj sporočili v pismih,

ki so jih s seboj nosili v torbicah. Poti kurirčkove torbice so vsa leta budno spremljali pionirji dopisniki in člani foto krožkov, ki so svoje prispevke pošiljali lokalnim in osrednjim medijem, zlasti Pionirskemu listu. Vladka Durjava, urednica Pionirskega lista, je v Glasilu DPM¹⁰ zapisala o Kurirčkovi pošti v letu 1988: »Glede na poročila, ki prihajajo iz pionirskih odredov, lahko rečem, da je pionirjem prav gotovo najbolj všeč to, da v torbi ne prenašajo več pisem za predsedstvo SZDL Slovenije, pač pa zastavljajo naloge za sosednji odred.« Leta 1989 je Kurirčkova pošta zadnjič odšla na pot in svoje popotovanje zaključila v Mariboru, na srečanju pionirjev Slovenije, na katerem so sodelovali tudi mladi zgodovinarji (in sicer na temo z naslovom: *Izseljevanje iz domačega kraja do druge svetovne vojne*) in udeleženci pionirske problemske konference (na temo z naslovom: *O pionirski organizaciji*).¹¹ V njej ni bilo pisma za kogarkoli temveč pismo za sosednji pionirski odred, ki so ga spisali sami pionirji ter z njim sovrstnikom zastavili različne naloge ali le sporočila.

Ob ukinitvi pionirske organizacije (1989) so se nizale ideje kako v celotni Sloveniji ohraniti program prenašanja pošte med šolami tako, da ne bi bil vezan na ohranjanje tradicij NOB temveč na okoljevarstveno vsebine, kakršne je imel (in še danes ima) program Zeleni nahrbtnik, s katerim je pričela ZPM v Ljubljani. Ta se je sicer uveljavil v mnogih občinah in mestih v Sloveniji, vendar neodvisno od Kurirčkove pošte. Bilo pa bi morebiti dobro, da bi tako dober program, kakor je Zeleni nahrbtnik, postal vseslovenski program osveščanja najmlajših o vprašanih varovanja človekovega okolja in uveljavljanja načel trajnostnega razvoja družbe. Kljub poskusom ohranitve Kurirčkove pošte z novo vsebino, je ta vendarle svojo pot zaključila v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije, kjer hranijo torbice, pisma, fotografije in sporočila.

Organizacijo Kurirčkove pošte na lokalnih ravneh (v občinah in mestih) ter na nacionalni ravni je vodila Zveza prijateljev mladine ter njeni občinski in republiški sveti Zveze pionirjev.

Pohodi in zbori Zveze pionirjev

Pohodi in zbori so bila množična oblika spoznavanja zlasti krajev, pomembnih iz zgodovine druge svetovne vojne in partizanskega upora okupatorjem. Organizirala jih je ZPMS ob sodelovanju svojih lokalnih organizacij, lokalnih oblasti ter družbeno-političnih organizacij (SZDL, ZSMS, ZZB), številnih društev in zvez. Organizacija teh dogodkov je bil velik organizacijski in finančni zalogaj.

Prvi pohod pionirjev je bil leta 1949 z naslovom *Naša rodna dežela in petletka*. Leta 1957 so pionirji, skupaj z odraslimi, odšli na prvi pohod ob žici okupirane

¹⁰ Vladka Durjava, Glasilo DPM, letnik 29, maj 1988; Izdajatelj: ZPMS.

¹¹ Informacije ZPMS, štev. 2/1989; Izdajatelj: ZPMS.

Ljubljane. Leta 1982 je na pohodu sodelovalo 47.000 pionirjev, ki so sklenili »živi obroč« okoli Ljubljane, po poteh, kjer je sicer od februarja 1942 do 9. maja 1945 okupator postavil sistem žičnih ovir, bunkerjev, utrjenih in kontroliranih prehodov iz in v Ljubljano. Še danes na pohodu sodelujejo osnovnošolci iz šol in otroci iz vrtcev, vendar že od osamosvojitve nič več s sodelovanjem Zveze prijateljev mladine Ljubljana.

Pohodi so se zaključili na vsakoletnih srečanjih (zborih) slovenskih pionirjev. Ob 20. obletnici pionirske organizacije so 29. in 30. septembra 1962 organizirali dvodnevni zbor v Ljubljani. Udeleženci iz drugih krajev so v Ljubljano prihajali s posebnimi vlaki in prvega dne prespali pri sovrstnikih v Ljubljani. Na srečanju drugega dne se je zbralo 15.000 udeležencev. Na prireditvi je o pionirjih med NOB govoril France Bevk, slovenski pisatelj. Tistega dne so tudi odkrili spomenik pionirjem ob 20. obletnici pionirske organizacije, delo akademskega kiparja Zdenka Kalina. »Predstavlja pionirko in pionirja v naravni velikosti, ki živita v miru in sreči v svobodni domovini in se spominjata tudi težkih in junaških časov svojih sovrstnikov v vojni.« (PO 1942-1982, ZPMS, Ljubljana 1983).

Pohodi in zbori pionirjev so nato bili: leta **1967** v Kočevskem rogu; **1968** v Kočevju ob 25. obletnici zbora odposlancev slovenskega naroda; **1969** v Velenju. V letu 1969 so zборе vključili v program Jugoslovanskih pionirskih iger in tako so se jih udeleževali pionirji iz vseh republik in pokrajin (desetčlanske delegacije). Naslednji zbor je bil leta **1970** na Pokljuki ob 25. obletnici osvoboditve (146 avtobusov), **1971** v Trnovskem gozdu na Malih Laznah pri Lokvah ob 30. obletnici vstaje (10.000 pionirjev in otrok iz zamejstva ter iz drugih republik in pokrajin); **1972** v Ljubljani ob 30. obletnici Zveze pionirjev Jugoslavije (11.000 udeležencev); **1973** na Osankarici ob 30. obletnici zadnjih bojev Pohorskega bataljona; **1974** na Graški gori, kjer je bil zaključek pohoda slovenskih in hrvaških pionirjev po poteh XIV. partizanske divizije; **1975** v Ajdovščini ob 30. obletnici svobode in zmage nad fašizmom (10.000 udeležencev), kjer je bil zaključek pohoda po poteh borcev IX. korpusa partizanskih odredov; **1976** v vasi Fara pri Kočevju ob 35. obletnici ustanovitve OF ter prvem osvobojenem ozemlju; **1977** v Dražgošah; **1978** v Murski Soboti; **1979** v Mozirju; **1980** v Lipici; **1981** v Ljubljani; **1982** (12. junija) v Črnomlju ob 40. obletnici Zveze pionirjev Jugoslavije, ko so izdali tudi brošuro »Po partizanski Beli krajini«; **1983** v Kočevju; **1984** v Trbovljah; **1985** v Ljubljani; **1986** v Trebčah (Šmarje pri Jelšah); **1987** v Kopru; **1988** v Žalcu. Leta **1989** je bil v Mariboru zadnji zbor pionirjev. Na njem so sodelovali tudi pionirji zgodovinarji in pionirji, sodelujoči na problemski konferenci o pionirski organizaciji. V Maribor je iz Ljubljane odpeljal poseben vlak.

Pionirski tabori Sutjeska in Dom pionirjev pod partizanskim Rogom

Leta 1958, ob proslavljanju petnajste obletnice bitke na Sutjeski, je komisija za pionirsko organizacijo pri zvezni organizaciji za skrb in vzgojo otrok (s sedežem

v Beogradu), sklenila, da se v vsaki republiki in pokrajini nekdanje SFRJ organizira tabor »Sutjeska«, kot spomin na legendarno bitko na Sutjeski. Na teh tritedenskih poletnih taborih so v prvih letih posvečali veliko pozornosti zgodovinskim dogodkom iz druge svetovne vojne, zlasti NOB (narodnoosvobodilna borba). Poglavitni namen je z leti plahnel in tabor je postajal predvsem prostor druženja in prijateljevanja mladih različnih narodov in narodnosti nekdanje Jugoslavije ter mladih iz tujine.

V Sloveniji so že leta 1958 v Dolenjskih Toplicah organizirali prvi tabor Sutjeska. Kasneje so zaradi neugodnih pogojev (stari šotori, neurejenost okolice) prenesli tabor v Dijaški dom Majde Šilc v Novem mestu (zadnji leta 1982). Maja 1981 je Franc Leskovšek - Luka, ob sodelovanju Franca Šalijskega, takratnega izjemno prizadevnega predsednika ZPMS, položil temeljni kamen Pionirskega doma v Dolenjskih Toplicah. Na tabornem prostoru, ki stoji nedaleč od osnovne šole in ob robu gozda, so bili tabori Sutjeska vse od leta 1983. V letu 1989 je dom razpolagal že z 80 šotori za dve osebi (z vzmetnicami in posteljnino za 120 udeležencev) in imel urejen taborni prostor v obliki kroga ter s stavbo (sanitarnim vozlom in skupnimi prostori). Danes je to kompleks tabornega prostora z majhnimi ogrevanimi hišicami, bungalovi (ki so nadomestili šotore), skupnimi prostori in športnimi igrišči. Sprejme organizirane skupine otrok, mladih in njihovih mentorjev (do 193 ležišč).

Na zadnjem taboru, ki je bil leta 1989, je ZPMS pripravila bogat program raznovrstnih ustvarjalnih delavnic (plesna, modelarska, literarna, slikarska), z nizom športnih aktivnosti in izletov po Sloveniji (iz poročila ZPMS za leto 1989).

Ideja o gradnji skupnega doma slovenskih pionirjev pa se je porodila že leta 1965. Zaradi takratnih gospodarskih in finančnih težav v družbi je uresničitev ideje zastala. Takrat so bili le slovenski pionirji brez svojega osrednjega doma. Dokončna odločitev je bila sprejeta na skupščini ZPMS leta 1977 in vsa leta je organizacija, do predaje upravljanja ZPM v Novem mestu, namenila veliko dela, koordinacije in sredstev v izgradnjo tabora. Izpeljala je akcijo podpisovanja samoupravnih sporazumov o sodelovanju pri gradnji, s katerim so se pionirski odredi zavezali, da bodo prispevali 40 dinarjev¹² za njegovo izgradnjo. Zbirali

so star papir in druge odpadne surovine ter tako svoje obveznosti večinoma izpolnili. Skupaj so zbrali (do konca novembra 1981) 4.061.257,05 dinarjev, kar je bilo 220.720,49 takratnih nemških mark. Seveda pa doma ne bi zgradili brez izdatnega sodelovanja dolenjskih podjetij in organizacij ter krajevnih skupnosti Dolenjske Toplice. Akcija zbiranja sredstev se je ponovila tudi v letih 1981 in 1982, ko je postal maskota doma medvedek, predstavljen na posebni nalepki, ki so jo prejeli darovalci sredstev.

¹² Publikacija Dom pionirjev pod partizanskim Rogom, Izdajatelj: ZPMS, 1981.

Leta 1989 je Občinska zveza prijateljev mladine (danes Društvo prijateljev mladine Novo mesto »Mojca«) prevzela dom v upravljanje ter nadaljevalo z urejanjem prostora, gradnjo nekaterih objektov, zlasti s posodobitvijo brunaric (danes 32 ogrevanih hišic – bungalovov) in skupnih prostorov. Dolgoletni vodja doma mladih (danes se imenuje Tabor mladih Mojca) je Janez Pavlin, ki nadvse skrbno in uspešno organizira raznovrstne taborne za mlade osnovnošolce (od 6-14 let), ki si želijo aktivno preživeti prosti čas in se udeleževati poletnih taborov ali delavnic. V letu 2012 je kar 1.640 otrok preživelo nepozabne ustvarjalne in vesele dni.

Zgodovinski krožki so bili ena najzanimivejših raziskovalnih oblik spoznavanja pionirjev s polpreteklo zgodovino slovenskega naroda. V začetnem obdobju delujejo od leta 1969 v večji meri z narodnoosvobodilnim bojem slovenskega naroda, že nekaj let pred osamosvojitvijo pa tudi z drugimi vprašanji iz zgodovine domačega kraja (npr. leta 1986 je bila tema Kako smo živeli?). Raziskovalne naloge so bile vse bolj zgodovinsko etnografsko obarvane. Celoletno delo se je vedno zaključilo (tako kakor še danes) na srečanjih mladih zgodovinarjev. Delo komisije in srečanja organizira ZPMS. Več o mladih raziskovalcih zgodovine na strani 168 tega zbornika.

JPI – Jugoslovanske pionirske igre (pionirska ustvarjalnost)

V zgodovini pionirske organizacije so imele pomembno mesto Jugoslovanske pionirske igre, ki so bile zanimive po pestrosti vsebin in možnosti ustvarjalnega sodelovanja vseh otrok na številnih področjih besednega in nebesednega izražanja. Igre so bile svojevrstna oblika spodbujanja novih vsebin in novih interesnih oblik aktivnosti ter medsebojnega povezovanja z enotnim geslom in cilji na področju celotne Jugoslavije. V svet otroštva so vnesle več zanimivosti, pestrosti, veselja in medsebojnega sodelovanja. Obogatile so šolski prostor in prosti čas otrok ter samo pedagoško prakso. Geslo revije Pionir: »Pionir je tisti, ki misli s svojo glavo in gre naprej«, bi morda najbolje ponazorilo tudi cilje JPI.

Na zvezni ravni, v Zvezi za vzgojo in varstvo otrok, katere član je bila tudi ZPMS, je dozorela ideja o skupnem programu, s katerim bi spodbujali vsako leto neko drugo polje ustvarjalnosti. Določili so tudi geslo vsakokratnih iger (glavno vodilo). Da bi spodbudili ustvarjalnost pionirjev v okviru iger, so razvili sistem nagrajevanja najboljših pionirskih odredov, ki so dobro izpeljali razpisane številne naloge, s podeljevanjem kipcev Pionir. V okviru iger so vsako leto potekala republiška srečanja pionirjev, aktivnih v različnih interesnih dejavnostih. Kot primer naj navedem, katera srečanja vse so se zvrstila v letu 1981¹³: srečanje pionirjev zgodovinarjev in likovnikov (Ptuj), Kurirčkova pošta (pet prog), pohod z zaključkom na zboru pionirjev Jugoslavije (Ljubljana), tabor Sutjeska (Novo mesto), srečanje pionirjev dopisnikov (Žalec), srečanje pionirjev folkloristov

¹³ Glasilo DPM, marec 1981; Izdajatelj: ZPMS.

(Domžale), pionirjev filatelistov (Nova Gorica), slovenskih lutkarjev (Trebne na Dolenjskem), šolskih plesnih skupin (Ljubljana), pionirjev grafikov (Žalec), pionirjev filmskih ustvarjalcev (Celje), pionirski foto (Radovljica), pionirjev šahistov (Jesenice), pionirjev gasilcev (Radovljica), pionirjev mladih tehnikov (Maribor), pionirjev prometnikov (Postojna), pionirjev zadrušnikov (Radlje ob Dravi). Moto iger je bil, da naj bi bil vsak pionir aktiven vsaj v eni interesni dejavnosti.

Prvič so bile igre izpeljane v šolskem letu 1959 - 1960 in namenjene spodbujanju **zadružništva, delovni vzgoji, varstvu narave**. ZPMS je v Sloveniji povabila k sodelovanju širok krog organizacij, od društva inženirjev do lovske zveze ter gozdnih gospodarstev. Pionirski tisk je npr. objavljala načrte za urejanje šolskih vrtov, sadovnjakov in parkov, za izdelovanje krmilnic in valilnic. Že prvo leto so ustanovili 300 pionirskih zadrug, pogozdili 304 hektarje gozda, izdelali deset tisoč krmilnic in drugo.

Že druge igre (1960 - 1961), z naslovom **Moj kraj včeraj, danes, jutri**, so bile namenjene domoljubnim temam ter kulturni vzgoji. Veliko so storili za izboljšanje položaja šolskih knjižnic, opremljali šole z radijskimi in televizijskimi sprejemniki, kinoprojektorji, opremljali laboratorije. Organiziran je bil prvi otroški likovni bienale, razstava otroških del v Moderni galeriji, republiška razstava odrednih pionirskih glasil in razstava fotografij. Raziskovali so zgodovino domačega kraja. Rezultat iger so bili novi programi: Kurirčkova pošta, grafični bienale v Kostanjevici na Krki, Mala Groharjeva slikarska kolonija v Škofji Loki, I. razstava pionirskih odrednih glasil, ki se je kasneje razvila v redna srečanja mladih dopisnikov. Vse te projekte so zasnovali v društvih in zvezah prijateljev mladine.

Tretje igre (1961 - 1962) so bile namenjene razvoju telesne vzgoje. ZPMS je s svojo mrežo sodelovala pri »urbanizaciji prostora« za telesno vzgojo mladih, zahtevala gradnjo novih telovadnic in igrišč. Tako je bilo v letu 1962 zgrajenih 263 igrišč in športnih objektov. Zahtevali so več športnih dni, zimovanj in letovanj, taborjenj. Začela so delovati šolska športna društva in tekmovanje za šolski športni znak. Dosežek iger so bile tudi I. Zimske olimpijske igre pionirjev Jugoslavije (Velenje-Golte) ter srečanje pionirjev planincev iz vse Jugoslavije.

Četrte igre (1962 - 1964) so bile igre tehnične kulture z geslom **Zakaj se življenje v mojem kraju in občini-komuni spreminja?** Glavna programska nosilca sta bila ZPMS in organizacija Ljudska tehnika. Pionirji so sodelovali pri zbiranju sredstev za opremo delavnic, izdelovali učila, opremljali dramske in lutkovne skupine, izdelovali igrače za vrtce, sodelovali pri ureditvi igrišč, parkov, rastlinjakov, akvarijev in terarijev. Sodelovali so z inženirji, tehniki, agronomi in drugimi ter obiskovali tovarne. Igre so zapustile veliko novoustanovljenih klubov mladih

tehnikov ter srečanja pionirjev tehnikov, pionirjev fotoamaterjev in pionirjev prometnikov.

Pete igre (1964 - 1965) so se osredotočile na praznovanje 20-letnice svobode in so bile posvečene ohranjanju spomina na drugo svetovno vojno ter partizanski in osvobodilni boj narodov in narodnosti Jugoslavije.

Šeste igre (1965 - 1967) so postavile v ospredje učenje ter šolsko prakso obogatile z uporabo nekaterih novih oblik in metod učenja in poučevanja. Razvili so oblike medsebojne pomoči pionirjev pri učenju ter izpostavili solidarnost in sodelovanje. V teh igrah se je porodila **Vesela šola** Pionirskega lista, pri organizaciji katere je ZPMS s svojo mrežo vsa leta aktivno sodelovala.

Sedme igre (1968 - 1970) so znova posvetile pozornost domoljubnim temam ter vsebinam ohranjanja zgodovinskega spomina ter medsebojnega sodelovanja v Jugoslaviji. Leta 1969, ob 100. obletnici Železarne Jesenice, je v organizaciji občinske ZPM na Jesenicah potekalo prvo srečanje pionirjev iz jugoslovanskih železarskih centrov. Leta 1970 pa je ZPM Nova Gorica organizirala prvo srečanje pionirjev novih mest Jugoslavije. Pionirji iz Slovenije so sodelovali na mnogih srečanjih po vsej Jugoslaviji.

Osme igre (1970 - 1972) z naslovom **Tisoč radosti** so se osredotočile na otroško igro, razvedrilne in ustvarjalne dejavnosti. Na Celjskem so pripravili zimske igre pionirjev Jugoslavije. V okviru teh iger so se v Ormožu prvič srečali pionirji lutkarji iz vse Slovenije. V Murski Soboti pa je bilo prvo srečanje pionirskih folklornih skupin. V Ljubljani je bila, ob sodelovanju Pionirskega lista in Pavlihe, prva razstava otroške karikature.

Devete igre (1972 - 1974) so potekale z geslom **Lepota v ustvarjanju – radost v odkrivanju**. Pionirje so spodbudile k množičnemu vključevanju v raziskovano delo in pripravi raziskovalnih nalog s področja družboslovja. Prvo leto so raziskovali Kaj je in kako živi družina? Drugo leto iger so raziskovali krajevno skupnost, v kateri živijo. Ob 400. obletnici hrvaško-slovenskega kmečkega upora so tekmovali za pridobitev plakete Matije Gubca (z literarnimi deli, pevskimi zbori, aktivnostjo pionirjev filatelistov, fotografov in drugih). V Donji Stupici so pripravili zbor pionirjev iz Hrvaške in Slovenije, na katerem jih je sodelovalo nekaj tisoč.

Desete igre (1974 - 1976) z naslovom **Naša domovina pod svobodnim soncem** so bile namenjene obeleževanju 30. obletnice svobode in zmage nad fašizmom. Leta 1975 so se v Postojni zbrali udeleženci pohoda, pionirji zgodovinarji, pionirji likovniki, otroci iz Italije ter otroci naših zdomcev, skupaj 8.000 udeležencev. Težko si je danes predstavljati kako velik organizacijski zalogaj je to bil za ZPMS in njene lokalne organizacije ter druge sodelujoče organizacije.

Enajste igre (1976 - 1978) z naslovom **Narava – zdravje-lepota**, so bile v celoti namenjene varstvu narave in človekovega okolja. Otroci so spoznavali ekološke probleme (onesnaževanje voda, zraka, zastrupljanje rastlinskega in živalskega sveta, posledice urbanizacije in drugo). Program je bil razdeljen v štiri skupine: *za posameznike* (negovanje cvetja, krmljenje ptic in živali, izdelava ptičjih krmilnic, pogozdovanje); *razredne skupnosti* (negovanje zelenih površin, skrb za varstvo kulturne dediščine, očiščevalne akcije); *interesne dejavnosti* (ugotavljanje in merjenje onesnaževanja, izdelava dokumentacije in planov pogozdovanja ter za vse pionirje delovne akcije za čistejše okolje).

Dvanajste igre (1980 - 1982) so potekale pod geslom **Rastemo pod Titovo zastavo**. 4. maja 1980 je namreč umrl Josip Broz (parti-

zansko ime Tito), ki je bil voditelj jugoslovanskih partizanov in dolgoletni predsednik SFRJ. Organizatorji so si zastavili cilj spodbuditi mlade, da bi hodili »po Titovi poti«. Igre so namenile največ pozornosti poglobljanju samoupravnih odnosov ter pravice in dolžnosti mladih, da sodelujejo pri odlo-

čanju o vprašanih, ki se nanašajo na delo, učenje, načrtovanje aktivnosti in zadovoljevanje njihovih interesov. Prav v okviru teh iger je bila leta 1981 organizirana prva problemska konferenca pionirjev, kot oblika samoupravnega sodelovanja najmlajših. Posebej so spodbujali delovanje pionirske organizacije zunaj šole.

Trinajste igre (1982 - 1984) na temo **Pionirji veselo na delo** so potekale ob praznovanju 40- letnice pionirske organizacije in 30-letnice ZPMS. Osrednja pozornost je bila namenjena delovni vzgoji. Še naprej so razvijali delo pionirskih zadrug, spodbujali gibanje Znanost mladini in ustanavljali klube mladih tehnikov. Zadruga naj bi organizirale pridelavo hrane na šolskih vrtovih ali drugih zemljiščih, vzrejo malih živali, čebelarstvo, gojenje zdravilnih zelišč in drugo. Razmahnilo se je prostovoljno delo, tudi v pionirskih brigadah (v Sloveniji je bilo 9 pionirskih brigad, v katerih je sodelovalo 600 pionirjev). Pozornost so posvetili zbiranju sekundarnih surovin. Del programa je bilo tudi sodelovanje pionirjev pri zbiranju sredstev za dokončanje izgradnje Doma pionirjev pod partizanskim Rogom in v ta namen so pionirski odredi podpisovali Dogovor pionirjev.¹⁴

Štirinajste igre (1984 - 1986) na temo **Rastemo pod Titovo zastavo – Pionirji veselo na delo**. Igre so predstavljale nadaljevanje predhodnih iger. Program je imel več sklopov: proizvodnja hrane ter varstvo narave, proizvodno tehnično delo,

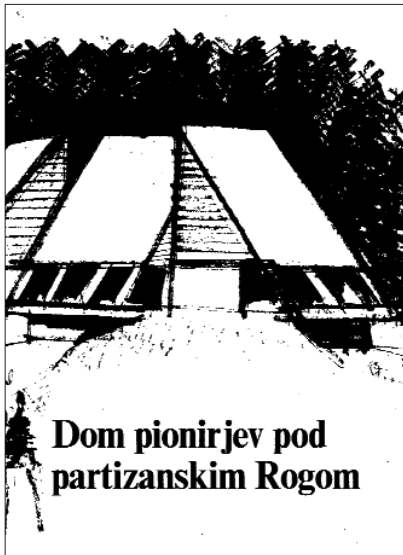
¹⁴ Uvodni prispevek Francija Kržana, predsednika Sveta Zveze pionirjev Slovenije, Glasilo DPM, april 1984, Izdajatelj: ZPMS.

raziskovalno-inovatorske, varčevalne ter prostovoljne solidarnostne aktivnosti. Igre so pomembno obogatile program življenja in dela na osnovnih šolah z aktualnimi, sodobnimi vsebinami.

Petnajste igre (1984 - 1986) z naslovom **Igrajmo se** so bile zadnje v zgodovini pionirskih iger in so pomenile »najširšo možnost otrokovega ustvarjanja na vseh področjih besednega in nebesednega ustvarjanja«. ¹⁵ Pozornost je bila posvečena tudi prostorom za igro (igrišča, telovadnice) ter dobrim igračam.

Srečanja pionirjev dopisnikov

Komisija za informiranje pri Svetu Zveze pionirjev Slovenije je dolga leta organizirala skupaj z mladinskimi uredništvii časopisov in radia srečanja mladih dopisnikov. Vabljeni so bili pionirji iz uredništev tistih pionirskih šolskih glasil, ki jih je vsakoletna komisija izbrala izmed tudi do dvesto prispelih na naslov ZPMS. Poleg njih je tudi vsako mladinsko uredništvo povabilo svoje mlade dopisnike. Na srečanjih so podeljevali nagrade za v celoti najboljša glasila ter posebej nagrade za likovno najboljša glasila (koherentnost likovnega izraza z njegovim medijskim poslanstvom, sodobnostjo, čitljivostjo, udarnostjo in zanimivostjo). ¹⁶ Del programa je bil tudi pogovor mentorjev dopisniških krožkov s predstavniki mladinskih uredništev, na katerih so razgrnili paletu problemov, s katerimi se srečujejo ob

**Dom pionirjev pod
partizanskim Rogom**

vsakdanjem delu. To so bila odlična srečanja in strokovni pogovori o medijski vzgoji najmlajših. Srečanja so organizirale občinske ZPM, vsako leto v drugem slovenskem kraju. ZPM je pridobil tudi sponzorska in donatorska sredstva ter zagotovil prenočevanje mladih dopisnikov pri sovrstnikih v kraju srečanja. Šolska glasila je po srečanjih prevzel Šolski muzej Slovenije, ki jih še danes hrani v svojih arhivih. Prvo srečanje je bilo že v okviru drugih JPI 1960-1961 z naslovom *Moj kraj včeraj, danes, jutri*, ki so bile namenjene kulturni vzgoji, ko so v Škofji Loki pripravili prvo razstavo pionirskih odrednih glasil. Srečanja so bila tudi: leta 1981 v Žalcu, leta 1983 v Škofji Loki, leta 1984 v Novem mestu. Zadnje, 19. srečanje mladih

¹⁵ Informacije ZPMS, šte. 4, stran 15; Izdajatelj: ZPMS.

¹⁶ Glasilo DPM, december 1987, šte. 5.

dopisnikov pa je bilo leta 1987 v Ljubljani, v Cankarjevem domu. Srečanja so pomembno prispevala k dvigu kakovosti šolskih glasil. K temu je veliko pripomogla izjemno dejavna Manca Košir s svojo knjigo *Mladi novinar*, ki je nastala iz večletne novinarske delavnice v Pionirskem listu.

Pionirske problemske (tematske) konference

V zgodovini delovanja pionirske organizacije je bilo nenehno poudarjeno načelo sodelovanja otrok – pionirjev pri oblikovanju, vodenju in izvajanju programov – pionirsko samoupravljanje. 19. decembra 1980 je bilo v Ljubljani jugoslovansko posvetovanje na temo Samoupravljanje v Zvezi pionirjev. Izdali so zbornik¹⁷ v katerem so predstavili teoretična izhodišča, analize ter rezultate raziskav. Poleg številnih udeležencev so tudi slovenski avtorji (dr. Rudi Lešnik, Veljko Troha, Jože Sevljak, Ivica Fišer, Romana Savnik in Janko Rednak) predstavili spoznanja in izkušnje v Sloveniji.

Da bi poleg načelnih prizadevanj za večjo vlogo otrok v pionirski organizaciji in v družbi tudi v praksi omogočili pionirjem izraziti mnenja in predloge, smo se jim odločili prisluhniti tudi v Svetu Zveze pionirjev Slovenije. Aprila leta 1981 smo v Ljubljani organizirali prvo problemsko konferenco: **Kako pionir ohranja in razvija revolucionarne tradicije**. Leto dni po Titovi smrti (umrl je 4. maja 1980) so bila vprašanja prihodnosti družbe še kako sodobna. Soočeni smo bili z zahtevami po nadaljevanju Titove poti ter hkratnim naraščanjem kritičnega odnosa do togosti nekaterih vsebin s področja ohranjanja revolucionarnih tradicij, tudi do sprejemljivosti čezmernega čaščenja kulta osebnosti pokojnega Josipa Broza Tita. V publikaciji¹⁸ o zgodovini pionirske organizacije do leta 1982 najdemo enega od zapisov o tej prvi konferenci, ki je bila pravzaprav zgodovinski dogodek. Prvič je bila konferenca namenjena pogovorom otrok o neki tematiki in sporočanju njihovih mnenj odraslim. Te konference so se vrstile vsako leto z drugo tematiko, ki so jo seveda predlagali odrasli. Po osamosvojitvi so konference prerasle v otroške parlamente. Žal ne obstajajo tonski zapisi pogovora, ki bi pokazali na to, da je bila njihova kritičnost večja, kakor smo jo kasneje odrasli zapisali. Pionirji, delegati iz večine slovenskih občin, so se skupaj z ljubljanskimi pionirji udeležili Pohoda po poteh spominov in tovarštva ter sklenili živi obroč okrog Ljubljane.¹⁹

Druga pionirska problemska konferenca je bila 23. in 24. aprila 1982 v Prestranku pri Postojni na temo Pionir v krajevni skupnosti. Po razpravah v pionirskih odredih so mladi delegati iz četrtnine slovenskih občin v živahni razpravi povedali: da si želijo mladince za mentorje; dejavnosti v kraju (glede na kulturno,

¹⁷ Samoupravljanje u Savezu pionira - Zbornik radova sa jugoslovanskog savetovanja, Ljubljana, 19. december 1980. Izdajatelj: Savez za vaspitanje i brigu o deci Jugoslavije, Beograd, 1983.

¹⁸ Pionirska organizacija v Sloveniji 1942-1982, str. 165 (avtorici: Liana Kalčina – Srhoj, Marta Lešnjak); Izdajatelj: ZPMS, Ljubljana, 1983.

¹⁹ Glasilo DPM (društev prijateljev mladine), štev. 1-2, Ljubljana, maj 1983.

tehnično področje, varovanje okolja, solidarnostno delo), kjer živijo in ne le v šoli; želijo si prostorov za prosti čas na vaseh in v soseskah; zahtevajo igrišča; izrazili so kritiko do odraslih, ki uničujejo zelenice in jih spreminjajo v parkirišča, sekajo drevorede, onesnažujejo vodo.²⁰

V tem obdobju so v Jugoslaviji veliko razpravljali o stabilizaciji gospodarstva in tako je bila tretja pionirska problemska konferenca **Kako pionir varčuje in prispeva k stabilizaciji gospodarstva**. Potekala je 15. in 16. oktobra 1982 v **Kamniku** z udeležbo 105 pionirjev iz 51 slovenskih občin. Razprave so potekale v štirih delovnih skupinah (tudi že v Prestranku). Govorili so o: pridelovanju, izdelovanju in raziskovanju; zbiranju sekundarnih surovin; prostovoljnem delu v pionirskih brigadah; denarnem varčevanju;

varčevanju s hrano; varovanju človekovega okolja in družbene lastnine ter varčevanju z energijo. Dvodnevno srečanje je lahko potekalo tudi zahvaljujoč domačim pionirjem, pri katerih so gostje prespali. Na konferenci so izvolili desetčlansko regijsko sestavljeno delegacijo, ki se je udeležila zvezne (jugoslovanske) konferenco na isto temo, ki je bila od 28. do 30. oktobra 1982 v Mariboru v organizaciji mariborske ZPM.²¹

Leta **1983** je Svet Zveze pionirjev Slovenije pripravil četrto pionirsko problemsko konferenco **Pionir v prometu**, ki je bila v Celju.

Leta **1985** je bila v Kranju republiška problemska konferenca na temo **Prosti čas mladih**. Zahtevali so pogoje za več sproščujočih in vedrih aktivnosti, boljše materialne pogoje in mentorje za računalništvo, video delavnice ter robotiko v vseh okoljih in ne le v mestih ter uveljavitev načela prostovoljnosti pri izbiri dejavnosti v prostem času. Ob konferenci so potekale tudi razprave v ZPMS o njihovi smiselnosti. Vine Bešter je v Glasilu DPM zapisal: »..Resda nekateri pionirji svoje prispevke preberejo (pa to še ne pomeni, da so jih pisali mentorji!), iz konference v konferenco pa je opaziti vse več prostega, neposrednega govorjenja, sproščenega vzdušja in prave, konstruktivne razprave.«²²

Leta **1986** je bila v Brežicah pionirska konferenca na temo **Samoupravni odnosi na šoli in v krajevni skupnosti**. Izrazili so željo, da se v šolah vodi pouk tako, da bo omogočal razvoj njihove ustvarjalnosti in iniciativnosti in zavrnilo faktografsko podajanje snovi in narekovanje. Zahtevali so sodobna učna sredstva in učbenike,

²⁰ Revija Otrok in družina, junij 1982, šte. 6, str. 46 (avtorica prispevka: Liana Kalčina – Srhoj).

²¹ Glasilo DPM; Izdajatelj: ZPMS, november 1982.

²² Glasilo DPM, str. 15; Izdajatelj: ZPMS, april 1985.

boljše informiranje (šolski časopis, radio). Poudarili so, da pionirski delegatski sistem ne deluje dovolj dobro.

Leta 1988 je bila v Celju (20. maja) republiška pionirska konferenca z naslovom **Kaj pa zdravje.**²³

20. maja 1989 je bila v Mariboru zadnja republiška pionirska konferenca, na kateri so pionirji razpravljali o svoji organizaciji.

Mladi geologi

V šolskem letu 1992/1993 je pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije (prvič) pričela s svojim delom Komisija za delo geoloških krožkov. Člani so bili dr. Anton Ramovš, dr. Stanko Busar (oba iz Fakultete za naravoslovje in tehnologijo Univerze v Ljubljani, Oddelek za geologijo in montanistiko), Breda Činč iz Prirodoslovnega muzeja v Ljubljani ter geolog Vid Gregorač. Pobudnica mladih geologov in koordinatorica je bila Liana Kalčina (ZPMS). Komisija je pripravila prvi razpis za pripravo raziskovalnih nalog mladih geologov na temo »Kamnita dediščina v domačem kraju«. Odlične naloge so pripravili v kar 13. geoloških krožkih in v njih predstavili rezultate raziskovanja portalov, vodnjakov, kamnitih miz, korit, kapelic, kamnitih mostov in druge kamnite dediščine v domačem kraju. Mladi raziskovalci in mentorji so se srečali na I. srečanju mladih geologov²⁴, ki je bilo 10. in 11. junija 1993 v Novem Mestu, istočasno s srečanjem mladih zgodovinarjev, v organizaciji Občinske ZPM v Novem Mestu. Drugo srečanje leta 1994 je organizirala ZPM v Idriji in tretje ZPM v Ajdovščini. Na srečanjih so si mladi geologi izmenjali kamnine, ki so jih s seboj prinesli iz domačega šolskega okoliša in tako obogatili šolske geološke zbirke.

Mednarodno sodelovanje pionirjev

Sodelovanje in solidarnost sta bila pomembna stebra delovanja pionirske organizacije. Ta je veskozi spodbujala otroke k pomoči sošolcem, ljudem v stiski v domačem kraju, ljudem, ki pomoč potrebujejo tudi zunaj meja Jugoslavije. ZPMS je sledila delovanju SZDL (Socialistična zveza delovnega ljudstva) in njihovim solidarnostnim akcijam z narodi v svetu, ki so se borili za svojo svobodo in neodvisnost ter pravico do samoodločbe: šlo je za solidarnost z osvobodilnim gibanji in žrtvami imperialistične agresije (v tistem času so to bile: Alžirija, Vietnam, Angola, Mozambik, Gvineja Bissau, Namibija, Zimbabve, Južnoafriška republika, Palestina, Čile in druge).²⁵ Sveti Zveze pionirjev (delujoči pri ZPM) na vseh ravneh so pripravljali in vodili solidarnostne akcije na različne načine: z

²³ Glasilo DPM; izdajatelj: ZPMS, september 1988.

²⁴ Informacije ZPMS števil. 3/1993 (Povzetki nalog), Izdajatelj: ZPMS, junij 1993

²⁵ Vir: Dogovori (Ljubljana), 1978, letnik 6, številka 23; Iz prispevka Mare Osolnik - Rupena, Akcija solidarnosti z osvobodilnimi gibanji na jugu Afrike, čilskim narodom in ljudstvom Palestine; izvor: Mestna knjižnica Ljubljana.

zbiranjem denarja od zbranih in prodanih odpadnih surovin, s prodajo novoletnih čestitk, ki jih je izdajala SZDL, in drugimi oblikami (z razstavami, predavanji, prireditvami).

Decembra leta 1981 je potekala solidarnostna akcija z namibijskimi otroki, v kateri so pionirji Slovenije zbrali 300.000,00 dinarjev (okoli 20.000 takratnih nemških mark). Iz teh sredstev je ZPMS nakupila komplete šolskih potrebščin za namibijske otroke. Decembra leta 1982 so se pionirji prizadevno in s prodajo sto tisoč novoletnih čestitk vključili v teden pionirske solidarnosti s palestinskimi in libanonskimi otroki, žrtvami izraelske agresije. Leta 1985 so za palestinske otroke zbrali 582 šolskih torbic. Otrokom je smisel teh akcij vsakič predstavil tudi Pionirski list, ki je pripravljala reportaže ter objavljala tudi poročila o uspehih akcij. Slovenski pionirji so vsako leto sodelovali na medrepubliških srečanjih s sovrstniki v republikah in pokrajinah nekdanje skupne domovine Jugoslavije. Nemogoče je naštet štampilna srečanja in tabore, na katerih je iz Slovenije vsako leto v povprečju sodelovalo 120 pionirjev. Tako kot v Sloveniji so tudi v drugih republikah in pokrajinah organizirali Zbore jugoslovanskih pionirjev, srečanja Zmajevih šol, Festival pionirskega pesniškega ustvarjanja na Ohridu, Srečanja pionirjev zgodovinarjev v Črni Gori in še marsikatera druga.

Pomembno je bilo tudi čezmejno sodelovanje otrok s sovrstniki v sosednjih pokrajinah. Leta 1985 je tako ZPM v Novi Gorici organizirala srečanje otrok na odprti meji. ZPM v Ljubljani je v Avstriji organizirala ustvarjalne etnološke delavnice in sodelovanje z otroki koroških Slovencev. ZPM Krško je pripravljala skupne aktivnosti s hrvaškimi otroki. Metlika je razvila sodelovanje z Italijani. Pravzaprav je vsaka občinska zveza prijateljev mladine imela razvite oblike čezmejnega, mednarodnega sodelovanja.

Svet Zveze pionirjev Slovenije je vzpostavil sodelovanje s Svetom Zveze pionirjev Gruzije. Njihova delegacija je leta 1982 sodelovala na Zboru pionirjev Jugoslavije v Črnomlju.²⁶

Jugoslovanski festival otrok Šibenik

Že leta 1958 so osnovali jugoslovanski festival otrok. Kmalu je pridobil mednarodno razsežnost delovanja. Njegov osnovni namen je bil razvoj kulturnega, umetniškega izražanja in ustvarjalnosti otrok in mladih. Vsako leto so se na njem srečevale raznovrstne skupine mladih ustvarjalcev, zlasti lutkovne, glasbene, plesne in dramske skupine. Prikazovali so filme, tudi mladih ustvarjalcev, pripravili nešteto razstav otroških likovnih del, pripravili ustvarjalne delavnice. V času festivala so potekali simpoziji o vprašanjih ustvarjalnosti otrok in mladih ter vprašanjih, povezanih z igro, ustvarjalnostjo, prostim časom. Veliko pozornosti so

²⁶ Glasilo DPM (društev prijateljev mladine), štev. 1-2, Ljubljana, maj 1983.

posvečali izdajateljski dejavnosti ter izdajali zbornike in monografije. Na vsakoletnem festivalu so sodelovali tudi otroci in mladi iz Slovenije in ZPMS je bila organizacija, ki je spodbujala in organizirala sodelovanje skupin iz Slovenije ter priznanih umetniških ustvarjalcev za otroke. Festival se je obdržal vse do današnjih dni.

Zakaj in kdaj je bila ukinjena pionirska organizacija?

14.3.1989 je Svet Zveze pionirjev Slovenije na svoji 4. seji sprejel naslednje sklepe, ki jih je v nadaljnjo obravnavo posredoval Konferenci ZPMS: »V slovenskih šolah prenehajo veljati Pravila in programska izhodišča Zveze pionirjev Jugoslavije, ki so bila sprejeta na 9. Konferenci Zveze organizacij za vzgojo in varstvo otrok Jugoslavije, 13.10.1983. Konferenca ZPMS naj sprejme sklep, da se smiselno ukinejo vsi tisti členi Pravil ZPMS, sprejetih na konferenci dne 22.11.1984, ki opredeljujejo mentorsko vlogo ZPMS do pionirske organizacije. Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo naj v predlogu sprememb Zakona o osnovni šoli (Uradni list SRS 5/80) ohrani skupnost učencev kot edino integralno obliko organiziranosti otrok in smiselno korigira člene zakona, da v slovenskih osnovnih šolah prenehajo veljati Pravila in programska izhodišča Zveze pionirjev Jugoslavije.«

Poleg tega je Svet sprejel tudi stališče in ga predlagal vodstvu ZPMS, da naj ZPMS ter občinske zveze in društva tudi v prihodnje pripravljajo programe za osnovnošolske otroke iz različnih interesnih področij in jih ponudijo otrokom, skupnosti učencev v šoli ter otrokom v njihovem prostem času, zunaj osnovnošolskega prostora. Predlagal je tudi, da naj ZPMS kot gibanje odraslih za zaščito otrokovih pravic tudi v prihodnje omogoča otrokom javno izražanje interesov, potreb in predlogov na medsebojnih srečanjih in srečanjih s strokovnjaki, javnimi delavci in predstavniki institucij. Osnovna šola naj ne bo odprta za neposredno dejavnost političnih strank, za oblike organiziranja osnovnošolcev z očitno politično naravnostjo. Pod dokument predloga sklepov (Ljubljana, 2.3.1990), ki so bili kasneje sprejeti na seji dne 14.3.1990, sta se podpisala Boris Zupančič (predsednik Sveta) ter Liana Kalčina Srhoj (sekretarka Sveta).

18. aprila 1989 je bila 1. seja (prva seja takratnega mandata) Sveta Zveze pionirjev Slovenije. Iz zapisnika lahko razberemo, da so članice in člani sprejeli ugotovitve, stališča in sklepe, ki se nanašajo na položaj otrok (pionirjev) v Sloveniji: »...družbenoekonomska in socialna kriza porajata razmere, v katerih je otrok vse bolj ogrožen. Nezadržno se povečujejo socialne razlike, zvišuje se število prošenj za enkratno socialno pomoč, učbeniki in igrače dosegajo astronomske cene. ZPMS bo morala ob teh in številnih drugih problemih reagirati hitreje in delovati javno – prek sredstev javnega obveščanja. Cene časopisov in mladinske periodike dosegajo višine, ki jih starši več ne zmorejo.« Zahtevali so večjo angažiranost predstavnikov ZPMS pri zagotavljanju večjih subvencij za mladinsko periodiko. V istem

zapisniku je še zapisano: »Po vojni smo široko odprli vrata »znanstvenemu« pogledu na svet ter zapahnila vrata svetu čustev, doživljanja, pesmi, slike, giba. Tudi v pionirski organizaciji smo visoko cenili ideološko prenapeta in umetno ustvarjena čustva. Cenili smo zlasti čutenje in odnos množice, medtem ko se je ali se je moral individuum sploščiti z odnosom kolektiva. Takšen odnos je gojila tudi ZPMS in tega se je treba otresti. Ni nujno, da bi prav vse opazovali in ocenjevali z ideološkimi očali.«

Na isti seji so se sodelujoči dotaknili zanimive tematike solidarnosti otrok. »Akcije solidarnosti pionirjev z osvobodilnimi gibanji oziroma z otroki teh nesvobodnih narodov naj bi v prihodnje tehtno premislili, tako njihovo smotrnost kot njihovo vsebinsko naravnost in metode izvajanja akcije. Zbiranje denarnih sredstev za pomoč je še najmanj sprejemljiva in vsebinsko povsem osiromašena oblika dela.« V nadaljevanju je še zapisano: »V nekaterih republikah in pokrajinah želijo še močnejšo, centralizirano, vsebinsko vodeno pionirsko organizacijo, medtem ko si pri nas želimo samo svojo otroško organizacijo, utemeljeno na potrebah in interesih otrok samih.« Na seji so še poudarili, da »pionirska organizacija ne sme biti organizacija odraslih za otroke temveč otroška organizacija«.

Sklenili so, da je treba natančno definirati probleme in nakazati možne rešitve. Osnovna vprašanja ostajajo: šolska ali obšolska pionirska organizacija; mesto in vloga pionirske organizacije v depolitizirani šoli, kako uveljaviti princip prostovoljnosti; sprejemljivost podmladka drugim političnim organizacijam; ali in kako uveljaviti načelo samoorganiziranja.

20. aprila 1989 sta Republiška konferenca SZDL in Svet Zveze pionirjev Slovenije organizirala razgovor o prenovi pionirske organizacije. **Pionirski list** je objavil anketo o razumevanju pionirske organizacije. Izkazalo se je, da obstaja kriza razumevanja organizacije med otroki, kajti čisto dobro ne vedo, kaj je to pionirska organizacija in kaj interesne dejavnosti, ki sodijo pod njeno okrilje in kako in zakaj jih ločevati. Stopnja identifikacije s pionirsko organizacijo je izjemno nizka, so pokazale analize anketnega vprašalnika. Tudi pedagoški delavci so imeli sicer različen, povečini kritičen odnos.

20. maja 1989 je bila v Mariboru zadnja republiška pionirska konferenca, na kateri so pionirji razpravljali o svoji organizaciji. Sporočili so: pionirska organizacija mora postati naša organizacija in ne po meri mentorjev – dolgočasna, resna in preveč šolska; biti mora prostovoljna; cicibani so v prvem razredu premladi, da bi razumeli njen namen in pomen; programi se preveč ponavljajo iz leta v leto; v programu je preveč akcij in nalog, ki jih mentorji dobijo na šoli, občini ali republiki; pionirji prevečkrat le poslušamo in izvajamo; izrazili so zahtevo po novih in inovativnih programih; v šoli niso potrebne tri organizacije (pionirska organizacija, šolska skupnost in ZSMS (Zveza socialistične mladine); dovolj bi

bila ena sama in tista res naša organizacija; žalostni in jezni smo hkrati, ker je na šolah vse manj krožkov zaradi pomanjkanja finančnih sredstev; želimo več sodelovanja z mladimi iz drugih šol in mest; več kulturnega utripa in raznovrstnih dogodkov; razmislimo o vsebini Kurirčkove pošte, njen program naj se posodobi; Vesela šola PIL-a ni več vesela šola; Pil postaja zaradi visoke cene vse manj dosegljiv; kaj boste starejši storili, da se naši predlogi uresničijo; zahtevamo več telovadnic; pevski zbori naj ne bodo obvezni; obsojamo prakso v nekaterih šolah, da za neprebrano knjigo pri Bralni znački dobimo negativno oceno; ne želimo si dolgočasnih proslav z vedno enakimi programi; mentorji naj bodo tisti, ki imajo otroke radi, so sposobni, pravični, z novimi idejami in ne tisti, ki imajo premalo ur, mentor naj bi imel »dolg jezik« in naj bi si upal naše predloge posredovati učiteljem in ravnatelju...²⁷

Pred konferenco je čez 180 pionirskih odredov poslalo svoja poročila in anketne liste Pionirskemu listu. Iz gradiva je bilo zbranih 50 odstotkov anket ali 5.895 anket po metodi naključne izbire. Rezultati so bili objavljeni tudi v omenjeni številki Informacij ZPMS.

Tudi v ZSMS, zlasti mestni konferenci Ljubljana ter ob ustanovitvi mladinske organizacije Socialdemokratske zveze Slovenije, so odkrito zahtevali ukinitve pionirske organizacije. ZSMS je zahtevala odhod družbenopolitičnih organizacij iz šole, tudi osnovnih organizacij zveze komunistov, mladine ter pionirske organizacije. Istočasno pa so novoustanovljene politične organizacije zahtevale, v primeru, da v šoli ostane navzočnost družbeno-političnih organizacij (zveza komunistov, mladinska in pionirska organizacija), možnost delovanja podmladkov vseh novoustanovljenih političnih strank.

Svet Zveze pionirjev Slovenije je na svoji seji **3. oktobra 1989** obravnaval vrsto vprašanj, vezanih na usodo pionirske organizacije. Sprejel je »Teze za prenovo Zveze pionirjev Slovenije«, ki so bile pravzaprav zbir stališč in predlogov, zapisanih v 25. tezah (točkah) in objavljene v Informacijah ZPMS²⁸. Ponudil jih je v široko javno razpravo.

Zveza prijateljev mladine Slovenije (predsednik Niko Žibret) je **27. in 28. oktobra 1989 organizirala v Poljčah posvet** za predstavnike občinskih zvez ZPM ter člane organov republiške ZPMS, na katerem so predstavniki ZPMS, pedagoške stroke in politike predstavili svoja stališča. Njihovi avtorizirani prispevki so bili objavljeni v Informacijah ZPMS.²⁹ (Niko Žibret, Miran Potrč, dr. Ludvik Horvat, Dušan Semolič, Liana Kalčina Srhoj, Metod Resman, Zdenko Kodelja, Boris Zupančič).

²⁷ Informacije ZPMS, štev. 3 /1989, str. 17; Izdajatelj: ZPMS.

²⁸ Informacije ZPMS (nova oblika, nadaljevanje Glasila DPM, ki je izhajal od leta 1960), štev. 5/1989; Izdajatelj: ZPMS.

²⁹ Informacije ZPMS, štev. 6/1989; Izdajatelj: ZPMS.

V začetku leta 1990 (januarja in februarja) je ZPMS, skupaj z občinskimi zvezami, organizirala 12 regijskih posvetov, na katerih je sodelovalo 460 mentorjev in ravnateljev OŠ ter drugi. Strnjene ugotovitve posvetov: OŠ naj ne bo odprta za neposredno dejavnost političnih strank in za oblike organiziranja osnovnošolcev z očitno politično naravnostjo; pionirska organizacija ima s svojimi simboli, cilji in programi, orientiranimi v preteklost in ohranjanje ter razvijanje kontinuitete socialistične revolucije med najmlajšimi, vse značilnosti političnosti; v spremenjenih družbenih pogojih, v katerih bo OŠ imela povsem drugačen položaj, zlasti z vnovičnim utemeljevanjem načel osnovnošolskega izobraževanja, ni več zadostne potrebe po vzporednem organiziranju osnovnošolcev v pionirsko organizacijo in skupnost učencev; za zadovoljitev potreb in interesov otrok in njihovem sodelovanju pri oblikovanju skupnega programa življenja in dela v osnovni šoli zadošča ena sama oblika povezovanja, in sicer skupnost učencev; simboli pionirske organizacije so za današnjo generacijo otrok simboli preteklih časov in vrednot, s katerimi se ne identificirajo in zato takšni simboli niso več potrebni; vseh vprašanj razvoja otrok in preživljanje prostega časa ne bodo nikdar pokrile institucije države, zato bo dovolj prostora za nadaljnje delo ZPMS.³⁰

Svet Zveze pionirjev Slovenije je na osnovi omenjenih razprav in ugotovitev sprejel sklepe in stališča (glej stran 26 omenjenih Informacij), ki jih je predlagal republiški konferenci ZPMS v sprejem (datum: 19.3.1990; podpis: Boris Zupančič, predsednik Sveta ZP).

24. aprila 1990 je konferenca ZPMS na osnovi predlaganih sklepov sklenila, da v Sloveniji prenehajo veljati pravila in programska izhodišča Zveze pionirjev Jugoslavije in je ukinila vse tiste člene pravil ZPMS (statut), ki so opredeljevale pionirsko organizacijo in mentorsko vlogo ZPMS.³¹ ZPMS kot interesna organizacija staršev in odraslih prevzame vsebinski del dejavnosti Zveze pionirjev Slovenije. Tudi v prihodnje bo omogočala otrokom javno izražanje in uresničevanje interesov, potreb in predlogov na medsebojnih srečanjih in srečanjih s strokovnjaki, javnimi delavci in predstavniki institucij (otroški parlamenti).

Odločitve o ukinitvi pionirske organizacije so se oblikovale po zares dolgi in demokratični razpravi, ki jo je ZPMS zmogla izpeljati, zahvaljujoč splošnemu stanju duha v Sloveniji ter zahtevam po uveljavljanju demokracije in človekovih pravic. ZPMS je prva v nekdanji skupni državi Jugoslaviji (in drugih socialističnih državah), ki je po argumentirani razpravi in brez direktive od zunaj ukinila pionirsko organizacijo.

³⁰ Informacije ZPMS, štev. 1/1990, str. 20 (Zapisala Liana KalčinaSrhoj); Izdajatelj: ZPMS.

³¹ Informacije ZPMS, štev. 3/1990, str. 2; Izdajatelj: ZPMS.

V osnovni šoli je tako ostala le skupnost učencev, ki povezuje učence na šoli in njihove organizacije ter otroški parlament kot oblika državljske vzgoje otrok in njihove udeležnosti na šoli, v lokalni skupnosti in slovenski družbi (kot dediščina pionirskih problemskih konferenc). Bogata dediščina so tudi Bralna značka, zgodovinski krožki ter interesne dejavnosti (krožki in klubi) družboslovno-humanističnega in naravoslovno-tehničnega sklopa dejavnosti. Mnoge programe šola danes ponuja otrokom tudi v obliki izbirnih predmetov. Za bogatejši prosti čas otrok je ZPMS ohranila dejavnosti, ki jih izvajajo zunaj šolskih institucij, pa vendar v tesnem sodelovanju z njimi (letovanja in zimovanja, humanitarne in prostovoljne aktivnosti, čezmejno in mednarodno sodelovanje, likovne kolonije, Pikin festival, Zeleni nahrbtnik in druge). ZPMS je razvila nekatere nove programe (Evropa v šoli in druge). Nismo pa uspeli zadržati, kakor so otroci predlagali, medijske vzgoje v obliki mladih dopisnikov ter srečanja mladih geologov.

Majda Struc:

DEDEK MRAZ

Dedek Mraz je pravljичno bitje, ki ob novem letu razveseljuje in obdaruje otroke, z dedkom Mrazom pa smo poimenovali sklop številnih kulturnih prireditev za otroke v decembru.

Prva praznovanja dedka Mraza zasledimo v letu 1948. Zlasti v večjih mestih je bilo tem prireditvam posvečeno veliko pozornosti. *»Dedek Mraz je prvič obiskal mariborske otroke 31. decembra 1948. Takrat so na Trgu svobode in na Leninovem trgu (danes Trg generala Maistra) pripravili čarobni gozd in vrt, ki je bil praznično okrašen, v njem pa številna pravljичna bitja; tu je otroke obiskal dedek Mraz in vse (do 14. leta) tudi obdaril. Naslednja dva dni, torej 1. in 2. januarja so v zgradbi SSD Poleta pripravili čarobni grad, kjer so tekle številne kulturne prireditve in aktivnosti za otroke.«* piše v Mariborskem kulturnem leksikonu¹. Takratna oblast je želela z obsežnim praznovanjem novoletne jelke prikazati »ljubezen in skrb družbe« za otroke. Poleg centralne prireditve so bile različne oblike praznovanja tako v podjetjih, ustanovah, šolah in v okrajih; na okrajih so se oblikovali posebni odbori za praznovanje Novoletne jelke, od leta 1953 pa je te prireditve izvajala ZPM.

Nedvomno pa so tako dedek Mraz kot novoletna praznovanja – novo leto kot družinski praznik – nastala in se spodbujala kot antipod Miklavžu in božičnim praznikom. *»Letos je bilo miklavževanje politično organizirana akcija od strani klera ne samo v Ljubljani, ampak tudi drugod. Propagirali so, da otroci darila, ki jim jih je prinesel Miklavž, odnesejo*

Dedek Mraz želi srečno novo leto 1952 (Maksim Gaspari)

¹ Leksikon mariborske družbe in kulture, Založba Obzorja, Maribor, 2012.

v šolo in jih dele s tistimi sošolci, ki jim Miklavž ni ničesar prinesel...» je dejala Ada Krivic na sestanku aktivistov in sodelavcev pri organizaciji Novoletne jelke 19. januarja 1953.² Na omenjenem sestanku se je razvila tudi daljša diskusija ali naj bo osrednja figura novoletne jelke uvožena ali domača – dedek Mraz ali kaj drugega. V Kranju naj bi to leto uvedli »Očeta Triglava«, v Rušah pa »Pohorskega drvarja«.³ Na koncu so ugotovili, da se je dedek Mraz med otroki že tako priljubil, da lika ne kaže spreminjati.

Praznovanju novoletne jelke je oblast posvečala veliko pozornosti in vsako leto tudi ocenjevala programe prireditev in njihovo izvedbo. Prireditve ob prihodu dedka Mraza naj bi imele javni značaj s poudarkom na kulturi in zabavi, samo novo leto (ali 30. ali 31. december) pa naj bi bil družinski praznik.

Dedek Mraz prihaja

Da bi se približali želeni kakovosti in obsegu ter vsebini prireditev, je ZPMS leta 1957 izdala posebno publikacijo, v katero so med drugim zapisali: »Če razmišljamo o podobi dedka Mraza, tedaj vidimo, da so različne predstave dedka Mraza. Nekateri vidijo v njem gorenjskega očanca, dobričino, ki prinaša otrokom darila, jim pove kakšno duhovito, malo pokara – malo posvari, potem ko razdeli darila, odide še drugam. Nekateri vidijo v dedku Mrazu učinkovito elementarno podobo zime, ledenega, a prikupnega moža z zasneženih gora. S tem dedkom Mracom povezujejo še njegovo spremstvo (gozdne živali). Nekateri postavljajo dedka Mraza med množico akrobatov, godbenikov itd. mnogokrat postavljenih v groteskno pravljичno okolje. Vsakoletne inspiracije ob prihodu dedka Mraza neprestano sproščajo domišljijo prirediteljev in nastopajočih. Tako lahko danes že v glavnih obrisih orišemo podobo specifičnega dedka Mraza: dedek je prikupen gorenjski oče, odet s kožuhom in drugimi deli narodne noše. Dedek Mraz ni didaktična figura, pač pa živa, vedra, duhovita, pravljичna postava, ki ponikne v otrokov svet, tako da otrok z njim zaživi.«

Publikacija **Dedek Mraz prihaja**⁴ naj bi bila v pomoč pripravljalcem prireditev ob prihodu dedka Mraza. K publikaciji, v kateri so bila priložnostna besedila, so dodali še nekaj skic kostumov, scenskih elementov, okrasov, modelov za novoletno pecivo in drugo.⁵

² Zapisnik sestanka aktivistov in sodelavcev pri organizaciji novoletne jelke, 19. januarja 1953, arhiv ZPMS.

³ Po pripovedi Angelce Žiberna, kasnejše sekretarke ZPMS, je prva predsednica ZPMS Ada Krivic preverjala na terenu, kakšen lik novoletne jelke bi ljudje želeli in je dobila zelo pestre odgovore: na Gorenjskem: striček 'spod Triglava, na Dolenjskem: striček 'spod Gorjancev...

⁴ Dedek Mraz prihaja, gradivo ob prihodu dedka Mraza za najmanjše otroke - izdaja ZPMS s sodelovanjem Mladinskega gledališča – tiskala Tiskarna Slovenskega poročevalca, v Ljubljani, 10. december 1957.

⁵ Osnutke za scenske elemente je pripravil inž. arh. Niko Matul, načrte za okraske in modele za pecivo inž. arh. Jakica Acetto, kostume I. Dularjeva.

Publikacija Dedek Mraz prihaja

Program dedka Mraza se je z leti spreminjal, zmeraj pa je zajel veliko število otrok. Prva povojna leta so bili vsi otroci obdarovani; najprej na osrednji prireditvi, nato po delovnih organizacijah. Propagirali so skromno obdarovanje ter spodbujali bogate kulturne vsebine prireditev. O prvem sprevodu dedka Mraza poročajo leta 1950 in od takrat tudi o številnih obiskih tega pravljničnega moža v podjetjih šolah in vrtcih in drugih prireditvah.

Predsedstvo ZPMS ali pa vsaj Svet za predšolsko vzgojo in varstvo družine je vsako leto ocenjeval prireditve novoletne jelke in pogosto sprejemal tudi usmeritve in izhodišča, ki naj bi jih upoštevali pri novoletnem praznovanju otrok. To sta oba organa storila tudi v letu 1984, ko so pripravili usmeritve, ki jih povzemamo:

- novoletno praznovanje naj bo v znamenju akcije OTROKOM SAMO NAJBOLJŠE: dobro prireditev, razvedrilo, dobro igrabo, slikanico, knjigo
- poudarek novoletnih praznovanj naj bo na vsebini; le-ta naj bo za otroke privlačna in naj jim omogoča aktivno sodelovanje
- posebno pozornost je treba nameniti liku dedka Mraza, ki naj nastopi kot pravljnična oseba; poenotiti je treba podobo dedka Mraza in njegovega spremstva; oseba, ki predstavlja lik dedka Mraza, mora imeti smisel in čut za komunikacijo z otroki tako, da s svojim nastopom prispeva k prazničnemu razpoloženju, spodbuja otroke k aktivnemu sodelovanju, doživljanju pravljničnega sveta
- vsebinska zasnova programa novoletnih praznovanj mora biti prilagojena starosti otroka
- vsakemu predšolskemu otroku naj bo v tem času dostopen brezplačen ogled vsaj ene kulturne prireditve
- posebna pozornost naj velja obdaritvi; predšolski otroci naj dobijo individualna darila, za šoloobvezne se predlaga kolektivna obdaritev
- novoletno praznovanje naj bo v kraju, kjer otrok živi
- s samoupravnim sporazumom naj se doseže združevanje sredstev v skupni fond, da bi ustvarili enotne pogoje za novoletno praznovanje
- organizator novoletnih praznovanj naj bodo društva ZPM (v krajevnih skupnostih) oziroma zveze (v občinah).

O kostumu dedka Mraza

Kostum dedka Mraza je nastal po upodobitvi akademskega slikarja Maksima Gasparija. Kožuh je iz ovčje kožuhovine, bele ali rjave barve z navznoter obrnjeno dlako. Sega nekoliko čez kolena, nahrbtni strani pa ima vezenine ali usnjene aplikacije. Vezenina je iz raznobarvne volne ali bombaža, motivi pa so zajeti iz rastlinskega sveta. Vezenine so na hrbtu, spredaj in spodaj, na rokavih v beli, rdeči, zeleni in rumeni barvi. Aplikacije stiliziranih cvetnih listov so iz raznobarvnega usnja ter obrobljene z rdečo, črno ali drugo barvno debelo volneno nitjo.

Ovratnik je velik in spredaj polkrožno rezan. Kroj kožuha je nekako oblike H, spodnji del pa zvončasto krojen. Na glavi je polhovka⁶ z dokaj visokim robom, štula pa gleda kar precej iznad roba. Za rob polhovke je vtaknjen šopek smrečja, brina, šipka ter trakovi v narodnih barvah. Brki in brada so kratko pristrženi. Ker je mraz, ima dedek Mraz na rokah usnjene ali volnene palčnike. V rokah ima grčavo palico, na katero je pripet enak šopek, kot je na polhovki. Torba, bisaga ali gorenjski cekar mu visi čez ramo ali pa ga nosi na palici. Na nogah ima črne visoke škornje, praviloma zavihane čez kolena.

⁶ Skoraj ponarodelo pesmico »Siva kučma« s pravim naslovom Dedek Mraz je v začetku petdesetih let napisal Janez Bitenc.

PRIHOD DEDKA MRAZA (odlomek)

DEDEK MRAZ

(J. BITENC)

Prisrčno JANEZ BITENC

1. Si - va kučma, be - la bra - da, to - pel ko - žu - h, zvr - fan
2. Rde - če žo - ge, knji - ge, zvez - ke, punč - ke, san - ke in še

1. koš.
2. kaj. Joy, že pri - šel je med nas sta - ri

1. de - dek, de - dek Mraz. 2. de - dek, de - dek Mraz.

Veseli december⁷

Novoletne prireditve, ki jih je organizirala ZPMS, so leta 1990 prvič potekale pod imenom Veseli december, kasneje pa se je in se še to ime zlorablja v komercialne namene kot naziv za razne sejme, trgovske akcije in podobno. Obstoj dedka Mraza je bil prav v tem letu najbolj negotov, vendar je večina DPM in ZPM, ki so dotlej pripravljale novoletna praznovanja, tudi v tem času vztrajala in v skladu s svojimi možnostmi tudi to pot pripravila novoletne prireditve in prihod dedka Mraza.

Zaradi vse večjih pritiskov in negotovosti v zvezi z dedkom Mrazom je ZPMS marca 1991 pripravila za organizatorje usmeritve za novoletna praznovanja otrok. Poudarili so, da prireditve v decembru pomenijo za otroke posebno doživetje, pravljичnost decembrskih dni pa pričara tudi prihod dedka Mraza. ZPMS je organizatorjem predlagala, naj ob decembrskih prireditvah omogočijo vsem otrokom ne glede na njihovo versko ali nacionalno pripadnost veselo in pravljичno doživljanje prazničnih novoletnih dni. Poudarek naj bo na kakovostni in pravljичni vsebini prireditev ter na otroškem doživljanju Miklavža, Božička in dedka Mraza. Ta stališča so poslali Odboru skupščine RS za mladinska vprašanja, ki jih je tudi podprl; prek medijev pa so jih posredovali tudi širši javnosti.

V večini slovenskih občin tudi danes pripravijo prihod dedka Mraza, ponekod (Novo mesto, Metlika...) pa tudi obdarovanje vseh predšolskih otrok.

⁷ Blagovno znamko Veseli december je ZPMS zaščitila.

Majda Struc:

MI GREMO PA NA MORJE

Letovanja so bila vedno stalnica delovanja ZPMS vse od njenega začetka dalje; skupno letuje letno v organizaciji društev in zvez blizu 20.000 otrok, za katere poskrbi več kot 2.000 primerno usposobljenih prostovoljcev. So pa letovanja tudi humanitarnega značaja, saj s humanitarnimi akcijami zagotovimo povprečno letno več kot 1.000 otrokom povsem brezplačno letovanje, za nekaj tisoč otrok pa pridobimo sredstva za subvencionirano letovanje pri lokalnih skupnostih in zavodu za zdravstveno varstvo. Ker so letovanja eden pomembnih dejavnikov za zdravje, vzgojo in rekreacijo vseh otrok, sodi ta program v dejavnost domala vseh društev in zvez v mreži ZPMS.

Danes z letovanji zagotavljamo sproščujoče, ustvarjalno, varno in aktivno preživljanje počitnic, pred 60 leti pa so imela letovanja v prvi vrsti izjemen pomen za zdravje. Nemalo otrok se je prav na letovanjih prvič do sitega najedlo (večina otrok je bila podhranjenih), mnogi so prvič okusili slanost morja, večina udeležencev letovanja se je naučila plavati.

Vlada LRS, Svet za prosveto in kulturo, je leta 1951 ustanovil celo Upravo za počitniške kolonije in šolske kuhinje. Tega leta je letovalo 26.844 otrok iz vse Slovenije. Letovanja so bila organizirana kot tabori, zdravstvene kolonije ob morju ali v hribih pa tudi v tujini – v Avstriji. Pripravili so jih različni organizatorji: DPM, taborniki, Rdeči križ, gasilska zveza, sindikat in drugi.

Koordinacijske komisije

Da bi zagotovili podobne razmere za letovanje otrok po vsej republiki, so leta 1954 začeli ustanavljati **koordinacijske komisije** za letovanje pri okrajih in podobno telo še na republiški ravni. Koordinacijska komisija za letovanja LRS je priporočila: *»Komisije pri okrajih naj se ustanove pri okrajnih zvezah DPM, in to z avtorizacijo tega, ker je to organizacija, ki združuje društva, katerim je glavna naloga skrb za pravilno vzgojo in zdravo rast otroka in mladince.«*¹

¹ Gradivo za posvet O vlogi in nalogah koordinacijskih komisij za letovanja pri okrajih, Ljubljana, 2. aprila 1954, arhiv ZPMS.

Med nalogami omenjenih komisij so bile: poskrbeti za propagando letovanj in širiti njihovo mrežo; zagotoviti sredstva za letovanja, in sicer zagotovitev stalnega vira; skrb za smotrno gospodarjenje s finančnimi sredstvi. Okrajnim koordinacijskim komisijam za letovanja so naložili tudi racionalno izrabo materialnih sredstev za letovanja, prav tako so morale skrbeti, da so pri napotitvah na letovanje imeli prednost otroci iz socialno šibkih družin in da so bili ustrezno napoteni na primerno letovanje.

O vlogi in nalogah koordinacijskih komisij so zapisali: *»Preprečuje prekomerno razsipanje, kakor tudi štednje. Določa oskrbnino za otroke v letovanjih (po letošnjem proračunu naj bi znašali za enega otroka v letovanju in to za zdravega otroka za tri tedne od 4000 do 4500 din. Poleg tega določa znesek za oskrbnino otrok, katero plačujejo starši. Pri tem posebej skrbi, da so prispevki socialno šibkih staršev ustrezni njihovemu gospodarskemu stanju ... Skrbi za pravilno izbiro, usposabljanje, razporejanje in vodenje evidence nad vodstvenim in tehničnim kadrom na letovanju. Zato prireja tečaje in seminarje za vzgojno in tehnično osebje v letovanjih in vodi kartoteko stalnega kadra. Skrbi za pravilno vsebinsko, finančno, tehnično in sanitarno ureditev letovanj ...«²*

Navedena komisija na nacionalni ravni je ustanovila celo neke vrste inšpekcije, ki so temeljito pregledale tako priprave na letovanja, organizacijo in izvedbo, prostore, opremo.... Ugotovitve, sklepe in priporočila vsakoletnih analiz letovanj na predsedstvu ali celo skupščini, je ZPMS posredovala organizatorjem letovanj kot morebitno pomoč pri nadaljnjem razvoju te dejavnosti.

Skupna navodila

Na ravni republike so v letu 1954 pripravili podrobna **navodila**³ za organizatorje letovanj, ki so zajemala napotke: kako izbrati otroke, kako urediti prostor za letovanja, kakšno opremo naj ima prostor za letovanje oziroma taborjenje, kako gospodariti pri organizaciji in izvedbi letovanj, kakšna naj bo kuhinja.. Posebno pozornost so posvetili pripravi in izboru kadra⁴. V pravilih so priporočili najmanj 15-urni seminar za vodiče (vzgojitelje) in priporočili tudi podrobnejši program: namen in vloga letovanja; psihofizične lastnosti otroka od 6 do 15 let; higiena na letovanju; taborna tehnika; program dela in dnevni red; igre na letovanju; šport in telovadba; opazovanje narave; stik s prebivalstvom; izleti; kulturno umetniško delo na letovanju in zaposlitve ob slabem vremenu. V društvih, občinskih zvezah in na nacionalni ravni so vsako leto opravili poročilo⁵ in oceno letovanj, na osnovnih

² Isto.

³ Pravila za organizatorje letovanj, Ljubljana, 1954, arhiv ZPMS.

⁴ Pravila: »Kljub temu, da imajo letovanja že večletno tradicijo, še vedno ugotavljamo, da po vsebinski plati močno šepajo. Vse preveč izstopa njihova socialna in zdravstvena naloga, vzgojne naloge pa so potisnjene nekam vstran. Enkrat za vselej si moramo priti na jasno, da se otrok tudi v počitnicah razvija in da je zato naša naloga, da mu za ta razvoj nudimo primerne vsebine«.

⁵ V letu 1960 je v organizaciji ZPM letovalo v ljubljanskem okraju 7.540 otrok, v mariborskem 2.080, v kranjskem 1.850, v celjskem 560 in novomeškem 350 otrok... Zaključno poročilo o delu komisije za letovanja pri ZPMS v letu 1960.

zaključkov pa pripravili nova ali dopolnjena navodila; v letu 1960 splošna navodila o organizaciji počitniških letovanj in navodila za administrativno in finančno-gospodarsko poslovanje v počitniških letovanjih. V tem letu so pripravili celo osemdnevni seminar za pedagoški kader na letovanjih.⁶

Letovanja so v začetku izvajali v bolj ali manj improviziranih okoliščinah – šotorišča, šolska poslopja, telovadnice, gasilski domovi, planinske kočje, sindikalna letovišča... Kasneje so društva ali zveze pa tudi občine in mesta pridobili upravljalvske pravice nad določenimi objekti – največkrat je šlo za najem za daljše obdobje. Edinstven primer je zagotovo Vzgojno- izobraževalni in rekreacijski center (VIRC) ZPM Maribor, ki so ga leta 1988 leta zgradili Mariborčani s samoprispevkom. Lastnik sodobnih objektov z blizu 350 posteljami in dokaj velikimi zelenimi površinami kakšnih 200 metrov od morja v Materadi pri Poreču pa je ZPM Maribor.

Potem pa vse manj denarja za letovanja

Največ otrok je letovalo leta 1959, ko je na organizirane počitnice odšlo 35.000 otrok; po gospodarski reformi leta 1965 je bilo za to področje namenjenih mnogo

ŠTEVILO OTROK NA LETOVANJIH OD LETA 1964—1967

Leto	vseh otrok od 4. do 15. leta	Letovalo			% vseh otrok
		šolskih	predšolskih	skupaj	
1964	345.906	23.227	1.504	24.731	7,1
1965	360.200	20.400	1.322	21.722	6,6
1966	349.150	16.374	1.175	17.549	6,0
1967	351.300	15.898	1.400	15.898	4,5

Iz poročil za leto 1967 pa vidimo, da so letovali otroci 56 slovenskih občin (l. 1966 — 58 občin). Iz 3 občin niso letovali otroci zato, ker občinske skupščine (Lenart, Ribnica, Trebnje) niso dale za te namene nobenega denarja, čeprav so bili prejšnja leta na zdrav. letovanju tudi otroci teh občin. V letu 1967 je v primerjavi z l. 1966 letovalo manj otrok iz 19 občin. Ta padec gre v škodo zdravju in rekreaciji otrok, zato je potrebno tako stanje na področju letovanj čimprej izboljšati.

Število otrok na letovanjih od leta 1964 do 1967 ⁷

⁶ Na omenjenem seminarju so predlagali celodnevno količino hrane: pol litra polnomastnega mleka, pol jajca, 10 dag svežega mesa, 25 dag zelenjave, 4 -5 dag maščob, 40 dag kruha, 15 dag sadja ali pa svež paradižnik, riž, krompir, testenine, bela moka – po potrebi jedilnika. Program seminarja, ki je potekal od 26. januarja do 2. februarja 1960, arhiv ZPMS.

⁷ Glasilo DPM, 1969

manj sredstev, tako na lokalni kot nacionalni ravni; na letovanje je leta 1967 odšlo 15.898 otrok⁸. Prostovoljci ZPM pa so pripravili množico drugih programov za preživljanje prostega časa: eno- ali poldnevne programe letovanj, organizirane programe na otroških igriščih, izlete, pohode... Veliko pozornost pa so namenili tudi organizaciji in izvedbi letovanj za zamejske Slovence. Slovenski otroci pa so se udeleževali tako letovanj v drugih republikah (tabori Sutjeska) kot v Avstriji, Nemčiji, Sovjetski zvezi, Franciji, Italiji, na Madžarskem, Slovaškem, posamezne delegacije pa še marsikje drugje.

Po letu 1965 so začeli sredstva v občinskih proračunih za letovanja in vzdrževanje letovišč krčiti. Da bi organizatorji omogočili letovanje čim večjemu številu otrok, so začeli izmene krajšati na 10 do 12 dni (prej 14 do 21 dni). Izbor otrok je bil zelo skrben. Otroke so izbrale zdravstvene in socialne službe, DPM, RK in šole. Značilno je bilo, da je v večini občin le kakšnih 16 do 20 odstotkov staršev otrok, ki so letovali, plačalo polno ceno letovanja.

»V bodoče bomo morali v času počitnic še bolj razvijati tudi druge oblike vzgojnega dela z otroki, na primer: dnevna letovanja, delo na igriščih, izleti itd., ki se v nekaterih občinah že prav lepo razvijajo. V letu 1967 je bilo v Sloveniji organiziranih 1.800 takšnih oblik⁹« so zapisali v analizi letovanj za obdobje od 1964 do 1967. V tej analizi so opozorili tudi na slabo opremljenost z igrali v sindikalnih letoviščih kot tudi na to, da nekatere obmorske občine želijo prostor, ki je namenjen letovanju otrok uporabiti za druge, bolj komercialne namene.

Veliki načrti v Pacugu

ZPMS je v letu 1966 dobila v last 13.512 kvadratnih metrov zemljišča v Pacugu¹⁰. V skladu s cilji razvoja otroških letovanj oziroma mladinskega turizma naj bi bilo v letoviškem centru 3.500 postelj, v njem pa bi letovali otroci iz vse Slovenije. Z gradnjo naj bi začeli v letu 1978, ko je bilo to zemljišče še rezervirano za otroški turizem¹¹. ZPMS pa naj bi v projekt združila najmanj 12 interesentov, ki naj bi prispevali tudi sorazmeren delež sredstev. Kot interesent za gradnjo počitniškega centra v Pacugu se je prijavilo 7 slovenskih občin. Dogovorjeno je bilo, da bo občina Piran te načrte vključila v svoj program in enako naj bi storile tudi komunalne skupnosti na tem območju. Predlogi so bili posredovani Investbiroju v Kopru, ki

⁸ Zbornik: Pionirska organizacija v Sloveniji 1942–1982, str. 252, izdajatelj: ZPMS, ob 40-letnici Zveze pionirjev Jugoslavije.

⁹ Glasilo DPM, 1969.

¹⁰ Informacija in ocena o uresničevanju dokumentov, uresničevanju sklepov konference ZPM Slovenije in sklepov seminarja v Izoli v letu 1976, izvrševanja programa dela komisije in prioritete naloge za izvajanje politike letovanj za otroke in mladino in zapisnik 7. seje predsedstva ZPS, ki je bila 16. novembra 1977.

¹¹ Danes je to kmetijsko območje, zemljiškoknjižni lastnik pa ZPMS. Na zemljišču, ki ga je Sklad kmetijskih zemljišč dal v najem, rastejo oljke.

je aprila 1979 pripravil dokument z naslovom Zazidalni načrt Fiesa¹². Žal so se razmere obrnile tako, da je bilo vse manj denarja za letovanja, za naložbe na tem področju pa sploh ne.

Zgodba o Pacugu se je potem nadaljevala le še na sodišču, ko je Sklad kmetijskih zemljišč želel »nacionalizirati« ta prostor, ki je medtem prešel v status kmetijskega zemljišča. S postopkom na sodišču in ob prizadevanju takratne sekretarke Anite Albreht je bil dosežen vpis ZPMS-ja v zemljiško knjigo kot lastnika na parcelah št. 197 k.o. Portorož v izmeri 1.712 m² in št. 218 k.o. Portorož v izmeri 1.555 m².

Za letovanje otrok je imela ZPM 43 centrov z 8.140 posteljami.

V letu 1980 so v ZPMS opravili nekoliko bolj temeljito analizo stanja na področju letovanj otrok in mladine¹³; v analizo so vključili tudi zmogljivosti Rdečega križa, taborniške organizacije, Počitniške zveze, društev Partizan in Planinske zveze Slovenije. Za počitnikovanje otrok je bilo tega leta na voljo 15.800 mest, od tega

a) centri ob morju:		
Občina	Kraj	Število
1. Izola	Izola, Jagodje (2)	3
2. Koper	Ankaran (2), Debeli rtič	3
3. Piran	Fazan, Fiesa, Beli Križ, Pacug, Portorož	5
4. Biograd n/m	Biograd	1
5. Budva	Buljarica	1
6. Buje ⁺	Karigador (3), Novigrad (2), Savudrija (2), Umag, Zambratija	9
7. Krk	Baška (2), Punat	3
8. Mali Lošinj	Nerezine, Osor	2
9. Ohrid ^y	Ohrid	1
10. Pag	Pag	1
11. Poreč	Poreč, Vrsar	2
12. Pula	Banjole, Puntizela, Stenjak, Tašalera	4
13. Split	Kaštel, Kambelovac	1
Skupaj 1–13		36
b) centri v notranjosti:		
Občine	Kraj	Število
1. Cerknica	Bloke	1
2. Jesenice	Srednji vrh	1
3. Ljubljana Vič	Zapotok	1
4. Maribor	Dom M. Zidanška – Pohorje	1
5. Radovljica	Zg. Gorje	1
6. Zalec	Vransko	1
Skupaj 1–6		6

Lokacije počitniških centrov ¹⁴

¹² Zazidalni načrt Fiesa je v arhivu ZPMS Slovenija.

¹³ Analiza je bila objavljena v glasilu DPM, marca 1981, pod naslovom Stanje in problematika organiziranega počitnikovanja otrok in mladine.

¹⁴ Stanje in problematika organiziranega počitnikovanja otrok, Glasilo DPM, marec 1981.

8.140 v 43 letoviščih društev ZPM¹⁵; od tega 36 ob morju, ostala v notranjosti.

Počitniški centri so postajali zaradi urbanizacije in razvoja komercialnega turizma vse bolj moteči; »družbenopolitične skupnosti«, v katerih so se ti centri nahajali, so začele postavljati vse strožje zahteve (znatno sofinanciranje komunalne infrastrukture, zmanjševanje funkcionalnega prostora...) ali pa celo, da brezpogojno nehalo delovati. Tako je ZPM v petih letih izgubila 7 letovišč z blizu 1.000 posteljami; izgubljena letovišča so bila v glavnem urejeni taborni prostori ali pa objekti, ki so sicer služili drugim namenom – dijaški domovi, šole...

<i>Center, ki je prenehal z delom</i>	<i>Št. ležišč</i>	<i>Lokacija (občina)</i>
1. Ankaran 1	100	Koper
2. Ankaran 2	150	Koper
3. Bovec	100	Tolmin
4. Rakitna	80	Lj. Vič-Rudnik
5. Škofja Loka	120	Škofja Loka
6. Mali Lošinj	130	Mali Lošinj
7. Rovinj	300	Rovinj
<i>Skupaj 1–7</i>	<i>980</i>	

*Počitniški centri, ki so prenehali z delom*¹⁶

V tem času (1980) je bilo v organizirano počitnikovanje v centrih ZPM vključenih okoli 26.000 otrok v starosti od 3 do 15 let, kar pomeni 8 odstotkov populacije. Taborniška organizacija je organizirala počitniško taborjenje za 10.630 mladih od 4 do 25 let, 7.000 otrokom med 4. in 15. letom je omogočil organizirane počitnice Rdeči križ, društva Partizan 3.000 otrokom in Planinska zveza 1.500 otrokom. Šole v naravi se je v letu 1980 udeležilo 26.000 učencev ali polovica tistih, ki so hodili v četrti ali peti razred. Po omenjeni analizi naj bi 15 odstotkov otrok dopustovalo izven kraja svojega bivanja skupaj s svojimi starši.

Za počitnikovanje, ki ga je organizirala ZPM, so 30 do 50 odstotkov financirali starši, 24 odstotkov SIS otroškega varstva, 21 odstotkov SIS zdravstva in socialnega varstva ter 15 odstotkov SIS socialnega skrbstva. Cene oskrbnega dne so bile v sezoni 1980 med 50 in 160 dinarjev¹⁷; seveda odvisno od standarda in programa, ki ga je posamezno letovišče nudilo.

»Vojna« za otroška letovišča v novi - drugi državi

Po letu 1980 so bila improvizirana letovišča (tabori, šole, dijaški domovi, sindikalni domovi...) vse redkejša in tudi počitniške zmogljivosti ZPM so se bistveno

¹⁵ V letu 1979 so imele slovenske organizacije združenega dela v svojih počitniških domovih 28.000 postelj, od tega 8.000 na območju Slovenije.

¹⁶ Isto.

¹⁷ En izvod Večera je v tem času stal 5 dinarjev.

zmanjšale. Kar nekaj organizatorjev letovanj je imelo denarne težave že za izvedbo letovanj, za več kot nujne investicije pa sploh ni bilo denarja (izjema je bil Maribor, zaradi samoprispevka). V tem času je kar nekaj slovenskih otrok letovalo v letoviščih, ki jih niso upravljale slovenske ZPM, kot sta bila recimo Puntizela pri Puli in Veli Jože v Savudriji.¹⁸

Po letu 1991 pa so se za organizatorje letovanj, zlasti za lastnike in upravljavce počitniških domov na Hrvaškem, začeli še povsem novi, eksistenčni problemi.

V junijskih dneh leta 1991, ko se je začela slovenska osamosvojitvena vojna, je bila večina letovišč polna otrok. Interesi staršev so bili različni: eni so želeli otroke takoj domov, drugi so bili zadovoljni, da so bili otroci na varnem. Večina organizatorjev letovanj se je odločila tiste najbolj kritične dni otroke zadržati na varnem v letoviščih, nato pa jih organizirano evakuirati domov. To je bila skrbno pretehtana odločitev, ki je zahtevala od organizatorjev letovanj in prostovoljcev, ki so spremljali otroke, skrajno odgovorno ravnanje in mreža ZPM bi si zagotovo zaslužila kakšno od številnih odlikovanj, ki so jih delili tudi za mnogo manjše zasluge v vojni za samostojno Slovenijo.

Večina letovišč ZPM je na Hrvaškem in mnogi niti v sanjah niso pričakovali zapletov, ki so sledili po razpadu nekdanje države. Nekaj slovenskih počitniških domov so zasedli begunci,¹⁹ nekaj jih je za svoje potrebe (policijo....) zasegla hrvaška država, vsi pa so začeli bitko urejanja svojega poslovanja v drugi državi, prilagajanja njeni zakonodaji in bolj ali manj spretnega krmarjenja v dogovarjanju z lokalnimi oblastmi.

Že takoj po razglasitvi samostojne države Hrvaške so se začele težave s prehajanjem meje. Kar precej otrok ni imelo lastnih potnih listov, zato so v začetku hrvaške oblasti dovolile prehajanje meje otrokom na osnovi seznamov, ki jih je potrdil organizator letovanja. Kasneje je bil prehod meje možen le z osebnim dokumentom in nazadnje so grozile še dodatne obveznosti. ZPMS se je prek Ministrstva za zunanje zadeve večkrat dogovarjala s hrvaškimi oblastmi za rešitev posameznih težav, največ tovrstnih problemov pa so reševali upravljavci oziroma lastniki letovišč sami. Večkrat je grozilo, da bodo hrvaške oblasti kakšnega od slovenskih letovišč zaprle bodisi zaradi zaposlenih, ki niso imeli ustrezne delovne dokumentacije bodisi zaradi neurejenega statusa in drugih zapletov. S problemi, ki so

¹⁸ Ko je prišlo do delitve Jugoslavije na nove države, so bili upravljavci teh letovišč pripravljeni »velikodušno takoj priskočiti na pomoč« in prevzeti naša letovišča v upravljanje.

¹⁹ ZPM Maribor je v šolskem letu 1991/ 1992 v svojem letovišču gostila begunce, in sicer otroke zaposlenih v osiješki bolnišnici. Več kot 150 otrok je svoje šolske obveznosti za to leto lahko redno opravilo v šolah na poreškem in puljskem območju in, ko so junija 1993 zapustili letovišče, je bilo povsem ohranjeno in pripravljeno za redno počitnikovanje mariborskih otrok. Mariborčani so svojim gostom organizirali tudi obsežno humanitarno pomoč.

še ostali, smo seznanili tudi predsednika države dr. Danila Türka, ko se je leta 2011 srečal s hrvaškim predsednikom države.

Ob tem zapisu ne gre pozabiti na pozitivno vlogo slovenskih letovišč v času hrvaške domovinske vojne. Večina je poslovala tudi v najbolj kritičnih časih hrvaške države,²⁰ kar je pomenilo neke vrste varnost tudi za ostale goste, predvsem iz Slovenije, in seveda ustrezen gospodarski prispevek takrat, ko so ga v sosednji državi najbolj potrebovali.

Katalog slovenskih letovišč

Leta 1995, ko je večina slovenskih letovišč že poslovala po zakonodaji hrvaške države (težav pa še kljub temu ni bilo konec), so ZPMS, Domus d.o.o. in Inštitut za varovanje zdravja združili svoje moči v projektu Pregled in projekcija nadaljnjega razvoja centrov za letovanje in okrevanje otrok in mladostnikov, s katerim naj bi pripravili strokovne podlage za celovito sistemsko reševanje problematike centrov za letovanje otrok predvsem na naslednjih področjih:

- vključevanje počitniških domov v mrežo objektov, pomembnih za zdravstveno varstvo otrok;
- programiranje novih zmogljivosti;
- financiranje adaptacij in novogradenj;
- vzdrževanje objektov;
- prostorski standardi;
- prehranski standardi;
- higienski in zdravstveni pogoji,
- varnostni vidiki;
- pedagoški standardi.

Avtorice projekta so bile: Meta Dovjak, dipl. ing. arh. in Ana Marija Mihelič, dipl. ing. živ. teh. - obe iz Domus d.o.o., prim. Urška Arko, dr. med., in mag. Mojca Juričič, dr. med. z Inštituta za varovanje zdravja ter Liana Kalčina, ZPMS. Skupina je obiskala letovišča, zbrala ustrezne podatke in slikovni material ter pripravila katalog, ki naj bi med drugim ustanovam in staršem olajšal izbiro letovišča za njihovega otroka.²¹

²⁰ V času »oluje« je VIR (letovišče ZPM Maribor) pri Poreču zabeležil več nočitev kot vsa poreška riviera skupaj.

²¹ Po podatkih, objavljenih v katalogu, je v Sloveniji organizirano letovalo leta 1995 le kakšnih 8 odstotkov otrok.

Domovi v Sloveniji – ob morju

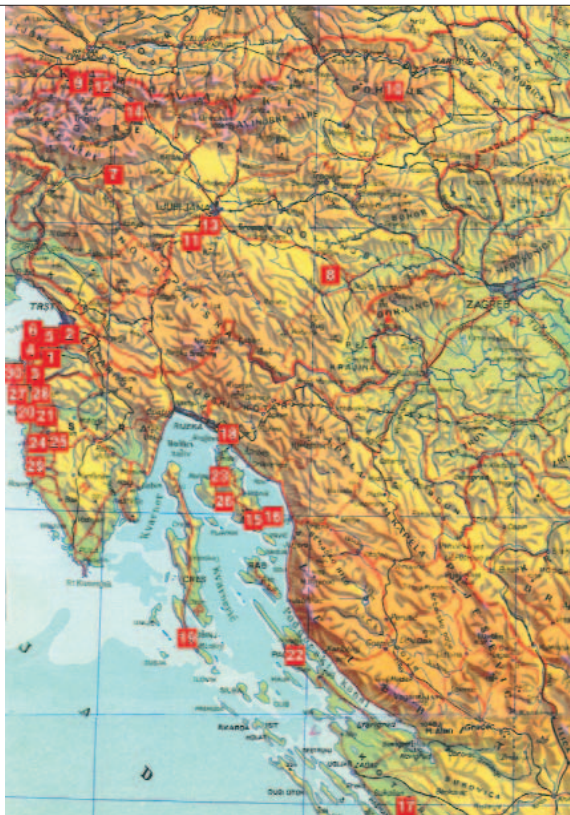
- 1 - Ankaran
- 2 - Debeli rtič
- 3 - Fazan pri Portorožu
- 4 - Fiesa pri Piranu
- 5 - Pacug
- 6 - Piran

Domovi v Sloveniji – na celini

- 7 - Bohinjska Bistrica
- 8 - Dolenjske toplice
- 9 - Kranjska Gora
- 10 - Pohorje
- 11 - Rakitna
- 12 - Srednji vrh nad Martuljkom
- 13 - Zapotok pod Kureškom
- 14 - Zgornje Gorje pri Bledu

Domovi na Hrvaškem – ob morju

- 15 - Baška na Krku
- 16 - Baška na Krku
- 17 - Biograd na moru
- 18 - Kraljevica
- 19 - Nerezine na Lošinju
- 20 - Novigrad Pineta
- 21 - Novigrad Pineta
- 22 - Pag
- 23 - Porat pri Malinski na Krku
- 24 - Poreč
- 25 - Poreč
- 26 - Punt na Krku
- 27 - Savudrija
- 28 - Umag
- 29 - Vrsar
- 30 - Zambartija

Lokacije počitniških domov

V uvodu kataloga, v katerega je zajetih 30 letovišč za otroke in mladostnike tako v Sloveniji kot na Hrvaškem, so avtorice zapisale: »Za zdrav telesni in duševni razvoj vsakega otroka je nujno, da preživi vsako leto nekaj časa v spremenjenem okolju. To velja predvsem za otroke v dobi šolanja pa tudi za predšolskega otroka. Še posebej je to pomembno zaradi pospešenega razvoja današnjih generacij otrok, ki bi potrebovali mnogo več telesnih aktivnosti, saj živijo »sedeče življenje« v šoli, v avtu, pred računalnikom. Najbolj so ogroženi zdravstveno prizadeti, kronično bolni (v Sloveniji jih je okrog 10–15 odstotkov), pogosto bolni (okrog 28 odstotkov), otroci s funkcionalnimi in psihosomatskimi motnjami zaradi obremenitev in stresa današnjega življenja... Menimo, da je organizirano letovanje otrok ena od idealnih oblik preventive na področju zdravstvenega varstva.«

Leta 2001 je revija Naša žena praznovala svojo 60-letnico in ob tej priložnosti izdala prilogo Pomežik prostemu času, ki jo je uredila Neva Železnik²². Priloga nam prek pripovedi otrok in odraslih udeležencev, organizatorjev in drugih sode-

²² Neva Železnik je novinarka, ki je ves čas svoje poklicne kariere posvečala veliko pozornosti otrokom, starim in neprivilegiranim osebam.

lavcev pri organizaciji in izvedbi letovanj, slikovito predstavi tako letovišča kot življenje v njih.

Letovanja v ZPM danes

Osnovni namen letovanj: zagotoviti otrokom sproščujoče, aktivne, zdrave in varne počitnice ostaja, le pogoji za njihovo izvedbo so se skozi desetletja v marsičem spremenili. Otroci ne letujejo več v improviziranih prostorih, ampak v sodobnih, lepo urejenih objektih, ki dosegajo ustrezne namestitvene standarde (najmanj s statusom mladinskega hotela), hrana je v vseh letoviških praviloma odlična (tako po kakovosti kot pestrosti), možnosti za igro in učenje pa v večini počitniških domov ustrezne. Otroke spremljajo tudi vse bolj

usposobljeni prostovoljci, pedagoški in zdravstveni kader.

To pa seveda ne pomeni, da organizatorji letovanj, upravljavci in lastniki letovišč nimajo težav, ki z letovanji nimajo nič skupnega. Največ težav je finančne narave (za adaptacije in posodobitve pa tudi stroške letovanj - občine vsako leto namenjajo manj denarja za to), so pa tudi druge vrste zapleti (težnja Mestne občine Ljubljana, da za poslovanje domov, ki jih danes upravlja ZPM, ustanovi svoj zavod), ki ne dajejo velikega upanja, da se bo ta dejavnost ZPM ustrezno razvijala.

Večina letovišč na Hrvaškem zdaj posluje kot gospodarska družba ali zavod, natanko po hrvaški zakonodaji, saj so inšpekcijske službe sosednje države do naših upravljavcev domov praviloma izjemno natančne in stroge. Večina letovišč ima status mladinskih hotelov - hostlov.

Danes ima ZPM v lasti ali upravljanju 16 letovišč:²³

Baška na otoku Krku

Dječje odmaralište Murska Sobota - Otroški počitniški dom Murska Sobota – Baška, Zvonimirova 84, 51523 Baška; 180 ležišč za otroke in 25 ležišč za odrasle, skupaj 205 ležišč; DPM Murska Sobota.

²³ Povzeto po zapisniku 2. seje Nacionalnega odbora za prosti čas in letovanja pri ZPMS, 21.11.2012

Dolenjske Toplice

Tabor mladih Mojca, Pionirska c. 35, 8350 Dolenjske Toplice; 190 ležišč;
DPM Mojca Novo mesto.

Gorje pri Bledu

Počitniški dom Zgornje Gorje, Zgornje Gorje 65, 4247 Zgornje Gorje; 93 ležišč;
Zavod za letovanje in rekreacijo otrok.

Gozd Martuljek

Počitniški dom Srednji vrh nad Gozd Martuljkom, Srednji vrh 10,
4282 Gozd Martuljek; 75 ležišč; Zavod za letovanje in rekreacijo otrok.

Kranjska Gora

Počitniški dom Vila, Vršiška 73, 4280 Kranjska Gora; 71 ležišč;
ZPM Ljubljana Moste – Polje.

Nerezine

Otroško počitniško naselje ZPM Krško, Lučica b.b.,
Nerezine na Malem Lošinju, 51554 Nerezine; 104 ležišča; ZPM Krško.

Pacug

Otroško letovišče Pacug, Pacug 32, 6320 Pacug; 186 ležišč;
ZPM Ljubljana Vič – Rudnik.

Pinea

Letovišče Pinea, Kastanija 3, 52466 Novigrad; 151 ležišč; ZDPM Jesenice.

Piran

Počitniški dom Piran, Vrtna ulica 1 a, 6330 Piran; 83 ležišč;
Zavod za letovanje in rekreacijo otrok.

Pohorje

Počitniški dom Miloša Zidanška, Hočko Pohorje 38, 2208 Pohorje; 80 ležišč;
ZPM Maribor.

Poreč

Vzgojno-izobraževalni in rekreacijski center (VIRC) Poreč,
Materada 38, 52440 Poreč; 330 ležišč, ZPM Maribor.

Poreč

Počitniški dom Špadiči, Špadiči 15 a, 52440 Poreč; 135 ležišč;
Zavod za letovanje in rekreacijo otrok.

Pristava – Javorniški Rovt

Dom Pristava, Javorniški rovt 22, 4270 Jesenice; 47 ležišč; ZDPM Jesenice.

Savudrija

Počitniški dom Savudrija, Ravna dolina 53, 52475 Savudrija; 318 ležišč;
Zavod za letovanje in rekreacijo otrok.

Umag

Počitniški dom Umag, Ljubljanska 5, 52470 Umag; 71 ležišč;
Zavod za letovanje in rekreacijo otrok.

Zambratija

Počitniški dom za otroke in mlade Zambratija, Zambratija 43, 52475 Savudrija;
136 ležišč; ZPM Ljubljana Moste – Polje.

Skupno je v njih 2.275 postelj.

Skozi desetletja so se letovanja razvijala tudi v vsebinskem pogledu; ostal pa je humanitarni poudarek, ki se izraža v geslu: »Počitnice za vse otroke!«. Organizirali smo tudi nove akcije (Pomežik soncu, Vsi smo bili otroci, Snežinka sočutja...), ki to omogočajo.

Posebna pozornost pa je namenjena **letovanju otrok s posebnimi potrebami**. V letovanje so jih posamezni organizatorji vključevali že od nekdaj, kot poseben program, ki ga pretežno financira fundacija FIHO, pa teče od leta 2005. Postavljeni so bili osnovni standardi za letovanje teh otrok, vsako leto pa so organizirana posebna izobraževanja in usposabljanja za spremljevalce in pedagoški kader. Ta program vključuje letno od 100 do 150 otrok.

Brez zadrege lahko trdimo, da letovišča ZPM ne ustrezajo le normativom, ki jih postavlja stroka za tovrstno dejavnost za otroke, ampak sledi tudi sodobnim turističnim trendom in vzgaja novodobnega turista - dopustnika, človeka, ki želi sproščujoče, aktivne, zdrave in varne počitnice, polne zanimivih dogodivščin in nepozabnih spominov.

Vsako naše letovišče ima svojo zgodbo, zagotovo poznate vsaj eno od njih...

Anita Caruso, Mojca Filipič Sterle:

REVIJA OTROK IN DRUŽINA

Zveza prijateljev mladine Slovenije in Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije sta ustanovila Revijo Otrok in družina, ki je pod tem imenom izhajala vse od leta 1958, pred tem pa od leta 1951 pod imenom Mladi svet. Kasneje je revija izhajala pri DZS vse do leta 1997, ko je Zveza prijateljev mladine Slovenije izdajanje revije prevzela v svoje okrilje.

Zveza prijateljev mladine Slovenije je revijo prevzela v času, ko je po dolgoletnem uredniškem delu urednica revije Biserka Marolt Meden odšla na nove službene zadolžitve, DZS pa ni imela posebnega poslovnega interesa nadaljevati z izdajanjem revije tudi v prihodnje.

V času po osamosvojitvi Slovenije so se pogoji delovanja Zveze prijateljev mladine bistveno spremenili. Financiranje ZPMS, ki je bilo v preteklosti sistemsko zagotovljeno iz proračunskih virov, je usahnilo, v družbenem prostoru so se pojavile nove nevladne organizacije s programi za otroke. V takratnih okoliščinah je revija z naklado 8.000 izvodov pomenila potencial za afirmacijo organizacije in priložnost za promocijo programov in dejavnosti tako v strokovni kot širši javnosti. Revija Otrok in družina je po veliki zaslugi takratne predsednice ZPMS Viktorije Potočnik postala medij naše organizacije in jo je na novo utemeljila ter postavila v širši družbeni prostor, omenjeno vlogo pa je revija opravila več kot odlično.

Večji izziv je revija predstavljala z vidika produkcije, saj je ZPMS v letu 1997 z izdajanjem začela brez zagotovljenih zagonskih in obratnih sredstev, kar je predstavljalo izjemno tveganje, ki ga je strokovna služba ZPMS obvladovala pod vodstvom generalne sekretarke Anite Albreht z nadpovprečnimi napori in velikim navdušenjem. Kot odziv na pojavnih konkurenčnih revij na tržišču je bilo nujno posodobiti zunanjo podobo in prelom revije, iz črno-belega tiska preiti na barvni tisk, predvsem pa je bila v ospredju skrb za najvišjo strokovno raven vsebin. Trženje je zahtevalo širitev z naročniškega tudi na prodajni trg. Celotno produkcijsko verigo je vodila strokovna služba, uredništvo revije pa razširjen uredniški odbor. V tako negotovih pogojih je bila pomoč Danice Simšič, ki je

prevzela delo urednice prvih števil, izjemno dragocena, nekaj števil revije je izšlo z uredništvom Tamare Doneve, vse od leta 1998 dalje pa je bila odgovorna urednica revije Mojca Filipič.

Prenovljena in posodobljena vsebinska zasnova je poleg strokovnih prispevkov ponujala vsebine dela ZPMS in njenih društev, bila pa je tudi pobudnica humanitarnih akcij, med katerimi so izstopali Pomežik soncu - omogočimo počitnice vsem otrokom, oddaja Zoom in drugi humanitarni programi. Med pomembne dosežke velja zapisati tudi televizijsko oddajo za mlade Enajsta šola, ki je nastala na pobudo in v sodelovanju z revijo in ZPMS in se na Televiziji Slovenija predvaja še danes.

Naslovnica revije Otrok in družina, marec 1998

V času urednikovanja Mojce Filipič je revija postala tudi bolj interaktivna, spodbujala je dobre odnose in povezovanje šolskih strokovnjakov (akcija Naj ravnatelj/Naj ravnateljica) in bila še naprej medij, kjer so učitelji in drugi strokovni delavci lahko objavljali svoje prispevke in predstavljali svoje delo.

Vsebina revije je bila strukturirana glede na ciljne skupine bralk in bralcev, ki so dobile zanimive podnaslove: Kje se skriva zdravje; Novo življenje; Starost 0; Mali veliki mož, Mala velika miss; Rad-a imam šolo; Mladi; V zavetju družine; To in ono: knjižna kuhinja, potopisi in reportaže, Recepti, Križanke, Pogovori z znanimi osebami...

Ob tem pa ne pozabimo na prilogo za otroke, ki se je najprej imenovala Pozdravljeni otroci, nato pa Palčki in Palčice. Tako da je revija vsak mesec v številne družine in strokovne kroge prinesla veliko poučnega in strokovnega branja, pa tudi zabavnih vsebin za najmlajše.

Revija je v letu 2001 prešla v izdajanje pri Prešernovi družbi.

Irena Morel:

VLOGA ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE NA PODROČJU PREDŠOLSKE VZGOJE IN SODELOVANJA S STARŠI

Po drugi svetovni vojni so zaradi naglega ekonomskega in tehnološkega razvoja, urbanizacije in migracije delovne sile nastale velike spremembe v načinu življenja: vezi med generacijami so se trgale, večala se je zaposlenost obeh staršev, naraslo je število rojstev. Pojavile so se velike potrebe po varstvu otrok, možnosti za organizirano varstvo otrok pa je bilo malo. V tem obdobju je bila ustanovljena posebna interesna nevladna družbena organizacija Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS), katere namen je bila skrb za otroka in družino, za to, da imajo vsi otroci enake možnosti za razvoj, vzgojo in izobraževanje. ZPMS je na vseh ravneh, od krajevnih skupnosti in občine do republiške zveze povezovala posamezne strokovnjake, vzgojitelje, učitelje in starše, ki so svoje znanje, hotenje in prosti čas zavestno namenjali skrbi za otroka in družino. Poleg prostovoljnosti je bila značilnost organizacije tudi v združevanju stroke in predstavnikov oblasti pri tem, da bi otrokom ustvariti boljše pogoje za njihov celovit razvoj.

Pregled dejavnosti ZPMS obsega predvsem obdobje več kot petnajstih let v osemdesetih in devetdesetih letih, ko sem bila dejavno vključena v delo ZPMS.

Predšolska vzgoja in varstvo otrok

Znotraj ZPMS sta kmalu po ustanovitvi začela delovati Svet za predšolsko vzgojo in varstvo družine ter Svet za sodelovanje s starši, ki sta obravnavala področje otrok in družine. Njuna vloga je bila priprava programov, usmeritev, gradiv in navodil, spodbujanje dejavnosti pri občinskih zvezah ter usposabljanje kadrov za neposredno delo z otroki in starši. Svet pri republiški zvezi je svojo dejavnost usklajeval in se povezoval s strokovnimi ustanovami in z družbenimi organizacijami (npr. Filozofska fakulteta, Pedagoški inštitut, Zavod RS za šolstvo, Partizan Slovenije, Zveza kulturnih organizacij). Občinske zveze pa so v občinah in krajevnih skupnostih organizirale dejavnosti za otroke, ki so jih vodili prostovoljci, predvsem pedagoški delavci.

Osnovna dejavnost ZPM na področju predšolske vzgoje je bila usmerjena v pospeševanje organiziranih oblik vzgoje in varstva za čim več otrok ter pridono-

bivanje in usposabljanje prostovoljcev za delo z njimi. Število vzgojno-varstvenih organizacij (VVO) je bilo namreč majhno, tako da je bilo v 70. letih prejšnjega stoletja v VVO vključenih le 23 odstotkov vseh predšolskih otrok. Cilj prizadevanj ZPM je bil, da je v organizirano dnevno varstvo vključenih čim več otrok, da imajo vsi otroci enake možnosti ob vstopu v šolo in boljše pogoje za celovit razvoj. Mnoge raziskave s področja pedagogike in psihologije so namreč govorile o pomenu predšolskega obdobja na otrokov razvoj in opozarjale, da dobra predšolska vzgoja zagotavlja lažji prehod otrok v osnovno šolo. Z vključevanjem otrok v vzgojne dejavnosti pa se zmanjšajo razlike med otroki, ki izhajajo iz različnih socialno-kulturnih okolij.

Znotraj Zveze prijateljev mladine so se tako oblikovali novi vzgojni programi za predšolske otroke, ki niso bili vključeni v organizirano dnevno varstvo. Občinske zveze in društva so v skladu s prostorskimi, kadrovskimi in denarnimi možnostmi pripravljali različne dejavnosti za otroke in starše, ki so izhajale iz potreb v določenem okolju. Evidentirali so otroke, ki niso v dnevnem varstvu ter zanje, same ali v sodelovanju z drugimi organizacijami, pripravljali številne stalne dejavnosti (ure pravljič, cicibanove urice, lutkovne in glasbene predstave) ali občasne vzgojne programe: športno značko, tekmovalne dejavnosti, igre na otroških igriščih. ZPM je bila večinoma pobudnica, usklajevalka in organizatorica dejavnosti, izvajalci pa so bili prostovoljci, predvsem pedagoški delavci. V večjih mestih, kjer je bilo v vrtcih premalo prostih mest, so občinske zveze začele iskati in evidentirati varstvene družine za dnevno varstvo otrok ter usposablјati zasebne varuhinje otrok na domu.

Mnoge dejavnosti, ki so danes že institucionalizirane, so se rodile pri ZPM in so danes del vzgojno-izobraževalnega sistema. ZPM je imela pomembno vlogo pri nastanku, izvajanju in uresničevanju celoletne priprave otrok na šolo (male šole) in 80-urnega vzgojnega programa za petletne otroke, ki niso vključeni v VVO. S krepitvijo vloge VVO so ti programi postali sestavni del programov VVO. V krajih, kjer ni bilo vrtcev, pa so zveze in društva prijateljev mladine nadaljevali z izvajanjem izveninstitucionalnih programov (cicibanove urice, ure pravljič, 80-urni program, varstvene družine), z osveščanjem staršev o pomenu predšolske vzgoje in s pridobivanjem prostorov in kadrov za izvajanje vzgojnih programov za otroke, ki niso vključeni v VVO.

Poleg stalnih dejavnosti, ki so potekale vse leto, so zveze in društva izvajali tudi občasne, priložnostne dejavnosti za otroke, na primer ob pustovanju, tednu otroka in novem letu.

Teden otroka

Obleževanju svetovnega dneva otroka je ZPM namenila ves prvi teden v oktobru. Ta dan sta določili Mednarodna unija za zaščito otrok in organizacija Unicef, da

Teden otroka 1954

bi spomnili narode sveta na njihovo odgovornost do otrok v skladu z Deklaracijo o pravicah otrok, ki jo je 20. novembra 1959 sprejela Generalna skupščina Združenih narodov. Unicef je tako vsako leto razglasil temo (moto) mednarodnega dneva otroka. ZPMS je nato predlagala vsebine, ki so bile rdeča nit vseh dejavnosti ob tednu otroka. Osnovni namen vsakoletnega tedna otroka je bil opozoriti na potrebe otroka in družine.

Novoletna praznovanja

Mnoge dejavnosti za otroke so potekale v pričakovanju novega leta. ZPM je bila pobudnica novoletnih prireditev za otroke, saj te pomenijo zanje posebno doživetje. Prizadevala si je, da bi bili ob novem letu vsi otroci deležni kolikor mogoče enotne družbene skrbi.

Organizatorji prireditev so bili mnogi, vendar je bila ZPM pobudnica za njihovo usklajeno delovanje. Sodelovanje različnih ustanov pri pripravi programa novoletnih prireditev je pomembno predvsem zato, da otroci niso prikrajšani za čustveno doživljanje novoletnih prazničnih dni in da zaradi obdaritve ne tekajo iz ene organizacije v drugo. V osemdesetih letih so tako v več kot polovici slovenskih občin delovali odbori za novoletna praznovanja pri občinskih ZPM, ki so združevali predstavnike šol, vrtcev, kulturnih društev, občinskih sindikalnih svetov, občinskih konferenc socialistične zveze delovnega ljudstva (OK SZDL) ter organizacij združenega dela. Ti odbori so pripravili program, zbrali sredstva in v občini ter krajevni skupnosti izvedli kulturne prireditve ter obdaritev otrok z obiskom dedka Mraza. Za obdaritev otrok je ZPMS pripravila izbor dobrih igrac in v sodelovanju s Pionirsko knjižnico v Ljubljani priporočljiv seznam dobrih knjig. Osnovna usmeritev ZPMS je bila, da je poudarek novoletnih praznovanj na vsebini in notranjem doživljanju sporočil, ki jih prinaša novo leto, ter da so kulturne prireditve (lutkovna igrlica, glasbena prireditve, risanke) brezplačne, kakovostne in primerne otrokovi starosti. ZPMS se je zavzemala, da ima oseba, ki predstavlja pravljični lik dedka Mraza smisel in čut za komunikacijo z otroki. Zunanja podoba dedka Mraza pa naj izhaja iz upodobitve akademskega slikarja Maksima Gasparija.

V začetku devetdesetih let so družbene spremembe pripeljale do vprašanja ukinitve pravljičnega lika dedka Mraza, saj naj bi izhajal iz socialističnih časov. ZPMS se je zavzemala, naj organizatorji prireditev omogočijo vsem otrokom veselo pravljično doživljanje prazničnih novoletnih dni ne glede na njihovo versko ali nacionalno pripadnost. Poudarek naj bo na kakovosti in pravljični vsebini prireditev ter na otroškem doživljanju vseh treh dobrih mož: Miklavža, Božička in

dedka Mraza. Lik dedka Mraza se je vse do danes ohranil, saj so ga starši in otroci sprejeli kot pravično osebo, ki otroke razveseli ob novem letu.

Prizadevanja za dobro igračo

Najznačilnejša in temeljna dejavnost predšolskih otrok je igra, nepogrešljiv spremljevalec otrokove igre pa je igrača. Zaradi pomena igre na otrokov psiho-fizični razvoj strokovnjaki poudarjajo tudi velik pomen igrače kot vzgojnega sredstva v igri. Prva družbeno organizirana prizadevanja za dobro igračo pri nas zasledimo po letu 1950, ko so strokovnjaki in ustanove, združeni pri ZPMS, začeli s prizadevanji za dobro igračo, priznано kot učilo in vzgojno sredstvo. Prizadevanja so dosegla vrhunec leta 1976, ko je bila na pobudo ZPMS pri Zvezni organizaciji za vzgojo in skrb za otroke Jugoslavije ustanovljena jugoslovanska žirija za ocenjevanje igrač. Sprejet je bil tudi pravilnik, po katerem prejmejo pozitivno ocenjene igrače znak kakovosti »Žiri Sadeyu«, ki kupcu zagotavlja nakup dobre

Iz publikacije Igra in igrače, 1981

igrače. Osnovni namen zvezne akcije je bil, da bi pozitivno ocenjene igrače dobile status učila in bile oproščene 28,9 odstotnega prometnega davka. Znak kakovosti »Žiri Sadeyu« je prejela le igrača lego, saj je zvezna akcija kmalu zatem zamrla. Sekcija za igrače pri ZPMS je nadaljevala z različnimi dejavnostmi za uveljavitev

dobrih igrač, med katere sodi tudi osveščanje javnosti o pomenu igre in igrač z objavo strokovnih člankov, izdajo publikacij, organizacijo predavanj in razstav, pripravo televizijskih oddaj in podobno, da bi bile otrokom dostopne dobre igrače, ki so varne, estetsko oblikovane, primerne otrokovi starosti in njegovim psihofizičnim sposobnostim. Tako je ZPMS dosegla, da je bila v začetku leta 1981 v paket za novorojenca vključena tudi dobra igrača – ropotuljica proizvajalca Ciciban iz Mirna pri Novi Gorici.

Vsa leta si je ZPMS prizadevala za oprostitev prometnega davka za dobro igračo, priznано kot učilo. Šele leta 1991, ko je slovenska skupščina sprejela nov Zakon o davku od prometa proizvodov in storitev, so bile na pobudo ZPMS dobre igrače uvrščene med izdelke, za katere se plačuje najnižji, 5-odstotni davek. S tem so bile dobre igrače izenačene s šolskimi potrebščinami. Dobra in otrokovi starosti primer-na igrača je namreč za otrokov razvoj prav tako nujna, kot so šolske potrebščine za šolarja.

Delovanje in pobude ZPMS na področju skrbi za dobro igračo so spodbudile Skupnost otoškega varstva Slovenije, da je leta 1984 ustanovila komisijo za oceno igrač in zagotovila sredstva za njeno nemoteno delo. V komisiji je sodelovala tudi predstavnica ZPMS. Pravilnik za delo komisije za delo igrač je bil usklajen s pravilnikom jugoslovanske žirije. Komisija je podeljevala znak »dobra igrača« tistim igračam, ki so bile pozitivno ocenjene z zdravstveno-higienskega, tehnološkega in psiho-pedagoškega vidika.

Urejena otroška igrišča, varna igrala

Dejavnosti za otroke, ki niso bili vključeni v dnevno varstvo, so potekale tudi na prostem. Urejena otroška igrišča so bila le ob vrtcih in šolah, igrišč odprtega tipa v stanovanjskih naseljih in krajevnih skupnostih pa je bilo malo. Zato je ZPMS sprožila vrsto dejavnosti za urejanje prostorov za igro otrok in za boljšo opremljenost igrišč. Sekcija za otroška igrišča pri ZPMS je pripravila gradivo o izvajanju prostovoljnih dejavnosti na igriščih, o ureditvi, vzdrževanju in opremljenosti igrišč, s poudarkom na varnih igralih. Hkrati je ZPM začela usposabljati prostovoljce za delo z otroki na igriščih, tako da je zanje pripravljala predavanja in navodila, kako načrtovati in pripraviti delo z otroki ter katere so primerne metode dela na prostem. Dejavnosti niso bile usmerjene le v delo s predšolskimi otroki, pač pa tudi v animacijo šolarjev. Glede na to, da je otrokov prosti čas med počitnicami pogosto neizkoriščen, je bila ZPM pobudnica, da bi otrokovo dejavnost med počitnicami organizirano usmerili in uvedli obvezno počitniško prakso za dijake in študente pedagoških smeri. S prakso bi razširili oblike dela z otroki in vključili študente v delo z otroki na prostem.

Kot članica Mednarodnega združenja za pravico otrok do igre (IPA), je ZPMS avgusta 1984 v Ljubljani organizirala mednarodni kongres o pomenu igre za

celoten otrokov razvoj in o ustvarjalni uporabi prostega časa otrok in mladine ter o vlogi prostovoljcev za izvajanje vzgojnih dejavnosti z otroki na igriščih. Kongresa se je udeležilo 169 predstavnikov iz 29 držav z vsega sveta.

Usposabljanje in osveščanje staršev ter javnosti

Vzporedno z drugimi dejavnostmi in prizadevanji je ZPMS ves čas skrbela za osveščanje javnosti in usposabljanje staršev ter drugih za delo z otroki. V ta namen so bila organizirana strokovna srečanja, predavanja za starše, posveti, razstave dobrih igrač in knjig itn. V reviji *Otrok in družina* in drugih revijah za starše je bilo na to temo objavljenih veliko strokovnih člankov.

Z namenom osveščanja in v pomoč pri delu s predšolskimi otroki je ZPMS izdala veliko publikacij in priročnikov za starše in pedagoške delavce (zbirka priročnikov *Cicibanove urice*, zbirka *Družina in vzgoja*, knjiga *Otroška igrišča*, zloženka *Igrače, igrače, igrače*). Na pobudo ZPMS so mladoporočenci ob sklenitvi zakonske zveze prejeli knjižico *Najino skupno življenje*, knjiga *Naš malček* pa je postala

Zloženka *Igrače, igrače, igrače*, 1981

Publikacija *Igra in igrače*, 1981

Prav tako so se na pobudo ZPMS na televiziji in radiu zvrstile različne oddaje, ki so na poljudnoznanstven način obravnavale vprašanja otrokovih igrač in igre, pomen družine in predšolskega obdobja.

Vsa leta se je ZPMS tudi vključevala v razprave in sodelovala pri oblikovanju dokumentov in zakonodaje s področja vzgoje in izobraževanja.

Zveza družin, klubi staršev

Konec osemdesetih let je prišlo do splošne družbeno-ekonomske krize, povečanja življenjskih stroškov in večje brezposelnosti; socialna varnost družin je bila majhna. Ob tem je prišlo tudi do številnih družbenih in političnih sprememb ter pluralizma interesov. V tem času se je vse bolj začela odražati želja posameznikov, staršev in družin po dejanskem odločanju o lastni usodi. Zmanjšano zaupanje do strogo profesionalnih in institucionalnih storitev, želja po soodločanju o zadevah, ki vplivajo na življenje otrok in družin, in zavedanje o obstoju praznega prostora, ki je nastal v civilni družbi, so tri temeljne predpostavke, ki so botrovale nastanku Zveze družin pri ZPMS. Tako je bil maja 1991 ustanovljen Odbor Zveze družin, ki je predstavljal novo vsebino dela občinskih in republiške ZPM. Osnovni namen Zveze družin je omogočati izražanje interesov družine pa tudi zastopanje teh interesov na način, da opozarja ustrezne organe in institucije ter jim daje pobude za rešitev vprašanj, ki zadevajo otroka in družino. Tako je Odbor Zveze družin kot nevladna nestrankarska organizacija z različnimi oblikami delovanja (kot skupina pritiska, kot del javnega mnenja, itn.) v začetku devetdesetih let vplival na nastajajočo zakonodajo in uresničil ali podprl naslednje dejavnosti:

- pri obravnavi osnutka Ustave RS so bile upoštevane pripombe, da je v Ustavo RS vključen poseben, 56. člen o otrokovih pravicah;
- pri obravnavi Zakona o državni upravi je bila sprejeta pobuda, da se skrb za otroka in družino obravnava celovito znotraj samostojnega ministrstva. Tako je bilo ustanovljeno Ministrstvo za zdravstvo, družino in socialno varstvo;
- potem, ko je v osnutku Zakona o organiziranju in financiranju vzgoje in izobraževanja izpadla opredelitev sveta staršev, kar bi dejansko pomenilo njegovo ukinitve, je Zveza družin dosegla, da je delo sveta staršev v vzgojno-izobraževalnem procesu v Zakonu o organiziranju in financiranju vzgoje in izobraževanja posebej opredeljeno;
- upoštevana je bila predlagana sprememba Zakona o posebnem prometnem davku, da med proizvode, ki so oproščeni prometnega davka sodijo otroška obutev do številke 36 in obleka do številke 16. Ni pa bil upoštevan predlog, da med proizvode, ki so oproščeni prometnega davka, sodijo tudi šolske potrebščine in dobre igrače;
- sprejet je bil predlog, da se v Zakonu o davku od prometa med proizvode, za katere se plačuje 5-odstotni davek, vključijo dobre igrače.

Poleg naštetega se je Zveza družin zavzemala za univerzalni otroški dodatek, za to, da bi interese družine v skupščini zastopal njen pooblaščenec, posredovala je pobudo za brezplačno prehrano šoloobveznih otrok. Naloga zvez družin in klubov staršev, ki v občinah povezujejo starše in otroke ne glede na njihovo strankarsko pripadnost, je tudi priprava družabnih srečanj, izletov, praznovanj, izobraževalnih in svetovalnih dejavnosti.

Sklepne misli

Ponosni smo lahko, da je bila ZPM pobudnica in nosilka različnih dejavnosti za dobro otrok in družine. Nekatere dejavnosti, ki jih je ZPMS razvila v preteklosti, so se institucionalizirale (npr. priprava na šolo – mala šola), druge pa so postale stalna praksa tudi drugih organizacij, ki delajo v dobro otrok in družine (npr. novoletna praznovanja in prireditve, šole za starše, dejavnosti ob tednu otroka, ocenjevanje igrač).

Velik pomen zveze in društev je bil tudi v osveščanju javnosti o pomenu družine in predšolskega obdobja za zdrav otrokov razvoj. V ta namen so pripravljali različna predavanja, posvete in publikacije za starše, vzgojitelje in učitelje.

V vseh letih je pri snovanju in izvajanju dejavnosti sodelovalo veliko strokovnjakov, učiteljev, vzgojiteljev in staršev. Njihovo sodelovanje in vključevanje v dejavnosti za otroke in z njimi je izjemnega pomena za razvoj organizacije. Težko je naštet vse sodelavce in prostovoljce, ki so sodelovali pri skupnih prizadevanjih v dobro otroka in družine, saj jih je bilo veliko, od strokovnjakov z različnih področij in predstavnikov oblasti do pedagoških delavcev in staršev. Našteli bomo le tiste, ki so dolga leta sodelovali pri razvoju programov ZPM v dobro otroka in družine. To so: dr. Andreja Črnak Meglič, dr. Ana Kranjc, Azra Kristančič, dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič, Irena Levičnik, dr. Katja Boh, dr. Ljubica Marjanovič Umek, dr. Ludvik Horvat, mag. Maja Kersnik Bergant, Marja Stojin, dr. Milica Bergant, dr. Stanka Kranjc-Simoneti, Slavica Pogačnik Toličič, dr. Tatjana Vonta in Željko Cigler.

V svoji šestdesetletni dejavnosti so se programi in vloga društev in zvez prijateljev mladine prilagajali potrebam in stanju v družbi. Pogosto je bilo treba zaradi kadrovskih in finančnih težav iskati drugačne oblike dela. In vendar je ZPMS z dobro voljo prostovoljcev in svojih zaposlenih uspela ostati nekakšna vest družbe; opozarjala je, da je vlaganje v otrokov razvoj nekaj, kar se povrne, in sicer z zavestjo, da so otroci nosilci razvoja slovenske družbe v prihodnje.

Literatura in viri

Horvat, Ludvik in Irena Gržanič Morel (1981): Ocena akcije za dobro igračku. *Predšolsko dete* 4/1981. Beograd.

Morel, Irena (1981): Vloga občinskih ZPM in DPM pri organiziranju dejavnosti za predšolske otroke. *Glasilo DPM, maj 1981*. 18–19.

Horvat, Ludvik (1981): Društva prijateljev mladine in občinske zveze v skrbi za otrokovo igro in igrače. *Glasilo DPM, oktober 1981*. 12–13.

- Morel, Irena (1982): O delu svetov za predšolsko vzgojo pri občinskih Zvezah prijateljev mladine. *Glasilo DPM, junij 1982*. 10–11.
- Morel, Irena (1983): Družina potrebuje širšo družbeno pomoč. *Prosvetni delavec 15/1983*. 3.
- Morel, Irena (1985): Izberimo primerne igrače. *Otrok in družina 10/1985*. 16.
- Morel, Irena (1985): Usmeritve in možnosti za boljši razvoj otrok v SRS v obdobju 1986-1990. *Glasilo DPM, december 1986*. 6-7.
- Morel, Irena (1986): Ocena novoletnih praznovanj otrok v letu 1985. *Glasilo DPM 1/1986*. 23–26.
- Morel, Irena (1986): Prizadevanja za dobro igračo. *Glasilo DPM, 1/1986*. 28–29.
- Morel, Irena (1986): Ocena stanja otroških igrišč. *Glasilo DPM, junij 1986*. 7.
- Morel, Irena (1988): Vzgojne dejavnosti za otroke pri nas. *Glasilo DPM, 4–5/1988*. 6–7.
- Morel, Irena (1992): Zveza družin kot interesno združenje otrok in staršev. *Otrok in družina, 2/1992*. 16.
- Morel, Irena in Maja Kersnik-Bergant (1993): O delu Odbora zveze družin. *Otrok in družina, 6/1993*. 8–9.

Majda Struc:

HUMANITARNOST V ZPMS

Zveza prijateljev mladine (dalje ZPMS) je bila že ustanovljena v znamenju humanitarnosti, saj je organizacija, katere osnovna dejavnost je namenjena izboljšanju življenjskih razmer vseh otrok. Še pred ratifikacijo Konvencije o otrokovih pravicah v Sloveniji, je ZPMS odprla tudi široko področje uresničevanja otrokovih pravic in paleto humanitarnih programov. Zaradi svoje dejavnosti je ZPMS pridobila status organizacije v javnem interesu, od leta 2005 ima po Zakonu o humanitarnih organizacijah (Ur. l. RS št. 98/2003) status humanitarne organizacije.¹ Čeprav v tem prispevku opisujemo le nekaj programov oziroma akcij, pa lahko brez zadrege trdimo, da je s humanitarnostjo nekako prežeta vsa dejavnost ZPMS in članic njene mreže.

V prvih letih po drugi svetovni vojni, ko je država na novih ideoloških, političnih in ekonomskih načelih šele nastajala, so bila mnoga področja, ki so danes v strukturi državnega sistema skrbi za življenje in razvoj otrok povsem samoumevna, prepuščena prostovoljni dejavnosti.

Čeprav se številnim programom in prostovoljnim aktivnostim takrat ni reklo »humanitarni«, pa jih v skladu z veljavno zakonsko definicijo humanitarne dejavnosti lahko štejemo mednje. *»Društvo rešuje vprašanje zanemarjenih otrok, prevzelo je skrb za šolske kuhinje, za otroška igrišča, pregled filmov, skrb za izboljšanje šolskih prostorov ter mnogo drugih nalog, ki so povezane z vzgojo mladine ter s prizadevanjem za njeno zdravo rast«* lahko preberemo v časopisnem prispevku² z letne skupščine Društva prijateljev mladine Maribor in dalje:

¹ Zakon o humanitarnih organizacijah (ZHO), Ur. l. RS, št. 98/2003: »Kot humanitarna dejavnost na področjih socialnega in zdravstvenega varstva se šteje dejavnost za doseganje plemenitih človekoljubnih ciljev (v nadaljnjem besedilu: humanitarna dejavnost), ki jih izvajajo humanitarne organizacije v obliki programov in storitev v neposredno korist posameznikov in so namenjeni zlasti: reševanju ogroženih ljudi in življenj, lajšanju socialnih in psihosocialnih stisk in težav, izboljšanju socialnega položaja, krepitvi zdravja, preprečevanju poslabšanja socialnega položaja, preprečevanju poslabšanja zdravstvenega stanja oseb s kronično boleznijo, ustvarjanju možnosti za čim bolj kakovostno in samostojno življenje oseb s kronično boleznijo.«

² Slovenski poročevalec, 1. marec 1953, Pravilna vzgoja mladine naj bo naša glavna skrb.

»Skupščina je ugotovila, da je v okviru društva prijateljev mladine potreben tudi centralni fond, kamor se bodo stekali dohodki prireditelj in prispevki podjetij. S takšnim zbiranjem sredstev bo odpravljeno prosjačenje šol podjetjem, ki zaradi številnosti takšne prošnje odlagajo neprebrane.«

Skrb za mlečne kuhinje, ustanove ...

Na terenu je bila pomembna prostovoljna dejavnost ustanavljanje **mlečnih kuhinj** v šolah, saj so recimo z raziskavo ugotovili, da na ptujskem (predvsem haloškem) območju uživa mleko le tretjina otrok, mnogo več pa jih že za zajtrk pije alkohol – jabolčnik, šmarnico ali celo žgane pijače. Žganci, zaliti s šmarnico, so bili zajtrk otrokom že v prvih razredih osnovne šole. Marija Medved, upokojena učiteljica, Maribor – okolica: *»Aktivistke DPM smo zjutraj, ko smo šle v službo, še pobrale mleko pri kmetih in ga odnesle v šolo, kjer ga je kuharica prekuhala, in mnogokrat je bilo to vse, kar so otroci dobili za malico. Kasneje smo v jeseni pri kmetih zbirale ozimnico, predvsem krompir, zelje, korenje, tudi jabolka in še kaj; nekaj smo pridelali tudi na šolskem vrtu.«* Leta 1954 je dr. Vilma Bebler dejala: *»Imamo 300 šolskih mlečnih kuhinj, v katerih se hrani približno 50.000 otrok, v šolah pa jih je 200.000«*.³

V letu 1955 so DPM veliko prispevala za skrb za socialno in moralno ogroženo mladino, razvijanje mreže za reševanje težkih problemov v zvezi z **ogroženimi družinami**. S tem so pomagala Odborom za varstvo matere in otroka. *»V letu 1955 so DPM veliko prispevala za skrb za socialno in moralno ogroženo mladino, razvijanje mreže za reševanje težkih problemov v zvezi z ogroženimi družinami.«* so zapisali v poročilu za to leto.

V 70. letih je pri ZPMS zelo uspešno delovala **Komisija za socialna vprašanja**, ki pa se je bolj kot s težavami posameznika, ukvarjala s sistemskimi rešitvami posameznega področja in tako je leta 1969 temeljito obravnavala analizo vzgojnih domov v Sloveniji.

Dodatne humanitarne aktivnosti pa so tekale tudi v **tednu otroka**. Okrajni odbori ZPM so ustanavljali posebne **odbore za teden otroka**, aktivnosti pa so bile zelo pestre in za razvoj različnih dejavnosti za otroke tudi zelo pomembne; recimo leta 1955 so v Slovenj Gradcu odprli šolsko polikliniko, v Mariboru pa dom za duševno zaostale otroke.

Večina humanitarnih dejavnosti iz prvih let delovanja ZPM in ZPMS je prerasla v ustanove (vzgojne posvetovalnice, vrtci, knjižnice,...) ali obvezne dejavnosti (šolske kuhinje, štipendije...).

³ Zapisnik o šolskih kuhinjah, 1954, arhiv ZPMS.

V okviru ZPMS je delovala tudi Pionirska organizacija in v njej je v 70. in 80. letih tekla množica humanitarnih programov **pionirske solidarnosti**, ki so jih izvajali v razredih, na šolah, na lokalni in tudi na nacionalni ravni.⁴ Humanitarnost in solidarnost sta bila pomembna stebra pionirske organizacije (dalje PO). PO je spodbujala otroke k pomoči sošolcem, ljudem v stiski v domačem kraju, ljudem, ki pomoč potrebujejo tudi zunaj meja Jugoslavije, zlasti v deželah največje revščine in ljudem, žrtvam imperialistična agresije. Tako so pionirji leta 1979 izvedli solidarnostno akcijo za otroke Južnoafriške republike in Palestine.

Humanitarna dejavnost odraslih članov ZPM je tekla na lokalni ravni – urejanje igrišč, pomoč ob nesrečah in boleznih.

Humanitarna dejavnost je dobila novo razsežnost v času jugoslovanskih vojn.

V obdobju 1992, 1993 so potekale tudi obsežne in zahtevne aktivnosti za **humanitarno pomoč beguncem**, zlasti otokom, ki so se zatekli v Slovenijo, ZPMS pa je organizirala tudi velike akcije zbiranja humanitarne pomoči zlasti za družine in otroke v Bosni in Hercegovini.⁵

Pomežik soncu, Hiša zavetja...⁶

Konec 90. let se je humanitarna dejavnost ZPMS znova razmahnila: s farmacevtsko družbo Lek kot partnerjem so začeli z akcijo **Pomežik soncu**, s katero so doslej peljali na povsem brezplačne počitnice že blizu 8.000 otrok. Leta 1998 je takratna sekretarka Anita Caruso (prej Albreht) predlagala Upravnemu odboru ZPMS zahteven in obenem tvegan koncept zbiranja sredstev z metodo direktnega marketinga preko nenaslavljenega pisma s položnico v vsa gospodinjstva v Sloveniji, ki pa je bil zaradi visoke stopnje tveganja prvič izveden šele v letu 1999. Zaradi velikih stroškov se je akcija kasneje omejila na pravne osebe in tiste individualne donatorje, ki jih doseže sporočilo in položnica, vložena v dnevne časopise. Doslej so v akciji zbrali 1.468.448,00 EUR.

Koncem tisočletja so se potrebe po humanitarni dejavnosti še povečevale, vse več je bilo ogroženih družin, vedno več pa tudi odkritih primerov ogroženih otrok in mladostnikov. Iz policijskih poročil izhaja, da je vedno več nasilja in spolnih zlorab otrok in da prihaja do težav, ko so potrebni ukrepi takojšnjega umika ogroženega otroka iz okolja. Ker v praksi ni bilo zagotovljenih dovolj kapacitet za tako specifične izven družinske namestitve otrok in mladostnikov, se odkrite zlorabe velikokrat niso mogle obravnavati celostno⁷ in ni bilo možno zagotoviti kakovostne pomoči v mreži varstva in zaščite ogroženih otrok. ZPMS se je odzvala tako, da je začela iskati nove rešitve; konkretne možnosti so se ponudile, ko je Mercator d.d. podaril organizaciji povsem nov in sodobno opremljen objekt v Grosupljem, v katerem danes Center za socialno delo izvaja program začasne in urgentne

⁴ Glej prispevek Zgodovina pionirske organizacije, str. 96.

⁵ Več glej Kronika, str. 11.

⁶ Več glej v prispevkih Hiša zavetja za otroke, str. 242 in Pomežik soncu, str. 238.

⁷ Od 1000 policiji prijavljenih primerov, jih je le kakšnih 10 bilo obravnavanih tudi na sodišču.

namestitve v glavnem mlajših otrok, ustanova pa nosi ime Palčica. Vsi prihodki, ki jih ZPMS pridobi na naslov Palčice, se zbirajo na posebnem računu in se tudi porabijo za ta program.

En klic do družine v stiski

Na pobudo TV voditelja in velikega humanista **Maria Galuniča**⁸ se je leta 1998 začelo dolgoletno **humanitarno sodelovanje** s TV Slovenija, ki je teklo v različnih oddajah: ZOOM, Mario, Spet doma, Tednik, Labirint, Sobotno popoldne... Omenjene akcije so vključevale tudi številne prostovoljce širom Slovenije, ki so bodisi dežurali pri telefonskih aparatih bodisi oblikovali ustrezne predloge za prejemnike pomoči in spremljali ustrezno porabo teh donacij. Med najbolj aktivnimi sta zagotovo predsednica Komisije za socialno-humanitarna vprašanja Anita Ogulin (ZPM Ljubljana Moste - Polje) in podpredsednica Jožica Mikić Horvat (DPM Maribor).

Zbiranje sredstev na humanitarni liniji 080 1220, kasneje 080 28 87, nato 090 93 30 93

Leto	Zbrano SIT, od leta 2007 EUR	Število otrok, ki so prejeli pomoč	Število družin
1998	1.320.000	46	15
1999	12.480.000	162	34
2000	16.834.000	175	42
2001	10.569.801	143	36
2002	12.140.000	151	38
2003	/	/	/
2004	22.577.628	108	27
2005	54.612.758	172	38
2006	63.141.500	168	34
2007 ⁹	375.499	196	51
2008	252.074	117	35
2009 ¹⁰	530.000	151	43
2010 ¹¹	669.313	165	47

⁸ Mario Galunič je od leta 2012 tudi častni član ZPMS.

⁹ Prvo leto sprejetja EUR.

¹⁰ Podatek velja za 33 oddaj Spet doma in po 18 oddaj Tednik in Labirinta.

¹¹ Podatek velja za 30 oddaj Spet doma in 16 oddaj Tednika.

Podajte nam roko, Vsi smo bili otroci, Dinersove počitnice, Z branjem čez ovire, Snežinka sočutja, BSH – počitnice...

Med humanitarnimi akcijami je izjemna tako po vsebini kot izvedbi akcija **NIVEA - Podajte nam roko**, ki jo vse od leta 2006 izvaja podjetje Beiersdorf d.d. Akcija je nekaj posebnega tudi z marketinškega vidika, saj podjetje namenja za vsak odtis roke, poslan po običajni in elektronski pošti 0,50 EUR v štipendijski sklad pri ZPMS. V letu 2012 so zbrali več kot 110.000 odtisov rok, kar pomeni, da je bil samo v tem letu sklad bogatejši za več kot 55.000 EUR.

Denar za povsem brezplačno letovanje pa so zagotovili tudi z drugimi humanitarnimi akcijami. Med najbolj obsežnimi je zagotovo bila **Vsi smo bili otroci**, v kateri je podjetje Pejo trading, d.o.o. na pobudo takratnega lastnika Edvina Pejovića omogočilo eno-tedensko letovanje 1.500 otrokom (vsako leto po 100 v zimskih počitnicah in 200 v letnih počitnicah). Akcija je tekla od leta 2003 do 2007 tudi v sodelovanju z Mercatorjem d.d., saj je bil za donacijo namenjen delež od prodaje določenih izdelkov.

V mesecu decembru 2007 je ZPMS, v sodelovanju z RTV Slovenija in podjetjem Promos d.o.o., izvedla akcijo **Odrpta srca**. Iz zbranih 274.000 EUR so v začetku leta 2008 pomagali 45 družinam.

Z branjem čez ovire je humanitarni projekt podjetja OMV, ki je omogočilo zanimive krompirjeve počitnice v Kranjski gori 250 otrokom. Med donatorji, ki so otrokom omogočili lepše počitniške dni so še Rotary club Ljubljana, Abanka, Deželna banka Slovenije, tudi podjetji Mobitel (več kot 200 otrokom) in Diners (190 otrokom), počitnice, ki jih je otrokom iz Savinjske doline omogočilo podjetje BHS iz Nazarij, pa tudi Šumi (»Šumijev vikend«) in z enodnevni izleti Zavarovalnice Grawe.

Zabava z Andrejem Šifrerjem (Vsi smo bili otroci, Zg. Gorje pri Bledu, 2006)

V letu 2007 in 2008 je na pobudo Rudija Urana iz Maribora potekala humanitarna akcija Otrokom Srebenice. Nekaj več kot 20.000 EUR so zbrali s prodajo umetniških slik in dobrodelnim koncertom, denar pa v Sarajevu izročili neposredno otrokom Srebenice.

Seveda pa so tu še številni donatorji, ki so s svojo dobroto mnogim družinam polepšali novoletne praznične dni, pomagali posameznim družinam in otrokom. Prav

vsakomur velja iskrena zahvala tako za denarni ali materialni prispevek kot za sporočilo ljudem, da v stiski vendarle niso sami.¹²

Zadnji večji akciji pred izdajo tega zbornika sta bili **Skupaj večji od neba** – za družine iz poplavljenih območij in **Siti besed – September 2013**, za brezplačno šolsko prehrano. Akciji v času nastajanja tega zbornika še potekata.

¹² Prostovoljci, ki smo dežurali na humanitarni liniji, smo nestrpno čakali in tekmovali, kdo bo dvignil slušalko, ko bo poklical **Gabrijel Brezovar** – ne le zato, ker je »padla« najvišja vsota, ampak predvsem zaradi toplega stika z darovalcem. Čeprav je poklical vsak teden in smo ga spoznali že, ko se je samo oglasil, se je vsakokrat skromno predstavil kot, da kliče prvič ... Tudi zaradi gospoda Gabrijela mi nikoli ni bilo zoprno potovati iz Maribora v Ljubljano v nedeljo popoldan na dežurstvo.

Jože Zupan:

BRALNA ZNAČKA IN SOŽITJE Z ZVEZO PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE

Slovenski narod je bolj kot mnogo večji narodi zaznamovan s knjigo. Vse življenje se je bilo treba potrjevati in morda nam je prav knjiga dala večjo samozavest. Že Brižinski spomeniki, napisani pred tisoč leti, so ustvarili našo razpoznavnost in nas uvrstili med enakovredne evropske narode. Primož Trubar je leta 1550 govorico slovenskega naroda povzdignil v knjižni jezik. Prešeren nam je dal vrhunsko poezijo evropske primerjave...

Takšne kulturne vrednote smo hoteli ob prehodu v novo tisočletje še posebej izpostaviti z Rastočo knjigo. To je naša samoraslost, naše prizadevanje za vrednost slovenske besede – tako prednikom kot prihodnjim rodovom. Predvsem pa je to tudi potreba po nenehni osebni rasti in hkrati želja, da bi vsak dan naredili kaj dobrega – tako zase kot za druge.

Naša rastoča knjiga pa je tudi Bralna značka, saj je ob številnih mentorjih kljub posameznim zastojem v nenehni rasti že več kot 50 let!

Res je bila prva spodbuda za Bralno značko porojena na Češkem – a tam je zamisel zamrla, pri nas pa je zajela ves slovenski prostor, zelo živo pa je prizadevanje tudi med zamejci in Slovenci po svetu. Bralna značka je med redkimi gibanji, ki je ponesla vrednote preteklosti v sedanjost in je usmerjena v prihodnost.

Podobno bi lahko rekli tudi za Zvezo prijateljev mladine Slovenije, ki se – prav tako ob številnih spodbujevalcih – približuje 60-letnici nastanka.

A povrnimo se k Bralni znački; kako se je začelo?

Če danes gledamo na prizadevanja, da bi s spodbujanjem branja pripomogli k vrednosti knjige, potem lahko rečemo, da se je Bralna značka rodila pod srečno zvezdo. Zasnovana je bila v času, ko samo domače branje ni bilo dovolj uspešno pri zbujanju ljubezni do knjig, predvsem pa je bilo pomanjkanje knjig za odraščajoči rod veliko. Za Bralno značko je bilo imenitno, ker se ni rodila z dekretom, kot so v tistem obdobju nastavljali učitelje, pač pa se je – podobno kot ljudska pesem – širila od ust do ust ter tako pridobivala nove spodbujevalce, ki se pri širjenju ljubezni do knjig niso držali togih pravil, pač pa je vsak dodal nekaj svojega – del srca.

Včasih se novo poraja v večjih kulturnih središčih – lahko pa zamisel zaživi čisto na obrobju naše male domovine. Bralni znački je zibelka stekla na Prevaljah, v kraju, ki je bil s knjigo – z Mohorjevo družbo – povezan že v preteklosti. Zaznamovan z dobrim namenom.

*Stanko Kotnik in Jože Zupan, Maribor
(ob 60-letnici Stanka Kotnika)*

Stanko Kotnik, profesor slovenščine na prevaljski šoli, je že dve leti pred rojstvom Bralne značke z literarnim krožkom skušal motivirati učence za poglobljeno branje kakovostnih knjig. Šele ko je vzniknila pobuda ob poročilu o podobnem gibanju na Češkem, je spoznal, da mora zamisel zastaviti na širših temeljih.

Tudi prof. Stanko Kotnik je po svoje imel srečo; rad se je vsake stvari poglobljeno lotil, nikoli ni bil do konca zadovoljen z rešitvijo. A ko je zamisel

zaupal svojemu ravnatelju, predmetnemu učitelju slovenščine in pisatelju Leopoldu Suhodolčanu, jo je ta z navdušenjem sprejel in skupaj sta iskala in našla rešitev. Zamisel o novih bralnih spodbudah sta razširila na slaviste koroških občin in pripomogla, da se je gibanje širilo, kot da bi se dvignila Matjaževa vojska izpod Pece. Prav zato sta oba zaslužna za rojstvo tega največjega kulturnega gibanja in zato tudi naša hvaležnost: Kotnikov strokovni duh je skušal vsa dogajanja ob zamisli s premislekom doreči, Leopold Suhodolčan pa je z odprtostjo do sočloveka, organizacijskimi sposobnostmi in tudi kot pisatelj zamisel spravil v življenje, potem pa na vsem slovenskem ozemlju – tudi v zamejstvu – širil novo obliko spodbujanja branja.

Posebno pri ljubiteljski dejavnosti – takšne značilnosti ima tudi Bralna značka – večkrat mislimo, da ni potrebno ničesar zapisati, da si bomo za vse življenje vse zapomnili. A na spomin se ni mogoče zmeraj zanesti, saj na dogajanja vsak gleda s svojimi očmi. Velja samo tisto, kar je bilo zapisano. Tako je bilo nekaj nejasnosti tudi okrog rojstnega dne Bralne značke; nekateri so želeli postaviti datum, ko se je misel utrnila, drugi tedaj, ko je bil sklep sprejet na sestanku slavistov – vendar v vsem gradivu to ni nikjer dokumentirano. Zato je najbolje, da ostanemo pri datumu, ki je vsem dobro znan: 21. maja 1961 je bila preizkušnja, ki se je 22. maja 1961 obrestovala s podelitvijo prvih bralnih značk. Ne pozabimo, da so bili prvi dobitniki značk z Osnovne šole Franja Goloba Prevalje – deset jih je bilo! – v vseh koroških občinah pa se jih je do konca tistega šolskega leta nabralo 119. Bralna značka ima torej rojstni dan 22. maja 1961. Spomin na 22. maj je povezan tudi s hvaležnostjo pobudnikoma – prof. Stanku Kotniku in pisatelju Leopoldu Suhodol-

čanu – ter vsem, ki so spodbudili mladi rod bralcev izpod Pece, da se je postopoma zdramila vsa Slovenija! Sprva je bilo mišljeno, da se bo gibanje povsod imenovalo Prežihova bralna značka, a se to ni uresničilo. Zato pa bo za vse čase, za ves zgodovinski spomin Prežihova bralna značka ostala prva!

Ob razvijanju plemenite kulturne akcije smo obema pobudnikoma lahko hvaležni tudi zato, ker sta svoja dognanja v pisni obliki sporočala tudi drugim – ne samo v Koroškem fužinarju, pač pa v tedanjem Prosvetnem delavcu, pozneje še v Glasilu DPM in tako ustvarila zanimanje, še preden je prišlo do prvih sadov. Predvsem pa nikoli nista izpustila priložnosti, da ne bi svojih spoznanj v živo posredovala vsem, ki jih je nov način motivacije za knjigo vznemirjal, če že ne zanimal. Morda je najlepši dokaz Bevkova bralna značka, ki so jo prvič podelili le dve leti po Prežihovi znački – 25. maja 1963. Nastala je ob spodbudi Prežihove bralne značke – hkrati pa je pobudnik Bevkove bralne značke Ivan Bizjak, tedanji pedagoški svetovalec, mislil tudi z lastno glavo in nehotе pripomogel, da se je čez leta rodilo toliko različnih bralnih značk. Po Bizjakovi zaslugi se je težišče branja še posebej preneslo na sodobno mladinsko književnost, Ivan Bizjak pa je tudi avtor prvega strokovnega članka o Bralni znački; članek je izšel v Sodobni pedagogiki. Že 1963. leta je povezal snovalce Prežihove in Bevkove bralne značke v odbor, ki se mu je pridružila še največja založba za mladi rod - Mladinska knjiga. Odtlej poteka nenehno sodelovanje med različnimi deli naše domovine, ki vse do danes ni zamrlo! Vse dogajanje je tudi motiviralo snovalce, da se je ustanovila Zveza bralnih značk Slovenije in se je jedro povezovanja preneslo na Zvezo prijateljev mladine Slovenije. Ivan Bizjak pa je ob smrti pisatelja Franceta Bevka, zvestega obiskovalca podelitev bralnih značk – umrl je na svoj 80. rojstni dan – poskrbel še za drugi praznik Bralne značke: 17. september 1970 je kot dan zlatih knjig kasneje označil vsakoletni začetek branja za bralno značko.

Če se še tako skušamo ogibati naštevanju imen, zaslužnih za gibanje, ne moremo mimo četrtega stebra Bralne značke. To je prof. Petra Dobrila, tedaj zaposlena kot pedagoška svetovalka na Zavodu za šolstvo, enota Vič-Rudnik. Ta je kot slavistka postala pozorna na članke prof. Stanka Kotnika in Leopolda Suhodolčana ter si kmalu ogledala sklepno prireditev na Prevaljah. Hkrati je z vsem zanosom spodbujala razvoj bralnih značk v svoji enoti in še širše. Zato si je upravičeno priborila ime bab'ca Bralne značke. Prislunhila je željam najmlajših in uvedla Cicibanovo bralno značko – enotno za vso Slovenijo. V prvem razredu so bili cicibani »pripravniki«, v drugem razredu pa so značko lahko tudi osvojili. Še do današnjih dni je največ navdušenja za bralno značko prav na razredni stopnji – ali kakor bi danes rekli – v prvem triletju devetletne šole.

Prav je, da se ustavimo še ob izrazih tekmovanje za bralno značko in branje za bralno značko. Sprva smo uporabljali izraz tekmovanje; ko so nekateri očitali, da je ta primernejši za področje športa, smo utemeljevali, da gre za posebno tekmo-

vanje – tekmovanje s samim seboj – zmagovalec pa je vsak, ki je knjige prebral in v pogovoru z mentorjem dokazal, da prebrano razume. Ščasoma se je kljub vsemu vse bolj uveljavljal izraz branje za bralno značko. Toda tradicija naredi svoje: še vedno se dogaja, da se prijatelji sprašujejo: Ali si že tekmoval za bralno značko?!

Bralne značke so se širile kot gobe po dežju. Največja vrednost tega širjenja je bila v spoznanju, da se je zamisel širila s prijateljskim prepričevanjem, spodbujanjem in seznanjanjem. Ob tem so ogromno naredili pedagoški svetovalci v posameznih enotah, ki so si prizadevali, da bi bil bodočim mentorjem potek branja in spodbujanja že v izhodišču jasen.

Gibanje je že zelo zgodaj sprejela v svoje okrilje Zveza prijateljev mladine Slovenije z občinskimi zvezami. S tem je bilo še bolj poudarjeno, da je to dejavnost, ki teče zunaj pouka; tekmovalcem/bralcem niso pravili učenci, pač pa cicibani, pionirji in mladinci – nazivi so se do danes ohranili v knjižnici - označujejo, za katero stopnjo je primerna kakšna knjiga. In še to je treba poudariti, da so mentorji dolga leta delali ljubiteljsko; plačilo so jim bili nasmejani obrazi številnih bralcev, ki so bili ponosni na osvojeno bralno značko.

Sedež odbora, ki je bil sprva na Mladinski knjigi, se je prenesel na ZPMS, ko je bila njena predsednica prav prof. Petra Dobrila; tako je na enem mestu združila dejavnosti, ki sta bistveno prispevali k skrbi za mladi rod in posredno tudi za vrednote življenja.

Čas je, da se ozremo na rast bralnih značk:

Ob desetletnici prve podelitve je živela že dolga vrsta značk: Prežihovi in Bevkovi bralni znački so se v prvih petih letih pridružile še Cankarjeva, Jurčičeva, Levstikova, Prešernova, Finžgarjeva bralna značka, sledile so Seliškarjeva, Miklošičeva, Ingoličeva in Gregorčičeva bralna značka, prvo »petletko« pa je sklenila že omenjena Cicibanova bralna značka. Tudi naslednjih pet let je bilo gibanje v porastu: Kranjčeva bralna značka, Kosovelova, Kajuhova, Kettejeva bralna značka, Župančičeva, Vodnikova, Aškerčeva, bralna značka Frana Milčinskega, Golieva, Meškova ter Kersnikova in Tavčarjeva bralna značka, nato še bralna značka Ferenc Mora za manjšino v Prekmurju in družboslovna Kidričeva bralna značka. V prvem desetletju je bila »bera« kar 26 različnih bralnih značk!

Naslednje obdobje je prineslo manj novih značk; ob dvajsetletnici gibanja (leta 1980) smo izvedeli še za Grudnovo bralno značko, ki so jo podeljevali v Nabrežini pri Trstu. Proti koncu drugega desetletja se je gibanje množično razširilo v zamejstvo; najprej na Tržaško in Koroško, nato je zajelo še Goriško in Porabje, delno tudi Benečijo, začelo pa se je širiti tudi med otroke zdomcev.

Naj omenimo še, da je bilo širjenje v zamejstvu nekoliko drugačno kot v slovenskem prostoru. Na Tržaškem je bila najprej podeljena bralna značka Frana Milčin-

skega na Osnovni šoli Frana Milčinskega na Katinari decembra 1972, sledile so ji posamezne značke na posameznih šolah. V tistem času so se po pisateljih poimenovala številne šole; šoli z enakim imenom v zamejstvu in matični domovini pa sta velikokrat navezali stike – družila ju je tudi bralna značka z enakim imenom. Konec sedemdesetih let se je začel močnejši val s podeljevanjem Kosovelovih in Bevkovih značk in v naslednjih letih se je gibanje pod okriljem Zveze bralnih značk Slovenije razširilo na vso Tržaško. Na Koroškem je pobudnik Leopold Suhodolčan še dočakal prvo podelitev¹, medtem ko je na Tržaškem in Goriškem bralna značka množično zaživela šele po Suhodolčanovi smrti. Še kasneje se je to zgodilo v Porabju, čeprav so se tudi tu zametki kazali kar nekaj let prej, preden je prišlo do organiziranega sodelovanja.

Po dvajsetletnici širjenja lahko govorimo še o zadnjem »valu« značk. Že ob obletnici prezgodaj umrlega pisatelja in enega izmed dveh pobudnikov Leopolda Suhodolčana se je rodila Suhodolčanova bralna značka, ki je bila alternativna značka na Koroškem, sprejeli so jo tudi v različnih krajih Slovenije. V usmerjenem izobraževanju je za krajši čas zaživela bralna značka Bena Zupančiča, družboslovna Prušnikova značka pa je v določenem obdobju zajela kar precejšen del Slovenije. Ribičičeva bralna značka se je udomačila v drugem razredu osnovne šole, v želji po sodelovanju z nekdanjimi republikami Jugoslavije se je ob Pavčkovem prevodu pesmi Jovana Jovanovića Zmaja *Žaba bere časopis* rodila Zmajeva bralna značka, zdomci pa so spodbudili nastanek bralne značke Branke Jurca. Ob 400. obletnici Trubarjeve smrti je bila živa Trubarjeva bralna značka, krajše življenje so imele še Devova, Valvasorjeva in Domnova bralna značka, zadnja na Goriškem.

Če bi hoteli popolnoma potegniti črto pod vse bralne značke, bi morali omeniti še Moškričevo bralno značko, Ekološko bralno značko, bralno značko Mirka Kunčiča; zasledili smo tudi Potrčevo bralno značko na Ptuj. Vendar so nekatere od teh značk živele le krajše obdobje. Povsem samostojno pa živi Slomškova bralna značka, ki praviloma poteka pri veroučnih urah.

Ob tridesetletnici gibanja je bilo obdobje krize in sprememb. Nekateri so ob prehodu v samostojno domovino Slovenijo Bralno značko gledali kot preživelo obliko prejšnjega sistema, pa tudi zbiranje značk je izgubljalo svoj pomen. Vendar se dobro vedno ohrani. Pri Bralni znački je v tem času ob značkah (kasneje pa vedno bolj namesto značk) nastalo novo motivacijsko gradivo s sloganom *S knjigo v svet*. Razpoznavni znak gradiva je vse do danes ostal literarni junak Ostržek, ki se na svojem dolgem popotovanju tudi s pomočjo branja iz lesene lutke spremeni v pravega fanta. Ob Ostržku je najmlajše bralce k branju spodbujala cela vrsta slovenskih literarnih junakov, starejše pa ob priznanjih privlačna delovna gradiva z zabavnimi literarnimi spodbudami za razmislek in nadaljnje branje, celo ustvar-

¹ Leopold Suhodolčan: 1928-1980.

jalno pisanje ... Motivacijsko gradivo se še danes spreminja, posodablja, a v skladu s tradicijo zmeraj tako, da opozarja na slovensko ustvarjalnost za otroke in mladino in njene ustvarjalce.

Bralna značka se je v več kot petdesetih letih najbolj udomačila v osnovni šoli. Zanimivo je bilo, da so ponekod takoj začeli z bralno značko tudi v srednji šoli. Verjetno je v tem prednjačila Koroška, čeprav se je gibanje razširilo tudi v nekatere druge srednje šole – na primer v Stično. V tretjem desetletju je bilo čutiti, da bo Bralna značka močneje zajela srednješolce (takrat usmerjeno izobraževanje), a ljubezni do knjige se ne da dirigirati, treba jo je sprejeti tam, kjer so bralci skupaj z mentorji pripravljeni sprejeti izziv. Takšen izziv je npr. branje med odraslimi, ki se je v zadnjih nekaj letih zelo razširilo v knjižnicah po Sloveniji. Poti do branja je veliko – pot odkrije lahko le tisti, ki je že kdaj bil »okužen« s knjigo. Vsi, ki živimo z Bralno značko, lahko rečemo, da se Pavčkova misel: »Če ne bomo brali, nas bo pobralo«, ne bo nikoli uresničila. Kajti slovenska vztrajnost ima korenine v svoji tisočletni zgodovini, v najbolj prelomnih obdobjih našega življenja vedno znamo držati skupaj!

Še ena zanimivost: Če smo pričakovali, da bo slogan S knjigo v svet spodrinil Bralno značko, smo se krepko zmotili. Bralna značka, simbol za motiviranje branja, je živa kot v najlepših letih. Pa saj je Bralna značka vedno v najlepših letih! Ponosni smo, da je danes v gibanje po več kot 50 letih vključeno kar 74 odstotkov vseh osnovnošolcev.

Skrajni čas je, da se ustavimo tudi ob misli v naslovu: Bralna značka in sožitje z Zvezo prijateljev mladine. Že v izhodišču lahko rečemo, da sta se tako Bralna značka kot ZPMS polnili s sodelovanjem. Obe imata namreč izrazite elemente prostovoljnosti – gibanje Bralna značka ne bi toliko časa živelo, če se ne bi polnilo z armado inovativnih mentorjev; Zveza prijateljev mladine bi le ob peščici zaposlenih ljudi lahko samo sanjala, kaj vse bi lahko naredili za doraščajoče rodove. Tako pa lahko vsaka zase in skupaj gledata na bogate sadove prostovoljnega dela. Nobena druga organizacija ni v svojem programu zasnovala toliko različnih oblik pritočasnih dejavnosti za mladi rod – in marsikje ne bi bilo tako razgibanega branja, če ne bi bilo organizatorjev prav z Zveze prijateljev mladine ali njenih občinskih zvez, ki še vedno sestavljajo jedro sodelovanja. Res se je Zveza bralnih značk Slovenije pred leti osamosvojila in je nastalo Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS, a le-to je član Zveze prijateljev mladine Slovenije in sodelovanje v dobro mladega rodu vseskozi teče neprekinjeno. Zveza prijateljev mladine Slovenije in Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS besede spreminjata v dejanja.

Bralna značka nikoli ni samo motivirala za branje, pač pa je bila dejavnost vpeta v širše dogajanje na področju knjige.

Že uvodoma smo rekli, kakšno pomanjkanje knjig je bilo čutiti ob rojstvu gibanja

za dobro knjigo. Zagnani spodbujevalci branja pa so dosegli, da je prav zaradi Bralne značke nastalo kar nekaj novih knjižnih zbirk - od Moje knjižnice, Zlate knjige, Zlate knjige poezije do Zlate slikanice. Če so bili to predvsem založniški podvigi, pa se je v zadnjem desetletju v okviru Bralne značke razvila posebna zbirka Zlata bralka, zlati bralec. Gre za zbirko darilnih knjig, s katerimi Bralna značka motivira in nagraduje bralce: najzvestejše - devetošolce, ki so bili vsa leta vključeni v branje v osnovni šoli - in najmlajše - prvošolce oz. razrede prvošolcev, kot povabilo k branju.

Pravi preporod so v več kot petdesetletnem obdobju od rojstva Bralne značke doživele knjižnice. Če so bile sprva namenjene izposoji, so knjižničarji z različnimi oblikami dela pripomogli, da je knjižnica postala enakovreden del vzgojno-izobraževalnega sistema za področje knjige in branja. V tem sta z globino dela prav gotovo prednjačili prof. Martina Šircelj in dr. Marjana Kobe.

Zdaj vsako leto izide toliko del za otroke in mladino, da se mentor v tem številu komaj znajde. Smer za kvalitetna dela danes daje Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo pri MKL (prej Pionirska knjižnica) s priporočilnim seznamom del, mentorji pa pri izboru za branje upoštevajo tudi izbore, ki nastajajo ob podeljevanju nagrad za slovenske mladinske knjige (*večernica, izvirna slovenska slikanica - nagrada Kristine Brenkove, desetnica, priznanja zlata hruška, Levstikova nagrada, nagrada Hinka Smrekarja, moja najljubša knjiga*).

Z izbiranjem kakovostnih knjig je v Pionirski knjižnici začela knjižničarka in pesnica Saša Vegri s sodelavci, pri nastajanju priporočilnega seznama v okviru Bralne značke pa so okrog 1980. leta sodelovali profesorici Berta Golob in Darja Kramberger, tudi prva urednica revije *Otrok in knjiga*, obe sta bili članici osrednjega odbora, ter Jože Zupan, predsednik.

Vse od začetkov Bralne značke pa mlade bralce in njihove mentorje spremljajo in spodbujajo tudi slovenski umetniki. Kakšno osvežitev so šolam prinesla srečanja s pisatelji in ilustratorji – saj verjetno ni šole na Slovenskem in v zamejstvu, kjer se ne bi bralci srečali s »ta zaresnim« pisateljem ali ilustratorjem.

Srečno naključje je pripomoglo, da so se zlili v celoto knjiga, bralec in mentor; kljub vsemu pa se je za delo z mladim bralcem treba vseskozi izpopolnjevati. Tudi bolj ali manj redna izobraževanja mentorjev različnih oblik imajo pri Bralni znački že dolgo tradicijo – več kot četrto stoletja!

Tone Pavček in Jože Zupan na eni izmed osnovnih šol, 1995

Ker so predsedniki Bralne značke vsak po svoje zaznamovali določeno obdobje v njeni častitljivi zgodovini, je prav, da jih omenimo.

Prvi posvetovalni organ je vodil Zvone Miklavčič, direktor Pionirskega doma, prof. Stanko Kotnik je bil predsednik, ko je bil sedež še v založbi Mladinska knjiga. Novo obdobje se je začelo s pisateljem Leopoldom Suhodolčanom, ki je bil predsednik kar dva mandata, vmes pa je bila predsednica prof. Petra Dobrila. Ob dvajsetletnici Bralne značke je bil predsednik prof. Jože Zupan, ki je organiziral dejavnost nacionalnega odbora po posameznih skupinah. Za krajše obdobje je delo nadaljeval urednik Janez Kajzer, predsednik z najdaljšim mandatom na prelomu dveh domovin pa je bil urednik Igor Longyka, ki je pripomogel, da je Bralna značka uspešno opravila prehod v novo obdobje. Novo svežino je prinesel pisatelj Tone Partljič, danes tudi podpredsednik, v njegovem mandatu je bilo ustanovljeno Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, nasledil ga je prav tako pisatelj Slavko Pregl, ki je oče darilne zbirke Zlata bralka, zlati bralec. Dr. Igor Saksida je predvsem okrepil področje izobraževanja, njegovo delo pa uspešno nadaljuje zdajšnja predsednica dr. Dragica Haramija. Ob predsednikih za strokovno živost Bralne značke že dolga leta skrbi skupina prostovoljnih sodelavcev, strokovnjakov, članov nacionalnega odbora Bralne značke, od katerih vsak po svoje bogati skupno delo. Podpredsednica gibanja mag. Tilka Jamnik je neprecenljiva na področjih izobraževanja in pri organizaciji bralnih spodbud za otroke Slovencev po svetu. Pisateljica Karolina Kolmanič skrbi za Bralno značko v Porabju; za sodelovanje smo hvaležni prof. Darki Tancer Kajnih, urednici revije Otrok in knjiga, odlični voditeljici kulturnih dogodkov in zagreti mentorici bralcem v srednji šoli ter med odraslimi. Vsestranski je prof. Miha Mohor, mentor, urednik ... ki je bil eden ključnih avtorjev motivacijskega gradiva S knjigo v svet. Za zamejstvo v Italiji živi in diha prof. Andreja Duhovnik Antoni. V odboru pa danes svoje prostovoljno delo nadaljujejo tudi bivši predsedniki Jože Zupan, ki skrbi za Bralno značko na Koroškem, Igor Longyka, Tone Partljič, Slavko Pregl in dr. Igor Saksida. V zadnjem letu se je članom odbora kot prostovoljka pridružila tudi bivša strokovna sodelavka Kristina Picco.

Strokovno službo Bralne značke že dolgo vodi Manca Perko, generalna sekretarka, že nekaj let pa je strokovna sodelavka Petra Potočnik.

Čeprav se čas oddaljuje, je v naših spominih še živa 50-letnica Bralne značke. Dogodek smo počastili v rojstnem kraju Bralne značke na Prevaljah; tedaj je tudi izšel zbornik Branje je potovanje – da bi ohranili zgodovinski spomin. Ni pa nam uspelo, da bi ob obletnici na Prevaljah odprli Muzej Bralne značke. Nad uresničitvijo ideje zdaj bdi mentorica Prežihove bralne značke Greta Jukič, zvesta nadaljevalka sporočila Kotnika in Suhodolčana.

Večkrat pravimo, da šola stoji in pade z učiteljem. Za Bralno značko pa lahko rečemo, da nikoli ne bi dočakala tolikšnega ustvarjalnega obdobja, če ne bi bilo v

gibanju nešteto imenitnih spodbujevalcev – mentorjev. Tem in vsemu odboru se je najlepše oddolžil predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Türk, ki je Bralni znački v decembru 2011 na Brdu pri Kranju podelil zlati znak za zasluge.

Naj nas zlati znak greje tudi v naslednjem obdobju branja!

*Zlati red za zasluge
Foto: Nebojša Tejić/STA*

*Skušnja bralne značke na OŠ Franja
Goloba Prevalje, Suhodolčan-ravnatelj
in knjižničarka G. Jukič.
Last: arhiv OŠ Franja Goloba Prevalje*

Judita Podgornik Zaletelj:

MLADI RAZISKOVALCI ZGODOVINE

Program Mladi raziskovalci zgodovine poteka pod okriljem Zveze prijateljev mladine Slovenije, za strokovno plat pa skrbi Komisija za delovanje zgodovinskih krožkov. Poslanstvo raziskovalnega programa je raziskovanje družbe in dogodkov v preteklosti ter popularizacija znanosti in znanja med mladimi. Med cilje raziskovalnega programa uvrščamo spoznavanje in oblikovanje odnosa do kulturne dediščine, ohranjanje kulturne dediščine, izobraževanje in usmerjanje mentorjev v kakovostno metodološko in pedagoško vodenje zgodovinskih krožkov, usmerjanje mladih v pravičen način pristopa k raziskovanju, uvajanje mladih v način sistematičnega in samostojnega razmišljanja, uvajanje mladih v samostojno oblikovanje zaključkov ob proučevanju gradiva ter uvajanje mladih v samostojno predstavitev zaključkov. Temeljno vodilo je spodbujati skupinsko delo zgodovinskih krožkov¹.

Že leta 1966 so pri ZPMS na pobudo Matije Žgajnarja, kustosa iz takratnega Muzeja revolucije razpisali prvo temo o narodnoosvobodilnem boju v domačem kraju. Namen razpisane teme je bilo predvsem zbiranje gradiva, saj kot je zapisal Matija Žgajnar: *»Vedel sem, da je veliko dokumentarnega gradiva o partizanstvu, domobranstvu, o nemškem, italijanskem ali madžarskem okupatorju pri ljudeh, v starih albumih, v skrinjah, na podstrehah, v kupih starih časopisov, med starimi knjigami itd. Vedeli smo, da so mladi ljudje radovedni, iznajdljivi in sposobni poiskati več, kot bi lahko storil kdorkoli drug.«*² Kako prav je imel, so pokazale številne raziskovalne naloge, tako tiste v prvih letih programa kot tudi danes. Prav s pomočjo mladih raziskovalcev je bilo zbranega veliko zgodovinskega gradiva. Pa ne samo tistega iz časa druge svetovne vojne. Še danes v marsikateri nalogi naletimo na zanimive dokumente ali orumenele fotografije, ki so jih mladi zgodovinarji našli v domačih predalih.

¹ Zlata pravila, spletna stran ZPMS.

² Matija Žgajnar, Tekmovanja mladih zgodovinarjev, 30 let mladih zgodovinarjev, 1969-1999, ZPMS, Ljubljana, 1999, str. 11.

Prvi poizkus leta 1966 je moral počakati še nekaj let na svoje nadaljevanje. Začetek delovanja Komisije za zgodovinske krožke leta 1969 je bil, kot piše Tomaž Weber v zborniku, ki je izšel ob 30-letnici delovanja komisije, *»splet srečnih okoliščin«*, da so se našli Zveza prijateljev mladine Slovenije, ki je želela uveljaviti jugoslovanske pionirske igre v Sloveniji, šolska sekcija Zgodovinskega društva, ki je želela dati novo vsebino delovanju zgodovinskih krožkov s pomočjo manjših raziskovalnih nalog in Zavod za šolstvo, ki je videl možnosti spremembe v delovanju zgodovinskih krožkov tako, da bi raziskovanje zgodovine približali učencem. Tako se je izoblikovala pobuda, da *»vsako leto po določenem načrtu in določeni metodologiji, ki se je bistveno razlikovala od uveljavljene v zgodovinskih krožkih, ... uvedemo nekaj popolnoma drugega in novega, namreč samostojno zgodovinsko preučevalno in raziskovalno delo s področja krajevine zgodovine, ki bi ga bilo treba v obliki elaborata predstaviti javnosti na vsakoletnih srečanjih in se tam s svojimi vrstniki pomeriti v kvaliteti svojih dognanj.«*³ Tako izoblikovan načrt dela se je z manjšimi spremembami obdržal vsa leta delovanja komisije.

Od skromnih začetkov v letu 1969, ko je sodelovalo le nekaj šol, se je program razširil na celotno Slovenijo in segel tudi do šol v zamejstvu.

V prvih letih so sicer prevladovala teme o drugi svetovni vojni in narodnoosvobodilnem boju, ki pa so bile usmerjene na lokalne dogodke in tako mladim raziskovalcem bližje in dostopnejše. Že kmalu pa so se pojavile tudi raziskovalne teme, ki so posegale v druga obdobja naše zgodovine. Od zelo širokih tem, kot so kmečki upori, izseljenstvo, gospodarstvo, do vsakdanjih tem o šoli, zdravstvu, denarju, oblačilih, igri in še bi lahko naštevali. Ob vsakoletnem pregledovanju nalog večkrat presenečeni ugotavljamo kakšne ideje in teme uspejo mladi zgodovinarji poiskati znotraj predpisane teme. Njihove naloge so plod dela mladih raziskovalcev ob ustreznem usmerjanju mentorja.

Način dela komisije se je v preteklosti spreminjal, saj so poskušali najti različne načine dela in vključiti čim več otrok v raziskovalno delo. Nekaj časa so sodelovali tudi mladi likovniki, o predpisani temi pa je določen čas potekalo tudi tekmovanje v poznavanju predpisane teme. Skozi leta pa se je ustalila oblika dela, ki ostaja zvesta prvim načrtanim smernicam – določitev teme raziskovanja, priprava seminarja za mentorje s širšo predstavitvijo teme in izdaja zbornika s prispevki o izbrani temi, pregled nalog in zaključno srečanje, kjer mladi zgodovinarji večinoma zelo slikovito predstavijo svoje naloge tako predstavnikom strokovne komisije kot drugim mladim raziskovalcem.

Da bi mentorjem in mladim raziskovalcem pomagali pri njihovem delu, so se v toku let oblikovala pravila za pripravo nalog. Lahko rečemo, da je vsak član

³ Weber, Tomaž, Spomini na začetke uvajanja mladih v zgodovinsko raziskovalno delo, 30 let mladih zgodovinarjev 1969-1999, ZPMS, Ljubljana, 1999, str. 8.

komisije dal svoj prispevek k oblikovanju teh pravil. Še posebej naj tu omenim Ervina Dolenca, ki je bil dolga leta član komisije in tudi njen predsednik. Kljub težki bolezni, je aktivno sodeloval pri delu komisije in oblikovanju navodil za delo zgodovinskih krožkov. Danes Zlata pravila, kot smo jih poimenovali, še vedno dopolnjujemo, tudi s pomočjo predlogov mentorjev in izkušenj članov komisij na vsakoletnih srečanjih.

Kot se je sčasoma spreminjal način dela, so se v komisiji zvrstili številni strokovnjaki. Med njimi prevladujejo predvsem zgodovinarji, sodelovali pa so tudi sodelavci iz drugih strokovnih krogov (etnologi, umetnostni zgodovinarji in drugi), kar je bilo največkrat odvisno od izbrane teme. Člani komisije prihajamo iz različnih slovenskih muzejev, arhivov, inštitutov. Naj tu izpostavim predvsem Slovenski šolski muzej, kjer se shranjujejo vse oddane in ocenjene naloge, njegovi kustosi pa redno sodelujejo pri delu komisije.

Seznam vseh sodelujočih članov komisije bi bil predolg za ta prispevek, krivično pa bi bilo, če bi katerega po pomoti izpustili. Naj na tem mestu omenim le Matijo Žgajnarja, ki je vztrajal kar 40 let in je ostal zvest komisiji tudi po upokojitvi. V zadnjih letih komisijo sestavlja okoli 20 članov. Člani vsaki dve leti izberejo predsednika, ki komisijo formalno vodi, vendar pa večino dela opravijo strokovni delavci ZPMS. V zadnjih letih bi si naše delo težko predstavljali brez naše Iris Furlan, ki je duša naše komisije in kadarkoli pripravljena pomagati tako članom komisije kot tudi mentorjem.

Tudi število sodelujočih šol se je spreminjalo. Od začetnih devetih šol, se je število nenehno večalo. V najboljših letih je sodelovalo več kot 150 osnovnih šol iz vse Slovenije, tudi iz zamejstva. Zadnja leta sicer ne moremo govoriti o tako velikem številu sodelujočih šol, se je pa število ustalilo med 50 in 70 šolami. Število udeležencev je velikokrat odvisno od predlagane teme, pa tudi od obremenjenosti mentorja in zainteresiranosti mladih raziskovalcev.

Predstavitve ene od raziskovalnih nalog, Novo mesto, 2010

Opažamo pa, da so naloge vsako leto boljše in ob uporabi sodobnih tehničnih pridobitev tudi lepo oblikovane. Na zaključnih srečanjih se učenci še posebej skrbno pripravijo na predstavitve svojih nalog in včasih smo priče pravim malim gledališkim predstavam. Mladi raziskovalci so s svojimi raziskovalnimi nalogami v zadnjih štirih desetletjih veliko prispevali k raziskavam zgodovine svojega domačega kraja. Raziskovali so

toliko različnih tem iz naše preteklosti, da bi marsikje lahko izdali zanimivo knjigo o krajevni zgodovini, če bi združili vse naloge.

Kaj vse so »mladi zgodovinarji« raziskovali v 44-tih letih in kje so potekala državna zaključna srečanja?

Leto	Kraj	Naziv teme
1969/1970	Ptuj	Moj kraj v preteklosti
1971/1972	Kamnik	Ljudska vstaja v mojem kraju
1972/1973	Cerkno	30 let pionirske organizacije
1973/1974	Tolmin	Le vkup, le vkup uboga gmajna – Kmečki punt
1974/1975	Ljubljana	Moj kraj v ilegali
1975/1976	Postojna	Zaključni boji in osvoboditev
1976/1977	Brestanica	Naši izseljenci in izgnanci
1977/1978	Trbovlje	Slovenski komunisti prevzamejo odgovornost za usodo slovenskega naroda
1978/1979	Velenje	NOB na Slovenskem jeseni 1943
1979/1980	Novo mesto	Partizanska saniteta
1980/1981	Ljubljana	Partizanska topografija – Karte dogodkov iz NOB v domačem kraju
1981/1982	Ptuj	Šolstvo med NOB
1982/1983	Sevnica	Otroci med NOB
1983/1984	Nova Gorica	Mladina v obnovi domovine
1984/1985	Koper	Gospodarske in družbene pridobitve kraja v obdobju petletke
1985/1986	Murska Sobota	Razvoj ljudske oblasti od Kočevskega zbora do prve slovenske ustave
1986/1987	Metlika	Proučevanje življenja živečih rodov
1987/1988	Kranj	Ustvarjalna osebnost 20. stoletja v šolskem okolišu
1988/1989	Laško	Nastanek in razvoj domačega kraja Način življenja med obema vojnama
1989/1990	Maribor	Izseljevanje iz domačega kraja do druge svetovne vojne - Šolske muzejske zbirke
1990/1991	Koper	Iz zgodovine šole v mojem kraju Društva v mojem kraju

1991/1992	Škofja Loka	Prometna povezanost mojega kraja s širšim svetom in glavne spremembe v modernizaciji prometa
1992/1993	Velenje	Zgodovina otroštva »Ko sem bil še majhen«
1993/1994	Novo mesto	Kulturni spomeniki in njihovo sporočilo
1994/1995	Dobrna pri Celju	Razvoj turizma v domačem kraju
1995/1996	Stična	Iz domačega arhiva
1996/1997	Nova Gorica	Priseljenci med nami
1997/1998	Bakovci pri Murski Soboti	Tako smo se zdravili pri nas
1998/1999	Novo mesto	Društvena dejavnost v našem kraju
1999/2000	Ljubljana	Obrt v našem kraju
2000/2001	Ljubljana	Prehrana na Slovenskem
2001/2002	Ljubljana	Promet in trgovina na Slovenskem v preteklosti
2002/2003	Savudrija	Tehnološke novosti spreminjajo življenje
2003/2004	Pohorje	Šport in telesna vzgoja
2004/2005	Poreč	Tudi to je šola – šolske in obšolske dejavnosti
2005/2006	Savudrija	Igra in zabava
2006/2007	Poreč	Ko še ni bilo mobilnih telefonov
2007/2008	Sežana	Obleka po meri človeka
2008/2009	Poreč	Zdravje in olika – kaj je bilo primerno nekoč in kaj danes
2009/2010	Novo mesto	Humanitarna dejavnost v mojem kraju
2010/2011	Črenšovci	Vloga žensk v preteklosti
2011/2012	Braslovče	Plačilna sredstva skozi čas
2012/2013		Knjige, branje in bralna kultura

Ob vsem napisanem lahko rečemo, da se je v dobrih štirih desetletjih program mladih raziskovalcev dodobra usidral v življenje naših šolarjev, uspešne naloge pa iz leta v leto dokazujejo, kako prav so imeli tisti, ki so se leta 1969 odločili, da začnejo s programom in malo spremenijo dotedanji način dela zgodovinskih krožkov na naših osnovnih šolah. Prav bi bilo, da se člani komisije in sama ZPMS še naprej skupaj z mentorji trudimo ohranjati program in vanj pripeljati še več nadebudnih mladih raziskovalcev.

Z državnega srečanja mladih raziskovalcev zgodovine, Savudrija, 2006

Liana Kalčina:

DELOVANJE ZPMS NA PODROČJU OTROKOVIH PRAVIC

Otrokove pravice so bile v šestdesetletni zgodovini Zveze prijateljev mladine Slovenije (ZPMS) osrednje jedro vseh aktivnosti in prizadevanj tisočerih prostovoljk in prostovoljcev. Čeprav je bila Konvencija o otrokovih pravicah sprejeta šele leta 1989, je ZPMS od ustanovitve dalje, in sicer leta 1953, izpostavljala v svojih programih in projektih pravico do zdravega razvoja in zdravja otrok in mladostnikov, izobraževanja, kakovostnega prostega časa, socialne zaščite in zaščite pred vsemi oblikami nasilja in ponižujočega ravnanja, pravico do varnega družinskega okolja ter pravico do udeležnosti otrok v družbi.

V vsakoletnem tednu otroka je ZPMS ter društvom in občinskim ZPM uspelo animirati tako strokovno kakor tudi politično javnost in vse, ki skrbijo za otroke, k razpravam o pomanjkljivostih, slabostih, nujnih ukrepih ter spremembah za dobrobit otrok. ZPMS je ves čas pripravljala številne programe, ki so otrokom omogočali razvoj tistih veščin, sposobnosti, znanj in nasploh osebnostnih, socialnih in državljanskih kompetenc, ki jih tudi današnja, v medkulturno sodelovanje naravnana šola in družba, ki spoštuje otrokove pravice, postavlja kot temelj izobraževanja in vzgoje. Že v letih pred osamosvojitvijo je organizacija odločno predlagala potrditev Konvencije o otrokovih pravicah in sprejetje sistemskih ukrepov za njeno udejanjanje.

Programi ZPMS so bili in so še zdaj prežeti z vrednotami humanizma, človekoljubnosti in solidarnosti, pravičnosti in enakosti razvojnih možnosti za vse otroke, ne glede na njihove osebne okoliščine, okoliščine staršev ali njihovih skrbnikov (narodnostna ali etnična pripadnost, socialno poreklo, spol, jezik, invalidnost, življenjsko okolje na vasi ali v urbanih sredinah).

Večina vrednot in idealov, oblikovanih v šestdesetletni zgodovini ZPMS, ostaja vodilo našega dela. Včasih togo in dogmatično zagledanost v nekatere ideale pretekle družbene ureditve v nekdanji skupni državi Jugoslaviji smo nadomestili s širšim vedenjem in večjim zavedanjem pomena spoštovanja človekovih in otrokovih pravic. K večji občutljivosti slovenske družbe do otrokovih pravic smo

v ZPMS prispevali z organizacijo mnogih javnih razprav, okroglih miz, posvetovanj in znamenitih forumov o otrokovih pravicah v Cankarjevem domu v letih po osamosvojitvi. V obdobju po osamosvojitvi smo največ prispevali prav z novimi programi, zlasti z otroškimi parlamenti, telefonom za otroke in mladostnike, bojem proti telesnemu kaznovanju otrok ter zavzemanjem za pravice otrok v bolnišnicah.

Dokumenti OZN in Sveta Evrope o zaščiti otrokovih pravic

OZN je v **Deklaraciji o pravicah otrok**, ki jo je sprejela Generalna skupščina OZN 20. novembra 1959, zapisala pravice in svoboščine, ki jih morajo uživati vsi otroci, čeprav so nekatere od teh pravic že navedene v splošni deklaraciji OZN o človekovih pravicah, sprejeti 10. decembra 1948. Pobudniki deklaracije so menili, da svojskost otrokovih potreb opravičuje in zahteva posebno zaščito.

Deklaracija pa za države ni pravno zavezujoč dokument. Zato je **20. novembra 1989**, torej trideset let pozneje, Generalna skupščina OZN **sprejela Konvencijo o otrokovih pravicah**. Veljati je začela 2. septembra 1990 in do danes jo je potrdilo 193 držav sveta, razen ZDA in Somalije.¹ S Temeljno Ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije² in Aktom o notifikaciji nasledstva glede konvenciji OZN³, ki velja od 17.7.1992, je Republika Slovenija od SFRJ nasledila Konvencijo OZN o otrokovih pravicah. Konvencijo so pozneje dopolnili z izbirnim protokolom h Konvenciji o otrokovih pravicah glede udeležbe otrok v oboroženih spopadih in protokolom glede prodaje otrok, otroške prostitucije in otroške pornografije. Oba protokola sta bila sprejeta 25. maja 2000. Generalna skupščina OZN je 19. decembra 2011 sprejela še tretji protokol o postopkih pred Odborom za otrokove pravice, ki bo omogočil posameznim otrokom in skupinam otrok, da vložijo pritožbe zoper državo v primerih, ko jim ta ni zadovoljivo rešila njihovih zatrjevanih kršitev pravic iz konvencije in njenih protokolov.

Svet Evrope⁴ je sprejel več konvencij s področja varovanja otrokovih pravic in zdi se, da so najpomembnejše: Konvencija o človekovih pravicah, Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (ki priznava otrokom procesne pravice in zagotavlja sodelovanje otrok v postopkih pred pravosodnimi organi) ter Evropska socialna listina. Organizacija je sprejela tudi številna in pomembna priporočila Odbora ministrov, ki naj bi jih države upoštevale pri oblikovanju politik. Z nekaterimi kampanjami (Proti spolni zlorabi otrok, Proti telesnemu kaznovanju otrok, Proti trgovini z ljudmi, Participacija otrok, Proti nasilju v šolah, Otrokom prijazno pravosodje...), je Svet Evrope pomembno vplival na spoznanje, da otrok ni pomanjšan odrasli, temveč bitje s specifičnimi razvojnimi potrebami,

¹ United Nations Treaty Collection; <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm/>

² Uradni list RS 1/1991.

³ Uradni list RS-MP št. 9/1992

⁴ <http://www.coe.int/>

ki jim morajo v sleherni družbi posvetiti posebno pozornost, mu omogočati razvoj ter ga zaščititi pred vsemi oblikami zlorab in nehumanega ravnanja. Omenjeni dokumenti in kampanje so vplivali na delo nevladnih organizacij za otrokove pravice v Evropi, tudi na delo ZPMS. V Glasilu DPM⁵ je bil leto dni pred sprejetjem Konvencije o otrokovih pravicah objavljen zanimiv članek Zore Tomič o otrokovih pravicah. V njem med drugim pravi: »Ko govorimo o človekovih pravicah, ne pozabimo, da te pravice pripadajo tudi otrokom in da imajo otroci zaradi svojiskosti potreb še posebne pravice. Za njihovo uresničitev pa se ne morejo »boriti sami.«

Ustanovitev Komisije za otrokove pravice pri ZPMS ter sprejem ustavnega amandmaja (k Ustavi SRS) o otrokovih pravicah.

Komisija ZPMS za otrokove pravice je bila ustanovljena v januarju leta 1989.⁶ Prvi predsednik komisije je bil Marjan Čonč, sekretarka komisije pa Liana Kalčina. V njej so sodelovali strokovnjakinje in strokovnjaki iz različnih strokovnih področij ter prostovoljke in prostovoljci ZPMS iz vseh regij Slovenije. Svoje delo je začela z obravnavo delovnega gradiva nastajajoče Konvencije o otrokovih pravicah ter skozi prizmo temeljnih načel že analizirala položaj otroka v Sloveniji.

Prav v letu 1989 so v Sloveniji potekale razprave za dopolnitev slovenske ustave. Komisija je pripravila in Skupščini SRS posredovala predlog posebnega amandmaja, ki je obravnaval otrokove pravice. Pri oblikovanju besedila tega amandmaja je sodelovala tudi dr. Alenka Šelih, članica komisije. V predlaganem besedilu z obrazložitvijo je poudarjeno dejstvo, da je v družbi preseženo stališče, da urejanje človekovih pravic vsebuje tudi zadostno zagotavljanje pravic otroka, s temje presežen tudi tradicionalni zaščitniški pristop. Izpostavljeno je bilo načelo pravnega varovanja otrokovih pravic, načelo svobode izražanja, razvijanja otrokove subjektivnosti (pravica do glasu) ter uveljavljanje koristi otroka kot vrhovnega načela pri odločanju na zakonodajnem, izvršilnem in kakršnem koli ravnanju v zvezi z otroki in njihovimi pravicami.⁷

Amandmaji so bili sprejeti 27. septembra 1989 na zasedanju Skupščine SRS (Socialistične republike Slovenije).⁸ Med njimi je tudi Amandma LIII z naslednjim besedilom: »1. Otroci uživajo vse pravice in svoboščine, razen tistih, ki so omejene z njihovo starostjo. S to ustavo in zakoni pa se jim zagotavljajo zaradi posebnega družbenega varstva tudi posebne pravice. Pri uresničevanju pravic otrok je temeljno načelo njihova največja korist. Otroci so v pravicah in svoboščinah izenačeni ter jih je prepovedano razlikovati glede na osebne lastnosti ali okoliščine

⁵ Glasilo DPM, letnik 29, december 1988, štev. 3-4.

⁶ Informacije ZPMS, štev. 3/1989, str. 13.

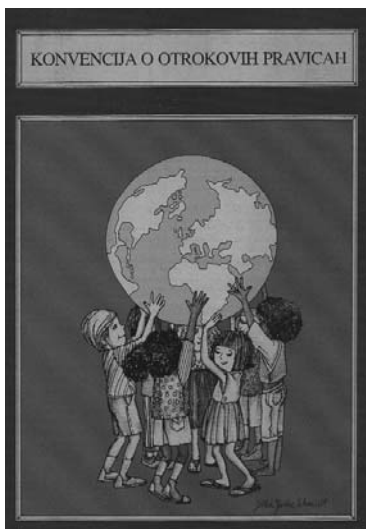
⁷ Prav tam, str. 45.

⁸ Uradni list SRS, štev. 32/1989.

njihovih staršev ali zakonitih zastopnikov. 2. S tem amandmajem se dopolni 323. člen Ustave SRS.«

Vsebina predloga Komisije za otrokove pravice je bila v celoti sprejeta, kar je bila edinstvena zmaga, zlasti ob dejstvu, da so bila v ustavo vključena konvencijska načela, še preden je bila 20. novembra istega leta Konvencija o otrokovih pravicah v OZN sprejeta. Slovenija je bila tako ena izmed prvih držav, kjer so postale otrokove pravice ustavna kategorija, tudi zahvaljujoč prispevku Komisije za otrokove pravice.

Predsedstvo ZPMS je 4. oktobra 1989 na svoji seji⁹ obravnavalo osnutek konvencije o pravicah otrok. Seje so se udeležili tudi dr. Mirjam Škrk (predstavila konvencijo), dr. Danilo Türk, Marjan Čonč in Zora Tomič. Po daljši vsebinski razpravi so se dogovorili, da poskrbijo za prevod konvencije ter posredujejo Skupščini SFRJ pobudo za njeno ratifikacijo ter pobudo za vključitev otrokovih pravic v ustave republik in pokrajin ter Ustavo SFRJ. Predlagali so ustanovitev nacionalnega odbora za spremljanje izvajanja konvencije, vendar žal Slovenija tovrstnega nacionalnega organa ni dobila. Dogovorili so se tudi, da bo Komisija za otrokove pravice pri ZPMS spremljala uresničevanje dogovorov in vodila nadaljnje aktivnosti.

*Konvencija o otrokovih pravicah
iz leta 1990*

Komisija je tako v letu 1990 spodbudila pripravo prevoda in prvo izdajo Konvencije OZN o otrokovih pravicah. Izdana je bila kot posebna priloga revije *Otrok in družina*¹⁰, za kar je poskrbela urednica Biserka Marolt Meden, ki je otrokovim pravicam v času, ko je bila urednica revije, posvečala nenehno posebno pozornost. Priloga je bila poslana vsem šolam, institucijam in slovenskim oblastem in je predstavljala prvo seznanitev slovenske javnosti s konvencijo o otrokovih pravicah. Kasneje je leta 2002 Slovenski odbor za Unicef izdal v obliki knjižice razgibano obliko konvencije, ki je bila primerna razumevanju otrok in mladostnikov ter kot taka posredovana širši javnosti.¹¹

⁹ Informacije ZPMS, štev. 5/1999.

¹⁰ Konvencija o otrokovih pravicah, posebna priloga revije *Otrok in družina* (1990); izdajatelj: DZS. Ustanovitelji revije so bili Zveza prijateljev mladine Slovenije in Društvo slovenskih pedagoških delavcev.

¹¹ Konvencija o otrokovih pravicah; Izdajatelj: Slovenski odbor za Unicef, Ljubljana, april 2002.

Obravnava zatrjevanih kršitev otrokovih pravic in predlogi za ustanovitve varuha otrokovih pravic

Komisija se je kmalu soočila s sporočili, pismi otrok in njihovih staršev ali skrbnikov o domnevnem kršenju otrokovih pravic. Kot telo nevladne organizacije ni imela pooblastil raziskati zatrjevanja pobudnikov o kršitvah otrokovih pravic, zato je vse pobude posredovala Svetu za človekove pravice (deloval je od leta 1988 do 1994) ter kasneje varuhu človekovih pravic RS. Komisija je o primerih le razpravljala in na osnovi ugotovitev predlagala ustreznim organom spremembo zakonodaje ali učinkovitejše delovanje. Da bi manjkajočo vrzel zapolnili s sistematičnim delom pri preiskovanju zatrjevanih kršitev je vladnim organom ter varuhom človekovih pravic večkrat posredovala predlog, da se v Republiki Sloveniji ustanovi institut varuha otrokovih pravic. Ta naj bi obravnaval posamične primere ter sistematično spremljal uresničevanje pravic otroka, zapisanih v Ustavi RS, slovenskih zakonih in mednarodnih konvencijah, ki jih je Slovenija ratificirala ter opravljal druge naloge, ki bi mu bile zaupane s posebnim zakonom.

Predsedniki komisij (Čonč, Pavlovič, Kalčina) so opravili tudi nekaj pogovorov z varuhi o možnosti ustanovitve institucije. Ti so bili v začetku naklonjen tej rešitvi, vendar kasneje predlog zanje ni bil več sprejemljiv. Evropske države so razvile različne prakse institucionalnih rešitev, v večji ali manjši meri samostojnih in neodvisnih teles, ki opravljajo funkcijo varuhov otrokovih pravic.¹² V Sloveniji še ni dozorelo spoznanje, da potrebujemo samostojnega in neodvisnega varuha otrokovih pravic, kljub prizadevanjem nevladnih organizacij (tudi ZPMS), pobud v državnem zboru in zlasti priporočil OZN in Sveta Evrope. Tudi Odbor OZN za otrokove pravice je leta 2004 Sloveniji priporočal, »da država pogodbenica vpelje funkcijo bodisi namestnika varuha kot oddelka znotraj Urada varuha človekovih pravic, bodisi posebnega varuha za otrokove pravice, ki bo imel na voljo dovolj človeških virov in finančnih sredstev za neodvisno in učinkovito spremljanje izvajanja pravic otrok...«¹³ V mandatu varuhinje dr. Zdenke Čebašek Travnik (2007-2013) se je utrdilo prepričanje, da je enovit varuh človekovih pravic, ki pokriva vse skupine prebivalstva s specifičnimi potrebami (otroci, starostniki, bolniki,...) v danih ekonomskih in družbenih razmerah dobra rešitev, zlasti v primerih večkratne (multiple) diskriminacije. Dejstvo pa je, da je varuh v njenem mandatu razvil institut zagovornika otroka, ki je ena redkih pridobitev v zadnjih letih na področju varovanja otrokovih pravic v Sloveniji in predstavlja povsem novo možnost okrepitve glasu otroka v naši družbi.

¹² Glej Evropska mreža ombudsmanov za otroke – European Network of Ombudspersons for Children (ENOC) - <http://www.crin.org/enoc/> in Mreža ombudsmanov za otrokove pravice v državah jugovzhodne Evrope (CRONSEE).

¹³ Poročila Slovenije po mednarodnih pogodbah Združenih narodov o človekovih pravicah, Zbirka dokumentov, str. 921; Izdajatelj: MZZ RS, 2008.

Še naprej pa ostaja ne povsem uresničeno priporočilo Odbora OZN za otrokove pravice, da država zagotovi široko dostopnost informacij o možnem vlaganju pritožb na otroku prijazen način pri varuhu človekovih pravic.

Telefon za otroke in mladostnike

Članice in člani Komisije za otrokove pravice so že ob njeni ustanovitvi ugotovili, da v slovenskem prostoru otroci nimajo dovolj možnosti anonimnega, neodvisnega telefonskega posvetovanja o vprašanih in problemih, s katerimi se soočajo v obdobju odraščanja. V Sloveniji je sicer od leta 1990 do 1995 deloval otroški telefon, ki ga je ustanovila specializirana služba za preprečevanje zlorabe otrok v okviru centrov za socialno delo v Ljubljani. Kasneje je telefon vodilo Društvo za preprečevanje zlorabe otrok, katerega direktor je bil Marjan Čonč. Skoraj istočasno je ZPMS leta 1990, v prvem obdobju, dokler še ni bilo namenske številke, ponudila otrokom in mladostnikom kar številko ZPMS (323-353), na kateri so zaposlene na ZPMS sprejemale klice ter beležile konkretne kršitve otrokovih pravic.¹⁴ Kasneje so telefon ponudili klicem otrok in mladostnikov. Prve svetovalke pri telefonu so bile Ivanka Mali (generalna sekretarka ZPMS, razredna učiteljica), Irena Morel (strokovna sodelavka ZPMS, psihologinja) ter Liana Kalčina (strokovna sodelavka ZPMS, dipl. pedagoginja). Kaj kmalu je ZPMS oblikovala prve skupine prostovoljk in prostovoljcev, predvsem študentov, ki so pod budnim nadzorom (supervizijo) vrhunskih strokovnjakov, zlasti psihologije in socialnega dela, osvajali znanja in pridobivali izkušnje telefonskega svetovanja. Leta 1995, po oblikovanju svetovalnih skupin v nekaterih slovenskih krajih, je ZPMS oblikovala nacionalno mrežo, ki jo je vodil Nacionalni odbor za TOM telefon. Telekom je na pobudo ZPMS zagotovil brezplačno telefonsko številko za klicalce, z začetnico 080. Številko za TOM telefon so predlagali otroci. V okviru jutranje radijske oddaje Dobro jutro otroci, je bil predstavljen brezplačni telefon in klicalci so predlagali 080 1234. Ta številka je bila dolga leta prepoznavna številka TOM telefona. Tudi mladi parlamentarci so na prvih otroških parlamentih posvečali pozornost TOM telefonu ter zahtevali daljši čas dosegljivosti in ne le nekaj ur na dan.

Komisija za otrokove pravice je redno spremljala delo telefona ter tudi na osnovi vsebinskih analiz najpogostejših problemov, s katerimi se srečujejo mladi klicalci v vsakodnevem življenju, oblikovala program svojega dela. Več o TOM telefonu na strani 208 tega zbornika.

Mednarodni dan otroka in Teden otroka

14. decembra leta 1954 je Generalna skupščina OZN (512. plenarna seja) sprejela priporočilo vsem državam sveta, da določijo dan otroka, ko bodo posebno skrb namenili uresničevanju idealov in ciljev promoviranja in zaščite otrokovih pravic, odpravi lakote in nepismenosti. To je bila priložnost, da bi spomnili vse narode

¹⁴ Informacije ZPMS, štev. 3 /1989.

sveta na njihovo odgovornost do otrok. Države so se različno odločile in določile datum glede na svoje zgodovinske in kulturne posebnosti. Kar nekaj držav pa je je v zadnjih letih, na osnovi priporočila OZN, določilo 20. november (dan sprejetja konvencije) za nacionalni dan otroka (Kanada, Egipt, Finska, Irska, Islandija, Izrael, Pakistan, Švedska in druge države). V SFRJ smo na predlog Mednarodne unije za zaščito otrok in organizacije Unicef obeleževali in praznovali teden otroka, ki se je vselej začel s prvim ponedeljkom v oktobru, kar se je v Sloveniji ohranilo vse do današnjih dni. Skrb za organizacijo tedna otroka je v SFRJ prevzela organizacija »Savez organizacija za brigu o deci«, ki je na zvezni ravni (nekdanje Jugoslavije) povezovala sorodne organizacije, kakor je ZPMS v Sloveniji. Unicef je vse do leta 1989 razglašal teme mednarodnega dne, ki ga je nato zvezna organizacija prilagodila jugoslovanskim razmeram.

Teden otroka je bil od 2. do 9. oktobra leta 1989 zadnjič skupen za celotno Jugoslavijo, to je mesec in pol pred sprejetjem Konvencije o otrokovih pravicah. Osrednja tema je bila: Pravice otrok SFRJ danes in jutri.

ZPMS je tudi po razpadu Jugoslavije obdržala program Tedna otroka kot enega svojih osrednjih programov, namenjenih otrokom in otrokovim pravicam. Nadaljevala je s pripravo programov, koordinirala aktivnosti, izbrala vsakoletno temo in vodilno geslo ter vsako leto prvi ponedeljek v oktobru pripravila tiskovno konferenco in javno objavljala poslanico tedna otroka. Poslanice so bile vselej skupek stališč organizacije ZPMS do obravnavane tematike ter priporočil za boljše in učinkovitejše sistemsko urejanje vprašanj, povezanih z otroki in mladostniki. Programi društev in zvez so bili zmeraj izjemno bogati in namenjeni prvenstveno otrokom, polni prireditev, ustvarjalnih delavnic, lutkovnih predstav, sproščenih druženj otrok in odraslih, z veliko zabave, z možnostmi ustvarjalnega izražanja s petjem, plesom, slikanjem, s športnimi igrami, glasbenimi koncerti. Pomembna in edinstvena razsežnost programov je bila in je v tem, da so namenjeni vsem otrokom, da so brezplačni in dostopni, ne glede na materialni položaj staršev ali njihovih skrbnikov. Programe pripravljajo poleg naše organizacije ZPM tudi številna druga društva, lokalne skupnosti, šole in vrtci in druge institucije. V mnogih lokalnih skupnostih prav ZPM usklajuje programe in pripravlja pregledne vse dejavnosti, ki jih nato posreduje vrtcem in šolam ter jih medijsko oglašuje.

Pomembna razsežnost tedna otroka pa je bila namenjena (in je še) obravnavi splošnih vprašanj položaja otrok v družbi ali tistih značilnih vprašanj, ki jih je razpirala izbrana osrednja tema tedna otroka. Nosilne teme so se v zadnjih dvajsetih letih navezovala na temo razprav otroških parlamentov, ki so jo vsakokrat udeleženci nacionalnega otroškega parlamenta sami izbrali v državnem zboru na tajnih glasovanjih. Z vsakoletnimi okroglimi mizami, pogovori in konferencami ZPMS na svojevrsten način okrepi glas otrok ter javno in strokovno podkrepi njihove ugotovitve ter priporočila ali celo zahteve. V zadnjih desetletjih je poslanica ob

tednu otroka javno sporočilo naše organizacije o tistih otrokovih pravicah, ki so najpogostejše kršene in hkrati poziv državnim in lokalnim oblastem za sprejetje ukrepov za njihovo učinkovitejše izvajanje.

V prvih letih je ZPMS (skupaj z zvezno organizacijo) pripravljala razglas (danes je to poslanica). Razglasi so bili objavljeni v vseh osrednjih in lokalnih časopisih¹⁵ ter v prenekaterih tovarniških glasilih. Danes zgostimo naslov ali nosilno temo z nekaj besedami. Iz starejših razglasov pa smo izluščili bistveno sporočilo in poimenovali takratno sporočilo.

Še pred ustanovitvijo ZPMS je v Sloveniji potekal vsakoletni Teden matere in otroka v organizaciji AFŽ (Antifašistična fronta žena). Teden otroka je že kmalu po ustanovitvi ZPMS postal del vsakoletnega programa. Prva leta so izdajali imenitne plakate, na katerih je le pisalo Teden otroka in zanj ni bila posebej določena nosilna tema ali naslov. Naslove zasledimo nekaj let kasneje.

Teme tedna otroka:

- 1963: Organizacija otroškega varstva, vzgoje otrok in družbene skrbi za otroka
- 1964: Družbena skrb za otroka in družino
- 1965: Šolska kuhinja, varstvo dojenčkov, zdravstveno varstvo otrok, naraščanje kriminalitete
- 1968: Zdravje – osnovna pravica vsakega otroka
- 1970: Vloga izobraževanja v službah za varstvo otrok
- 1971: Ustvarjamo pogoje za uspešnejši razvoj vseh otrok
- 1973: Vsi naši otroci – zaželeni otroci
- 1974: Pridobivajmo prostor za otroke, razširjamo družbeno organizirano vzgojo otrok in usposabljammo družbene delavce zanj
- 1975: Možnosti in poti za učinkovito reševanje otrokovih potreb
- 1980: Otroci so naše največje bogastvo
- 1981: Prizadeti otroci – naša skupna skrb
- 1982: Otroci mesta (Otrok in njegovo okolje). V počastitev Tedna otroka je pesnik Tone Pavček je napisal Pesem o otroku, ki je bila objavljena v vseh medijih.¹⁶

Poslanica otrokom ob tednu otroka 1988

Dragi otroci – vrstniki prihodnosti!

Pred vašim domom stoji vaš dan, vaš teden, vaše stoletje! Odprite vrata, odprite okna, odprite srce – naj vdre življenje v vas in vas napolni s polnostjo, da bo od vaše radosti svet popolnejši, da bo v njem manj laži in več čistosti. Kajti vedite: svet se z vami začneja, z vami obnavlja, z vami nadaljuje kot potok, ki teče iz večnosti v večnost. Vaše je, da bo ta vrelec čist, svež, živ, da bo pljuskala iz vas vsenaokrog in vsepovsod sveta vođa življenja.

Zato ne mislite, da je svet grob, grd, gol – res je, da je še slabši, še hujši, še bolj krut – a za vas in v vas je in mora biti svetel, sončen, svoboden, srečen. Samo takega sanjajte, samo takega iščite, samo takega terjajte, dokler ste tako majhnoveliki, da lahko zgrabite nemogoče!

Ne pustite odraslim, vsevednim pustecem in dolgočasnim čemernežem, da vam zastrejo luč, da vam vsilijo svojo resnico, da dirigirajo vaši pesmi! Raje osvetlite vi njihovo tavanje iz noči v noč.

Ostanite za zmeraj otroci, ki vidijo pravo resnico stvari, ki razgalijo gola kralja prevare, ki zrejo svoje ptice v zenitu, ki čutijo sonce v srcu in ga postavljajo v dom svojega bivanja in v moč zgodovine. Bodite otroci, ki rastejo v upanje in ljubezen, krati pa tudi v zrelost, v luč in senco življenja. A ko se neha vaš dan, vaš teden, vaše stoletje, bodite in ostanite boljši od nas, vaših prednikov ali vrstnikov, da vas bodo po dobrem pomnili vaši in naši zanamci.

Tone PAVČEK

¹⁵ Primer: Razglas ob Tednu otroka 1975, Vir: Naša skupnost (Ljubljana), leto: 1975, letnik 16, številka 1.

¹⁶ Glasilo DPM (društev prijateljev mladine), štev. 1-2, Ljubljana, maj 1983.

1983: Lačen otrok, izziv svetovni vesti – skrb za razvojne potrebe otrok

1984: Otroci in mladina soustvarjajo našo prihodnost

1985: Otroci in družbeni razvoj

1987: Zagotovimo otroku topel dom

1988: Poslanico napiše Tone Pavček: Dragi otroci – vrstniki prihodnosti

1989: Pravice otrok v SFRJ – danes in jutri

Tema tedna otroka	Tema otroških parlamentov
Teden otroka 1990: Otroku zdravo in varno okolje	1990/1991 - 1. otroški parlament: OTROKOM ZDRAVO IN VARNO OKOLJE (19. oktober 1990)
Teden otroka 1991: Prosti čas	1991/1992 - 2. otroški parlament: PROSTI ČAS (28. februar 1992)
Teden otroka 1992: Otrokom prijazno šolo	1992/1993 – 3. otroški parlament: OTROKOM PRIJAZNO ŠOLO (11. december 1992)
Teden otroka 1993: Igrajmo se skupaj	1993/1994 - 4. otroški parlament: BREZ NASILJA ZA PRIJATELJSTVO (14. december 1993)
Teden otroka 1994: Moč prijazne besede med otroki in odraslimi	1994/1995 - 5. otroški parlament: MOČ PRIJAZNE BESEDE (12. december 1994)
Teden otroka 1995: Da bi zmožel reči: Ne, hvala.	1995/1996 - 6. otroški parlament: DA BI ZMOGEL REČI: NE, HVALA - ALKOHOLU, CIGARETAM, DROGAM IN VSEM OBLIKAM NESTRPNOSTI (11. december 1995)
Teden otroka 1996: Otrokom najboljša igrišča in igrala	1996/1997 - 7. otroški parlament: IMAM PRAVICO - IMAŠ PRAVICO (19. december 1996)
Teden otroka 1997: Danes sem ti in ti si jaz	1997/1998 - 8. otroški parlament: DANES SEM TI IN TI SI JAZ (1. december 1997)
Teden otroka 1998: Otroci in mediji	1998/1999 - 9. otroški parlament: OTROCI IN MEDIJI (7. december 1998)
Teden otroka 1999: Imava se rada	1999/2000 - 10. otroški parlament: IMAVA SE RADA (6. december 1999)
Teden otroka 2000: Hočem, torej zmorem	2000/2001 - 11. otroški parlament: HOČEM, TOREJ ZMOREM (5. december 2000)

Teden otroka 2001: Moj prosti čas	2001/2002 - 12. otroški parlament: MOJ PROSTI ČAS (21. januar 2002)
Teden otroka 2002: Zdrav otrok v zdravi družini	2002/2003 - 13. otroški parlament: OTROŠTVO BREZ NASILJA IN ZLORAB (14. marec 2003)
Teden otroka 2003: Smo mladi - v spoštovanju med sabo, imamo se radi	2003/2004 - 14. otroški parlament: HUMANI MEDOSEBNI ODNOSI IN ZDRAVA SPOLNOST (1. marec 2004)
Teden otroka 2004: Evropa mladim, mladi Evropi	2004/2005 - 15. otroški parlament: MLADI IN EVROPA (14. februar 2005)
Teden otroka 2005: Vsak otrok ima pravico do drugačnosti in nediskriminacije	2005/2006 - 16. otroški parlament: TABUJI - PREPOVEDANE STVARI (13. marec 2006)
Teden otroka 2006: Vsem otrokom enake možnosti	2006/2007 - 17. otroški parlament: NAŠE MNENJE O DEVETLETKI (19. marec 2007)
Teden otroka 2007: Zabava in prosti čas	2007/2008 - 18. otroški parlament: ZABAVA IN PROSTI ČAS MLADIH (10. marec 2008)
Teden otroka 2008: Nekoga moraš imeti rad (pesem Ivana Minattija)	2008/2009 – 19. otroški parlament: LJUBEZEN IN SPOLNOST (23. marec 2009)
Teden otroka 2009: Otrokove koristi - glavno vodilo	2009/2010 - 20. otroški parlament: STEREOTIPI, RASIZEM IN DISKRIMINACIJA (22. marec 2010)
Teden otroka 2010: Mediji za bogatejše otroštvo	2010/2011 - 21. otroški parlament: VPLIV DRUŽBE IN MEDIJEV NA OBLIKOVANJE MLADOSTNIKA (21. marec 2011)
Teden otroka 2011: Pojdiva s knjigo v svet (posvečen 50. obletnici Bralne značke)	2011/2012 - 22. otroški parlament: JUNAKI NAŠEGA ČASA - KDO SO IN ZAKAJ? (2. april 2012)
Teden otroka 2012: Radosti in stiske odraščanja	2012/2013 - 23. otroški parlament: ODRAŠČANJE (8. april 2013)

Otroški parlamenti in okrogle mize o otrokovih pravicah

Pravica vseh otrok biti slišan, zaslišan in vprašan, predstavlja eno izmed temeljnih načel Konvencije o otrokovih pravicah Konvencija. Druga načela so pravica do nediskriminacije, pravica do življenja in razvoja in najpomembnejše načelo, da morajo biti otrokove koristi glavno vodilo pri sprejemanju vseh odločitev. Ta načela so bila vodilo dela Komisije za otrokove pravice pri ZPMS v njeni več kakor dvajsetletni zgodovini dela. Komisija je, spodbujena s sprejetjem konvencije, razmišljala o udejanjanju načela o participaciji otrok. Upoštevajoč dobre izkušnje pri organizaciji vsakoletnih pionirskih problemskih konferenc od leta 1981, sta se Komisija za otrokove pravice ter vodstvo ZPMS leta 1990 odločila nadalje razvijati participacijo otrok v družbi in otrokom ponuditi prostor in možnost sporočanja odraslim, tako v lokalnih okoljih kakor tudi na državni ravni, v državnem zboru. Participacija namreč pomeni zbir vseh procesov, ki vključujejo izmenjavo informacij in dialog med odraslimi in otroki. Otroški parlamenti so bili torej logična posledica dotedanjih izkušenj ZPMS ter zavzetosti, da se v praksi uresničijo konvencijske pravice.

Od sprejetja Konvencije leta 1989 je bil dosežen občuten napredek na lokalni, nacionalni, regionalni in svetovni ravni pri razvoju zakonodaje, politik in metodologij za izvajanje 12. člena, ki otrokom jamči pravico do svobodnega izražanja v vseh zadevah v zvezi z njimi. Države so znova potrdile svojo zavezanost k uresničevanju 12. člena na posebnem zasedanju Generalne skupščine o otrocih leta 2002. V publikaciji Slovenskega odbora za Unicef je mag. Maja Vojnovič (izvršna direktorica) med drugim zapisala: »Danes je pred vami knjižica, namenjena izključno vam. Da vas nauči, spodbudi in motivira k soudeležbi in sodelovanju pri iskanju najboljših rešitev v vašo korist«. ¹⁷

Kljub načelnim prizadevanjem državnikov sveta, Odbor OZN za otrokove pravice ugotavlja, ¹⁸ da v večini družb po svetu izvajanje pravice, da otroci izrazijo svoje mnenje, svoj pogled na vrsto vprašanj, ki vplivajo nanje, še naprej ovirajo številni dolgoletni ustaljeni pogledi na otroka in ne presežen paternalističen odnos do njih. Odbor je zato priporočil vsem državam, da sprejmejo vse potrebne ukrepe, da bi se v družbi slišala in upoštevala sporočila skupine otrok in da jih tisti, ki odločajo, ko sprejemajo zanje pomembne odločitve, tudi povprašajo za mnenja. V Sloveniji se še ni zgodilo, da bi ob pripravi zakonskih ali drugih rešitev tudi otroke povprašali za njihovo mnenje, čeprav obstajajo transparentne poti avtonomnega izbora predstavnic in predstavnikov otrok na šolskih, občinskih parlamentih in v nacionalnem parlamentu. Mnogokrat odrasli udeleženci (sogovorniki otrokom na otroških parlamentih) le prijazno pozdravijo otroke, jih pohvalijo, kako dobro

¹⁷ Svet po meri otrok, Slovenski odbor za UNICEF, Ljubljana, april 2003.

¹⁸ Odbor OZN za otrokove pravice, General Comment NO. 12 (2009) –The right of the child to be heard; <http://www2.ohchr.org/english/>

govorijo, vendar jih v resnici večkrat sploh ne slišijo in se pri svojih odločitvah ne sklicujejo na njihova mnenja ali predloge. Kljub kritičnim ocenam pa moram poudariti, da je praksa v nekaterih okoljih (občinah in mestih) zelo pozitivna in da župani redno, na vsakokratnih občinskih otroških parlamentih, sporočajo, kaj vse so storili, da bi se njihovi predlogi udejanjili.

Sporočilna vrednost otroških parlamentov je torej v rokah nas odraslih in je odvisna od stopnje spoštovanja otrok, najmlajših prebivalcev države, ki seveda nimajo svojih predstavnikov v organih odločanja. Prav zato je ZPMS v svoji zgodovini nenehno iskala poti okrepitve njihovega glasu, njihovih sporočil, tako s pozivi javnosti, poslanicami ob tednu otroka, z organizacijo javnih tribun in okroglih miz in z neposrednimi predlogi tistim, ki odločajo (lokalnim oblastem, vladi in parlamentu).

Otroški parlamenti so postali del pedagoške prakse in oblika javne artikulacije odnosa otrok do svojega otroštva in njihovih pogledov ter vrednostnih stališč odnosa starejših do njih. Edino oni imajo izkušnjo otroštva danes in to otroštvo je v marsičem drugačno od tistega, ki se ga starejši spominjamo in prevečkrat delujemo le na osnovi spominov, misleč, da govorimo v imenu današnjih otrok. Parlamenti so odlična priložnost za oblikovanje temeljnih otrokovih kompetenc za življenje v demokratični družbi, učinkovita strategija in metoda za razvoj in spodbujanje sodelujočega državljanstva.

Razvoj ideje in prakse otroških parlamentov je prežet z začetnimi dvomi in nezaupanjem do otrok, z očitki o manipulaciji starejših (mentorjev in organizatorjev), z ocenami o igri in naučeni predstavi za odrasle. Komisija za otrokove pravice je večkrat analizirala te ocene in vztrajala, da je nujno pomanjkljivosti odpravljati in razvijati nove metode in oblike, ki bodo sledile načelom Konvencije o otrokovih pravicah. Res je, da so v prvih letih mentorji (spremljevalci) otrok na nacionalnih otroških parlamentih še sedeli ob mladih parlamentarcih (in jim prišepetavali), vendar so v naslednjih letih razpravo spremljali le z balkona. Spoznali smo, da ima otrok pravico »do svobodnega izražanja«, pravico izraziti svoje mnenje in ne mnenje drugih in to brez pritiska, brez vnaprej napisanih govorov, ki jih pripravijo starejši, brez manipulacij. Teme razprav smo le za prva dva otroška parlamenta izbrali v ZPMS, kasneje so na javnem in nato na tajnem glasovanju izbirali med temami, ki so jih predlagali otroci iz vseh slovenskih regij. Na prvih zasedanjih v državnem zboru so odrasli povezovali potek zasedanja, danes otroški parlament vodijo sami, ob predhodnih pogovorih in ob pomoči mentorjev ter lanskoletnih predsedujočih.

Dr. Zoran Pavlović je leta 1995 zapisal:¹⁹ »Če sem povsem odkrit, moram priznati, da sem bil na začetku do celotne zamisli precej skeptičen. Zdelo se mi je, da odrasli

¹⁹ Informacije ZPMS 1/1995; Zbornik strokovnih tekstov in zapis razprav 4. Otroškega parlamenta »Proti nasilju – za prijateljstvo ter 5. Otroškega parlamenta »Moč prijazne besede«; Ljubljana, julij 1995; str. 102.

iščemo spet nov način, nov trik, da bi se pokazali v dobri luči pred drugimi in pred samim seboj, pri tem pa bi z otroki zgolj manipulirali in jih slepili, da imajo možnost vplivati na družbene procese, dejansko nemoč otrok kot družbene skupine pa bi zgolj prekrili. Tudi če so bili moji pomisleki tedaj utemeljeni, jih je proces v naslednjih letih prerasel«

20. nacionalni otroški parlament, 2010

Da bi napredovali pri samostojnejšem vodenju parlamentov, ZPMS že nekaj let organizira pripravljalne sestance z mladimi parlamentarci (regijski predstavniki), na katerih po temeljiti razpravi določijo cilje, dnevni red, potek razprav ter oblikujejo predlog članic in članov predsedstva ter predsedujočega vsakokratnega parlamenta.

Začetnim otroškim parlamentom bom posvetila več pozornosti, da bi osvetlila nekatera zgodovinska dejstva, ki lahko danes pomembno prispevajo k njihovem razumevanju in spoznavanju vloge ZPMS pri njihovem razvoju. Nekatere bom le omenila in prepustila podrobnejši analizi, ki bo, upajmo, del strokovne, celovite analize otroških parlamentov, predstavljene tudi na konferenci o participaciji otrok, ki jo nameravata organizirati Odbor za otrokove pravice pri ZPMS skupaj s Komisijo za otroške parlamente, ustanovljeno avgusta 2011 na skupščini ZPMS.

Podrobnejši pregled nekaterih otroških parlamentov in drugih dejavnosti na področju otrokovih pravic

1990:

Komisija za otrokove pravice je, spodbujena s sprejetjem Konvencije o otrokovih pravicah ter upoštevajoč dobre izkušnje pri organizaciji pionirskih problemskih konferenc od leta 1981, pripravila v letu 1990 celostni projekt obravnave vprašanj zdravega in varnega okolja za otroke. Deli projekta so bili **Teden otroka**, ki je potekal z geslom **Otroku zdravo in varno okolje**, srečanja otrok na prvih otroških parlamentih na lokalnih in državni ravni ter javne tribune v slovenskih krajih z zaključno javno tribuno na državni ravni v Cankarjevem domu. Projekt je vodila Liana Kalčina (avtorica tega prispevka) ob podpori in izjemni odprtosti za programske novosti takratnega predsednika ZPMS Nika Žibreta in generalne sekretarke ZPMS Ivanke Mali.

Prvi otroški parlament v novi slovenski državi je zasedal 19. oktobra 1990, v prostorih takratne skupščine Republike Slovenije, v letu, ko se je prvič sešel večstrankarski slovenski parlament. Udeležilo se ga je 105 otrok iz 44 občin, ki so prišli na sklepno razpravo, zadnje dejanje številnih predhodnih razprav od šole, občine in mest do državne ravni. Tema je bila **Otrokom zdravo in varno okolje**.²⁰ Vodila ga je dr. Manca Košir, ki je srečanje začela takole: »Danes je zgodovinski dan, ampak čisto pravi zgodovinski dan, kajti to, kar se dogaja danes, se še v teh prostorih ni nikoli zgodilo. Danes bodo naši ugledni politiki, ministri, predsedniki, podpredsedniki, poslanke in poslanci poslušali tistega, v imenu katerega velikokrat govorijo, ampak slišali ga skoraj še nikoli niso, v teh prostorih zagotovo ne. Kajti danes se gremo pravi otroški parlament.« V nadaljevanju se je še obrnila do predsednika Bučarja in dejala: »...in ga prosim, če nam omogoči, da otroški slovenski parlament postane tradicionalna oblika komunikacije otrok s politiki.«

V vabilu je bilo zapisano, da bo v Skupščini SRS srečanje otrok, kajti organizatorji (ZPMS) v takrat izjemno politično razburkanih časih nismo imeli poguma vanj zapisati, da bo to otroški parlament, čeprav smo ga v pripravah delovno tako poimenovali. Prva omemba besedne zveze (pojma) otroški parlament lahko zasledimo v osnutku programa ZPMS za leto 1990, objavljenem v Informacijah ZPMS²¹. Zapisano je: »Predlagamo, da razmislimo o otroškem parlamentu, ki je lahko nadomestek raznim konferencam. Otroške parlamente naj bi imeli tudi po občinah.« Besedna zveza »razne konference« se nanaša na do takrat že poznane pionirske problemske konference, o katerih več pišem v poglavju o zgodovini Pionirske organizacije.

²⁰ Informacije ZPMS 5/1990 - Zbornik strokovnih tekstov, magnetogram in zaključki zasedanja.

²¹ Informacije ZPMS števil. 6/1989, stran 9; Izdajatelj: ZPMS.

Dr. Manca Košir, ki je povezovala prvo tovrstno srečanje otrok v državnem zboru, pa je neposredno, suvereno ter javno to srečanje poimenovala kot prvi otroški parlament. Mlade je v prostore slovenskega parlamenta povabil dr. France Bučar, predsednik skupščine RS. Udeležili pa so se ga, poleg ekipe iz ZPMS, tudi: dr. Dušan Plut, član predsedstva RS; Jože Zupančič, predsednik odbora za vzgojo in izobraževanje; poslanci Vika Potočnik, Borut Pahor in Spomenka Hribar; Lojze Peterle, predsednik izvršnega sveta (predsednik vlade); dr. Katja Boh, sekretarka za zdravstvo in socialno varstvo (danes bi rekli ministrica), dr. Peter Vencelj, sekretar za vzgojo in izobraževanje ter telesno vzgojo (minister), ter njegova namestnica Milena Markič; dr. Srečko Zakrajšek, direktor Zavoda RS za šolstvo, ter namestnica Katja Hvala. S pregledom odziva lahko danes ugotovimo, da so najodgovornejši politiki in odločevalci v družbi že takrat razumeli pomembnost participacije najmlajših, kar je tudi nedvoumno zapisano v Konvenciji o otrokovih pravicah, sprejeti le leto dni pred prvim otroškim parlamentom.

Vsekakor je bila to ena prvih tovrstnih izkušenj v Evropi, pionirsko iskanje oblik participacije otrok v družbi, brez zgledov v svetu in takrat še brez priporočil mednarodnih organizacij, kakršne imamo danes (OZN, Svet Evrope, EU).

Otroci so že na prvem zasedanju zahtevali: več varnejših poti, tudi preko železniških prehodov; več označenih prehodov za pešce ter kolesarske poti; nove ceste naj se izognejo vrtcem in šolam; središča mest naj se zaprejo za promet; zaprtje jedrske elektrarne; odstranitev vrtcev in šol, zgrajenih iz radioaktivnega pepela; ukrepe proti onesnaženosti zraka, pitne vode (nočemo plastenk) in slovenskih rek; več denarja za čistilne naprave in manj za orožje; več telovadnic; programe za nadarjene šolarje; učitelji naj iščejo znanje in ne neznanje; bazeni v šolah niso za skladišča; računalniško opismenjevanje; šolo za življenje in ne šolo za puhlo kopičenje znanja; slovenski parlament naj obravnava temo Šolstvo in uresničevanje otrokovih pravic; možnosti za kakovosten prosti čas; več potovanj in ekskurzij; evropski delovni čas staršev nas prepušča cesti in zato se mladi zatekajo k mamilom, kajenju in alkoholu; TV naj odpre nov, tretji kanal za otroke in mladino; malice in kosila za vse otroke v šoli.

Na zasedanju so, na predlog Boruta Pahorja, takratnega predsednika Odbora za mladinska vprašanja Skupščine RS, soglasno (z glasovanjem) podprli predlog, da na svoje seje odbor vabi tudi predstavnika otroškega parlamenta, sodelovanje pa omogoči ZPMS.

Mesec dni po omenjenem otroškem parlamentu je ZPMS v Cankarjevem domu organizirala **okroglo mizo o vprašanjih zdravja in varnosti otrok** ter kasneje izdala **zbornik** na okrogli mizi predstavljenih strokovnih tekstov in magnetogram otroškega parlamenta. Zbornik je ZPMS poslala vsem slovenskim občinam,

parlamentarcem, slovenski vladi in strokovnim institucijam in jih zaprosila, da pri svojem delu in sprejemanju odločitev upoštevajo tudi ugotovitve in priporočila otrok.

1991:

11. januarja 1991 je ZPMS na osnovi ugotovitev in predlogov prvega otroškega parlamenta in udeležencev javne tribune v Cankarjevem domu izdala **Poziv slovenski javnosti**, skupščini in vladi RS. Podpisal ga je Niko Žibret, predsednik ZPMS in pozval k spoštovanju neodtujljive pravice otrok do življenja, ki jo imajo otroci ter k ratifikaciji konvencije o otrokovih pravicah. ZPMS je tako zahtevala izboljšanje položaja otrok v slovenski družbi, podreditev napredka v družbi zahtevam človekovega zdravja ter v ta namen predlagala pripravo celostne strategije za zagotavljanje zdravja vseh otrok, kar naj obravnava tudi parlament. Predlagala je tudi oblikovanje ustreznega vladnega organa, ki bo celostno obravnaval otroka, mladino in družino, varoval njihove koristi ter zagotavljal ustrezno zakonsko urejanje vprašanj.

Otroškega parlamenta v letu 1991 ni bilo, kajti v Sloveniji je potekal proces osamosvojitve, oblikovanja samostojne in neodvisne države. 23. decembra 1990 je potekal plebiscit o osamosvojitvi in že 25. junija 1991 je slovenski parlament sprejel ustavni zakon za uresničitev Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije. V tem letu so ZPMS in njene organizacije v lokalnih skupnostih namenile največ pozornosti organizaciji varstva in prehrane otrok, katerih starši so bili aktivni v omenjenih osamosvojitvenih procesih ter zagotavljanju varne vrnitve stotine otrok, ki so junija že bili v počitniških domovih v Sloveniji in na Hrvaškem. Med otroki, ki so brezskrbno počitnikovali, so bili tudi otroci iz Černobila, ki jih je gostila ZPMS in je zanje organizirala evakuacijo iz Slovenije v domovino. To pa je posebna zgodba in družbeno prezrt prispevek organizacije ZPMS k osamosvajanju, ki ni bil doslej nikdar prepoznan kot pomemben in deležen družbenega priznanja.

1992:

Drugi otroški parlament je bil 28. februarja 1992, prav tako v Skupščini RS. Osrednja tema je bila: **PROSTI ČAS MLADIH**. Udeležilo se ga je 109 otrok, mladih parlamentarcev iz 45 od skupno 60 občin ter njihovi mentorji in spremljevalci iz občinskih ZPM. Parlamenta so se udeležili tudi predstavniki parlamenta, vlade in ministrstev. Vodila ga je Vika Potočnik v sodelovanju z mladimi parlamentarci: Aljošo Reboljem, Jožetom Štrausom, Petrom Pristovnikom in Uršo Ponedeljek. Tudi tokrat so predhodno imeli otroške parlamente na šolah in nato na občinski ravni. V prvem delu so pregledali realizacijo prvih zaključkov. Poročilo sta podala podpredsednik vlade Matija Malešič, minister za šolstvo dr. Peter Vencelj ter Dušan Plut v imenu predsednika Milana Kučana. Sledilo je glasovanje o uspešnosti spoštovanja zaključkov otroškega parlamenta in o zaupnici vladi.

Večina je delo vlade za udejanjanje njihovih predlogov ocenila kot uspešno. Dvanajst prisotnih kot neuspešno. Vlada lahko dela naprej, so hudomušno sklenili. Za dobro razpoloženje je poskrbel kantavtor Vlado Kreslin. Med zaključke so zapisali: zaradi preobsežnih šolskih obveznosti ostane premalo prostega časa; na TV manj nasilja in več kakovostnih programov za otroke in mladostnike; več denarja in prostorov za prostočasne dejavnosti v šoli in zlasti dejavnosti zunaj šole; graditi je treba telovadnice, športne objekte, bazene, igrišča; stanje je kritično izven večjih urbanih središč; zagotoviti enako dostopnost do kulturnih dobrin, zato jih je nujno subvencionirati; potrebujemo prostore za mlade, klube in centre za otroke in mladino; zahtevali so prepoved točenja alkoholnih pijač mlajšim od 18. leta; šola naj subvencionira šolsko prehrano; šola v naravi naj gre v nacionalni program; šola naj bo res brezplačna; zahtevali so posredovanje slovenske vlade, da ostanejo počitniški domovi na Hrvaškem v uporabi slovenskim otrokom.

V Cankarjevem domu je ZPMS in njena Komisija za otrokove pravice ob izidu zbornika organizirala **okroglo mizo z naslovom Prosti čas mladih**. V zborniku²² so objavljeni strokovni teksti, prispevki avtorjev, magnetogram otroškega parlamenta ter zaključki. Na pogovoru so sodelovali dr. Nevenka Černigoj Sadar, dr. Meta Grosman, mag. Marija Javornik, mag. Mirjam Milharčič Hladnik, dr. Helena Novak, dr. Amond Papotnik, dr. Tea Petrin, dr. Vinko Skalar, dr. Veljko Rus, mag. Mojca Šebart, dr. Anton Trstenjak, dr. Martina Tomori in dr. Mirjana Ule. Pogovor je pripravila Liana Kalčina, vodil pa ga je dr. Ludvik Horvat, predsednik ZPMS. Udeleženci so spregovorili o doktrini in politiki prostega časa v Sloveniji, o pomenu prostega časa za osebno rast posameznika, o pomenu enakih možnosti pri dostopu do programov in drugih vprašanjih.

11. decembra leta 1992 je ZPMS pripravila že **tretji otroški parlament** z naslovom **Otrokom prijazno šolo**. V državni zbor jih je povabil dr. Slavko Gaber, minister za šolstvo. Vodila sta ga Milena Blažič, asistentka na Pedagoški fakulteti in glasbenik Jani Kovačič, ob sodelovanju Urške Lipovšek (OŠ Hajdina), Anje Bokal (Vodmat, Ljubljana) ter Matija Martelič (OŠ Frana Erjavca v Novi Gorici). V imenu ZPMS je vse pozdravil predsednik dr. Ludvik Horvat. Minister je podal pregled ukrepov ministrstva za uresničitev priporočil mladih parlamentarcev drugega otroškega parlamenta o prostem času. V zborniku »Otrokom prijazno šolo«²³ lahko preberemo: »...otroški parlament se je odlikoval s spontanimi nastopi poslancev, ki niso brali napisanih tekstov svojih mentorjev.« Udeleženci so zahtevali: več samostojnega dela in ustvarjalnosti v šoli; možnosti, da sposobni nadaljujejo šolanje ne glede na socialne zmožnosti staršev; učiteljem poštene plače

²² Informacije ZPMS 1/1992 – Prosti čas mladih, Zbornik strokovnih tekstov in magnetogram ter sklepi drugega otroškega parlamenta; Ljubljana, junij 1992.

²³ Informacije ZPMS 2/1993; Zbornik »Otrokom prijazno šolo«: magnetogram in sklepi tretjega otroškega parlamenta; Ljubljana, april 1993.

in učencem pošteno znanje; prilagoditev dela v šoli različnim zmožnostim učencev; zvečati število ur učenja tujih jezikov; več športnih in naravoslovnih dni; spoštovanje pravilnika o ocenjevanju in vnaprej napovedano preverjanje (kontrolne naloge, testi); subvencioniranje učbenikov ter zagotovitev izposoje (učbeniški sklad); malice in kosila vsem otrokom; hitrejša posodobitev šolskih prostorov (učilnic za fiziko in kemijo); obogatitev šolskih knjižnic; vsem otrokom možnost sodelovanja v šoli v naravi; dejali so NE igralnim avtomatom ob šolah; zahtevali ukrepe proti nasilju zunaj šolskih prostorov; več znanja in pogovorov o stranpoteh (alkohol, mamila, cigarete); uvesti otroško ali mladinsko kartico za ogled kulturnih prireditev in predstav; zagotovitev kulturnega prevoza v šole; več dobro pripravljenih in vodenih raziskovalnih taborov.

Udeleženci so prvič glasovali o temi, ki se je med razpravo oblikovala in sprejeli sklep za temo četrtega nacionalnega otroškega parlamenta: Ne cigaretam, mamilom in alkoholu.

Teden otroka je bil leta 1992 namenjen isti temi: Otrokom prijazno šolo. Društva prijateljev mladine in zveze v lokalnih okoljih so pripravila številna srečanja, razgovore in otroške parlamente o položaju otrok v šolah, o programih izobraževanja, opremljenosti šol, participaciji otrok na lokalni ravni, interesnih dejavnostih in drugem. Številni zapisi dogodkov na lokalnih ravneh so bili podlaga za pripravo tretjega otroškega parlamenta.

Komisija za otrokove pravice je 7. oktobra 1992, na prvi dan v tednu otroka, organizirala **okroglo mizo v Cankarjevem domu z naslovom: Pravni vidiki otrokovih pravic**, ki jo je vodila dr. Alenka Šelih. Na njej so s svojimi prispevki sodelovali tudi članice in člani Komisije za otrokove pravice in avtorji prispevkov v publikaciji *Pravni vidiki otrokovih pravic*²⁴. Urednica je v svojem uvodnem prispevku zapisala, da je monografija prvi korak pri raziskovanju področja otrokovih pravic. Mnogim raziskovalcem, študentom ter nevladnim organizacijam je bila publikacija dolga leta eden redkih strokovnih virov (v slovenskem jeziku) teoretskih in strokovnih razprav o otrokovih pravicah.

ZPMS je leta 1992 tudi izpeljala vseslovensko akcijo za brezplačni topli obrok v osnovnih šolah ter aktivnosti za uveljavitev univerzalnega otroškega dodatka.

1993:

V tem letu so se razplamtele vojne na področju nekdanje države Jugoslavije. ZPMS je pripravljala številne programe pomoči in solidarnosti z otroki na omenjenem področju. Otroci so bili žrtve številnih vojn in žrtve najbolj krutih oblik

²⁴ *Pravni vidiki otrokovih pravic*, uredila Alenka Šelih, ČZ Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1992.

nespoštovanja njihovih temeljnih otrokovih pravic, tudi pravice do življenja. Vojne na ozemlju nekdanje Jugoslavije so bile od leta 1991 do leta 2001. V Slovenijo je pribežalo skoraj sto tisoč beguncev, med njimi največ otrok in mladostnikov. ZPMS se je odzvala s številnimi programi, tako na državni ravni kakor v večini društev in zvez. Te so pripravljale zbiralne akcije ter kulturne in izobraževalne programe. Leta 1993 je v organizaciji ZPMS na pot po Sloveniji in po begunskih centrih odšel Čarobni avtobus (lutke, glasbeniki, plesalci). Soroševa fundacija je sofinancirala in ZPMS je organizirala zdravljenje otrok iz BIH. K nam so prišli ob posredovanju Zdravnikov brez meja. Med njimi je bila tudi mala Danijela, ki je žal prišla prepozno in podlegla napredujoči hudi bolezni. Dr. Pavle Kornhauser in Liana Kalčina sta vodila vse aktivnosti za pediatrično zdravljenje otrok.

Komisija za otrokove pravice je 24. septembra 1993 organizirala odmevno okroglo mizo v Cankarjevem domu (v okrogli Štihozi dvorani) na temo **Otroci -vrstniki-nasilje**, ki je bila tudi dobra priprava na **4. nacionalni otroški parlament** na temo **Proti nasilju – za prijateljstvo**.²⁵ Iz vseh slovenskih občin so se mladi parlamentarci 14. decembra 1993 v državnem zboru srečali s predstavniki oblasti in strokovnih institucij. Tja sta jih povabila dr. Slavko Gaber, minister za šolstvo, ter dr. Ludvik Horvat, predsednik ZPMS. Parlament je povezoval dr. Zoran Pavlovič. Ob zaključku so spet z glasovanjem izbrali naslednjo temo »Odnosi med učenci in učitelji«. Več o tem odličnem otroškem parlamentu v omenjenem zborniku.

V letu 1993 je ZPMS organizirala v Grimščah pri Bledu odmevno posvetovanje o otrokovih pravicah, na katerem smo opredelili temeljne probleme uresničevanja otrokovih pravic v Sloveniji ter se dogovorili o aktivnosti ZPMS za osveščanje slovenske javnosti, tudi prek organizacije javnih forumov.

V Cankarjevem domu je tako že 21. septembra potekal prvi forum o otrokovih pravicah »Otrok v bolnišnici«. Teden otroka je potekal na temo **Igrajmo se skupaj** in postavil otroško igro, igrače in igrala v ospredje zanimanja strokovne in širše javnosti.

ZPMS je 7. maja 1993 organizirala v okrogli dvorani Cankarjevega doma **Posvet o otroški igri in igračah**. Sodelovali so dr. Ljubica Marjanovič Umek, Slavica Toličič Pogačnik, Lidija Novak, dr. Ludvik Horvat in dr. Pavle Kornhauser.

Odbor Zveze družin pri ZPMS (predsednik Željko Cigler) je v akciji zbiranja podpore za sprejetje zakona o družinskih prejemkih zbral 26 tisoč podpisov. Ob sodelovanju sindikatov je državni zbor sprejel zakon, v katerega so vključili vse zahteve podpisnikov, tudi **univerzalni otroški dodatek**, ki ga je poslej prejemale vse 560 tisoč otrok v Sloveniji (prej 150 tisoč otrok).

²⁵ Informacije ZPMS 1/1995; Zbornik strokovnih tekstov in zapis razprav 4. Otroškega parlamenta »Proti nasilju – za prijateljstvo ter 5. Otroškega parlamenta »Moč prijazne besede«, Ljubljana, julij 1995.

1994:

Predsednica komisije za otrokove pravice je bila dr. Anica Mikuš Kos, predsednik ZPMS pa dr. Ludvik Horvat. Odmevne forume Komisije za otrokove pravice je še naprej pripravljala Liana Kalčina, generalna sekretarka ZPMS. 16. maja 1994 je komisija organizirala v Cankarjevem domu peti forum o otrokovih pravicah na temo **Pravice otrok ob ločitvi staršev**. Na njem so spregovorili o tem, da slovenska zakonodaja v zadostni meri ne varuje pravic otroka ob ločitvi staršev ter pristojni organi, ki odločajo o koristih otroka, v zadostni meri ne spoštujejo otrokovih pravic in se ne odločajo vselej v otrokovo največjo korist. Pozornost so posvetili tudi vprašanjem stikov med otroki in starši po ločitvi ter vprašanjem preživitve. Forum je vodila mag. Mateja Končina Peternel.

Komisija za otrokove pravice je 14. septembra 1994 v Cankarjevem domu organizirala Forum o otrokovih pravicah z naslovom **Moč prijazne besede**. V polni okrogli dvorani (240 udeležencev) so nadvse zanimivi gostje dr. Janez Bečaj; dr. Pavao Brajša; dr. Manca Košir, Marja Stojin in dr. Ludvik Horvat (predsednik ZPMS) govorili o problemih komunikacije med starši, otroki in učitelji.

12. decembra 1994 je v državnem zboru na povabilo Jožefa Školjca, takratnega predsednika parlamenta in dr. Ludvika Horvata, predsednika ZPMS, potekal **5. nacionalni otroški parlament** na temo **Moč prijazne besede**. Razpravo sta usmerjala Robert Bogataj in Meta Ornik. Ob zaključku je ZPMS v skupni publikaciji izdala strokovne tekste in magnetograme obeh (4. in 5. parlamenta).²⁶

1995:

Komisijo za otrokove pravice je vodil predsednik komisije Zoran Pavlovič, ob sodelovanju generalne sekretarke ZPMS Liane Kalčina, ki je pripravljala forume. Predsednica ZPMS je bila Vika Potočnik. 1. junija 1995 je komisija v Cankarjevem domu organizirala forum o otrokovih pravicah na temo **Otrok in mediji**, ki ga je vodila dr. Manca Košir. Sodelovali so tudi dr. Slavko Splichal, Janez Lombergar, mag. Breda Luther, mag. Sandra Bašič in asist. Ines Drame. Govorili smo o vplivu medijev na otroke ter o nujnosti vzgoje za medije. ZPMS je ob sodelovanju dr. Mance Košir in Karmen Erjavec izdala eno izmed prvih strokovnih del na Slovenskem o vzgoji otrok in mladih za medije, z naslovom *Otrok in mediji*.²⁷

²⁶ Informacije ZPMS 1/1995; Zbornik strokovnih tekstov in zapis razprav 4. Otroškega parlamenta »Proti nasilju – za prijateljstvo ter 5. Otroškega parlamenta »Moč prijazne besede«; Ljubljana, julij 1995

²⁷ Informacije ZPMS 3/1995; Zbornik *Otrok in mediji*, uredila Manca Košir. Ljubljana: ZPMS, 1995.

V zborniku je poleg strokovnih prispevkov objavljen tudi magnetogram javne razprave v Cankarjevem domu.

Komisija za otrokove pravice je 17. oktobra 1995 organizirala okroglo mizo v Cankarjevem domu z naslovom **Ali so drugačni otroci tudi enakopravni**. Na njej so udeleženci razpravljali predvsem o otrocih s posebnimi potrebami, o zagotavljanju kakovostnega usposabljanja in motiviranja za samostojno življenje ter o integraciji teh otrok v vrtnice, šole ter na letovanja. Vodila jo je Vika Potočnik, predsednica ZPMS, prispevke pa so imeli dr. Vinko Skalar, dr. Anica Mikuš Kos in Mirko Vaupotič. Leto kasneje (1986) je Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, katerega direktorica je bila dr. Anica Mikuš Kos, organiziral odmevno posvetovanje Drugačnost otrok v šoli in izdal obsežen zbornik vseh prispevkov.

19. septembra 1995 je komisija organizirala forum za otrokove pravice na temo **Da bi zmoželi reči: Ne hvala alkoholu, cigaretam, drogam in vsem nestrpnostim**, torej na temo **6. nacionalnega otroškega parlamenta**, z istim naslovom. Razpravo je vodil Vili Ščuka, zdravnik iz Nove Gorice. S prispevki sta sodelovala tudi dr. Vlado Mihelj in dr. Martina Tomori. Parlament je potekal 11. decembra 1995. Predsednik DZ RS Jožef Školč ter predsednica ZPMS Vika Potočnik sta povabila mlade parlamentarce v prostore Državnega zbora RS. Za sproščeno delovno vzdušje je poskrbel slovenski kantavtor Adi Smolar. Otroški parlament je vodil Ljubo Raičević, socialni delavec iz Preventivno-informacijskega in svetovalnega centra za otroke, mladostnike in starše v Ljubljani.

1996:

Komisija za otrokove pravice je 8. maja 1996 organizirala forum o otrokovih pravicah v Cankarjevem domu na temo **Imam pravico – imaš pravico**. Mladi parlamentarci so se namreč na predhodnem parlamentu odločili, da se na naslednjem posvetijo vprašanju enakosti in različnosti ter strpnosti in pravičnosti. 7. oktobra 1996, na prvi dan v tednu otroka, je komisija organizirala javni forum o otrokovih pravicah v Cankarjevem domu z naslovom **Otroci in revščina**. To je bilo leto, ki ga je OZN proglasila za leto boja proti revščini. Moderator foruma je bil docent dr. Janez Bečaj.

Forum za pravice otroka v bolnišnici je 25. aprila 1996 organiziral v Cankarjevem domu v Ljubljani že drugo okroglo mizo z naslovom **Pravice otroka v bolnišnici**. Organizator in moderator je bil dr. Pavle Kornhauser.

19. decembra 1996 je v državnem zboru potekal 7. nacionalni otroški parlament na temo **Imam pravico – imaš pravico**. Moderator je bil dr. Zoran Pavlovič. Mladi parlamentarci iz vse Slovenije so razpravljali o pravicah, ki jih imajo in se jih zavedajo (npr. pravica do izobraževanja, pravica do prostočasnih aktivnosti, pravica do našega jaza in da se razvijamo kot osebnosti). Poudarili so, da potrebujejo več informacij in več znanja o svojih pravicah.

1997:

Komisija za otrokove pravice je nadaljevala z organizacijo forumov o otrokovih pravicah v Cankarjevem domu. 10. junija 1997 je organizirala forum **Zastopanje otroka in varovanje otrokovih pravic**. Uvodne prispevke so imeli: dr. Zoran Pavlovič, predsednik Komisije za otrokove pravice pri ZPMS; dr. Mateja Končina Peternel in mag. Katja Filipčič s Pravne fakultete; dr. Pavle Kornhauser, predsednik Forumu za pravice otrok v bolnišnici (pri ZPMS); dr. Ludvik Horvat s Filozofske fakultete in doc. dr. Janez Primožič iz Kliničnega centra v Ljubljani. Udeleženci so zahtevali ratifikacijo Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic, od vlade RS pa pripravo posebne študije o problematiki zastopanja otroka v postopkih pred pravosodnimi in upravnimi organi. Naklonjeni so bili ustanovitvi posebne strokovne javne službe, ki bi zastopala otrokove koristi v različnih postopkih. Vsekakor so bile to ene izmed prvih tovrstnih zahtev v slovenskem prostoru. Oblasti niso storile pomembnih korakov na tem področju in šele leta 2006 je varuh človekovih pravic RS začel s projektom Zagovornik – glas otroka. Udeleženci so še zahtevali tudi ustanovitev posebnega varuha otrokovih pravic. Vse zahteve so bile posredovane ustreznim ministrstvom, vladi RS in Varuhu človekovih pravic RS.

Še istega leta, 6. 10. 1997, je Komisija organizirala v Tednu otroka okroglo mizo v Cankarjevem domu z naslovom **Interdisciplinarni timi za zaščito otrokovih pravic**. Okrogla miza je bila vsebinsko nadaljevanje razprave na zgoraj omenjenem forumu, s posebnim poudarkom na vprašanjih interdisciplinarnega sodelovanja strokovnih služb v primerih trpinčenja, zlorabe ali zanemarjanja otrok. Uvodne prispevke so imeli dr. Zoran Pavlovič, Bojan Regvar, Katja Bašič in Marjan Čonč. V letu 1997 si je Komisija posebej prizadevala za ustanovitev instituta varuha otrokovih pravic.

Teden otroka je bil posvečen odnosom med vrstniki. Septembra 1997 je bil za udeležence strokovnega seminarja pripravljen in natisnjen zbornik strokovnih besedil na temo Odnosi med vrstniki²⁸. Posebno odmevno je bilo omizje na TV Slovenija o teh vprašanjih, na katerem so sodelovali mladi parlamentarci, ki so tega leta razpravljali o temi **Danes sem ti in ti si jaz**. Po vseh šolskih in občinskih parlamentih se je **1. decembra 1997** sto mladih parlamentarcev zbralo v državnem zboru na **8. nacionalnem otroškem parlamentu**.

²⁸ Zbornik strokovnih besedil na temo otroških parlamentov v letu 1997; prispevki dr. Anice Mikuš Kos, dr. Janeza Bečaja, dr. Milana Dekleva in Liane Kalčina; izdajatelj ZPMS, Ljubljana, 1997.

1998:

Komisija za otrokove pravice je nadaljevala s prizadevanji za ustanovitev **instituta varuha otrokovih pravic**. K projektu je pritegnila tudi druge nevladne organizacije in institucije. 28. maja je bil prvi sestanek skupine (od treh). Poleg članic in članov komisije, so bili navzoči tudi predstavniki Varuha človekovih pravic RS, Komisije za politiko enakih možnosti DZ RS, Unicefa Slovenija in PIC-a (Pravno-informacijski center nevladnih organizacij). V podporo projektu sta bili izdelani dve diplomski nalogi (avtorici Sonja Božič in Carmen Breznikar, pod vodstvom Mateje Končina Peternel).

Otroški parlamenti so potekali na temo Otroci in mediji. V pripravi na otroške parlamente na vseh ravneh (šola, občina, regija, nacionalni otroški parlament) je Komisija pripravila izobraževanje za mentorje in organizatorje. Izobraževanja so sicer postala kakovostna oblika strokovne razgrnitve palete vprašanj, ki sodijo v okvir teme, izbrane na nacionalnem parlamentu, za temo prihodnjih razprav.

9. nacionalni otroški parlament je bil 7. decembra 1998. Zasedanja se je udeležilo 172 mladih parlamentarcev in parlamentark iz vseh slovenskih občin. Parlament je povezovala Dunja Kranjac. Delovno predsedstvo so sestavljali osnovnošolci: Gašper Boštjančič, Maja Vršič in Peter Bezlaj. V razpravah so se osredotočili na vprašanja, povezana s televizijo, radiem, časopisi in revijami, kinom, videom (videotekami) in računalniki.

1999:

Ob 10. obletnici sprejetja konvencije o otrokovih pravicah ter izidu zbornika **Otrokove pravice v Evropi**²⁹ sta 19. novembra 1999 ZPMS in Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope organizirala v omenjenem centru na Rimski 16 zanimiv in odmeven **pogovor o temeljnih vprašanjih uresničevanja otrokovih pravic v svetu in v Sloveniji**. Zbornik predstavlja prvi zbir konvencij Sveta Evrope in priporočil Odbora zunanjih ministrov Sveta Evrope na področju varovanja otrokovih pravic.

V letu 1999 je ZPMS izdala **zbornika Odraščanje z mediji ter Različnim otrokom enake možnosti**.³⁰

Na 10. nacionalnem otroškem parlamentu z naslovom *Imava se rada, se je zbralo* 190 osnovnošolcev, ki so zastopali vse slovenske občine in regije. Zasedanje je

²⁹ *Otrokove pravice v Evropi*; izšlo v zbirki: Slovenija in Svet Evrope števil. 10 in Informacije ZPMS števil. 6/99; izdajatelj: Informacijsko-dokumentacijski center Sveta Evrope in Zveza prijateljev mladine Slovenije; Urednica Liana Kalčina, Ljubljana, 1999.

³⁰ *Zbornik Odraščanje z mediji*; avtorici Karmen Erjavec in Zala Volčič, Izdajatelj: ZPMS, Ljubljana, 1999; *zbornik Različnim otrokom enake možnosti*; urednica dr. Anica Mikuš Kos, Izdajatelj: ZPMS, Ljubljana, 1999 (228 strani).

potekalo 6. decembra 1999. V največji meri so razprave potekale o ljubezni, spolni vzgoji, spolnosti, opozorili so na spolne zlorabe. Želeli so več tematskih radijskih in televizijskih oddaj, boljšo opremljenost knjižnic s strokovno literaturo, delavnice, okrogle mize in predavanja.

2000:

V letu 2000 je bila tema otroških parlamentov **Hočem, torej zmorem**. Komisija za otrokove pravice je pripravila dvodnevni izobraževalni seminar za mentorje 11. otroškega parlamenta. Pripravljena je bila raziskava na temo otroškega parlamenta. In izdan je bil priročnik za mentorje 11. otroškega parlamenta. Izdelan je bil 5-minutni predstavitveni videospot na temo Otroški parlament v angleškem jeziku in s slovensko sinhronizacijo, delegacija ZPMS se je udeležila Svetovnega foruma 2000 za dobro otrok (IFCW) v Sydneyju. V ta namen je bila pripravljena informativna zloženka Children's parliament in Slovenia.

Tema tedna otroka je bila povezana s temo otroškega parlamenta.

11. nacionalnega parlamenta se je udeležilo 144 mladih parlamentarcev in parlamentark iz vseh slovenskih regij. Bil je 5. decembra 2000. Podnaslov parlamenta je bil Otroci in mladi imamo težave – kako jih rešujemo? Izpostavili so pomanjkanje ljubezni in spoštovanja v družinah, pomanjkanje dialoga učitelj – učenec, preveč podatkovnega učenja, da so otroci prevečkrat predmet manipulacij odraslih, ugotavljali so, da je vse več nestrpnosti, odvisnosti, kriminala med mladimi in nad mladimi ter da so otroci in mladi z zakoni premalo zaščiteni.

2001:

Zaradi negotovih virov financiranja, je bila Komisija za otrokove pravice primorana okrniti del svojih aktivnosti. Tako sta bila javna foruma v sodelovanju s Cankarjevim domom, predvidena v marcu in maju, za nedoločen čas odložena.

2002:

Tema tedna otroka je bila Zdrav otrok v zdravi družini.

12. nacionalni otroški parlament je bil 21. januarja 2002, osrednja tema pa Moj prosti čas. Mladi parlamentarci so si bili enotni, da za kakovostno preživljanje prostega časa nimajo vsi enakih možnosti. Prepričani so bili, da na njihov prosti čas prevečkrat avtoritarno vplivata šola in družina in da tako sami nimajo zadostnega vpliva na izbiro dejavnosti.

2003:

V okviru programa dela Komisije za otrokove pravice so potekale aktivnosti v zvezi s projektom Hiša zavetja za otroke. Izdelana sta bila dva podprojekta: pilotski projekt dveh namestitvenih centrov za začasno namestitvev otrok na treh lokacijah. Izvedeni so bili ogledi objektov na dodatnih lokacijah, in sicer v Hrastniku,

Portorožu in na Kozjanskem. Projekt je bil predstavljen na Poslovni skupnosti centrov za socialno delo, namen predstavitve je bila vzpostavitev mreže timskega sodelovanja pri nastajanju projekta.

Za izvajanje programa usposabljanja sta bili oblikovani dve strokovni delovni skupini in izdelan program usposabljanja. Oblikovana je bila delovna skupina za promocijo. Izdelan je bil predlog celostne podobe projekta.

Največ aktivnosti je bilo namenjenih iskanju virov financiranja in v zvezi s tem povezovanju na mednarodnem področju.

Tema 13. nacionalnega otroškega parlamenta je bila Otroštvo brez nasilja in zlorab. Zasedanje je potekalo 14. marca 2003. Ugotavljali so, da se največ nasilja pojavlja v družinah ter da se vse več nasilja pojavlja tudi v šolah in splošno v družbi.

2004:

Mladi parlamentarci so določili temo **Humani medosebni odnosi in zdrava spolnost** za temo **14. nacionalnega otroškega parlamenta**, ki je bil v državnem zboru 1. marca 2004. Udeležilo se ga je 95 mladih parlamentarcev in parlamentark, ki so jih spremljali mentorice in mentorji ter predstavniki društev in zvez prijateljev mladine. V osnovnih šolah ter na občinskih in regijskih ravneh so potekali parlamenti konec leta 2003 in v začetku leta 2004.³¹

Komisija za otrokove pravice in Nacionalni odbor natečaja Evropa v šoli sta smiselno povezali otroške parlamente na temo Mladi in Evropa in natečaja Evropa v šoli ter skupaj izdali publikacijo.

19. aprila 2004 je Komisija za otrokove pravice soorganizirala okroglo mizo **Otrokove pravice danes in jutri**, ki je bila v prostorih Zavoda za zdravstveno zavarovanje RS v Ljubljani. Na njej je potekal pogovor o priporočilih Odbora OZN za otrokove pravice Republiki Sloveniji ter možnostih aktivne participacije nevladnih organizacij na področju otrokovih pravic.

26. oktobra 2004 je Komisija za otrokove pravice organizirala v Cankarjevem domu **seminar za mentorje otroških parlamentov**. Med predavatelji so bili tudi Erwan Fouéré – vodja Predstavništva evropske komisije v RS; prof.dr. Rudi Rizman; dr. Miro Cerar; dr. Andreja Črnak Meglič in mag. Mitja Sardoč.

V okviru Komisije za otrokove pravice je Forum zoper telesno kaznovanje otrok organiziral strokovni posvet na temo **Predstavitev novih vidikov zaščite otrokovih pravic pri nas**. Posvet je vodil dr. Pavle Kornhauser, predsednik foruma. Predavanja pa so imeli tudi: Liana Kalčina, Dušica Pleterski Rigler, dr. Katja

³¹ Zbornik »ZPMS včeraj, danes, jutri«, Ljubljana, 2005.

Filipčič, dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič, Tone Dolčič. V razpravi so se zavzeli za pripravo in izvedbo kampanje zoper telesno kaznovanje otroka v družini ter podprli izvedbo nacionalne raziskave o tej problematiki, ki je bila kasneje izvedena ob sodelovanju društev in zvez prijateljev mladine in šol. Forum je tudi pripravil in izdal plakat s pozivom **Ne pretepajmo otrok**.

2005:

Komisija za otrokove pravice je 16. novembra **2005** organizirala v Cankarjevem domu okroglo mizo z naslovom **Otrok pred sodiščem**. V uvodnih razmišljanjih (Zdenka Cerar, Martina Jenkole, Vlasta Nussdorfer in Majda Erzar) ter v razpravah so udeleženci okrogle mize v dolgi in polemični razpravi razgrnili številna vprašanja in oblikovali predloge, ki smo jih kasneje naslovili na slovensko javnost ter državne in vladne organe. Ugotovili smo, da se otrok večkrat znajde v položaju stranke v postopkih pred pravosodnimi organi. Zlasti pred Centri za socialno delo, policijo in drugje kot priča, žrtev ali storilec kaznivega dejanja. In v teh postopkih vedno ne obravnava tako, kakor zahtevata Konvencija o otrokovih pravicah in Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic. Kljub zakonskim določilom, se v praksi dogaja, da otrok ni obveščen o vseh svojih pravicah in možnostih, ki jih ima. V primerih, ko njegovi starši ali zakoniti zastopniki ne morejo dovolj dobro opraviti funkcije zastopanja njegovih interesov, bi morali otroku omogočiti, da si lahko izbere ali mu je dodeljen zaupnik, zagovornik, ki bo v času celotnega postopka z njim. Bil bi mu v psihološko oporo, mu pomagal in svetoval. Udeleženci smo ocenili, da bi prav Varuh otrokovih pravic lahko razvil, organiziral in koordiniral mrežo strokovno usposobljenih zaupnikov ali zagovornikov otrok, ki bi lahko otroke spremljali v vseh postopkih (pred policijo, tožilstvom, sodiščem, Centri za socialno delo). Ta predlog je kasneje res prevzel

Okrogla miza Otrok pred sodiščem, Cankarjev dom, 2005. Z leve proti desni: Vlasta Nussdorfer, Zdenka Cerar, Liana Kalčina, Martina Jenkole, Majda Erzar

in odlično razvil Varuh človekovih pravic RS s pilotnim projektom **Zagovornik – glas otroka**. Med ustanovitelji projekta sodelujejo tudi nevladne organizacije, med njimi tudi ZPMS in v njenem imenu Majda Struc, nekdanja sekretarka ZPMS. Danes je zagovornica in ena od regijskih koordinatoric projekta. Družinski zakonik je predvideval zakon-

ske osnove za institucionalizacijo instituta zagovornika, vendar se je urejanje žal, zaradi nesprejetja Družinskega zakonika, prestavilo v prihodnost.

Teden otroka, ki je potekal od 3. do 9. oktobra 2005 je imel vodilno geslo **Vsak otrok ima pravico do drugačnosti in nediskriminacije**. V poslanici smo opozorili, da smo v Sloveniji storili veliko, da je pravno formalno varovanje otrokovih pravic na zadovoljivi ravni v primerjavi z mnogimi državami, vendar je učinkovitost zagotavljanja pravic izjemno slaba. Zahtevali smo ustanovitev instituta varuha otrokovih pravic. Opozorili smo, da se socialne razlike v Sloveniji poglobljajo in posledice tega vse bolj čutijo tudi otroci. Mnogi so prikrajšani za osnovne dobrine, zaradi revščine stigmatizirani, odrinjeni in včasih s strani sošolcev celo zasramovani.

V letu 2005 smo praznovali že **15. obletnico otroških parlamentov** v Sloveniji. Med slovenskimi osnovnošolci se je že uveljavil kot oblika spodbujanja otrok k izražanju njihovih mnenj o aktualnih vprašanjih, s katerimi se srečujejo v domačem, šolskem in širšem družbenem okolju. Nacionalni otroški parlament je, tako kot vsa leta, potekal v veliki dvorani Državnega zbora Republike Slovenije. 14. februarja 2005 je sedeže poslancev in poslank zasedlo 100 mladih parlamentarcev in parlamentark iz vse Slovenije. Jan Lukšič, predsedujoči na predhodnem 14. nacionalnem otroškem parlamentu, je vodil sejo vse do izvolitve novega predsedstva. Udeleženci so izvolili Vida Greganoviča in Domna Pavliča za predsedujoča 15. nacionalnega parlamenta.

2006:

Prav v letu 2006 je v Tednu otroka Vlada RS sprejela Program za otroke in mladino 2006-2016. Na ta dokument smo v ZPMS dolgo čakali. Glede na njegovo pomembnost smo celo pričakovali, da ga bo sprejel parlament. Posebej smo opozorili na nujnost vključitve nevladnega sektorja (in tudi ZPMS) v pripravo in izvajanje akcijskih načrtov, ki bodo pripravljene na osnovi tega programa. Znova smo opozorili na nujnost koordiniranega dela v vladi in državi na področju otrokovih pravic in na to, da je čas, da v Sloveniji dobimo tudi varuha otrokovih pravic. Na nujnost takšne institucije so poleg Odbora za otrokove pravice pri OZN in slovenskih nevladnih organizacij opozorili in jo zahtevali tudi otroci na otroških parlamentih. Ti namreč ne morejo uporabljati instituta Varuha človekovih pravic, kajti zato nimajo dovolj znanj in vedenj ter niso funkcionalno dovolj sposobni zadostiti zahtevam, opredeljenim v Zakonu o Varuhu človekovih pravic. Politike in programov pa ne moremo oblikovati brez otrok. Poslušajmo jih in upoštevajmo njihova mnenja in predloge, smo zapisali.

16. otroški parlament je bil 13. marca 2006 na temo Tabuji - prepovedane stvari, ki se ga je udeležilo 95 mladih parlamentarcev in parlamentark. Zasedanje je začel Vid Greganovič iz Ljubljane, predsedujoči predhodnemu parlamentu.

Udeležence je pozdravil dr. France Cukjati, predsednik Državnega zbora RS ter mag. Franc Hočevar, predsednik Zveze prijateljev mladine Slovenije. Udeleženci so najprej razpravljali v štirih skupinah: spolnost in zlorabe (fizične, psihične, spolne, verbalne, itd.), drugačnost (narodnostna, verska, fizična, jezikovna, spolna usmerjenost, socialni položaj, invalidnost, itd.), družina (odnosi v družini, razveze, smrt, žalovanje, bolezen, revščina, itd.) in odvisnosti (alkohol, droge, hrana, igre na srečo, itd.) ter na plenarnem delu predstavili svoje ugotovitve ter predloge.

Teden otroka je potekal pod geslom Enake možnosti za vse otroke. V poslanici smo posebej izpostavili obveznost države, opredeljene v 2. členu Konvencije o otrokovih pravicah, da spoštujejo in vsakemu otroku jamčijo priznane pravice brez kakršnegakoli razlikovanja, ne glede na osebne okoliščine.

2007:

15. januarja je Komisija za otrokove pravice v sodelovanju z društvom UNICEF Slovenija organizirala pogovor v okviru programa Sveta Evrope **Gradimo Evropo za otroke in z njimi**, ki je potekal v Informacijsko-dokumentacijskem centru Sveta Evrope. Gost pogovora je bil profesor Iradj Roberto Eghrari, brazilski strokovnjak s področja zagovorništva človekovih pravic, zlasti pravic otrok in hkrati vodja nevladne organizacije Agerena, ki deluje na področju zagovorništva pravic otrok. Ob zaključku pogovora smo nevladne organizacije sklenile, da oblikujemo slovensko koalicijo NVO, ki bo delovala na področju otrokovih pravic.

Naslovnica publikacije o 17. nacionalnem otroškem parlamentu

Komisija za otrokove pravice ter drugi organi ZPMS smo se aktivno vključili v razpravo o predlogu **Zakona o preprečevanju nasilja v družini** in vladnim organom posredovali konkretne predloge dopolnitev. Pripravili in izpeljali smo program izobraževalnega seminarja za mentorje in koordinatorje otroških parlamentov, na katerem so sodelovali priznani strokovnjaki s področja prostega časa otrok in mladostnikov, izbrane teme za šolsko leto 2007/08, ki je bila Zabava in prosti čas mladih.

Pred zasedanjem **17. nacionalnega otroškega parlamenta** je Komisija organizirala pripravljalni sestanek, kjer so se otroci dogovorili o poteku nacionalnega parlamenta. Nacionalni otroški parlament je potekal 19. marca 2007 v veliki dvorani Državnega zbora RS. Mladi parlamentarci in parlamentarke iz vse Slovenije so razpravljali na temo **Naše mnenje o**

devetletki. Ob koncu so izbrali temo naslednjega otroškega parlamenta, ki je bila: **Zabava in prosti čas mladih.**

Teden otroka je potekal od 1. do 5. oktobra in tema je bila enaka temi otroških parlamentov, torej **Zabava in prosti čas mladih.** V poslanici, ki smo jo naslovili na celotno slovensko javnost, smo pozvali starše, šole, predstavnike lokalnih oblasti ter vladnih in nevladnih organizacij, da pri sprejemanju odločitev, ki zadevajo politiko in programe prostega časa otrok in mladih, omogočijo dostopnost kakovostnih programov vsem mladim, ne glede na njihov socialni položaj.

V letu 2007 smo v Grosupljem slovesno odprli **Hišo zavetja Palčica**, kjer so začasno zatočišče dobili otroci, ki zaradi različnih vzrokov ne morejo živeti v svoji družini. Hišo zavetja danes upravlja Center za socialno delo Grosuplje.

ZPMS in UNICEF Slovenija sta na svetovni dan otroka in ob 18. obletnici konvencije o otrokovih pravicah, 20. novembra 2007, v Državnem svetu organizirala posvet **Ali je Slovenija otrokom prijazna država.** Na posvetu smo med drugim predlagali: da vlada oblikuje organ, ki bo deloval med resorji in ki bo spremljal in spodbujal uresničevanje konvencije ter drugih mednarodnih dokumentov in programa za otroke in mladino 2006-2016; imenovanje namestnika varuha, ki se bo ukvarjal izključno s pravicami otrok, ali sprejem zakona o posebnem varuhu otrokovih pravic; da se formalno povežejo nevladne organizacije, ki uresničujejo in razvijajo programe za otroke ali z njimi; da se ne le ohrani, ampak tudi razvija in nadgrajuje sistem socialnih transferjev za otroke; da se opravijo analize razlogov osipa v srednjih in predvsem v poklicnih šolah; da se ustanovi državni inštitut za zdravje otrok; da se pomoč države bolj usmeri k enostarševskim družinam; da se razmisli o nevladnih družinskih centrih na lokalni ravni, ki bi družinam nudili informacije in pomoč pri reševanju vsakdanjih družinskih vprašanj.

2008:

Teden otroka je v mesecu oktobru potekal pod geslom **Nekoga moraš imeti rad**, ki je bil povzet po naslovu pesmi slovenskega pesnika Ivana Minattija. Tema se je vsebinsko povezala s temo otroških parlamentov Ljubezen in spolnost. Poslanico sta skupaj podpisala dr. Zdenka Čebašek-Travnik, varuhinja človekovih pravic Republike Slovenije, in mag. Franc Hočevar, predsednik Zveze prijateljev mladine Slovenije. Društva in zveze, članice Zveze prijateljev mladine Slovenije, pa tudi šole, vrtci in druge ustanove so organizirali vrsto prireditev, ustvarjalnih delavnic, posvetovanj, okroglih miz in drugih dogodkov. ZPMS je na novinarski konferenci ob tednu otroka predstavila rezultate humanitarne akcije Pomežik soncu, ki jo izvaja v partnerstvu s farmacevtsko družbo Lek, članico skupine Sandoz. Pomežik soncu je v 10-ih letih omogočil povsem brezplačno letovanje 6.300 otrokom. Javnosti pa je ZPMS tudi posredovala analizo klicev na TOM telefon, katerega številko zavrtijo otroci in mladostniki letno več kot 40.000-krat.

V januarju, februarju ter začetku marca so potekali **otroški parlamenti** na občinskih, medobčinskih, predvsem pa regijskih ravneh na temo **Zabava in prosti čas mladih**. Govorili so o vplivu družbe na preživljanje prostega časa, zlasti o vplivu sodobnih tehnologij. 18. nacionalni otroški parlament je bil 10. marca 2008 v veliki dvorani Državnega zbora RS. Otroci so o zgoraj omenjenih temah najprej razpravljali v skupinah, potem pa na plenarnem delu poročali o svojih ugotovitvah, mnenjih in zaključkih. Dva predstavnika mladih parlamentarcev sta se v Gradcu udeležila Kinderparlamenta z naslovom Aktivna participacija mladih, Evropsko državljanstvo. Izveden je bil tudi jesenski osrednji pripravljalni strokovni seminar za mentorje in organizatorje na izbrano temo naslednjih parlamentov ter regijski seminarji po več krajih po Sloveniji.

Predsednik 18. nacionalnega otroškega parlamenta Rok Židanik iz Nove Gorice se je udeležil ministrske konference o izobraževanju v Oslu na Norveškem. Predstavil je Otroške parlamente kot primer dobre prakse. Ugotovil je, da imamo v Sloveniji program otroških parlamentov zelo dobro razvit, v večini evropskih držav poznajo in izvajajo dijaške parlamente, otroških pa ne. Nekaj predstavnikov otroških parlamentov se je 9. decembra 2008 udeležilo delovnega pogovora o socialnem oz. razvojnem dialogu pri predsedniku vlade RS. Izmenjali so stališča o načinih in vsebini prihodnjega sodelovanja in o vprašanjih, s katerimi se srečujejo, ko zastopajo mlado populacijo.

2009:

v letu 2009 smo slovesno praznovali **20. obletnico sprejema Konvencije OZN o otrokovih pravicah**, ki predstavlja pomemben zgodovinski mejnik v prizadevanjih za doseg minimalnih standardov zaščite, varstva in razvoja otrok in je postala vest človeštva.

Osrednja tema 19. nacionalnega otroškega parlamenta leta 2009 je bila **Ljubezen in spolnost**. Mladi parlamentarci in parlamentarke iz vse Slovenije so se 23. marca 2009 srečali v Državnem zboru Republike Slovenije. O tej temi so se vse od začetka šolskega leta 2008/2009 pogovarjali na šolskih, mestnih, občinskih, medobčinskih in regijskih otroških parlamentih. Zasedanje je vodil mladi parlamentarec Miha Murn iz Škofje Loke.

Že januarja 2009 smo na predsednika države **dr. Danila Türka** naslovili protest nad dogajanjem v Palestini in poziv, s katerim smo ga prosili za posredovanje v zvezi z nezaslišanim nasiljem nad civilnim prebivalstvom Palestine, nad prebivalci Gaze, nad civilisti Izraela, zlasti nad otroki in ženskami. Pred očmi svetovne javnosti poteka pobijanje otrok in njihovih staršev. Poudarili smo, da smo prizadeti in ogorčeni nad brezbriznostjo mednarodne skupnosti, ki ne zmore preprečiti pobijanje nedolžnih otrok. Otroci so upravičeni do posebne skrbi in pomoči, smo poudarili, pa naj žive kjerkoli na našem planetu. Danes in ne jutri.

5. oktobra 2009 smo javnosti predstavili **Poslanico ob tednu otroka**, ki sta jo podpisala varuhinja dr. Zdenka Čebašek-Travnik in predsednik ZPMS mag. Franc Hočevar. V njej smo poudarili, da morajo biti glavno vodilo pri vseh dejavnostih in odločitvah prav otrokove dolgoročne koristi. Izrazili smo prepričanje, da bo predlog novega Družinskega zakonika, ki je bil v javni razpravi, sistemsko bolje uredil mnoga vprašanja in omogočil razvoj učinkovitejših oblik zaščite otrok. Hitreje se moramo odzivati in preprečiti prepoznane oblike trpinčenja in zanemarjanja otrok, psihičnega in čustvenega nasilja ter telesnega kaznovanja. Preprečiti moramo trgovino z otroki in mladoletnicami v namene spolnega izkoriščanja in zlorabljanja in novodobnih oblik suženjstva. Storititi moramo več za odpravo socialne izključenosti otrok romske skupnosti, ki ne dosežejo minimalne ravni znanja in zelo zgodaj zaključijo osnovnošolsko izobraževanje. Vsem otrokom moramo omogočiti stike z roditelji in bližnjimi sorodniki. Sodišča bi morala odločati hitro in brez nepotrebnega zavlačevanja. Razviti in uporabljati bi morali primernejše vzgojne ukrepe kot je telesno kaznovanje, ki dolgoročno uničuje samozavest otroka in prizadene njegovo človeško dostojanstvo. Telesno kaznovanje otrok moramo zakonsko prepovedati. Otrokom moramo omogočiti dostop do zagovornika ali zagovornice otrokovih pravic, do ljudi in institucij, ki varujejo njihove pravice.

19. novembra 2009 smo ob 20. obletnici sprejetja Konvencije o otrokovih pravicah skupaj z Unicef Slovenija in državnim svetom organizirali posvet z naslovom **Vprašanja uveljavljanja otrokovih koristi**. 20. novembra 1989 je bila namreč sprejeta Konvencija o otrokovih pravicah in s tem je bil narejen zgodovinski korak k priznavanju dostojanstva in neodtujljivih pravic tudi otrokom. Konvencija predstavlja pomemben zgodovinski mejnik in vest človeštva. Je vodilo pri oblikovanju, sprejemanju in uveljavljanju standardov zaščite, varstva in razvoja otrok. Na okrogli mizi smo poudarili, da moramo budno spremljati, glasno opozarjati in tudi zahtevati učinkovitejše izvajanje domačih in mednarodnih standardov zaščite otrok. Koristi otroka morajo biti glavno vodilo, in ne koristi enega od staršev ali sorodnikov, koristi institucije ali koristi profitno naravnane medija. Če bi dosledno sledili omenjenemu načelu konvencije, ne bi bili priča premnogim napačnim odločitvam v zvezi z otrokom ali skupinami otrok ter nedopustno dolgotrajnim in včasih tudi strokovno neprimernim rešitvam.

2010:

V letu 2010 so potekali jubilejni **20. otroški parlamenti**. Do marca 2010 so potekali otroški parlamenti na občinskih, medobčinskih in regijskih ravneh. Otroci so na vseh ravneh parlamentov razpravljali o temi **Stereotipi, rasizem in diskriminacija**. Razprave so zaključili z 20. nacionalnim otroškim parlamentom, ki je potekal 22. marca 2010 v veliki dvorani Državnega zbora RS. Ker je bil parlament jubilejni, smo ga pred začetkom zasedanja obeležili s slavnostno uvodno prireditvijo. Spregovorili so: predsednik državnega zbora dr. Pavel Gantar,

predsednik Republike Slovenije dr. Danilo Türk, minister za šolstvo in šport dr. Igor Lukšič in Majda Struc, generalna sekretarka ZPMS. Pred zasedanjem nacionalnega parlamenta smo 16. marca za otroke, predstavnike regij, organizirali pripravljalni sestanek, kjer so se otroci dogovorili, na kakšen način naj poteka nacionalni parlament ter izmed sebe predlagali bodoče delovno predsedstvo. Na nacionalnem otroškem parlamentu so otroci o temi najprej razpravljali v skupinah, potem pa na plenarnem delu poročali o svojih ugotovitvah, mnenjih in zaključkih, ki jih je v tem prispevku nemogoče povzeti. Dosegljivi pa so, kakor vsi zaključki od 14. parlamenta dalje, na spletnih straneh ZPMS (www.zpms.si). Klemen Peran, predsednik 20. otroškega parlamenta (iz mariborske regije), je ob zaključku parlamenta dejal: »..pa naj vam povem, da smo lahko najstniki dandanes še kako ponosni na naš otroški parlament, saj tukaj, na takšnem parlamentu dobimo nekatere sposobnosti, ki jih drugače nikoli ne bi mogli dobiti in ta lastnost je danes še kako pomembna«. Danes zasledimo njegovo ime na spletnih straneh Dijaške zveze Slovenije³², kjer je zapisano, da je predsednik dijaške skupnosti Prve gimnazije Maribor, poslanec in svetnik v parlamentu Dijaške organizacije Slovenije. Tudi v življenjepisju zdajšnjega predsednika Dijaške organizacije Slovenije med drugim piše, da je bil leta 2009 predstavnik šole v Otroškem parlamentu na Ptuj.³³ Prav zanimivo bi bilo raziskati, kako zelo so znanja in izkušnje mladih parlamentarcev, udeležencev otroških parlamentov, zaznamovala življenjsko pot vsakega ali vsake izmed njih. Otroški parlamenti so se namreč izkazali kot pedagoško in družbeno sprejemljiva in odlična pot izobraževanja za demokratično in sodelujoče državljanstvo, o nujnosti katerega v zadnjem obdobju mnogo razpravljamo v slovenski družbi. Gibanje za pravično družbo je na svojih spletnih straneh zapisalo: »Že nekaj časa se dogaja močno upadanje sodelovanja državljanov v demokratičnih procesih upravljanja z državo.«³⁴

Ob obeleženju 20. obletnice otroških parlamentov smo se zahvalili **dolgoletnim mentorjem, koordinatorjem (ZPM) in drugim zaslužnim sodelavcem**, ki so sodelovali v programu otroških parlamentov v vseh dvajsetih letih, zato smo jim na skupščini ZPMS konec maja v zahvalo podelili posebna priznanja.

Priznanja sta podelila Liana Kalčina in Klemen Peran, predsednik 20. nacionalnega otroškega parlamenta

³² <http://dijaska.org/klemen-peran>

³³ <http://dijaska.org/predsednik-dos> (februar 2013).

³⁴ <http://www.pravicna-druzba.si/tag/aktivno-drzavljanstvo/>

2011:

Tema tedna otroka je bila dobra knjiga in potekal je pod geslom **Pojdiva s knjigo v svet**. Teden je bil namenjen razmisleku o dobri knjigi ter o pomenu branja v odraščanju in življenju vsakogar od nas. K razvoju bralne kulture otrok v Sloveniji zagotovo pripomore tudi Bralna značka pri ZPMS, ki je v letu 2011 praznovala 50 let navzočnosti med otroki in mladostniki. Pisatelj Slavko Pregl je v poslanici zapisal: »Kdor bere, seže dlje, kot seže njegova roka, vidi bolje kot s prostim očesom, sliši več, kot gre v njegova ušesa in ima daljši korak kot zmorejo njegove noge.« ZPMS je na tiskovni konferenci ob začetku tedna otroka predstavila poleg poslanice tudi analizo klicev na TOM telefon (v letu 2010 je bilo več kot 32.000 klicev) ter zaključno poročilo o brezplačnem letovanju za otroke s pomočjo humanitarne pobude Pomežik soncu (300 otrok).

Izzivi razvoja otroških parlamentov

Na osnovi dosedanjih spoznanj ugotavljam, da v slovenski družbi nismo storili dovolj za okrepitev glasu otrok in za uveljavitev artikuliranih stališč mladih, ki na vseh ravneh, od šole, lokalne skupnosti do državne ravni, iz leta v leto izražajo svoj odnos, predloge in priporočila nam odraslim v zvezi z vsemi vprašanji, ki jih zadevajo. Poiskati moramo današnjemu času primernejše odgovore na vprašanja, kako naj Odbor za otrokove pravice in celotna ZPMS (s svojimi zvezami in društvi) lobirata za otrokove pravice, razvijeta ustreznejše oblike in metode zagovorništva za celotno skupino otrok (za posamezne otroke je že razvit projekt Zagovornik – glas otroka). Kako naj sistematično in učinkoviteje zagotovimo prenašanje sporočil otrok v sfero političnega, v prostor oblikovanja temeljnih strateških razvojnih ciljev družbe in posamičnih rešitev na lokalni, regionalni, nacionalni in mednarodni ravni na področju izobraževanja, socialne politike, zdravstva, šolstva, trajnostnega razvoja družbe in prostega časa.

Drugo vprašanje je ali so otroški parlamenti namenjeni zgolj osrednjim vprašanjem, skupni izbrani temi, ki jo mladi parlamentarci izberejo ob zaključku nacionalnega parlamenta. Odgovor lahko poiščemo kar v Konvenciji, ki pravi, da imajo otroci pravico izražati mnenje o vseh zadevah, povezane z njimi. Prav zato bi morali otroški parlamenti postati prostor (na vseh ravneh) vsakoletnega pogovora in sporočanja o vseh vprašanjih, ki zadevajo otroke, učence, najmlajše prebivalce vasi, zaselka, soseske ali mesta. Teme so lahko medvrstniško nasilje, nasilje v družinah ali nasilje institucij do otrok, socialna izključenost, zdravje in pravice otrok pacientov, varnost šolskih poti, prostočasne aktivnosti, problemi ob ločitvi staršev, položaj invalidnih otrok, otrok s posebnimi potrebami, šolanje in socialna klima v razredu ali na šoli, metode poučevanja, dostopnost učbenikov, šolski standardi, zaščita posameznih ranljivih skupin otrok, brezplačna šola in možnosti izbire programov nadaljnega šolanja, vpliv medijev in stotero drugih vprašanj, zlasti tista, ki jih otroci sami predlagajo. Zlasti bi bilo pomembno, da oblikovalci odločitev na vseh ravneh, tudi ob sprejemanju lokalnih odločitev ali sistemskih zakonov, mlade povprašajo o njihovih mnenjih in predlogih.

Tretji izziv je v iskanju odgovorov: kaj lahko več storijo družba, šola in kaj nevladne organizacije (tudi ZPMS) za dvig otrokovih kompetenc (sposobnosti, zmožnosti in znanja), za razvoj šolske in zunajšolske pedagogike aktivnega državljanstva. Kako lahko pri tem projektu javni sektor in nevladne organizacije bolje sodelujejo. Slovenska družba bo namreč morala z namenom, da ohrani svojo demokratično osnovo, storiti več za vključitev vseh prebivalcev, tudi najmlajših, v soupravljanje države in več za njihovo večjo aktivno participacijo v družbi. Tudi tako, da omogoči otrokom pridobivanje še več znanj in neposredno izkustvo sodelovanja.

Četrto vprašanje je, ali bo država prepoznala pomen otroških parlamentov kot oblike uresničevanja svojih mednarodnih zavez (po konvencijah in dokumentih mednarodnih organizacij) ter v ta namen zagotovila finančna sredstva vsem ravnem delovanja ZPM. Nujno moramo namreč zagotoviti še večjo strokovno, profesionalno podporo projektu ter sistematično izobraževanje mentorjev, organizatorjev in številnih prostovoljcev. Le enodnevni uvodni seminarji za mentorje iz osnovnih šol v Sloveniji, ki so sicer vsebinsko izjemno kakovostni (z vrhunskimi predavatelji), niso zadostna oblika pridobivanja znanj, izmenjave izkušenj in dobrih praks, spoznavanja aktualnih vprašanj na področju varovanja otrokovih pravic doma in v svetu, sodobnih vedenj o izobraževanju za aktivno državljanstvo. In nujno bo razviti sodobne oblike komunikacije otrok z odraslimi prek spletnih strani, za kar vse ZPMS potrebuje sredstva, ki jih ne more pridobiti od donatorjev in sponzorjev, kakor jih sicer lahko na nekaterih drugih področjih svojega dela.

Nemogoče je v tokratnem prispevku predstaviti ugotovitve, mnenja, predloge in zahteve mladih parlamentarcev na vseh dosedanjih 22. nacionalnih otroških parlamentih. Nujno bo namreč treba pripraviti pedagoško, družbeno evalvacijo tega enkratnega projekta v sodobni slovenski družbi in oceniti učinke sodelovanja otrok pri razvoju lokalnih skupnosti in naše družbe.

Zdenka Švaljek:

NACIONALNA MREŽA TOM – TELEFON ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE

»Konec osemdesetih let so se začele spremembe v sistemu družbeno-politične ureditve v takratni SR Sloveniji. Če je Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS) v času silnih sprememb želela preživeti, se je morala v svoji organiziranosti, metodah in vsebinah dela naglo in hkrati domišljeno spreminjati /.../ Ukinitev pionirske organizacije v naših šolah, nad katero je imela ZPMS neke vrste patronat, je narekovala spremembe delovanja organizacije v smeri civilne družbe in otrokovih pravic. V tem kontekstu se je pri ZPMS ustanovila Komisija za otrokove pravice, ki se je v prvih letih delovanja veliko ukvarjala s konceptualnimi vprašanji svojega delovanja. In prav iz teh konceptualnih dilem, kako delovati v družbi na področju otrokovih pravic, se je po vzoru sorodnih institucij v zahodnih demokratično razvitih državah tudi pri nas porodila ideja o nastanku telefona za otroke in mladostnike.«¹

TOM – Telefon za Otroke in Mladostnike je nastal leta 1990 na pobudo Komisije za otrokove pravice pri ZPMS, katere namen je bil implementacija ratificirane Konvencije o otrokovih pravicah,² ki v 19. členu navaja:

»1. Države pogodbenice bodo z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi varovale otroka pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, vštevši spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom staršev, zakonitih skrbnikov ali katerekoli druge osebe, ki skrbi zanj.

2. Takšni zaščitni ukrepi naj, če je to primerno, vključujejo učinkovite postopke za sprejemanje socialnih programov, ki otroku in tistim, ki skrbijo zanj, zagotavljajo potrebno podporo, kakor tudi druge oblike zaščite ter ugotavljanje,

¹ Ludvik Horvat: Uvodna beseda ob desetletnici delovanja Telefona otrok in mladostnikov, Zbornik ob 10-letnici TOM-a, Ljubljana, 2000, str. 7.

² Konvencijo o otrokovih pravicah je sprejela Generalna skupščina Združenih narodov z resolucijo št. 44/25 z dne 20. novembra 1989.

obveščanje, prijavljanje, preiskovanje, obravnavanje in spremljanje prej naštetih primerov trpinčenja otrok in, če je potrebno, poseg sodišča.«

Telefon za otroke je bil oblikovan v slovenskem prostoru kot nova in pomembna oblika za stik s svetom otrok, možnost za pogovor o problemih, za odgovor na vprašanja in nenazadnje tudi začetek profesionalne pomoči. Pomembna je bila ideja o vzpostavljanju, raziskovanju in vzdrževanju dialoga med odraslimi in otroki in zavedanju, da se morajo tudi odrasli še učiti poslušati otroka.

Nosilke koncepta so bile dr. Gabi Čacinovič Vogrinčič, dr. Ljubica Marjanovič Umek in dr. Ida Hojnik, ki so program načrtovale in ga kot mentorice v prvem letu tudi izvajale. Pri projektu sta sodelovali tudi takratna predsednica Komisije za otrokove pravice, Maja Vojnovič, in takratna sekretarka ZPMS, Ivanka Mali.³

Telefon je v prvih letih deloval samo ob delovnikih od 12. do 16. ure na številki 061 323 353. To je bila tudi uradna telefonska številka ZPMS, zato so se med klici otrok in mladostnikov oglašali tudi drugi klici, namenjeni sodelavcem ZPMS. TOM, ki je deloval v okviru ZPMS, ni bil edini telefon za otroke. Tudi v drugih društvih prijateljev mladine so obstajale svetovalne skupine s svojo telefonsko številko, imenom in delovnim časom. Zavedali so se, da ta organizacijska shema ni optimalna ne za društva ne za otroke in mladostnike. Tako je nastala ideja, da bi se skupine povezale v enoten projekt t.i. nacionalno mrežo telefonov.

Projekt je, na osnovi mednarodnih izkušenj drugih telefonov, ki so namenjeni otrokom in mladostnikom, oblikovala delovna skupina v sodelovanju s Telekomom. Načrt je bil predvsem tehnično zelo zahteven, saj pred tem v Sloveniji česa podobnega še ni bilo. V nekaj mesecih so uspeli pripraviti vsebinski in tehnični načrt. Cilj je bil mladim ponuditi enotno, brezplačno telefonsko številko z enotnim imenom. Povezati so želeli čim več svetovalnih skupin, ki so delovale v okviru društev prijateljev mladine.⁴

Tako je 20. novembra 1995 (ob obletnici sprejetja Konvencije o otrokovih pravicah) zaživela Nacionalna mreža TOM, ki je pod enotno brezplačno številko 080 1234 povezala enajst svetovalnih skupin in otrokom ter mladostnikom ponudila možnost pogovora prav vsak dan med 12. in 20. uro. Vse svetovalne skupine danes

³ Andreja Fras: Prvo desetletje TOM-a, Zbornik ob 10-letnici TOM-a, Ljubljana, 2000, str. 11.

⁴ Mojca Filipič: Začetek delovanja Nacionalne mreže TOM, Zbornik ob 10-letnici TOM-a, Ljubljana, 2000, str. 13.

uporabljajo telefonski sistem geo-centreks, kar pomeni, da se klici računalniško preusmerjajo na delujoče svetovalne skupine. To pomeni, da ne glede na to, od kod otrok ali mladostnik kliče, njegov klic prejme tista svetovalna skupina, ki je v določenem trenutku prosta. S tem smo omogočili vsem uporabnikom, ne glede na kraj bivanja, enako dostopnost do storitve. Z brezplačno številko imajo enako dostopnost do storitve vsi mladi, ne glede na ekonomski status družine iz katere prihajajo.

V letu 2013 so v Nacionalno mrežo TOM vključene svetovalne skupine v Ajdovščini, Idriji, Kopru, Krškem, Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, Novi Gorici, Slovenskih Konjicah, Tolminu in Velenju. V preteklosti so bile članice tudi svetovalne skupine iz Litije, Ptuja, Radovljice, Raven na Koroškem, Škofje Loke in Žalca, ki pa so v različnih obdobjih iz različnih razlogov prenehale z delovanjem.

TOM je edini splošni telefon za otroke in mladostnike v Sloveniji. Ob nastajanju je bila izpostavljena dilema, ali naj bo to neke vrste »krizni telefon za otroke« ali nasploh telefon za otroke in mladostnike za vsakršne njihove dnevne probleme s samim seboj, probleme v družini, šoli ali s sovrstniki. Prevladala je druga doktrina, ki se je obdržala vse do današnjih dni.⁵

Telefonsko svetovanje je način pomoči, kjer usposobljen svetovalec dela s klicalcem po telefonu in mu omogoči, da razišče in razreši trenutno situacijo oz. problem. Osnovno izhodišče svetovalnega dela na TOM-u je, da je klicalec v stiski, vendar se je s to stisko sposoben soočiti in jo razrešiti. Svetovalec spodbuja otroka ali mladostnika, da ob njegovi pomoči sam reši svoj problem. S tem spodbuja in razvija klicalecovo samozavest, samokontrolo in upanje.

Razvoj otrok in mladostnikov praviloma ne poteka v celoti gladko, še manj pa enako pri vseh otrocih in mladostnikih. V razvoju posameznika so t.i. razvojne krize, ki so pogojene tako s posameznikovim razvojem kot z dejavniki iz okolja. Razvojna psihologija zna opisati, kdaj in pri katerih letih gre praviloma za bolj »občutljivo« razvojno obdobje, ko je moč pričakovati več razvojnih kriz, ki pa jih različni otroci in mladostniki predelujejo različno; nekateri sami, drugi ob pomoči vrstnikov in odraslih, nekateri manj, drugi bolj uspešno. In prav zaradi velike dinamike v razvoju in različnosti otrok in mladostnikov je za njih še kako pomembno, da posameznik ve, da se nekaj »posebnega« ne dogaja samo njemu, da je tam nekdo, ki ga lahko pokliče takrat, ko on presodi, da ga rabi, čeravno je problem morda majhen in enostavno rešljiv in se v tistem hipu zdi zgolj njemu ali njej skorajda nerešljiv.⁶

⁵ Ludvik Horvat: Uvodna beseda ob desetletnici delovanja Telefona otrok in mladostnikov, Zbornik ob 10-letnici TOM-a, Ljubljana, 2000, str. 7.

⁶ dr. Ljubica Marjanovič Umek: Telefon otrok in mladostnikov, Zbornik ob 10. obletnici TOM-a, Ljubljana 2000, str. 15.

V življenju otrok je polno neugodnih in ogrožajočih dejavnikov, v življenju nekatere otrok pa delujejo tudi skrajno neugodni vplivi, ki jih ne moremo odstraniti. Ob tem spoznanju postaja vse bolj zanimivo in pomembno vprašanje, katere varovalne vplive lahko vnesemo v življenjski in doživljajski prostor otrok. Varovalni dejavniki in procesi so dogajanja, ki predstavljajo protiutež neugodnim vplivom in izkušnjam. Ponujajo dobršen del odgovora na vprašanje, kako to, da številni otroci, ki so izpostavljeni hudim ali celo skrajno hudim življenjskim okoliščinam in izkušnjam, ostajajo v svojem psihičnem in psihosocialnem razvoju zdravi. Kaj jim pomaga, da kljub trpljenju, travmam ali kronično neugodnim okoliščinam uspevajo vse to obvladovati, da gorje, ogroženost, zlo ne povzročijo neugodnih odklonov v vedenju in razvoju? Varovalni vplivi lahko izhajajo iz otroka samega – iz njegovega temperamenta, sposobnosti poiskati pomoč zase in drugih osebnostnih lastnosti. Večina varovalnih dejavnikov in procesov pa je vgrajena v otrokovo vsakodnevno izkušnjo z njegovo socialno mrežo, ki jo tvori predvsem družina, pomemben del pa je tudi šola z učitelji in sošolci, vrstniške skupine, organizirane dejavnosti, mentalnohigienske službe. /.../ Osnovno poslanstvo TOM-a je pomoč in podpora ob težavah otrok in mladih. Njegova funkcija je gotovo varovalna.⁷

Odraščanje je občutljivo in ranljivo obdobje, v katerem so ljubezen, varnost, sprejetost in podpora za mlade zelo pomembni, saj se v tem obdobju postavijo temelji za kasnejše odnose tako z vrstniki, otroki, partnerji kot s prijatelji. Sodobna družba postavlja pred mlade ljudi ogromno možnosti, izzivov in vplivov, kar jih pogosto naredi ranljive, zmedene, žalostne, jezne, neredko tudi izgubljene. Pogosto je prav telefon prvi korak pri iskanju pomoči in zaupanju težkih in neugodnih izkušenj, kar nam potrjujejo tudi rezultati analize klicev, iz katere je razvidno, da v večini primerov mladi svojega problema pred klicem na TOM niso zaupali nikomur. V pogovoru mlade spodbujamo k iskanju rešitev in razmišljanju o pomembnih osebah v njihovem življenju.⁸

Svetovalci na TOM-u so prostovoljci. V univerzitetnih mestih so svetovalci običajno študentje različnih fakultet, ki imajo, poleg prostovoljnega dela, možnost opravljanja obvezne študijske prakse. Študentje pišejo o TOM-u v okviru seminarskih nalog, nekateri tudi v diplomskih delih.⁹ V manjših krajih so svetovalci praviloma

⁷ dr. Anica Mikuš Kos: Vloga TOM-a pri zaščiti duševnega zdravja in psihosocialnega razvoja otrok, Zbornik ob 10. obletnici TOM-a, Ljubljana 2000, str. 19.

⁸ Analiza klicev 2006 in 2007, Ljubljana 2008.

⁹ Diplomске naloge in doktorska disertacija na temo TOM-a: Darinka Girandon: Telefon za otroke in mladostnike, analiza klicev in sestava programa za izobraževanje svetovalcev, Filozofska fakulteta, 1994; Anita Hvala Jesenko, Poznavanje otroških telefonov in odnos mladih do telefonskega svetovanja, Filozofska fakulteta, 1994; Andreja Fras, Martina Peštaj: Osnovno izobraževanje svetovalcev TOM-a, Filozofska fakulteta, 1999; Petra Mrvar, Svetovanje po telefonu TOM, Filozofska fakulteta, 2002; Tatjana Lavrinc, Primerjava svetovanja po telefonu za otroke in mladostnike v Sloveniji in nekaterih drugih evropskih državah, Pedagoška fakulteta, 2004; Petra Mrvar, Učinkovitost svetovanja otrokom in mladostnikom po telefonu, doktorska disertacija, Ljubljana, 2007.

Utrinek z dodatnega usposabljanja, oktober 2012

profesionalci različnih starosti in zaposlitev. Večina jih dela z mladostniki tudi poklicno na pedagoškem, psihološkem, socialnem ali drugem področju.

Pogoj, da nekdo lahko postane svetovalec, je v celoti opravljeno osnovno usposabljanje. Program osnovnega izobraževanja je rezultat štiri-letnega dela Andreje Fras in Martine Peštaj z devetimi skupinami kandidatov za svetovalce in je v končni verziji objavljen kot njuna diplomska naloga.

Program je sestavljen iz enajst 120-minutnih delavnic na različne teme, kot npr.: kaj je svetovanje, navezava stika, poslušanje, empatija, družina, nasilje med vrstniki, spolnost, razčiščevanje problema ipd. Na izobraževanju svetovalci pridobijo znanja o najpogostejših problematikah, specifiiki telefonskega svetovanja in tehnikah telefonskega svetovanja. Sledi usposabljanje ob prisotnosti izkušenega svetovalca, kjer se seznanijo z dejanskim delom. Po šestih usposabljanjih je svetovalec pripravljen za samostojno delo. Dodatno strokovno podporo in pomoč svetovalcem nudijo tudi supervizije, ki se odvijajo enkrat mesečno pod vodstvom strokovnjaka oz. supervizorja. Svetovalci se dodatno izpopolnjujejo v obliki predavanj in obiskov različnih institucij, kamor najpogosteje napotimo naše klicalce, vsaj enkrat letno pa organiziramo skupno izobraževanje na nacionalnem nivoju. Tematike skupnih izobraževanj izberejo svetovalci v okviru supervizij.

o svetovalcih:

»/.../ lepo se je vedla do drugega, zelo je razgledana oseba, da zna pomagati in kot da bi s tabo sočustvovala, to se mi je zdel kakor, da je ona to prestala, da je ona imela skoraj čisto iste težave.«¹⁰

»/.../ da je bil prijazen, ni bil, joj spet ena, ki ima probleme. Pa tak dostopen se mi je zdel, pa kot da verjame vame, da imam zmožnost narediti več, to mi je bilo tudi všeč. Bil je tudi vesel, tudi zabaven, živahen, pa čutiš, da ti res hoče pomagati.«¹¹

¹⁰ Petra Mrvar, Učinkovitost svetovanja otrokom in mladostnikom po telefonu, doktorska disertacija, Ljubljana, 2007, stran 236. V disertaciji je Petra Mrvar v kvantitativnem delu raziskave anketirala 1.640 otrok in mladostnikov, v kvalitativnem delu pa je v intervjuju sodelovalo 28 mladostnikov. Njihovo sodelovanje je bilo anonimno, zato so izjave, ki jih uporabljamo za ilustracijo in potrditev naših domnev, nepodpisane.

¹¹ Ibidem, str. 236.

Pri TOM telefonu je delo s klicanci individualno in običajno omejeno na en razgovor, saj je cilj svetovanja po telefonu ponuditi otrokom in mladostnikom podporo pri reševanju trenutnega problema. Svetovalci dežurajo v paru in se izmenično oglašajo na klice. Za vsak opravljen razgovor izpolnijo obrazec za evidenco klica, ki ga vnesejo v posebno računalniško bazo. Na podlagi klicev, pri katerih je bil opravljen tudi svetovalni razgovor, pripravimo vsakoletno **analizo**. Mladi namreč večkrat pokličejo, pa se ali ne oglasijo ali spregovorijo par besed ali pa »zafrikavajo« in nato odložijo.

»Ene petkrat. Kdaj smo se zafrikavali, kdaj pa tudi zares. Na začetku smo se zafrikavali, potem pa je bilo že resno, smo spraševali za ene težave /.../ ena sošolka je imela ful probleme doma, kako povedati za oceno, pa smo se malo pogovarjali /.../ Zafrikavali smo se tudi zato, ker nam je bilo na začetku nerodno, pa smo bili kar malo tiho.«¹²

Vendar pa ti klici nemalokrat pomenijo le preverjanje, kaj se bo zgodilo na drugi strani žice, kakšen bo odziv, ali je varno spregovoriti in zaupati svojo zgodbo. Kljub velikemu številu tihih in preizkuševalnih klicev menimo, da je pomembno, da ostanemo splošni telefon, saj otroci (pa tudi odrasli) v trenutkih velike stiske ali krize lažje govorimo z znano osebo, z nekom, ki mu zaupamo. In če je otrok imel na telefonu pozitivno izkušnjo pri vsakdanjem vprašanju, bo lažje poklical, ko bo zelo hudo.

Najpogostejše tematike klicev na TOM so ljubezen, drugo, spolnost, dom, vrstniki in šola, sledijo jim telesne težave, psihološke težave, odvisnost in zlorabe, na dnu tematik pa so samomori in socialna stiska.

razlog za klic

»Na TOM sem poklical zato, ker je brezplačen, pa anonimen. Pa zoprno mi je bilo koga drugega vprašat. Nisem hotel nobenega drugega vprašat.«¹³

»V bistvu zato, ker ni treba povedati, kdo si, in nobeden drug ne ve, pa sploh te ne vidi in ne more vedeti, kdo ima težave. Po telefonu te ne vidi, pa potem po glasu te pozabi malo.«¹⁴

¹² Ibidem, str. 211.

¹³ Ibidem, str. 217.

¹⁴ Petra Mrvar: Učinkovitost svetovanja otrokom in mladostnikom po telefonu, doktorska disertacija, Ljubljana, 2007, stran 217.

»Ker sem vedela, da to ostane med nama, drugače ne bi klicala.«¹⁵

»Slišala sem, da je v redu, da ti lepo razloži, da ti ne govori, kolk si neumen in ne vem kaj ...«¹⁶

Pri temi ljubezen je največ vprašanj povezanih z zaljubljenostjo in odnosom fant-dekle, pri temi spolnost pa z informacijami o spolnem odnosu, menstruaciji, nosečnosti in kontracepciji. Pod kategorijo drugo so zajeti klici, pri katerih se je v analizi pokazalo, da imajo skupno točko dolgčas in željo po pogovoru, večinoma o splošnih temah in preživljanju prostega časa. V zvezi z domom prevladujejo problemi s starši, problemi s sorojenci, nasilje, stisko otrok predstavljata tudi ločitev in alkoholizem staršev. Vrstniki so v obdobju najstništva zelo pomembni, zato ne preseneča, da je večina vprašanj povezana prav z odnosi s prijatelji in odnosi s sošolci, manjše je število klicev v zvezi s fizičnim, psihičnim in spolnim nasiljem med vrstniki, vendar jih ne smemo prezreti. V šoli se največ klicalcev sooča s slabo oceno in dilemami glede nadaljnjega šolanja. Pogostejše teme so še: telesne težave, kjer ostaja v ospredju telesni videz; psihološke težave pri katerih gre večinoma za slabo samopodobo, osamljenost in strah; zasvojenost in odvisnost –največ vprašanj je povezanih z uporabo ali zlorabo mehkih drog; pri zlorabah prevladujejo spolne in fizične. Na dnu lestvice sta temi samomor (največ jih o tem razmišlja) in socialna stiska (nezaposlenost staršev, revščina).

»/.../ sem klical, ker mamici nisem upal ocene povedat. Slabo oceno sem dobil, pa sem potem hotel vprašati, kako doma povedat, da ne bo zmeraj tako. Bil sem živčen pred tem, kako bom povedal mami. Strah me je bilo, zmeraj sem prestavljal na jutri, dokler nisem TOM poklical.«¹⁷

»/.../ sem klical sam, vedno zaradi osamljenosti, ni bilo nič za počet. Osamljen sem bil, z nekom sem se mogel pač pogovoriti, ker ni bilo nič za delat. Pa ni bilo prav fajn, slabo sem se počutil, sam sem bil, pa žalosten sem bil. Ne znam boljše opisat, žalosten, osamljen, želja, da bi se z nekom pogovoril.«¹⁸

¹⁵ Ibidem, str. 218.

¹⁶ Ibidem, str. 220.

¹⁷ Ibidem, str. 214.

¹⁸ Ibidem, str. 214.

»Starša sta se ločila. To je trajalo ful dolgo časa. Na koncu je šlo vse skupaj na sodišče. Tam so določili, da bom živel pri očetu. Tudi sestra je hotela živeti pri očetu tako, da zdaj mi trije živimo skupaj. V bistvu sem bil takrat mlajši. Ker sem bil mlajši, sem težje dojel, kaj se dogaja, težje mi je bilo živeti samo z enim staršem. Bil sem žalosten, nisem vedel, kako naj to prenesem.«¹⁹

Še vedno pogosteje kličejo dekleta, ki opravijo skoraj 60 odstotkov klicev, fantje pa 40 odstotkov. Po starostni strukturi prevladujejo otroci in mladostniki stari od 10 do 18 let, med njimi je največ 12- do 15-letnikov.

Povratni klici na TOM so redki, zato običajno ne vemo, kako se je neka zgodba razpletla. Ali je klicalec naredil, kar sta se s svetovalcem dogovorila, kako se je izšlo, kako se je počutil?

»Doma sem povedal za oceno, kot sva se zmenila s svetovalko in je bilo boljše, kot pa če bi mami izvedela šele na sestanku. Če ne bi poklical TOM-a, bi skoz predstavljaj na jutri.«²⁰

»/.../ nasvet naj malo pogledam za družabne igre pa naj kakšnega prijatelja pokličem. Pa sem. Sem poklical prijatelja, pa smo se potem dobili z njim.«²¹

»Takoj po klicu me je bilo malo še kar strah, kaj bo in kako bodo sprejeli. Ta spodbuda je dosti pomagala, dobro se mi je zdelo to, da so mi povedali, kdaj naj jaz to vprašam, ker pri nas delata oba doma in bi lahko prišel glih takrat v pisarno, ko bi imela največ dela in bi ju lahko prestrašil. Naredil sem točno tako, kot sva se zmenila s svetovalko in je delovalo. Takoj, ko se je dalo, sem povedal (staršem op. a.), merkal sem, da so bili pri sebi, da so si čas vzeli za pogovor, res sem pazil na to, kar je svetovalka rekla.«²²

¹⁹ Ibidem, str. 213.

²⁰ Petra Mrvar: Učinkovitost svetovanja otrokom in mladostnikom po telefonu, doktorska disertacija, Ljubljana, 2007, stran 243.

²¹ Ibidem, str. 243.

²² Ibidem, str. 244.

»/.../ potem (po pogovoru s svetovalko, op. a.) sem šel ven, z očetom se nisem pogovoril, ker mu ni bilo do tega baje, pa sem se hotel z očetom pogovoriti, sej sploh nisem silil vanj. Hotel sem se pogovoriti z očetom, ampak ga nisem hotel siliti k pogovoru.«²³

Za uspešno delovanje programa je pomembno, da naši uporabniki in širša javnost poznajo TOM, kar si prizadevamo doseči s **promocijskimi akcijami**.

»Na šoli je bil nek tak listek.«²⁴

»Od kolegic, prijateljic, pa od sošolke. Ona je rekla, da je klicala, pa sem ji povedala za težavo pa sem pač rekla, da ne vem, kaj naj naredim, pa mi je dala številko, pa je rekla pokliči, mogoče ti bodo pomagali.«²⁵

»Pred kakšnimi petimi, šestimi leti sem v šoli videla plakate s TOM-om in je bila gor številka in je gor pisalo, da lahko pokličemo za vse svoje težave, lahko so majhne, velike, težke, lahko pokličemo in povemo, kaj nas muči in da bo ostalo anonimno.«²⁶

Že v letu 1994 smo pripravili novo celostno podobo in telefon poosebili ter mu dali ime TOM. Izdelali smo zloženko, bralni znak, in šolski koledarček. V sodelovanju z uredništvom otroškega in mladinskega programa smo pripravili delno igrano oddajo z naslovom »Pogovori se z mano«. V tej oddaji je bilo predstavljeno delo telefona in njegov namen ter vprašanja, ki nam jih klicanci najpogosteje postavljajo. Oddaja je bila prvič predstavljena na tiskovni konferenci, ki je bila 8. junija v Cankarjevem domu, nato so jo še dvakrat (junija in oktobra) predvajali na TV Slovenija. Odziv med otroki in mladostniki je bil dober in število klicev se je močno povečalo.

Rezultati ankete, ki jo je Petra Mrvar izvedla v okviru doktorske disertacije, kažejo, da je približno dve tretjini (68,9 odstotka) anketiranih mladostnikov že slišalo za telefon za otroke in mladostnike oz. ga poznajo. Predvidevamo, da je nekoliko višji odstotek prepoznavnosti telefona med mladimi v pričujoči raziskavi rezultat reklamiranja in promoviranja telefona v javnosti.

²³ Ibidem, str. 245.

²⁴ Ibidem, str. 210.

²⁵ Ibidem, str. 210.

²⁶ Ibidem, str. 211.

Mlade o naši dejavnosti obveščamo s promocijskimi materiali (plakati, zgibanke, koledarji), ki jih vsako leto pošiljamo na osnovne in srednje šole, v knjižnice, centre za socialno delo in ostale organizacije, ki se ukvarjajo z mladimi. Poleg tega redno objavljamo oglase v različnih medijih ter sodelujemo v različnih tematskih oddajah na radiu in televiziji.

Ko je TOM leta 2005 praznoval svoj 15. rojstni dan, smo se odločili, da razpišemo prvi likovni natečaj na temo »Moj prijatelj TOM« in k sodelovanju povabimo vse osnovnošolce v Sloveniji. V svojih delih so lahko upodobili svoje izkušnje, pričakovanja ali želje v zvezi s Telefonom za otroke in mladostnike. Odziv je bil odličen, zato smo likovne natečaje izvedli še v letih 2006 (Dolgčas na obisku), 2007 (Odgovor je pogovor), 2008 (Ko bom velik) in 2010 (Moja družina).

V letu 2007 smo združili moči z Zvezo družin in pripravili skupni likovni natečaj »Odgovor je pogovor« z namenom osveščanja o pomembnosti pogovora v vsakdanjem življenju. Pogovor pomeni izmenjavo mnenj, misli ter stališč med dvema ali več osebami, nikakor pa ne kričanje nad drugimi, ukazovanje drugim ali pridiganje ene osebe drugi. S katerimi situacijami se pogosteje srečujemo? V katerih situacijah se pogosteje nahajamo? »Odgovor je pogovor« je slogan, za katerega si prizadevamo, da bi se čim večkrat uresničil v družini, seveda pa tudi v šoli, med prijatelji ali pa s klicem na TOM telefon. Zanimalo nas je, kako otroci in mladostniki razmišljajo o pogovoru, kako ga doživljajo in predvsem, ali se strinjajo z našo trditvijo »odgovor je pogovor«. Nad odzivom smo bili prijetno presenečeni, nagrajena dela smo objavili v posebnem koledarju za leto 2008, izdali pa smo tudi komplet voščilnic.

Na podlagi odločbe Evropske komisije, je Agencija za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije²⁷ junija 2011, objavila javni poziv za pridobitev mnenj zainteresirane javnosti, glede dodelitve treh prostih števil skrajšanega izbiranja iz območja 116QRT. Zveza prijateljev mladine Slovenije, je izpolnjevala pogoje poziva, zato ji je bila avgusta 2011, izdana odločba o dodelitvi številke skrajšanega izbiranja. Odločba velja za številko 116 111 – potrebe opravljanja storitve Telefon za otroke v stiski. **Nova telefonska številka 116 111** je pričela obratovati v mesecu marcu 2012, stara številka 080 1234 pa bo v uporabi še najmanj 12 mesecev. Nova številka je prav tako brezplačna in na voljo po vsej državi, vsak dan med 12.00 in 20.00 uro.

²⁷ Odločba Evropske komisije 2007/116/ES je naložila državam članicam dolžnost rezervirati šestmesten niz števil, ki se začneja s števki 116, za družbeno koristne storitve v Evropi. To so storitve, ki izpolnjujejo posebno družbeno potrebo, zlasti tiste, ki prispevajo k blaginji ali varnosti državljanov. Številka 116111 je telefonska številka dežurnega telefona za pomoč otrokom, ki potrebujejo praktične nasvete. Spekter pomoči je zelo širok, obsega pa nasvete glede odnosov med ljudmi, tudi nujne klice v sili v primeru samomorilskih nagnjenj ali primerov spolne trgovine z otroki.

23. marca 2012 smo v sodelovanju s Telekomom Slovenija d.d. vzpostavili novo telefonsko linijo in z ostalimi operaterji sklenili donacijske ali sponzorske pogodbe za zagotovitev brezplačne številke za otroke. Ob uvedbi nove številke smo pripravili kampanjo »**Nova številka, stari prijatelji**«, v okviru katere smo pripravili TV spot, radijski in tiskani oglas, ki smo ga objavili v več kot petdesetih medijih ter oglase za citylight za 150 oglaševalskih mest. S pomočjo Etikete d.d. smo izdali 20.000 plakatov in 50.000 zloženkov.

Za kvalitetno delo svetovalcev in samega telefona, je pomembna tudi **izmenjava izkušenj in sodelovanje z drugimi telefoni in organizacijami**, ki se ukvarjajo z otrokovimi pravicami.

Leta 1994 smo pristopili v Slovensko združenje svetovalcev za telefonsko pomoč v stiski, ki je bilo ustanovljeno v Mariboru marca 1994 s sedežem v Celju.²⁸

Od 24. do 26. novembra 1994 je v Benetkah potekal prvi svetovni kongres otroških telefonov, na katerem so svoje delo predstavili telefoni iz Velike Britanije, Italije, Španije, Francije, Madžarske, Nemčije, Hrvaške, Kanade, Avstralije, JAR, Čila ... *Izpostavljene teme in dileme so bile: pravila delovanja (vloga svetovalca, zaupnost v pogovoru, primeri prekinitve zaupnosti, varovanje podatkov, ukrepanje v primeru zlorab...), kakovost svetovanja (dobro izobraževanje, učinkovita supervizija, nadzor...), prostovoljno ali profesionalno svetovanje, načini financiranja.*

Na kongresu so predstavniki kanadskega otroškega telefona predstavili svojo knjižico o osnovnih načelih svetovanja, doktrini njihove telefonske svetovalne službe in izkušnjah, ki jih imajo. Ker je bilo pri nas v Sloveniji take literature izredno malo in je težko dostopna, so dali svetovalci pobudo za prevod omenjene knjižice. Knjižica je bila izdana leta 1998, kot **priročnik Svetovanje mladim po telefonu**²⁹, ki ga v okviru osnovnega izobraževanja uporabljamo še danes.

Na predlog Childline India in njegove predsednice Jeroo Billimoria, so se leta 2003 otroški telefoni iz različnih držav, povezali v Child Helpline International (CHI).

²⁸ Slovensko združenje svetovalcev za telefonsko pomoč v stiski je na 13. kongresu telefonov IFOTES (International Federation Of Telephonic Emergency Services) postalo polnopravni član IFOTES-a.

²⁹ Svetovanje mladim po telefonu: priročnik za svetovalce (uredila Mojca Filipič), Ljubljana, 1998. Pri prevodu so sodelovali: Natalija Bah, Katja Groleger, Gorazd Kavšek, Tanja Krapež in Nataša Pust.

Priročnik za svetovalce

V organizacijo so, po podatkih iz avgusta 2012, vključeni otroški telefoni iz 136 držav. Zveza prijateljev mladine Slovenije je članica CHI od leta 2003, v tem času smo se udeležili mednarodnih srečanj v: Bratislavi 2003, Zagrebu 2004, Amsterdamu 2005 in Milanu 2009. Na omenjenih srečanjih se spodbuja članice k različnim oblikam sodelovanja, od študijskih obiskov do regijskih konferenc. Tako smo sodelovali na regionalnih srečanjih v Črni Gori in Srbiji, lani pa smo s predstavniki otroških telefonov iz Makedonije, Srbije, Hrvaške in Črne Gore podpisali memorandum o regijskem sodelovanju.

Mladi so najbolj intenzivni uporabniki spleta, zato smo se leta 2007 odločili za postavitev spletnega informacijskega portala E-TOM (www.e-tom.si), kjer mladi lahko dobijo informacije o temah, ki jih pri telefonskem svetovanju najpogosteje izpostavijo, imajo pa tudi možnost postaviti vprašanje prek spletnega obrazca. Pomembno je, da na ta način v program vključujemo tudi otroke in mladostnike s posebnimi potrebami (gluhi, gluhonemi,...), ki telefona ne morejo uporabljati.

Leta 2012 smo postali partnerji v projektu Center za varnejši internet,³⁰ katerega vizija je, da med izbranimi ciljnim populacijami s sprotnim zagotavljanjem preverjenih informacij in nasvetov za varno rabo novih tehnologij v Sloveniji doseže visoko stopnjo osveščenosti o teh temah. Projekt se izvaja v okviru programa Varnejši internet plus, ki ga financirata Generalni direktorat za informacijsko družbo in medije pri Evropski komisiji in Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo.³¹

Internet in nove tehnologije so neločljiv del vsakdanjega življenja naših otrok in mladostnikov. Ne dojemajo ga kot nekaj ločenega od resničnega življenja, kot to drži za nas odrasle. Veliko klicev otrok na našo telefonsko linijo se je že prej pogosto nanašalo tudi na spletne težave. Pogosto se na primer težave z vrstniškim nasiljem začnejo na spletu in nadaljujejo »v živo« in obratno. Pomembno je, da

³⁰ Center za varnejši internet SAFE-SI združuje tri sestavine: SAFE-SI - osveščanje o varni rabi interneta in novih tehnologij; TOM telefon - telefonsko linijo za pomoč mladim in njihovim staršem, ki se znajdejo v težavah, povezanih z uporabo interneta; SPLETNO OKO - točko za anonimno prijavo nelegalnih spletnih vsebin, kamor sodijo spolne zlorabe otrok (otroška pornografija) in sovražni govor.

³¹ V obdobju 2012-2014 bodo projekt kot konzorcijski partnerji izvajali: Fakulteta za družbene vede, ARNES, MISSS in Zveza prijateljev mladine Slovenije.

imajo naši svetovalci ustrezna znanja, da lahko mladim kot tudi njihovim staršem svetujejo ali jih napotijo v pravo smer tudi na področju spletnih težav³². V sklopu projekta smo lani prenovili spletno stran, v letu 2013 pa uvajamo spletno klepetalnico.

Delovanje in razvoj programa sta tesno povezana s finančnimi sredstvi, ki smo jih pridobivali na različne načine. Od leta 2004 je program Nacionalna mreža TOM (telefon za otroke in mladostnike) sofinanciran s strani Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, v sklopu večletnega sofinanciranja. Kot pogoj za večletno sofinanciranje smo dvakrat (2004 in 2010) pridobili pozitivno mnenje Socialne zbornice Slovenije, kar je dodatna potrditev strokovnosti in upravičenosti programa ter spodbuda za nadaljnja prizadevanja.

Tako je, v nenehnem izpopolnjevanju, minilo dobrih 22 let delovanja TOM telefona. V vseh teh letih so predsednice in predsedniki³³, strokovne delavke ter prostovoljke in prostovoljci Nacionalne mreže TOM opravili pomembno delo in danes ugotavljamo, da smo dosegli raven, na kateri so bili razviti telefoni, ko smo se udeležili prvega mednarodnega srečanja. To pomeni, da na naših srečanjih izpostavljamo *teme in dileme: pravila delovanja (vloga svetovalca, zaupnost v pogovoru, primeri prekinitve zaupnosti, varovanje podatkov, ukrepanje v primeru zlorab ...), kakovost svetovanja (dobro izobraževanje, učinkovita supervizija, nadzor ...), prostovoljno ali profesionalno svetovanje ter različni načini financiranja*.

»ODGOVOR JE POGOVOR«.

Literatura in viri:

1. Andreja Fras, Martina Peštaj: Osnovno izobraževanje svetovalcev TOM-a, diplomska naloga, Ljubljana, 1999.
2. Petra Mrvar: Učinkovitost svetovanja otrokom in mladostnikom po telefonu, doktorska disertacija, Ljubljana, 2007.
3. Svetovanje mladim po telefonu: priročnik za svetovalce (uredila Mojca Filipič), Ljubljana, 1998.
4. Zbornik ob 10. obletnici TOM-a, Ljubljana, 2000.
5. Analize klicev na TOM.
6. Letna poročila Nacionalne mreže TOM.
7. www.childhelplineinternational.org
8. <http://www.e-tom.si/>
9. <http://www.zpms.si/programi/tom-telefon/>

³² http://www.safe.si/db/9/3049//Tom_telefon_postal_tudi_linija_za_pomoc_mladim_in_njihovim_starsem_pri_spletnih_tezavah_in_zagatah/

³³ Dosedanji predsedniki Nacionalne mreže TOM: dr. Ljubica Marjanovič Umek, prof. dr. Ludvik Horvat, Darja Groznik, Kornelija Kaurin in dr. Albert Mrgole.

Mag. Maja Kersnik:

ZVEZA DRUŽIN OD NJENE USTANOVITVE DO DANES (od 1991 do 2012)

Začetki ustanavljanja Zveze družin (v nadaljevanju ZD) segajo v zgodnja devetdeseta leta, ko se je v Sloveniji, ob zmanjšanem zaupanju do strogo profesionalnih in institucionaliziranih storitev na področjih, ki so z svojimi programi vplivala na življenje otrok in družin, vse bolj izražala želja in potreba posameznikov, staršev in družin po dejanskem odločanju o lastni usodi.

Tako se je v ZPMS leta 1990 na predlog Sveta za družbeno in družinsko vzgojo in konference ZPMS, izoblikoval Iniciativni odbor za ustanavljanje zvez družin, ki je bil maja 1991 potrjen kot Odbor Zveze družin Republike Slovenije. Takrat je bila tudi v društvih ZPM vsestransko sprejeta ideja o ustanavljanju zvez družin ali klubov staršev na lokalni ravni.

Marca naslednje leto je skupščina ZPMS ob obravnavi programa dela Odbora ZD sprejela sklep, da Odbor deluje samostojno in avtonomno v okviru ZPMS.

Cilj delovanja ZD je dvig kakovosti življenja družin, osnovni namen je omogočanje izražanja interesov staršev, otrok in družine kot celote, zastopanje teh interesov v javnosti, osveščanje staršev o njihovih pravicah in pravicah njihovih otrok, kakor tudi osveščanje javnosti o vlogi in pomenu družine. Pomembno pri našem delu je tudi informiranje staršev o zadevah, ki kakorkoli vplivajo na družinski vsakdan. V obdobju nastanka ZD so se sprejemali in spreminjali številni zakoni, ki so posegali na področje življenja družin, zato smo naše delovanje usmerili na zakonodajno področje, kjer smo bili z našimi pobudami zelo uspešni. Naj naštejemo le nekatere najpomembnejše:

- v Ustavi RS se je upoštevala naša pobuda, da naj bodo otrokove pravice obravnavane v posebnem poglavju ter naj se otrokom namenijo posebno varstvo in skrb; v ustavo je bilo zapisano tudi načelo o svobodnem odločanju o rojstvu otrok, za kar smo se prav tako zavzemali;
- ob obravnavi Zakona o državni upravi smo si prizadevali za samostojen sekretariat za otroke, mladino in družino. Ustanovljeno je bilo Ministrstvo za zdrav-

- stvo, družino in socialno varstvo, kjer je bil tudi sektor za otroka in družino;
- dosegli smo, da se je v Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja konkretno opredelilo delovanje staršev v vzgojno-izobraževalnem procesu. Takrat so po šolah in vrtcih začeli nastajati Sveti staršev;
 - ob obravnavi osnutka Zakona o prometnem davku smo z našimi prizadevanji dosegli, da so bile dobre igrače obdavčene po nižji (5-odstotni) stopnji (tako kot šolske potrebščine) in da je bila otroška obutev oproščena posebnega prometnega davka. Pri pobudi za ničelno stopnjo posebnega prometnega davka za otroška oblačila, obutev, šolske potrebščine in dobre igrače pa nismo uspeli.

Konec devetdesetih je ZD izpeljala dva izjemno velika projekta ter tako postala glas staršev in pomembna skupina napredka.

Prvi je bil priročnik Imam otroka - imam pravice in drugi, zelo intenzivno sodelovanje pri kurikularni prenovi osnovne šole - devetletki.

Priročnik je bil plod več kot enoletnega dela prostovoljk, ki so sestavljale uredniški odbor, in sicer takratne urednice revije Otrok in družina Biserke Marolt Meden, dr. Nade Stropnik, takratne članice ZD, in mag. Maje Kersnik, takratne predsednice ZD. Pri nastajanju priročnika je sodelovala tudi vrsta zunanjih strokovnjakinj, ki so v ta namen darovale svoje znanje in čas. Priročnik je bil namenjen staršem, skrbnikom in drugim, ki skrbijo za družine in otroke v njih. Nastal je z namenom osveščanja staršev o njihovih pravicah, seznanjanja s temi pravicami in lajšanja uveljavljanja pravic, ki jim pripadajo zato, ker imajo ali pričakujejo otroka. V priročniku so bili prvič na enem mestu zbrani in opisani vsi neposredni in posredni denarni prejemki, olajšave, subvencije in brezplačne storitve, ki jih staršem oziroma otrokom zagotavlja predvsem država na osnovi ustave in zakonov.

Priročnik je izšel junija 1997 v nakladi 12.500 izvodov ob finančni podpori Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstva za šolstvo in šport in Ministrstva za zdravstvo. Zaradi te finančne podpore je bil priročnik za starše brezplačen.

Pri prenovi kurikuluma šole je ZD uspešno okrepila glas staršev in delovala kot skupina pritiska, saj je združila mnenja staršev in dosegla, da so bili starši enakopravni sogovorniki in soustvarjalci programov za novo šolo - devetletko.

Sodelovanje ZD ter klubov staršev kot oblik lokalnega delovanja ZD je pri kurikularni pre-

novi šole marca 1997 doseglo svoj vrh. Takrat je ZD organizirala javno tribuno **O prenovi šole**, katere namen je bil soočiti starše in pripravljavce prenove (člane nacionalnega kurikularnega sveta in področnih komisij) ter omogočiti neposreden dialog. Rezultat javne tribune je bila argumentirana javna razprava, na kateri so starši dobili odgovore na vrsto njihovih pomislekov in vprašanj. ZD pa je po končani tribuni pripravila (in tudi v reviji *Otrok in družina* objavila) sklop vprašanj, na katere starši na sami tribuni zaradi različnih razlogov niso dobili odgovora in jih v nadaljevanju izterjala od pripraviljavcev prenove. Čeprav odgovorov na čisto vsa vprašanja nismo dobili je bila velika večina odgovorov korektna in konkretna. S tem projektom se je Zveza družin vzpostavila kot most med tako imenovanimi uporabniki in izvajalci izobraževalnih storitev. Bil je vzpostavljen prepotrben dialog med starši kot zastopniki otrok in šolo oziroma šolskim zakonodajnim področjem.

Področje šolstva je obravnavala tudi okrogla miza **Srednješolski vsakdan, skriti kurikulum**, ki je izpostavila za otroke in njihov šolski uspeh še kako pomembno področje psihosocialne klime v šoli. Gre za splet in vpliv nenapisanih pravil, ki veljajo v posamezni šoli in ki v veliki meri prispevajo k otrokovemu počutju in uspehu v šoli. Ta nenapisana pravila so lahko pretirano avtorska in za otroke nespodbudna ali pa demokratična in otrokom ter njihovi ustvarjalnosti naklonjena.

Jeseni leta 2004 je ZD skupaj z Nacionalnim odborom za zdravje otrok pri UNICEF Slovenija, Združenjem za pediatrijo in Sekcijo za šolsko in visokošolsko medicino pri Slovenskem zdravniškem društvu organizirala javno tribuno v prid ohranitve pediatrov na primarni ravni z naslovom **Otrokom le najboljše**. Ta javna tribuna je pomenila neke vrste nadaljevanje javne tribune iz leta 2003 in spomladanske okrogle mize **Za ohranitev pediatrov in šolskih zdravnikov na primarni ravni**. ZD je pri vseh omenjenih pobudah aktivno sodelovala (zbirala podpise, organizirala izdajo letaka z naslovom *Otrokov izbrani osebni zdravnik naj še naprej ostane pediater in šolski zdravnik*). Naše pobude je podprl tudi tedanji minister za zdravje Dušan Keber tako, da je bila ohranjena mreža otroških in šolskih zdravnikov in otrokom omogočen dostop do njihovih storitev brez napotnice, v okolju, kjer živijo.

Med pomembne okrogle mize sodi tudi okrogla miza z naslovom **Očetje dobrodošli**, s katero smo želeli poudariti pomen sodelovanja očetov pri družinskih in predvsem starševskih opravilih in izpostaviti pomembno družbeno vlogo očetovstva, ki je premalo vidna in premalo upoštevana. Očetovstvo je bilo tudi osrednja tema mednarodnega dneva družin leta 2008.

V reviji ZPMS in Zveze društev pedagoških delavcev **Otrok in družina** je ZD objavljala različne prispevke in informacije za starše, v šolskem letu 1998/99 pa smo imeli poseben **Kotiček za starše**, v katerem je takratna sekretarka ZD Alja Klobučar odgovarjala na vprašanja staršev.

Delo ZD se je usmerilo tudi na izdajo tematskih zgibank, ki so jih lahko starši in otroci ter druga zainteresirana javnost dobili brezplačno.

Ena prvih je bila **Zibelka branja**, ki govori o pomenu branja že otrokom v materinem trebuščku in ki je bila dolga leta tudi del vsebine paketa za novorojenčka, ki ga je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, namenilo vsakemu novorojenemu otroku (leta 2006 je bila npr. izdana v 20.000 izvodih).

Leta 2001 smo izdali predstavitevno zgibanko ZD, ki je poleg ciljev in načel delovanja z likovno opremo Petre Varl predstavila sodobne oblike družinskih skupnosti. Izšla je v nakladi 20.000 izvodov in bila leta 2006 ponatisnjena, prav tako v nakladi 20.000 izvodov.

Skupaj z Bralno značko in Pionirsko knjižnico v Ljubljani pa smo izdali več zgibank z naslovom **Knjige v pomoč**, kjer smo predstavili strokovni izbor knjig, ki so lahko v pomoč pri soočanju z izzivi življenja tako za starše kot za mladostnike in mlajše otroke, ki knjige berejo skupaj s starši (leta 2005 je zgibanka izšla v 25.000 izvodih).

Z namenom krepitev očetovske vloge in njegovega pomena v družini pa smo leta 2008 izdali tudi posebno zgibanko: **Oče v družini**, v nakladi 3.000 izvodov.

Od leta 1994, ko smo praznovali Mednarodno leto družine, pri ZD obeležujemo 15. maj Mednarodni dan družin tako, da na posebni tiskovni konferenci razglasimo mednarodni dan in vsakokratno temo (geslo), ki ga predlaga OZN. Za medije tudi vsakokrat pripravimo razlago posebne teme in jo opremimo še z aktualnimi podatki, ki se nanašajo na družino. Spodbujamo tudi našo lokalno mrežo, da pripravi posebne dogodke ali dejavnosti v znak praznovanja Mednarodnega dneva družin.

Od leta 1999 ob 15. maju pripravimo tudi posebno vseslovensko akcijo **Za družine brezplačno**, v okviru katere v sodelovanju s kulturno-umetniškimi institucijami družinam omogočimo prost vstop v muzeje, galerije, gledališča, itd.. Z akcijo sledimo pomembnemu cilju: širitvi in krepitevi kulturnih vrednot. Tako skupaj s kulturno-umetniškimi institucijami osveščamo starše o pomenu in vlogi kulture pri vzgoji otrok ter o možnostih kakovostnega preživljanja prostega časa staršev skupaj z otroki.

S pomočjo te akcije se je na pobudo ZD Mednarodni dan družin leta 2002 razširil v **Teden družin**, ko v času od 15.-22. maja potekajo različne prireditve za družine na lokalni ravni (izleti, srečanja, predstave, okrogle mize, delavnice, predavanja, itd.), kulturno-umetniške institucije pa nudijo družinam prost vstop, v večini primerov kar ves teden.

Od leta 2007 v Tednu družin sodelujemo pri podeljevanju certifikatov Družini prijazno podjetje in s tem podpiramo prizadevanja, ki staršem omogočajo in lajšajo usklajevanje delovnih in družinskih obveznosti. Prvi certifikati so bili podeljeni 15. maja, na Mednarodni dan družin. Certifikate podeljuje Inštitut Ekvilib, pri katerem ZD sodeluje v revizorskem svetu.

Jesensko prireditev **Družine se predstavijo** smo prvič pripravili leta 2000 in je od takrat tradicionalna. Vsako leto v drugem kraju damo staršem možnost, da ustvarjalnost in umetniško dejavnost, ki jo gojijo v družinah in ki pogosto ostaja skrita med štirimi stenami doma, pokažejo tudi drugim. Na tej prireditvi lokalno društvo pripravi razstavo družinskih likovnih del (posebnih fotografij itd.), na temo, ki je povezana z Mednarodnim dnem družin, temo npr. otroškega parlamenta ali s kakšno drugo aktualno vsebino. Osnovni namen teh prireditev je spodbujanje ustvarjalnosti in umetniškega delovanja v krogu družine in vzgoja za skupno preživljanje prostega časa vseh družinskih članov. Skupno umetniško ustvarjanje tke nevidne niti med družinskimi člani - niti, ki potem držijo vse življenje; tako naklonjenost do umetnosti, pozitiven odnos do ustvarjalnosti kot sposobnost videti lepo.

Na prireditvi Družine se predstavijo v Celju (leta 2002), smo razstavljali čudovite miniaturne lesene zibelke, ki so bile delo žal danes že pokojnega mojstra, gospoda Stanislava Zugwitza iz Jesenic. Takrat se je izoblikovala ideja, da bi slikovni material zibelk (ki jih je imel avtor prek sto) in samo besedilo, ki ga je zbral in napisal, uredili in izdali v obliki knjige. To smo ob pomoči gospe Barbare Kastelec, ki je uredila besedilo in poskrbela za vse potrebno, ter finančni pomoči Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve leta 2007 tudi storili. Za isto prireditev nam je gospa Zvezdana Majhen podarila pesem, ki je postala himna ZD, in je bila ob pomoči Andreje in Robija Zupančiča leta 2003 tudi uglasbena.

Mag. Maja Kersnik, predsednica Zveze družin, na prireditvi Družine se predstavijo v Šenčurju, 2007

Himna Zveze družin

*Družina se z glasom dojenčka rodi –
ljubezen načara najlepše stvari;
s čopiči sonca ji barva poti,
da ne zgrešila bi varne smeri.*

*Družina se rima kadar toplina,
vedrina, širina in popkovina
vežejo očka, otroke in mamo –
tudi takrat, ko se več ne igramo.*

*Ljubeča družina je vrelec moči,
ki s srcem objema še druge ljudi.
Celo kadar dan na glavi stoji,
pogovor pred spanjem vse uredi.*

Naslovnica knjige Slovenska zibelka

V letu 2004 je ZD finančno podprla letovanje za družine. Izvedli sta ga ZPM Ljubljana Moste - Polje v Kranjski Gori in ZPM Krško v Nerezinah na Lošinj. Osnovni namen je bil finančno manj zmožnim staršem omogočiti letovanje skupaj z otroki. V naslednjih sezonah tovrstno letovanje zaradi različnih razlogov (neprilagojene spalne enote za družine, zaradi česar so družine nameščali glede na število prostorov in ne glede števila ležišč, nekonkurenčne cene, itd.) ni zaživelo. Občasno pa imajo posamezne občinske zveze tudi tovrstna letovanja, kot npr. Maribor in še nekatere.

S programom dela ZD za leto 2001 smo sprejeli nalogo širjenja Šol za starše na lokalni ravni. Naš osnovni cilj je bil osveščanje in usposabljanje za kompetentno igranje starševske vloge, saj smo se močno zavedali, da je še vedno močno razširjeno mnenje, da se te, tako pomembne vloge, ni potrebno učiti. Želeli smo konceptualno in vsebinsko povezati različna usposabljanja staršev na lokalni ravni. V ta namen smo se povezali tudi z Zavodom RS za šolstvo. Na pobudo ZD je najbolj zaživela šola za starše pri Mestni zvezi prijateljev mladine Ljubljana, kjer so v okviru Kluba staršev začeli s Šolo za starše že leta 1997. Potekala je v obliki

osmih delavnic v enem šolskem letu, v osnovnem in nadaljevalnem programu. To šolo je financirala Mestna občina Ljubljana in je bila tudi edina, ki je zelo intenzivno delovala več let. Drugje so se zadeve ob začetni vnemi, žal zaustavile ob pomanjkanju sredstev ali zaradi drugih razlogov.

V letu 2010 je ZD postala nosilec projekta, ki ga je financiralo Ministrstvo RS za delo, družino in socialne zadeve, z naslovom **Psihosocialna pomoč družinam v stiski**. Zelo uspešno ga izvaja ZPM Ljubljana Moste-Polje. Cilj tega izjemno pomembnega projekta je opolnomočenje staršev, da se lahko ob hudih življenjskih stiskah psihično stabilizirajo, okrepijo samopodobo in nato ob nadaljnji pomoči ekipe strokovnjakov lažje urejajo svoje družinsko življenje. Gre za celostno oporo (čustveno, tudi finančno), ki jo dobijo družine (vsi njeni člani), za preprečevanje socialne izključenosti, pomoč pri fizičnem nasilju, slabi družinski komunikaciji, itd. Ciljna skupina so starši, ki so ubrali že vse formalne poti, da bi se rešili iz stiske, vendar so problemi pretežki in so zato obupani in nemočni. Kot taki starši ne morejo več ustrezno skrbeti za svoje otroke in za urejene družinske odnose. Svetovalnica je z uspešnim delom v letu 2012 prerasla v Družinski center Skupni korak, ki se s pomočjo prostovoljcev-svetovalcev širi po Sloveniji. Podoben center imajo že na Ptuj, v Novem mestu, Ormožu, Kranju in Murski Soboti.

Prim. Dušica Pleterski Rigler:

FORUM ZA PRAVICE OTROK V BOLNIŠNICI

Sodobna bolnišnica se vse bolj prilagaja celostnim potrebam bolnika. Odnos med zdravnikom in bolnikom se spreminja iz pokroviteljskega v partnerskega oziroma zavezniškega. Tako zdravnik in njegovi sodelavci kot bolnik in njegovi svojci imajo skupni cilj – povrniti zdravje oziroma ublažiti posledice bolezni ali poškodbe. Ob upoštevanju in spoštovanju strokovnih zahtev glede zdravljenja je potrebno tudi sodelovanje bolnika in njegovih bližnjih. Izkušnje kažejo, da je v takih pogojih zdravljenje učinkovitejše in hitrejše, čas bivanja v bolnišnici krajši in zadovoljstvo vseh vpletenih večje. Zdravljenje v bolnišnici je dogodek, o katerem, dokler smo zdravi in so zdravi tudi nam bližnji, ne premišljamo prav veliko. Nepričakovano pa se lahko zgodi, da pridemo v bolnišnico zaradi nenadne bolezni ali poškodbe, lahko pa tudi načrtovano zaradi postopkov za prepoznavo bolezni ali zaradi zdravljenja. Ne glede na opisane okoliščine se znajdemo v vlogi bolnika, v novem okolju, z novimi pravili. Še posebej pomembno je, da so v bolnišnicah, v katerih se zdravijo otroci, ustvarjeni primerni in ugodni pogoji zanje. Otroci, zlasti v zgodnjem razvojnem obdobju, doživijo tudi kratkotrajno ločitev od staršev kot trajno. Občutek zapuščenosti in izgube ljube osebe pa je eden izmed najbolj stresnih in pogosto vodi v poslabšanje zdravstvenega stanja in zmanjšano odpornost, kar posredno zmanjšuje uspeh zdravljenja.

V preteklosti v bolnišnicah ni bilo posebnih oddelkov za bolne otroke. Ležali so v sobah med odraslimi, različno starimi bolniki, neredko v isti postelji, ob vznožju. Postopoma so se oblikovali otroški oddelki in bolnišnice. Zdravniki in medicinske sestre so se usposabljali za zdravljenje otrok. Zaradi strahu pred širjenjem bolezni otrok praviloma ni bilo mogoče obiskovati. Otroci so ostali brez stikov s člani svoje družine. Bivanje v bolnišnici je bilo dolgotrajno. Po vrnitvi v domače okolje so bile pri otrocih pogosto opazne različne neugodne čustvene in vedenjske spremembe, lahko prehodne, pogosto pa so trajno zaznamovale otroka in njegov odnos do novih življenjskih izkušenj. Vse bolj je postalo očitno, da je potrebno bolnišnično zdravljenje prilagoditi otrokovim potrebam in upoštevati, da se z njegovo starostjo potrebe tudi spreminjajo.

Kratek zgodovinski pregled izboljšanja razmer za otroke med zdravljenjem v bolnišnicah v Sloveniji

V Sloveniji so bili zagovorniki pravic bolnih otrok zdravniki pediatri, za razliko od drugih evropskih držav, kjer so bile pobudnice za pravice otrok skupine staršev, organiziranih v civilne pobude, ki so pravice izborile s pritiskom na zdravstvene ustanove.

Prvi korak k izboljšanju bolnišničnih razmer za otroke v Sloveniji je bil storjen že v petdesetih letih 20. stoletja z vključevanjem vzgojiteljic za predšolske otroke in učiteljic za šolske otroke, najprej na Pediatrični kliniki, otroškem oddelku Infekcijske klinike in pediatričnem oddelku Kirurške klinike ter nato postopoma tudi v drugih bolnišnicah, kjer so se zdravili otroci. Profesorju Kornhauserju je uspelo, da so pedagoške delavke upravno in strokovno prešle iz bolnišnic pod okrilje izobraževalnih institucij države. V Ljubljani so se leta 1974 vzgojiteljice priključile otroškemu vrtcu na področju Kliničnega centra Ljubljana, učiteljice pa osnovni šoli Ledina, kar je omogočilo, da so otroci tudi med zdravljenjem v bolnišnici lahko nadaljevali z ustreznim šolanjem.

Kako pomemben je tesen telesni in čustveni stik staršev in otroka od rojstva dalje je najbolj razumela prof. dr. Zora Konjajev, ki je s pomočjo UNICEF-a in posebej izobraženih medicinskih sester na oddelku za nedonošenčke Pediatrične klinike v Ljubljani že v letu 1954 omogočila tesen stik mater in njihovih nedonošenih otrok, spodbujala tudi očete, da so obiskovali otroke, se jih dotikali in jih božali že v inkubatorju in v sedemdesetih letih povsem odprla vrata staršem. V tistem času dojenčki in mali otroci na drugih oddelkih niso imeli neposrednega stika s starši. Starši so jih lahko videli le skozi steklo na vratih bolniške sobe. Obiski pri nekoliko starejših otrocih so bili omejeni na eno do dve uri nekajkrat na teden. Kot prelomno za širšo uveljavitev pravic otroka v bolnišnici lahko ocenimo okroglo mizo na 11. Derčevih dnevih Pediatrične klinike leta 1989, ki jo je pripravil in vodil profesor Pavle Kornhauser. Predstavil je desetletja dolge izkušnje z oddelka, ki ga je vodil in omogočal otrokom obiske staršev. Prizadevanja za otroku prijaznejše okolje v bolnišnici je imenoval humanizacija hospitalizacije. V ta pojem je vključena odločitev zdravnika, da je otrok sprejet v bolnišnico samo takrat, kadar je nujno potrebno, da je bivanje otroka v bolnišnici čim krajše ob upoštevanju varne zdravstvene oskrbe in da je v bolnišnici okolje tako prilagojeno, da je za otroka bivanje čim manj boleče. Pediatri so z različnih zornih kotov prikazali pomen odprte bolnišnice in njeno vlogo v humanizaciji hospitalizacije otroka. Prvič je bil naši strokovni javnosti predstavljen pomen sprejete Leidenske listine (Magna charta). Izšel je poseben zbornik tega srečanja. Profesor Kornhauser je postopoma rahljal strogi režim, spodbujal je ne le starše, temveč tudi sorodnike, bratce in sestre, prijatelje bolnika, da bi bili ob malem bolniku. Omogočil je, da je mati tudi ponoči bivala v bolnišnici. To je bila za naše okolje, pa tudi za evropske razmere, nekaj povsem novega. Zanimivo in nepričakovano je bilo, da so se temu

gibanju kot prvi priključili otroški oddelki Klinike za infekcijske bolezni in vročinska stanja pod mentorstvom dr. Jasne Kmet in prim.dr. Dušice Pleterski Rigler, kjer se je zdravstveno osebje na to spremembo pripravljalo z delom v skupinah, ki jih je vodila klinična psihologinja. Omenjene spremembe vnašajo v življenje oddelkov nove zadolžitve, obremenitve in načine dela. Potrebno je veliko osebnega prizadevanja za osveščanje strokovnih, upravnih in ekonomskih struktur posameznih ustanov. Postopoma so se tudi v ostalih ustanovah razmere začele razvijati otrokom v prid. Leta 1983 sta profesor Kornhauser in prim.dr. Anica Mikuš Kos izvedla prvo anketo o sprejemanju odprte bolnišnice s strani zdravstvenih delavcev in staršev otrok na treh otroških oddelkih v Sloveniji: na otroški kliniki v Ljubljani, v bolnišnici Jesenice in Slovenj Gradec. Ideja o humanizaciji hospitalizacije otrok in odprti bolnišnici je leta 1983 na novosadskem kongresu pediatrov s posredovanjem profesorice Zore Konjajev in profesorja Kornhauserja vstopila tudi v jugoslovanski prostor in bila z zanimanjem sprejeta. Lastne izkušnje smo prek istega avtorja prenesli leta 1993 tudi v širši evropski prostor na 3. Evropsko konferenco o otroku v bolnišnici, kjer se je oblikovalo Evropsko združenje za pravice otrok v bolnišnici (EACH – European Association for Children in Hospital). Profesor Kornhauser je sodeloval pri pisanju statuta združenja. S pomočjo Forum za pravice otroka v bolnišnici je tudi ZPMS postala članica združenja in kasneje sodelovala z istim avtorjem še na 5. Evropski konferenci na isto temo. Od leta 2008 je Forum za pravice otroka v bolnišnici pridružen član te organizacije. Od leta 2005 vodi Forum dr. Dušica Pleterski Rigler.

Forum za pravice otrok v bolnišnici, Zveza prijateljev mladine Slovenije

Na osnovi zgoraj opisanega razvoja in izkušenj je bil leta 1995 v okviru Komisije za otrokove pravice pri Zvezi prijateljev mladine ustanovljen Forum za pravice otroka v bolnišnici (Forum) na pobudo prof. Kornhauserja, ki je dve leti pred tem v Cankarjevem domu s pomočjo ZPMS organiziral prvo okroglo mizo o odprti bolnišnici. Udeležili so se je številni predstavniki bolnišničnih oddelkov iz Slovenije: pediatri, medicinske sestre, psihologi, vzgojitelji, pedagogi, socialni delavci in tudi starši bolnih otrok. Osnova za razpravo so bili izsledki ankete, opravljene v vseh bolnišničnih oddelkih v Sloveniji. Pokazalo se je neskladje med možnostmi in željami, po drugi strani pa velika volja in želja za izboljšanje stanja, podprta z naklonjenostjo ministra, predsednika Medicinskega sveta in poslanke državnega zbora.

V aprilu 1996 je sledilo v Cankarjevem domu drugo srečanje strokovnjakov, tokrat pod okriljem Forum, ki je bilo prav tako dobro obiskano in bogato z izmenjavo izkušenj. Izkazalo se je, da so se razmere za otroke večinoma izboljšale, na nekaterih oddelkih pa tak premik še ni bil storjen. Načelno ni bilo večjega nasprotovanja, a v praksi je pogosto obveljalo, da ni ustreznih pogojev za uresničevanje sprejetih načel. Številne medicinske sestre so dovoljevale materam obiskovanje

otrok tudi izven dovoljenega časa. Predpostavljam, da je tudi to omehčalo bolnišnični red otrokom v prid. Vzgojna in šolska dejavnost na otroških oddelkih bolnišnic še ni povsod zaživela. Na nekaterih oddelkih so si še vedno delili sobo otroci in odrasli. Na Forumu so bili posredovani tudi predlogi za nadaljnje izboljšanje razmer. Prizadevanja so napredovala in bila usmerjena na omogočanje sobivanja enega od svojcev ali skrbnikov ob bolnem otroku. Izpostavljena je bila torej pravica otroka, da so ob njem ob vsakem času starši ali skrbniki, poleg drugih pravic, ki jih navaja *Listina o otrokovih pravicah v bolnišnici*. Forum za pravice otrok v bolnišnici sledi Listini o pravicah otroka v bolnišnici.

Vabilo na okroglo mizo

Listina o pravicah otroka v bolnišnici

Pravice v bolnišnicah zdravljenih otrok so bile prvič zapisane v Listini o pravicah otroka v bolnišnici, ki jo je leta 1986 izdalo Britansko združenje za blagor otrok v bolnišnicah (NAWCH). Na 1. Evropski konferenci za pravice otroka v bolnišnici, leta 1988 v Leidnu na Nizozemskem, je bila sprejeta kot Velika listina (Magnacharta) in isto leto vključena v sklepe Evropskega parlamenta. Leto kasneje je bila njena vsebina sprejeta v Konvencijo o otrokovih pravicah Združenih narodov. Listina izhaja iz splošne deklaracije človekovih pravic, ki pojmuje družino kot naravno in temeljno enoto družbe s pravico do družbenega in pravnega varstva in poudarja tiste posebnosti, ki jih je treba zagotoviti otrokom. Pravica do najboljšega možnega zdravljenja je osnovna pravica, še zlasti za otroka. Svetovna zdravstvena organizacija navaja, da je zdrav razvoj otroka bistvenega pomena in da je možnost, da otrok živi harmonično v sicer spreminjajočem se okolju, bistvenega pomena za njegov razvoj.

Listina o pravicah otroka v bolnišnici:

1. Otroci naj bodo sprejeti na zdravljenje v bolnišnico le tedaj, ko jim v domačem okolju ni mogoče nuditi ustreznega zdravljenja.
2. Otroci, zdravljeni v bolnišnici, imajo pravico, da so njihovi starši ali skrbniki z njimi v vsakem času in vselej ko je to v interesu otroka. Zaradi tega je treba zagotoviti staršem možnost skupnega bivanja z otrokom, jim pomagati in jih spodbujati, da ostanejo ob otroku. Da bi lahko sodelovali pri negi otroka, morajo biti ustrezno poučeni o dejavnosti otroškega oddelka, zdravstveno osebje pa mora spodbujati njihovo skrb za otroka.

3. Otroci in/ali njihovi starši imajo pravico soodločati o medicinskih posegih. Vsak otrok mora biti zavarovan pred nepotrebnimi preiskavami in kirurškimi posegi ter dejanji, ki lahko povzročijo telesno ali čustveno stisko.
4. Otroci morajo biti obravnavani z občutkom in razumevanjem; vedno je treba spoštovati njihovo osebnost in zasebnost.
5. Za otroke mora skrbeti ustrezno usposobljeno osebje, ki je seznanjeno s telesnimi in čustvenimi potrebami otrok različne starosti.
6. Otroci naj imajo v bolnišnici zagotovljeno možnost uporabe lastnih oblačil in osebnih predmetov.
7. Zdravljenje otrok naj poteka na otroških oddelkih, na katerih so otroci enake starostne skupine.
8. Otroci naj se zdravijo v okolju, ki je opremljeno tako, da lahko zadosti potrebam otrok in ustreza standardom varnosti in nadzora.
9. Otroci morajo imeti možnost za igro, sprostitvev in šolanje ustrezno starosti in zdravstvenemu stanju.

Vloga Foruma za pravice otrok v bolnišnici

Med temeljnimi in pomembnimi cilji zdravstvene politike naše države je tudi doseganje najboljšega možnega zdravja otrok in mladine. To je poleg telesnega, tudi psihosocialni razvoj in duševno zdravje, kar je osnova za dolgoročno zdravje posameznika in posredno vpliva na kvaliteto življenja njegovih svojcev in družbe v celoti.

Ko otrok zboli, je zanj najboljše, da se zdravi v domačem okolju, toda marsikdaj je potrebno zdravljenje v bolnišnici. Za otroka, njegove starše in sorojence, tudi za širšo družino je to psihično in telesno obremenjujoč ter stresen dogodek, ki je lahko dolgotrajen in se tudi ponovi. V tem času potrebuje otrok posebno skrb in podobno tudi njegovi bližnji. Hospitalizacija otroka je za starše pogosto ekonomski in socialni stres. Dolžnost zdravstvenih, pedagoških, socialnih ustanov in nevladnih organizacij je podpora otroka in družine oz. njuna okrepitev, da preživijo to obdobje s čim manj stresnih obremenitev in trajne škode.

Forum je s svojo vsebino in dejavnostjo usmerjen v pridobivanje pravic za bolne otroke v skladu z našo zakonodajo in v osveščanje ter izobraževanje otrok, staršev, zdravstvenih in pedagoških delavcev o pravicah otrok v bolnišnici.

Forum se zanima za dejanske razmere in stanje humanizacije hospitalizacije enakovredno v vseh ustanovah v Sloveniji, kjer se zdravijo bolni otroci in sledi Listini o pravicah otroka v bolnišnici.

Po podatkih Zdravstvenega statističnega letopisa RS se da za leto 2010 razbrati, da je bilo v slovenskih bolnišnicah hospitaliziranih 42.733 otrok v starosti 0-19 let, od tega 26.728 otrok v starosti 0-6 let.

V letu 1983 je bila opravljena anketa o pravici otroka do stikov s starši v času zdravljenja v bolnišnici. Anketo smo ponovili v letu 2005. Naslovljena je bila na pediatre, medicinske sestre in pedagoške delavke bolnišnic. Cilj je bil ugotoviti možnost obiskovanja otrok, sobivanje staršev z otrokom ter prisotnost predšolskih in šolskih pedagogov na bolnišničnih otroških oddelkih. Izkazalo se je, da je bilo v vseh bolnišnicah omogočeno sobivanje z bolnim otrokom do šestega leta oz. do petnajstega leta starosti. Staršem je bilo omogočeno obiskovanje otroka neomejeno prek dneva, tudi ponoči, toda v večini primerov z dovoljenjem zdravnika oziroma medicinske sestre. Za doječe matere je bilo sobivanje brezplačno, sicer pa so starši plačevali ležišče in hrano. Vsote so se po bolnišnicah zelo razlikovale. Na večini otroških oddelkov so imeli vsaj eno obliko pedagoškega kadra, nekje samo učiteljice, drugje samo vzgojiteljice, ponekod pa oboje. Večinoma je bilo delo pedagogov financirano s strani občin oz. republike, v manjši meri pa s strani lokalnih šol. V nobenem od odgovorov ni bilo navedeno, da bi pedagoge financirala bolnišnica. Zanimiva so bila mnenja zdravstvenega osebja o organizaciji bolnišničnega zdravljenja otrok. Menili so, da je humanizacija hospitalizacije zelo dobro organizirana, da je to pravica otrok in da se na tak način negativni vplivi na otrokovo doživljanje in negativne posledice bolnišničnega zdravljenja za otroka zmanjšujejo. Kot zelo dobro so ocenili, da zaposleni na otroških oddelkih delujejo z istim ciljem, to je pomagati bolnim otrokom z vsemi človeškimi in poklicnimi močmi. Stalna prisotnost enega od staršev je otrokom v pomoč in starši lahko ves čas spremljajo otroka. Menili so, da je slabo, da morajo starši plačevati stroške bivanja ob otroku; da starši prepogosto ne upoštevajo in spoštujejo hišnega reda bolnišnice; srečujejo se s prevelikimi zahtevami staršev in majhnimi možnostmi za realizacijo njihovih želja. Včasih starši, ki ne sodelujejo, motijo in otežujejo delo zdravstvenim delavcem. Omenjali so prenatrpanost bolniških sob glede na potrebe humanizacije hospitalizacije, v nekaj primerih pa tudi pomanjkanje zdravstvenega kadra. Za izboljšanje humanizacije hospitalizacije so predlagali naslednje: boljša zdravstvena vzgoja staršev, boljša komunikacija med zdravstvenim osebjem in starši, sobivanje naj bo omogočeno enemu od staršev in naj bo zanj brezplačno, število otrok naj ne bi bil edini kriterij za določanje števila pedagoškega kadra, najstnikom je treba omogočiti več zasebnosti, prek medijev naj bi informirali ljudi, kako naj se vedejo ob obisku ali med bivanjem v bolnišnici.

V letu 2006 smo s pomočjo društev in zvez prijateljev mladine organizirali pogovore s starši, kako so doživljali bolnišnično zdravljenje svojih otrok. Namen je bil pridobiti njihove vtise in mnenja, s ciljem izboljšati sodelovanje zdravstvenih delavcev in staršev, ki vodi v uspešnejše zdravljenje otroka in medsebojno zaupanje.

Isto leto smo sodelovali pri oblikovanju Zakona o pacientovih pravicah, ker so bile pravice otrok v osnutku zakona obravnavane zelo skopo. Vložili smo amandmaje, ki so bili upoštevani. Zakon je bil sprejet leta 2008 in naše dopolnitve so vključene v 8. čl. zakona.

V letu 2008 smo vložili amandma k predlogu zakona o spremembah Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, na podlagi katerega je bila sprejeta pravica otroka v času bolnišničnega zdravljenja, da sobiva z njim eden od staršev brezplačno. Pravica velja do vključno 5. leta otrokove starosti in je zapisana v 23. čl. zakona.

Leta 2009 smo izdali zloženko *Moj otrok je napoten v bolnišnico* in brošuro *Moj otrok mora ostati v bolnišnici*. Namenjeni sta predvsem staršem pa tudi zdravstvenim delavcem. Gradivi vsebujeta informacije in sporočila, kako otrok doživlja svojo bolezen, kako naj mu starši ustrezno pomagajo, kaj se dogaja, ko obiščejo zdravnika in kaj se dogaja v bolnišnici. V naslednjem letu smo s publikacijami oskrbeli pediatre v osnovni zdravstveni službi ter vse otroške bolnišnične oddelke.

Zloženska Moj otrok je napoten v bolnišnico

Brošura Moj otrok mora ostati v bolnišnici

V letu 2011 smo na prošnjo Ministrstva za zdravje sodelovali z evropskim vprašalnikom v projektu na temo otroku prijaznega zdravstva. Rezultati so bili posredovani Svetu Evrope.

V letu 2012 je predvidena ustrezna prilagoditev evropskega vprašalnika slovenskim razmeram in slovenska raziskava. V istem letu se je ZPMS pridružila tudi civilni iniciativi, da vsak otrok uživa polno zdravstveno zavarovanje, ne glede na status zdravstvenega zavarovanja staršev.

Na področju izboljšanja razmer za otroke v bolnišnicah in za njihove starše so bile s pomočjo Forum za pravice otrok v bolnišnici v preteklih desetletjih uveljavljene številne napredne spremembe, za katere bomo morali skrbeti, da v prihodnje ne bodo nazadovale in tudi v prihodnosti uveljaviti pravice, ki otrokom prinašajo dobrobit, varnost in zdrav razvoj.

Viri in literatura:

- Arhiv Zveze prijateljev mladine Slovenije.
- Zbornik predavanj o sodobni hospitalizaciji otrok na 11. Derčevih dnevih, Ljubljana, 1989.
- Kornhauser, Pavle, Pravice otroka tudi v bolnišnici. Unesco Glasnik, Ljubljana, avgust 1994.
- Bivanje otrok in mladostnikov v bolnišnicah. Zbornik 2004, Ustanova za novo Pediatrično kliniko.
- Kornhauser, Pavle, Humanizacija hospitalizacije otroka. Slov. Pediater, Ljubljana, 2010, 10, supl. 1.

Liana Kalčina:

MLINČEK PROSTEGA ČASA (zbir programov za otroke in mladostnike)

Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS) je dolga leta, in sicer vse od svoje ustanovitve, na različne načine povezovala številne organizacije, ki so pripravljale programe za osnovnošolske otroke, tako na lokalni kakor tudi na regijski in državni (republiški) ravni. Društvene organizacije s svojimi lokalnimi in republiškimi zvezami so namreč za osnovnošolske otroke organizirale številna tekmovanja, srečanja in manifestacije. To seveda počnejo še danes, vendar je bil v preteklosti način medsebojnih komunikacij povezan zlasti s pisano besedo, seveda brez internetne povezave, ki danes omogoča hiter prenos celovitih informacij.

Osnovne šole so ob pripravi svojega programa življenja in dela za prihodnje šolsko leto že v mesecu avgustu potrebovale pravočasne informacije o programski ponudbi teh organizacij ter datume številnih tekmovanj ali srečanj. Šole so večkrat prosile zavod za šolstvo, da bi posredoval želene informacije, vendar je zavod prepričljivo zavračal to vlogo, češ da ta del programa ni za šole obvezen, temveč izbiren. Tako je ZPMS, ki je tudi sama pripravljala mnoga tekmovanja in srečanja (kar počne še danes), prevzela povezovalno vlogo ter zbirala njihove programe, objavljala v skupni publikaciji *Mlinček prostega časa* ter jih posredovala vsem, ki so jih potrebovali, zlasti šolam. Na skupnih sestankih predstavnikov omenjenih organizacij so na ZPMS nekaj let tudi usklajevali datume, zlasti republiških tekmovanj in srečanj, da ne bi bilo (zlasti v mesecu aprilu, maju in juniju) istega dne hkrati več državnih tekmovanj ali srečanj. To je namreč povzročalo težave zlasti pedagoškim delavcem pri pripravi učencev, organizaciji sodelovanja ter nekaterim uspešnejšim učencem preprečevalo sodelovanje na dveh ali treh tekmovanjih v istem šolskem letu.

Prvi tovrsten zbir programov je bil objavljen v avgustu leta 1990, in sicer v obliki Informacij ZPMS (štev. 4/1990), naslednja leta že pod imenom *Mlinček prostega časa*. Pod tem imenom je publikacija izhajala vse do leta 1999, ko je izšel zadnji *Mlinček*.

Kot primer predstavljamo zadnji *Mlinček prostega časa* (v avgustu 1999), v katerem so bili objavljeni **programi ZPMS** (delo Komisije za otrokove pravice, teme

otroških parlamentov, natečaj Evropa v šoli, informacije o TOM telefonu - brezplačni telefon za otroke in mladostnike, projekt V imenu prihodnosti, raziskovalno delo mladih zgodovinarjev in mladih geologov, program Bralna značka s priporočilnim seznamom. Predstavljeni so bili tudi programi občinskih in regijskih zvez prijateljev mladine. Poleg teh programov so bili predstavljeni tudi **programi s področja kulture** (Cankarjev dom, Center za kulturo mladih Kranj, Knjižnica Otona Župančiča, Zavod za kulturo dialoga, Sklad RS za ljubiteljske dejavnosti, Slovenski šolski muzej, Plesni studio M in Studio za ples Celje ter Plesna izba Maribor, Pionirski dom Ljubljana), **programi lutkovnih gledališč in gledališč s programi za mlade** (gledališče Ptuj, Zapik, Unikat, Zarja, SNG Drama, Mavrično gledališče, Lutkovna skupina UŠ, Pavlihovo gledališče Globus, Kulturni hram Moste), **tekmovalništvo** (Košarkarska liga, Zveza za tehnično vzgojo, Šahovska zveza Slovenije), **programi za življenje v naravi** (Planinska zveza Slovenije, EKOS Zasavje, Zoološki vrt Ljubljane), **mladinski turizem** (Erazem, Počitniška in turistična zveza Slovenije), **socialni in humanitarni programi** (Gasilska zveza Slovenije, Svet za preventivo in varstvo v cestnem prometu, Slovenska filantropija, Društvo za nenasilno komunikacijo, Društvo mladinski ceh).

Mlinček prostega časa iz leta 1990

Nove informacijske tehnologije vse bolj spreminjajo načine sprejemanja, obdelovanja, shranjevanja in prenašanja vseh vrst informacij, tudi informacij o programih za otroke in mladostnike. Morda je dozorel čas za skupni spletni portal vseh ponudnikov programov, kakršen je bil svoj čas Mlinček prostega časa. ZPMS je bila v svoji zgodovini nenehno tudi valilnica novih idej, ki so zaživele, se v zgodovini ohranile ali poniknile, se osamosvojile in institucionalizirale, tako da danes malokdo ve, da so se oblikovale prav v ZPMS kot plod interesov otrok, odzivnosti organizacije in izziv takratnega časa.

Anita Caruso:

POMEŽIK SONCU - omogočimo počitnice vsem otrokom

Zveza prijateljev mladine Slovenije je že v svojih ustanovnih aktih opredelila vprašanje skrbi za kakovostno preživljanje prostega časa otrok in mladih kot svojo temeljno vsebinsko in organizacijsko usmeritev. Taka opredelitev izhaja iz 31. člena Konvencije o otrokovih pravicah, ki določa, da ima vsak otrok pravico, da prosti čas preživlja kvalitetno. Kakovost preživljanja prostega časa pomembno vpliva na življenje in razvoj otroka in mladostnika. Kako pomembno je prav slednje so povedali tudi otroci sami na zasedanju 11. otroškega parlamenta, ko so za osrednjo temo naslednjega, 12. otroškega parlamenta, izbrali prav preživljanje prostega časa otrok in mladostnikov.

Zveza prijateljev mladine je v dolgoletni tradiciji delovanja s svojimi strokovno vodenimi programi omogočala, da so se v programe preživljanja prostega časa in predvsem v programe organiziranih letovanj lahko vključili vsi otroci po načelu enakih možnosti. Sodoben čas pa je povzročil veliko ekonomsko in socialno diferenciacijo otrok. Vse več otrok je v času počitnic ostajalo doma, prepuščenih samemu sebi in ulici. V letu 1998 je za Zvezo prijateljev mladine Slovenije to pomenilo odgovornost in izziv za ukrepanje. S ciljem zmanjševanja socialne izključenosti in zagotavljanja enakih možnosti otrokom za kvalitetno preživljanje počitnic se je ZPMS odzvala s humanitarno pobudo za zbiranje sredstev za financiranje letovanj otrokom iz socialno in materialno ogroženih družin POMEŽIK SONCU – omogočimo počitnice vsem otrokom.

Namen humanitarnega projekta Pomežik soncu je sledil realizaciji strateških ciljev: otrokom zagotavljati enake možnosti za vključitev v organizirano letovanje ne glede na njihove materialne in socialne možnosti.

Pobudo za izvedbo akcije je prevzela revija Otrok in družina, ki je akcijo podprla z vsebinskimi prispevki, promocijskimi sporočili, kontaktnimi oddajami v medijih in pomoči pri organizaciji. Osnovni cilji pobude so bili zbrati sredstva za pomoč otrokom, ki se zaradi socialnih razmer v družini niso mogli udeleževati letovanj v času počitnic, obenem pa je bil opredeljen tudi za ZPMS in njena društva strateško

pomemben cilj, in sicer utrditev in umestitev letovanj v organizaciji ZPMS prek društev in zvez. Humanitarni projekt naj bi tudi spodbujal k večji občutljivosti javnosti za pomoč socialno in materialno prikrajšanim otrokom.

Upravni odbor ZPMS je tako že v letu 1998 v sprejel zahteven in obenem tvegan koncept zbiranja sredstev z metodo direktnega marketinga prek nenaslovljenega pisma s položnico v vsa gospodinjstva v Sloveniji, ki pa je bil zaradi visoke stopnje tveganja prvič izveden šele v letu 1999.

Akcija je potekala po natančno izdelanem terminskem planu in planu tržnih komunikacij.

25. marca 1999 je bila predstavljena na tiskovnih konferenci in istega dne se je začela oglaševalska kampanja s podporo nacionalnih in lokalnih medijev. Od 1. do 8. aprila je bila izvedena distribucija pisem s položnico v vsa gospodinjstva po Sloveniji. Zaključena je bila 30. aprila z objavo rezultatov 15. maja 1999.

Rezultati akcije so bili izjemni:

Zbralo se je 65.323.600 SIT oziroma 275.290,00 EUR (tečaj: 239,64). Za izvedbo letovanj je bilo v letu 1999 razporejenih 51.616.600 SIT (215.392,00 EUR), nerazporejena sredstva v višini 59.898,00 EUR pa so se prenesla v naslednje leto.

Vrednost brezplačnega oglaševanja je bila 20.135.015 SIT (84.021,00 EUR).

Na brezplačno letovanje je v letu 1999 odšlo 1.397 otrok.

Stroški akcije so bili 25.275.554 SIT (105.460,00 EUR). Po sklepu upravnega odbora ZPMS z dne 12.5.1999 se niso krili iz zbranih sredstev akcije, pač pa so ostali v breme reviji *Otrok in družina* in ZPMS, kar je močno ogrozilo ekonomske pogoje delovanja ZPMS in izhajanje revije *Otrok in družina*.

Zaradi družbeno odgovorne naravnosti in humanitarnosti naj bi pobuda prispevala h krepitvi ugleda revije *Otrok in družina* in njeni promociji ter obenem pridobivanju uglednih donatorjev in sponzorjev ZPMS. Lek, d.o.o., je postal strateški partner projekta že v letu 2000, med pomembnimi donatorji pa velja navesti še Rotary klub Ljubljana, Kompas - mejni turistični servis, oddajo Zoom RTVS, Telekom Slovenije, Poslovni sistem Mercator, NLB in še na stotine drugih donatorjev, ki so prispevali sredstva za letovanje otrok in so vpisani v knjigo donatorjev.

(Vir: priloga Naša žena: Pomežik prostemu času, oktober 2001)

Posebno zaslugo za uspešno izvedbo humanitarnega projekta so imeli tudi mediji, ki so z brezplačnimi objavami oglasov posredovali spodbude za prispevke celotni javnosti. Že v prvem letu je akcijo oglaševalo 54 medijev.

(Vir: priloga Naša žena: Pomežik prostemu času, oktober 2001)

Projekt se izvaja od leta 1999 neprekinjeno vsako leto. V obdobju od 1999 do 2005 je bilo v akciji zbranih 233.040.908 SIT (972.462,00 EUR), brezplačno je letovalo 5.084 otrok.

V obdobju od leta 2006 do vključno leta 2012 je bilo zbranih 495.986 EUR, na brezplačno letovanje pa je odšlo 1.776 otrok.

Projekt se je v javnosti dobro uveljavil in zaradi kontinuitete izvajanja, krepitev partnerstva z družbeno odgovornimi družbami poteka že trinajsto leto.

Humanitarni projekt je vplival na novo utemeljitev ZPMS iz organizacije, ki je imela do tedaj pretežno vzgojno-izobraževalno poslanstvo v humanitarno organizacijo. Pomežik soncu je utemeljil njeno strateško humanitarno naravnost v prihodnje. Na tej osnovi je ZPMS pridobila tudi podlago za vpis med humanitarne organizacije pri Zavodu RS za statistiko. Njena vloga v družbenem prostoru se je s tem preoblikovala in prilagodila novim, aktualnim potrebam sodobne družbe.

Dobro se je izkazala tudi odločitev o prenosu aktivnosti na društva in zveze prijateljev mladine na lokalnem nivoju, saj se je s tem povečala prepoznavnost akcije, povečalo se je število dogodkov in stikov z donatorji. To je vplivalo tudi na večjo vključenost prostovoljcev ZPMS in organizatorjev letovanj pri ZPMS, ki so za kvalitetno izvedbo projekta nujno potrebni.

Pomemben segment pozitivnega vpliva na uspešnost akcije so kakovostno izvedeni in merljivi programi letovanja otrok, ki so najbolj verodostojen odgovor na vprašanje o porabi sredstev donatorjev in sponzorjev ter priložnost za promocijo organiziranih počitniških letovanj za otroke.

Izvedba letovanj otrok iz socialno ogroženih družin

Letovanja so bila izvedena v kapacitetah v lasti ali upravljanju društev in zvez prijateljev mladine Slovenije.

Organiziranost ZPMS omogoča izvajanje načela enakih možnosti, kar praktično pomeni, da delujejo društva in občinske ZPM domala v vseh geografskih okoljih v Sloveniji. Z organizacijo letovanj se ZPMS ukvarja že dobrih 50 let in je v tem obdobju razvila izredno bogate izkušnje, s katerimi zagotavlja visoko kvaliteto izvedbe letovanj za otroke s posebnim poudarkom na spoštovanju vseh dejavnikov, ki omogočajo kakovostno letovanje otrokom tako z vidika nastanitvenih, prehranskih, zdravstvenih in predvsem pedagoških normativov. V organizaciji ZPM letuje letno preko 30.000 otrok.

Letovanje organizirano poteka v otroških letoviščih in sicer: v Baški, Dolenjskih Toplicah, v Gorjah pri Bledu, Kranjski Gori, Nerezinah, Novigradu, Pacugu, Piranu, na Pohorju, v Poreču, Savudriji, Umagu in Zambratiji. Organizatorji letovanj so društva in občinske zveze prijateljev mladine.

Otroci na letovanju v Kranjski gori spoznavajo živalice, 2011

Otroci na letovanju v Pacugu, 2007

Anita Ogulin, Anita Caruso:

**HIŠA ZAVETJA ZA OTROKE -
Dopolnjevanje mreže za zaščito otrok –
namestitve ogroženih otrok in mladostnikov izven družine**

Ideja za pripravo projekta Dopolnjevanje mreže za zaščito otrok v obliki namestitve ogroženih otrok in mladostnikov izven družine, je izšla iz dolgoletne tradicije ZPMS pri delu z otroki. Praksa je namreč pokazala, da za otroka, ki ga starši niso sprejeli ob prihodu z letovanj, ni systemske rešitve za nadomestno začasno nastanitev. Praksa je tudi kazala, da se število odkritih primerov ogroženih otrok in mladostnikov z vidika nasilja in spolnih zlorab veča in da prihaja do težav, kadar so potrebni ukrepi takojšnjega umika ogroženega otroka iz okolja, na kar je predvsem opozarjala ZPM Moste-Polje z Anito Ogulin na čelu. Z zgodbami so nas seznanjali neposredno otroci, učenci in dijaki, ki smo jim pomagali do učne uspešnosti in tisti, ki smo jih povabili na humanitarne počitniške izlete, tabore, letovanja – skratka počitnice daleč stran od nasilja, strahu, zanemarjenosti.

Zgodbe so bile več kot trpke! Naša nemoč, kako otrokom in mladim pomagati iz družinskega nasilja, pa vse večja. Anita Ogulin je predložila načrt, ki ga je potrdil tudi upravni odbor. Potrebujemo hišo, dom, karkoli! Za otroke mlajše od 10 let. Za njihovo varno namestitev, za njihovo zaščito.

S sklepom upravnega odbora, se je Anita Ogulin povezala z Anito Albrecht Caruso, generalno sekretarko ZPMS, in tako se je začelo. Odpirali sta vrata strokovnih služb in Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ), Ministrstva za zdravje - bolj ali manj neuspešno.

Prizadevali sta si, da bi vendarle našli nek »uradni« prostor za začasno namestitev otrok v starosti do 10 let, ki jih tedaj že odprti prvi krizni centri niso sprejemali.

Ker torej v praksi ni bilo zagotovljenih dovolj možnosti za tako posebne namestitve otrok in mladostnikov izven družine, se odkrite zlorabe velikokrat niso mogle obravnavati celostno in ni bilo možno zagotoviti kakovostne pomoči v mreži varstva in zaščite ogroženih otrok.

Namestitveni centri, in sicer »**hiše zavetja**« naj bi se vključili v obstoječo mrežo pomoči na področju varstva in zaščite ogroženih otrok in mladostnikov kot dodatna oblika za oskrbo in zaščito v smislu namestitve izven družine ter celostne strokovne obravnave zlorabljenih ali drugače ogroženih otrok in mladostnikov.

Ugotovitve strokovnjakov so pokazale, da je imela država dotlej sicer zgrajen osnutek mreže dejavnosti za zaščito in pomoč ogroženim otrokom in mladostnikom, vendar le-ta ni zadoščal potrebam ciljne skupine uporabnikov in potrebam prakse pomoči. Predvsem ni bilo izdelanih dovolj jasnih poti in pristojnosti ukrepanja ter raznolikih programov pomoči, prav tako ni bilo dovolj usposobljenih neposrednih izvajalcev tovrstne dejavnosti.

V državi prav tako ni bilo zagotovljenih primernih nastanitvenih kapacitet za zaščito otrok in mladostnikov v primerih, ko jih je treba zaradi njihove varnosti namestiti v varstvo izven družine.

Pri ZPMS smo se zavedali, da v Sloveniji ni bilo zakonodaje, ki bi institucionalizirala začasno namestitev otroka in urejala vse formalno-pravne postopke za namestitev in obravnavo.

Tedanja mreža za zaščito otrok in mladostnikov je bila organizirana le deloma na lokalni ravni, v posameznih sredinah. Ključni nosilci dejavnosti so bili centri za socialno delo. Potrebe prakse zaščite otrok v Sloveniji so bile po ocenah neposrednih izvajalcev dejavnosti dosti večje, kot je bilo trenutno zagotovljenih oblik pomoči.

Projekt je temeljil na dejstvih, da je država v devetdesetih letih za zaščito ogroženih otrok in mladostnikov omogočila organiziranje struktur na lokalni ravni za posege, ukrepe in obravnave v primerih nasilja, zlorab in zanemarjanja otrok in mladostnikov.

V letu 1997 je MDDSZ imenovalo desetčlansko komisijo, ki je v istem letu izdelala koncept in smernice za delo na področju trpinčenih in zlorabljenih otrok. V tem obdobju so potekala tudi usposabljanja strokovnih delavcev za delo na tem področju, bilo pa je tudi organizirano precej problemskih konferenc s to vsebino. Programski odbor ZPMS je zato menil, da obstaja pripravljenost za podporo in pomoč projektu na državni ravni in da je strokovna javnost dovolj osveščena o pomenu reševanja te vrste problematike in da je edini dejavnik tveganja v projektu vprašanje financiranja projekta in nadaljnega stalnega financiranja oskrbe v novih bivalnih objektih ter stalnega financiranja izvajanja novih programov pomoči otrokom in mladostnikom, ki bodo nameščeni v novih objektih. Opredelil je naslednje cilje in namen projekta:

- okrepiti mrežo pomoči na področju zaščite otrok in mladostnikov,
- izdelati koncept s smernicami za dograditev mreže z ustreznimi programi na lokalnem nivoju,
- povezati pristojne delavce za organiziranje in vodenje programov in usposobiti večje število neposrednih izvajalcev programov zaščite in pomoči ogroženim otrokom in mladostnikom.

Med posebne cilje projekta je programski odbor ZPMS opredelil zagotovitev mreže objektov na celotnem območju Slovenije za ustrezne namestitve otrok in mladostnikov, organiziranje neposrednih izvajalcev za upravljanje, organiziranje in neposredno strokovno delo z otroki in mladostniki.

Namen projekta je bil izboljšati učinkovitost tedanje prakse dejavnosti, ukrepov in programov za zaščito ogroženih otrok in mladostnikov.

V praksi naj bi ta koncept dobil temelje v oblikovanju kriznega tima za področje varstva otrok in mladostnikov na centrih za socialno delo in v oblikovanju medinstitucionalnih in različnih strokovnih timov na širšem lokalnem področju, ki naj bi spodbudil tudi kakovostno raznoliko strokovno in medinstitucionalno sodelovanje, timsko delo ter načrtno obravnavanje posameznih primerov ogroženih otrok ter njihovih družin s celostnim vidikom in pristopom.

Nastanitveni center – Hiša zavetja za otroke – naj bi ogroženim otrokom in mladostnikom nudila začasno namestitev s celodnevno oskrbo, varstvo in vodenje ter specifično obravnavo. Trajanje namestitve ogroženih otrok in mladostnikov naj bi bilo minimalno tri mesece in maksimalno 8 mesecev.

ZPMS je v letu 2002, ko je potekala faza načrtovanja, izdelala projektno dokumentacijo, konstituiran je bil programski odbor. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je finančno podprlo izdelavo projekta in usposabljanje kadrov.

V letu 2003 je bila izdelana projektna dokumentacija in načrt zbiranja sredstev za pridobitev nastanitvenih kapacitet. Tudi v letu 2003 je projekt finančno podprlo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Socialna zbornica Slovenije, ki je sofinancirala usposabljanje in izobraževanje strokovnih in pomožnih delavcev. V letu 2004 je ZPMS uspela pridobiti velikega donatorja Mercator d.d. s tedanjim direktorjem, g. Zoranom Jankovičem, ki je z izjemnim posluhom za pomoč otrokom ZPMS doniral novozgrajeni nastanitveni center v Grosupljem s celotno opremo za namestitev 24 otrok in mladostnikov. Med gradnjo hiške smo sestavili

strokovni tim nastanitvenega centra, ki ga je vodila Anita Ogulin. Z MDDSZ je bila podpisana pogodba za financiranje projekta. ZPMS je tedaj izvajala aktivnosti zbiranja donacij tudi za adaptacijo objekta za nastanitveni center v Rušah.

Zoran Janković, predsednik uprave Mercator d.d. simbolno predaja hišo mag. Francu Hočevanju, predsedniku ZPMS, 16.6.2004

V letu 2005 je bila hiška postavljena, odprta - MDDSZ pa ni dalo soglasja in ne podpore za začetek delovanja in uresničevanja potreb – ki bi ga uresničevala ZPMS. In prazna hiša je zahtevala rešitve.

Našli smo jo v povezovanju z MDDSZ, ki je bilo pripravljeno dati soglasje zgolj in le pod pogojem, da projekt uresničuje oziroma izvaja MDDSZ. To je pomenilo, da smo prostovoljci ZPM pridobili in pripravili vse ustrezne podlage za takojšen umik in uresničitev varne namestitve otrok v hišo zavetja, Ministrstvo pa bi začelo z delom. In smo soglašali. Pomembno je bilo, da projekt zaživi, da se otrokom pomaga.

In danes, po sedmih in več letih delovanja, ugotavljamo njegovo nepogrešljivost. Še naprej ostaja edini tovrstni projekt za umik otrok do 10. leta starosti iz ogrožajočih družinskih okolij.

Nevenka Alja Gerl:

EVROPA KOT SPODBUDA ZA USTVARJALNOST MLADIH

11.934 otrok in mladih, ki so risali in slikali, pisali pesmi in eseje, snemali video filme, fotografirali, opisali svoje medgeneracijske projekte in oblikovali spletne strani, pri čemer jim je pomagalo 1.279 mentorjev, pa 2.067 ustvarjalnih del, poslanih v izbor regijskim koordinatorjem ter 640 izdelkov, izbranih za sodelovanje na nacionalni ravni - to je natečaj Evropa v šoli 2011/12 v nekaj številkah. Res je, da so privlačne in vzbujajo spoštovanje ter občutek, da gre za široko zastavljeno in z zanimanjem sprejeto aktivnost slovenskih šolarjev. A ne gre samo za številke, pa tudi ne le za izdelke, še zdaleč ne! Gre predvsem za vse tisto, kar se dogaja med otroki in mladimi v procesu učenja in ustvarjanja, ki vsako leto poteka z drugimi vsebinskimi izhodišči in v njihovem sodelovanju z mentorji, ki jim širijo obzorja, jih spodbujajo in vodijo pri delu. Gre za odkrivanje povezav velikih evropskih tem z mladimi, z njihovim razumevanjem in doživljanjem sebe in drugih ljudi v ožjem in širšem okolju pa tudi odstiranje njihovega pogleda v prihodnost in njihovih sanj o boljšem svetu. Gre za pogled skozi mlade oči, usmerjen v iskanje posebnosti, pestrosti, različnosti in povezovalnih nitk prostora, ki se imenuje Evropa in ne zajema samo Evropske unije, ampak vse države, ki se umeščajo pod okrilje Sveta Evrope.

Če naj bi bila Evropa v prihodnje resnično dom vseh svojih državljanov in če naj bi zmogla preseči številne tragične konflikte, ki so zaznamovali njeno zgodovino, potem naj jo začnejo spoznavati in o njej razmišljati kot o svojem širšem domu že otroci. Dobro medsebojno poznavanje narodov in posameznikov, spoštovanje različnosti in pripravljenost na ustvarjalno sodelovanje brez predsodkov so pogoji za uresničevanje velike ideje o združení Evropi kot prostoru miru in spoštovanja človekovih pravic. Temeljni cilj natečaja Evropa v šoli je zato otrokom in mladim posredovati osnovna znanja in védenja o nekaterih vprašanjih, ki so pomembna tako za lokalna okolja kot za ves evropski prostor. Natečaj naj bi spodbujal ustvarjalno odzivanje otrok in mladih na aktualne družbene probleme in prednostne naloge, ki jih prepoznajo države tega političnega in kulturnega prostora kot osrednje in razvojne za svojo skupno prihodnost.

Prav ob pripravah na letošnji natečaj nas je razveselila novica, da je Evropska unija prejela Nobelovo nagrado za mir za leto 2012. Nagrada je priznanje za prispevek EU v minulih šestih desetletjih k uveljavljanju miru, sprave, demokracije in človekovih pravic v Evropi. Nagrada je priznanje temeljni motivaciji za evropsko povezovanje Unije: prizadevanju vedno večjega števila evropskih držav, da premagajo vojne in razprtije ter skupaj oblikujejo celino miru in blaginje. »Nagrada ni samo priznanje za evropski projekt in njegove institucije, ampak tudi za 500 milijonov državljanov, ki živijo v Uniji,« sta v skupni izjavi ob razglasitvi nagrade zapisala Herman Van Rompuy, predsednik Evropskega sveta, in José Manuel Barroso, predsednik Evropske komisije.

Uspehi preteklega obdobja, ki so botrovali prestižni nagradi, pa vse sodobne Evropejce, še posebej mlade, zavezujejo k nadaljnjemu sooblikovanju evropskega prostora kot civilizacijskega okolja miru, medsebojnega spoštovanja in blagostanja. Sodobnost, zaznamovana z gospodarsko recesijo, postavlja pred vse nas velike izzive na tem področju, zato je še toliko bolj ključno, da otroci in mladi v času šolanja oblikujejo ozaveščen odnos tako do svoje ožje kot do širše evropske domovine. Natečaj Evropa v šoli prinaša mednje izzive, ki so primerni njihovim sposobnostim, starosti in ravni razumevanja družbenih procesov ter jih vabi k ustvarjalnemu odzivu nanje s paleto izraznih sredstev. Omogoča razvijanje njihovih osebnih in medosebnih kompetenc, dragocenih in nujnih za uspešno življenje v sodobni in prihodnji evropski družbi. Odgovor na vprašanje, zakaj natečaj v Sloveniji poteka pod okriljem ZPMS, se tako ponuja sam po sebi.

ZPMS je natečaj Evropa v šoli leta 2005 sprejela pod svoje okrilje zaradi spodbujanja ustvarjalnosti in aktivnega državljanstva otrok in mladih, kar sodi na področje uresničevanja poslanstva Zveze. Pot natečaja v Sloveniji pa se je začela že prej: od leta 1999 dalje ga je koordiniral Informacijsko-dokumentacijski center Sveta Evrope (IDCSE) v Ljubljani, ki je natečaj zastavil na nacionalni ravni. Največji del zaslug za to gre Liani Kalčina, ki je takrat vodila IDCSE in je v povezavi z močno mrežo sodelavcev ZPMS po regijah znala prepoznati priložnost za uspešen prenos tega evropskega projekta med slovenske otroke in mladostnike.

Že pred letom 1999 pa je natečaj v Sloveniji potekal pod okriljem Evropske hiše Maribor in Evropske hiše Nova Gorica. Evropska hiša Maribor je k projektu pristopila prva in sicer že v letu 1995, kot nosilka pa ga je izvajala do leta 1998 oziroma do prenosa koordinacije projekta na IDCSE. Razpisovali so likovni in literarni natečaj in najboljša dela tudi nagradili, jih razstavili ter pripravili slovesen zaključek v Univerzitetni knjižnici Maribor. Število sodelujočih šol je raslo iz leta v leto, dela pa sta ocenjevali dve strokovni komisiji. V tem obdobju je na natečaju sodelovalo 20 šol iz vse Slovenije: OŠ Vodmat Ljubljana, OŠ Frana Kranjca Celje, OŠ Jurija Dalmatina Krško, OŠ Bratov Polančičev Maribor, OŠ Franceta Prešerna Maribor, OŠ Ludvika Pliberška Maribor, OŠ Puconci, OŠ Danila Lokarja Ajdov-

ščina, OŠ Neznanih talcev Dravograd, OŠ Lucija, OŠ Simona Jenka Kranj, I. Gimnazija Maribor, II. Gimnazija Maribor, Gimnazija Celje Center, Gimnazija Vič, Gimnazija Frana Miklošiča Ljutomer, Šolski center Novo mesto, Srednja ekonomska šola Maribor, Srednja tekstilna šola Maribor in Srednja mlekarška in kmetijska šola Kranj.

V Novi Gorici so k projektu pristopili leta 1997. Med pobratenimi mesti Gorica, Nova Gorica in Celovec so tradicionalno potekali različni projekti in programi na področju kulture, izobraževanja, gospodarstva itd. Po vstopu Evropske hiše Nova Gorica v skupnost evropskih hiš leta 1991 je prišlo do poglobljanja njihovih odnosov z evropskima hišama v Celovcu in Accademia Europeistica iz Furlanije. Leta 1995 so sodelovanje razširili na projekt Evropa v šoli, ki je potekal pod imenom Europart. Leta 1997 je prišlo do povezave med omenjenimi evropskimi hišami glede likovnega ustvarjanja na temo Evropa raste. Inicijativo in organizacijo sta prevzeli Evropska hiša Celovec in Europazentrum Graz. Sodelovale so že omenjene tri evropske hiše, Evropska hiša Maribor in še štiri podobne asociacije iz Nemčije, s Slovaške in z Madžarske. 20 najboljših del so izbrali za potujočo razstavo, ki je nato gostovala na vseh lokacijah sodelujočih evropskih hiš, spremljale pa so jo raznovrstne prireditve z namenom ozaveščanja otrok, mladih in širše javnosti o evropskih zadevah. Natečaj so izvedli tudi v letu 1998, nato pa s svojimi izkušnjami, tako kot Evropska hiša Maribor, pristopili k Nacionalnemu odboru Evropa v šoli pod okriljem IDCSE in projektu odtlej pomagali kot del širše ekipe.

V Evropi natečaj poteka že od leta 1953 dalje, v različnih državah pa je različno razširjen in različno priljubljen ter zato tudi različno odmeven. Na natečaju v Sloveniji od leta 1995 dalje lahko sodelujejo učenci vseh osnovnih in srednjih šol ter drugih zavodov na področju vzgoje in izobraževanja, vsako leto pa ustvarjajo na izbrano skupno evropsko temo.

Natečaj se je hitro in uspešno razširil po vsej državi zaradi široke mreže društev in zvez prijateljev mladine, ki pomenijo hrbtenico tega velikega projekta. Ključno vlogo prenosa informacij o natečaju z evropske in nacionalne ravni do šol nenehno igrajo regijski koordinatorji. V letu 2013 naloge regijskih koordinatorjev natečaja opravljajo:

- Za Ljubljano z okolico: MZPM Ljubljana,
- za Štajersko: Evropska hiša Maribor,
- za Pomurje: ZPM Murska Sobota,
- za Spodnje Podravje: Center interesnih dejavnosti Ptuj,
- za celjsko regijo: MDPM Celje,
- za Koroško: DPM Koroške in OŠ Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem,
- za Velenje: MZPM Velenje,
- za Dolenjsko: DPM Mojca Novo mesto,

- za Zasavje: OZPM Hrastnik,
- za Posavje: ZPM Krško,
- za Belo krajino: DPM Metlika,
- za Gorenjsko: ZDPM Jesenice,
- za Notranjsko: DPM Notranjska,
- za južno Primorsko: DPM Koper,
- za severno Primorsko: MDPM za Goriško.

Koordinatorji delujejo kot animatorji in svetovalci na terenu, organizirajo zbiranje in ocenjevanje izdelkov, prevoze na nacionalne prireditve, so gostitelji slovesnosti s podeljevanjem priznanj za svoje območje in najpomembnejši vir informacij s terena v nacionalnem odboru natečaja. Večina regijskih koordinatorjev je stalnih, spremembe v njihovi mreži pa so vselej posledica potreb po zagotavljanju čim boljšega stika med nacionalnim nosilcem natečaja in šolami.

V Sloveniji smo lahko ponosni tako na številčnost odziva kot tudi na kakovost izdelkov, ki prispejo na naslove regijskih koordinatorjev in nato nacionalnih komisij za posamezna področja. Izbor najodličnejših izdelkov nas vsakič znova navduši in motivira za nadaljevanje projekta. Ob razstavah nagrajenih likovnih izdelkov in fotografij smo vselej ponosni, da smo del dogajanja v tem projektu, ob branju najboljših literarnih izdelkov pa presenečeni nad njihovo izpovednostjo. Skozi izbor video filmov spoznavamo sporočilno moč tega medija, ki je novim generacijam resnično pisan na kožo, avtorjem projektnih in raziskovalnih nalog pa navdušeno čestitamo za inovativnost, vztrajnost in prizadevno delo v skupini. Izdelava internetnih strani je hkrati privlačna in izzivalna za mlade avtorje, saj jih vodi k uporabi spleta in oblikovalskih orodij za resno delo, ne pa za sprostitvev in zabavo, čemur v prostem času splet mladim večinoma služi. Dosežki mladih nas skratka prepričujejo o tem, da je razvijanje natečaja in ogromno vanj vložene energije vredno truda, navsezadnje pa tudi sredstev!

Doslej izvedeni natečaji Evropa v šoli v Sloveniji in njihovi nacionalni koordinatorji:

- 1995/1996: likovni in literarni natečaj - Evropska hiša Maribor,
- 1996/1997: likovni in literarni natečaj - Evropska hiša Maribor in likovni natečaj Europart - Evropska hiša Nova Gorica,
- 1997/1998: likovni in literarni natečaj Evropska hiša Maribor in likovni natečaj Europart - Evropska hiša Nova Gorica,
- 1998/1999: likovni in literarni natečaj - Evropska hiša Maribor,
- 1999/2000: Združeni Evropi naproti: izziv zame, državljana 21. stoletja - IDCSE,
- 2000/2001: Lepše okolje - lepša Evropa - IDCSE,
- 2001/2002: Naša zgodovina – naša evropska prihodnost - IDCSE,
- 2002/2003: Različni in enaki živimo skupaj v Evropi in na planetu Zemlja - IDCSE,

2003/2004: Evropa skozi kulturo in šport - IDCSE,
2004/2005: Sem državljanica - sem državljan v spreminjajoči se Evropi - IDCSE,
2005/2006: Sodelovanje v Evropi različnosti – ZPMS,
2006/2007: Enake možnosti za vse – enakost spolov – ZPMS,
2007/2008: Medkulturni dialog – druge kulture me bogatijo – ZPMS,
2008/2009: Imam idejo – ZPMS,
2009/2010: Poiščimo nove priložnosti – ZPMS,
2010/2011: Prostovoljstvo – voljan pomagati – ZPMS,
2011/2012: Jaz tebi radost - ti meni modrost – ZPMS,
2012/2013: Kot evropski državljan pravice in priložnosti imam – kako dobro jih poznam? – ZPMS.

Naslovnica natečaja 2012/2013

Smernice za izvajanje natečaja v Sloveniji postavlja nacionalni odbor, katerega članstvo se iz leta v leto prožno spreminja glede na aktualne potrebe in teme natečaja. Sestavljajo ga regijski koordinatorji natečaja, poleg njih pa tudi predstavniki zainteresiranih vladnih in nevladnih organizacij, ki delujejo na področju mednarodnega sodelovanja, izobraževanja, evropskih povezav, mladine, kulture in drugih resorjev. Nacionalni odbor skuša usmerjati natečaj tako, da je čim bolj zanimiv, spodbuden in privlačen za mlade ustvarjalce, kar mu očitno uspeva, saj se je natečaj od začetka izvajanja v Sloveniji bistveno razširil: poleg likovnega in literarnega področja sedaj obsega tudi fotografijo, video, internet in projektne ter raziskovalne naloge. Prav v šolskem letu 2012/13 pa se je podal še na bolj ambiciozno

pot, saj je prvič razpisana nagrada za šole, na katerih so učenci pripravljeni narediti nekaj več in ustvarjalno povezati več področij natečaja v novo celoto, pri tem pa se povezati še z drugimi šolami in se predstaviti skupaj. Šole, ki se bodo odločile za tovrstno sodelovanje, bodo imele zahtevno nalogo: ne le spodbuditi ustvarjalno delo učencev na različnih področjih natečaja, ampak se tematsko povezati z eno od šol s podobnimi cilji.

Poleg regijskih koordinatorjev natečaj pomembno sooblikujejo nacionalni nosilci posameznih natečajev, ki prek strokovnih komisij izberejo najodličnejša dela v posameznih kategorijah. Naloge nacionalnih nosilcev natečaja so se oblikovale skladno z razvojem in širjenjem natečaja, prav tako zasedba v članstvu komisij, ki opravljajo izbor. V zadnjih letih naloge nacionalnih nosilcev natečajev izvajajo:

- za literarni natečaj: Knjižnica Otona Župančiča Ljubljana, enota Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo,
- za likovni, fotografski in video natečaj: Evropska hiša Maribor,
- za internetni natečaj: Društvo mladinski ceh,
- za natečaj projektih nalog, raziskovalnih nalog in povezovalni natečaj: ZPMS.

Aktualni slovenski natečaj v letu 2013 je namenjen razmisleku o evropskem državljanstvu in iz njega izhajajočih pravicah, zato poteka pod naslovom *Kot evropski državljan pravice in priložnosti imam – kako dobro jih poznam?* Evropsko leto državljanov pred nas postavlja predvsem vprašanja, ki se navezujejo na pravico do prostega gibanja in prebivanja v Evropski uniji. Otroci in mladostniki so družbena skupina, ki redko razmišlja o svojih državljanskih pravicah in jih morda še redkeje povezuje neposredno s svojim položajem. Večino pravic namreč dojemajo kot samoumevne – mednje zagotovo sodi tudi pravica do izobraževanja. Natečaj, ki se zaključuje ob praznovanju 60-letnice ZPMS, je torej spodbuda za razmišljanje o prednostih evropskega državljanstva in iz njega izhajajočih pravicah, ki jih večinoma doživljamo kot danost, ne pa kot posebno in dodano vrednost – morda pa jih celo premalo poznamo. Čeprav se ob pisanju tega prispevka ustvarjalno delo na šolah še ni začelo, lahko upravičeno pričakujemo, da bodo stvaritve otrok in mladih na natečaju Evropa v šoli 2013 pomenile dodaten razlog za veselje in ponos ob praznovanju častitljive obletnice naše organizacije.

Natečaj se vsako leto sklene z nacionalno prireditvijo, na kateri ob vselej drugače tematsko obarvanem programu prejmejo nagrade najuspešnejši mladi avtorji. Sklepne slovesnosti praviloma potekajo na dan Evrope, to je 9. maja, kot gostje in slavnostni govorci pa se je poleg povabljenih mladih avtorjev udeležujejo tudi predstavniki državnih in evropskih institucij v Sloveniji. Večina prireditev je doslej potekala v Mariboru, kjer so jih kot tradicijo od leta 1995 dalje leto za letom odrsko in prostovoljsko obogatili tamkajšnji osnovnošolci in dijaki, po enkrat pa so gostovale v Novi Gorici in Ljubljani. Nacionalnim nagrajencem pa natečaj najbrž ne ostane v spominu le zaradi slovesnih podelitev, ampak tudi zaradi privlačnih nagrad, poleg katerih je bila vsem nagrajencem doslej lahko v ponos tudi objava njihovega izdelka v brošuri z razpisom natečaja Evropa v šoli v naslednjem šolskem letu.

Natečaj je ogromen organizacijski zalogaj. Zelo učinkovito povezuje javni in nevladni sektor, šole in druge javne zavode ter društva in zveze prijateljev mladine. Povezuje strokovnjake in prostovoljce, ki sledijo skupnim ciljem. Vsako leto znova ugotavljamo, da natančnega števila vseh, ki prispevajo k uspehu natečaja, kljub skrbnemu vodenju evidenc pravzaprav ne moremo natanko ugotoviti. Čeprav lahko seštejemo vse mlade avtorje, ki posredujejo svoje izdelke regijskim koordinatorjem, pa vse mentorje, ki jih vodijo skozi ustvarjalni proces, dodamo vse regijske koordinatorje in njihove sodelavce, dodamo vse člane komisij na regijskih

ravneh in vse člane nacionalnih komisij pa tudi vse sodelavce ZPMS, vse udeležence in nastopajoče na zaključni nacionalni prireditvi ... še ne zberemo vseh, ki tvorijo celoten mozaik tega projekta. Na šolah otroci in mladi ustvarijo množico risb, slik, fotografij, pesmi, spisov, stripov, projektnih zamisli, raziskovalnih nalog in video filmov, ki predstavljajo bogato paleto njihovih ustvarjalnih prizadevanj, vsi pa seveda ne morejo skozi številčni kriterij izbora. Včasih je skupina učencev, ki sodeluje pri skupni ustvarjalni nalogi na video, projektnem, raziskovalnem področju ali pri oblikovanju spletnih strani večja kot dopuščajo kriteriji razpisa – a formalno lahko sodeluje le v razpisu predvideno število učencev. Včasih na šolski ravni sodeluje vrsta pedagoških delavcev, ki pomembno pripomorejo k motiviranju in vodenju učencev pri delu, pa niso podpisani kot mentorji natečaja. Ne tako redko je z nastankom video filmov, spletnih strani, projektnih in raziskovalnih nalog povezano tudi tehnično osebje na šolah. Na prireditvah Evropa v šoli v regijah sodeluje vrsta mladih glasbenikov, pevcev, plesalcev, o njih poročajo za svoje šolske medije mladi novinarji, udeleži pa se jih tudi širša javnost. Celoten natečaj je skratka dinamično dogajanje, ki aktivira ogromno otrok in odraslih pri raziskovanju vsebin, ki povezujejo in zaznamujejo življenje na evropskih tleh.

Velika odlika natečaja in njegova dodana vrednost je prostovoljstvo. Pravzaprav lahko po vseh teh letih trdimo, da brez prostovoljnega dela natečaja preprosto ne bi bilo. Res pa je, da je prostovoljstvo vtkano v vsa področja delovanja ZPMS in da je njen nujen sestavni del, ki življenjsko oblikuje njeno identiteto, zato ga ne moremo šteti za posebnost zgolj tega natečaja. Pa vendar ni odveč pogledati, kako prostovoljstvo bistveno dopolnjuje profesionalno koordiniranje natečaja in mu prinaša dodano vrednost.

Mentorji na šolah opravijo veliko neplačanega dela pri snovanju izhodišč za ustvarjalno delo otrok, prav oni so tisti, ki velike evropske teme prevedejo v otrokom in mladim razumljive in zanimive spodbude. Skrbijo za to, da se otroci z veseljem lotijo dela, pa tudi za to, da ohranijo motivacijo in svoje delo dokončajo. Ni dovolj le ideja, pomemben je način njene uresničitve in za doseganje odličnosti je poleg inovativnega razmišljanja praviloma potrebno tudi resno delo – in to večinoma v precej večjem obsegu kot pri običajnih šolskih obveznostih. Pri projektnih nalogah, raziskovalnem delu, izdelavi video filmov in internetnih strani pa ne gre le za predstavitev učenčeve ideje o dani temi, ampak za večmesečno delo, povezano z intenzivnim učenjem na raznolikih področjih – ne nazadnje tudi o tem, kako zahtevno je usklajevanje zamisli in spoštovanje dogovorov med člani projektne skupine pri opravljanju skupne naloge. Delo mentorjev se seveda začne v šolah, nadaljuje pa se daleč čez okvire delovnih obveznosti ...

Kdor koli se je že preizkusil v vlogi regijskega koordinatorja, ve, da mora biti pripravljen na veliko organizacijskega dela, ki mora biti včasih opravljeno v zastrašujoče kratkih rokih. Pa še zanimivost, ki resnično pove veliko o prosto-

voljstvu kot temeljnemu kamnu ZPMS in natečaja: nekateri regijski koordinatorji so zaposleni na delovnih mestih, kjer med njihove delovne naloge sodi koordinacija natečaja, vsi pa ne - in ti ogromno organizacijsko delo opravljajo v celoti kot prostovoljci!

Izobraževanje mentorjev, november 2012

Pogosto so prostovoljci tudi člani strokovnih komisij na regijski, pa tudi na nacionalni ravni. Sodelujejo, ker jim je pomembno prispevati k dobri stvari. Prostovoljci pomagajo pri uresničitvi regijskih in državnih prireditev, brez plačila je na njih doslej nastopila vrsta glasbenikov, pevcev, plesalcev, igralcev, športnikov, poleg šolarjev pa so se doslej projektu pridružili celo prostovoljci iz podjetij!

Natečaj Evropa v šoli se v Sloveniji torej uspešno izvaja in razvija predvsem zaradi življenjskega dopolnjevanja profesionalne podpore in prostovoljstva. Lepo uspeva samo zato, ker ima veliko prijateljev na vseh ravneh in v vseh okoljih! Seveda pa natečaj kljub visoki motivaciji ter vsem opisanim človeškim in drugim virom brez finančne podpore nikakor ne bi mogel preživeti. Odprte roke sponzorjev in donatorjev pomembno bogatijo nagradni fond in zaključno prireditev natečaja, vendar njihova podpora ne more nadomestiti finančnih virov za izvedbo celotnega projekta, ki, na naše veliko zadovoljstvo, nenehno raste. Lahko si le želimo, da bi bil natečaj Evropa v šoli v Sloveniji v prihodnje dovolj finančno podprt s strani nacionalnih in evropskih institucij, da bi lahko ob strokovni in prostovoljski podpori živel še naprej in prinašal pred mlade generacije nenehno nove izzive za ustvarjalno soočanje s skupnimi evropskimi temami! Verjamem, da vsi, ki natečaju na ta ali oni način pomagamo živeti in rasti, gojimo upanje, da z njim širimo obzorja slovenskim otrokom in jih opogumljamo za samostojno, strpno, ozaveščeno in povezano življenje v mozaiku evropskih kultur in priložnosti.

Viri:

- Evropa v šoli: Jaz tebi radost – ti meni modrost. Zbornik natečaja, 2011, Ljubljana: ZPMS.
- Evropa v šoli. Pridobljeno 10. 9. 2012 s spletne strani <http://www.evropavsoli.si>.
- Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji. Pridobljeno 14. 9. 2012 s spletne strani <http://www.evropa.gov.si>.
- Predstavništvo Evropske komisije v Sloveniji. Pridobljeno 14. 9. 2012 s spletne strani <http://ec.europa.eu/slovenija>.

Informatorji:

- Branko Jelen, Evropska hiša Nova Gorica. Intervju: 18. 10. 2012.
- Barbara Kobale, Evropska hiša Maribor. Intervju: 18. 10. 2012.

IZ NAŠIH DRUŠTEV IN ZVEZ

MDPM Ajdovščina, Urška Brežnjak:

NOVE ZGODBE, NOVI IZZIVI

Medobčinsko društvo prijateljev mladine Ajdovščina skrbi za dobrobit otrok, mladostnikov in družin v ajdovski in vipavski občini že od leta 1953. Začeli smo kot Društvo prijateljev mladine, se skupaj z DPM Otlica, DPM Vrtovin, DPM Skrilje in DPM Vipava povezali v Zvezo prijateljev mladine Ajdovščina, po prenehanju delovanj posameznih društev pa postali Medobčinsko društvo prijateljev mladine Ajdovščina. Vsa ta leta bogatimo ciljne skupine v vseh temeljnih programih – od otroškega parlamenta, letovanj, svetovanja na TOM-u, humanitarnih programov do bralne značke. Naši obiski šol v obeh občinah z ustvarjalnimi delavnicami, lutkovnimi predstavami in različnimi prostočasnimi aktivnostmi so vse pogostejši. V zadnjih letih pa smo stopili v stik tudi z drugimi organizacijami, se seznanili z novimi programi, prek katerih nudimo otrokom, mladim in odraslim drugačne vsebine in pristope, s prostočasnimi aktivnostmi spodbujamo vseživljenjsko učenje in promoviramo pomen prostovoljskega in mednarodnega prostovoljskega dela.

Mladi prostovoljci iz tujine, ki jih gostimo v evropskem programu Mladi v akciji, Akcija 2 – Evropska prostovoljna služba v sodelovanju z nacionalno agencijo Movit NA Mladina, s svojimi svežimi idejami, mladostno energijo in drugačnostjo prinašajo poživitev tako za ciljne skupine kot za širše lokalno okolje. Murat iz Turčije, Zanda iz Latvije, Emilio iz Španije so z nami potovali od šole do šole v ajdovski in vipavski občini, mladim razkrivali lepote svojega jezika in kulture, pripravljali številne ustvarjalne delavnice, športne in druge prostočasne aktivnosti, širili vrednote prostovoljskega dela, medkulturnega dialoga in strpnosti. Kljub jezikovni prepreki so se otroci in mladi takoj spoprijateljili z njimi in uživali v njihovi družbi, starejši pa so najprej malce v zadregi, kasneje pa bolj pogumno oblikovali prve pogovore v angleškem jeziku izven šolskega okolja. Projekt Prosti čas otrok in mladih z latvijsko prostovoljko je bil s strani naše nacionalne agencije ocenjen kot primer dobre prakse. Mladi prostovoljci iz tujine z veseljem sodelujejo tudi v mednarodnem projektu Evropska vas, ki poteka tudi po šolah v naši regiji. Mednarodno prostovoljstvo je izjemno bogata obojestranska izkušnja, mladi iz evropskih držav nabirajo dragocene učne izkušnje in nemalokrat skozi prosto-

voljsko delo odkrijejo svojo pravo poklicno pot. Med organizacijami, ki gostijo tuje prostovoljce v tem programu, je MDPM Ajdovščina edino društvo prijateljev mladine, v kolikor se boste odločili za to bogato in zanimivo izkušnjo, vam bomo z veseljem pomagali s svojimi dragocenimi izkušnjami.

Mlade prostovoljce, ki sodelujejo z našim društvom, seznanjamo z novimi, tudi evropskimi programi, kjer lahko pridobijo in okrepijo svoje kompetence in si pridobijo nova znanja. Tako so uspešno sodelovali v programu Mladi v akciji, Akciji 1.2 – Mladinska pobuda, s projektom »Košček narave v dlani – izdelajmo eko spominek«. Skozi večmesečno raziskovanje naravne in kulturne dediščine Vipavske doline so oblikovali razglednice, brošuro ter okrasne magnetke s prizori naravnih in kulturnih znamenitosti. Namen mladinskih pobud je krepitev ustvarjalnost in podjetnost mladih v njihovem vsakdanjem življenju, tako v lokalnem kot mednarodnem okolju. Mladi tako dobijo priložnost, da v praksi preizkusijo svoje ideje, se seznanijo s fazami projektnega dela, ugotovijo, kaj bi v življenju radi počeli, se lažje odločijo za nadaljnjo študijsko oz. poklicno pot. Projekt odseva njihove interese in potrebe ter stališča do različnih vprašanj na lokalni in mednarodni ravni.

Utrinek z ustvarjalnih delavnic z EVS prostovoljko Zando, avgusta 2009

Vir: arhiv MDPM Ajdovščina

Da je učenje sproščeno in zabavno, že vrsto let uspešno prepričujemo odrasle v študijskih krožkih, ki jih izvajamo v sodelovanju z Andragoškim centrom Slovenije. Letno organiziramo šest različnih študijskih krožkov, ki jih sofinancira Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. Med najbolj priljubljenimi tematikami ostajajo tuji jeziki in spoznavanje tujih kultur, ustvarjanje in ročne spretnosti ter spoznavanje lokalne naravne in kulturne dediščine. Študijski krožek je demokratična in neformalna oblika izobraževanja odraslih, ki temelji na vzajemnem učenju in delovanju. Sestavlja jo skupina 5-12 ljudi, ki želijo pridobiti neko znanje in ga prenesti širši skupnosti. Študijski krožek vodi usposobljen mentor, ki spodbuja sodelovanje članov, svetuje, organizira dejavnosti in je tako kot ostali člani krožka - učitelj in učenec hkrati. Za študijske krožke velja, da delujejo v sproščenem vzdušju, spodbujajo posameznika k ustvarjalnosti, upoštevajo njegovo znanje in izkušnje, dejavno spreminjajo okolje in širijo idejo vseživljenjskega učenja. V društvu smo zelo veseli, da je Komisija za podelitev

priznanj Andragoškega centra RS za posebne dosežke pri učenju odraslih, leta 2009 podelila posebno priznanje za izjemne učne uspehe in bogatitev lastnega znanja študijskemu krožku Mala Gora, ki ga je vrsto let uspešno vodila mentorica in tudi naša sedanja predsednica gospa Kristina Valič.

Naši stalni sodelavci poleg različnih izobraževanj in usposabljanj v lokalnem in regionalnem okolju profesionalno rastejo tudi prek študijskih obiskov, ki služijo kot izmenjava izkušenj in dobrih praks z različnih področij izobraževanja in usposabljanja. Študijski obiski spodbujajo nove projekte in mednarodno povezovanje, naši sodelavci pa se s takih obiskov vračajo s številnimi novimi idejami in spoznanji za razvijanje poslanstva našega društva. Pri prijavi študijskih obiskov sodelujemo z nacionalno agencijo CMEPIUS – Centrom RS za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja v programu Vseživljenjsko učenje. Naša sodelavka se je nazadnje mudila na študijskem obisku na Siciliji, kjer so se preko praktičnih delavnic, obiskov na terenu in diskusij spoznavali z novimi dognanji na področju ekologije in trajnostnega razvoja.

Naše požrtvovalno delo ni ostalo neopaženo. Prejeli smo priznanje za Naj NVO goriške statistične regije v upravni enoti Ajdovščina za leto 2010, priznanja za kvalitetno delo in strokovnost pa vsakoletno prejemajo tudi naši prostovoljci in projekti.

V društvu optimistično zremo v prihodnost – z znanjem in povezovanjem lahko uresničimo marsikaj! Za konec še – vse najboljše Zvezi prijateljev mladine Slovenije – na še mnoga uspešna, ustvarjalna in bogata leta delovanja.

MDPM Ajdovščina, Irena Šinkovec:

BRALNA ZNAČKA JE PLEMENITO GIBANJE

V teh letih, v letih spominov, praznuje Bralna značka 50-letnico obstoja. V nekaterih krajih je vzniknila prej, torej je njen rojstni dan leto prej; drugod se je začela pozneje, vendar nikjer po Sloveniji z veliko zamudo. Kot bi si samo želeli, tako so se rojevale bralne značke v različnih krajih in v različnih regijah. Vse so imele čudovit cilj: otrokom približati knjigo, jim koristno zapolniti prosti čas in še marsikaj. Tekmovanje ima velik vzgojni in izobraževalni pomen. Tega se je od začetka zavedala Zveza prijateljev mladine Slovenije in njena občinska in medobčinska društva.

Tudi učenci na Primorskem so se hitro pridružili temu gibanju. K branju so se prijavljali skoraj vsi razredi, najprej na višji stopnji, potem tudi v nižjih razredih. Pogovori z mentorji so bili več kot razredne ure. Udeleženci teh so zagovarjali svoja mnenja o prebranih delih, so aktualizirali svoja spoznanja, so razpravljali in se pogovarjali. Znali so poslušati sogovornika in mu pritrdjevati ali nasprotovati. Menim, da je bilo podobno po vsej Sloveniji.

Po čem pa se je razlikovalo gibanje pri nas?

Medobčinsko društvo prijateljev mladine Ajdovščina je z vsemi močmi spremljalo gibanje; bilo je njen duhovni vodja, zato je našlo različne spodbude, da je pritegnilo mlade bralce. Tekmovalci so bili pogosto nagrajeni s knjigami. Torej učenec je prejel knjigo za nagrado. Prilučil si jo je z branjem.

Bila je njegova in jo je dal na svojo polico. Knjiga je bila vedno s posvetilom, z njegovim imenom, ki je ga je spremljalo tudi v odraslost.

Izleti v različne kraje naše domovine so bili posebnost branja pri nas. Učenci so bili nagrajeni z izletom ob koncu šolskega leta. Tako so spoznavali različne zanimivosti naše dežele, se učili ob njih in jih znali ceniti.

MDPM Ajdovščina je zmeraj znalo organizirati svoje delo tako, da je mlade bralce obiskal ustvarjalec: pesnik, pisatelj ali ilustrator, in jim pripovedoval o svojem delu, jim predstavil motive za pisanje – jim približal delo. Tako je bila vzpostavljena vez med bralcem in ustvarjalcem. Taka srečanja so bili prazniki, ki so včasih povezala tekmovalce cele Primorske, včasih so ostala v okvirih ajdovske in vipavske občine.

Srečanje značkarjev v Beli krajini, maj 1998

Vir: arhiv Irena Šinkovec

In po čem je naše gibanje še lepše od drugih? Tekmovanje za Bralno značko se je preneslo tudi v Staro Gorico, torej v zamejstvo, in sicer v Nižjo gimnazijo Ivan Trinko. Tako se je onstran državne meje, vendar v našem kulturnem prostoru, rodila Trinkova bralna značka.

Predstavniki MDPM Ajdovščina in posamezniki naših šol so spremljali to delovanje, ga bogatili in povezovali. Dobilo je globlje korenine: tako so pripravili več razstav svojih likovnih del naši učenci, nastopali so z lutkovnimi in dramskimi predstavami.

Bralce iz Stare Gorice smo vabili na naša srečanja, pokazali smo jim naše naravne in kulturne znamenitosti in jim pogosto podarili knjige slovenskih ustvarjalcev. To je bilo čudovito sodelovanje.

Ker sem bila več mandatov članica Republiškega odbora Bralne značke, sem zadovoljna, da mi je bilo dano, da sem na naših srečanjih poslušala temeljne besede ustanovitelja Stanka Kotnika, številnih ustvarjalcev: Branke Jurca, Antona Ingoliča, Cirila Kosmača, ilustratorja Boža Kosa. Vsi ti in še mnogi drugi so z veseljem spremljali gibanje, se veselili uspehov in ga plemenitili s svojimi nasveti.

S posebnim zadovoljstvom se spominjam predsednice Republiškega odbora Bralne značke Petre Dobrila, ki se je je oprijel vzdevek babica Bralne značke, Jožeta Zupana in Toneta Partljiča. Vsi trije predsedniki so s srcem in dušo stali v središču gibanja in pomagali poiskati različne poti, po katerih smo h knjigi pripeljali mlade bralce.

MDPM za Goriško, Iva Devetak:

KAMENČKI IZ ZGODOVINE ZPM NOVA GORICA

Petdeseta leta

Okrajno zvezo vodi Marija Vedernjakova. Delujejo krajevni odbori, katerih osnovna naloga je skrb za socialno šibke otroke in družine. Po vaseh evidentirajo revne družine in zbirajo pomoč zanje. V dokumentih je prav tako zaslediti, da so ti krajevni odbori neke vrste zametki kasnejših centrov za socialno delo.

Šestdeseta leta

Z ukinitvijo okrajev se ustanovljajo vaška društva, ki se leta 1963 povežejo v Občinsko ZPM Nova Gorica. Za predsednico izvolijo Teodoro Krpan. Velik poudarek daje letovanju za socialno šibke otroke in mladostnike, najprej na Debelem rtiču, kasneje v Počitniškem domu v Ankaranu, ki ga tovarna Iskra preda občini za potrebe letovanja otrok in mladostnikov. Srčnost brezštevilnih prostovoljcev za praznični december z dedkom Mrazom in z nikoli ponovljivo »pravljичno vasjo« v Novi Gorici kasneje botruje sporazumu med Zvezo in podjetji in posledično obdaritvi vseh predšolskih in šoloobveznih otrok ob novem letu. Obdaritev vseh predšolskih otrok in učencev prve triade OŠ ter invalidnih in bolnih otrok smo obdržali do danes!

»Živali pri babici zimi« v pravljичni vasi z dedkom Mrazom v Novi Gorici, decembra 1968

Sedemdeseta leta

Organizacijo vodijo Marijan Kavčič, Aleksander Kerševan in Vid Vuga. Slednja odigrata pomembno vlogo pri razvijanju novih programov nacionalne zveze. Program se le še širi. Občina financira prve strokovne sodelavce. Na Lokvah v Trnovskem gozdu gostimo Zbor slovenskih pionirjev. Spoznavanje in ohranjanje partizanskih vrednot krepi Kurirčkova pošta. ZPM prevzema koordinacijo dela Pionirskih odredov na osnovnih šolah, sprejem cicibanov v

Zvezo Pionirjev Slovenije, koordinacijo programa Jugoslovanskih pionirskih iger, ki prinesejo v osnovne šole pomembno zavezo, da ima vsak učenec pravico sodelovati v najmanj eni brezplačni interesni dejavnosti.

Koordinacijo gibanja **Bralna značka** na Goriškem, ki se na posameznih šolah uveljavlja v drugi polovici šestdesetih, tudi prevzame ZPM. Z velikim elanom vodje odbora postane Bralna značka kmalu pomemben dejavnik ohranjanja slovenskega jezika tudi med zamejci v Italiji. Povezava s Slovenci s Koroške poteka v izmenjavah na zimovanjih z otroki iz pobratenega Celovca.

Osemdeseta leta

Predseduje Jože Elersič. Zveza uspešno nadaljuje z vsemi preteklimi vsebinami, prevzema pobudo in začenja vrsto novih projektov, ki jih kasneje vodijo druge institucije.

Smo pionirji v organizaciji tečajev smučanja na Lokvah tudi z izposajo smučarske opreme in dostopnostjo vsem otrokom. Nekaj manj kot 600 otrok se udeleži prvega tečaja. Prav tako začenjamo z izvajanjem tečajev plavanja v novogoriškem bazenu. V sodelovanju s Fakulteto za šport izvedemo prvi tečaj za pridobitev licence »vaditelj plavanja«. Naše prvo javno pustovanje za najmlajše v mestu kasneje preraste v t.i. (pouka prost dan) kulturni dan in otroci spoznavajo domače šege in navade v času pustovanja. S prostovoljnim (ali pa udarniškim) delom prvič okrasimo središče mesta in občanom ponudimo prvi novoletni sejem s prodajo otroških izdelkov iz Pionirskih zadrug ter s prodajo izdelkov vzgojiteljic iz goriških vrtcev. Pod vodstvom akademskega slikarja Klavdija Tutte postavimo prvo Pionirsko likovno šolo na Goriškem. In imamo prvi dobrodelni koncert v Novi Gorici. Z izkupičkom postavimo prvo igralo (danes je tam otroško igrišče) v mestno središče in kupimo aparat za merjenje bilirubina za pediatrični oddelek naše bolnišnice. To je tudi prva donacija v tej bolnišnici!

Po prostem prehodu meje z Italijo, je množica mladih iz dveh držav preplavila Novo Gorico, 5. oktobra 1985

Na prošnjo jugoslovanskega odbora za Unicef v Tednu otroka leta 1985 prevzamemo izvedbo prireditve Otroci brez meja, kjer sodeluje prek 3.000 otrok iz Italije in Jugoslavije. V Rožni dolini naši otroci prosto prestopijo mejo, se srečajo z vrstniki iz Italije ter na mejnem prehodu na Erjavčevi ulici v družbi visokih državnih in Unicefovih predstavnikov obeh držav ter generalnega sekretarja UNICEF iz Ženeve, dr. Maria Starine, podrejo meje, združijo dve Gorici in srečanje spremeni v festival miru in prijateljstva.

Devetdeseta leta

V skladu z novo zakonodajo se ZPM preimenuje v Medobčinsko društvo prijateljev mladine za Goriško. A spremeni se le ime. Programi in prostovoljski duh sodelavcev v programih društva ostajajo in se prilagajajo novim političnim in ekonomskim razmeram v naši mladi državi. Konec devetdesetih vodenje prevzame Janko Rednak.

Že v letu 1991 imamo prvi Otroški parlament kot nadaljevanje pionirskih problem-skih konferenc iz konca osemdesetih. Društvo postane koordinator otroškega parlamenta v Severnoprimerjski regiji. Imamo tudi predsednika Nacionalnega otroškega parlamenta. Na zrelost goriških mladih parlamentarcev smo od nekdaj kot tudi danes ponosni na vseh ravneh njihove participacije.

»Vsi cvetovi bodočnosti so v semenu sedanjosti.« je poimenovana odmevna razstava raziskovalnih nalog zgodovinskih krožkov v regiji, ki jo pripravimo v sodelovanju z Zavodom za šolstvo in Šolskim muzejem. Na ogled je 62 raziskovalnih nalog. Veliko zanimanje vzbudijo razstavljeni eksponati zavidljive starosti, povezani s šolskimi listinami, s saniteto, z železnico. Gostimo državno srečanje zgodovinarjev na temo Priseljenci med nami.

Ekološka vzgoja kot interesna dejavnost še ne zaživi povsem, so pa kvalitetni in s konkretnimi dosežki mladih naši Eko tabori. Na taborih se nam pridružijo tudi otroci s Koroške in iz Furlanije Julijske Krajine. Izdamo priročnik Spoznavanje gozda in njegove mnogostrane vloge v okolju.

V letu 1993 postavimo temelje današnjega Mladinskega centra v Novi Gorici. Pobudo z osnovnim načrtanim programom podamo skupščini in ponudimo lastna sredstva za rezervacijo tedaj razpoložljivih prostorov. Projekt je udejanjen v letu 1997. V prostorih MC-ja pridobi tudi društvo svoje prostore.

Poslanice v Tednu otroka vselej zaznamujejo želje otrok po miru in prijateljstvu. V humanitarni akciji Medvedek in barvice za prijatelja, namenjeni otrokom v vojni v Bosni in Hercegovini, je solidarnost izjemna. Iz Nove Gorice v BIH odpeljeta dva kamiona (10 ton) oblačil, obutev, predvsem pa šolskih potrebščin.

Začnemo s počitniškim varstvom in ustvarjalnimi delavnicami v času poletnih počitnic, ki kmalu prerastejo v celoletni program »ponedeljčic in družinskih delavnic« – obisk v mestu in na podeželju, kjer otroci kreativno ustvarjajo iz odpadnih in okolju prijaznih materialov, je vse večji. Program postaja vse prepoznavnejši.

V okviru Zdravstvenih letovanj in zimovanj sodelujemo in razvijamo humanitarno pobudo Pomežik soncu za brezplačne počitnice. Za otroke in tudi za njihove starše.

Klub vzgojiteljev animatorjev prevzame nalogo animiranja in izobraževanja prostovoljcev za delo z in za otroke v prostem času. Več desetih študentov in drugih pedagoških delavcev s pridobivanjem dodatnih znanj dviga kvaliteto dela z otroki in za otroke. Krepijo sebe in družbi dajejo dodano vrednost. Mnogi so danes dobri starši, uspešni učitelji, ekonomisti, zdravniki, doktorji znanosti. Sedanji predsednik RS je že sredi osemdesetih med njimi.

S pobudo otroškega parlamenta Otrokom najboljša igrišča in igrala izpeljemo obsežno analizo stanja otroških in šolskih igrišč na Goriškem. Z izsledki seznanimo pristojne v lokalnih skupnostih ter posledično dosežemo novo »namensko postavko« v občinskih proračunih, namenjeno gradnji in vzdrževanju otroških igrišč (postavke stojijo še danes!).

Prvo desetletje v novem tisočletju

Na prelomu tisočletja Slovenskemu odboru za Unicef predlagamo mesto za prejemnika listine Otrokom prijazno Unicefovo mesto. Novi Gorici listino podeli UNICEF-ov ambasador Roger Moore, ki ga imamo ob tej priliki čast gostiti tudi v prostorih društva.

Slednji dogodek gotovo vpliva na rojstvo novega projekta. Prostovoljci in prostovoljke, člani Kluba vzgojiteljev animatorjev, ugotavljajo, da imamo v mestu predel, ki mu pravimo »Kitajski zid«. Tu v tej ulici je preveč mladih, ki niso vključeni v nobeno prostočasno aktivnost, so na robu socialne izključenosti – bodisi iz finančnih razlogov ali njihove lastne nezmožnosti vključevanja. In rodil se je naslov Vrnimo ulici smisel. Za začetek mladi prostovoljci nudijo kreativno ustvarjanje kar tam – na tej ulici ali ob njej, nadaljnji cilji pa so: seznaniti mladostnike z ulice z možnostmi drugačnega preživljanja prostega časa, kot ga trenutno poznajo, zmanjšati nasilje med njimi, pomagati jim, da spoznajo sebe, da bi spoznali druge, nuditi pomoč pri oblikovanju ali vračanju pozitivne samopodobe posameznika ali skupine.

Nadaljujemo s projektom Evropa v šoli. Na eni regijskih prireditvah se nam pridruži veleposlanik Evropske komisije v Sloveniji gospod Erwan Fouéré. V letu 2008, v letu Medkulturnega dialoga, nam je zaupana organizacija državne prireditve s 1.000 udeleženci in z navzočnostjo častnega gosta, predsednika RS dr. Danila Türka, ki naš program oceni kot zelo inovativen in vsebinsko nadvse primeren.

Druga, nam gotovo bližja dimenzija participacije za evropsko državljanstvo, je nadaljevanje in krepitev sodelovanja z mladimi onstran meje, ne le z druženjem, tudi s spoznavanjem kulture in jezika sosednjega naroda. Iz tabora za »Mir,

prijateljstvo in sožitje«, mladi med drugim zapišejo predsedniku države: *»S ponosom sporočamo, da smo z razmišljanjem, pogovori in medsebojnim sodelovanjem pridobili veliko novih znanj ... Spoznavali smo načine reševanja konfliktov v medosebnem sporazumevanju. ... Skozi pogovore in delo smo opredelili vrednote, ki so pomembne za dostojanstveno življenje in sobivanje.«* Vodenje društva prevzame Umberto Bizjak.

Da je pomembno združevanje podobno mislečih, smo potrdili s projektom Revščina, sopotnik globalizacije, katerega organizatorji smo bili trije različni pravni subjekti. Okroglo mizo je vodila dr. Anica Mikuš Kos. Pokroviteljstvo nad razstavo je prevzel predsednik države, dr. Janez Drnovšek, ki nas je počastil tudi s svojo navzočnostjo. Njegova razmišljanja so bila tedaj globalno aktualna, žal so danes aktualna tudi tu, pri nas doma: *» ... kljub temu, da postaja svet bolj povezan, da lahko hitro potujemo in da lahko spremljamo dogajanja po svetu, pa (svetu, opp) ne uspeva reševati svojih temeljnih neravnovesij. ... Ta neravnovesja se ne zmanjšujejo, ampak se povečujejo... Če pa pomagamo drugim, pomagamo tudi sebi. Zmanjšali bomo neravnotežje v svetu in s tem, ko bomo storili nekaj dobrega komu drugemu, bomo tudi zase storili verjetno največ, kar lahko storimo.«*

Drugo desetletje

Nadgrajujemo projekt Zeleni nahrbtnik. Projekt vzgoje za čisto in varno okolje, ki ga na otrokom prijazen in razumljiv način skupaj s starši in krajanji vodijo vzgojiteljice v vrtcih, izvajamo že šesto leto. Od sprva sedmih, je danes v projekt vključenih že 25 vrtcev. In imamo že tri »zelene škratke«, ki so pravi motivatorji za ekološko vzgojo pri naših najmlajših.

Ostali smo brez redno zaposlenih sodelavcev, a programa nismo še v ničemer okrnili. Naša vloga se na humanitarnem področju povečuje. In veselimo se vse večje prepoznavnosti med donatorji, ki nas v želji po pomoči konkretnemu ali konkretnim uporabnikom iz domačega okolja že kar sami poiščejo.

Spopadamo se s financiranjem delovanja društva. A gledamo dalje. V šestdeseta leta stopamo z novim projektom, namenjenim vzgoji za igro, namenjenim otrokom, njihovim staršem, dedkom in babicam, bratom in sestricam. Projekt Dobra igrača je naš novi izziv in je temelj za jutri še obsežnejši projekt Muzej iger in igrač otrok ob meji.

Več o tem v naslednjem desetletju z mladimi in svežimi močmi. Le še iskrena hvala vsem, ki so soustvarjali ta del poti ZPM na Goriškem. Ponosna sem, da sem bila lahko zraven.

ZPM Idrija:

BREZ SRČNIH PROSTOVOLJCEV NAS NE BI BILO

Zveza prijateljev mladine Idrija uspešno deluje že skoraj 60 let. V tem obdobju so se za otroke in mladostnike razdajale številne generacije prostovoljcev, brez katerih organizacija zagotovo ne bi mogla delovati in obstati. Mnogo se jih je vključilo v delo z mladimi in za mlade, vendar pa sta Nace Breitenberger in Lidija Kleindienst s svojimi idejami in delom pustila še posebej vidne in trajne sledi. Oba sta se mladim zapisala že z odločitvijo za pedagoški poklic, ki sta ga uspešno opravljala do upokojitve. V delo z mladino sta vložila tisoče prostovoljnih ur in brez njune izjemne energije bi bila Idrija siromašnejša, otroci in mladi pa bolj prepuščeni sami sebi in ulici.

Nace Breitenberger se je kot vzgojitelj na letovanjih vključil v delo Društva prijateljev mladine v Kopru že kot dijak na koprskem učiteljskišću. V ZPM Idrija je začel delovati leta 1970 in ostaja njen aktivni član še danes. V tem obdobju je bil 22 let tudi njen predsednik. To nikoli ni bila le častna funkcija, saj ZPM Idrija do leta 2007 ni imela zaposlenega nobenega profesionalnega delavca. Pogosto je bil predsednik, sekretar in tajnica, njegov dom in šola pa njegova pisarna. Prav zaradi njegove vztrajnosti je ZPM Idrija v 90-ih letih končno dobila tudi prvo pisarno v idrijskem Gradu. Vrsto let je skrbel za usklajen potek številnih dejavnosti. Letovanja so prav po njegovi zaslugi organizirana tako, da je poskrbljeno za varno in bogato kulturno in rekreativno dejavnost številnih otrok. Da ima srce otrokom vedno široko odprto, potrjuje tudi njegovo dolgoletno svetovanje prek TOM telefona, kjer je že 20 let svetovalec in 8 let vodja svetovalne skupine. Kot dolgoletni član Upravnega odbora ZPMS, nadzornega odbora in častnega rabsodišča je s svojimi idejami in aktivnim angažiranjem pustil svoj pečat tudi na nacionalni ravni.

Kot ljubitelj gora in navdušen planinec uresničuje moto svojega delovanja - vse za otroka, za njegov zdrav razvoj in srečno otroštvo, tudi pri vzgoji planinskega podmladka.

Nace Breitenberger
foto: Katarina Bončina

Za svoje prostovoljsko delo je prejel najvišja priznanja, Zlato značko ZPMS že leta 1977, leta 1998 priznanje občine. Kot človeka odprtih rok pa ga je revija Naša žena leta 1999 razglasila za dobrotnika leta.

Ko se je Nace Breitenberger po dolgotletnem predsednikovanju dokončno odpovedal tej funkciji, je leta 2003 prevzela mesto predsednice Lidija Kleindienst, ki je ZPM Idrija vodila do začetka leta 2012. S svojim znanjem,

sposobnostmi in izkušnjami, ki jih je pridobila v poklicni karieri profesorice slovenskega jezika na idrijski gimnaziji, je s svojo energijo in vztrajnostjo dala organizaciji nov zagon. Okrog sebe je zbrala številne nove mlade prostovoljce, v sodelovanju z občino pa dosegla, da je ZPM dobila v uporabo in upravljanje mladinske prostore in pridobila sredstva za redno zaposlitev sekretarke.

Polna idej in želje spodbujati ustvarjalnost mladih, je skupaj z drugimi prostovoljci pripravljala nove aktivnosti za otroke. ZPM Idrija je danes med drugim tudi uspešen organizator poletnega počitniškega varstva otrok ter številnih prireditev in delavnic. Letno se v vse dejavnosti Idrijske ZPM vključi prek 1.400 udeležencev. Kljub polni angažiranosti v ZPM Idrija, je Lidija Kleindienst našla čas tudi za ustanovitev Plesnega kluba Idrija, v katerem po njeni zaslugi danes pleše čez 200 otrok in mladostnikov.

V Idriji je Lidija Kleindienst poznana in cenjena kot zaupanja vredna oseba in ugled, ki ga med ljudmi uživa, je nedvomno prispeval tudi k večjemu ugledu in prepoznavnosti ZPM Idrija. Za njeno delo ji je Občina Idrija leta 2012 podelila najvišje občinsko priznanje Mrakovo nagrado.

Organizacija sama, pa najsi bo še tako dobro osnovana in najsi so njeni cilji še tako plemeniti, svojega poslanstva ne more uresničiti brez ljudi, ki so za druge pripravljeni žrtvovati svoj čas, in energijo. V Idriji imamo to srečo, da take ljudi imamo in da so nekateri med njimi delu z otroki in mladino še posebej predani.

Lidija Kleindienst
foto: Jurij Kleindienst

ZDPM Jesenice, Albina Seršen:

POLETI SE DOBIMO POD PINIJAMI

Občinsko društvo prijateljev mladine je bilo ustanovljeno 24.11.1952 na Jesenicah; sprva z namenom, da prisluhne zdravstveni službi, ki je zaznala množična obolenja otrok. Zato so poskrbeli za zdravstvene kolonije na otoku Stenjaku. Seveda pa so se prostovoljci ukvarjali tudi z raznimi dejavnostmi za otroke. V 60-tih letih se je organizacija preimenovala v Občinsko zvezo prijateljev mladine. Takrat so se ustanovila posamezna društva v Ratečah, Kranjski Gori, na Dovjem – Mojstrani, na Hrušici, Plavžu, v Podmežakli, Savi, Javorniku – Koroški Beli in na Blejski Dobravi. Člani teh društev so spodbujali izobraževalni proces rednega pouka z elementi delovne, tehnične, gospodinske, likovne, glasbene, filmske, telesne, moralne in patriotske vzgoje. Pionirski odredi po osnovnih šolah – bilo jih je 12 – so pod okriljem OZPM razvijali kolektivne oblike dela kot so: lokalne delovne akcije, urejanje okolice, šolske vrtove, proslave in prireditve, izlete, pohode k obeležjem NOB, prenašanje Kurirčkove torbice, obiske partizanskih mater. Po nekaterih šolah so izdajali svoja glasila, ki izhajajo še danes, kot npr. v Žirovnici Prešernov rod, na Koroški Beli Ježkov rod. Za mlajše otroke je bil odprt Dom igre in dela Angelce Ocepek, kar je bil začetek kasnejših vrtcev. Posebej so se trudili z aktivnostmi ob Tednu otroka, dnevu žena, dnevu mladosti, z obiski dedka Mraza. Sredstva za vse aktivnosti so prispevali Občinski komite Zveze komunistov, Socialistična zveza delovnega ljudstva, Občinski ljudski odbor, predvsem pa Železarna Jesenice.

Večji projekti:

1. Posebno zahteven je bil projekt ureditve otroškega letovišča pri Novigradu. Tako je 13. 3. 1961 občina Novigrad dala Občinskemu sindikalnemu svetu Jesenice v brezplačno last zemljišče ob obali v izmeri 23.309 m² in junija istega leta izdala dovoljenje za gradnjo kampa. Občinska zveza DPM je takoj prevzela ponujeno parcelo in začela s pripravami za ureditev. Prvo leto, to je 1961, je letovanje potekalo v sodelovanju s taborniki, ki so zravnali gričevnat teren in postavili 50 šotorov. Sčasoma so šotore nadomeščali s hišicami tipa Jelovica. Denarna sredstva sta zagotavljali Občina Jesenice in Železarna Jesenice. Kasneje so dovolili zgraditi hišice gradbenemu podjetju Sava, Zavarovalnici, Stanovanjskemu podjetju Jesenice, kolektivu Postojnske jame, saj so vsi naštetih poma-

gali reševati mnoge zagate, ki so pestile OZPMJ. Število otrok, ki so prvo leto letovali, je bilo 155, leta 1973 pa že 717. Vsa leta je bilo vloženega ogromno prostovoljnega dela občanov Jesenic tako, da so vsa denarna in materialna sredstva vlagali v opremljanje letovišča in hkrati zadostili zahtevam občine Novigrad.

*Prostovoljci, ki so prišli na udarne akcije, da so pripravili letovišče za letovanje
Vir: arhiv ZDPM Jesenice*

Po osamosvojitvi Slovenije je bilo treba najprej očistiti letovišče, saj so ga begunci dodobra uničili. Morali smo na novo opremiti hišice za letovanje, jedilnico, bife, kuhinjo. To smo opravili z lastnimi sredstvi, ki smo jih dobili iz izdajanja delovnega zvezka. Ustanoviti smo morali podjetje, tako da je letovanje potekalo nemoteno. Letovišče je v lasti Občine Jesenice, ZDPMJ ga ima v najemu.

V tem času smo se registrirali kot Zveza društev prijateljev mladine Jesenice s petimi društvi.

2. Odmeven projekt iz preteklosti je prevzem bralne značke, ki se je imenovala Finžgarjeva bralna značka s tem, da je Zveza pomagala slavističnemu društvu z značkami, brošurami, itd. Tako je zveza z bralno značko postala tudi v svetu priznana odlična oblika branja.
3. Velik projekt je bilo izdajanje delovnih zvezkov *Računanje je igra* v 80. letih. Uporabljajo jih po vsej Sloveniji v vseh razredih osnovnih šol. Izhajajo še danes – vendar ne več pod okriljem ZDPMJ. Zveza je tako sama pridobila sredstva za svoje aktivnosti, zlasti v letovišču.

4. Svojevvrsten projekt je bila Svetovalnica za otroke in njihove starše. Vodili so ga priznani domači strokovnjaki.
5. Pristrčen in vesel je projekt *Veseli december*, ko dedek Mraz s spremstvom obišče vse vrtce in obdari otroke na osrednji prireditvi na Jesenicah.
6. Aktivno sodelujemo pri projektu *Otroški parlament* s šolami iz vseh gorenjskih občin, saj soorganiziramo šolske in medšolske občinske Otroške parlamente.
7. ZDPMJ je koordinatorica pri natečaju *Evropa v šoli* za vso Gorenjsko.

Seveda v ZDPMJ izvajamo vse aktivnosti ZPMS. Od Pomežika soncu, Tedna otroka, mladih raziskovalcev zgodovine, mednarodnega dneva družin, foruma zoper telesno kaznovanje otroka v družini. Prijavljamo se na različne razpise...

V zadnjih letih se je v delo ZDPMJ vključilo veliko mladih, svežih moči, polnih idej in spretnih menedžerjev, ki znajo propagirati dejavnosti ZDPMJ. Tako smo organizirali dobrodelne akcije: štafeto z Vajneža do Pinete, s skirojem z Jesenic v Novigrad pa z rikšo z Jesenic do Novigrada pa kolesarjenje z Jesenic do Novigrada... organizirali dobrodelni tek *Jesenice tečejo*. Organiziramo tudi dobrodelne gledališke predstave, dobrodelne koncerte, dobrodelne dražbe...v upravljanje smo prevzeli tudi Dom na Pristavi...

Zelo smo ponosni, da vsako leto poskrbimo za številne otroke, ki letujejo brezplačno, da znamo strniti vrste ob večjih dogodkih. O problemih, ki spremljajo društva, pa niti ne izgubljam besed. Delujemo po načelu humanitarnosti z geslom: *Problemi so zato, da jih rešujemo.*

DPM Koper, Metka Kovač in Matjaž Morgan:

ZA OTROKE ŽE OD LETA 1954

Društvo prijateljev mladine Koper je uradno začelo z delovanjem leta 1954. Povezuje ljudi, ki imamo radi otroke in imamo visoko stopnjo empatije ter služimo posameznemu otroku in vsem otrokom kot pomoč pri razvoju njihovih človeških potencialov in kultiviranju njihove osebnosti. Nanje prenašamo splošno človeško in narodno kulturo, veščine in znanja, potrebna za življenje posameznika in družbe. Društvo prijateljev mladine Koper je prostovoljna neprofitna organizacija, ki organizira in izvaja prostočasne dejavnosti za otroke, mladino in njihove družine na območju občine Koper. Izpeljava programov je povezana s finančnimi sredstvi, katera društvo pridobiva od MO Koper, s članarino, prispevki donatorjev in z lastnim vložkom prostovoljcev.

Zaslužni akterji, ki so s svojim delovanjem pripomogli h kakovosti delovanja društva:

- Majda Ernestini,
- Maks Vezovnik,
- Angelca Podlesek.

Najstarejša člana po stažu in še aktivna:

- mag. klinične psihologije Robert Trunkl od leta 1974,
- profesorica razrednega pouka Metka Kovač od leta 1988.

Izvajamo 16 vsebinsko raznovrstnih projektov, ki segajo na različna področja:

- kvalitetnejše preživljanje prostega časa otrok in mladih,
- razvijanje in spodbujanje ustvarjalnosti otrok, mladine in odraslih,
- navduševanje in izobraževanje mladih za medgeneracijsko povezovanje,
- in sodelovanje v različnih oblikah dela.

Temeljna načela delovanja:

- prostovoljno delo,
- neprofitnost,

- nestrankarsko delovanje,
- negovanje vrednot življenja otrok, mladostnikov in družin,
- strpnost do drugačnih,
- ustvarjanje enakih možnosti za dostopnost in vključenost otrok, mladostnikov in družin v programe,
- odprtost delovanja in povezovanja s sorodnimi neprofitnimi, prostovoljnimi organizacijami.

Programi in projekti društva

- »Ustvarjalnice«, kreativno preživljanje prostega časa otrok
- Čarovlakove bralne ustvarjalnice
- Zeleni nahrbtnik in Zmajček Jurček
- Otroški občinski parlament in otrokove pravice
- Evropa v šoli
- Teden otroka
- Štrige in Štrigoni
- Veseli december
- Pustni čas je čas norčij
- Otroški Najdihojčin natečaj
- Medgeneracijsko povezovanje
- Homo u Jistro
- prostovoljno delo mladih
- zimovanja za otroke
- letovanja za otroke
- humanitarne akcije

*Utrinek z zaključne prireditve prvega
»Homo u Jistro« novembra 2004
Vir: arhiv DPM Koper*

»Homo u Jistro«

Program ohranjanja in obujanja istrske glasbene dediščine (mednarodni mladinski tabor) »Homo u Jistro« je program DPM Koper. Zasnovan je kot celodnevni mladinski tabor, na katerem se mladi srečajo z izročilom okolja, v katerem živijo. Prvič je bil dogodek izpeljan leta 2004.

Je mednarodnega pomena, saj se vključujejo vanj tudi udeleženci iz Hrvaške in Italije. Odvija se vsakič na drugi lokaciji v Istri.

Udeleženci se vključujejo v več tematskih delavnic, pri čemer so vse zastavljene na način, da mlade preko istrskega izročila (glasbenega, ljudskih plesov, stare obrti, tipične istrske kuhinje ...) popeljejo v nekoliko pozabljeni svet naše bližnje kulturne dediščine. Člani novinarske in foto delavnice poskrbijo, da se dogajanje

dokumentira z namenom, da dogajanje predstavijo na zaključni prireditvi, v kratkem tiskanem informatorju in na spletni strani DPM Koper.

Za sodelovanje v programu se navdušuje veliko mladih, tako vsako leto na dogodka sodeluje okoli sto udeležencev. Vodja programa je njegova idejna vodja Metka Kovač.

Čarovlakove bralne ustvarjalnice

Čarovlakove bralne ustvarjalnice so program Društva prijateljev mladine Koper, v sklopu katerih poteka projekt Čarovlak – pravljice iz kovčka.

Projekt Čarovlak je zasnovan kot prireditev, na kateri študentke in študentje koprskih fakultet pripovedujejo pravljice otrokom, zbranim v vagončku »Čarovlaka«, čudežnega vlakca, v katerem iz potovalnih kovčkov uhajajo prelepe pravljice in z njimi tudi pravljlična bitja ter predmeti. Študentke in študentje pridobijo pomembne izkušnje pri delu z otroki in interpretiranju mladinske književnosti. Pri njihovem delu jih usmerja in pripravlja mentorica projekta Valentina Parovel, zunanja sodelavka DPM Koper.

Program poteka po posameznih vrtcih Mestne občine Koper in na ta način premosti ovire, ki jih imajo vrtci zaradi oddaljenosti od središča Kopra. Tako se prireditev omogoči čim večjemu številu otrok. Program se izvede tudi v času Tedna otroka.

Medgeneracijsko druženje

DPM Koper v sodelovanju s Centrom dnevnih aktivnosti za starejše občane Koper v zadnjih letih izpeljuje kreativne delavnice za stare starše in njihove vnuke. Tako otrokom, ki so med počitnicami v jutranjem varstvu svojih starih staršev in z njimi prihajajo v CDA Koper, DPM Koper organizira kreativno preživljanje prostega časa. Izkušeni mentorji prostovoljci izpeljujejo tematske kreativne delavnice upoštevajoč zmožnosti in starost otrok. Tu stari starši vnukom pokažejo svoje spretnosti in jim pomagajo do končnega izdelka. Na ta način uspešno medgeneracijsko povezujemo stare starše in otroke. Otroci in stari starši so nad takim druženjem navdušeni in opazen je porast v interesu vključevanja.

Utrinek z medgeneracijske kreativne delavnice julija 2012

Vir: arhiv DPM Koper

DPM Kranj, Franc Kržan:

ŠEST DESETLETJI V DOBRO OTROK IN DRUŽIN

Društvo prijateljev mladine Kranj, ki je bilo ustanovljeno v letu 1953 kot občinska zveza društev prijateljev mladine Kranj, je delovalo na območju takratne velike občine Kranj in še danes po osamosvojitvi Slovenije s svojimi programi in projekti deluje pri vrsto le-teh tudi v občinah, ki so nastale po nastanku novih občin ter preoblikovanju kranjske občine v Mestno občino Kranj.

Društvo prijateljev mladine Kranj je sestavni del ZPM Slovenije in po svojih močeh aktivno prispeva k večji kakovosti življenja otrok, mladostnikov in družin, zastopa in uveljavlja interese, potrebe otrok ter deluje pri zaščiti njihovih pravic. Dejavnost DPM Kranj je bila vsa ta leta usmerjena v zaščito otrokovih pravic. Odzivali smo se na aktualna družbena prizadevanja in z društveno dejavnostjo ustvarjalno prispevali k oblikovanju pozitivnih vrednot življenja otrok, mladostnikov in družin. Vsa ta desetletja smo v društvu namenili razvijanju vrednot prostovoljnega dela in negovanju dobrih medčloveških odnosov. Prav temu namenjamo še posebej izrazito skrb v zdajšnjih zaostrenih ekonomskih pogojih dela in življenja.

V DPM Kranj delujemo v takšni organizacijski obliki od leta 1998, ko smo skladno z Zakonom o društvih, sprejeli statut in druge akte. Društvo danes vodi in usmerja na podlagi sprejetih dogovorov na vsakoletnih občnih zborih ali zborih članstva 9-članski izvršni odbor, katerega predsednica je Tatjana Škrab Grašič, podpredsednica je Jana Kovač, sekretar pa Franc Kržan. Tričlanski nadzorni odbor vodi Gozdana Mrkaič, častno razsodišče pa Maja Papler. V društvu je aktivnih 41 članic in članov, veliko pa je še drugih sodelujočih prostovoljk in prostovoljcev, mentorjev in drugih stalno ali občasno sodelujočih pri izvedbi posameznih projektov in programov.

Naše društvo je vsa ta leta bilo aktivno pri srečevanjih otrok iz osnovnih šol na takratnih problemskih pionirskih srečanjih in konferencah in to tradicijo še posebej v smislu priprave otrok v svet demokracije po osamosvojitvi naše države negujemo z vsakoletnimi otroškimi parlamenti na vseh ravneh: od šolskih, občinskih,

medobčinskih ter nacionalne ravni v Ljubljani. Vsa leta v Kranju sodelujemo pri izvedbi Tedna mladih v mesecu maju, pripravljamo programe Veselih zimskih počitnic in programov za otroke in mladino v poletnih počitnicah, programa ob Tednu otroka, Tednu družine, bili smo dejavni pri tekmovanjih nekdanje Vesele šole na vseh ravneh, od šolskih do državnih. Aktivno sodelujemo v humanitarnih programih, predlagamo otroke in družine v projektih Botrstvo, Pomoč otroku v stiski. Sodelujemo pri počitniških programih in organiziranju ter izvedbi brezplačnih letovanj v poletnem času za otroke iz socialno šibkih družin ob istrski obali. Vsa leta sodelujemo v projektu Evropa v šoli, spodbujamo aktivnosti pri Bralni znački in prispevamo k širjenju bralne kulture med predšolskimi otroki s pomočjo staršev, med osnovnošolci, pa tudi med srednješolsko mladino. Že tradicionalno vsako leto izvedemo v Kranju enega ali dva Sejma rabljenih šolskih knjig in potrebščin, s pomočjo donatorjev razdelimo med osnovnošolske otroke podarjene šolske torbe in šolske potrebščine, v zadnjih letih pa tudi oblačila, različno obutev in igrače. Pri teh aktivnostih tesno sodelujemo s Centrom za socialno delo Kranj, šolskimi svetovalnimi službami, mentorji v šolah in z zdravstvenimi službami.

Vsako leto pa zaključimo tudi z našo vključitvijo v sklop prireditev in obeleževanj Veselega decembra. V tem mesecu tudi obiščemo otroke iz revnih družin in jih obdarimo z igračami, sladkimi dobrotami ter jim tudi na tak način polepšamo vstop v novo leto.

Sedež našega društva v Kranju je na Slovenskem trgu 1, v pritličju občinske stavbe. Delo društva poteka na prostovoljni podlagi, od leta 1990 tudi ni več zaposlenega sekretarja društva. Delovanje društva je nekoliko olajšano, saj smo opravičeni plačila najemnine prostora, pokrivamo le t. i. funkcionalne stroške. Sredstva za delovanje DPM Kranj pridobivamo le delno iz naslova donacij, v glavnem pa s prijavo društva na javne razpise občine za sofinanciranja projektov s področja mladinske dejavnosti in sofinanciranja projektov nevladnih organizacij na področju socialnega varstva. Prav s tega področja se delokrog društva iz leta v leto širi, kar je odraz današnjega socialno-ekonomskega stanja v družbi, ki se še kako kaže prav pri otrocih in v družinah.

Glede naše dejavnosti pri projektih in programih s področja mladinske dejavnosti pa velja izpostaviti vsakoletne Otroške parlamente, Srečanje mladih prostovoljcev iz osnovnih šol, pri katerih stopa v ospredje sodelovanje s starejšo populacijo, s starostniki, ki je v letu 2012 kot Evropsko leto aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti še posebej prišlo do izraza. Omeniti pa moramo tudi projekt Povezovanja osnovnošolcev v različnih akcijah, ki je naletel na lep odziv s strani otrok in mentorjev ter drugih sodelujočih ter je posegal na različna področja od kulture, do delovnih akcij, čiščenja okolja, zbiranja zamaškov, starega papirja, Tedna mladih, počitniških programov, Veselega decembra, ...

Srečanje mladih prostovoljcev s starejšo generacijo v Evropskem letu aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti, 23.11.2012 (Dom upokojencev Kranj)

Ob jubileju naše organizacije ZPMS pa si želimo še več tako uspešnega povezovanja in sodelovanja, kot je bilo dolgoletno do zdaj, saj delamo v dobrobit otrok, mladostnikov in njihovih družin. Prizadevali si bomo za širjenje kroga sodelujočih v smislu doseganja zastavljenih ciljev, saj nič ni dovolj dobro, ko gre za naše najmlajše, za njihovo in našo skupno prihodnost.

ZPM Krško, Olga Košir in Vida Ban:

ZA SREČNEJŠE OTROŠTVO V POSAVJU

V ZPM Krško je danes vključeno 11 DPM, ki pokrivajo občini Krško in Kostanjevico na Krki. Prvo društvo prijateljev mladine so ustanovili v Krškem že v letu 1952. Pionirsko delo je v krški občinski zvezi prijateljev mladine zastavila in opravila Rezi Pirc, ki je bila predsednica od ustanovitve do leta 1991. Načrtno in dolgoletno delo OZPM in ZPM Krško je zaznamovalo domačo občino, celotno Posavje in Slovenijo. Pri delu so bila aktivna vsa društva prijateljev mladine, šole, vrtci in druge organizacije, ki so imele vključen v svoj program tudi načrtno delo z otroki. Največjo težo pri delu z najmlajšimi so nosili pedagoški delavci, ki so svoje znanje povezovali s prostovoljnim delom z otroki in za otroke. V šoli in zunaj nje so se razvijale razne oblike dejavnosti za otroke. Središče celotnega dogajanja pa so bila društva prijateljev mladine po vsej občini in ZPM Krško, ki jih je združevala. Nikakor ne smemo pozabiti na to, da je bila v letu 1964 prav krška občinska zveza prijateljev mladine pobudnik za dogovor o enotnem programu vzgoje, ki je potekala izven šole. »Priročnik za delo s pionirji«, ki ga je izdala skupaj s krškim Zavodom za pedagoško službo, je bil v Sloveniji prvo delo s tako vsebino. Bil je napotilo, kako to delo zastaviti in koga vanj vključiti, da bi želene cilje resnično in lažje dosegli. Občinska ZPM je pripravljala svoje programe ter se z vso vnemo redno odzivala na vse tiste, ki jih je načrtovala republiška zveza ter bila mnogokrat tudi glavna organizatorica marsikaterih med njimi.

OZPM je bila s svojimi društvi vez med šolo in domom ter je šoli v sodelovanju z okoljem dala nov pomen. Šole so postale središče povezovanja, dela s krajevno skupnostjo in organizacijami v njej. Brez sodelovanja s šolami in vrtci obsežnega dela OZPM Krško ne bi bilo možno izpeljati. Pri tem so sodelovala vsa vodstva šol, še posebno ravnatelj, med katerimi sta bili najbolj aktivni ravnateljici Marija Kolar in Olga Košir, slednja je prostovoljka v organizaciji ZPM še danes, 13 let po upokojitvi. Veliko dela je opravila ves čas delovanja OZPM tudi takratna pomočnica ravnatelja na OŠ Leskovec pri Krškem Danica Zalokar, danes upokojenka, ki je bila tudi predsednica Sveta pionirjev pri OZPM Krško in je še danes podpredsednica ZPM Krško.

Rezi Pirc

OZPM Krško je organizirala veliko število republiških prireditev in srečanj otrok ter odraslih na svojem območju. Motor celotnega dela pa je bila dolgoletna predsednica in ustanoviteljica OZPM Krško Rezi Pirc. Kot pedagoška delavka je prva leta poučevala mladi rod v OŠ Leskovec pri Krškem. Nato se je zaposlila kot referentka za šolstvo na občini Krško. Vse življenje se je razdajala za lepšo in srečnejšo mladost otrok, za njihovo vzgojo in izobraževanje ter dejavno preživljanje njihovega prostega časa. Delo OZPM je bilo obsežno, saj je bilo treba usklajevati delo med šolami, vrtci in raznimi organizacijami skozi vse šolsko leto, saj so se tekmovanja, revije, razstave, srečanja kar vrstila. Najpomembnejši sta bili organizacija novoletnega praznovanja in letovanje otrok.

Rezi Pirc je dosegla, da so organizacije v občini Krško podpisale Samoupravni sporazum o organizaciji in zagotavljanju sredstev za novoletno jelko, po katerem se je zbralo dovolj sredstev za obdaritev predšolskih otrok in za program v Veselem decembru. Ta sporazum je veljal vse do leta 1991.

Posebno pomemben dosežek OZPM so letovanja otrok. Prva so v organizaciji DPM organizirali od leta 1955 v različnih bližnjih krajih, pa tudi na morju (Rovinj in Poreč). V Poreču je Rezi Pirc ob pomoči interesne skupnosti PSK Krško ustvarila prvo počitniško bazo in začelo se je letovanje otrok iz vseh šol v občini Krško že leta 1972. Tri leta kasneje so se začele tudi prve šole v naravi za učence četrtega razreda. Ko se je bilo treba iz Poreča posloviti, je OZPM iskala novo lokacijo in jo našla ob pomoči PSK Krško, in sicer v Nerezinah na otoku Lošinj, kjer so otroci letovali prvič leta 1977. V vseh izmenah so se na 14 dni menjali otroci iz vseh šol v občini Krško. Naselje je bilo polno, saj je bilo letovanje poceni in še posebej ugodno za otroke iz socialno šibkejših družin tudi zaradi prostovoljnega dela članstva in zbranih prispevkov v akcijah, ki jih je organizirala Rezi Pirc. Vse to so bili njeni veliki dosežki, saj je sodelovala pri izgradnji celotnega naselja, poskrbela je tudi za financiranje projekta, tako da je bilo delo opravljeno v zadovoljstvo vseh. Na to počitniško naselje smo še danes ponosni in vsi vemo, da je nastalo po zaslugi naše Rezi Pirc. Z delom v OZPM Krško je prenehala v letu 1992, ko ob spremembah, ki so se zgodile po osamosvojitvi in zaradi starosti ni imela več energije za nov začetek.

V obdobju po sistemskih spremembah v naši družbi se je OZPM Krško preimenovala v ZPM Krško in sprejela tudi nov statut. Oblike dela ZPM Krško in krajevnih DPM se danes razlikujejo od takratnih. Marsikatera dejavnosti ni več, toda novoletna praznovanja in letovanja kot osrednji dejavnosti ZPM Krško še vedno ostajata. In veliko je tudi novih dejavnosti, ki so se razvile v našem lokalnem

okolju. V sami ZPM smo z novimi mladimi prostovoljci in novimi idejami pri izvajanju programa vzpostavljali sožitje generacij in krepili sodelovanje med ljudmi. Predsedniki ZPM Krško so se menjali: Rezi Pirc, Danica Zalokar, Robert Kerin, Damjan Lah, Branko Janc in Vinko Hostar. Ves čas pa je sekretarsko delo opravljala Vida Ban, ki je poskrbela, da delo v ZPM Krško ni zastalo niti za en dan.

Smo v času globalne krize, katere posledice vse resneje čutimo tudi v Sloveniji. V organizacijah ZPM želimo s svojim delom skupaj s slovenskimi nevladnimi organizacijami sodelovati pri premostitvi težav, zato namenimo posebno pozornost tistim programom, pri katerih lahko izdatno sodelujemo tudi sami. Prepričani smo namreč, da lahko pomembno pripomoremo pri izvajanju različnih ključnih ukrepov, s katerimi bo mogoče krizo ublažiti in nazadnje tudi premostiti. Naj omenim samo naša prizadevanja pri oblikovanju in posredovanju idej, spodbujanju solidarnosti (družbene, medgeneracijske itd...), ki je ključnega pomena v položaju, ko država zaradi neugodnih gospodarskih razmer ne zmore več v celoti zagotavljati potrebne socialne varnosti. Spodbujamo in izvajamo prostovoljno delo, ki med ljudmi krepi zavest o pomenu lastnega dela odgovornosti za reševanje aktualnih družbenih problemov. Tako posredno višamo tudi vrednost slovenskega BDP. Krepimo sodelovanje z drugimi nevladnimi organizacijami ter sodelovanje z vladnimi organizacijami. Z mladimi smo sodelovali pri pripravi Mednarodne konference o nasilju nad otroki, o spolni zlorabi otrok in o trgovini z otroki, ki je bila od 5. do 8. julija 2005 v Ljubljani pod okriljem Sveta Evrope. Aktivni smo bili v postopkih za urejanje odnosov med vlado in nevladnimi organizacijami in v postopku sprejemanja Zakona o prostovoljstvu. Naša vizija je tudi v bodoče ostati del največje, najbolj prepoznavne in najvplivnejše nevladne organizacije na področju dela z otroki in za otroke ter družine. V vsaki krajevni skupnosti v občini Krško in širše v Posavju bi želeli imeti aktivno društvo prijateljev mladine, ki bi programsko in projektno tesno sodelovalo z ZPM Krško. Naša vizija je, učinkovito sodelovanje z nevladnimi organizacijami in javnimi zavodi v Posavju in tudi širše v Sloveniji ter v mednarodnem prostoru. Za svojo dejavnost želimo usposobiti nove prostovoljce, omogočiti, da se bo slišal in upošteval glas otrok in staršev v občinskih svetih in svetih javnih zavodov pri odločanju o vprašanjih, ki zadevajo dobrobit otrok. ZPM Krško aktivno sodeluje pri izvajanju nacionalnega programa za otroke. Podpirala je aktivnosti ZPMS za ustanovitev samostojnega varuha otrokovih pravic. V občini Krško in širše v Posavju želi doseči, da bo imelo vsako mesto ustrezne prostore za preživljanje prostega časa za otroke in mladostnike. ZPM Krško načrtuje tudi s svojimi lastnimi zmožnostmi in usposobljenimi prostovoljci zagotoviti sprostitvene prostočasne in počitniške dejavnosti ter letovanja za čim večje število otrok, mladostnikov in družin. Posebno pozornost nenehno namenimo vključenosti otrok s posebnimi potrebami. ZPM Krško bo tudi v prihodnje organizirala najrazličnejše oblike sodelovanja in uveljavljala medgeneracijsko solidarnost ter otrokove koristi v našem okolju.

Zveza prijateljev mladine Krško je povezana v Zvezo prijateljev mladine Slovenije in tudi z drugimi združenji slovenskih nevladnih organizacij. Enotno nam je, da zdajšnjo krizo razumemo kot globalno in kot takšno, ki na novo določa obstoječe oblike proizvodnje in razdelitve družbenega bogastva. Verjamemo, da je odgovor na krizo tudi zavedanje, da se mora z večanjem gospodarskega kapitala večati tudi socialni, saj njegova akumulacija pogloblja družbene vezi in večja družbeno enovitost.

Med nevladnimi prostovoljskimi organizacijami je naša ZPM nepogrešljivi dejavnik ustvarjanja in ohranjanja družbenega kapitala ter hkrati tudi ključni dejavnik uresničevanja ustavnih pravic prebivalstva. Delovanje prostovoljcev v organizacijah ZPM je eden temeljnih pogojev uveljavljanja načel pluralnosti in demokracije kot tudi trajnostno naravnane družbenega razvoja, porasta družbene blaginje, dviganja kakovosti življenja in zagotavljanja socialne varnosti prostovoljcev vseh generacij.

Viri: Osebni arhivi članov ZPM Krško in arhiv ZPM Krško

Letovanje v otroškem naselju v Nerezinah na otoku Lošinj, dnevni zbor otrok

MZPM Ljubljana, Romana Savnik:

ZVEZA PRIJATELJEV MLADINE V LJUBLJANI

Organizirana je v društvih prijateljev mladine, območnih ZPM (Center, Šiška, Vič - Rudnik in Moste - Polje) in Mestni ZPM. Tako kot drugod povezuje ljudi dobre volje v prizadevanjih, da bi skrb za vsestranski razvoj otrok postala ena izmed prednostnih nalog v mestnem in širšem družbenem okolju. Z različnimi dejavnostmi se vključuje v prizadevanja, da bi bila vsem otrokom odprta pot k zdravemu razvoju, k uspešnemu razreševanju njihovih težav in zadreg, k omogočanju pozitivnega pogleda na življenje sveta odraslih in k osvajanju veščin in vrednot, ki plemenitijo demokratično družbeno okolje.

Prvi koraki delovanja ZPM v Ljubljani, ki segajo v leto 1952, ko so nastala prva društva prijateljev mladine, so bili usmerjeni v spodbujanje lokalnih oblasti za ustanavljanje institucionalnih in neinstitucionalnih oblik varstva in vzgoje otrok, k gradnji otroških igrišč, pomoči družinam, ureditvi šolske prehrane, organiziranju prostočasnih dejavnosti za otroke, izgradnji počitniških domov za otroke itd. Občinske in mestna oblast v Ljubljani so bile naklonjene prizadevanjem ZPM in so tudi zagotavljale pogoje za njeno delovanje. ZPM je krepila mrežo prostovoljstva in vanjo vključevala tako mlade, študente, dijake, starejše, upokoјence, kot tudi strokovnjake različnih izobrazbenih ravni. Tako je ZPM zmogla svoje plemenito poslanstvo ohranjati in razvijati vse do današnjih dni. Preživela je velike družbene spremembe in ohranila polno mero zaupanja, saj je ves čas ohranjala kakovost svojega dela, vztrajala pri temeljnih vrednotah spoštovanja otrokovih pravic ter solidarne družbe, ki naj bi vsem otrokom omogočala razvoj njihovih potencialov. Organizacija je sledila načelom ohranjanja človekovega dostojanstva, tako otrok kakor njihovih staršev (uporabnikov njenih izjemno razvejanih programov).

V začetnem obdobju so bile pomembne predvsem dejavnosti, povezane s pionirsko organizacijo (sprejem cicibanov v pionirsko organizacijo, Kurirčkova pošta, Jugoslovanske pionirske igre, vsakoletna srečanja pionirjev glavnih mest republik in pokrajin); organizirali smo tudi pohode Ob žici okupirane Ljubljane za pionirje in predšolske otroke, Bralno značko, obiske dedka Mraza itd, počitniške dejavnosti

(celodnevno varstvo otrok, ustvarjalne delavnice, izlete). Najširša in najbolj množična pa je bila organizacija letovanj, zimovanj in drugih oblik preživljanja prostega časa otrok (med njimi šole v naravi) v počitniških domovih ZPM.

Prelomnico v delovanju ZPM je pomenila osamosvojitev Slovenije. Pionirska organizacija je bila ukinjena in ZPM je morala prilagoditi svoje aktivnosti novim družbenim razmeram. Usmerili smo se k novim dejavnostim predvsem na področju prostega časa otrok in mladine. Ohranili smo dobro sodelovanje z osnovnimi šolami in vrtci, ki so iz ponujenih programov izbrali pred-

vsem tiste, ki so obogatili redno vzgojno izobraževalno delo v njihovih ustanovah. Tako je mlade bralce še naprej povezovala **Bralna značka**, kateri se je pridružila **predšolska bralna značka** v vrtcih. ZPM je povezovala **mlade likovnike** (skupne razstave in likovni ex tempore v Piranu), **mlade novinarje** (mala novinarska delavnica); otroke smo razveseljevali s **številnimi prireditvami** (pustovanja, obiski dedka Mraza, dogodki na mestnih trgih in dvoriščih, Pomežik poletju v parku Zvezda), omogočili ljubljanskim osnovnošolcem sodelovanje v **natečaju Evropa v šoli**; v **Tednu otroka** smo organizirali vrsto dejavnosti. Odzvali smo se klicu na pomoč in zbirali igrače in oblačila za **begunske otroke** in zanje organizirali različne dejavnosti ter organizirali zbiranje šolskih potrebščin in igrač za otroke v Bosni in Hercegovini.

V veliko pomoč mestnim oblastem pri urejanju otroških igrišč odprtega tipa je bila več kot 10 let **Komisija za otroška igrišča** pri Mestni ZPM, katere članice (iz občinskih ZPM) so dvakrat letno pregledale vsa igrišča tretjega reda, ki jih je v Ljubljani 62. Na osnovi ugotovljenega stanja na igriščih je komisija sestavila prednostni seznam popravil in svetovala pri nakupu in obnovi igral. Sodelovanje komisije s strokovnimi službami v mestu je bilo zgledno in zelo dobro sprejeto. Njeno delo zdaj nadaljuje komisija pri MOL.

Šola za starše, ustanovljena na pobudo **družinskega kluba** (deloval je kot lokalna oblika Zveze družin), je začela v Ljubljani delovati kot prva šola za starše v Sloveniji v organizaciji ZPM. Organizirali smo jo skupaj z osnovnimi šolami, ki so bile za ta program zelo zainteresirane. Problemi, ki so jih obravnavali strokovnjaki skupaj s starši, so zadevali odraščanje otrok in mladostnikov, prehrano mladih, vrstniško in družinsko nasilje ter druge teme, ki so jih predlagali starši sami, ali teme, o katerih so se svetovalci na **svetovalnem telefonu** pogovarjali z otroki, ki so se oglašali s svojimi vprašanji in zadregami. Po nekajletnem vmesnem premoru je Šola za starše znova začela delovati leta 2011.

Posebno mesto v programu ZPM je imela in še ima **humanitarna dejavnost**, ki je bila najbolj izrazita na območju Most in Polja, saj so bili že v 50. letih na pobudo tamkajšnjih DPM ustanovljeni prvi terenski socialni odbori, ki so posebno skrb namenjali perečim socialnim problemom in pomoči družinam, ki niso zmogle samooskrbe s hrano. Občinska ZPM je otroke opremljala s šolskimi potrebščinami in oblačili in uvajala projekt organizirane učne pomoči za osnovnošolce kot prvi takšen primer v Sloveniji. Različne oblike pomoči se razvijajo tudi danes in so povezane z varovanjem pravic otrok, ki so socialno in materialno prikrajšani ter vzgojno zanemarjeni.

Zelo pomembna dejavnost ZPM pa je organizacija različnih oblik preživljanja prostega časa otrok in mladine v **počitniških domovih**. Območne ZPM skupaj z Zavodom za letovanje in rekreacijo otrok (katerega ustanoviteljica je OZPM Ljubljana Center) danes upravljajo z devetimi počitniškimi domovi ob morju in v notranjosti, v skupni kapaciteti 1.260 postelj. Letno organizirano letuje in zimuje (skupaj s šolami v naravi) v ljubljanskih počitniških domovih okrog 13.000 otrok in mladostnikov. Ob finančni podpori mesta Ljubljana, Zavoda za zdravstveno zavarovanje Republike Slovenije, akcije Pomežik soncu in drugih donatorjev so vključeni tudi otroci z zdravstvenimi indikacijami in iz socialno šibkih družin. Organizacija in vodenje dejavnosti v počitniških domovih sta iz leta v leto bolj zahtevna in odgovorna, saj starši povsem zaupajo svoje otroke naši organizaciji in pričakujejo, da bo za njih kar najboljše vsestransko poskrbljeno. Zato je poleg dobre organizacije v počitniških domovih izredno pomembno permanentno in skrbno načrtovano usposabljanje vzgojiteljev za pedagoško delo z otroki v njih, ki poteka v **klubih vzgojiteljev**.

Kot posebno novost je leta 2003 Mestna ZPM inovativno uvedla **mesečno spletno glasilo**, s katerim je obveščala širšo javnost o aktivnostih ZPM v Ljubljani. Poleg širših in dogovorjenih programov znotraj ZPMS pa so DPM, občinske ZPM in Mestna ZPM izvajali in še izvajajo programe, značilne samo za ljubljansko okolje. Nekatere aktivnosti so se razširile v širši slovenski prostor in so jih v svoje programe vključile tudi nekatere druge organizacije znotraj mreže ZPMS (tako npr. Zeleni nahrbtnik - o tem glej v nadaljevanju, Šola za starše in drugi).

V Ljubljani smo namenili pozornost pobudam in potrebam mladih: po javnem izražanju njihovih želja in potreb kot »glas mladih« po različnih oblikah raziskovalnega dela na področju okoljske problematike ter naravne in kulturne dediščine in po čezmejnem sodelovanju. Pri organizaciji le-teh smo k sodelovanju pritegnili strokovnjake z različnih področij. Kot posebno uspešno akcijo pa velja predstaviti Zeleni nahrbtnik.

Glas mladih

Konec 90. let prejšnjega stoletja so družbene spremembe pogojevale tudi oblike sodelovanja z osnovnimi šolami. Ponudili smo jim program dejavnosti, ki naj bi dopolnjevale učno-vzgojne vsebine in bile hkrati tako za učence kot tudi njihove mentorje privlačne in zanimive. Predvsem pa smo mladim želeli omogočiti, da se sliši njihov glas, da imajo možnost opozoriti na težave, ki jih obremenjujejo v šoli, doma, v širšem okolju; da imajo sogovornike med odraslimi, ki imajo dolžnost in odgovornost, da rešujejo njihove težave in ki so pripravljeni poslušati in slišati njihove predloge, kako ustvariti pogoje, da bi bilo njihovo vstopanje v svet odraslih čim lažje in prijaznejše. Tako se je pojavila ideja o **problemskih konferencah**, ki so kmalu prerasle v **otroške parlamente**. Tudi vodstva šol so jim bila naklonjena, mestni otroški parlament je zasedal v mestni hiši. Mladim parlamentarcem so prisluhnili tudi župani, saj je marsikakšen problem ali predlog otrok našel svoje mesto v mestnih načrtih. Komunikacija z mestno oblastjo se je nadaljevala tudi prek leta (v Tednu otroka, novoletni sprejem na Magistratu) in mladi parlamentarci so dokazali, da znajo preudarno razmišljati, nastopati z argumenti in trdno stati za svojimi stališči, ko gre za njihove potrebe v mestu in državi. Na željo mladih parlamentarcev se je oblikovala **otroška vlada**, ki je s sklepi mestnega otroškega parlamenta seznanjala pristojne mestne in državne organe. Na pobudo otroške vlade smo pripravili nekaj pogovorov o problematiki odraščanja in uspešno organizirali tridnevno delavnico za predstavnike šolskih parlamentov, na kateri so se udeleženci seznanili z veščinami vodenja, organiziranja in delovanja otroških parlamentov, s Konvencijo o otrokovih pravicah in vzporedno tudi z dolžnostmi, ki jih imajo kot mladi parlamentarci. Delavnico je strokovno pripravila in vodila pedagoginja Liana Kalčina.

Mladi v Ljubljani so si najbolj želeli prostorov, kjer bi se lahko družili in ustvarjalno izražali. Veseli smo, da imajo danes svoje **centre mladih** v vseh mestnih četrtih Mestne občine Ljubljana.

Raziskovalno delo osnovnošolcev

1. Raziskovalne delavnice za osnovnošolce na področju okoljske vzgoje so vrsto let izvajali pod naslovom »Ohranimo naše okolje«. Eko krožki na sodelujočih šolah so v raziskovalnih nalogah obravnavali problematiko njihovega šolskega ali širšega ljubljanskega okolja. Raziskovali so v sodelovanju in s pomočjo strokovnjaka mag. Slavka Lapajnet. Vsako leto smo izdali zbornik Ohranimo naše okolje, v katerem so bile objavljene vse naloge, ki so jih mladi raziskovalci tudi javno predstavili odraslim, odgovornim za okolje v Mestni občini Ljubljana.

Še posebej so bile za ljubljanske šolarje zanimive raziskovalne delavnice v Zgornjih Gorjah pri Bledu (tu je počitniški dom ljubljanskih otrok), kjer so mladi

raziskovalci, večkrat po teden dni skupaj z vrstniki iz Osnovne šole Zgornje Gorje raziskovali pozitivne, kakor tudi negativne vplive človekovih posegov v Triglavskem narodnem parku.

Zelo uspešna je bila tudi enotedenska delavnica v Lenartu v Slovenskih Goricah. Moči so združili osnovnošolci iz Ljubljane in OŠ Lenart ter skupaj raziskovali okoljsko problematiko na območju Slovenskih Goric.

2. Spoznavanje, ohranjanje in razvijanje naravne in kulturne dediščine je eno temeljnih zavedanj o preteklosti in spoštovanju vsega, kar so ustvarili naši predniki. Iz preteklosti vsak narod črpa vrednote, ki pogojujejo njegov obstoj in razvoj. Mentorjem je pri zasnovi raziskovalnega dela svetoval etnolog dr. Janez Bogataj.

Prva delavnica je imela naslov *Želodec Ljubljane* in osnovnošolci so raziskovali značilnosti kulinarike v Ljubljani. Sledile so teme: urbana arhitektura, bivanjska kultura, oblačilna kultura, mestne zabave....

Ob zaključku delavnic smo objavili zbornike raziskovalnih nalog, ki predstavljajo dragocen dokument časa, prizadevanj ZPM in ustvarjalnosti mladih.

Iz izkušenj dobrega sodelovanja z OŠ Zgornje Gorje pri Bledu smo zastavili skupaj z njimi tudi etnološke raziskovalne delavnice v njihovem kraju. Domačini so mladim odstirali svoje spomine, npr. kako so nastale gorjanske pipe, o tradiciji lovstva v kraju, narodnih nošah, tradiciji zeliščarstva, o gorjanski godbi ... in tudi o bogastvu tamkajšnje kulinarike.

Čezmejno sodelovanje

Ljubljana je imela vrsto let patronat nad delovanjem **Slovenskega društva Triglav v Zürichu v Švici** in tako je ZPM kar enajst let zapovrstjo (dokler ni prenehal tudi patronat) organizirala obisk otrok iz Ljubljane pri vrstnikih v Švici. Naši osnovnošolci so bivali pri tamkajšnjih slovenskih družinah in spoznali, da se v tujini ne »cedita samo mleko in med«. Sicer pa je bil obisk pravi slovenski praznik, ki se je zaključil s prireditvijo Slovenski otroci vabijo, na kateri so nastopali tamkajšnji in ljubljanski otroci. Slišala se je samo slovenska beseda, tekoča in včasih zatikajoča se.

Izjemno prijetno in uspešno je bilo tudi sodelovanje z zamejskimi Slovenci. Najprej smo utrli med mlade bralce (učenci od 6. - 8. razreda) pot **Prušnikovi bralni znački**, prek katere so spoznavali literaturo koroških Slovencev in njihovo življenje skozi čas. Ko je ta prerasla v **zamejsko študijsko značko**, se je bralna literatura razširila na literarno ustvarjalnost na celotnem slovenskem zamejskem ozemlju.

Za mlade bralce smo organizirali tudi ekskurzije na Koroško, v Benečijo in v Porabje.

Skupaj s Slovensko prosvetno zvezo iz Celovca smo zastavili desetletno etnološko delavnico **Na poti skozi čas**. Pri zasnovi nam je pomagal dr. Janez Bogataj in tako je vsakoletna delavnica dobila strokovni okvir. Raziskovalne skupine (ki so jih sestavljali vrstniki s Koroške in iz Ljubljane) so vodile študentke oddelka za etnologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. To je bila prava raziskovalna avantura, saj na Koroškem niso imeli nikakršnih izkušenj z raziskovalnim delom mladih, zato je vsaj v začetku večino organizacijskih opravil opravila naša zveza. A svoje domove in svoja srca so prijazno odprli koroški Slovenci, ki so se izkazali kot odlični gostitelji in informatorji. Delavnice so potekale vsakič v drugem kraju, tako so mladi raziskovalci iz Ljubljane spoznali življenje koroških Slovencev nekoč in danes vse od Šmohorja na zahodu do Pliberka na vzhodu Koroške.

Na zaključku vsake delavnice so mladi raziskovalci predstavili svoje delo. Nepozabni so bili dogodki, ko so s svojo neposrednostjo, izvirnostjo, humornostjo in neobremenjenostjo, brez predsodkov, v živih slikah in igrivi slovenski besedi prikazali dosežke svojega raziskovanja.

Slovenska prosvetna zveza je poskrbela za izdajo zbornikov raziskovalnih nalog *Na poti skozi vas* in veseli smo, da so dosežki skupnega dela mladih raziskovalcev iz Ljubljane in avstrijske Koroške ohranjeni v pisni obliki kot spodbuda za raziskovalno delo tudi prihodnjim rodovom mladih na Koroškem.

Te koroške delavnice so v desetih letih spletle številna in dragocena prijateljstva mladih Slovencev in njihovih staršev z obeh strani meje.

Zeleni nahrbtnik

Zeleni nahrbtnik že 22 let povezuje predšolske otroke v vrtcih. Ideja se je rodila iz spoznanja, da so predšolski otroci izjemno občutljivi na dogajanje v svojem okolju, radi imajo živali, znajo opazovati in zahtevajo odgovore na večni »zakaj«. Z akcijo smo želeli vrtcem ponuditi priložnost, da z aktivnostmi Zelenega nahrbtnika popestrijo program okoljske vzgoje. Odločitev vrtcev za sodelovanje v akciji je bila prostovoljna in veseli nas, da so vanjo vključeni vsi vrtci v Ljubljani (sodelujejo skupine starejših otrok).

Predstavitve Zelenega nahrbtnika v vrtcu

Zeleni nahrbtnik otroci prenašajo od vrtca do vrtca; v njem so naloge, ki si jih zastavljajo vrtci med seboj. Pri izbiri nalog so vzgojiteljice povsem samostojne in se dogovorijo za vsebine, ki obravnavajo določene probleme v okolju posameznih vrtcev. Naloge so izvirne, primerne otrokovemu dožemanju okolja (npr.: kako izdelamo sami papir; kako ločeno zbiramo odpadke; si uredimo gredico cvetja; kje naj kuža kaka?; ali vemo, kaj je zdrava prehrana?; opozorimo voznike, kako morajo voziti mimo našega vrtca!; kako se obnašamo kot mali pešci na ulici – znamo spoštovati predpise? In drugo). Naloge morajo otroci rešiti v določenem času in o rešitvah obvestiti vrtec, ki jim je nalogo zastavil.

Dogajanje popestri lutka zmajček Jurček, ki potuje z nahrbtnikom in prinaša s seboj tudi himno Zelenega nahrbtnika, ki je postala med otroki pravi hit.

Zmajček Jurček

Zelenemu nahrbtniku se nikamor ne mudi, zato akcija traja v Ljubljani več kot 3 mesece. Pot je dolga, obiskati mora vse vrtce, se več dni zadržati v posameznem vrtcu, saj ga želijo videti, pregledati vsebino in se poigrati z zmajčkom Jurčkom vsi otroci v vrtcu – od najmlajših do predšolskih.

Obisk zelenega nahrbtnika je za vsak vrtec pravi okoljski praznik. Vzgojiteljice pripravijo doživeta srečanja otrok, polna pričakovanja; otroci se zabavajo, pojejo, igrajo, si pridobivajo veščine gostoljubja itd. Ustvarjalno dogajanje vključuje prav vsakega otroka iz sodelujočih skupin, vsak zna povedati, kaj je to Zeleni nahrbtnik.

Zeleni nahrbtnik zaključí svojo pot vsako leto na svetovni dan Zemlje, 22. aprila, na veliki zabavni prireditvi, kjer se v igri, petju in plesu veseli okrog 2.500 predšolskih otrok.

Ljubljanski vrtci so Zeleni nahrbtnik sprejeli za svojega. Ne dojemajo ga kot dodatno obremenitev, temveč ga vključujejo v okoljsko vzgojo kot igro, ki ima svoj namen in cilj. Poleg tega je to edina akcija, ki povezuje vse vrtce v občini med seboj, saj zeleni nahrbtnik potuje od enega do drugega; vzgojiteljice znajo v otrocih vzbuditi nestrpnost pričakovanja, radovednost, kakšno nalogo bodo prejeli; in kar hitro steče dogovor, kako se je bodo lotili. Vrtec zajame ustvarjalni živžav, v katerem sodelujejo tudi starši in društva v lokalnem okolju. Kakšna naloga je doživela tudi širši odmev – prisluhnili so ji odrasli in rešili problem.

Ob zaključku vsakoletne akcije ZPM izda bilten, v katerem je predstavljena pot Zelenega nahrbtnika, vse naloge in vtisi otrok in odraslih.

Zadnja leta je postal Zeleni nahrbtnik tudi izziv za nekatera druga okolja v Sloveniji. Občinske ZPM Krško, Velenje, Nova Gorica, Koper, Metlika... so v Zelenem nahrbtniku prepoznale priložnost za sodelovanje z vrtci na področju okoljske vzgoje in se priključile akciji.

Himna Zelenega nahrbtnika

I. A7

III. D-A7-D

II. D-A7-D

IV. D-A7-D

R D A7 ⊕ D ⊕ D

<p>1 Ko posije sonce in dan je nasmejan,
nahrbtnik si nadene veseli ciciban.
Prijatelje pokliče, fante in dekliče,
pa na nahrbtnik sede zmajček
nasmejan.</p>	<p>4 Ko posije sonce in dan je nasmejan,
nahrbtnik si nadene veseli ciciban.
Prijatelje pokliče, fante in dekliče,
pa na nahrbtnik sede zmajček
nasmejan.</p>
<p>2 Nahrbtnik je zelen, sonček je rumen,
cicibani zbrani, veseli, nasmejani.
Ljubljano čistijo, rožice sadijo
in zraven pojejo tole melodijo, hej!</p>	<p>5 Ljubljana je vesela, saj je zopet bela,
Ljubljančani pa zbrani, veseli, nasmejani.
Ljubljano čistijo, rožice sadijo
in zraven pojejo tole melodijo, hej!</p>

3, 6 Refren:

Tralala, tralala, bela je Ljubljana vsa,
tralala, tralala, vse od tal pa do neba.
Tralala, tralala, zelena je Ljubljana vsa,
Tralala, tralala, vse od tal pa do neba.

ZPM Ljubljana Moste – Polje, Anita Ogulin in Anita Caruso:

HUMANITARNOST

Ko je država Slovenija stopala na samostojno pot, so bile to sanje. O tem, da bodo vsi otroci in mladi imeli povsem enake možnosti izobraževanja, zdravega razvoja, druženja, zabave. Tudi o tem, kako bomo zmogli usposablјati starše za kompetentno starševstvo, kako bomo vsi živelі v sožitju, prijateljstvu - ob upoštevanju vrednot, ki jih je močno razvila prejšnja socialna država. In Zveza prijateljev mladine po širni Sloveniji. Kot vse obdobje svojega obstoja je tudi tedaj ZPM Ljubljana Moste - Polje v čas in prostor postavljala številne preverjene prostočasne projekte. Otrokom in mladim, učencem in dijakom, tudi družinam. Projekte, ki so prav te opremljali za kakovostno življenje in odgovorno starševstvo. Tudi take, ki so odkrivali in razvijali dane talente in tiste, ki so otrokom iz manj spodbudnih okolij omogočali enakost in enakopravnost ter vključevanje v številne dejavnosti, kjer so osebno rastle, razvijali kritičen pogled na svet, postavljali realne izobrazbene, poklicne in življenjske cilje in jih tudi dosegali. Le nekaj kratkih let naše samostojnosti so tekla prizadevanja v projektih: Brezplačna učna pomoč, Nikoli sam, Avtobus sreče, Boom počitnice, Z znanjem čez ovire in številnih drugih, tudi humanitarnih, ko so na naša vrata vse bolj trkali obupani starši, ki so izgubili delo, s tem pa možnost preživetja družine. Naša vrata so odpirali tisti, ki so pridno ustvarjali in gradili domove, kupovali stanovanja, tudi na kredit, pa tega

*Tabor Z znanjem čez ovire,
Kranjska Gora, 2012*

Avtobus sreče, Zambratija, 2012

niso več zmogli odplačevati. In vse več je bilo tudi takih, ki niso zmogli plačljivih počitnic za vključevanje svojih otrok v učni proces in druge plačljive prostočasne dejavnosti. Tudi vključevanje v letovanja in tabore.

ZPM Ljubljana Moste - Polje je bila res že od nekdaj silno socialno in humanitarno naravnana zveza, ki je vsestransko skrbela za standard revnih družin. Vendarle je bilo prav na tem področju prebivalstvo pretežno delavsko.

Zato je znala in zmogla takojšen odziv na stanje, ki je iz leta v leto ustvarilo več staršev, ki niso zmogli preživeti svojih otrok. Tudi družin, kjer je bila zelo očitna vzgojna zanemarjenost otrok, trpinčenje in tudi zlorabe. Prav projekt Brezplačne učne pomoči in humanitarna letovanja so izražala vsak dan več zgodb otrok, ki so terjale tankočutno obravnavo in hitro reagiranje za pomoč otrokom. Tedaj smo potrdili projekt Hiše zavetja za otroke do 10 let in tedaj sva se z revščino ter zaradi nje tako tesno delovno povezali z generalno sekretarko ZPMS Anito Albreht Caruso.

Razumela je naše delo, saj je tudi sama prihajala iz Rdečega križa. Imela pa je tudi že veliko uspešnih izkušenj z zbiranjem sredstev v projektih Nikoli sami, Zidak dobre volje in drugimi. Najine izkušnje in spoznanja sva povezali v pobudo, da se ZPMS iz tradicionalnega poslanstva na področju vzgoje in izobraževanja ter organiziranja prostega časa otrok utemelji kot humanitarna organizacija, ki bo z organizirano obliko zbiranja pomoči za otroke in družine zapolnjevala vrzel v sistemsko zagotovljenih socialnih pomočeh ter vplivala na zmanjševanje socialne izključenosti otrok. Skupščina ZPMS je v letu 1997 prvič sprejela letni program dela, v katerem so bili že opredeljeni humanitarni programi. Na tej osnovi sva se obrnili na popularnega voditelja razvedrilne oddaje ZOOM Maria Galuniča in predstavili idejo o zbiranju sredstev za družine v stiski. Pred tem sta Anita Albreht in Mario Galunič že sodelovala v oddaji ZOOM za zbiranje sredstev za obnovo Mladinskega zdravilišča in letovišča Debeli Rtič.

Sprva je potekalo zbiranje sredstev s pomočjo donatorjev, v letu 1999 pa prek humanitarne linije 080 1220, ki jo je sponzoriral Telekom. Darovalci so med oddajo prek telefonov sporočali svoje prispevke, klince pa so vsako nedeljo zvečer sprejemali zaposleni delavci v strokovni službi ZPMS in prostovoljci, največkrat iz ZPM Ljubljana Moste - Polje.

S projektom zbiranja sredstev prek TV oddaje smo lahko začeli le na osnovi senziбилnosti do ljudi v stiski, ki jo je razvijala ZPM Ljubljana Moste - Polje in ki je pripravila tudi prvi seznam družin, potrebnih pomoči. Kasneje se je s pomočjo lokalnih DPM zgradila dobro organizirana mreža za posredovanje predlogov za pomoč družinam na območju celotne Slovenije. Projekt se je v naslednjih letih razvil in posodobil z novo telekomunikacijsko tehnologijo zbiranja donacij. Tudi tu je Telekom projektu izkazal svojo družbeno odgovornost. Nazivi oddaj, ki jih je vodil

Mario Galunič, so se s časom spreminjali – iz Zoom v Mario in Spet doma, a humanitarna linija je ostajala zvesta ambasadorica pomoči otrokom in družinam v stiski.

Od tod naprej pa so povezave potekale iz ZPM Ljubljana Moste - Polje do Tednika, Sobotnega popoldneva, Iskrice Nedeljskega, Jane, One in vseh medijev ter podjetij – ki so zmogla ponesti vse večje stiske ljudi v prostor s ciljem, da jim čim bolj učinkovito finančno pomagamo.

Večanje revščine pa je zahtevalo vse več projektov, vse bolj celovito podporo otrokom, mladim in družinam. Ne le finančno in materialno. Družine so potrebovale tudi skrbništvo nad zbranimi sredstvi, ki so darovalcem jamčili transparentno in namensko porabo. Potrebovale so tudi pravno, psiho-socialno in druge oblike pomoči.

Vse to smo jim omogočili z ustanovljenim Družinskim centrom Skupen korak, ki četrto leto zapored nadvse uspešno deluje za vse slovenske družine na ZPM Ljubljana Moste - Polje.

Hkrati s tem je nastal tudi projekt Nikoli sam, ki v popoldnevih pomaga otrokom do učne uspešnosti. Pomaga otrokom brez spodbud lastne družine, pomaga mladim do uspešnega zaključka šolanja.

Ker je bilo vse več dijakov prikrajšanih za podporo staršev - v nadaljevanju srednješolskega usposabljanja, smo dali pobudo za ustanovitev štipendijskega sklada in pridobili Beiersdorf. S projektom Nivea - Podajte nam roko, je štipendijski sklad pomagal že več kot 60 dijakom in študentom, ki jim starši ne bi zmogli uresničiti izobraževanja.

In tu so še družinske humanitarne počitnice. Vsako leto družinam z invalidnimi otroki, družinam, ki nimajo nobenih pogojev osnovnega preživetja omogočamo brezplačne družinske počitnice. Tiste, ki jim omogočajo zdravo družinsko dinamiko, ki jih animirajo in usposabljaajo, kako preživeti prosti čas z otroki čim manj obremenjeni s problemi, ki jih vsakodnevno pestijo.

Vse večja revščina, socialna izključenost otrok in mladih ter družin, pa je v prizadevanjih ZPM Moste - Polje uresničila tudi vseslovenski projekt Botrstvo, ki se nadvse uspešno razvija in pomaga že več kot 800 otrokom iz vse Slovenije.

Botrstvo

ZPM Maribor, Nataša Kajba Gorjup in Kornelija Kaurin:

DOM USTVARJALNOSTI MLADIH – SREDIŠČE USTVARJALNIH IDEJ IN DEJAVNOSTI ZA OTROKE IN MLADINO

Maribor je bil v drugi četrtini preteklega tisočletja izrazito industrijsko mesto. Številna društva in organizacije so iskale možnosti in priložnosti, predvsem pa prostore za izvajanje dejavnosti. Še prav posebej težko so prostore za dejavnosti našle nastajajoče neformalne skupine mladih.

Mestne meje so vključevale širše zaledje, ki je bilo združeno v šestih občinah. Tukajšnji marljivi ljudje so s pomočjo samoprispevkov, ki so jih odvajali od osebnega dohodka, gradili pomembne objekte, med njimi tudi novo Osnovno šolo Gustava Šiliha. Tako se je v centru mesta sprostil šolski objekt. Leta 1984 je vodstvo izvršnega sveta mesta Maribor pozvalo številne družbene organizacije in predstavnike tedanjih družbeno-političnih organizacij k oblikovanju vsebinske in organizacijske zasnove dejavnosti, ki bi jim namenili staro zgradbo, ki se je ponašala s skoraj stoletno šolsko tradicijo.

Interesov je bilo veliko. Danes smo zelo hvaležni številnim posameznikom, ki so v tedanjih razmerah uspeli realizirati pobudo, da naj bi zgradba služila številnim dejavnostim, ki bi omogočili ustvarjalno in kakovostno preživljanje prostega časa mladih. Še posebej pomemben je bil dogovor v okviru takratne samoupravne interesne skupnosti, da se bo iz sredstev za izobraževanje krilo stroške minimalnega števila zaposlenih delavcev. Med zaslužnimi za sprejem teh odločitev so tudi Magda Žezlina, žal že pokojni Branko Peternel in številni drugi aktivni člani družbenega življenja v Mariboru.

V okviru tedanje Mestne zveze prijateljev mladine Maribor (MZPM) je bil jasno in nedvoumno izražen interes, da bi združili številne izjemno dobro organizirane dejavnosti, namenjene dejavnemu preživljanju prostega časa, ki so se tedaj izvajale kot oblike dela Pionirske organizacije na osnovnih šolah in tudi v Društvih prijateljev mladine. Ne gre prezreti, da je delo v teh organizacijah temeljilo na delu prostovoljcev. Med njimi je bilo veliko prizadevnih učiteljev in mladih, ki so se želeli vključiti v dejavnosti, ker so že imeli dobre izkušnje, pridobljene v družbenih organizacijah in društvih ter z interesnim delom v srednjih šolah in na fakultetah.

MZPM je imela številčno skromno, a zelo prizadevno ekipo profesionalnih sodelavcev in kar nekaj prostovoljcev. Programsko pa je bila ves čas navzoča ideja, da bi v Mariboru po vzoru Pionirskih domov, ki so bili organizirani v tedanji skupni državi in tudi po vzoru mladinskega doma v Marburgu, ustvarili neke vrste središče za preživljanje prostega časa otrok in mladine ter za spodbujanje različnih oblik ustvarjalnosti.

Ob podpori tedanjih družbenih in političnih organizacij je bil objekt jeseni 1986 opredeljen kot Dom ustvarjalnosti mladih, ki je bil sprva namenjen dejavnostim angažiranih družbenih organizacij in društvom in ne le dejavnostim, ki jih je izvajala MZPM. V stavbo je svoj sedež in dejavnost preselilo Esperantsko društvo Maribor in Zveza organizacij za tehnično kulturo Maribor. Dejavnosti s področja kulturno-umetniškega ustvarjanja pa naj bi izvajala tedanja Zveza kulturnih organizacij Maribor. Na predlog tedanje Zveze socialistične mladine Maribor so se iz prostorov Kluba mladih na Orožnovi ulici preselile alternativne glasbene skupine, kot so jih takrat poimenovali. Te so se kasneje združevale v neformalnem Klubu Gustav in s svojim ustvarjanjem vznemirjale bližnje prebivalce in tudi varuhe javnega reda in miru.

Prvotna ideja, da bi Dom ustvarjalnosti mladih postal samostojna in neodvisna institucija, se v prvih letih ni uspela realizirati. Na to je vplivalo veliko dejavnikov, tudi spremembe v širšem družbenem okolju. Nekateri, sprva zelo zainteresirani nosilci ideje in pobudniki za izvajanje dejavnosti, so se iz različnih vzrokov umaknili iz objekta.

Kljub pomanjkanju sredstev za izvajanje vsebin, stroške plač zaposlenih in slabem stanju stavbe je Zveza prijateljev mladine, ki je objekt prevzela v upravljanje, uspela ohraniti temeljno idejo in Dom ustvarjalnosti mladih je postal zibelka novih in dobrih vsebin ter dejavnosti.

Tukaj je našla zavetje skupina likovnikov, združenih v skupini Mi. Njeni člani: Oto Rimele, Samo Grajfoner, Darko Golija, Samo Pajek in drugi so danes znani ustvarjalci in pedagogi likovne umetnosti.

Leta 1988 je bil ustanovljen TIN telefon, za pomoč osebam v stiski, kjer smo združevali številne strokovnjake različnih področij, da so prek telefona nudili podporo, pomoč in nasvete ljudem v stiskah in še posebej mladim.

Iz prostorov v prvem nadstropju se je prvič oglasil radio Marš.

Srečevale in razvijale so se skupine plesalcev pa literatov in novih vizualnih vsebin v okviru tako imenovanega art studia.

V glasbeno-scenskem klubu Gustav so mladi glasbeniki ob vajah sooblikovali novo mladinsko alternativno glasbeno sceno. Odvijali so se koncerti alternativnih glasbenikov ne le iz Maribora in okolice, ampak tudi iz tujine.

V tej hiši so mnogi, danes že odrasli fantje in dekleta, prvič prižgali osebne računalnike, izdelali svoj prvi model letala in naredili prvi plesni korak v ritmu rock & rolla.

Že leta 1987 je v teh prostorih zaživela Gledališka šola in Dramski studio Maribor. Več kot desetletje je pod okriljem tedanjega ravnatelja drame SNG Vilija Ravnjaka in številnih gledaliških ustvarjalcev svojo željo po gledališkem ustvarjanju uresničila veliko dijakov, ki so po zahtevnih avdicijah pridno obiskovali vaje in predavanja. Imeli so lastno gledališko produkcijo in mnogim je ostala v spominu njihova nepozabna uprizoritev Shakespearovega dela *Sen kresne noči*, ki je potekala kar v učilnicah prvega nadstropja. Uspešno delo Dramskega studia je pomembno vplivalo na razvoj in kasnejši uspeh mladinskih gledaliških skupin v mariborskih srednjih šolah in veliko, danes nadvse uspešnih slovenskih gledaliških in filmskih ustvarjalcev, je prav v tej hiši začelo svojo ustvarjalno kariero. Številni so uspeli tudi v drugih poklicih in srečamo jih na pomembnih funkcijah doma in v tujini. V času obnove SNG Maribor je nekaj let v naših prostorih gostoval Mali oder SNG Maribor, zato smo videli veliko uprizoritev.

Več let so v nekaterih prostorih »gulili« šolske klopi učenci iz prepolne osnovne šole Ivana Cankarja. Varno zavetje je v hiši našla šola za begunce, ki so v času vojne na območju nekdanje skupne države prišli v mesto ob Dravi. Nekaj časa so tukaj znanje pridobivali tudi dijaki Srednje šole za gostinstvo in turizem.

Dom ustvarjalnosti mladih je sčasoma postal prostor za novo nastajajoče dejavnosti in iniciative. Izobraževalni zavod DOBA je kot prvi zasebni izobraževalni zavod prav v tej hiši začel z zasebno izobraževalno dejavnostjo. Tukaj smo gostili organizacije, ki so usposabljale brezposelne osebe in spet druge, ki so razvijale vsebine in dejavnosti za reševanje družbenih in ekonomskih izzivov.

Ob številnih osebah, ki so bile vključene v programe javnih del, se je širila tudi mreža prostovoljcev in tako smo skupaj z mladimi ustvarjalci spreminjali, posodabljali in dopolnjevali tudi programe.

Postali smo mladinski center, zaradi vse večje potrebe mladih, da dobijo kvalitetno in nepristransko informacijo smo postali ena od info točk za mlade. Omogočili smo brezplačen dostop do spleta in prejeli status e-točke.

Vse večji poudarek smo začeli dajati programom varstva okolja in ohranjanja narave. Tako je dom v našem DUM-u našlo tudi nekaj živalic, kletet z živalicami

pa redna dejavnost, ki je namenjena osveščanju o pomenu ohranjanja biotske raznovrstnosti in vzgoji za sprejemanje odgovornosti in skrbi za okolje in naravo.

Kolikor je v naši moči se upiramo potrošniški miselnosti, zabavi v nakupovalnih središčih in nezdravemu načinu življenja. Najmlajši lahko z vrstniki v »svoji sobi« praznujejo svoj rojstni dan, spodbujamo mlade, da izdelajo darila za različne priložnosti sami, učimo se uporabiti naravne in odpadne materiale za izdelavo uporabnih predmetov, iger in pripomočkov za dejavno preživljanje prostega časa.

Klepet z živalicami

Ustvarjalne delavnice v Domu ustvarjalnosti mladih Maribor

In kako bo jutri? Ali bomo ostali stičišče medgeneracijskega sožitja, izmenjave znanj, pridobivanja veščin in spretnosti? Žal ne moremo sami odgovoriti na ta vprašanja. Vemo pa: otroci in mladi so še zmeraj radovedni in polni ustvarjalnih idej, potrebujejo prostor, kjer jih lahko uresničujejo, radi pridobivajo neformalno znanje in mnogi, ko odrastejo, želijo te lepe izkušnje podeliti z drugimi in postanejo prostovoljci Zveze prijateljev mladine Maribor. Verjamemo v to, da se bodo tisti, ki odločajo o usodi te hiše, sprehodili skozi hodnike in delavnice, začutili energijo, ki jo hiša oddaja in se šele nato odločili.

Skozi zgodovino se je sprehodila Nataša Kajba Gorjup, o sedanjosti in prihodnosti pa razmišljala Kornelija Kaurin.

DPM Metlika, Vladka Škof:

ZA OTROKE IN Z NJIMI V VELIKI DRUŽINI

Ob častitljivem jubileju Zveze prijateljev mladine Slovenije smo ponosni, da je tudi Društvo prijateljev mladine Metlika član te velike družine društev, ki jih povezujeta skrb in dejavnosti za otroke, mladino in njihove družine.

Kratek zapis v Kroniki mesta Metlike II (stran 249): »Ustanovljeno je Društvo prijateljev mladine« potrjuje, da naše društvo deluje od 1954. leta. Žal je o prvih prostovoljcih in njihovem delu malo pisnih virov, čeprav vemo, da so se trudili za vsestranski razvoj otrok in mladine, za zdravo preživljanje prostega časa, za njihovo srečnejše otroštvo.

V začetku 1983. leta smo na pobudo takratne občinske SZDL znova oživel delo z otroki in registrirali Občinsko zvezo prijateljev mladine Metlika s štirimi društvi. Z leti je postala ta oblika dela administrativno zahtevna, zato smo se 2002. leta dogovorili, da Društvo prijateljev mladine Metlika prevzame naloge dotedanje Občinske zveze prijateljev mladine za območje celotne občine. Leta 2008 pa si je naše društvo z odločbo Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve pridobilo tudi humanitarni status.

Društvo prijateljev mladine Metlika ima poleg odraslih tudi mlade člane, ki s svojimi predlogi aktivno sodelujejo pri oblikovanju in izvajanju programov, spoznavajo delo prostovoljcev in tako postopoma tudi sami postajajo prostovoljci. Mladi člani DPM, predstavniki posameznih razredov metliške osnovne šole vsako leto izvolijo predsednika in člane odbora, ki se med letom večkrat srečajo na društvu in poročajo o tem svojim sošolcem. Tu slišimo, upoštevamo in uresničimo njihove predloge in želje v skladu z možnostmi oziroma jih posredujemo ustreznim institucijam. Tako začitijo, da je to društvo tudi njihovo.

Za uspešno uresničevanje svojega programa se povezujemo z vrtci, šolami, Ljudsko knjižnico, Občinskim svetom za preventivo in vzgojo v cestnem prometu, Centrom za socialno delo ter s številnimi drugimi ustanovami in društvi v naši občini pa tudi izven njenih meja. Pri delu nas podpirajo mnogi sponzorji in dona-

torji, ki znajo ceniti pomen dela z mladimi. Še posebej dragoceno je sodelovanje z ZPMS in njenimi društvi pri skupnih, vseslovenskih programih in akcijah.

Med temi je npr. natečaj Evropa v šoli, v katerega je naše društvo kot regijski koordinator natečaja pritegnilo k sodelovanju vse osnovne šole, obe srednji šoli in dijaški dom v Beli krajini.

Od vsega začetka do lanskega leta smo bili tudi koordinatorji otroških parlamentov za dolensko regijo. Zelo aktivno se vključujemo v humanitarne akcije ZPMS in ZPM Moste, saj je vsak dan več družin z otroki, ki so se znašle na robu preživetja in želijo materialno pomoč, nasvet ali le prijazno besedo.

Z veseljem sodelujemo v Društvu bralna značka Slovenije – ZPMS, ki nam je v veliko strokovno podporo in pomoč pri koordinaciji bralnega gibanja in organizaciji številnih dogodkov v naši občini za predšolsko in šolsko bralno značko ter za bralni klub v naši srednji šoli.

Vse belokranjske otroške vrtce smo povezali z ekološkim projektom Mestne zveze prijateljev mladine Ljubljana in že vrsto let organiziramo Zeleni nahrbtnik v Beli krajini.

Vse leto izvajamo dejavnosti prostega časa (otroško pustovanje, ustvarjalne delavnice, lutkovne, gledališke, plesne in filmske predstave, različne izlete, vesele počitnice s pestrimi programi, pohodi, prometni kviz...). Nekatere od teh so vključene v programe Tedna otroka in Veselega decembra, ki ga zaključimo s prihodom dedka Mraza in obdaritvijo predšolskih otrok z enakimi darili, šolarje pa razveselimo s sladkimi dobrotami.

Še posebej ponosni smo na Ex tempore mladih likovnikov Bele krajine, ki je začel svojo uspešno pot 1982. leta v Metliki ter povezal mlade nadarjene belokranjske likovnike in njihove mentorje. Z leti je rasla kakovost, širil se je obseg in menjavali so se kraji, kjer je potekala ta, že tradicionalna, skupna belokranjska likovna prireditve, edinstvena s tako dolgo tradicijo tudi v slovenskem merilu. Na prvi Ex tempore so prišli ustvarjalci iz štirih osnovnih šol, danes sodelujejo likovniki iz vseh belokranjskih osnovnih in srednjih šol, občasno se nam pridružijo iz pobračenih občin Ronchi, Wagna, Ozalj in Žakanje. Letos je šola Semič povezala srečanje mladih ustvarjalcev s projektom Dnevi evropske kulturne dediščine in povabila šole iz Unescovega središča v Pišecah. Naše delo so spremljali strokovnjaki iz Zavoda RS za šolstvo, Pedagoške fakultete, naš gost je bil tudi znani slovenski slikar France Slana.

Ponosni smo na več kot 1.500 kvalitetnih likovnih del, ki krasijo prostore belokranjskih sponzorjev, na številne razstave po belokranjskih šolah, kjer si je stvaritve

mladih ogledalo na stotine Belokranjcev, na prispevek Ex tempora k belokranjskemu kulturnemu življenju in na naše likovne pedagoge, ki so se trudili za strokovno rast Ex tempora in se ob njem tudi sami bogatili.

Udeleženci Ex tempora 2011

V našem društvu posvečamo veliko pozornosti medsebojnim odnosom in medgeneracijskemu povezovanju, saj se v društvu ob različnih dejavnostih srečujejo ljudje najmanj treh generacij. Že tretjič zapored smo ob Dnevu za spremembe sodelovali s Slovensko filantropijo. V letu 2012 smo ga pripravili pod imenom Dan za druženje vseh generacij, v katerem so imeli mladi pomembno vlogo in so o njem starejši še dolgo govorili.

Posebne prijateljske vezi se spletajo ob izmenjavi otrok iz pobratenih občin Metlika, Ronchi in Wagna, ki poteka nepretrgoma že od 1971. leta in tudi to je edinstven program, ker prispeva k utrjevanju pobratenja in sodelovanja treh občin iz treh evropskih držav, sklenjenega pred več kot štirimi desetletji. Vsako leto je gostiteljica otrok ena izmed občin, ki pripravi osemdnevni program, v katerem mladi spoznavajo kraje, občine, države, običaje in navade, jezike, se družijo, zabavajo, se spoznavajo med seboj, spletajo nova prijateljstva, spoznavajo vrednote združene Evropske unije, se navajajo na sprejemanje različnosti in razvijanje strpnosti med ljudmi. Vsako leto se mladi tako navežejo drug na drugega, da je slovo ob koncu tedna vedno s solzami v očeh. Prijateljstvo pa se nadaljuje in prenaša iz generacije na generacijo.

Morda je tudi tradicija pobratenja prispevala, da smo se z zanimanjem vključili v mednarodni projekt Otroci in mladi ne priznajo meja. Udeležili smo se medna-

rodnega tabora in pripravili več medkulturnih delavnic, med njimi zelo odmevno prireditev Besede drugačnosti in barve strpnosti. V programu so se nam predstavili starši in otroci, ki so se prešolali v našo občino iz drugih držav. Spoznali smo lego teh držav na zemljevidu, njihove himne, zastave, jezike in njihova tradicionalna peciva.

Naj zaključim z željo, da bi Zveza prijateljev mladine Slovenije uspešno nadaljevala svojo pot in da bi vsi odgovorni za razvoj Slovenije začutili in upoštevali pri odločitvah, da je vlaganje v mlade najboljša investicija. Mladim pa želim, da bi se v vseh občinah ustanovila društva prijateljev mladine in našli ljudje, ki bi z veseljem delali za otroke in z njimi.

DPM Mojca Novo mesto, Irena Plavec:

JANEZ PAVLIN – NOSILNI STEBER DRUŠTVA MOJCA NOVO MESTO

Društvo prijateljev mladine Mojca Novo mesto je bilo ustanovljeno 30. septembra 1976, kar je razvidno iz registra društev, vendar je organizacija s podobnimi programi delovala že veliko prej. Vse pomembne in odmevne organizacije ustvarjajo ljudje, ki v njih delujejo in tudi v »Mojčinem« primeru ni nič drugače. Dobri duh in nosilni »Mojčin« steber je Janez Pavlin.

Svoje delo je začel kot učitelj na podružnični šoli Dolž in se v skromnem okolju že takrat v celoti predal delu z mladimi, tako v neposrednem vzgojno-izobraževalnem procesu v šoli kot v prostočasnih dejavnostih in v popoldanskem času, ko je vodil pevski zbor, igral v ansamblu, urejal vaški časopis, sodeloval v delovnih akcijah in delu z odraslimi. Tudi potem, ko se je po desetih letih šolstva zaposlil kot novinar na Dolenjskem listu, ni prenehal z delom z mladimi v organizacijah. Janez Pavlin pod »Mojčinim« okriljem že vsaj 45 let pripravlja **Veseli december za dolenjske otroke** ter prireditve in obdaritve za predšolske otroke sedmih dolenjskih občin. Včasih je bilo financiranje dedka Mraza urejeno sistemsko – določen odstotek od plač je šel v ta namen, tako, da je bil denar za darila in spremljevalni program zagotovljen. Zadnjih enaindvajset let to ni več tako. Zdaj bogata darila, poseben način obdaritve in neposreden stik z dobrim možem, pomaga pridobiti skoraj 500 donatorjev, ki za projekt skupaj prispevajo potrebnih 90.000 EUR. Vsakič pritegnejo več kot sto prostovoljcev in vseh drugih, ki pomagajo v delu in materialu. Janezova zasluga je, da so vsi dolenjski otroci deležni enakih daril in enakega programa, da so vsi obdarjeni v tednu dni na 33 prireditvah. Veseli december je eden najbolj razpoznavnih na Dolenjskem in v Sloveniji in eden redkih projektov v katerem družno in aktivno sodelujejo domala vse dolenjske občine. Poleg malčkov vsako leto v tednu dni dedek s spremstvom privabi na svoje prireditve tudi več kot 20.000 staršev in sorodnikov. V vseh teh letih je dobri stari dedek Mraz obdaril blizu 230.000 otrok in marsikateri dedek, ki pripelje vnučka pred belobrado obličje prizna, kako je tudi on toliko let nazaj težko čakal njegovo darilo.

Trideset let so pri društvu Mojca pripravljali tudi **novoletno razsvetljavo Glavnega trga**. Skupaj z delavci javnih del in številnimi prostovoljci so ustvarjali in vzdrževali razsvetljavo, ki je bila edinstvena med slovenskimi mesti in tudi

edina, ki ni bremenila občinskega proračuna. Tudi zdajšnja oblika imena Veseli december in silvestrovanje na prostem prihajata iz Novega mesta, kjer so v Sloveniji to prvi pripravili. Velja spomniti, da so Pavlinove decembrske prireditve nekdaj na trg vsak dan privabile več kot 5.000 ljudi. Prihajali so tudi iz drugih delov Slovenije. Stojnice so priklicale številne obiskovalce. Pod njegovim vodstvom je trg sam vzdrževal Veseli december, od razsvetljave do vsakodnevnih programov. Zaradi različnih vzrokov tega že nekaj let ni več.

Začetek **Tabora mladih Mojca v Dolenjskih Toplicah** sega v leto 1981, ko je 23. maja temeljni kamen za gradnjo takrat še pionirskega doma položil Franc Leskovšek Luka (zbornik *Dom pionirjev pod partizanskim Rogom*, ZPMS, 1982). Pridobili so dva hektarja veliko zemljišče, ki je bilo zelo valovito in potrebno izravnave. Uredili so prostor za letno gledališče (amfiteater) in šotorišče, položili vodovodne in kanalizacijske cevi ter električno zemeljsko omrežje in okoli tabora napeljali strelovod. Ta čas je bil tudi zgrajen objekt z umivalnicami in sanitarijami. Sredstva za gradnjo so zbirali pionirji iz vse Slovenije: od Ajdovščine, Brežic, mimo Ljubljane do Ormoža, Pirana in Žalca. Ves čas so pionirji pridno zbirali sredstva in v letu 1985 (isti vir) zgradili kuhinjo in jedilnico za pripravo in razdelitev hrane – prizidek k osnovni šoli.

V času družbenih in političnih sprememb v Sloveniji in v iskanju nove vloge Društva prijateljev mladine Mojca, je Janez Pavlin prevzel njeno vodstvo in postavil temelje za delovanje v novih pogojih. Z veliko mero osebnega poguma in tveganja je prevzel v upravljanje pozabljeni taborni prostor v Dolenjskih Toplicah in ga s prostovoljci in ob pomoči dobrih ljudi iz vse Dolenjske pripravil za dolenjsko in slovensko mladež. S prostovoljci je v 4 mesecih ob tisočih urah prostovoljnega dela zgradil 32 hišic, ki so še danes kot nove, pa čeprav je v njih bivalo že 60.000 otrok z več kot 180.000 nočitvami. Koliko polen, debel in celo gozdov je vsa ta leta dobil pod noge zaradi nasprotovanja domačinov.... Prav vsak postavljen tlakovec, kaj šele stavba je privabila srd nekaterih sosedov in ti so poklicali vse mogoče in nemogoče inšpekcije. Najhujši je bil Strniša. Njemu gre »zasluga«, da ima tabor vsa potrebna dovoljenja, da je absolutno varen (kar so preverile in potrdile tudi inšpekcije) in da ima urejeno vso potrebno dokumentacijo. **Tabor mladih Mojca** živi pod Janezovim vodstvom vsako leto od maja do septembra. Janez se v tabor preseli s celo družino in vsak teden vodi po programu s pomočjo mentorjev prostovoljcev 180 otrok starih od 5-16 let iz vse Slovenije in ostalih evropskih držav. Vsako nedeljo pripeljejo starši svoje otroke iz najmanj 50 slovenskih mest in krajev in vsako soboto jih vsaj 500 gleda zaključni program, v katerem nastopa prav vsak počitnikar. Otroci se veselijo bogatega progama in urnika z množico zanimivih dejavnosti, ki jim zapolnijo proste minute: dopoldnevi so namenjeni angleškimi delavnicam, kjer letno obravnavajo drugo zanimivo temo, popoldnevi so športno obarvani, ob večerih se sproščajo ob plesu in ostalih zabavnih- sprostitvenih dejavnostih. Zaradi dobrega vodenja in počutja se otroci v tabor radi vračajo, tako da so že v začetku leta taborne kapacitete zasedene. V predpočitniškem času tabor gosti šole v naravi iz različnih koncev Slovenije.

Vsa ta leta pri »Mojci« skrbijo tudi za malega človeka in rešijo težkega gmotnega položaja marsikatero družino. Tako pri društvu prijateljev mladine Mojca s svojimi humanitarnimi programi vsako leto pomagajo številnim družinam v stiski. Otroški oddelek novomeške bolnišnice je kar nekajkrat letno deležen bogatih daril, ki se jih posebej veselijo mladi bolniki.

»Mojca« ima v spomladanskem in jesenskem času več odmevnih prireditev, ki pritegnejo tisoče otrok. Že več desetletij pripravlja veliko tradicionalno prireditev **Mojčin pustni karneval**, na katerem otroci poleg plesa in zabave dobijo 800 nagrad, 800 krofov in še marsikaj. Poleg maškarade so zelo odmevne tudi jesenske prireditve ob **Tednu otroka** s spustom balonov na novomeškem Glavnem trgu, tradicionalnim **Veleizletom po Sloveniji** in **Igrah brez meja**, na katerih si že enaindvajset let zapored želijo zmagati šestošolci šestnajstih osnovnih šol osmih dolenjskih občin. Za bralno kulturo med mladimi skrbijo v okviru **Bralne značke**, ko s programom, priznanji in knjigami nagradijo vse tiste pridne bralce, ki so ostali zvesti knjigi vseh devet let osnovnega šolanja. Navadno se v veliki dvorani Kulturnega centra Janeza Trdine zbere okoli 350 devetošolcev sedemnajstih osnovnih šol osmih dolenjskih občin. Veliko mladih sodeluje tudi v natečaju **Evropa v šoli**, ko ustvarjajo literarna in likovna dela, fotografije in ostalo. Marca se zberejo predstavniki 42-ih osnovnih šol enaindvajsetih občin jugovzhodne Slovenije na **regijskem otroškem parlamentu**. Delegati posameznih šol in občin predstavijo mnenja svoje sredine in na koncu izberejo sedem tistih, ki jih zastopajo na nacionalnem parlamentu v državnem zboru.

Morda je v okviru ZPMS še najmanj znano, da je bil Janez Pavlin tudi več kot 15 let eden od glavnih scenaristov in organizatorjev Turistične in televizijske prireditve *Boš videl kaj dela Dolenj'c*. S pokojnim Lojzetom Slakom sta pripravila 15 prireditev, ki so bile zelo odmevne v slovenskem prostoru in so pritegnile številne goste iz vse Slovenije in tujine.

Janez Pavlin in Mojca

Janez Pavlin je naj prostovoljec in težko bi našli človeka, ki bi toliko dela posvetil delu z otroki in mladino. Njegove prostovoljne ure bi lahko preštevali v 10.000. K delu in z osebnim zgledom ter svojo trmo je k sodelovanju pritegnil veliko prostovoljcev in delavcev. To počne še dandanes. Od septembra 2009 je upokojenec, izpregel pa ni: kljub temu da za svoje delo ne dobi niti evra, opravi letno kot prostovoljec več kot 2.500 ur.

DPM Murska Sobota, mag. Bojan Nemec:

OD SOBOTE DO BAŠKE

Začetno delovanje društva prijateljev mladine v Murski Soboti in njeni okolici je bilo prilagojeno duhu časa tistega obdobja, aktivnosti in programi pa namenjeni takratni mladini pri zadovoljevanju njenih družbenih potreb izven institucij.

V prekmurskem prostoru je bilo to edino tovrstno društvo, ki se je ukvarjalo s planiranimi vsebinami za mlade izven družine, vrtca ali osnovne šole.

Po osebнем pripovedovanju so dejavnost društva vodile in izvajale osebe iz vzgoje in izobraževanja, aktivnosti pa bile namenjene lokalnim otroškim in šolskim prireditvam, kot so praznovanje ob jelki in pustovanja, v poletnih počitnicah pa organizacija letovanj in taborov.

Pionirsko delo z mladimi tistega časa so izvajale neumorne aktivistke Dragica Juteršnik in pokojna Helena Sreš iz Murske Sobote, Franca Vrbanjšek iz Ljutomera ter pokojna Lojzka Potočnik iz Gornje Radgone. Bili so seveda še drugi aktivisti in aktivistke, vendar so prej navedene pustile za sabo najvidnejši pečat.

V prvi polovici devetdesetih let je delovanje društva v Murski Soboti za nekaj časa zamrlo ter na novih temeljih znova zaživel v letu 1996.

Tistega leta je osem žensk, prijateljic otrok in mladine, zaposlenih v različnih vzgojno-varstvenih, šolskih in socialnih organizacijah, ustanovilo novo Društvo prijateljev mladine, ki se je aktivno vključilo v ZPMS. Novo društvo z aktivnim članstvom je nadaljevalo organizacijo lokalnih aktivnosti in prireditev, še bolj aktivno pa je prevzelo organizacijo tradicionalnih programov ZPMS, kot so Otroški parlament, Bralna značka, Teden otroka in Veseli december. Center za socialno delo v Murski Soboti je kot partner društva zagotovil prostor in material za delovanje TOM telefona, Mladinski klub in Pokrajinska knjižnica pa prostore za prireditve in ustvarjalne delavnice.

Kljub aktivnemu članstvu in številnim prostovoljcem v tem obdobju se je za ustanovitev in kvalitetno oživitev društva v Murski Soboti treba zahvaliti takratnim

predsednicam Brigiti Perhavec in Milki Fišer, kolegicam Mariji Bačič pri letovanju otrok ter integraciji otrok s posebnimi potrebami v programe društva in Cvetki Temlin pri vodenju in ohranitvi TOM telefona v našem okolju. Zadnji dve članici in prostovoljki sta še danes zelo aktivni. Posebna zahvala za humanitarno delo ter pomoč otrokom in družinam našega prostora gre socialni delavki Nadi Škrbič, ki se je prav te dni upokojila.

Sredi leta 2003 se začne pri DPM Murska Sobota novo obdobje, ko se pri organizaciji in izvedbi zdravstvenega in donatorskega letovanja pomurskih otrok in šolarjev, poslovno povežeta društvo prijateljev mladine in novoustanovljeni zavod za letovanje otrok, oziroma Otroški počitniški dom v Baški.

S poslovno povezavo društvo v Murski Soboti prvič pridobi delovni prostor oz. pisarno, saj je do tedaj sestanke, srečanja in drugo administracijo izvajalo pri drugih ustanovah, drugič se pri društvu zaposli profesionalni sekretar.

Zaposlitev sekretarja društva je pripomogla k večjemu pretoku informacij med člani in organi društva, povezavi z ZPMS in drugimi ustanovami ter večji usklajenosti pri izvedbi aktivnosti in programov.

Letovanje v Baški na otoku Krku

Društvo je za celotno poletje pridobilo organizacijo zdravstvenih letovanj otrok in šolarjev ter drugih brezplačnih letovanj prek projektov Pomežik soncu, letovanj otrok s posebnimi potrebami in drugih donatorskih letovanj, tako da to področje zanj predstavlja pravo blagovno znamko.

Društvo v sodelovanju z ZPMS in drugimi društvi ter zavodi v domačem okolju kontinuirano nadaljuje izvedbo in organizacijo večine projektov, ki so že desetletja prisotni na območju Slovenije.

Članstvo društva se spreminja vsako leto, giblje med petdesetimi do šestdesetimi osebami, ki plačujejo članarino, od teh pa je le tretjina pravih prostovoljcev.

Ena od težav, ki jo občutijo tudi drugi, je financiranje dejavnosti, saj društvo pridobiva sredstva le za posamezne programe, zato se osebni dohodek sekretarja, materialni stroški in plačilo računovodskih storitev pridobivajo iz dopolnilne dejavnosti.

Kostanjev piknik ob Tednu otroka

Potrebno je poudariti, da se je v zadnjem desetletju vzpostavilo izredno dobro in koristno sodelovanje med društvom v Murski Soboti in krovno organizacijo ZPMS v Ljubljani pri izvedbi humanitarnih programov pomoči socialno ogroženim otrokom, posameznikom in družinam za območje celega Prekmurja.

K temu je treba dodati še zahvalo številnim donatorjem iz vse Slovenije, katerih sredstva so zadnja leta omogočila brezplačna letovanja, štipendije, zimske počitnice, knjige in igrače, ter šolsko in osebno opremo mladim iz našega okolja.

Društvo prijateljev mladine v Murski Soboti je kljub vzponom in padcem ter trenutnim posledicam krize aktivno in prepoznavno v prekmurskem prostoru ter v povezavi z drugimi skrbi, izvaja in ohranja plemenito dejavnost v dobro in korist otrok, mladih in družin.

Vsem aktivistom, ljudem velikega srca in prostovoljcem, ki so sooblikovali delovanje društva skozi šest desetletij, iskrena hvala.

Viri:

1. Arhiv DPM Murska Sobota.
2. Spomini in izjave članov.

DPM Notranjska, več avtoric:

»JUHUHU POČITNICE IN ŠE KAJ...«

Društvo prijateljev mladine je bilo ustanovljeno leta 1980, takrat pod imenom Zveza prijateljev mladine Cerknica. Leta 1997 se je preimenovalo v Društvo prijateljev mladine Cerknica – Loška dolina. Leta 2006 je društvo še enkrat spremenilo naziv in sicer v Društvo prijateljev mladine Notranjska. Naše društvo deluje na območju občin Cerknica, Loška dolina in Bloke. V njegovem okviru deluje Lokalna akcijska skupina za preprečevanje uporabe in zlorabe dovoljenih in prepovedanih drog v občinah Cerknica, Loška dolina in Bloke, ki je bila ustanovljena leta 2003. Glavna gonilna sila društva so prostovoljci, ki s svojim nesebičnim delom ustvarjajo in vodijo vse programe, ki jih izvajamo. Društvo je vključeno v mrežo društev pri ZPMS. Z ZPMS sodelujemo pri vseh projektih. Smo regijski koordinatorji za območje Notranjske pri projektih Otroški parlament in Evropa v šoli. Pri izvedbi naših programov društvo odlično sodeluje tako z vsemi osnovnimi šolami kot tudi z vrtci. Društvo je financirano iz razpisov za humanitarne organizacije oziroma iz razpisa za mladinske programe občin, v katerih delujemo. Sredstva za letovanje pa dodatno črpamo iz projekta Pomežik soncu in FIHO.

Projekti po katerih je naše društvo najbolj prepoznavno so:

- počitniški programi med počitnicami (Juhuhu počitnice),
- Berem z razlogom,
- letovanja otrok,
- projekt LAS-a Težave v odraščanju.

Počitniški programi med počitnicami (Juhuhu počitnice)

Projekt poteka med jesenskimi, novoletnimi, zimskimi in prvomajskimi počitnicami. V okviru njega organiziramo različne dejavnosti. Namenjen je osnovnošolcem iz vseh naših občin. Program projekta obsega organiziranje različnih delavnic, športnih aktivnosti (kot so pohodi, obisk bazena), ogled filma v Koloseju, vsaj enkrat na leto pa otrokom pripravimo dan doživetij (dan, ki je popestren s socialnimi igrami in ustvarjanjem v skupinah). Programa se običajno udeleži od 50 do 150 otrok.

Pripravila: Patricija Frlan

Berem z razlogom

Branje predstavlja pot do informacij in znanja. Je zelo pomembno za osebno rast in boljše razumevanje sebe in sveta okoli nas. Tehnike branja se vsi otroci začno učiti z vstopom v šolo, nekateri pa celo že prej. V kakšnega bralca se bodo razvili in kaj jim bo pomenila knjiga, je odvisno od več dejavnikov. Vsekakor je pri tem zelo pomembna motivacija za branje. Pomembno vlogo pri tem igra Bralna značka - slovensko gibanje za spodbujanje branja in razvoj bralne kulture mladih. Je prostovoljna dejavnost, ki nudi otroku užitek in ni tekmovalnega značaja ter se prilagaja otrokovim interesom in njegovim bralnim sposobnostim. Raziskave med drugim kažejo, da učenci radi berejo, da pa bralni interes in pogostost branja s starostjo upada. In v tej točki, je dodaten razlog, zakaj vztrajati pri branju za Bralno značko, ki ga ponuja naše Društvo prijateljev mladine Notranjska v okviru projekta Berem z razlogom, ta, da je učence, ki so vsa leta osnovnošolskega izobraževanja uspešno opravili Bralno značko in osvojili naslov Zlati bralec, že osmo leto zapored popeljalo na adrenalinski izlet v italijanski Gardaland.

Pripravila: Darja Andrejčič

Letovanje otrok

Vsako leto organiziramo letovanje otrok. Letos smo že osmič zapored organizirali letovanje otrok s posebnimi potrebami skupaj z letovanjem drugih otrok. To se je izkazalo za odlično zamišljeno, saj se otroci tako lažje in prej socializirajo ter vključijo v skupino. Letovanje izvedemo s pomočjo naših prostovoljcev, ki so strokovno usposobljeni za delo z otroki s posebnimi potrebami. Ti prostovoljci so nedvomno dodali čar našemu letovanju, saj so s svojo požrtovalnostjo, strokov-

Poglejte, koliko školjk sva nabrali!

nostjo in s srcem pri projektu že pet let. Otroci z nami radi letujejo, ker se počutijo v naši družbi varni, zaželeni in predvsem slišani. Potrudimo, da vsi skupaj oblikujemo dnevne aktivnosti. Uspe pa nam predvsem zaradi naših prostovoljcev: Mance Farkaš, Nine Dolgan in Roka Škofa. Hvala vam za vse ure priprav, za požrtovalnost in za to, da vsako leto vse več otrokom polepšamo počitnice.

Naša želja je, da bi čim več otrok letovalo brezplačno. To nam v veliki meri s pomočjo ZPMS, občin in CSD Cerknica tudi uspeva.

Pripravila: Patricija Frlan

Projekt Težave v odraščanju izvajamo v sodelovanju z Lokalno akcijsko skupino za preprečevanje uporabe in zlorabe dovoljenih in prepovedanih drog v občinah Cerknica, Loška dolina in Bloke že od leta 2003, ko je bila ta ustanovljena. Aktivnosti so razdeljene na vse starostne skupine otrok in mladostnikov.

Aktivnosti za starše otrok v predšolskem obdobju:

- Predavanje za starše z naslovom Pomagajmo otroku do zdrave samopodobe. V vrtcu Martin Krpan Cerknica je predavala psihologinja Marja Strojin.

Aktivnosti za starše otrok in učencev:

Osnovna šola Stari trg s podružnico:

- Predavanje za starše učencev od 1. do 5. razreda z naslovom Čustva. Predavala je Damjana Šmid, prof. soc. ped.;
- Delavnice na temo Čustva za učence 1. razredov v OŠ Stari trg in podružnici Iga vas (2 šolski uri). Izvajalka delavnice Damijana Šmid, prof. soc. ped.

Osnovna šola Nova vas:

- Predavanje za starše učencev od 1. do 5. razreda z naslovom Čustva. Predavateljica psihologinja Ines Ožbolt;
- Delavnice na temo Čustva za učence 1. razreda (2 šolski uri). Izvajalka delavnice psihologinja Ines Ožbolt.

Osnovna šola Cerknica in podružnica Grahovo:

- Predavanje za starše učencev od 1. do 5. razreda z naslovom Čustva. Predavateljica psihologinja Ines Ožbolt;
- Delavnice na temo Čustva za učence 1. razredov v OŠ Stari trg in podružnici Iga vas (2 šolski uri). Izvajalka delavnice Damijana Šmid, prof. soc. ped.

Osnovna šola Rakek:

- Individualno svetovanje staršem otrok z učnimi in vedenjskimi težavami;
- Predavanje za starše otrok od 1. do 5. razreda v izvedbi Inštituta za zakonsko in družinsko terapijo LOGOS VITAE.

Aktivnosti za učence osnovnih šol Cerknica in Stari trg:

Na svetovni dan boja proti AIDS-u so si učenci 9. razredov OŠ Stari trg ogledali film Slepilo in izvedli naravoslovni dan na temo Droge.

Učenci 7. in 8. razredov Osnovne šole Cerknica s podružnico Grahovo so si ogledali film Slepilo v Kulturnem domu Cerknica. Prireditve se je udeležilo 69 učencev. Po ogledu filma so se udeležili delavnice na temo Odvisnosti. Po zaključenih delavnicah so učenci ustvarjali v manjših skupinah. Nastali so zanimivi plakati, pesmi, spisi in drugi izdelki.

Pripravila: Divna Klanfar

DPM Slovenske Konjice, Janja Brglez:

KONJIČKOVO POPOLDNE, ŠTORKLJINA HIŠA ...

Društvo prijateljev mladine Slovenske Konjice aktivno deluje na območju nekdanje in zdajšnje občine Slovenske Konjice že 53 let.

DPM izvaja programe ZPMS in lastne programe ter projekte. Aktivno sodeluje z zavodi in društvi z območja občine Slovenske Konjice in društvi sosednjih občin. Največ sodelujemo z osnovnimi šolami, Gimnazijo Slovenske Konjice, vrtci ter Knjižnico Slovenske Konjice. Brez sodelovanja z Občino Slovenske Konjice, ki je naš donator, ne gre. Prav tako tudi z drugimi društvi v kraju: Mladinskim centrom Dravinjske Doline (MCDD), Planinskim društvom, Medobčinskim društvom gluhih in naglušnih, Društvom invalidov Dravinjske doline, domom ostarelih - Lambrechtov dom, Varstveno-delovnim centrom Slovenske Konjice, Turističnim društvom Žička Gorca Žiče in še bi lahko naštevali.

Vse dejavnosti društva izvajajo prostovoljke. Teh je okoli 50. V koledarskem letu opravijo prek 2.000 ur prostovoljnega dela. V letošnjem letu so se pridružili tudi evropski prostovoljci, ki so v Slovenskih Konjicah (EVS: sodelovanje z MCDD), in dijaki Gimnazije Slovenske Konjice.

Naše delo poteka v odborih:

- **odbor za prostočasne dejavnosti**, že 10 let vodi delovanje Štorkljine hiše. V njej se odvijajo prostočasne dejavnosti za otroke. Med počitnicami je odprta v dopoldanskem času, med šolskim letom pa popoldan. Tu otroci pod vodstvom mentorice opravljajo domače naloge, ustvarjajo v kreativnih delavnicah, igrajo namizni tenis, ročni nogomet, kratek čas so lahko tudi ob računalniku. Med počitnicami pa se vsak četrtek odpravimo na izlet ali raziskovanje s kolesi po okolici. Ostale dneve pa lahko otroci pod vodstvom preživijo na lokalnem bazenu.
- **odbor za prireditve**, vsako leto pripravlja Otroško pustovanje s povorko mask po kraju. V tednu otroka pripravlja Konjičkovo popoldne, letos je bilo že 18. po vrsti.

Vožnja s konjički

V Žičah pripravlja 2. igrivo Žičko popoldne z ustvarjalnimi delavnicami na prostem, športnimi igrami, vožnjo s kočijo, ježo konj in vsako leto s kakšno novostjo. Decembra s prihodom dedka Mraza in obdarovanjem razveseli otroke, ki ne obiskujejo organiziranega varstva.

- **TOM telefon** – v pisarni društva redno prejema klice 10 usposobljenih prostovoljk.
- **odbor za Otroški parlament**, koordinira delo na osnovnih šolah (šolski parlamenti) in organizira medobčinski parlament (občin Slovenske Konjice, Zreče in Vitanje)
- **odbor za Zvezo družin**, enkrat na leto organizira družinski izlet (ob dnevih družin ali jeseni ogled Pikinega festivala ali ob koncu leta obisk v Mariboru ob prihodu dedka Mraza izpod Pohorja,...)
- **odbor za Bralno značko**, koordinira delo na osnovnih šolah in pomaga pri organizaciji prireditve ob zaključku Bralne značke. Organizira tudi bralni maraton sosednjih šol v kraju.

Vse aktivnosti nadzoruje upravni in nadzorni odbor DPM. Društvo prijateljev mladine Slovenske Konjice sta dolga leta vodili sekretarka Marjana Košak in predsednica Klara Hitrec. V zadnjih dveh letih pa vodi DPM predsednica Janja Brglez in sekretarka Karolina Adamlje.

Društvo je pomladilo svoje članstvo in se vključilo v projekte ZPMS Ljubljana in Maribor:

Otroci in mladi ne priznajo meja ter 100 ljudi 100 čudi, v okviru katerih smo v maju in oktobru peljali 7 otrok na mednarodni tabor v Poreč. V juniju pa smo pred Kulturnim domom v Slovenskih Konjicah pripravili prireditev 100 ljudi 100 čudi.

Z zvezo in društvi iz drugih krajev sodelujemo in se vključujemo v akcijo Pomežik soncu, Misija napolni šolsko torbo ter druge, ki jih vodi ZPMS.

Prav tako sodelujemo z društvom Tačka Pomagačka, kjer otroke v Štorkljini hiši obiskuje šolan pes.

Z zasebnim vrtcem iz Slovenskih Konjic smo peljali 10 otrok na brezplačen tečaj smučanja na Roglo. Z lokalnim podjetnikom (Satler) in radiem Rogla smo peljali 40 otrok na morje. Skupaj z drugimi smo čistili Slovenijo.

Najbolj pa smo ponosni na Štorkljino hišo, ki je v novembru 2012 praznovala 10 let delovanja.

Obiskovalce pričakuje obnovljena in osvežena, kar nam je uspelo izvesti s prostovoljnim delom in donacijami »dobrih ljudi«.

Ponosni smo, da smo v kraju poznani in sprejeti ter deležni podpore javnosti in drugih društev, s katerimi sodelujemo. Vse to nam daje voljo za delo še naprej.

Štorkljina hiša

(Povzeto po zloženki)

Pred 10. leti so učenci naše občine na občinskem parlamentu predlagali, da bi imeli prostor, kjer bi se lahko družili in kvalitetno preživljali prosti čas. S podporo takratnega župana in marljivih prostovoljk DPM je zaživela Štorkljina hiša.

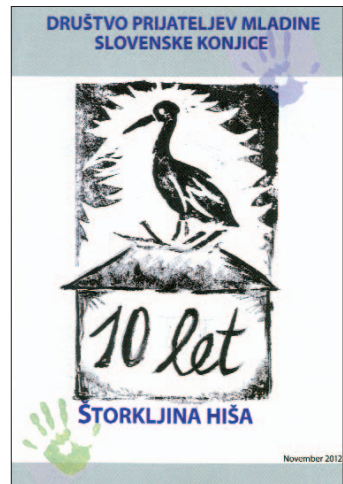
Na Celjski cesti 16 smo v najetih prostorih pridobili tri prostore v velikosti 100 m². S sredstvi sponzorjev in prostovoljnim delom smo dopolnili opremo in uredili prostore, da je hiša zaživela 12. oktobra 2002.

Osnovnošolci so začeli obiskovati Štorkljino hišo v popoldanskem času, kjer so jim je zaposlena in prostovoljke nudile učno pomoč in ob petkih oz. pred prazniki zanje organizirale razne ustvarjalne delavnice, ki jih je bilo v 10 letih več kot 450.

Tako je letno na seznamu obiskovalcev od 80 do 85 otrok, dnevno pa od 15 do 22 otrok.

Osnovnošolci v Štorkljini hiši preživljajo popoldneve, se družijo s svojimi vrstniki, sklepajo prijateljstva, igrajo družabne igre, ročni nogomet, namizni tenis, igre na računalniku in razvijajo ročne spretnosti v ustvarjalnih delavnicah. Med počitnicami je Štorkljina hiša odprta v dopoldanskem času in nudi obiskovalcem organiziran odhod na bazen, četrtkove izlete in še marsikaj zabavnega.

V letu 2012 smo prostore temeljito prenovili, položili laminate in uredili sanitarije, leto poprej pa smo belili in obnovili mize in stole. Tako je bilo praznovanje 10. rojstnega dne res lepo in nam je dalo novih moči za delo še naprej.

Brošura ob 10-letnici

Štorkljine hiše

DPM Šenčur, Metka Boncelj:

40 LET DELOVANJA

Društvo prijateljev mladine Šenčur je v naši občini prepoznavno že četrto desetletje. Tako 60-letnica ZPMS sovpada s 40-letnico našega društva. S svojim delovanjem se zavzemamo za dobrobit otrok in mladostnikov ter z ustvarjanjem pozitivnih, otrokom in družinam naklonjenih pogojev za življenje. Prizadevamo si za dvig kvalitete preživljanja prostega časa predšolskih in šolskih otrok, z akcijami skušamo popestriti dogajanje v šenčurski občini. Trudimo se, da bi bile naše dejavnosti čim bolj pestre, zato posegamo na področje kulture, športa, zabave, izobraževanja, ne pozabljamo pa tudi na humanitarno in socialno delovanje.

Ob ustanovitvi društva je bila predsednica ga. Alenka Vojakovič, kmalu pa je vodenje prevzela ga. Dragica Markun. Gospa Markunova od leta 2000 društva ne vodi več, a je še vedno najbolj aktivna članica, brez katere ne izvedemo nobene akcije. Prve akcije so bile organizacija dedka Mraza in obdarovanje otrok, ki smo ga organizirali vse do osamosvojitve Slovenije, ko je organizacijo prevzela občina. Poleg tega so bili člani društva prvi prostovoljci pri izgradnji otroškega igrišča. Prostor zanj so odstopili zdajšnji lastniki Gostišča Ančka. Vsako leto smo organizirali dobro načrtovane orientacijske pohode in športne igre, ki so se jih udeležila šenčurska društva in Osnovna šola Šenčur. Člani društva so s svojo ekipo sodelovali tudi pri spretnostnih vožnjah AMD Šenčur. Bili smo organizatorji 15-ih zabavno-glasbenih Vrtljakov, ki so bili znani daleč naokrog in so postali nadgradnja prireditve Pokaži, kaj znaš. Na Vrtljakih se je zvrstilo veliko znanih gostov, kot so Nace Simončič, Magnifico, Anja Rupel, ekipa Moped showa, Vlado Kreslin, Andrej Šifrer in skupine Čuki, Big foot mama, Monroe ter drugi. Znale osebnosti so v dvorano pritegnile občinstvo, naši otroci pa so sijali od zadovoljstva, ko so lahko na odru nastopali skupaj z znanimi Slovenci.

Sedem let smo za predšolske otroke organizirali prireditev Cicibani cicibanom, ki je bila namenjena druženju vrtčevskih otrok iz naše občine ter sosednjih občin. Najmlajši otroci so se predstavili s petjem, plesi in igrkami. V letu 2007 smo v našem kraju skupaj z Zvezo družin pri ZPMS organizirali prireditev Družine se predstavijo. Ob prireditvi je bila na ogled tudi razstava na temo Odgovor je pogovor.

V zadnjih letih smo v naši občini prepoznavni po veselih pustnih »žurih«, na katerih se zberejo maskare od blizu in daleč. Vsako leto v goste povabimo kakšnega otroškega animatorja, ki otroke najprej zabava, potem pa z njimi tudi zaraja. Lansko leto smo gostili čarovnika Grega. Člani komisije DPM izberemo nekaj najbolj izvirnih mask, ki so zmeraj tudi nagrajene. V mesecu marcu organiziramo Kviz za bistre glave, na katerem se pomerijo osnovnošolski otroci iz naše občine. Na kvizu otroci tekmujejo v poznavanju domačega kraja, glasbe, narave in drugih temah, ki so jim blizu. Med kvizom za popestritev poskrbijo tudi mladi talenti iz naše občine. Tovrstne kvize smo najprej organizirali celo na medobčinskem nivoju, kjer so se med seboj pomerili učenci sosednjih občin, zdaj ostajamo znotraj meja občine.

Med jesenskimi počitnicami pripravimo za otroke ustvarjalne delavnice, ki jih vodimo prostovoljke same. Interes za delavnice je velik, saj so vsakič dobro obiskane. Lansko leto smo jih obarvali čarovniško, kar je vzbudilo še večji interes.

V domači vasi že peto leto poskrbimo za praznično prednovoletno vzdušje. Ob glavni ulici člani DPM postavimo več kot dvajset smrečic, ki jih domiselno okrasijo šolski in predšolski otroci naše občine, v zadnjem času pa si svojo smrečico okrasijo tudi šenčurska društva. Nad prijetno okrasitvijo kraja so navdušeni tako domačini kot naključni mimoidoči obiskovalci.

Krašenje smrečic po vasi

V našem kraju skušamo kot društvo delovati povezovalno z ostalimi prostovoljnimi društvi, zato se radi vključimo v njihove akcije ali pa jih k našim dejavnostim povabimo sami. Lansko leto smo na prostem organizirali Novoletni direndaj, na katerem so s programom sodelovale vse vasi naše občine. V akcije skušamo vključiti tudi osnovno šolo in podružnice, s katerimi zgledno sodelujemo.

Že štiri leta deluje v okviru DPM Šenčur folklorna sekcija Vrtavke, ki s svojim nastopom popestri marsikatero občinsko prireditev.

V društvu delujemo tudi na socialno-humanitarnem področju. V preteklih letih smo tradicionalno organizirali družinske izlete za socialno šibkejšje družine, družine z enim roditeljem in družine z večjim številom družinskih članov.

Popeljali smo jih v najlepše kraje naše Slovenije, na Koroško in v Italijo. Ker smo izlete organizirali ob koncu šolskega leta, smo družinske izlete po navadi povezali s kopanjem. Nenehno sodelujemo v humanitarnih akcijah, s katerimi zbiramo denar gibalno ali drugače pomoči potrebnim otrokom.

Z našimi akcijami smo poznani v bližnji in daljni okolici. Finančno nas podpira občina, s katero zgledno sodelujemo. Kljub težkim časom nekaj sredstev običajno zberemo tudi s pomočjo donacij. Podjetniki in obrtniki radi pomagajo z nagradami, težje pa je z denarnimi sredstvi.

Naše članstvo v društvu ni pretirano, je pa zelo aktivno. Ponosni smo na pridne, iznajdljive in ustvarjalne prostovoljce, ki se v različnih akcijah dobro znajdejo. Radi bi pridobili nove mlade člane, ki bi prišli na dan z novimi idejami. Vsako leto uspemo pridobiti nekaj novih prostovoljcev, ki pa imajo žal kmalu druge obveznosti in se delu v društvu počasi odpovejo. Kljub skromnemu članstvu vztrajamo in vsako leto izvedemo nekaj odmevnih projektov. Trudili se bomo, da bomo s svojimi projekti še naprej razveseljevali otroke, mladostnike in družine ter v našem okolju ostali prepoznavni.

DPM Škofja Loka, več avtoric:

DOBIMO SE OB POL DESETIH IN ŠE KDAJ...

Društvo prijateljev mladine Škofja Loka je bilo ustanovljeno leta 1976. V njem vse od ustanovitve delujejo prostovoljci, ki vse, kar je v povezavi z organizacijo, usklajevanjem, spremljanjem izvajanja programov, vsa administrativna in strokovna dela opravljajo s prostovoljnim delom brezplačno. Društvo se ustvarjalno vključuje v izvedbo programa ZPMS, slednje nam, če je treba, nudi tudi strokovno pomoč. Finančna sredstva za izvedbo programa društva prispeva občina Škofja Loka, »dobrotniki« v občini, del sredstev za posamezne projekte pa društvo pridobiva na razpisih. Pri načrtovanju in realizaciji programa društvo zelo dobro sodeluje z osnovnimi šolami in Vrtcem Škofja Loka ter s številnimi organizacijami in društvi v občini. Med odmevnimi prireditvami za otroke so:

- Teden otroka: S športom veselo popoldne;
- Veseli december, na tej prireditvi mladi voščijo Ločanom srečo v naslednjem letu;
- Pustno rajanje, ki je osrednja občinska prireditev in jo vsa leta pripravljajo vzgojiteljice Vrtca Škofja Loka.

Med pomembnimi projekti, ki jih društvo izvaja že vrsto let, so:

- počitniški program **Dobimo se ob pol desetih**, koordinatorka ga. Mara Jelovšek;
- **Berem – berem**, koordinatorka ga. Olga Bandelj;
- **Odraščam**, koordinatorka ga. Tatjana Jereb Miklavčič;
- **Aids in mladi ter Preprečevanje zasvojenosti**, koordinatorka ga. Tatjana Košak.

Počitniški program **Dobimo se ob pol desetih** smo v letu 2012 uspešno realizirali osemnajstič. V okviru tega projekta organiziramo počitniške dejavnosti za učence od 1. do 5. razreda osnovnih šol v občini Škofja Loka. Vsa leta potekajo dejavnosti vsak dan od 9.30 do 12.30 v mesecu juliju ob vsakem vremenu, in sicer na dveh lokacijah – v Škofji Loki in na Trati. Počitniške dejavnosti vključujejo: športno-rekreativne dejavnosti, ustvarjalne delavnice, delavnice v knjižnici, muzeju, taborniške veščine in prostočasne aktivnosti na željo otrok, v letu 2012 pa smo dodali še delavnice v rokodelskem centru DUO. Za udeležence so počitniške aktivnosti brezplačne.

Število vključenih otrok in dni v posameznih letih v mesecu juliju:

leto	štev. dni	štev. udeležencev	leto	štev. dni	štev. udeležencev	leto	štev. dni	štev. udeležencev
1995	30	86	2001	20	98	2007	20	142
1996	25	88	2002	20	146	2008	23	152
1997	23	144	2003	23	151	2009	23	118
1998	18	179	2004	22	154	2010	20	127
1999	22	144	2005	21	131	2011	21	158
2000	20	108	2006	21	130	2012	22	226

V letu 2012 smo prvič organizirali počitniške dejavnosti še 10 dni v mesecu avgustu, ki jih je obiskalo 71 otrok.

Pripravila: Mara Jelovšek

Projekt **Berem – berem** je nastal pred leti, ko smo se v društvu odločili, da moramo storiti kaj koristnega za dvig bralne kulture ter otroke na prijeten način spodbuditi k dodatnemu branju. Odločitev, kako uresničiti zastavljeni cilj, ni bila enostavna. Iskali smo ideje in skupaj s knjižničarkami na osnovnih šolah našli rešitev. Za učence 3. razreda smo pripravili zloženko, v katero potem, ko preberejo knjigo, narišejo risbico. Starši s podpisom v zloženko potrdijo, da so otroci knjigo prebrali, nato pa jih v šoli učiteljica nagradi z nalepko, ki jo nalepijo na določeno mesto v zloženki. Prebrati morajo vsaj 10 knjig po lastnem izboru.

Projekt je zelo uspel, saj so ga otroci z veseljem sprejeli, prav tako starši, učitelji, knjižničarke pa tudi vodstva šol.

Projekt teče že sedmo leto. Vsako leto je bilo vanj vključenih okrog 250 tretješolcev. Ob zaključku branja naše društvo pripravi prireditev, na katero povabi gosta, ki z neposredno komunikacijo razveseli in sprosti otroke. Obiskali so nas že: Neža Maurer, Eva Maurer Škofic, Andrej Rozman – Roza, Primož Suhodolčan, Uroš Hrovat, spoznavali smo tudi kulturo in glasbo Madagaskarja.

Želja vseh sodelujočih v projektu je, da Berem – berem ostane v našem programu, čeprav vedno težje zagotavljamo sredstva zanj, le-ta pa so pogoj za izvajanje programa.

Pripravila: Olga Bandelj

Projekt **Odraščam** je naše društvo letos za škofovsko petošolce pripravilo že peto leto. Obsega enourno predavanje in razgovor z go. Majdo Lasič Lončarič na temo odraščanja. Predavanje je za omenjeno starostno skupino izredno pomembno, saj predavateljica z izjemnim občutkom učencem na nevsiljiv način posreduje sporočilo o čustvih in telesnem razvoju v puberteti. Prenovljeni učni načrti v tem staro-

stnem obdobju že nekaj let ne vključujejo spolne vzgoje, zlasti pa ne tematike o čustvenih spremembah, ki jih otroci na pragu pubertete intenzivno doživljajo. Predavanje in pogovor jim omogočita boljše pripravljenost na obdobje, ki jih čaka. Vsako leto ga je deležnih najmanj šest oddelkov škofovskih petošolcev.

Pripravila: Tatjana Jereb Miklavčič

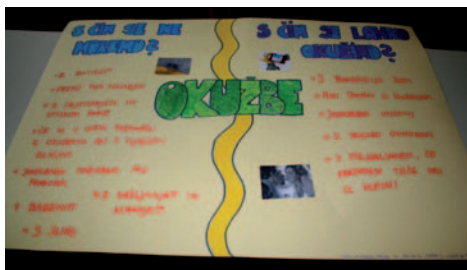
Projekt **AIDS in mladi** ter **Preprečevanje zasvojenosti** DPM Škofja Loka že več let organizira za učence zadnjega razreda osnovne šole. Učence motiviramo z različnimi preventivnimi aktivnostmi ob mesecu preprečevanja odvisnosti. Z načrtovanimi aktivnostmi poskušamo vplivati na razmišljanje, doživljanje in vedenje mladih v povezavi z različnimi vrstami odvisnostmi (alkohol, različne opojne substance, odvisnost od računalnika ...). Največji poudarek pa dajemo preventivi, to je ozaveščanju mladih, da ne bi posegali po drogah, alkoholu, seznanjamo jih s aidsom, s posledicami predolgega sedenja pred računalniki, itd.

Zloraba drog prinaša bolečino in trpljenje posameznikom ter njihovim bližnjim. Prva leta smo imeli organizirana predavanja in delavnice, ki sta jih izvajala študenta Fakultete za socialno delo iz Ljubljane.

Po nekaj letnem premoru smo vzpostavili stik z Univerzo v Ljubljani – Visoko šolo za zdravstvo, in sicer go. Andrejo Kvas, prof. zdr. vzg., asist., ki nam je več let zapovrstjo s pomočjo študentov približala nevarnosti okužbe z aidsom in kako se jim izogniti. Predavanja študentov in delavnice po njih so bile za učence pravi izziv.

Predavanja študentov Visoke šole za zdravstvo

Plakat učencev izdelan v delavnici (OŠ Ivana Groharja)

Zaradi vedno zahtevnejše koordinacije treh osnovnih šol in urnika študentov smo naše sodelovanje morali prekiniti.

V letošnjem letu že tretje leto zapored sodelujemo z mag. Dragom Sukičem, specialistom ZDT iz društva Oaza v Kranju, ki nam vsako leto pripravi zanimiva predavanja in delavnice z učenci. Že deset let aktivno delujemo na področju preprečevanja zasvojenosti z dovoljenimi in nedovoljenimi drogami, tako da osveščamo osnovnošolce o tveganem uživanju dovoljenih drog ter zlorabi prepovedanih drog. Želimo si, da mladi ne bi več posegali po alkoholu, po drogah.

Menimo, da smo se z delom in ozaveščenostjo učencev dotaknili tem, ki pri današnjem odrasčajočem otroku predstavljajo velik izziv.

Nekaj mnenj učencev OŠ Cvetka Golarja iz Škofje Loke:

»Predavanje je bilo precej obsežno, zato se mi zdi, da bi potrebovali še več časa, da bi se bolj v miru pogovorili. Vse se mi je zdelo precej odprto, veliko je bilo podatkov, vprašanj, na katera smo lahko odgovarjali. Ni bilo nobene sramežljivosti ali zadržanosti. Mislim, da bi v okviru šole lahko imeli več takih predavanj, saj je bilo po mojem mnenju veliko prisotnih zelo zadovoljnih. Zanimivo je bilo predstavljeno, z različnimi primeri iz vsakdanjega življenja, z raznimi grafi ... Pametno se mi zdi, da je bil velik poudarek na tem, kakšne so lahko posledice spolnih stikov, kakšna mora biti zaščita, kakšno zdravljenje, ukrepanje ... Pri predstavitvi sem opazila, da je bilo pripravljeno tudi delo v skupinah, vendar smo ga preskočili zaradi premalo časa. To se mi ni zdelo dobro, saj bi se v skupinah lahko pogovorili in izvedeli še marsikaj. Sam predavatelj se mi je zdel odprt, pripravljen razložiti in odgovoriti na vprašanja.«
Meta Hafner, 9. A

»V sredo, 23. 11. 2011, smo imeli učenci OŠ Cvetka Golarja naravoslovni dan. Na začetku smo imeli dve uri predavanja o HIV-u, AIDS-u in drugih spolno prenosljivih okužbah. Predstavitev je bila zelo zanimiva in kljub dolžini ni bila dolgočasna. Bilo je nekaj stvari, ki sem jih že poznal, a sem se tudi veliko novega naučil. Pomembno je to, da je predstavitev zanimiva in da odneseš nekaj znanja.«
Jaka Pelaić, 9. D

»V sredo, 23. 11. 2011, smo imeli na šoli naravoslovni dan o spolnih boleznih. Ta dan mi je bil zelo všeč, saj sem izvedela veliko novih pomembnih stvari. Predavatelj nam je povedal nekaj primerov okužb z virusom HIV. Najbolj zanimivo se mi je zdelo to, da nam je povedal tudi, kako reagirati, ko spoznamo nekoga, ki je okužen s to boleznijo. Meni se, tako kot tudi mnogim drugim ljudem, bolniki z aidsom smilijo. Upam, da bodo kmalu našli zdravilo. Ta tema se mi je zdela zelo zanimiva in hkrati tudi poučna, saj morajo nekateri mladi, ki jih v tem času zanimajo prvi spolni odnosi, bolj paziti. Zaradi tega predavanja sem se seznanila z nevarnostjo okužbe s HIV.«
Eva Kejžar, 9. D

»Predstavitev te bolezni mi je bila zelo všeč, saj je pomembno biti obveščen o spolno prenosljivih boleznih, kot je npr. AIDS. Bolj ko je človek osveščen, bolje se lahko zaščiti. Moramo pa vedeti, okuženi z AIDS-om bolezni ne prenaša z dotikom, ampak le z veliko količino sline - približno 5l, s spolnimi odnosi ter krvjo. Vsak človek se mora poučiti o tej bolezni, da bo življenje lepše in varnejše, nam je rekel predavatelj. Ta del naravoslovnega dne je bil super, saj ti poučenost marsikje pride prav.«
Sabina Sladič Oblak, 9. D

pripravila in zbrala: Tatjana Košak

DPM Šmartno ob Savi, Mitja Petje:

NA ROBU LJUBLJANE, A V SREDIŠČU DOGAJANJA

Društvo prijateljev mladine Šmartno ob Savi ima sedež na obrobju Ljubljane, v bližini največjega nakupovalnega centra v Sloveniji in pokriva okoli 1.000 duš. Ustanovljeno je z namenom dviga kakovosti življenja otrok in družine, uveljavljanja in zaščite njihovih interesov in zadovoljitve njihovih potreb ter izboljšave socialne varnosti v krajih Šmartno ob Savi, Hrastje, Obrije ter širše.

Ime društva s 26 člani in njihovimi prostovoljnimi deli je ideja naše sovaščanke Anite Ogulin. Začetki delovanja segajo v september 2010, ko se je zbralo 6 roditeljev in se dogovorilo, da je treba postaviti igrišče, saj v kraju ni prostora, kjer bi se mladi družili.

V marcu 2011 je bilo naše društvo vpisano v register društev Upravne enote Ljubljana, v ZPM Ljubljana Moste - Polje in leta 2012 v ZPM Slovenije.

Delovna akcija, delavci na Škrajnčku

Že v času ustanavljanja je društvo ves čas delovalo in sicer so mesečno organizirali razne ustvarjalne delavnice za otroke in mladino. Še posebej smo ponosni, da je društvo v oktobru leta 2010 v sodelovanju z lokalno mladino (15-19 let) odigralo krajšo komedijo z naslovom Martinovo, ki je bila odigrana v župnijskem ateljeju in na lansko dobrodelno akcijo za družino, kateri je pogorel dom.

V tretjem letu delovanja smo se že toliko organizirali, da imamo dogodke, ki postajajo tradicionalni in sicer: otroško pustovanje, družinski večer s kulturnimi vložki, jesenski večer z glasbo, obisk Miklavža po ulicah in v župnijskem ateljeju ter novoletno zabavo za starše in otroke.

Društvo ima svojo stran na socialnem omrežju facebook in svojo internetno stran, prek katerih obvešča člane in ostale zainteresirane o prihajajočih dogodkih.

Z nami sodelujejo: ZPM Ljubljana Moste - Polje, OŠ Nove Jarše, Župnijska Karitas, gasilsko društvo, pevski zbor sv. Martina, Župnija Šmartno ob Savi, gostilne v Šmartnem, Jaršah in Sneberjah, obrtniki in pa seveda krajani. Načrtujemo tudi sodelovanje z nogometnim klubom.

Društvo želi predvsem povezati ljudi in čim prej dokončati igrišče z infrastrukturo, saj bi s tem omogočili prostor, kjer se lahko otroci, mladina in tudi odrasli prek športa, iger, kulture, ... izražajo in družijo. Vsi prostovoljni prispevki so namenjeni igrišču.

DPM Trbovlje, Vid Šteh:

BREZPLAČNA POČITNIŠKA VARSTVA ZA NAŠE NAJMLAJŠE

V Društvu prijateljev mladine (DPM) se še kako zavedamo, da je ključni dejavnik brezskrbnega odraščanja naših najmlajših tudi kvalitetno preživljanje prostega časa. Prav tako nam je jasno, da mnogi starši zaradi napornih službenih in ostalih obveznosti ne morejo biti otroku na razpolago 24 ur na dan in zato jih skušamo pri DPM Trbovlje razbremeniti skrbi, da bi bil otrok v času njihove odsotnosti prepuščen samemu sebi. S pomočjo skrbnih sodelavcev in prostovoljcev vsako leto organiziramo serijo dejavnosti, ki običajno potekajo med šolskimi počitnicami. Namen dejavnosti je predvsem spodbujati otrokovo ustvarjalnost ter sposobnosti

Brezplačna počitniška zabava za najmlajše

vključitve v širšo družbeno skupino. Poznamo ogromno primerov, ko so otroci prek naših dejavnosti spoznali nove prijatelje in v naši družbi preživeli mnogo brezskrbnih uric. Počitniške dejavnosti in tudi dodatno varstvo so pri nas popol-

noma brezplačne, primerne so za otroke med 5. in 14. letom starosti, prav tako pa medse sprejememo tudi otroke iz drugih občin, ne zgolj iz Trbovelj.

Kot že rečeno, so počitniške dejavnosti običajno organizirane med šolskimi počitnicami, včasih pa tudi ob posebnih priložnostih. Dejavnosti so razdeljene na več sklopov; zimske, pomladne, poletne in jesenske. Zimske dejavnosti običajno potekajo ob koncu februarja in so tematsko vezane na zimo ter pustne maškare. Pomladne dejavnosti so namenjene počastitvi dveh pomembnih praznikov; dneva žena in materinskega dneva. Tedaj otroci izdelujejo različna darila za svoje skrbne mame in jim z malenkostjo naklonijo vso svojo hvaležnost za njihovo skrb in požrtvovalnost. Še posebej velik izziv nam predstavljajo poletne počitnice, ki so v mesecu juliju in avgustu. Poletne počitniške dejavnosti so izredno obiskane, saj se jih vsakodnevno udeleži tudi do 40 otrok. Vsak dan so zanje pripravljene številne ustvarjalnice, dvakrat na teden pa se celo odpravijo na bazen, kjer se povsem brezskrbno prepuščajo mnogim vodnim igram. Ob vsem tem seveda ne pozabimo na pomembnost otrokove rekreacije, zato se vsakodnevno odpravimo na bližnje igrišče, kjer se otroci ukvarjajo z izvedbami športnih in družabnih iger. Ne smemo tudi pozabiti tudi na nagradne kvize in uganke, s katerimi si naši najmlajši krepijo male sive celice. Iz vsega napisanega je razvidno, da gre za naš najbolj obiskan in obenem najbolj zahteven projekt, ki pa ga uspešno izvedemo z ogromno dobre volje in požrtvovalnostjo naših prostovoljcev. Ob koncu oktobra sledijo še jesenske počitniške dejavnosti, ki so obarvane s praznovanjem noči čarovnic in izdelovanjem mnogih jesenskih motivov. V okviru projekta Veseli december je vsako soboto organizirana zimska »ustvarjalnica«, kjer se otroci posvečajo izdelovanju raznovrstnih okraskov ter izdelkov z božičnimi in novoletnimi motivi, ob koncu leta pa sledi še novoletna »ustvarjalnica«, kjer je obisk dedka Mraza nepogrešljiv.

Seveda ob vsem tem ne smemo pozabiti na naše prostovoljce, ki nam vztrajno pomagajo pri izpeljavi teh zahtevnih projektov. V Društvu je trenutno včlanjenih preko 40 prostovoljcev, ki so bili deležnih prenekaterih pohval staršev, kar je seveda najboljši dokaz, da naše delo dosega več plemenitih ciljev. V prihodnosti se bomo v DPM Trbovlje še naprej trudili, da bi otrokom zagotovili kakovostno preživljanje prostega časa in napredovali pri izpeljavi projektov počitniških dejavnosti.

MZPM Velenje, Kristina Kovač:

MOZAIK AKTIVNOSTI ZA OTROKE, MLADE IN DRUŽINE V ŠALEŠKI DOLINI

Vso skrb in ljubezen – otrokom in mladini (Naša žena, 1953: št. 3).

Te besede so bile geslo ustanovnega občnega zbora Zveze prijateljev mladine, ki je bil 1. marca 1953 v Ljubljani. 60 let se je zavrtelo od takrat in še vedno je to geslo vodilo dela Zveze prijateljev mladine.

V Šaleški dolini je bilo DPM Velenje ustanovljeno oktobra 1953, ko smo začeli sestavljati »kamenčke v mozaik« aktivnosti za otroke, mlade in družine. Tekom let se je mozaik dela z mladimi širil, dopolnjeval in spreminjal z razvojem okolja in s spremembami ter zahtevami v družbi. V jubilejnem letu deluje v Šaleški dolini 15 DPM pod okriljem Medobčinske zveze prijateljev mladine Velenje. Vsa društva so tesno povezana z okoljem. Njihovo delo pomembno prispeva k aktivnemu in kvalitetnejšemu preživljanju prostega časa otrok, mladih in staršev. Širi se krog sodelavcev – prostovoljcev.

MZPM Velenje podpira in usmerja delo društev v prid otrok, mladih in družin.

Smo humanitarna, nevladna, prostovoljna, človekoljubna organizacija, katere temeljni cilj je dvig kakovosti življenja otrok, mladostnikov in družin, zastopanje in uveljavljanje njihovih interesov in potreb ter zaščita njihovih pravic.

Delujemo na območju Šaleške doline – na ozemlju treh občin; Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki.

V naših vrstah so ljudje, ki imajo otroke radi in svoj prosti čas dajejo njim in s tem ogromno znanja, izkušenj... Naši člani, ne samo, da zadovoljujejo lastne interese, tudi ogromno dajejo drugim. Veseli smo vseh, ki so pripravljeni delati z nami za otroke in mladostnike in z njimi.

Pripravljamo programe:

- **prosti čas:** predšolska bralna značka (deluje 17 let), Kajuhova bralna značka (deluje 45 let), otroški parlament (deluje 23 let), raziskovalna dejavnost,

okoljevarstveni programi (18 let), Evropa v šoli (13 let), Mala Napotnikova kiparska kolonija (39 kolonij), Pikin festival (23 let) ...

- **preventivni programi:** svetovalna skupina pri telefonu TOM (22 let neprekinjenega delovanja), klub vzgojiteljev Mladi za mlade (15 let), šola za starše (8 let delovanja) ...
- **letovanje in rekreacija otrok:** letovanja (organiziramo več kot 45 let) in počitniške akcije, počitniške dejavnosti po DPM
- **Veseli december** (40 let)
- **humanitarne akcije.**

Programe izvajamo v sodelovanju z mnogimi v Šaleški dolini (Festival Velenje, Knjižnica Velenje, Center za socialno delo Velenje, ERICo Velenje, Zdravstveni dom Velenje, Univerza za tretje življenjsko obdobje Velenje, Mladinski center Velenje ..., z vsemi šolami in vrtci v dolini, Zvezo prijateljev mladine Slovenije). Pomembni, posebni, čisto naši, kamenčki v našem skupnem mozaiku so:

Mala Napotnikova kiparska kolonija

Kolonija je namenjena učencem osnovnih šol, ki se pod vodstvom mentorja - likovnega pedagoga šole in mentorja kolonije ukvarjajo s kiparjenjem v lesu.

Dela v koloniji se udeležijo tričlanske ekipe učencev osnovnih šol. Izdelajo skupinsko ali individualno montažne kipe ali plastike. Likovna dela morajo končati v času trajanja kolonije.

Čas trajanja: 2 dni (vsako leto v mesecu septembru).

Z Malo Napotnikovo kiparsko kolonijo želimo ohraniti kulturno izročilo kiparja Ivana Napotnika in spodbuditi mlade h kiparskemu ustvarjanju v lesu.

Prvi plahi rezi dlet (pred 39 leti) in udarci kladiv v les, prvi poskusi oblikovati gmoto, s tem pa tudi prostor, prvo iskanje okrogle, prostostoječe – oble plastike in reliefa, odvzemanje odvečnega materiala, klesanje, rezanje, rezbarjenje, spoprijemanje s statiko, so rodili v vseh teh letih množico lesenih skulptur, ki so po svoji izpovednosti in enkratnosti lastne samo otroški likovni domišljiji in ustvarjalnosti.

Razstava del 39. Male Napotnikove kiparske kolonije v Šoštanju, septembra 2012.

Vir: MZPM Velenje

Učenci, ki so na kakršenkoli način doživeli delo kiparskega srečanja, bodo znali v življenju drugače doživljati umetnost, razumeli likovnost in bodo bolj ustvarjalni tudi na drugih področjih človekovega delovanja.

Kipariti v lesu je za vsakega učenca in učitelja velik izziv, le redkim je ta možnost dana. Kolonija navaja mlade kiparje, da znajo videti, predvsem pa opazovati videno, porabiti pri delu preproste stvari, ki so okrog nas, vsakdanje predmete, jim dati nov pomen.

Dela vseh kolonij so zbrana v dveh preglednih razstavah: v Zavodnjah nad Šoštanjem, v Mali Napotnikovi galeriji (dela od 1. do 25. kolonije) in v Vili Mojca v Velenju (od 26. do 39. kolonije). Obe razstavi sta edinstveni v slovenskem prostoru in sta dani na ogled vsem.

V jubilejnem letu ZPMS bomo izvedli 40. Malo Napotnikovo kiparsko kolonijo.

Bralna značka

Bralna značka je slovensko gibanje, ki spodbuja mlade k branju in dviga njihovo bralno kulturo. Bili smo pobudniki predšolske bralne značke in smo »poskrbeli« za lutko Ostržek, ki je znak predšolske bralne značke.

Pikin festival – največja otroška prireditev

MZPM Velenje že od samega začetka sodeluje pri pripravi in izvedbi Pikinega festivala, največje otroške prireditve v Sloveniji in tudi širše. Festival je nedvomno zanimiv za obiskovalce vseh starosti.

Leta 1990 so si sodelavci Kulturnega centra Ivan Napotnik Velenje in Občinske zveze prijateljev mladine Velenje Marjan Marinšek, Andreja Zelenik, Kristina Kovač in Ivanka Filipančič zamislili, da bi vsako leto v Tednu otroka pripravili veliko otroško prireditev, ki bi vsakokrat gostila enega od pravljičnih junakov. Prvi pravljični gost je bila Pika Nogavička. Ker je Pikin dan leta 1990 lepo uspel in so otroci Piko vzeli za svojo, je ta v Velenju kar ostala. Skozi leta se je Pikin dan razvil v pravi, sedemdnevni festival otroške razigranosti, ki ga vsakokrat obišče več deset tisoč otrok in staršev iz Slovenije in tujine. Pika Nogavička je simbol, blagovna znamka otroškega festivala igre in veselja v Velenju.

Festival je namenjen otrokom in njihovim staršem. Vsak otrok ima pravico do srečnega otroštva in starši so jim dolžni to omogočiti. Skozi brezskrbno otroško igro se otroci učijo življenja. Učijo se ustvarjati, učijo se tekmovati, prenašati zmage in poraze. Učijo se spoštovati svoje bližnje, ločevati ljudi po njihovi duši in ne po barvi kože ali po spolu. Navajajo se sprejemati in spoštovati drugačnost. Učijo se spoznavati krivice in pomagati tistim, ki so v težavah.

Namen Pikinega festivala je združevati otroke in odrasle, jim omogočati brezskrbno igro, zabavo in ustvarjalnost in jih skozi to učiti življenja in strpnega sobivanja.

Mnogi znani in slavni ljudje imajo radi Piko Nogavičko in Pikin festival, zato ima festival svoje častne goste in pokrovitelje. Prvi častni gost je bil velenjski župan Pane Semečnik, kasneje sta se mu pridružila dr. Matjaž Kmecl in predsednik države Milan Kučan. Prva častna pokroviteljica je bila Štefka Kučan, sledile so ji: švedska diplomatka Anita Gradin, operna pevka Marijana Lipovšek, švedska pisateljica Astrid Lindgren, filmska igralka Leslie Caron, teniška igralka Katarina Srebotnik, Sonja Svensson, Jelka Reichman, dr. Kristina Brenkova, Štefka Drolc, Desa Muck, Benka Pulko, Lila Prap, Mojca Horvat, Anja Bukovec, Barbara Miklič Turk, Vlasta Nussdorfer, dr. Manca Košir, Bernarda Jeklin, Anunciada Fernandez de Cordova. Vse častne pokroviteljice so postale Pikine ambasadorke, katerih edina naloga je, da se vedno trudijo otrokom lepšati življenje.

Pika Nogavička je vsa leta simbol festivala, na videz se vse suče okoli nje. V resnici pa so vsebine festivala vsako leto nove.

Pikine ustvarjalne delavnice so osrednji del Pikinega festivala. Njihov namen je, da se otrok igra, spozna nove materiale, se nauči njihove uporabe, je ustvarjalen, hkrati pa svoje znanje posreduje prijateljem. Pikine delavnice so pripravljene tako, da otrok v kratkem času pod vodstvom Pike Nogavičke – mentorja ustvari izdelek in ga lahko odnese domov.

Vsako leto je na festivalu prek sto Pikinih ustvarjalnih delavnic. Na festivalu so vsako leto izvrstne gledališke predstave poklicnih gledališč ter otroških in ljubiteljskih gledaliških skupin, filmske predstave, Pikin planinski pohod za otroke in starše. Festival popestrijo zabavnoglasbeni in plesni nastopi, zanimive razstave, žive lutke ...

Otroci na Pikinem festivalu ne pozabljajo na sovrstnike po svetu in doma – zbirali so podpise in igrače za sarajevske otroke, knjige za male bolnike v slovenskih bolnišnicah, kovance za otroke iz socialno šibkih družin ...

Festival se vsako leto zaključí s Pikinim dnevom, ki je ena sama velika ustvarjalna delavnica in zabavišče.

Pikin festival podeljuje posebno priznanje Zlato piko za najbolj pikasto predstavo, za najboljši plakat, za najboljši športni dosežek ...

Med festivalom je vsako leto na večih koncih po Velenju postavljenih vsaj 10 razstav za otroke in odrasle, ki dopolnjujejo festival.

Pred 22 leti niti slučajno nismo mislili, da bo Pikin festival dosegel današnje razsežnosti. Vendar 23 izvedenih festivalov dokazuje, da dobro delamo za otroke in z otroki. Otroci in starši se vsako leto vračajo na Pikin festival in vsako leto prihajajo novi obiskovalci. Zadnja leta je obiskovalcev prek 80.000, v letu 2012 smo dosegli magično številko 100.000 obiskovalcev.

Zadnja leta Pikin festival organizira Festival Velenje in soorganizatorji: MZPM Velenje, Knjižnica Velenje, Mladinski center Velenje, Muzej Velenje, JSKD Velenje ter partnerji: Šolski center Velenje, Glasbena šola Frana Koruna Koželjskega Velenje, ŠRZ Rdeča dvorana Velenje, Galerija Velenje in še številne organizacije in društva Šaleške doline.

Pikin festival vodi 13-članski odbor. V izvedbi festivala sodeluje 250 študentov in 500 dijakov.

Pikine ustvarjalne delavnice, septembra 2007

Vir: Arhiv MZPM Velenje

Okoljevarstveni projekti

Varujmo in ohranimo Šaleško dolino (okoljevarstveno izobraževanje za učence 8. razreda OŠ)

Okolje v Šaleški dolini je močno obremenjeno z energetiko, industrijo in prebivalstvom. V sodelovanju z raziskovalci ERICo Velenje, d.o.o., je leta 1994 nastal projekt, s katerim želimo otroke in prek njih starše seznaniti s posledicami dolgotrajnega onesnaženja na tem prostoru in na prvem mestu z naporji za izboljšanje stanja ter z doseženimi uspehi.

Osnovni namen projekta je izobraževanje in osveščanje mladih o pomenu prostora, jih spodbuditi v kritičen odnos do okolja, usmeriti v raziskovalno delo, dvigniti okoljsko zavest mladih in širše javnosti, seznaniti mlade o storjenem v praksi za ohranitev Šaleške doline (predstavitev primerov dobre prakse: rešitev prizadetih območij, ki so posledica rudarjenja in pomen prostorskega načrtovanja, racionalna izraba prostora in z vsem tem spremenjene življenjske navade).

Cilji projekta so: pridobitev novih znanj o okoljevarstvu Šaleške doline, spodbuditi raziskovalno delo mladih, projekt od njih zahteva samostojno timsko predstavitev panelnih predlog (plakatov) na okrogli mizi; s terenskim delom predstaviti mladim, kaj je bilo v praksi storjenega za ohranitev Šaleške doline; z novimi strokovnimi podatki o dogajanju v Šaleški dolini z izdajo zbornika dvigniti okoljsko zavest, spodbujati medgeneracijsko sodelovanje.

Program:

- Predavanje: celostni pregled nad onesnaževanjem, varovanjem in izboljšavami po pokrajinskih elementih: tla, zrak, vode. Poudarek: urejanje degradiranega prostora, prostorsko načrtovanje, racionalna raba prostora, spremenjene življenjske navade.
- Terensko delo: ugrezanje, odlaganje pepela, transportiranje pepela, rekultivacija in sanacija ugreznin, ogled odlagališča pepela in sadre ter Velenjskega jezera.
- Sklep projekta: predstavitev plakatov, razglasitev najboljših plakatov ter predstavitev zbornika. Ekskurzija za avtorje najboljših plakatov in nagrajenih izdelkov. Ker so mladi neizčrpen vir idej si želimo, da bi na plakatih z risbo, besedilom in kako drugače prikazali, kaj lahko sami storijo, da bo naša dolina ostala takšna, kot je zdaj ali še lepša. Zanimajo nas aktivnosti, s katerimi mladi pripomorejo k ohranjanju narave.

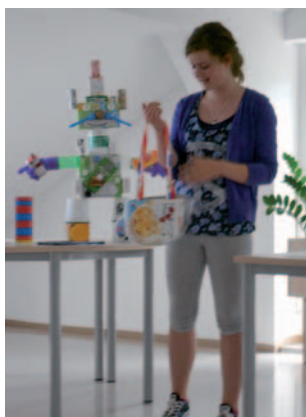
Projekt izvajamo 18 let neprekinjeno in smo ponosni, da smo prek 10.000 mladim posredovali prave, strokovno utemeljene podatke o okoljevarstvu v Šaleški dolini. Tekom let so nastali čudoviti plakati mladih, na katerih so avtorji prikazali, kakšno Šaleško dolino si želijo danes in v prihodnosti in čemu so se pripravljeni odreči, da bodo Šaleško dolino predali zanamcem, vso zeleno, zdravo, urejeno.

Leta 1996 smo začeli spet v sodelovanju z raziskovalci ERICo Velenje, z okoljevarstvenim projektom za šestošolce OŠ v Šaleški dolini z naslovom »Odpadek naj

ne bo samo odpadek«. Osnovni namen projekta je učence šestih razredov seznaniti z gospodarjenjem z odpadki in s tem vplivati na njihov odnos do te problematike.

Program projekta:

- Predavanje.
- Terensko delo poteka na velenjskem odlagališču odpadkov, v podjetju Dinos, v PUP Velenje, v naselju z utečenim sistemom ločenega zbiranja odpadkov.
- Raziskovalno delo, izdelava izdelkov iz odpadnih materialov. Izdaja zbornika.
- Zaključek.

*Razstava del projekta
Odpadek naj ne bo samo
odpadek, junija 2012*

Vir: Arhiv MZPM Velenje

Cilji projekta: usmeriti otroke v raziskovalno delo, seznaniti otroke z gospodarjenjem z odpadki (zmanjšanje količine odpadkov, možnost uporabe odpadkov, predelava odpadkov), ugotoviti odnos otrok in družin do okolja in ločenega zbiranja odpadkov, ugotoviti ravnanje družin z odpadki s poudarkom na nevarnih odpadkih, dvigniti splošno zavest o pomenu varstva okolja. Tekom let so nastali čudoviti uporabni izdelki iz odpadnih materialov. V projektu je sodelovalo 16 generacij šestošolcev, to je prek 8.000 oseb.

Zadnja 4 leta izvajamo z raziskovalci Ekološkega inštituta ERICo Velenje okoljevarstveni projekt »Otroci znamo z odpadki« za prvošolce in drugošolce v Šaleški dolini. Vsako leto je v projekt zajeto 900 otrok.

Veseli december

Kdo se najbolj veseli decembrskih dni? Seveda otroci! V Šaleški dolini je že 40 let ta mesec še posebno prazničen. Vrstijo se prireditve po krajevnih skupnostih in mestnih četrtih. Predšolski otroci so obdarjeni (vsako leto 1.800 otrok), obiščejo jih pravljični junaki in dedek Mraz.

Prvo soboto v mesecu decembru že 13 let organiziramo Novoletni darilni bazar, na katerem ponudimo obiskovalcem izdelke, ki so izdelani v programih MZPM Velenje. Izkupiček vsako leto namenimo za izvedbo programov za otroke v naslednjem letu.

Otroška spletna kavarna deluje v vili Mojca že 10 let, tja hodijo otroci pisati seminarske naloge, deskati po medmrežju, igrati računalniške igrice, pošiljajo elektronsko pošto, klepetajo s prijatelji ... Obiskovalcem spletne kavarne je na razpolago 7 računalnikov in mentor, ki jim pomaga pri delu. Otroci v spletno kavno zelo radi zahajajo, se družijo z vrstniki in pridobivajo nova znanja o uporabi

računalnika in interneta. V spletni kavarni organiziramo tudi računalniške tečaje za otroke.

*Zimske počitnice v spletni kavarni,
februarja 2011*

Vir: Arhiv MZPM Velenje

Literatura in viri:

Naša žena, 1953: št. 3

Pikin festival – knjižica, Velenje 1999.

Arhiv MZPM Velenje

Manca Ratković, univ. dipl. pedagoginja in prof. slovenščine

60 LET MONOGRAFSKIH IN SERIJSKIH IZDAJ ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE

Bibliografija izdaj Zveze prijateljev mladine Slovenije obsega monografske in serijske publikacije, ki so bile izdane od leta 1953, ko je Zveza pričela delovati, in do leta 2012. Glavna vira, ki sem ju uporabila pri svojem delu, sta bila vzajemni katalog (COBIB.SI) ter Slovenska bibliografija, ki jo izdelujejo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Gradivo, ki je dostopno v Narodni in univerzitetni knjižnici, sem v primeru, da so bili podatki v prej omenjenih virih pomanjkljivi, tudi dodatno pregledala.

Bibliografija je urejena kronološko, znotraj vsakega posameznega leta pa je gradivo razdeljeno na serijske in monografske publikacije. Na koncu pa sledi še kronološki popis gradiva, ki so ga izdale posamezne območne zveze oziroma društva prijateljev mladine.

1953

Serijske publikacije:

MLADI svet : poljudnoznanstvena revija za izvenšolsko vzgojo. - Leto 1, št. 1/2 (1951)-leto 8, št. 10 (1958). - Ljubljana : Svet Zveze pionirjev Slovenije : Pedagoško društvo LRS : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 24 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 3 (1953), št. 1-10. - Odg. ur. Vladimir Cvetko. - Od št. 3 izd.: Zveza prijateljev mladine Slovenije in Pedagoško društvo LRS

Monografske publikacije:

CVETKO, Vladimir

Pravilna vzgoja v družini - važen element pri vzgoji otrok : [sožitje staršev, vpliv na otroka, odnos do otroka] / Vladimir Cvetko. O otrocih, ki jih težko vzgajamo / Marijan Pavčič. - V Ljubljani : Centralna ljudska univerza in Društvo prijateljev mladine, 1953. - 50 str. ; 17 cm. - (Ciklus predavanj / Centralna ljudska univerza v Ljubljani)

DEKLEVA-Modic, Marica

O moralni vzgoji otrok / Marica Dekleva-Modic. Kako spoznavamo sposobnost otrok za razne poklice / Ivan Bertonec. - V Ljubljani : Centralna ljudska univerza : Društvo prijateljev mladine, 1953. - 40 str. ; 17 cm. - (Ciklus predavanj / Centralna ljudska univerza ; [2])

SCHMIDT, Vlado

Borba proti najpogostejšim napakam otrok / Vlado Schmidt. Duševna higiena otroštva in doraščanja / Lev Milčinski. - V Ljubljani : Centralna ljudska univerza in Društvo prijateljev mladine, 1953. - 48 str. ; 17 cm. - (Ciklus predavanj / Centralna ljudska univerza v Ljubljani ; 4)

ŽLEBNIK, Leon

Otrok med sedmim in štirinajstim letom / Leon Žlebnik. Duševni razvoj in vzgoja pubertetnika / Gustav Šilih. - V Ljubljani : Centralna ljudska univerza : Društvo prijateljev mladine, 1953. - 61 str. ; 17 cm. - (Vzgoja naših otrok)

1954

Serijske publikacije:

MLADI svet : poljudnoznanstvena revija za izvenšolsko vzgojo. - Leto 1, št. 1/2 (1951)-letno 8, št. 10 (1958). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Pedagoško društvo LRS. - 24 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 4 (1954), št. 1/2-9/10. - Odg. ur. Vladimir Cvetko

1955

Serijske publikacije:

MLADI svet : poljudnoznanstvena revija za izvenšolsko vzgojo. - Leto 1, št. 1/2 (1951)-letno 8, št. 10 (1958). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Pedagoško društvo LRS. - 24 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 5 (1955), št. 1/2 -10. - Odg. ur. Vladimir Cvetko

Monografske publikacije:

PESMI in igre za otroške praznike : priročnik za proslave. Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1955. - 276 str. ; 20 cm. - (Knjižnica Zveze prijateljev mladine Slovenije ; 4)

POČITNICE. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1955. - 103 str. : ilustr. ; 15 cm. - (Knjižnica Zveze prijateljev mladine Slovenije ; [1])

POROČILO mestnega in okrajnega odbora Zveze prijateljev mladine Slovenije. Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1955. - 36 str. ; 20 cm

ZVEZA prijateljev mladine Slovenije. Skupščina (2 ; 1955 ; Ljubljana)

[Druga]

2. skupščina Zveze prijateljev mladine Slovenije, 8. in 9. februar 1955. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1955. - 33 str. ; 21 cm. - (Knjižnica Zveze prijateljev mladine Slovenije ; 3)

ŽLEBNIK, Leon

Ljudje med seboj. Pomenki o vedenju in ravnanju / Leon Žlebnik. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1955. - 160 str. ; 21 cm. - (Knjižnica Zveze prijateljev mladine Slovenije ; 2)

1956

Serijske publikacije:

MLADI svet : poljudnoznanstvena revija za izvenšolsko vzgojo. - Leto 1, št. 1/2 (1951)-leto 8, št. 10 (1958). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Pedagoško društvo LRS. - 24 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 6 (1956), št. 1/2-9/10. - Odg. ur. Vladimir Cvetko

Monografske publikacije:

HROVATIN, Bojan

Igre na snegu / Bojan Hrovatin ; [z risbami opremil Svetozar Guček]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1956. - 110 str. : ilustr. ; 15 cm. - (Knjižnica Zveze prijateljev mladine Slovenije ; 5)

O stanju in nalogah pionirske organizacije. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije - Republiški pionirski svet, ok. 1956. - 18 str. ; 24 cm. - (Zveza prijateljev mladine Slovenije - Republiški pionirski svet. Publikacije ; 1)

PUHAR, Helena

O spolni vzgoji / Helena Puhar. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine, 1956. - 156 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Knjižnica Zveze prijateljev mladine Slovenije ; 7b)

SKRBIMO za zdravje naših otrok in mladine / [uredila Nika Arko]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1956. - 102 str. ; 20 cm. - (Knjižnica Zveze prijateljev mladine Slovenije ; 6)

TOMŠIČ, Vida

Družina in socializem : [predavanje 23. marca 1956 za aktiv Zveze komunistov beograjske univerze] / Vida Tomšič. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1956. - 23 str. ; 20 cm

ŽLEBNIK, Leon

Ljudje med seboj. Del 2, Pisani svet osebnih stikov / Leon Žlebnik. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1956. - 222 str. ; 20 cm. - (Knjižnica Zveze prijateljev mladine Slovenije ; 7)

1957

Serijske publikacije:

BILTEN. - Leto 1, št. 1 (1957)-letno 1, št. [2] (1959). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za pionirsko organizacijo, 1957-1959. - 21 cm

MLADI svet : poljudnoznanstvena revija za izvenšolsko vzgojo. - Leto 1, št. 1/2 (1951)-letno 8, št. 10 (1958). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Pedagoško društvo LRS. - 31 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 7 (1957), št. 1-10. - Odg. ur. Zima Vrščaj-Holy ; teh. ur. Ela Peroci

Monografske publikacije:

DEDEK Mraz prihaja — : [gradivo ob prihodu Dedka Mraza za najmlajše otroke]. - V Ljubljani : Zveza prijateljev mladine s sodelovanjem Mladinskega gledališča, 1957. - 16 str. : ilustr. ; 23 cm

NEDOG, Alenka

Otroci revolucije : kratek pregled dela slovenskih otrok med narodnoosvobodilnim bojem ob petnajsti obletnici njihove - Pionirske organizacije / [napisala Alenka Nedog]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Muzej narodne osvoboditve, 1957. - 15 str. : ilustr. ; 20 cm

STANJE in problemi filmske kulture na Slovenskem. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1957. - [63] str. ; 29 cm

ŠILIH, Gustav

Naš otrok ni več otrok : prispevek za razumevanje in vzgojo predpubertetnikov in predpubertetnic od 11-14 let / [napisali Gustav Šilih, Slava Lunaček in Helena Puhar]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1957. - 38 str. ; 21 cm. - (Knjižnica Zveze prijateljev mladine Slovenije ; 10)

ZBOROVANJE »Občina in družina« (1957 ; Ljubljana)

Občina in družina : referati in razprava z zborovanja »Občina in družina«, ki je bilo 1. in 2. oktobra 1957 v Ljubljani. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1957. - 74 str. ; 20 cm

ŽLEBNIK, Leon

Ljudje med seboj. D. 3, Ljubezenska čustva in odnosi / Leon Žlebnik. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1957. - 278 str. ; 21 cm. - (Knjižnica Zveze prijateljev mladine Slovenije ; 9)

1958

Serijske publikacije:

MLADI svet : poljudnoznanstvena revija za izvenšolsko vzgojo. - Leto 1, št. 1/2 (1951)-letno 8, št. 10 (1958). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Pedagoško društvo LRS. - 31 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 8 (1958), št. 1-10. - Odg. ur. Zima Vrščaj-Holy ; teh. ur. Ela Peroci. - Dalje glej: Otrok in družina

Monografske publikacije:

BOHANEC, Franček

Knjižne police za otroke / Franček Bohanec. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1958. - 183 str. : ilustr. ; 21 cm

HROVATIN, Bojan

Igrajmo se / Bojan Hrovatin. - Ljubljana : Center za letovanja pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, 1958. - 34 str. ; 20 cm. - (Veselo na počitnice ; 2)

HROVATIN, Bojan

Za spretne roke / Bojan Hrovatin. - Ljubljana : Center za letovanja pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, 1958. - 38 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Veselo na počitnice ; 3)

KAVČIČ, Viktorija

Pogoji uspešnega vzgojnega dela in oblikovanja kolektiva na letovanjih / Viktorija Kavčič. - Ljubljana : Center za letovanje pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, 1958. - 45 str. ; 20 cm. - (Veselo na počitnice ; 1)

O nekaterih oblikah pomoči družini v stanovanjski skupnosti. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1958. - 31 str. ; 24 cm

REPUBLIŠKO posvetovanje o izobraževanju in vzgajanju staršev (1 ; 1957 ; Ljubljana)

Delo s starši : zbornik 1. republiškega posvetovanja »O izobraževanju in vzgajanju staršev«. Ljubljana, 27. februarja - 1. marca 1957. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine SR Slovenije, 1958. - 120 str. ; 21 cm. - (Knjižnica Zveze prijateljev mladine Slovenije)

1959

Serijske publikacije:

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Pedagoško društvo Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 9 (1959), št. 1-10. - Odg. ur. Zima Vrščaj-Holy. - Prej glej: Mladi svet

Monografske publikacije:

KOMBINIRANE ustanove : [ustanove za mladino, stanovanjska skupnost, igrišča, dvorišča] / [napisali Marija Gruden ... [et al.]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1959. - 68 str. : ilustr. ; 21 cm

LUNAČEK, Slava

Zdrava letovanja / Slava Lunaček. - Ljubljana : [Zveza prijateljev mladine Slovenije], 1959. - 52 str. ; 20 cm

POROČILO okrajnega odbora Zveze prijateljev mladine Ljubljana. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1959. - 30 str. ; 20 cm

ZVEZA prijateljev mladine Slovenije. Skupščina (3 ; 1959 ; Ljubljana)

[Tretja]

3. skupščina Zveze prijateljev mladine Slovenije, 5. in 6. oktobra 1959. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1959. - 77 str. ; 20 cm

ZVEZA prijateljev mladine Slovenije. Skupščina (3 ; 1959 ; Ljubljana)

[Tretja]

3. skupščina Zveze prijateljev mladine Slovenije, 5. in 6. oktobra 1959. Vsebina in sklepi. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1959. - 140 str. : ilustr. ; 20 cm

1960

Serijske publikacije:

NAŠ program : organizacijsko glasilo Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 1 (feb. 1960)-letu 1, št. 3 (apr. 1960). - Ljubljana: Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 34 cm

Mesečnik. - Leto 1 (1960), št. 1-3. - Gl. ur. Miran Zirkelbach ; Odg. ur. Ančka Čerin. - Dalje glej: Glasilo DPM

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letu 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 34 cm

Mesečnik. - Leto 1 (1960), št. 3/4-10. - Gl. ur. Miran Zirkelbach ; Odg. ur. Ančka Čerin. - Prej glej: Naš program

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letu 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Pedagoško društvo LRS. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 10 (1960), št. 1-10. - Odg. ur. Zima Vrščaj-Holy

Monografske publikacije:**BITENC, Janez**

Naša četica koraka. Zbirka otroških pesmi in priročnik za glasbeno vzgojo otroka predšolske dobe. / Janez Bitenc. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1960. 68 str. : ilustr. ; 32 cm

GLEDALIŠČE in mladina : katalog otroških in mladinskih odrskih del. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1960. - 59 str. ; 21 cm

Osnove gledališke vzgoje / Franček Bohanec: str. 3-11. - Gledališče za otroke / Arthur Fauquez: str. 11-14. - Otroška gledališča po svetu / Dušan Tomše: str. 15-18

IZOBRAŽEVANJE staršev in doraščanje mladine : referati, razprave in zaključki posvetovanja »O izobraževanju staršev«, ki je bilo dne 5. aprila 1960, v Ljubljani. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza delavskih in ljudskih univerz Slovenije, [1960]. - 47 str. ; 26 cm

MUSEK, Vitko

Kratka zgodovina filmske umetnosti : od Altamirskih jam do kinoskopa / Vitko Musek. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1960. - 238 str., [10] str. pril. : ilustr. ; 21 cm

VARSTVENO vzgojne ustanove v stanovanjski skupnosti. Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1960. - 32 str. : ilustr. ; 21 cm

VASPITNO zaščitne ustanove u stambenoj zajednici. Program doma igre i rada Angelce Ocepek u Ljubljani. Ljubljana : Savez prijatelja omladine Slovenije, 1960. - 32 str. : ilustr. ; 21 cm

1961

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 34 cm

Mesečnik. - Leto 2 (1961), št. 1/2-9. - Gl. ur. Miran Zirkelbach ; Odg. ur. Ančka Čerin. - K št. 9: Pedagoško posvetovanje na Bledu 7. in 8. oktobra 1961

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Pedagoško društvo LRS. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 11 (1961), št. 1-9/10. - Gl. in odg. ur. Zima Vrščaj-Holy

Monografske publikacije:

MIKUŽ, Metod

Partizanski pohod pionirjev na Rog 1961 : pohod pionirskega odreda »20. obletnica vstaje« na Rog, 14. in 15. junija 1961. / Metod Mikuž. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1961. - [8] str. : 1 zvd. ; 20 cm

POSVETOVANJE »O prizadevanjih za oblikovanje socialističnih odnosov med spoloma« (1961 ; Ljubljana)

Načrtovanje družine in spolna vzgoja : posvetovanje »O prizadevanjih za oblikovanje socialističnih odnosov med spoloma«, ki ga je priredila Zveza ženskih društev, Zveza prijateljev mladine, Ljudska mladina in Rdeči križ Slovenije dne 25. in 26. novembra 1961 v Ljubljani. - V Ljubljani : Zveza prijateljev mladine, [1961]. - 64 str. ; 24 cm

PUHAR, Helena

Matjaž in Alenka : otroci sprašujejo starše o življenju in o ljubezni / Helena Puhar. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1961. - 94 str. : ilustr. ; 20 cm

VAJINO skupno življenje / [pripravila Komisija za probleme družine pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije ; napisali Zima Vrščaj ... [et al.] ; opremil Karel Hrovatin]. - V Ljubljani : Cankarjeva založba, 1961. - 273 str. : ilustr. ; 20 cm

1962

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 34 cm

Mesečnik. - Leto 3 (1962), št. 1/2-10. - Odg. ur. Ančka Čerin

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Pedagoško društvo LRS. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 12 (1962), št. 1-9/10. - Ur. Ela Peroci in Brane Vesel

Monografske publikacije:

TOMŠIČ, Vida

Družina v naši družbi / Vida Tomšič. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1962. - 16 str. ; 24 cm

VAJINO skupno življenje / [pripravila Komisija za probleme družine pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije ; napisali Zima Vrščaj ... [et al.] ; ilustriral Karel Hrovatin]. - V Ljubljani : Cankarjeva založba, 1962. - 289 str. : ilustr. ; 20 cm

1963

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - Leto 4 (1963), št. 1/2-10. - Odg. ur. Ančka Čerin.

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Pedagoško društvo LRS. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 13 (1963), št. 1-9/10. - Odg. ur. Ela Peroci

Monografske publikacije:

LAH, Avguštin

Pogovori o domovini / Avguštin Lah. - Ljubljana : Svet za šolstvo SRS : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Mladinska knjiga, 1963. - 115 str. : ilustr. ; 18 cm

USPELE oblike vzgoje in varstva otrok v krajevni skupnosti. / [sest. so prispevali in sodelovali Ivan Toličič ... [et al.]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1963. - 275 str., [1] zgibanka : ilustr. ; 22 cm

ZVEZA pionirjev Jugoslavije

Pravila Zveze pionirjev. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1963. - 30 str. ; 15 cm

ZVEZA prijateljev mladine Slovenije

[Četrta]

4. skupščina Zveze prijateljev mladine Slovenije : gradivo popisa društev prijateljev mladine —. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1963. - 120 str. ; 24 cm

ZVEZA prijateljev mladine Slovenije

[Četrta]

4. skupščina Zveze prijateljev mladine Slovenije : poročilo. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1963. - 54 str. ; 21 cm

ZVEZA prijateljev mladine Slovenije

[Četrta]

4. skupščina Zveze prijateljev mladine Slovenije : vsebina in sklepi. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1963. - 110 str. : ilustr. ; 21 cm

1964

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - Leto 5 (1964), št. 1-10. - Odg. ur. Ančka Čerin.

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Pedagoško društvo SRS. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 14 (1964), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Brane Vesel

Monografske publikacije:

GRADIVO za seminarje članov pionirskih starešinskih svetov / [pripravili in sodelovali na seminarjih Smilja Gostiša ... [et al.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1964. - 54 str. ; 11 cm

VAJINO skupno življenje / [pripravila Komisija za probleme družine pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije ; napisali Zima Vrščaj ... [et al.] ; ilustriral Karel Hrovatin]. - V Ljubljani : Cankarjeva založba, 1964. - 293 str. : ilustr. ; 20 cm

1965

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - Leto 6 (1965), št. 1-10. - Odg. ur. Ančka Čerin.

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 15 (1965), št. 1-10. - Gl. ur. Branka Jurca ; teh. ur. Neža Maurer

1966

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - Leto 7 (1966), št. 1-10. - Odg. ur. Ančka Čerin.

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 16 (1966), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Branka Jurca ; teh. ur. Neža Maurer

1967

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - Leto 8 (1967), št. 1-9/10. - Odg. ur. Ančka Čerin.

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 17 (1967), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Olga Vipotnik

1968

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - Leto 9 (1968), št. 1-9/10. - Odg. ur. Ančka Čerin.

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 18 (1968), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Olga Vipotnik

Monografske publikacije:

NAROD si bo pisal sodbo sam : izbor iz člankov in spominov o zboru odposlancev slovenskega naroda / [izbral in uredil Ivan Križnar]. - [Ljubljana] : Republiški odbor ZZB NOV Slovenije in Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1968. - 32 str. : ilustr. ; 20 cm.

1969

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-leto 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - 1969, št. 1-10. - Odg. ur. Ančka Čerin.

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - 1969, št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Olga Vipotnik

Monografske publikacije:

ZVEZA prijateljev mladine Slovenije. Skupščina (5 ; 1969 ; Ljubljana)

[Peta]

5. skupščina Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1969. - 148 str. : ilustr. ; 21 cm

1970

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-leto 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - 1970, št. 1/2-6/7. - Odg. ur. Ančka Čerin.

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - 1970, št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Olga Vipotnik

Monografske publikacije:

IZOBRAŽEVANJE staršev za sodobno družinsko vzgojo. Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza delavskih Univerz Slovenije, 1970. - 74 str. ; 20 cm

SVETINA, Tone

Kronika narodnoosvobodilnega boja v blejsko-bohinjski kotlini : 1941-1945 / [skulpture: delo Toneta Svetine ; fotografije Marjan Zaplatil, Marjan Ciglič ; oprema Slavko Kranjc [Krajnc]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1970. - 61 str. : ilustr. ; 21 cm

1971

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-leto 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - 1971, št. 1/2-6. - Odg. ur. Ančka Čerin.

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - 1971, št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Olga Vipotnik

Monografske publikacije:**ZBOR slovenskih pionirjev (1971 ; Trnovski gozd)**

Svobodna Primorska : [kronika narodnoosvobodilnega boja na Primorskem : zbor slovenskih pionirjev v Trnovskem gozdu ob 30-letnici vstaje, Lokve, junij 1971] / [izbor pesmi in proze Martina Šircelj]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1971. - 60 str. : ilustr. ; 20 cm

1972

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-leto 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - 1972, št. 1-7/8. - Odg. ur. Ančka Čerin.

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - 1972, št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Olga Vipotnik

1973

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - 1973, št. 1/2-5/6. - Odg. ur. Ančka Čerin.

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - 1973, št. 1-10. - Odg. ur. Olga Vipotnik

Monografske publikacije:

OTROŠKA igrišča / [urednica Anica Dolanc ; skice Vesna Finžgar]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1973. - 63 str. : ilustr. ; 21 x 24 cm

PENIČ, Lojze

Partizansko Pohorje : kronika NOB na Štajerskem : (Ob Zboru slovenskih pionirjev na Osankarici - 9. junija 1973, ob 30-letnici junaške borbe preminulih borcev Pohorskega bataljona) / Lojze Penič. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1973. - 45 str. : ilustr. ; 20 cm

1974

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - 1974, št. 1-8/9. - Odg. ur. Ančka Čerin ; od št. 2/3 Stane Štemberger. - Priloga k št. 6/7: Program tedna otroka

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - 1974, št. 1-10. - Odg. ur. Dragana Kraigher

Monografske publikacije:

RAZVIJAJMO sposobnosti predšolskega otroka / [glavna urednica Milica Bergant ; fotografije Tija Badjura ... et al.]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1974. - 192 str. : ilustr. ; 22 cm

ZVEZA pionirjev Jugoslavije

Pravila in programska izhodišča Zveze pionirjev Jugoslavije / [prev. Jože Rovšek]. -

Ljubljana : Družba in vzgoja : Svet za vzgojo in varstvo otrok Jugoslavije : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1974. - 52 str. : ilustr. ; 17 cm

ZVEZA prijateljev mladine Slovenije. Skupščina (6 ; 1974 ; Ljubljana)

[Šesta]

6. redna in jubilejna skupščina Zveze prijateljev mladine Slovenije : 1953-1973 / [odg. ur. Ančka Čerin]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1974. - 190 str. : ilustr., tabele ; 21 cm

1975

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - 1975, št. 1/2-6/7. - Odg. ur. Stane Štemberger

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - 1975, št. 1-10. - Odg. ur. Dragana Kraigher

Monografske publikacije:

PISANA beseda / [urednik Jože Šmit ; pesmi so izbrali Niko Grafenauer, Tone Pavček, Jože Šmit]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1975. - 66 str. : ilustr. ; 20 cm

TRIDESET

30 let socialistične predšolske vzgoje / [avtorji Anica Dolanc ... et al.]. - [Ljubljana] : Skupnost vzgojno varstvenih zavodov Slovenije : Zveza skupnosti otroškega varstva Slovenije : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1975. - [32] str. : ilustr. ; 19 cm

TRIDESET

30 let v svobodi : 30 let zmage nad fašizmom / [uredniški odbor in sodelavci Ančka Čerin ... [et al.] ; grafike - delo pionirjev]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1975. - 140 str. : ilustr. ; 20 cm

VAJINO skupno življenje / [uredniški odbor Ančka Čerin ... [et al.] ; vinjete Karel Hrovatin]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1975. - 300 str. : ilustr. ; 20 cm

1976

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - 1976, št. 3/4-6/7. - Odg. ur. Stane Štemberger

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - 1976, št. 1-10. - Odg. ur. Dragana Kraigher

Monografske publikacije:

BRALNE značke danes : obvestila mentorjem in organizatorjem z navodili za tekmovanje : ob petnajstletnici prve podelitve : 1961–1976 / Zveza prijateljev mladine Slovenije, Zveza bralnih značk Slovenije. - [Ljubljana] : Mladinska knjiga, 1976. - [16] str. ; 23 cm

PARAVINA, Emil

Stokrat pet minut za razvedrilo / [Emil Paravina ; prevedla Alenka Obreza-Kocjan ; urednica slovenske razširjene izdaje Ančka Čerin ; risbe Božo Kos]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1976. - 186 str. : ilustr. ; 20 cm

VESELE in zdrave počitnice / [uredniški odbor, avtorji, sodelavci in svetovalci Centralni zavod za napredek gospodinjstva ... et al.]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1976. - 163 str. : ilustr. ; 21 cm

ZBOR jugoslovanskih pionirjev (1976 ; Vas-Fara pri Kočevju)

Osvobojeno ozemlje 1942 / Zbor jugoslovanskih pionirjev Vas-Fara pri Kočevju 19. junij 1976 ; [odgovorna urednica Ančka Čerin]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1976. - 39 str. : ilustr. ; 20 cm

1977

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list Zveze prijateljev mladine Slovenije. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-leto 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 42 cm

Mesečnik. - 1977, št. 1/2-3/4. - Odg. ur. Stane Štemberger

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 26 (1977), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Dragana Kraigher

Monografske publikacije:

DRAŽGOŠE : 1942-1977 : 85 let tovariša Tita : 40 let Tito na čelu KPJ : 35 let Zveze pionirjev Jugoslavije / [uredniški odbor in sodelavci Vinko Blatnik... et al.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1977. - 73 str. : ilustr. ; 20 cm

JURCA, Branka

Pionirka sem! Pionir sem! / Branka Jurca ; ilustrirala Marjanca Jemec-Božič. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1977. - [32] str. : ilustr. ; 20 cm

RAZMIŠLJANJA o otrokovi igri in igračah / urednica priloge Slavica Pogačnik-Toličič. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine, 1977. - Str. 38-[41] : ilustr. ; 32 cm. - (Dnevnik : [priloga], ISSN 0350-753X ; 11. dec. 1977)

RAZVIJAJMO sposobnosti predšolskega otroka / [glavna urednica Milica Bergant ; fotografije Tija Badjura ... et al.]. - 2. dopolnjena izd. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1977. - 221 str. : ilustr. ; 22 cm

VAJINO skupno življenje / [uredniški odbor Milica Bergant ... [et al.] ; vinjete Karel Hrovatin]. - 3. izpopolnjena izd. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1977. - 311 str. : ilustr. ; 20 cm

1978

Serijske publikacije:

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 27 (1978), št. 1-št. 10. - Gl. in odg. ur. Dragana Kraigher

Monografske publikacije:

BRALNE značke v osemnajstem letu : sporočila mentorjem in organizatorjem z navodili za tekmovanje : [1961-1977]. - Ljubljana : Mladinska knjiga, 1978. - [14] str. ; 23 cm
Na vrhu nasl. str.: Zveza prijateljev mladine Slovenije [in] Zveza bralnih značk Slovenije

CICIBAN se igra in telovadi / [odgovorna urednica Marija Kosec ; izdelava skic Vesna Finžgar-Breskvar]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1978. - 86 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Cicibanove urice ; 3)

CICIBANOVE urice v krajevni skupnosti / [glavna urednica zbirke Milica Bergant ; ilustracije cicibani VVZ dr. France Prešeren Ljubljana]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1978. - 61 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Cicibanove urice ; 1)

IGRAČA - otrokova potreba / [odgovorna urednica Slavica Pogačnik-Toličič ; izdelava skic Vesna Finžgar-Breskvar ; fotografije Joco Žnidaršič in Janez Pukšič]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1978. - 78 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Cicibanove urice ; 2)

JURCA, Branka

Pionirka sem! Pionir sem! / Branka Jurca ; ilustrirala Marjanca Jemec-Božič. - 2. dopolnjena izd. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1978. - [36] str. : ilustr. ; 20 cm

KADAR imamo težave pri vzgoji / [odgovorna urednica Azra Kristančič ; ilustracije Božo Kos]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1978. - 48 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Cicibanove urice ; 4)

MEDNARODNI tabor Sutjeska (1978 ; Dolenjske Toplice)

Mednarodni tabor Sutjeska '78 Novo mesto, Jugoslavija / [uredili Avgusta Avbar ... [et al.]; izdala Zveza prijateljev mladine Slovenije in Občinska zveza prijateljev mladine Novo mesto ; fotografije Janez Pavlin]. - V Dolenjskih Toplicah : Koordinacijski odbor za organizacijo III. Mednarodnega pionirskega tabora prijateljstva Jugoslavije, 1978. - 79 str. : ilustr. ; 25 cm

POJMO, plešimo - ustvarjajmo! : estetska vzgoja, 1. del / [ur. Dora Gobec]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1978. - 113 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Cicibanove urice ; 6)

PRIROČNIK za delo s pionirji / [odgovorna urednica Olga Vipotnik]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1978. - 206 str. ; 21 cm

1979

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-leto 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinske ZPM : Mestna ZPM. - 29 cm

Mesečnik. - 1979, št. 1-7. - Odg. ur. Stane Štemberger

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 28 (1979), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Dragana Kraigher, od št. 4 Darinka Žagar, od št. 5 Darinka Cvetko-Žagar

Monografske publikacije:

CICIBAN praznuje / [odgovorna urednica Maca Jogan]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1979. - 88 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Cicibanove urice ; 5)

KADAR imamo težave pri vzgoji / [odgovorna urednica Azra Kristančič ; ilustracije Božo Kos]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1979. - 48 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Cicibanove urice ; 4)

MARJANOVIČ Umek, Ljubica

Otrok na prehodu iz predšolskega v šolsko obdobje / Ljubica Marjanovič. - Ljubljana : Univerzum : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1979. - 23 str. ; 20 cm. - (Pedagoški teksti za sodelovanje s starši)

MIKUŠ-Kos, Anica

Individualne razlike v temperamentu in razvoju / Anica Kos-Mikuš. - Ljubljana : DDU Univerzum : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1979. - 34 str. ; 21 cm. - (Pedagoški teksti z diapozitivi za sodelovanje s starši)

ŠESTDESET let KPJ

Po poteh Zveze komunistične mladine (SKOJ) v Sloveniji ; Vzgajamo mlade v duhu boja proti fašizmu - za demokracijo, napredek in mir! : 60 let KPJ, 60 let SKOJ / [odgovorna urednica Olga Vipotnik ; uredniški odbor in sodelavci Ančka Čerin ... [et al.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1979. - 82 str. : ilustr. ; 20 cm

VAJINO skupno življenje / [uredniški odbor Milica Bergant ... [et al.] ; vinjete Karel Hrovatin]. - [4. izpopolnjena izd.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1979. - 320 str. : ilustr. ; 20 cm

ZBOR pionirjev Jugoslavije (14 ; 1979 ; Mozirje)

Po poteh Štirinajste divizije : 1944 - 1979 : XIV. zbor pionirjev Jugoslavije, Mozirje, 16. junij 1979 / [odgovorna urednica Ančka Čerin ; fotografije Jože Petek, Stane Škrabar-Braškar ; risba Božidar Jakac]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1979. - 58 str. : ilustr., note ; 20 cm

1980

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinske ZPM : Mestna ZPM. - 29 cm

Mesečnik. - 1980, št. 1/2-3/4. - Odg. ur. Stane Štemberger

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 29 (1980), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Darinka Cvetko

Monografske publikacije:**JUBILEJNO srečanje slovenskih lutkarjev (10 ; 1980 ; Maribor)**

Zaključna prireditev X. [desetega] jubilejnega srečanja slovenskih lutkarjev, Maribor, marec, 1980. - [Ljubljana] : Zveza kulturnih organizacij Slovenije : Združenje gledaliških skupin Slovenije : Zveza prijateljev mladine Slovenije ; Maribor : Zveza kulturnih organizacij, 1980. - [23] str. ; 21 cm

JURCA, Branka

Pionirka sem! Pionir sem! / Branka Jurca ; ilustrirala Marjanca Jemec-Božič. - [2. dopolnjena izd. [i. e. 3. izd.]]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1980. - [36] str. : barvne ilustr. ; 21 cm

KOS-Mikuš, Anica

Individualne razlike u temperamentu i razvoju / Anica Kos-Mikuš. - Ljubljana : DDU Univerzum : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1980. - 20 str. ; 20 cm. - (Pedagoški tekstovi za vaspitno - obrazovni rad sa roditeljima)

NAŠ malček : nega, vzgoja in razvoj otroka od rojstva do tretjega leta starosti / [glavna urednica Milica Bergant ; ilustracije Marija Koren]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1980. - 226 str. : ilustr. ; 21 x 22 cm

NAŠA beseda 80 : zaključna prireditev : Cerknica, Brežice, Celje maja 1980. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije ... [etc.], [1980]. - [46] str. ; 20 cm

OTROŠTVO v senci vojnih dni v Sloveniji : izročila NOB Titovim generacijam / [odgovorna urednica Olga Vipotnik ; prevodi Barbara Pregelj ... [et al.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine, 1980. - 209 str. : ilustr. ; 23 cm

ZBOR pionirjev Jugoslavije (1980 ; Lipica)

Po poteh osvoboditve Primorske / Zbor pionirjev Jugoslavije, Lipica 1980 ; [uredil uredniški odbor, odgovorna urednica Ančka Čerin ; fotografije Slovenski šolski muzej in Muzej ljudske revolucije v Ljubljani, obč. konferenca SZDL Sežana]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1980. - 59 str. : ilustr. ; 20 cm

1981

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-leto 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinske ZPM : Mestna ZPM. - 29 cm

Mesečnik. - 1981, št. 1/2-8/9. - Odg. ur. Stane Štemberger, od št. 6 Darinka Počaj-Rus

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 30 (1981), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Darinka Cvetko

Monografske publikacije:

GOŠNIK, Tone

Dom pionirjev pod partizanskim Rogom / [Tone Gošnik, urednik in avtor besedila]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1981. - 39 str. : ilustr. ; 21 cm

IGRA in igrače / [odgovorna urednica Ljubica Marjanovič ; fotografije Sergio Gobbo, Mišo Hochstätter]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine, 1981 ([Ljubljana] : Delo). - 96 str., [8] str. pril. : ilustr. ; 20 cm. - (Cicibanove urice ; 7)

IGRAČE, igrače, igrače / [Ludvik Horvat ... [et al.] ; fotografije Jani Toroš]. - [Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1981]. - Zgibanka : ilustr. ; 21 cm

JURCA, Branka

Pionirka sem! Pionir sem! / Branka Jurca ; ilustrirala Marjanca Jemec-Božič. - [2. dopolnjena izd.] [i. e. 4. izd.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1981 (Ljubljana : Delo). - [36] str. : barvne ilustr. ; 20 cm

LEŠNJAK, Pavle

Igre / [Pavle Lešnjak ; ilustracije Leon Belušič]. - 2. dopolnjena izd. - Ljubljana : Komisija za založniško dejavnost pri predsedstvu republiške konference Zveze tabornikov Slovenije : Planinska založba Slovenije : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1981. - 115 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Taborniški priročnik)

LJUBLJANA - mesto heroj : Zbor jugoslovanskih pionirjev, junij 1981 / [uredili Ančka Čerin, Olga Vipotnik ; fotografije Muzej ljudske revolucije ; ilustracije Ivan Seljak-Čopič]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1981. - 79 str. : ilustr. ; 20 cm

VAJINO skupno življenje / [uredniški odbor Milica Bergant... [et al.] ; vinjete Karel Hrovatin]. - [5. izpopolnjena izd.]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1981. - 320 str. : ilustr. ; 20 cm

1982

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-leto 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinske ZPM : Mestna ZPM. - 29 cm

Mesečnik. - 1982, št. 1-5. - Odg. ur. Darinka Počaj-Rus

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 31 (1982), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Darinka Cvetko, od št. 7 Darinka Jeglič

Monografske publikacije:

DOŽIVLJAJMO, ustvarjajmo, nastopajmo! / [odgovorna urednica Dora Gobec ; risbe so narisali otroci iz VVO Klinični center]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1982. - 72 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Estetska vzgoja ; del 4) (Cicibanove urice ; 10)

IGRAČE, igrače, igrače ! / [zlaganko so pripravili Ludvik Horvat ... [et al.] ; fotografije Jani Toroš, Sergio Gobbo]. - [2. dopolnjena izd.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1982. - [16] str. : ilustr. ; 21 cm

JURCA, Branka

Pionirka sem! Pionir sem! / Branka Jurca ; ilustrirala Marjanca Jemec-Božič. - [2. dopolnjena izd.] [i. e. 5. izd.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1982. - [36] str. : barvne ilustr. ; 20 cm

JURCA, Branka

Pionír vagyok! / Branka Jurca ; illusztrálta Marjanca Jemec-Božič; [a szöveget fordította Batikonc Žuža]. - [2. bővített kiad.]. - Ljubljana : Szlovénia Gyermekbaráti Egyesületeinek Szövetsége, 1982. - [36] str. : ilustr. ; 20 cm

Izvirni stv. nasl.: Pionirka sem! Pionir sem!. - Ime prevajalke: Bati-Konc Zsuzsa.

MI pionirji borci smo Tita — : jugoslovanske pionirske pesmi / [zbral in priredil Janez Kuhar ; sodelavca Janez Bitenc, Darinka Počaj-Rus]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1982. - 48 str. : note ; 20 cm

NAŠ malček : nega, vzgoja in razvoj otroka od rojstva do tretjega leta starosti / [glavna urednica Milica Bergant ; ilustracije Marija Koren]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, [1982]. - 226 str. : ilustr. ; 21 x 22 cm

ODKRIVAJMO, doživljajmo! / [odgovorna urednica Dora Gobec ; fotografije Lado Jakša ; notni in koreografski zapis Mirko Ramovš]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1982. - 71 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Estetska vzgoja ; del 3) (Cicibanove urice ; 9)

PO partizanski Beli krajini : 40 let Zveze pionirjev Jugoslavije : Zbor pionirjev Jugoslavije, Črnomelj, 12. junij 1982 / [urednica Ančka Čerin ; sodelavca Jože Dular in Andrej Dular; spise in slike izbral Jože Dular]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1982. - 61 str. : ilustr. ; 20 cm.

PO partizanskih stopinjah : pionirji pridobivajo znake partizanskih enot / [uredili Ančka Čerin, Olga Vipotnik ; avtor opisa zgodovinskih krajev Mile Pavlin ; risbe so delo Ive Seljaka-Čopiča]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1982. - 152 str. : ilustr. ; 22 cm

VOGLAR, Mira

Mali kino / Mira Voglar ; [risbe so ustvarili otroci iz VVO Hansa Christiana-Andersena]. - [2. predelana izdaja]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1982. - 84 str. : ilustr., note ; 20 cm. - (Estetska vzgoja ; del 2) (Zbirka Cicibanove urice ; 8)

1983

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letu 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinske ZPM : Mestna ZPM. - 30 cm

Občasno. - 1983, št. 1/2. - Odg. ur. Darinka Počaj-Rus. - 1983 izšla pos. št.: Zveza pionirjev v letu 1983/84

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letu 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 32 (1983), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Darinka Jeglič

Monografske publikacije:

NAŠ malček : nega, vzgoja in razvoj otroka od rojstva do tretjega leta starosti / [glavna urednica Milica Bergant ; ilustracije Marija Koren]. - 3. dopolnjena izd. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, [1983]. - 212 str. : ilustr. ; 20 cm

PIONIRSKA organizacija v Sloveniji : 1942-1982 / [uredniški odbor Ančka Čerin ... [et al.] ; fotografije v knjigi arhiv Muzeja ljudske revolucije v Ljubljani, arhiv ZPMS, arhiv Pionirskega lista]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1983. - 273 str. : ilustr. ; 21 x 22 cm

PO poteh odposlancev : 40 let Zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, 40 let I. kongresa slovenske mladine, 40 let II. zasedanja AVNOJa : Zbor pionirjev Jugoslavije, Kočevje, 21. V. 1983 / [uredila Ančka Čerin]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1983. - 63 str. : ilustr. ; 20 cm

RAZVIJAJMO sposobnosti predšolskega otroka / [glavna urednica Milica Bergant ; fotografije Marjan Garbajs, Jani Toroš]. - [3., dopolnjena izd.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1983. - 261 str. : ilustr. ; 21 cm

VAJINO skupno življenje / [organizacijska urednica Ančka Čerin ; vinjete Karel Hrovatin]. - [6. izpopolnjena izd.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1983. - 333 str. : ilustr. ; 21 cm

VARUJMO otroka nezgod! / [odgovorna urednica knjižice Stanka Krajnc-Simoneti ; ilustracije Anka Luger-Peroci]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1983. - 79 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Cicibanove urice ; 11)

1984

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinske ZPM : Mestni ZPM Ljubljana in Maribor. - 30 cm

Občasno. - 1984, št. 1/2-9/10. - Odg. ur. Darinka Počaj-Rus.

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 33 (1984), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Darinka Jeglič

Monografske publikacije:

JURCA, Branka

Pionirka sem! Pionir sem! / Branka Jurca ; ilustrirala Marjanca Jemec-Božič. - [6. dopolnjena izd.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1984. - [36] str. : barvne ilustr. ; 20 cm

REVIRJI skozi čas : Zbor pionirjev Jugoslavije, Trbovlje 2. junija 1984 : 60 let spopada revirskega delavstva z ORJUNO (1.6. 1924. leta) / [uredila Ančka Čerin ; fotografija Stane Weiss]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1984. - 72 str. : ilustr. ; 20 cm

ZDRAVILNE rastline, dober dan! : pionirji spoznavajo, gojijo, nabirajo, uporabljajo in oddajajo zdravilne rastline in naravne plodove / [avtorji Pavle Bohinc ... et al.] ; sodelavci Ančka Čerin ... [et al.] ; fotografije Jelka Simončič]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1984. - 130 str. : ilustr. ; 22 cm

ZVEZA pionirjev Jugoslavije

Pravila in programska izhodišča Zveze pionirjev Jugoslavije : dokument je bil sprejet na 9. konferenci Zveze organizacij za vzgojo in varstvo otrok Jugoslavije, 13. X. 1983 v Beogradu. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Svet Zveze pionirjev Slovenije, 1984. - 44 str. ; 17 cm

1985

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinske ZPM : Mestni ZPM Ljubljana in Maribor. - 30 cm

Občasno. - 1985, št. 1-6. - Odg. ur. št. 1, 3, 6 Darinka Počaj-Rus ; ur. Darinka Rus, št. 4/5 Liana Kalčina-Srhoj

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 34 (1985), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Darinka Jeglič

Monografske publikacije:

DRUŠTVO prijateljev mladine v krajevni skupnosti / [uredila Ančka Čerin in sodelavci Jože Božič...[et al.] ; fotografije Rezi Pirc...et al.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1985. - 191 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Družina in vzgoja ; 3)

JURCA, Branka

Pionirka sem! Pionir sem! / Branka Jurca ; ilustrirala Marjanca Jemec-Božič. - [7. dopolnjena izd.] - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1985. - [36] str. : ilustr. ; 20 cm

KRAKER-Starman, Ana

Skrbimo za higieno doma / Ana Kraker-Starman ; [ilustracije: Melita Vovk]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1985 ([Ljubljana] : Delo). - 123 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Družina in vzgoja ; 1)

NAŠ malček : nega, vzgoja in razvoj otroka od rojstva do tretjega leta starosti / [glavna urednica Milica Bergant ; ilustracije Marija Koren]. - [4. dopolnjena izd.] - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1985. - 212 str., [10] str. pril. : ilustr. ; 21 x 22 cm

PARAVINA, Emil

Stokrat pet minut za razvedrilo / [avtor hrvaške izdaje Emil Paravina ; urednica slovenske razširjene izdaje Ančka Čerin ; risbe Božo Kos]. - 2. dopolnjena izd. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1985. - 187 str. : ilustr. ; 20 cm

PUHAR, Helena

Ali smo starši res odpovedali? / Helena Puhar. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1985. - 84 str. ; 20 cm. - (Družina in vzgoja ; 4)

UČNE težave našega šolarja / [fotografije Jelka Simončič]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1985. - 116 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Družina in vzgoja ; 2)

VAJINO skupno življenje / [organizacijska urednica Ančka Čerin ; vinjete Karel Hrovatin]. - [7. dopolnjena izd.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1985. - 339 str. : ilustr. ; 21 cm

1986

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinske ZPM : Mestni ZPM Ljubljana in Maribor. - 30 cm

Občasno. - 1986, št. 1/2-5/6. - Ur. Vasiljka Šuklje

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 35 (1986), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Darinka Jeglič

Monografske publikacije:

DEMOKRATIČNA družina - kaj je to? / [odgovorna urednica knjižice Ana Krajnc ; sodelavci Ančka Čerin ... et al.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1986. - 128 str. : ilustr. ; 20 cm. - (Družina in vzgoja ; 5)

MILČINSKI, Jana

Danes, ko postajam pionir, pionirka — / Jana Milčinski ; ilustrirala Jelka Godec Schmidt. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1986. - [32] str. : barvne ilustr. ; 20 x 21 cm.

NAŠ malček : nega, vzgoja in razvoj otroka od rojstva do tretjega leta starosti / [glavna urednica Milica Bergant ; ilustracije Marija Koren]. - [5. dopolnjena izd.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1986. - 213 str. [20] str. pril. : ilustr. ; 21 x 22 cm

POGAČNIK-Toličič, Slavica

Govorica otroške risbe / besedilo Slavica Pogačnik-Toličič, Olga Vipotnik, Mladen Jernejec ; prevod v angleščino Jelka Arh ; prevod v srbohrvaščino Ivanka Milovanović. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1986. - 97 str. : ilustr. ; 21 cm. - (O Titu od srca in o miru in za mir)

VAJINO skupno življenje / [uredniški odbor Milica Bergant... [et al.] ; vinjete Karel Hrovatin]. - [8. dopolnjena izd.]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1986. - 341 str. : ilustr. ; 20 cm

1987

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinske ZPM : Mestni ZPM Ljubljana in Maribor. - 32 cm

Občasno. - Leto 28 (1987), št. 1-5. - Ur. Vasiljka Šuklje

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 36 (1987), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Darinka Jeglič

Monografske publikacije:

MILČINSKI, Jana

Danes, ko postajam pionir, pionirka — / Jana Milčinski ; ilustrirala Jelka Godec Schmidt. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1987. - [32] str. : barvne ilustr. ; 20 cm

VEDENJSKE motnje mladostnikov v sodobnem času / [odgovorna urednica knjižice Milica Bergant]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1987. - 131 str. : 20 cm. - (Družina in vzgoja ; 6)

1988

Serijske publikacije:

GLASILO DPM : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - Leto 1, št. 3/4 (1960)-letno 29, št. 4/5 (1988). - Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinske ZPM : Mestni ZPM Ljubljana in Maribor. - 32 cm

Občasno. - Leto 29 (1988), št. 1-4/5. - Ur. Vasiljka Šuklje. - Dalje glej: Informacije ZPMS

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 37 (1988), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Darinka Jeglič

Monografske publikacije:

MILČINSKI, Jana

Danes, ko postajam pionir, pionirka — / Jana Milčinski ; ilustrirala Jelka Godec Schmidt. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1988. - [32] str. : barvne ilustr. ; 20 cm

1989

Serijske publikacije:

INFORMACIJE / [pripravlja] Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 1989, [št.] 1-6. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 30 cm

Občasno. - 1989, št. 1-6. - Prej glej: Glasilo DPM. - Dalje glej: Informacije ZPMS

OTROK in družina : revija za družinsko in družbeno vzgojo. - Leto 9, št. 1 (1959)- leto 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Zveza pedagoških društev Slovenije : Društvo socialnih delavcev Slovenije. - 30 cm

Mesečnik (10 št.). - Leto 38 (1989), št. 1-10. - Gl. in odg. ur. Darinka Jeglič, od št. 7 Biserka Marolt-Meden

Od 1990-1998 izd.: DZS

Monografske publikacije:

NAŠ malček : nega, vzgoja in razvoj otroka od rojstva do tretjega leta starosti / [ilustracije Marija Koren]. - [6. popravljena izd. / uredili Milica Bergant, Ančka Čerin]. - [Ljubljana] : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1989. - 145 str. : ilustr. ; 21 x 22 cm

VAJINO skupno življenje / [uredniški odbor Milica Bergant ... [et al.] ; vinjete Karel Hrovatin]. - 9. dopolnjena izd. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1989. - 317 str. : ilustr. ; 21 cm

1990

Serijske publikacije:

INFORMACIJE ZPMS : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - 1990, št. 1-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinski ZPM : Mestna ZPM. - 24 cm

Občasno. - 1990, št. 1-5. - 1989 nasl.: Informacije / Zveza prijateljev mladine Slovenije

Monografske publikacije:

OTROKOM zdravo in varno okolje : zbornik / [uredila Liana Kalčina-Srhom]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1990. - 126, 4 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Informacije ZPMS ; 1990, 5)

1991

Serijske publikacije:

INFORMACIJE ZPMS : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - 1990, št. 1-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinski ZPM : Mestna ZPM. - 24 cm

Občasno. - 1991, št. 1. - Ur. Liana Kalčina-Srhom

Monografske publikacije:

MLINČEK prostega časa : programi za prosti čas osnovnošolskih otrok v letu 1991/92 / [gradivo zbrala in uredila Liana Kalčina-Srhoj]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1991. - 148 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Informacije ZPMS ; 1991, 1)

1992

Serijske publikacije:

BRALNA značka : ... sezona : programska knjižica Bralne značke Slovenije ... / [izdala] Zveza bralnih značk Slovenije. - 1992/1993-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 21 cm
Letnik. - 1992/1993, 33. sezona. - Ur. Igor Longyka in Manca Perko

INFORMACIJE ZPMS : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - 1990, št. 1-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinski ZPM : Mestna ZPM. - 24 cm

Občasno. - 1992, št. 1-2. - Št. 1 zbrala in ur. Liana Kalčina-Srhoj

Monografske publikacije:

MLINČEK prostega časa : programi za prosti čas osnovnošolskih otrok v letu 1992/93 / [gradivo zbrali in uredili Liana Kalčina-Srhoj ... et al.]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1992. - 164 str. : ilustr. ; 22 cm. - (Informacije ZPMS ; 1992, 2)

ZBORNİK: Prosti čas mladih : strokovni teksti, magnetogram in sklepi drugega otroškega parlamenta / [gradivo zbrala in uredila Liana Kalčina-Srhoj]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Občinske ZPM : Mestna ZPM, 1992. - 154 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Informacije ZPMS ; 1992, 1)

1993

Serijske publikacije:

INFORMACIJE ZPMS : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - 1990, št. 1-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : občinski ZPM : Mestna ZPM. - 24 cm

Občasno. - 1993, št. 3-4. - Ur. Branko Šuštar

Monografske publikacije:

ETNOLOŠKA raziskovalna delavnica (3 ; 1992-1993 ; Ljubljana)

Želodec Ljubljane I : zbornik raziskovalnih nalog učencev osnovnih šol v občini Ljubljana Center / III. etnološka raziskovalna delavnica, (november 1992 - maj 1993) ; [uredniški odbor Neva Osterman, Romana Savnik, Gabriela Škraba]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine, 1993. - 162 str. : ilustr. ; 24 cm

MLINČEK prostega časa : programi za prosti čas osnovnošolskih otrok v šolskem letu 1993/94 / [gradivo zbrali in uredili Liana Kalčina Surhoj [i. e. Srhoj] in Brigita Slapnik]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1993. - 256 str. : ilustr. ; 22 cm. - (Informacije ZPMS ; 1993, 4)

OTROKOM prijazno šolo : zbornik / [gradivo zbrala in uredila Liana Kalčina-Srhoj]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1993. - 102 str. ; 23 cm. - (Informacije ZPMS ; 1993, št. 2)

SREČANJE mladih raziskovalcev zgodovine (24 ; 1993 ; Novo mesto)

Kulturni spomeniki in njihov pomen : zbornik povzetkov raziskovalnih nalog osnovnošolcev / XXIV. srečanje mladih raziskovalcev zgodovine in I. srečanje mladih geologov, [Novo mesto, 10. in 11. junij 1993] ; [uredili Brigita Slapnik, Branko Šuštar, Prvenka Turk]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine, 1993. - 130 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Informacije ZPMS ; 1993, št. 3)

1994

Serijske publikacije:

BRALNA značka : ... sezona : programska knjižica Bralne značke Slovenije ... / [izdala] Bralna značka Slovenije. - 1992/1993-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 21 cm

Letnik. - 1994/1995, 35. sezona. - Ur. Igor Longyka in Manca Perko. - Izšlo kot Informacije ZPMS 1994, št. 3

INFORMACIJE ZPMS : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - 1990, št. 1-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije in občinske ZPM. - 24 cm

Občasno. - 1994, št. 2-3

Monografske publikacije:

KAJ potrebujemo: družinsko ali prebivalstveno politiko? : zbornik referatov, Portorož, 10. in 11. maja 1994 / [[organizatorji] Domus, Center za zaščito potrošnikov, Ljubljana [in] Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ljubljana [in] Zveza prijateljev mladine Slovenije, Ljubljana ; urednica Nada Stropnik]. - 1. natis. - Ljubljana : Domus, Center za zaščito potrošnikov, 1994. - 124 str. : graf. prikazi, tabele ; 24 cm

MLINČEK prostega časa : programi za prosti čas osnovnošolskih in srednješolskih otrok v šolskem letu 1994/95 / [gradivo zbrali in uredili Manca Perko, Liana Kalčina Srhoj in Brigita Slapnik. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1994 (Ljubljana : Tiskarna List). - 307 str. : ilustr. ; 23 cm. - (Informacije ZPMS ; 1994, 2)

SREČANJE mladih raziskovalcev zgodovine (25 ; 1994 ; Ljubljana)

Razvoj turizma v domačem kraju : zbornik povzetkov raziskovalnih nalog osnovnošolcev / XXV. srečanje mladih raziskovalcev zgodovine. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1994. - 143 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Informacije ZPMS ; 1994, št. 1)

1995

Serijske publikacije:

INFORMACIJE ZPMS : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - 1990, št. 1-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije in občinske ZPM. - 24 cm

Občasno. - 1995 št. 1-3. - Ur. št. 3 Manca Košir

Monografske publikacije:

BILTEN strokovnih tekstov in metodoloških napotkov za zgodovinsko raziskovalno nalogo »Priseljenci med nami« za šolsko leto 1995/96 / [uredil: Aleš Gabrič]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1995. - 31 str. ; 30 cm

MLINČEK prostega časa : programi za prosti čas osnovnošolskih in srednješolskih otrok in mladine v šolskem letu 1995/96 / [gradivo zbrali in uredili Liana Kalčina Srhoj in Brigita Slapnik. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1995 (Ljubljana : Tiskarna List). - 295 str. : ilustr. ; 23 cm. - (Informacije ZPMS. 1995 ; 2)

OTROK in mediji : zbornik / uredila Manca Košir. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1995. - 134 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Informacije ZPMS ; 1995, št. 3)

PROTI nasilju za prijateljstvo : 4. otroški parlament ; Moč prijazne besede : 5. otroški parlament / uredniški odbor Anica Mikuš Kos ... [et al.]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1995. - 152 str. ; 21 cm

1996

Serijske publikacije:

INFORMACIJE ZPMS : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - 1990, št. 1-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 24 cm

Občasno. - 1996 št. 1-3. - Ur. št. 3 Manca Košir

Monografske publikacije:

MLINČEK prostega časa : programi za prosti čas osnovnošolskih in srednješolskih otrok in mladine v šolskem letu 1996/97 / [gradivo zbrali in uredili Liana Kalčina Srhoj, Mojca Filipič in Brigita Slapnik. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1996. - 320 str. : ilustr. ; 22 cm. - (Informacije ZPMS ; 1996, 1)

SEMINAR za mentorje zgodovinskih krožkov (1996 ; Ljubljana)

Bilten za raziskovalno nalogo »Tako smo se zdravili pri nas« za šolsko leto 1996/97 / Seminar za mentorje zgodovinskih krožkov, 17. septembra 1996 v LEK-u ; [uredil Aleš Gabrič]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 1996. - 50 str. ; 30 cm

1997

Serijske publikacije:

BRALNA značka : ... sezona : programska knjižica Bralne značke Slovenije ... / [izdala] Bralna značka Slovenije. - 1992/1993-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 21 cm

Letnik. - 1997/1998, 38. sezona. - Ur. Igor Longyka, Tilka Jamnik, Vladimira Sever.

DIJAŠKI informator. - 1997, [št. 1]-1998, [št. 2]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 30 cm

Občasno. - 1997, [št. 1] jesenski-[št. 2] zimski

INFORMACIJE ZPMS : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - 1990, št. 1-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 24 cm

Občasno. - 1997, št. 1

INFORMATOR : samo za dijake. - 1997 (jan.)-. - Ljubljana : Dijaška sekcija Slovenije : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 21 cm

Mesečnik. - 1997, jan.

Monografske publikacije:

IMAM otroka - imam pravice : priročnik za starše / [uredniški odbor Maja Kersnik Bergant, Nada Stropnik, Biserka Marolt Meden ; [ilustracije] Alenka Vuk]. - Ljubljana : Zveza družin pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, 1997. - 102 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Informacije ZPMS ; 1997, 1)

MLINČEK prostega časa : programi za prosti čas osnovnošolskih in srednješolskih otrok in mladine v šolskem letu 1997/98 / [gradivo zbrale in uredile: Mateja Deželan, Mojca Filipič, Anita Albreht]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1997. - 357 str. : ilustr. ; 23 cm. - (Informacije ZPMS ; 1997, 2)

NACIONALNI otroški parlament (6 ; 1995 ; Ljubljana)

Da bi zmožni reči NE, hvala - alkoholu, cigaretam, drogam in vsem oblikam zasvojenosti : [zapis razprave] / 6. [nacionalni] otroški parlament 1995. Imam pravico - imaš pravico / 7. [nacionalni] otroški parlament 1996 : [zapis razprave] ; [[obe deli] uredila Mojca Filipič]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1997. - 81 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Informacije ZPMS ; 1997, 3)

ODNOSI med sovrstniki : zbornik strokovnih tekstov na temo otroških parlamentov v letu 1997 : strokovni seminar v organizaciji Komisije za otrokove pravice pri ZPMS, Cankarjev dom v Ljubljani, 10. 9. 1997 / [uredili Anica Mikuš Kos in Liana Kalčina Srhoj]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1997. - 56 str. ; 30 cm

ODNOSI med vrstniki : zbornik strokovnih tekstov na temo otroških parlamentov v letu 1997, ki potekajo pod sloganom Danes sem ti in ti si jaz : strokovni seminar v organizaciji Zveze prijateljev mladine Slovenije / [uredila Mojca Filipič]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1997. - 46 str. ; 30 cm

STROKOVNI seminar za mentorje zgodovinskih krožkov (1997 ; Ljubljana)

Društvena dejavnost na Slovenskem : zbornik / Strokovni seminar za mentorje zgodovinskih krožkov, Ljubljana, september 1997 / [uredil Aleš Gabrič ; slikovno gradivo je iz Muzeja novejšje zgodovine v Ljubljani]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 1997. - 55 str. : ilustr. ; 30 cm

1998

Serijske publikacije:

DIJAŠKI informator. - 1997, [št. 1]-1998, [št. 2]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 30 cm

Občasno. - 1998, [št. 1] pomladni-[št. 2] poletni

INFORMACIJE ZPMS : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - 1990, št. 1-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 24 cm

Občasno. - 1998, št. 1

Monografske publikacije:

BLAŽIČ, Milena

Ustvarjalno pisanje kot metoda ustvarjalnega branja literarnega besedila : dodatek zborniku Bralna značka / Milena Blažič. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1998. - 29 str. ; 30 cm

BRALNA značka : strokovni seminar za mentorje : zbornik / [uredili Vlada Sever, Mateja Deželan]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1998. - 57 str. : ilustr. ; 30 cm

Priporočilni seznam leposlovnih knjig - izbor iz leta 1997 / Tilka Jamnik: str. 47-56

MLADI in mediji : [učbenik] / [urednici] Karmen Erjavec, Zala Volčič. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1998. - 133 str. ; 29 cm

MLINČEK prostega časa : leto 1998/99 : programi za prosti čas osnovnošolskih in srednješolskih otrok in mladine v šolskem letu 1998/99 / [gradivo zbrala in uredila Mateja Deležan ; ilustrirala Alenka Vuk]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1998. - 290 str. : ilustr. ; 21 x 21 cm. - (Informacije ZPMS ; 1998, 1)

PREDŠOLSKA bralna značka / [zbrala in uredila Tilka Jamnik]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1998. - 109 str. ; 29 cm

STROKOVNI seminar za mentorje zgodovinskih krožkov (1998 ; Ljubljana)

Obrt v našem kraju : zbornik / Strokovni seminar za mentorje zgodovinskih krožkov ; [uredil Marko Štepec]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 1998. - 79 str. : ilustr. ; 30 cm

SVETOVANJE mladim po telefonu : priročnik za svetovalce / [uredila Mojca Filipič ; pri prevodu so sodelovali Natalija Bah ... [et al.]]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1998. - 137 str. ; 21 cm. - (Informacije ZPMS ; 1998, št. 1)

1999

Serijske publikacije:

INFORMACIJE ZPMS : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - 1990, št. 1-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 24 cm

Občasno. - 1999, št. 1-3

OTROK in družina : punčica v očesu. - Leto 9, št. 1 (1959)-letu 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 30 cm

Mesečnik. - 1999, št. 1-12. - Odg. ur. Mojca Filipič

Od 1990-1998 izd.: DZS

Monografske publikacije:**ERJAVEC, Karmen**

Odraščanje z mediji : rezultati raziskave Mladi in mediji / Karmen Erjavec, Zala Volčič. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1999. - 159 str. : ilustr. ; 23 cm

MLADI zavrtijo telefon - katere težave povedo samo TOMu? : telefon otrok in mladostnikov : analiza klicev na TOM 1998 / [uredila Andreja Fras]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1999. - 37 str. : ilustr., tabele ; 30 cm. - (Informacije ZPMS ; 1999, 2)

MLINČEK prostega časa : šolsko leto 1999/2000 : programi za prosti čas osnovnošolskih in srednješolskih otrok in mladine v šolskem letu 1999/2000 / [gradivo zbrala in uredila Brigita Slapnik ; ilustrirala Alenka Vuk]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1999 (Ljubljana : Tiskarna Ljubljana). - 293 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Informacije ZPMS ; 1999, 3)

OTROKOVE pravice v Evropi / [urednica Liana Kalčina ; pri izboru besedil in pripravi zbornika so sodelovali Jadranka Vovk[!] Železnik ... [et al.] ; prevod Lidija Šega in Vesna Marn Borec]. - Ljubljana : Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri Narodni in univerzitetni knjižnici : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1999. - 407 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Slovenija in Svet Evrope ; št. 10) (Informacije ZPMS ; 1999, 6)

RAZLIČNIM otrokom enake možnosti / [uredila Anica Mikuš Kos]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1999. - 228 str. : graf. prikazi ; 23 cm. - (Informacije ZPMS ; 1999, 3)

STROKOVNI seminar za mentorje otroških parlamentov (1999 ; Rogla)

Imava se rada : zbornik / Strokovni seminar za mentorje otroških parlamentov ; [uredila Polona Brcar]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 1999. - 88 str. : ilustr. ; 30 cm. - (Informacije ZPMS ; 1999, 7)

STROKOVNI seminar za mentorje zgodovinskih krožkov (1999 ; Ljubljana)

Kako so stanovali naši predniki : spremembe v bivalni kulturi : zbornik / Strokovni seminar za mentorje zgodovinskih krožkov, Ljubljana, 1999 ; [uredil Marko Štepec]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 1999. - 84 str. : ilustr. ; 30 cm. - (Informacije ZPMS ; 1999, 5)

TRIDESET

30 let mladih zgodovinarjev : 1969-1999 / [uredniški odbor Prvenka Turk ... [et al.] ; fotografije Branko Šuštar, Mateja Ribarič, Fototeka Slovenskega šolskega muzeja]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 1999. - 98 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Informacije ZPMS ; 1999, št. 1)

2000

Serijske publikacije:

BRALNA značka : ... sezona : programska knjižica ... / [izdala in založila] Bralna značka pri ZPMS in Ciciklub. - 1992/1993-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 21 cm

Letnik. - 2000/2001, 41. sezona. - Ur. Tilka Jamnik, Manca Perko

INFORMACIJE ZPMS : organizacijski list društev in zvez prijateljev mladine. - 1990, št. 1-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Svet nacionalne mreže TOM. - 24 cm

Občasno. - 2000, št. 3. - Ur. Odiseja Maksimovič, Andreja Fras

OTROK in družina : punčica v očesu. - Leto 9, št. 1 (1959)-letno 58, št. 11 (2009). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 30 cm

Mesečnik. - 2000, št. 1-12. - Odg. ur. Mojca Filipič

Od 2001-2009 izd.: Prešernova družba

Monografske publikacije:

ALBREHT, Anita

Zveza prijateljev mladine Slovenije / [besedilo Anita Albreht]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2000. - 1 zgibanka [12] str. : ilustr. ; 20 cm

BRALNA značka : s knjigo v svet. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2000. - 1 zgibanka [8] str. ; 18 cm

BRALNA značka : zbornik : strokovni seminar za mentorje 1999/2000 / [uredili Tilka Jamnik in Manca Perko]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2000. - 56 str. ; 30 cm

INOVATIVNOST za mlade / [glavni avtor Borut Likar ; ostali avtorji Jožica Demšar ... [et al.] ; slike in risbe Gregor Kmecl, Ciril Horjak]. - Ljubljana : Korona plus : Zveza prijateljev mladine Slovenije ; Koper : Visoka šola za management, 2000. - 133 str. : ilustr. ; 23 cm

OTROŠKI parlament (11 ; 2000 ; Ljubljana)

Hočem, torej zmorem! : otroci in mladi imamo težave - kako jih rešujemo? : zbornik strokovnih prispevkov za mentorje otroških parlamentov / XI. Otroški parlament, Ljubljana, 2000. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2000. - 64 str. ; 30 cm

PREHRANA na Slovenskem (2000 ; Ljubljana)

Prehrana na Slovenskem : zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov / komisija za delo zgodovinskih krožkov. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2000. - 48 str. ; 30 cm

ZBORNİK ob 10. obletnici TOM-a / [uredili Odiseja Maksimovič in Andreja Fras]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2000. - 61 str. : ilustr. ; 30 cm. - (Informacije ZPMS ; 2000, 3)

2001

Monografske publikacije:

PRAVICE oseb z motnjami v duševnem razvoju / [izdajatelj Zveza prijateljev mladine Slovenije, Društvo defektologov Slovenije, Sožitje - Zveza društev za pomoč duševno prizadetim Slovenije ; uredila Karl Destovnik in Alen Kofol]. - [Ljubljana] : Društvo defektologov Slovenije, [2001]. - 95 str. : graf. prikazi ; 25 cm

PROMET in trgovina na Slovenskem v preteklosti : zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov / komisija za delo zgodovinskih krožkov. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2001. - 45 f. ; 30 cm

2002

*Monografske publikacije:***KRISTANČIČ, Azra**

Socializacija agresije / Azra Kristančič ; [izdajatelj] Združenje svetovalnih delavcev Slovenije [[in] Zveza prijateljev mladine Slovenije] ; [s prispevki so sodelovali Katja Bašič ... et al.]. - Ljubljana : AA Inserco, svetovalna družba, 2002. - 232 str. : ilustr. ; 25 cm

PREDŠOLSKA bralna značka. Bralna značka v osnovni šoli : strokovni seminar za mentorje 2001/2002 / [uredili Tilka Jamnik in Kristina Picco]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2002. - 88 str. : ilustr. ; 30 cm

SEMINAR za mentorje zgodovinskih krožkov (2002 ; Ljubljana)

Tehnološke novosti spreminjajo življenje : seminar za mentorje zgodovinskih krožkov, Ljubljana, 3. oktober 2002 / [uredil Ervin Dolenc]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2002. - 81 str. : ilustr. ; 30 cm

2003

Serijske publikacije:

BRALNA značka : ... sezona : programska knjižica ... / [izdala in založila] Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS in Ciciklub. - 1992/1993-. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije. - 21 cm

Letnik. - 2003/2004, 44. sezona. - Ur. Manca Perko, Danica Š. Novosel

Monografske publikacije:

KIKL, Urša

Ko iz kuhinje zadiši / avtorice Urša Kikl, Ines Ledinšek, Nastja Kokol ; mentorica Irena Kunkič Korelc. - Maribor : [OŠ Bojana Iliča], 2003. - 39 f. : ilustr. ; 30 cm

Na vrhu nasl. str.: Zveza prijateljev mladine Slovenije

SEMINAR za mentorje zgodovinskih krožkov (2003 ; Ljubljana)

Telesna vzgoja in šport v preteklosti / Seminar za mentorje zgodovinskih krožkov, Ljubljana, 3. oktober 2003 ; [uredil Ervin Dolenc]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2003. - 80 str. : preglednice ; 30 cm

VODOPIVEC, Katarina

Približanje zdrave spolnosti najstnikom : predizdaja priročnika za pedagoge : priporočljivo gradivo za mentorje otroških parlamentov / Katarina Vodopivec ; avtorica ilustracij NaNa Damjana Rustja. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, [2003]. - 66 str. : ilustr. ; 30 cm + 1 CD

2004

Monografske publikacije:

KOSOVEL, Srečko

Medvedki sladkosnedki / Srečko Kosovel ; naslikala Jelka Reichman. - Posebna darilna izd. Društva Bralna značka Slovenije - ZPMS. - Ljubljana : Mladinska knjiga : Triglav, 2004. - [24] str. : ilustr. ; 27 cm. - (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec)

Na dnu nasl. str.: Bralna značka, Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, Zveza prijateljev mladine Slovenije

SEMINAR za mentorje zgodovinskih krožkov (2004 ; Ljubljana)

Tudi to je šola : šolske in obšolske dejavnosti / Seminar za mentorje zgodovinskih krožkov, Ljubljana 15. oktober 2004 ; [uredila Iris Furlan]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2004. - 77 str. : graf. prikazi, tabele ; 30 cm

2005

Monografske publikacije:

PREGL, Slavko

Srebro iz modre špilje / Slavko Pregl. - Posebna darilna izd. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije, 2005. - 235 str. ; 23 cm. - (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec)

SEMINAR za mentorje zgodovinskih krožkov (2005 ; Ljubljana)

Igre in zabava / Seminar za mentorje zgodovinskih krožkov, Ljubljana, 14. oktober 2005 ; [uredila Iris Furlan]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2005. - 66 str. : tabele ; 30 cm

2006

Monografske publikacije:

ILICH, Iztok

Pota knjige / Iztok Ilich. - Posebna darilna izd. Bralne značke, pregledana in prirejena po 1. izd. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2006. - 295 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec)

KARLOVŠEK, Igor

Gimnazijec / Igor Karlovšek. - Posebna darilna izd. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2006. - 291 str. ; 23 cm. - (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec)

KO še ni bilo mobitelov : zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov, Ljubljana, 13. oktober 2006 / [uredili Nadja Terčon, Iris Furlan]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2006. - 68 str. : ilustr. ; 30 cm

NATEČAJ Evropa v šoli (8 ; 2006-2007 ; Evropa)

Enake možnosti za vse - enakost spolov : razpis osmega natečaja Evropa v šoli 2006-2007 / [uredile Vida Ban ... et al.]. - V Ljubljani : Zveza prijateljev mladine Slovenije za Nacionalni odbor »Evropa v šoli«, 2006. - 80 str. : ilustr. ; 30 cm

Elektronska serijska publikacija:

OSTRŽEK : spletno glasilo. - El. časopis. - 2006, št. 1-. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS

Občasno se dopolnjuje. - 2006. - Ur. Petra Potočnik in Zarika Snoj Verbovšek. Način dostopa (URL): <http://www.bralnaznacka.si/index.php?Stran=4>

2007

Monografske publikacije:

BAILEY, Gerry

Denar v tvojem žepu / Gerry Bailey in Felicia Law ; [ilustracije Mike Phillips in Rosie Brooks ; prevod in priredba Vasja Cerar, Slavko Pregl, Sveto Trajkovski]. - Ljubljana : Arkadija : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2007. - 43 str. : ilustr. ; 29 cm. - (Moj denar : kaj moraš vedeti o denarju, ki ga imaš v svojem žepu?)

Prevod in priredba dela: What you need to know about the money in your pocket.

BAILEY, Gerry

Kako priti do denarja? / Gerry Bailey in Felicia Law ; [ilustracije Mike Phillips in Rosie Brooks ; prevod in priredba Vasja Cerar, Slavko Pregl, Sveto Trajkovski]. - Ljubljana : Arkadija : Društvo Bralna značka Slovenije, 2007. - 43 str. : ilustr. ; 29 cm. - (Zbirka Moj denar : kaj moraš vedeti o denarju, ki ga imaš v svojem žepu?)

Prevod in priredba dela: Earning money

DIM, Dušan

Distorzija / Dušan Dim. - Posebna izd. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2007. - 253 str. ; 24 cm. - (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec)

NACIONALNI otroški parlament (17 ; 2007 ; Ljubljana)

Naše mnenje o devetletki / 17. nacionalni otroški parlament, Ljubljana, 2007 ; [uredila Petra Zega ; fotografije Arhiv ZPMS in arhiv ZPM Maribor]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2007. - 80 str. : ilustr. ; 21 cm

NATEČAJ Evropa v šoli (9 ; 2007-2008 ; Evropa)

Medkulturni dialog : druge kulture me bogatijo : [razpis devetega natečaja Evropa v šoli 2007-2008, medkulturni dialog - druge kulture me bogatijo in pregled nagrajenk in nagrajencev osmega natečaja Enake možnosti za vse - enakost spolov] / [uredili Liana Kalčina in Veronika Vodlan]. - V Ljubljani : Zveza prijateljev mladine Slovenije za Nacionalni odbor »Evropa v šoli«, 2007. - 79 str. : ilustr. ; 30 cm

OBLEKA po meri človeka : oblačila in obutev v preteklosti : zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov / [uredili Nadja Terčon, Iris Furlan]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2007. - 65 str. ; 30 cm

PAVČEK, Tone

Pavcek.doc : za domišljjsko potovanje in domače branje : [izbor poezije Toneta Pavčka] / [izbor in ureditev, spremna beseda Tone Pavček ; uvodna beseda Slavko Pregelj ; življenjepis Jure Šink ; ilustracije Peter Ciuha]. - Posebna darilna izd. za Bralno značko Slovenije. - Ljubljana : Rokus Klett : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2007. - 223 str. : ilustr. ; 24 cm. - (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec)

ZABAVA in prosti čas mladih : 18. otroški parlament : zbornik za mentorje/-ice in organizatorje/-ice otroških parlamentov / [gradivo uredila Petra Zega]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2007. - 36 str. : ilustr. ; 30 cm

ZAGOTOVIMO našim otrokom mladost brez telesnega kaznovanja = Youth without corporal punishment for our children / Pavle Kornhauser s sodelavci = Pavle Kornhauser et al. ; [uredil Pavle Kornhauser ; prevod Tomaž Poličar ... et al.]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2007. - 216 str. : ilustr. ; 24 cm

Nekateri prispevki prevedeni v angleščino. - Na vrhu nasl. str. tudi: Forum zoper telesno kaznovanje otroka v družini = Forum against Corporal Punishment of Children in the Family. - Besedilo v slov., delno tudi v angl.

ZUGWITZ, Stanislav

Slovenska zibelka / Stanislav Zugwitz ; [spremna beseda Maja Kersnik ; beseda o avtorju Barbara Kastelec ; ilustrirala Ida Cimerman ; fotografirala Manca Birk]. - Ljubljana : Zveza družin pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije, 2007. - 89 str. : ilustr. ; 17 x 25 cm

Knjigi na pot / Maja Kersnik: str. 3. - Beseda o avtorju : Stanislav Zugwitz / Barbara Kastelec: str. 4-5.

Elektronska serijska publikacija:

OSTRŽEK : spletno glasilo. - El. časopis. - 2006, št. 1-. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS

Občasno se dopolnjuje. - 2007. - Ur. Petra Potočnik in Zarika Snoj Verbovšek. Način dostopa (URL): <http://www.bralnaznacka.si/index.php?Stran=4>

2008**Monografske publikacije:**

EQUAL opportunities for all - gender equality : Europe at school 2006-2007 : [prizewinners of the literary, research, fine art, photography and internet competition] / [editor in chief Liana Kalčina ; translation The Translation and Interpretation Division of the Secretariat-General of the Government of the Republic of Slovenia and Alenka Morel]. - V Ljubljani : Zveza prijateljev mladine Slovenije = Slovenian Association of Friends of Youth, 2008. - 63 str. : ilustr. ; 30 cm

LJUBEZEN in spolnost : 19. otroški parlament : zbornik za mentorje/-ice in organizatorje/-ice otroških parlamentov / [gradivo uredila Petra Zega]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2008. - 48 str. : graf. prikazi ; 30 cm

NACIONALNI otroški parlament (18 ; 2008 ; Ljubljana)

Zabava in prosti čas mladih / 18. nacionalni otroški parlament, Ljubljana, 2008 ; [uredila Petra Zega ; fotografije Arhiv ZPMS in Žiga Rebolj]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2008. - 64 str. : ilustr. ; 21 cm

NATEČAJ Evropa v šoli (10 ; 2008-2009 ; Evropa)

Imam idejo : [razpis desetega natečaja Evropa v šoli 2008-2009 Imam idejo in pregled nagrajenk in nagrajencev devetega natečaja Medkulturni dialog - druge kulture me bogatijo] / [uredila Liana Kalčina]. - V Ljubljani : Zveza prijateljev mladine Slovenije za Nacionalni odbor »Evropa v šoli«, 2008. - 90 str. : ilustr. ; 30 cm

PRAPROTNIK-Zupančič, Lilijana

Moj očka / [napisala, ilustrirala] Lila Prap. - Posebna darilna izd., 1. natis. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2008. - [31] str. : ilustr. ; 25 cm. - (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec)

VELIKONJA, Irena

Poletje na okenski polici / Irena Velikonja. - Posebna darilna izd. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2008. 157 str. ; 23 cm. - (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec)

ZDRAVJE in olika : kaj je bilo primerno nekoč in kaj danes : zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov, Ljubljana, oktober 2008 / [uredili Ljudmila Bezljaj Krevel, Iris Furlan]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2008. - 81 str. ; 30 cm

Elektronska serijska publikacija:

OSTRŽEK : spletno glasilo. - El. časopis. - 2006, št. 1-. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS

Občasno se dopolnjuje. - 2008. - Ur. Petra Potočnik in Zarika Snoj Verbovšek. Način dostopa (URL): <http://www.bralnaznacka.si/index.php?Stran=4>

2009

Monografske publikacije:

HUMANITARNA dejavnost v mojem kraju : zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov / [uredili Ljudmila Bezljaj Krevel, Iris Furlan]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2009. - 61 str. : graf. prikazi ; 30 cm

MEDNARODNA konferenca Izobraževanje za medkulturni dialog (2008 ; Nova Gorica)

Zbornik predavanj in dokumentov Mednarodne konference Izobraževanje za medkulturni dialog = Collection of written contributions and documents / International Conference on Education for Intercultural Dialogue, Nova Gorica, 8.-9. maj 2008 ; [uredila Liana Kalčina ; prevod Maja Vitežnik ... et al.]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2009. - 110 str. : ilustr. ; 24 cm

MOJ otrok mora ostati v bolnišnici / [uredila Dušica Pleterski Rigler ; ilustracije Alenka Vuk]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Forum za pravice otrok v bolnišnici, 2009. - 31 str. : ilustr. ; 21 cm

NACIONALNI otroški parlament (19 ; 2009 ; Ljubljana)

Ljubezen in spolnost / 19. nacionalni otroški parlament, Ljubljana, 2009 ; [uredila Petra Zega ; fotografije Simon Ogulin, ZPM Ljubljana, Moste Polje]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS), 2009. - 83 str. : ilustr. ; 21 cm

NATEČAJ Evropa v šoli (11 ; 2009-2010 ; Evropa)

Poiščimo nove priložnosti : [razpis enajstega natečaja Evropa v šoli 2009/2010 Poiščimo nove priložnosti in pregled nagrajenk in nagrajencev desetega natečaja Imam idejo] / [publikacijo uredili Polona Gradišek in Liana Kalčina]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Nacionalni odbor Evropa v šoli, 2009. - 68 str. : ilustr. ; 30 cm

OSNOVNA šola Milojke Štrukelj (Nova Gorica)

Stežice, k' so včasih bile : zgodovinski krožek OŠ Milojke Štrukelj, Nova Gorica : 1982/83-2007/08 / [pripravila] Ana Skerlovnik Štrancar. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2009. - 96, 31 str. : ilustr. ; 30 cm

OTROŠKI parlament (20 ; 2009 ; Ljubljana)

Stereotipi, rasizem in diskriminacija : zbornik za mentorje/-ice in organizatorje/-ice otroških parlamentov / 20. otroški parlament, Ljubljana, september 2009 ; [priprava gradiva Petra Zega]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS), 2009. - 53 str. : ilustr. ; 30 cm

Elektronska serijska publikacija:

OSTRŽEK : spletno glasilo. - El. časopis. - 2006, št. 1-. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS

Občasno se dopolnjuje. - 2009. - Ur. Petra Potočnik in Zarika Snoj Verbovšek. Način dostopa (URL): <http://www.bralnaznacka.si/index.php?Stran=4>

2010**Monografske publikacije:****NACIONALNI otroški parlament (20 ; 2010 ; Ljubljana)**

Stereotipi, rasizem in diskriminacija / 20. nacionalni otroški parlament, Ljubljana, 2010 ; [uredila Petra Zega ; fotografije Center za mlade Domžale]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS), 2010. - 87 str. : ilustr. ; 21 cm

NATEČAJ Evropa v šoli (12 ; 2010-2011 ; Evropa)

Prostovoljstvo - voljan pomagati : [razpis dvanajstega natečaja Evropa v šoli 2010/2011
Prostovoljstvo - voljan pomagati in pregled nagrajenk in nagrajencev enajstega natečaja
Poiščimo nove priložnosti] / [publikacijo uredili Polona Gradišek in Liana Kalčina]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije : Nacionalni odbor Evropa v šoli, 2010. - 76 str. : ilustr. ; 30 cm

PRAVLJICA o vetru : slovaška ljudska pravljica / prevedel [in priredba] Viktor Smolej ; ilustriral Bogdan Grom ; [spremna beseda Slavko Pregl]. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2010. - 22 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Zlata bralka, zlati bralec : posebna darilna izdaja Društva Bralna značka Slovenije - ZPMS)

SREČANJE Mladi za napredek Maribora. Osnovne šole (27 ; 2010 ; Maribor)

Mladi za napredek Maribora : zbornik raziskovalnih nalog in inovacijskih predlogov z rezultati - osnovne šole : 27. srečanje, april 2010. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, 2010. - 60 str. ; 21 cm

SREČANJE Mladi za napredek Maribora. Srednje šole (27 ; 2010 ; Maribor)

Mladi za napredek Maribora : zbornik raziskovalnih nalog in inovacijskih predlogov z rezultati - srednje šole / 27. srečanje [Mladi za napredek Maribora, april 2010] ; Mestna občina Maribor, Zveza prijateljev mladine Maribor. - Maribor : Mestna občina : Zveza prijateljev mladine, 2010. - 51 str. : tabele ; 21 cm

VIDMAR, Janja

Pink : za mojo generacijo / Janja Vidmar ; [ilustracije Urh Sobočan]. - 1. darilna brezplačna izd. - [Ljubljana] : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2010. - 139 str. : ilustr. ; 23 cm. - (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec : posebna darilna izdaja)

VLOGA žensk v preteklosti : zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov / [uredili Majda Pungerčar, Iris Furlan]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2010. - 74 str. ; 30 cm

VPLIV družbe in medijev na oblikovanje mladostnika : 21. otroški parlament : zbornik za mentorje/-ice in organizatorje/-ice otroških parlamentov / [priprava gradiva Petra Zega]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS), 2010. - 78, [8] str. : ilustr. ; 30 cm

Elektronska serijska publikacija:

OSTRŽEK : spletno glasilo. - El. časopis. - 2006, št. 1-. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS

Občasno se dopolnjuje. - 2010. - Ur. Petra Potočnik in Zarika Snoj Verbovšek. Način dostopa (URL): <http://www.bralnaznacka.si/index.php?Stran=4>

2011

Monografske publikacije:

BRANJE je potovanje : ob 50-letnici bralne značke / [izbral in uredil Jože Zupan ; ilustracije iz stalne razstave Izvirne ilustracije mladinskih del na OŠ dr. Pavla Lunačka Šentrupert]. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2011. - 347 str. : ilustr. ; 22 cm

EVROPA v šoli : [natečaj 2011/2012] / [uredila Polona Gradišek]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS) : Nacionalni odbor Evropa v šoli, 2011. - 79 str. : ilustr. ; 30 cm

HANUŠ, Barbara

O Jakobu in mucu Mici. Rojstni dan = Il compleanno = A születésnap = Der Geburtstag / Barbara Hanuš ; ilustrirala Ana Zavadlav ; [prevod v italijanščino Sergio Sozi, prevod v madžarščino Magda Berden, prevod v nemščino Andrea Švab]. - 1. darilna izd. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2011. - 23 str. : ilustr. ; 28 cm - (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec : posebna darilna izdaja Društva Bralna značka Slovenije - ZPMS)

JUNAKI našega časa - kdo so in zakaj? : 22. otroški parlament : zbornik za mentorje/-ice in organizatorje/-ice otroških parlamentov / [priprava gradiva Petra Zega in Liana Kalčina]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS), 2011. - 65 str. ; 30 cm

NACIONALNI otroški parlament (21 ; 2011 ; Ljubljana)

Vpliv družbe in medijev na oblikovanje mladostnika / 21. nacionalni otroški parlament, Ljubljana, 2011 ; [uredila Petra Zega ; fotografije Center za mlade Domžale ... et al.]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS), 2011. - 66 str. : ilustr. ; 21 cm

PLAČILNA sredstva skozi čas : zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov / [uredili Majda Pungerčar, Iris Furlan]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 2011. - 54 str. ; 30 cm

ŠTAMPE Žmavc, Bina

Cesar in roža / Bina Štampe Žmavc. - 1. darilna brezplačna izd. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2011. - 85 str. ; 24 cm. - (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec : posebna darilna izdaja Društva Bralna značka Slovenije - ZPMS)

ŽIVO branje, dramatičnost interpretacije : simpozij Društva Bralna značka Slovenije - ZPMS in revije Otrok in knjiga, Ljubljana, 14. oktober 2011. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2011. - 29 f. : ilustr. ; 30 cm

Elektronska serijska publikacija:

OSTRŽEK : spletno glasilo. - El. časopis. - 2006, št. 1-. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS

Občasno se dopolnjuje. - 2011. - Ur. Petra Potočnik in Zarika Snoj Verbovšek. Način dostopa (URL): <http://www.bralnaznacka.si/index.php?Stran=4>

2012

Monografske publikacije:

BRANJE otrok v predšolskem in zgodnjem šolskem obdobju, branje otrok z različnimi posebnimi potrebami : simpozij Društva Bralna značka Slovenije - ZPMS in Otrok in knjiga, Ljubljana, 12. oktober 2012 / [ilustracije Miha Mohor]. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2012. - 36 f. : ilustr. ; 30 cm

CERAR, Miro

Osnove demokracije / Miro Cerar ; ilustriral Izar Lunaček. - Posebna, darilna izd. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS, 2012. - 165 str. : ilustr. ; 23 cm. - (Zbirka Zlata bralka, zlati bralec)

EVROPA v šoli : razpis štirinajstega natečaja Evropa v šoli 2012/2013 Kot evropski državljani pravice in priložnosti imam - kako dobro jih poznam? in pregled nagrajenk in nagrajencev trinajstega natečaja Jaz tebi radost - ti meni modrost / [uredila Zdenka Premoša]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS) : Nacionalni odbor Evropa v šoli, 2012. - 64 str. : ilustr. ; 30 cm

ODRAŠČANJE : 23. otroški parlament : zbornik za mentorje/-ice in organizatorje/-ice otroških parlamentov / [priprava gradiva Petra Zega]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS), 2012. - 38 str. ; 30 cm

POVEDANE, napisane in prebrane zgodbe : (knjige, branje in bralna kultura) : zbornik strokovnih prispevkov za mentorje zgodovinskih krožkov / [uredili Judita Podgornik Zaletelj, Iris Furlan]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Slovenije, Komisija za delo zgodovinskih krožkov, 201. - 66 str. : tabele ; 30 cm

Elektronska serijska publikacija:

OSTRŽEK : spletno glasilo. - El. časopis. - 2006, št. 1-. - Ljubljana : Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS

Občasno se dopolnjuje. - 2012. - Ur. Petra Potočnik in Zarika Snoj Verbovšek. Način dostopa (URL): <http://www.bralnaznacka.si/index.php?Stran=4>

IZDAJE OBMOČNIH ZVEZ IN DRUŠTEV

1955

Monografske publikacije:

DEDEK Mraz celjski mladini. Celje : Društvo prijateljev mladine, [1955]. 24 str. : ilustr. ; 20 cm.

1960

Monografske publikacije:

REVIJA mladinskih pevskih zborov okraja Ljubljana. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine okraja Ljubljana : Zveza Svobod in prosvetnih društev okraja Ljubljana : Zavod za prosvetno-pedagoško službo OLO Ljubljana, 1960. - 24 str. ; 23 cm
Ob 15-letnici osvoboditve Ljubljane

1961

Monografske publikacije:

RAZSTAVA otroških likovnih del : Umetnostna galerija Maribor junij 1961 / [oprema Polak Oton]. - Maribor : Okrajna zveza prijateljev mladine in Okrajni odbor Jugoslovanskih pionirskih iger, 1961. - [32]str. : ilustr. ; 22 cm
Ov. nasl.: Moj kraj včeraj - danes - jutri : Jugoslovanske pionirske igre : Okrajni odbor Maribor

1962

Monografske publikacije:

OBVESTILA : spored filmov za mesec marec in april. - Ljubljana : Mladinski kino : Okrajna zveza prijateljev mladine Ljubljana, 1962. - 15 f. ; 31 cm

1964

Monografske publikacije:

MOJ koledar 1964 za učence osnovnih šol novogoriške občine / odg. urednik Darij Bratoš ; opremil Rafael Nemec. - Nova Gorica : Občinski odbor Društva prijateljev mladine, 1964. - 104 str. : ilustr. 21 cm

1965

Monografske publikacije:

PRIROČNIK za delo s pionirji in mladino ob osnovnih šolah / [zbrala in uredila Rezi Pirc]. - Krško : Občinska zveza prijateljev mladine : Zavod za prosvetno pedagoško službo, 1965. - 46 str. : ilustr. ; 17 cm

1970

Monografske publikacije:

REBUBLIŠKA razstava pionirske fotografije (11 ; 1970 ; Koper)

[Enajsta]

11. republiška razstava pionirske fotografije Pionirski foto 1970 : od 27. novembra do 8. decembra 1970 v prostorih pokrajinskega muzeja v Kopru. - [Ljubljana] : Foto-kino zveza Slovenije ; Koper : Zveza prijateljev mladine : Občinski odbor ljudske tehnike, 1970. - [12] str. : ilustr. ; 21 cm

1972

Monografske publikacije:

DNEVNIK : po poti kmečkih upornikov. - Krško : Občinska Zveza prijateljev mladine, [1972]. 32 str. ; 14 cm

REBUBLIŠKA razstava pionirske fotografije (13 ; 1972 ; Litija)

[Trinajsta]

13. republiška razstava pionirske fotografije Pionirski foto 1972 : od 27. novembra do 11. decembra 1972 v sindikalni dvorani na Stavbah, Litija. - [Ljubljana] : Foto-kino zveza Slovenije ; Litija : Zveza prijateljev mladine : Foto Krožek Osnovne šole Litija, 1972. - [12] str. : ilustr. ; 21 cm

TU smo, vaši smo. - Ljubljana : Mestna zveza prijateljev mladine : Mestna konferenca za družbeno aktivnost žensk, [1972]. - [8] str. : ilustr. ; 22 cm

1973

Monografske publikacije:

DNEVNIK : po poti kmečkih upornikov / opremil Vladimir Štoviček. - Krško : Zveza prijateljev mladine, [1973]. - 36 str. : 1 zvd : ilustr. ; 14 cm.

GUBČEVO izročilo / [urednik Rezi Pirc]. - Krško : Občinska zveza prijateljev mladine, 1973. 96 str., [16] f. pril. : ilustr. ; 16 cm

MESTNA zveza prijateljev mladine (Ljubljana). Skupščina (2 ; 1973 ; Ljubljana)

[Druga]

2. redna skupščina Mestne zveze prijateljev mladine Ljubljana / [organizator Mestna zveza prijateljev mladine Ljubljana]. - Ljubljana : Mestna zveza prijateljev mladine, 1973. - 1 zv. (loč. pag.) : tabele ; 29 cm

1975

Monografske publikacije:

DNEVNIK : po poti kmečkih upornikov / oprema Vladimir Štoviček. - Krško : Zveza prijateljev mladine, [ca. 1975]. - 36 str. : ilustr., zvd. ; 14 cm

DRUŠTVO prijateljev mladine (Zelena jama)

Pravila društva prijateljev mladine. - Ljubljana : Društvo prijateljev mladine Zelena jama, 1975. - 14 str. ; 20 cm

1976

Monografske publikacije:

OŽBOLT, Anton

Spomeniki NOB na Kočevskem / Tone Ožbolt, Stane Jajtič. - Kočevje : Turistično društvo : Občinska zveza prijateljev mladine, 1976. - 48 str. : ilustr. ; 17 cm. - (Zbirka vodnikov ; 3)

ŽAGAR, Jože

Kočevje v narodnoosvobodilnem boju 1941-1945 / Jože Žagar-Jagrov. - Kočevje : Turistično društvo : Občinska zveza prijateljev mladine, 1976. - 85 str. : ilustr. ; 17 cm. - (Zbirka vodnikov ; 4)

1979

Monografske publikacije:

SREČANJE pionirjev dopisnikov Slovenije (11 ; 1979 ; Krško)

Pionirska organizacija v občini Krško od osvoboditve do danes v mednarodnem letu otroka 1979 : ob 11. srečanju pionirjev dopisnikov Slovenije / [odgovorna urednica Rezi Pirc ; fotografije Rezi Pirc ... et al.]. - Krško : Zveza prijateljev mladine občine, [1979]. - 149 str. : ilustr. ; 21 cm

1980

Monografske publikacije:

PIONIRSKA delovna konferenca občine Krško (1 ; 1980 ; Krško)

Prva pionirska delovna konferenca občine Krško / Občinska zveza prijateljev mladine Krško, [Svet za delo s pionirji] ; [[uredili] Slavko Šribar, Rezi Pirc, Danica Zalokar]. - Krško : Občinska zveza prijateljev mladine, 1980. - 45 str. ; 30 cm

1981

Monografske publikacije:

PIONIRSKA delovna konferenca občine Krško (2 ; 1981 ; Leskovec pri Krškem)

Druga pionirska delovna konferenca občine Krško / Občinska zveza prijateljev mladine Krško, Svet za delo s pionirji. - Krško : Občinska zveza prijateljev mladine, 1981. - 1 zv. (loč. pag.) : tabele ; 30 cm

Gradivo je deloma tiskano, deloma rokopisno. - Gradivo je zbrala in uredila Rezi Pirc, predsednica OZPM Krško; vsebuje tudi rokopisne programe in poročila o delu pionirskih odredov v občini Krško, pozdravne govore, sezname udeležencev - gostov, pripombe itd. ; priloženo je tudi gradivo problemske konference »Pionir v krajevni skupnosti«, ki je potekala v Leskovcu pri Krškem 19.4.1982; dar iz zapuščine: SIKKRS

1988

Monografske publikacije:

MEDOBČINSKO srečanje Naša beseda. Srečanje mladinskih in pionirskih gledaliških skupin in krožkov, recitacijskih skupin (1988 ; Maribor)

Medobčinsko srečanje Naša beseda 88 : srečanje mladinskih in pionirskih gledaliških skupin in krožkov, recitacijskih skupin. - Maribor : Mestna zveza kulturnih organizacij : Mestna zveza prijateljev mladine, 1988. - 10 str. ; 21 cm

1989

Monografske publikacije:

MEDOBČINSKO srečanje Naša beseda. Srečanje mladinskih in pionirskih gledaliških skupin in krožkov, recitacijskih skupin (1989 ; Maribor)

Medobčinsko srečanje Naša beseda 89 : srečanje mladinskih in pionirskih gledaliških skupin in krožkov, recitacijskih skupin. - Maribor : Mestna zveza kulturnih organizacij : Mestna zveza prijateljev mladine, 1989. - 9 str. ; 21 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra : 6-8 let / [sestavila Osterman Sonja, Dežman Anton]. - Jesenice : Zveza društev prijateljev mladine, 1989. - 2 zv. (40 ; 40) str. : ilustr. ; 30 cm

1990

Monografske publikacije:

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 1 : 6-8 let / [sestavila Osterman Sonja, Dežman Anton]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1990. - 36 str. : ilustr. ; 30 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 2 : 8-10 let / [sestavila Osterman Sonja, Dežman Anton]. - Jesenice : Zveza društev prijateljev mladine, 1990. - 36 str. : ilustr. ; 29 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 3 : 9-11 let / [sestavila Sonja Osterman, Dežman Anton]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1990. - 40 str. : ilustr. ; 30 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 4 : 10-12 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1990. - 40 str. : ilustr. ; 30 cm

1991

Monografske publikacije:

ETNOLOŠKA raziskovalna delavnica (1991 ; Ljubljana)

Zbornik raziskovalnih nalog učencev osnovnih šol v občini Ljubljana-Center / Etnološka raziskovalna delavnica, marec 1991 ; [uredniški odbor Romana Savnik, Mojca Ramšak, Jožica Pahor]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Ljubljana-Center, 1991. - 97 str. : ilustr. ; 23 cm

Ov. nasl.: Življenje v Ljubljani : 1930-1950.

KRAJNC, Polona

Šmohor 1990 : delo na raziskovalnem taboru / Polona Krajnc, Nina Čebela ; mentorji Bojan Kmecl, Marina Šlogar, Zdenka Vajdič. - Celje : Občinska zveza prijateljev mladine, 1991. - 22 f. + pril. : ilustr. ; 30 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 1 : spoznavamo števila, računamo do 20 : 6-8 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1991. - 40 str. : ilustr. ; 30 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 2 : 8-10 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1991. - 44 str. : ilustr. ; 30 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 3 : 9-11 let / [sestavila Osterman Sonja, Dežman Anton ; likovna oprema Magda Češek]. - Jesenice : Zveza društev prijateljev mladine, 1991. - 40 str. : ilustr. ; 30 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 4 : 10-12 let / [sestavila Osterman Sonja, Dežman Anton ; likovna oprema Magda Češek]. - Jesenice : Zveza društev prijateljev mladine, 1991. - 40 str. : ilustr. ; 30 cm

1992

Monografske publikacije:

EKOLOŠKA raziskovalna delavnica (1992 ; Ljubljana)

SOS za naše okolje : zbornik raziskovalnih nalog učencev osnovnih šol v občini Ljubljana-Center / Ekološka raziskovalna delavnica, januar-april 1992 ; [uredniški odbor Romana Savnik, Ivanka Mali, Mojca Samardžija]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Ljubljana-Center, 1992.

ETNOLOŠKA raziskovalna delavnica (2 ; 1992 ; Ljubljana)

Zbornik raziskovalnih nalog učencev osnovnih šol v občini Ljubljana-Center / II. Etnološka raziskovalna delavnica, januar-april 1992 ; [uredniški odbor Romana Savnik, Ivanka Mali, Brigita Kocbek]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Ljubljana Center, 1992. - 129 str. : ilustr. ; 24 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 1 : spoznavamo števila : 6-8 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1992 (Radovljica : Tiskarna knjigoveznica). - 2 zv. : ilustr. ; 30 cm

Vsebina:

Zv. 1: Računamo do 10. - 42 str.

Zv. 2: Računamo do 20. - 42 str.

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 2 : 8-10 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1992 (Radovljica : Tiskarna knjigoveznica). - 44 str., [5] str. pril. : ilustr. ; 29 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 3 : 9-11 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1992 (Radovljica : Tiskarna knjigoveznica). - 40 str., [5] str. pril. : ilustr. ; 29 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 4 : 10-12 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1992. - 40 str., [5] str. pril. : ilustr. ; 29 cm

1993

Monografske publikacije:

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 1. Zv. 1, Spoznavamo števila, računamo do 10 : 6-8 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1993. - 40 str. : ilustr. ; 30 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 1. Zv. 2, Spoznavamo števila, računamo do 20 : 6-8 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1993. - 40 str. : ilustr. ; 30 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 2 : 8-10 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1993. - 72 str. : ilustr. ; 30 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 3 : 9-11 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1993. - 40 str., [2] str. pril. : ilustr. ; 29 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 4 : 10-12 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1993. - 40 str., [2] str. pril. : ilustr. ; 29 cm

RAZISKUJEMO naše okolje : zbornik raziskovalnih nalog učencev osnovnih šol v občini Ljubljana-Center / [uredniški odbor Milena Marega, Romana Savnik, Ivica Lah]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Ljubljana-Center, Center za napredek bivalne kulture, 1993. - 116 str. : ilustr. ; 23 cm

1994

Monografske publikacije:

ETNOLOŠKA raziskovalna delavnica (4 ; 1993-1994 ; Ljubljana)

Želodec Ljubljane II : zbornik raziskovalnih nalog učencev osnovnih šol v občini Ljubljana Center / IV. etnološka raziskovalna delavnica, (november 1993 - april 1994). - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Ljubljana-Center, 1994. - 184 str. : ilustr. ; 23 cm

NARAVOSLOVNO - ekološki tabor »Vipavska 94« / [vodja in koordinator tabora Magdalena Jejčič]. - Ajdovščina : Zveza prijateljev mladine, 1994. - [33] str. : ilustr. ; 29 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 1 : spoznavamo števila, računamo do 20, testne naloge, računske igre : 6-8 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1994. - [1] mapa (2 zv., 2 lista) : ilustr. ; 30 cm

Vsebina:

Zv. 1: Računamo do 10. - 40 str.

Zv. 2: Računamo do 20. - 40 str.

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 2 : 8-10 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1994. - 72 str. : ilustr. ; 30 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 3 : 9-11 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1994. - 84 str., [2] str. pril. : ilustr. ; 29 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 4 : 10-12 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1994. - 40 str., [2] str. pril. : ilustr. ; 29 cm

RAZISKUJEMO naše okolje. [Raziskovalni projekt: Ocenimo onesnaženost in ogroženost okolja na območju občine Ljubljana-Center, II.] : zbornik raziskovalnih nalog učencev osnovnih šol v občini Ljubljana Center. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Ljubljana-Center, 1994. - 141 str. : ilustr. ; 23 cm

1995

*Monografske publikacije:***EKOLOŠKI raziskovalni tabor »Vipavska 95« (1995 ; Ajdovščina)**

Okolje je naš dom : 5 dni skrbi za dom / Ekološki raziskovalni tabor »Vipavska 95« od 10. 7. '95 - 14. 7. '95 ; [tabor je organizirala ZPM Ajdovščina ; bilten je uredila Irena Šinkovec]. - Ajdovščina : ZPM, 1995. - 38 str. : ilustr. ; 30 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 3 : 9-11 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1995. - 84 str. : ilustr. ; 30 cm

OSTERMAN, Sonja

Računanje je igra 4 : 10-12 let / [sestavila Sonja Osterman, Anton Dežman]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1995. - 89 str. : ilustr. ; 30 cm

OTROCI, vrstniki, nasilje / Zoran Pavlovič. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine, 1995. - Str. 4-9. - (Strokovni teksti z okrogle mize Komisije za otrokove pravice pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije na temo »Otroci-vrstniki-nasilje«)

PETERNEL, Alenka

Obglavljena Pepelka / Alenka Peternel ; [risbe Alenke Peternel so izbrali učenci 4. razreda OŠ Kranjska Gora]. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1995 (Radovljica : Tiskarna knjigoveznica). - 35 str. : ilustr. ; 21 cm

RAZISKUJEMO naše okolje. [Raziskovalni projekt: Ocenimo onesnaženost in ogroženost okolja na območju občine Ljubljana-Center, III.] : zbornik raziskovalnih [nalog učencev osnovnih] šol v občini Ljubljana-Center / [uredila Romana Savnik]. - Ljubljana : Zveza prijateljev mladine Ljubljana-Center : Center za napredek bivalne kulture, 1995. - 133 str. : ilustr. ; 23 cm

1996

Serijske publikacije:

ZVEZA prijateljev mladine Maribor. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, 1996-2000. - 30 cm
Letnik. 1996, št. 1

Monografske publikacije:

S knjigo v svet in v življenje. Moje branje. - Jesenice : Zveza prijateljev mladine, 1996. - [16] str. : ilustr. ; 21 cm

SLIKARSKI extempore mladih likovnikov Bele krajine (1996 ; Metlika)

Slikarski extempore mladih likovnikov Bele krajine : [bilten ob 15-letnici] / [zbrala in uredila Vladka Škof ; fotografije Tone Bezenšek]. - Metlika : Občinska zveza prijateljev mladine, Odbor za extempore, 1996. - 14 str. : ilustr. ; 21 x 24 cm

ZBORNİK : odpadek naj ne bo samo odpadek : projekt osnovnošolskega izobraževanja učencev šestih razredov osnovnih šol občin Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki / Občinska zveza prijateljev mladine Velenje [in] Erico Velenje, Zavod za ekološke raziskave. - 1996, [št.] 1-. - Velenje : Občinska zveza prijateljev mladine, 1996-. - 16 cm

1997

Serijske publikacije:

ZVEZA prijateljev mladine Maribor. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, 1996-2000. - 30 cm

Letnik. - 1997, št. 2

Monografske publikacije:

EKO tabor (1997 ; Nova Gorica)

Mladi treh dežel za zdravo okolje, mir in medsebojno spoznavanje. Bilten / Eko tabor, Nova Gorica, 1997 ; [zbrali in uredili Devetak Iva in Vlasta Purkart ; organizator Zveza prijateljev mladine Nova Gorica]. - Nova Gorica : Zveza prijateljev mladine, 1997 (Nova Gorica)

MESTNI otroški parlament (7 ; 1996 ; Ljubljana)

Imaš pravico - imam pravico / [7.] mestni otroški parlament, Ljubljana, oktober - november 1996. - Ljubljana : Mestna zveza prijateljev mladine, [1997]. - [10] str. ; 21 cm

NEKAJ bi vam rad povedal. [1]. / [v zborniku so prispevki učencev naslednjih šol OŠ Artiče ... [et al.] ; uredniški odbor Marjana Požun - Milekič ... et al.]. - Krško : Zveza prijateljev mladine, 1997. - 69 str. : ilustr. ; 21 cm

Izšlo v okviru projekta Mladi za razvoj domačega kraja

RAZISKOVALNI ekološki tabor (1997 ; Goče)

Raziskovalni ekološki tabor »Goče 97« : od 07. do 12. julija 1997 / [uredila Irena Šinkovec]. - Ajdovščina : Zveza prijateljev mladine, 1997. - 44 str. : ilustr. ; 30 cm

»ZA srečo staršev in njihovih otrok« : študijski krožek / [gradivo uredila Ada Bačar]. - Ajdovščina : Zveza prijateljev mladine, 1997. - [4], 27 str. : ilustr. ; 30 cm. - (Študijski krožki)

1998

Serijske publikacije:

ZVEZA prijateljev mladine Maribor. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, 1996-2000. - 30 cm

Letnik. - 1998, št. 3.

Monografske publikacije:**DRUŠTVO prijateljev glasbe (1998 ; Koper)**

Žarko Ignjatović, kitara / Društvo prijateljev glasbe ; [avtor spremne besede Žarko Ignjatović]. - [Koper : Društvo prijateljev mladine, 1998]. - [8] str. ; 30 cm

MLINČEK prostega časa ali kako preživeti tisti del počitnic, ko nimam kaj početi.

Ljutomer : Društvo prijateljev mladine, [1998]. - 16 str. : ilustr. ; 20 cm

PETINDVAJSET

25 let Male Napotnikove kiparske kolonije v Zavodnjah / [uredili in zapisali Majda Lesničar ... [et al.] ; fotografije Arhiv Medobčinske zveze prijateljev mladine Velenje in Rok Poles]. - Velenje : Medobčinska zveza prijateljev mladine, 1998. - 64 str. : ilustr. ; 15 x 21 cm

PETINTRIDESET

35 let Bevkove bralne značke / [glavni in odgovorni urednik Nace Breitenberger]. - Idrija : Zveza prijateljev mladine, 1998. - 54 str. : ilustr. ; 21 cm

SKRILJE in Skriljani : [naše izročilo] / [avtorice [i. e. zbrale in uredile] Ana Bizjak, Irena Mermolja, Špela Vidmar]. - 1. natis. - Ajdovščina : Zveza prijateljev mladine, 1998. - 45 str. : ilustr. ; 25 cm

UGANKE : besede, besede, resne in šaljive, so se skrile v uganke zanimive / [uredila Irena Šinkovec]. - Ajdovščina : Zveza prijateljev mladine, 1998. - 56 str. : ilustr. ; 30 cm

UTRINKI : korenine so pognale. - [Ajdovščina] : Zveza prijateljev mladine, [1998]. - 36 str. : ilustr. ; 25 cm

1999

Serijske publikacije:

ZVEZA prijateljev mladine Maribor. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, 1996-2000. - 30 cm

Letnik. - 1999, št. 4

Monografske publikacije:

OBKOLPSKO območje od Gribelj do Primostka : geografsko in okoljevarstveno področje, zgodovinsko področje, naravoslovno in ekološko področje, vzgojnoizobraževalno področje : raziskovalni dnevi, od 06. do 10. julija 1998 / [pri pripravi zbornika so sodelovali

Anton Bezenšek ... [et al.] ; zbrali in uredili Natalija Orlič in Vladka Škof ; fotografije arhiv Belokranjskega muzeja ... et al.]. - Metlika : Občinska zveza prijateljev mladine, 1999. - 52 str. : ilustr. ; 30 cm

SREČANJE in tekmovanje mladih čebelarjev Slovenije (22 ; 1999 ; Gornja Radgona)
[Dvaindvajseto]

22. srečanje in tekmovanje mladih čebelarjev Slovenije, 17. april 1999, Gornja Radgona. - Gornja Radgona : Društvo prijateljev mladine, 1999. - 64 str. : ilustr. ; 21 cm

ŠALEJ, Matjaž

Varujmo in ohranimo Šaleško dolino 1999 : projekt okoljevarstvenega izobraževanja učencev 7. razredov osnovnih šol občin Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki / avtor besedila Matjaž Šalej ; urednika Matjaž Šalej, Kristina Kovač ; fotografije Emil Šterbenk. - Velenje : Medobčinska zveza prijateljev mladine Velenje, november 1999. - 31 str. : fotograf. ; 21 cm

ŠTERBENK, Emil

Varujmo in ohranimo Šaleško dolino : projekt okoljevarstvenega izobraževanja učencev sedmih razredov osnovnih šol občin Velenje, Šoštanj in Šmartno ob Paki / [avtorji besedila Emil Šterbenk, Mojca Ževart, Nives Kugonič ; uredila Emil Šterbenk, Kristina Kovač]. - Velenje : Medobčinska zveza prijateljev mladine, 1999. - [28 str.] : ilustr. ; 21 cm. - (Varujmo in ohranimo Šaleško dolino, ISSN 1318-9034)

2000

Serijske publikacije:

MIROSLAV : list pajdašof rejci i resnice. - 2000, 1-. - Beltinci : Društvo prijateljev mladine. - 25 cm

Občasno. - 2000, [št.] 1-2. - Gl. in odg. ur. Robert Kuzma

ZVEZA prijateljev mladine Maribor. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, 1996-2000. - 30 cm

Letnik. - 2000, št. 5

Monografske publikacije:

LITERARNA ustvarjalnica (1999 ; Piran)

[Čas je zlato] / Literarna ustvarjalnica, v Piranu, v novembru 1999 ; [gradivo uredila Irena Šinkovec ; likovna oprema udeleženci Literarne ustvarjalnice, Damjana Plešnar]. - Ajdovščina : Zveza prijateljev mladine, 2000. - 35 f. : barvne ilustr. ; 23 cm

ŽUGELJ, Maja

Pesmi odraščajočega dekleta / Maja Žugelj ; [ilustracije Likovni krožek OŠ Podzemelj]. - Otok [i. e.] Metlika : Zveza prijateljev mladine, 2000. - 75 str. : ilustr. ; 19 cm

2001

Monografske publikacije:

NA poti skozi čas. Mladi in — vrednote, kultura, mediji, vrtci, dom / [strokovno uredila Irena Destovnik ; besedilo Irena Destovnik ... [et al.] ; fotografije Irena Destovnik ... [et al.]. - Celovec : Slovenska prosvetna zveza : Mladinski dom SŠD ; Ljubljana : Mestna zveza prijateljev mladine, [2001]. - 73 str. : ilustr. ; 30 cm

SLIKARSKI extempore mladih likovnikov Bele krajine : 20 let : [bilten ob 20-letnici] / [zbrala in uredila Vladka Škof ; fotografije Duška Vlašič, Vladka Škof, Darko Žganjer]. - Metlika : Občinska zveza prijateljev mladine, Odbor za extempore, 2001. - 24 str. : ilustr. ; 21 cm

2002

Serijske publikacije:

MIROSLAV : lijest pajdašof rejči i resnice. - 2000, 1-. - Beltinci : Društvo prijateljev mladine. - 25 cm

Občasno. - 2002. - Gl. in odg. ur. Robert Kuzma

PRIJATELJ : glasilo Počitnice s prijatelji - 2002-2010. - Maribor : Zveza prijateljev mladine. - 30 cm

Letnik. - 2002. - Prej glej: Zveza prijateljev mladine Maribor

Monografske publikacije:

NEKAJ bi vam rad povedal 4. - Krško : Zveza prijateljev mladine, 2002. - 72 str. : ilustr. ; 21 cm

OTROŠTVO brez nasilja in zlorab : [zbornik seminarja »13. otroški parlamenti« za mentorje in organizatorje Otroških parlamentov, Krško, 27.-28.2002] / Zveza prijateljev mladine Slovenije. - Krško : Zveza prijateljev mladine Slovenije, 2002. - [41] str. ; 30 cm

POLES, Rok

O malem mastodontu : [tihi prastihi o pradogodkih v Prašaleški pradolini] / [napisal in narisal Rok Poles]. - Velenje : Medobčinska zveza prijateljev mladine, 2002. - [32] str. : ilustr. ; 22 cm

ŽUGELJ, Maja

Galerija sanj / Maja Žugelj ; [ilustracije Jan Šavli]. - Metlika : Zveza prijateljev mladine, 2002. - 84 str. : ilustr. ; 19 cm

2003

Serijske publikacije:

PRIJATELJ : glasilo Počitnice s prijatelji - 2002-2010. - Maribor : Zveza prijateljev mladine. - 30 cm
Letnik. - 2003

Monografske publikacije:

POLES, Rok

Tihi prastihi o pradogodkih v Prašaleški pradolini / [napisal in narisal Rok Poles]. - Velenje : Medobčinska zveza prijateljev mladine, 2003. - [32] str. : ilustr. ; 22 cm

2004

Serijske publikacije:

PRIJATELJ : glasilo Počitnice s prijatelji - 2002-2010. - Maribor : Zveza prijateljev mladine. - 30 cm
Letnik. - 2004

Monografske publikacije:

DRUŠTVO prijateljev mladine (Metlika)

Društvo prijateljev mladine Metlika : 1954-2004 : 50 let za otroke / [zbrali in uredili Vladimira Škof in Sonja Omerzel ; fotografije arhiv Društva prijateljev mladine]. - Metlika : Društvo prijateljev mladine, 2004. - 52 str. : ilustr. ; 21 cm

HIŠNA imena v KS Srednja Dobrava / Mojca Škofic ... [et al.] ; svetovala Jožica Škofic. - 1. izd. - Srednja Dobrava : Društvo prijateljev mladine, 2004. - [15] str. : ilustr. ; 21 cm

POLES, Rok

O mali vili : [tihi prastihi o pradogodkih v Prašaleški pradolini] / [napisal in narisal] Rok Poles. - Velenje : Medobčinska zveza prijateljev mladine, 2004. - [30] str. : ilustr. ; 22 cm

SKUPAJ smo ustvarjali na busu : zbornik Zveze prijateljev mladine Maribor : o programu Leteči avtobus / [avtorji člankov v zborniku Boris Popović ... [et al.] ; gradivo zbral in uredil Boris Popović ; izbor fotografij Maja Šivec ; izbor pesmi Marjan Pungartnik ; avtorji fotografij Damjan Vindiš ... [et al.] ; avtorji pesmi Morana ... et al.]. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, 2004. - 68 str. : fotogr. ; 24 cm

2005

Serijske publikacije:

PRIJATELJ : glasilo Počitnice s prijatelji - 2002-2010. - Maribor : Zveza prijateljev mladine. - 30 cm
Letnik. - 2005

2006

Serijske publikacije:

PRIJATELJ : glasilo Počitnice s prijatelji - 2002-2010. - Maribor : Zveza prijateljev mladine. - 30 cm
Letnik. - 2006

Monografske publikacije:

SLIKARSKI extempore mladih likovnikov Bele krajine : 25 let : [bilten ob 25-letnici] / [zbrala in uredila Vladimira Škof ; fotografije mentorji na extemporu]. - Metlika : Društvo prijateljev mladine, 2006. - 27 str. : ilustr. ; 21 cm

TOMŠIČ, Barbara

Dvorišče pred hišo / Barbara Tomšič. - Ajdovščina : Zveza prijateljev mladine, 2006. - 32 str. ; 21 cm

2007

Serijske publikacije:

PRIJATELJ : glasilo Počitnice s prijatelji - 2002-2010. - Maribor : Zveza prijateljev mladine. - 30 cm
Letnik. - 2007

Monografske publikacije:

MALA gora, kraj lepih spominov in trdega dela : zbornik ob 10. obletnici velikonočnega pohoda na Malo goro / [avtorji Kristina Valič ... [et al.] ; uredila Kristina Valič ; fotografije Dragan Vodopivec ... [et al.] ; skice Jože Vodopivec]. - 1. izd. - Ajdovščina : Zveza prijateljev mladine, 2007. - 64 str. : ilustr. ; 23 cm

ZELENI nahrbtnik 2006 v Beli krajini / [zbrali, uredili Vladimira Škof ... [et al.] ; fotografije sodelavke projekta, arhiv DPM Metlika]. - Metlika : Društvo prijateljev mladine, 2007. - 22 str. : ilustr. ; 22 cm

2008

Serijske publikacije:

PRIJATELJ : glasilo Počitnice s prijatelji - 2002-2010. - Maribor : Zveza prijateljev mladine. - 30 cm
Letnik. - 2008

Monografske publikacije:

ČIBEJ, Barbara

Bojevnikova skrivnost / Barbara Čibej. - Ajdovščina : Medobčinsko društvo prijateljev mladine, 2008. - 184 str. ; 23 cm

SREČANJE Mladi za napredek Maribora (25 ; 2008 ; Maribor)

Mladi za napredek Maribora : zbornik raziskovalnih nalog in inovacijskih predlogov z rezultati - osnovne šole / 25. srečanje [Mladi za napredek Maribora, april 2008] ; [pripravili] Mestna občina Maribor, Zveza prijateljev mladine Maribor. - Maribor : Mestna občina : Zveza prijateljev mladine, 2008. - 47 str. : tabele ; 21 cm

2009

Serijske publikacije:

PRIJATELJ : glasilo Počitnice s prijatelji - 2002-2010. - Maribor : Zveza prijateljev mladine. - 30 cm

Letnik. - 2009. - Ur. Kornelija Kaurin

Monografske publikacije:

BREŽNJAK, Urška

Barve Evrope / [urejanje in besedilo Urška Brežnjak in Zanda Brikmane]. - Ajdovščina : Medobčinsko društvo prijateljev mladine, [2009]. - [18] str. : ilustr. ; 13 cm

MLADI za napredek Maribora : zbornik raziskovalnih nalog in inovacijskih predlogov z rezultati - osnovne šole : 26. srečanje, april 2009. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, 2009. - 53 str. ; 21 cm

MLADI za napredek Maribora : zbornik raziskovalnih nalog in inovacijskih predlogov z rezultati - srednje šole : 26. srečanje, april 2009. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, 2009. - 51 str. ; 21 cm

ZVEZA prijateljev mladine (Krško)

[Petinpetdeset]

55 let za srečnejše otroštvo / Zveza prijateljev mladine Krško - ZPMS ; [besedilo Vida Ban, Danica Zalokar in drugi : uredili Olga Košir ... [et al.] ; fotografije in drugo slikovno gradivo arhiv Zveze prijateljev mladine Krško]. - Krško : Neviodunum, 2009. - 190 str. : ilustr. ; 25 cm

2010

Serijske publikacije:

PRIJATELJ : glasilo Počitnice s prijatelji - 2002-2010. - Maribor : Zveza prijateljev mladine. - 30 cm

Letnik. - 2010. - Ur. Kornelija Kaurin

2011

Monografske publikacije:

MLADI za napredek Maribora : zbornik raziskovalnih nalog in inovacijskih predlogov z rezultati. Osnovne šole : 28. srečanje, april 2011. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, [2011]. - 61 str. ; 21 cm

MLADI za napredek Maribora : zbornik raziskovalnih nalog in inovacijskih predlogov z rezultati. Srednje šole : 28. srečanje, april 2011. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, [2011]. - 59 str. ; 21 cm

SLIKARSKI extempore mladih likovnikov Bele krajine : 30 let : [bilten ob 30-letnici] / [zbrali in uredili Vladimira Škof in Duška Vlašič ; fotografije mentorji na extemporu]. - Metlika : Društvo prijateljev mladine, 2011. - 28 str. : ilustr. ; 21 cm

2012

Monografske publikacije:

MLADI za napredek Maribora : zbornik povzetkov raziskovalnih nalog in inovacijskih predlogov z rezultati in nagradami. Osnovne šole : 29. srečanje, april 2012. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, 2012. - 63 str. : tabele ; 21 cm

MLADI za napredek Maribora : zbornik povzetkov raziskovalnih nalog in inovacijskih predlogov z rezultati in nagradami. Srednje šole : 29. srečanje, april 2012. - Maribor : Zveza prijateljev mladine, 2012. - 61 str. : tabele ; 22 cm

PRIZNANJA

Zlate značke in pismena priznanja, podeljena med V. in VI. skupščino ZPMS (1969 – 1973)

Zlata značka

Ajdovščina

Mija Božič
Mira Novak

Brežice

Miha Haler
Katica Kolar
Rok Kržan
Ivanka Pečnik
Marija Polovič
Anica Regovič
Franc Smrdel
Marija Stermecki
Emilija Vučanjek
Ana Žbontar

Celje

Franc Božič
Dragica Jerman
Franjo Roš
Drago Špendl

Domžale

Milan Flerin
Rajko Hafnar
Marija Ivkovič
Jernej Lenič
Roman Maligoj
Francka Pezdir

Grosuplje

Mihaela Lesjak
Hilda Lučovnik
Roman Savnik

Hrastnik

Silva Pogačnik
Milka Vučetič

Idrija

Slavica Božič
Anica Dolinar
Ana Ferjančič
Lojze Jurjevič
Ciril Kumer
Silva Likar
Ivanka Mohorič
Marija Nevreden
Anica Štucin
Jože Štucin
Marija Uršič
Marija Vodopivec

Izola

Srečko Štefančič
Kolektiv tovarne
»Mehanotehna«

Jesenice

Vera Gartner
Anton Klinar
Teodor Kreutzer
Milena Makovec
Minka Pesjak
dr. Štefan Plut
Lojze Tišov

Kamnik

Pavla Kolarič
Klemen Pibernik
Marija Rot
Srečko Rot

Majda Šteblaj
Kati Zagorc
Cvetka Završnik
Kolektiv zavoda
invalidne mladine

Kočevje

Andrej Arko
Ivanka Jakšič
Jože Jakšič
Tilka Kovačevič
Marija Štefančič
Franc Volf
Nada Vreček
Rudi Zbačnik
Društvo prijateljev
mladine Vas-Fara

Koper

Sonja Abram
Anica Bandelj
Karla Djurdjič
Lea Grahor
Pavla Gregorič
Jožica Košuta
Mojca Lepej
Lilijana Medved
Lidija Molassi
Vera Mozetič
Albert Primožič
Vera Vezovnik

Kranj

Mija Artač
Milan Batista
Franc Benedik

Marija Brudar
 Lojze Cuznar
 Ivanka Dolinar
 Tončka Fortin
 Danica Francelj
 Zdenka Jamnik
 Tilka Jereb
 Vida Jereb
 Slavko Jerkič
 Nežka Jocif
 Ilija Jurančič
 Andrej Karničar
 Julka Kepic
 Stanko Kukovica
 Stane Likar
 Karel Lupovac
 Teja Marcijan
 Karel Makuc
 Vinko Marušič
 Marija Miklavc
 Meta Oblak
 Silvo Ovsenk
 Miloš Pelko
 Valentina Plešec
 Milka Polajnar
 Marija Ponikvar
 Janez Por
 Jože Simčič
 Marija Slavec
 Silva Slemenšek
 Mija Škrlep
 Jože Šolar
 Franc Štiglic
 Marija Tolar
 Janez Valenčič
 Mile Vozel
 Maja Zevnik
 Ivo Zrimšek
 Alojz Žibert

Krško

Tončka Ahmič
 Irena Gmajna
 Silva Golouh
 Ljuba Hvala
 Darinka Kolar
 Štefanija Kolar
 Verena Kosjek

Branko Pirc
 Danica Plevec
 Tilka Poljšak
 Marinka Preskar
 Emilija Rabič
 Franci Radej
 Slavko Smrdel
 Živko Šebek
 Marija Učakar
 Maks Umek
 France Žičkar
 Zdenka Žičkar
 Malka Žvar

Lendava

Marija Gonc
 Branko Mernik
 Terezija Varga

Litija

Miloš Djukić
 Franja Potokar
 Boris Žužek

Ljubljana Bežigrad

Kristina Bračun
 Zdenka Drenik
 Milena Gosnar
 Jelka Kutin
 Milena Rankel
 Milka Rome
 Lojze Strmole

Ljubljana Center

Bojana Rigel
 Vida Blažko
 Marija Brejc
 Neva Brus
 Lojze Cotman
 Alojzija Gerkman
 Aleksander Guzina
 Bogomir Javornik
 Sonja kapus
 dr. ing. Franci Kozjek
 Gizela Novak
 Marjanca Pirnat
 Boža Skitek
 Julija Stojšin
 Vilma Šega
 Ivanka Škafar
 Inka Tejkal

Pepca Vidmajer
 Nevenka Vrezec
 Milena Žigon

Ljubljana Moste - Polje

Cirila Bambič
 Irena Gotzl
 Mira Mehak
 Marjan Krevh
 Marjana Šeme
 Fani Trček

Ljubljana Šiška

Marija Bevc
 Miha Bojanc
 Stana Furar
 Karel Hribernik
 Milena Levak
 Stane Megušar
 Miroslav Mižigoj
 Tončka Polajnar
 Jože Rojc
 Danilo Sbrizaj
 Tonča Šenk
 Kati Tomšič
 Kati Ukmar
 Kati Vrhovec

Ljubljana Vič - Rudnik

dr. Milada Cindro
 Mara Koprivc
 Frida Korelec
 Lojzka Naglič
 Milka Polajnar
 Anica Slobodnik
 Darka Stojakovič
 Anka Škraba-Meglič
 Iva Ulčnik
 Nada Urbančič
 Marija Vidmar
 Majda Vrečko

Maribor

Stanka Batič
 Marjetka Bavec
 Valerijan Bedrač
 Milena Boško-Bac
 Ljudmila Božovič
 dr. Draga Černelc
 Marjeta Dovidija
 Jože Dvoršak

Tatjana Fajnik
Jurij Fedorov
Zinka Hartman
Bojan Javornik
Minka Kocjan
Ulrih Kristl-Tone
Zofka Kromar
Ana Krunič
Terezija Kumer
Stane Kuštrin
Tone Matičič
Vida Meula
Franc Pečnik
Karolina Pešl
Julka Polančič
Nada Potočnik
Stojan Požar
Rudi Rogelj
Dragica Rogl
Matilda Slemnik
Milena Sovič
Kamila Svatina
Lojze Štefanič
Natalija Štelcer
Marija Tancer
Tone Ule
Mirko Vovšek
Marija Zakušek
Anica Zorko
Tončka Zorko
Magda Žezlina
Borislava Žitko
Kolektiv gradbenega
podjetja KONSTRUKTOR
Maribor
Kolektiv TVD
PARTIZAN Šentilj

Murska Sobota

Dragica Kolmanič
Bibijana Penhofer
Gizela Sraka
Tončka Vučko

Nova Gorica

Roman Konjedic
Iva Skočir
Anica Uršič-Kravina
Vid Vuga

Novo mesto

Vinko Cirnski
Francka Dular
Nada Gostič
Boris Gabrič
Lojze Kastelic
Srečko Kodre
Magda Kosmina
Marija Kranjc
Draga Mlakar
Niko Padevski
Marija Pavlenič
Cveta Pelko
Cveta Strniša
Alojz Škerbec

Ormož

Giza Blagovič
Marija Kačičnik
Irena Miklašič
Mimica Pišek
Pjerina Žnidarič

Postojna

Drago Kolenc
Tomaž Tušar

Radlje ob Dravi

Rozika Fras
Rozina Hudiček
Ivan Knez
Anica Kogal
Tilka Kus

Radovljica

Julka Arh
Mira Ažman
Fanika Bohinc
Ljudmila Kalan
Marija Kersnik
Milka Mazi
Egon Mihelič
Slavica Nuk
Tončka Pretnar
Janez Pristavec
Silva Vodopivec
Lovro Žemva

Ravne na Koroškem

Boris Feldin
Mara Florjančič
Ludvik Pavlin

Slovenska Bistrica

Vera Čepič
Vida Lipoglav
Dragica Onič
Dragica Rojko
Julijana Šlatau

Slovenske Konjice

Justika Felicijan

Škofja Loka

Lojze Malovrh

Tolmin

Aljoša Berginc
Marija Grahelj
Cilka Krajnik-Filli
Franc Kravanja
Roza Kručil
Bogomil Lapajna
Zdenka Sozio

Trbovlje

Nanda Guček
Peter Jeglič
Minka Lazar
Milena Lenarčič
Breda Šere
Jerica Vodeb

Trebnje

Jože Zupan

Velenje

Martin Slatinšek

Vrhnika

Karel Grabeljšek
Helena Hrovatin
Jožefa Lukačević
Zdene Mohar
Fausta Munih
Rafaela Novačan
Vinko Podobnik
Miloš Rijavec

Žalec

Marija Cehner
Marica Hribernik
Anica Irmančič
Alojz Kronovšek
Vinko Rizmal
Marija Špeh
Anica Terpin

Vinko Topovšek
Dominik Verbič

Republiška priznanja

Ajdovščina

Pavle Bogataj
Danilo Komac
Marija Kosmač
Bogomil Maver
Sava Nardin
Ivan Vidrih

Brežice

Karl Degen
Rezika Kramer
Ankica Krivec
Nada Novak
Ivan Presekar
Vaclav Sadil
Angelca Škaler
Franc Vučanj

Celje

Marija Pejha
Štefka Plank
Marica Kalčič
Olga Zabukovec

Domžale

Alfonz Avbelj
Franc Avbelj
Zdravka Gašperin
Stane Habe
Jelka Markovšek
Štefka Mlakar
Minka Oražem
Pavla Skok
Ivanka Štifter

Grosuplje

Milka Makovec
Anica Pečnik
Fani Trailovič
Ivan Vlahovič

Hrastnik

Franc Godec
Milorad Gruden
Elvira Šikovec

Idrija

Marija Čuk
Cveta Gantar
Milena Lipušček
Viktor Podobnik

Ilirska Bistrica

Suzana Cerkvenik

Kamnik

Rudi Ocepek

Kočevje

Franc Brus
Marija Jakovac
Stane Jajtič
Marija Levstek
Boris Ožbolt
Fanika Ožbolt
Julij Plut
Ivo Stanič
Pavla Vidmar

Koper

Zdenka Abram
Kostanca Bevk
Anica Božič
Lidija Čerin
Marcel Fičur
Mara Godnič
Vera Jokšič
Mara Koljenšič
Marija Mavrič
Dragica Mihalj
Angela Podlesek
Donata Štrukelj
Marija Trošt
Olga Žerjal
Milan Žerjav
Pionirska redakcija
Radia Koper

Kranj

Ivan Bauman
Ivan Bevc
Pavla Bevc
Vida Boštar
Anica Cvek
Milena Cvelbar
Jože Čehovin
Justa Dolinar

Katarina Dolinar

Anica Jakopič
Mirko Janškovec
Polde Jeruc
Marija Kern
Janko Košnik
Štefka Kovač
Miha Krmar
Milena Krišelj
Marjan Križnar
Peter Kukavica
Sašo Kump
Jaka Kurat
Anton Marčan
Peter Matokovič
Marijan Mažgon
Gema Otašević
Anica Pečnik
Jolanda Pibernik
Marica Podjed
Olga Puhar
Pavla Sekne
Vladimir Selan
Štefan Simonič
Marijan Skok
Greta Sotelšek
Vida Strmčnik
Janko Štrukelj
Danica Šušteršič
Stojan Trošt
Marijan Trtnik
Mirko Udir
Jože Vidali
Zinka Vrlinič
Vladimir Žmitek
Drago Žvokelj

Krško

Vera Arh
Albin Božič
Milena Černoga
Ivanka Dernač
Franc Juvanc
Malči Kerin
Marija Kerin
Rihard Kodrič
Silva Letonja
Ljudmila Lipovšek

Ivanka Maksl
Slavka Mikolavčič
Adolf Moškon
Pavlica Moškon
Anica Plut
Helena Prah
Martina Strajnar
Breda Strel
Joško Šeler
Jelka Tršelič
Jože Zajc
Marija Žaren
Občinski odbor
Rdečega križa Krško

Ljubljana Center

Renata Cizelj
Peter Ramšak

Ljubljana Moste - Polje

Vera Bajič-Valenčič
Janez Rolih
Kolektiv tovarne »Indos«
Kolektiv tovarne
»Saturnus«
Kolektiv papirnice »Vevče«

Ljubljana Šiška

Skupščina občine
Ljubljana - Šiška

Ljubljana Vič - Rudnik

Mile Budič
Cilka Centa
Milena Gradišar
Francka Jus
Franc Krumberger
Mira Maier
Slava Prijatelj
Danica Samec
Boris Terpin
Peter Vrhunc
DPM »Milan Česnik«
DPM Vrhovci
DPM Trnovo

Maribor

Tone Bele
Nada Belec
dr. Alenka Bezget
Alfred Bibič

Marija Bratuša
Marija Breznik
dr. Berta Črnko
Helena Čuješ
Draga Dobrajc
Fanika Dvoršak
Mira Ernejšek
Jože Filo
Marjan Gorjup
Jože Hlade
Albina Hočevar
Vlasta Hočevar
Sonja Ivanišin
Peter Ivanuša
Barbara Jančič
Terezija Jenšec
dr. Kurt Kancler
Marija Kapel
Pavla Kapun
Marjan Kasjak
Dragica Kirbiš
Niko Kontler
Erna Kranjc
ing. Lavoslav Kranjčič
Jože Križnik
Božena Lah
Pepca Lešnik
Josip Merdaus
Jožica Meško
Stanko Ozebek
Anica Pavlič
Ivan Perovič
Rudi Primožič
Ivanka Purgaj
Ljudmila Ribič
Marjanca Selinšek
Nada Senkovič
Ivanka Simonič
Jožica Sinič
Margerita Stanjko
Mira Stani
Lepoldina Stropnik
Duška Škerjanc
Marta Šparl
Boža Štandeker
Ivan Šuman
Mira Schweiger

Viktor Schweiger
Ernest Tancer
Ervin Toplak
Zdenka Topolovec
Zofija Turšič
Tine Varl
Helena Vaupotič
Marija Vezovnik
Anica Vigele
Jelka Vrhovšek
Bruno Windisch
Gizela Zavodnik
Alfonz Zeilhofer

Murska Sobota

Štefan Antolin
Marija Barbarič
Marija Horvat
Geza Kardoš
Anica Kondrič
Ivo Orešnik
Franc Pajtler
Ferdo Pihler
Marica Šiker
Greta Škerget
Stanislav Škoberne
Herman Štilc
Jože Vogrinčič

Nova Gorica

Žarko Bole
Rajko Figelj
Ciril Zupanc
Kolektiv podjetja
»Meblo Gorica«
Kolektiv podjetja za
popravilo voz in strojev
Planinsko društvo

Novo mesto

Jožica Čelesnik
Roman Čelesnik
Malči Debeljak
Zdenka Godec
Anton Gorc
Irena Gostiša
Jelka Kastelic
Janez Kuhelj
ing. Ivo Zobec

Komanda garnziona JLA
Novo mesto
Kolektiv Dijaškega doma
»Majde Šilc« Šmihel

Ormož

Tamara Bedžeti
Nada Ganduč
Jožica Krabonja
Terezija Merkoci
Milena Moravec
Štefka Petek
Marija Praprotnik
Doroteja Radoš
Marjeta Ritonja
Viktor Stajanko
Miroslav Tramšek
Mijo Zemljč
Rudi Zidarič

Slovenska Bistrica

Ema Cvahte
Norbet Jedlovčnik
Brigita Kene-Gregorič
Francka Kolenko
Jože Kranjc
Matilda Mlakar
Vida Pasero
Milica Peklar
Jelka Pečovnik
Pavla Rozman
Kristina Šega
Jože Švab
Anton Švagan

Slovenske Konjice

Dragica Pečnik
Trebnje Kolektiv tovarne
»Dana« Mirna

Žalec

Vlado Ažnik
Brigita Črček
Bogomila Pešec
Adolf Senegačnik
Vera Žujej

Priznanja ob 20-letnici delovanja ZPMS (1973)

Prejemniki zlate značke (za večletno aktivno sodelovanje v organih ZPMS)

Tilka Blaha
dr. Kristina Brenk
Mimi Breznik
Miha Butara-Aleks
Anica Četkovič
dr. Fina Dovečar
Roman Fakin
Tone Florjančič
Majda Gaspari
dr. Zdenka Humar
Aleksander Kerševan
Franc Kimovec-žiga
Vinko Koprivec
Roman Fakin
Lojze Kovačič
Ivo Lenaršič
Anica List
Sikst Marion
Tončka Metelko
Miro Nakrst
Peter Ovsec
Mara Rupena
Vlastja Simončič
Drago Suhi
Tončka Šasek
Lidija Šifrer
Suzana Šoster
Tone Turnher

Jože Valentinčič
Hedvika Virant
Fani Žužek
Vzgojna posvetovalnica
Maribor
Kolektiv VVZ Ljubljana-
Prule
JLA-Ljubljanska oblast

Prejemniki republiških priznanj

Marjan Jelovčan
Mile Ogrin
Tone Šega
dr. Tomaž Vahtar
Kolektiv VVZ Ljubljana-
Vodmat
Kolektiv VVZ Ptuj
Kolektiv VVZ
Nova Gorica
Kolektiv Zavoda za slepo
mladino Ljubljana
Kolektiv vzgojnega zavoda
»Janez Levec« Ljubljana
Podjetje »Iskra
Commerce« Ljubljana

Prejemniki zlate značke

(za dolgoletno delo in izjemno prizadevanje za dobro vseh jugoslovanskih otrok, za plodno in tesno sodelovanje z ZPMS)

Zora Serbedžija
(sekretarka Sveta za vzgojo in varstvo otrok Jugoslavije)

Staša Jelić
(dolgoletna delavka na področju predšolske vzgoje iz SR Hrvaške)

Emil Paravina
(predsednik komisije za delo s pionirji Jugoslavije)

Andre Isambert
(dolgoletni predsednik mednarodne organizacije šole za starše)

Danica Marion
Ludvik Metelko
Ančka Nagode
Rezka Pirc
Lojze Prvinšek
Stane Repar
Vida Rudolf
Irena Levičnik
Stanka Sagadin
dr. Bronislav Skaberne
Marija Strajnar
dr. Franc Strmičnik
Lidija Šentjunc
Martina Šircelj
Zora Tomič
Vera Strehovec
Milojko Vidmar
Janez Vinkler
Janez Vipotnik
Olga Vipotnik
Zima Vrščaj-Holy
Miran Zirkelbach
Mima Zupančič

Prejemniki plakete

»Kurir Jovica«

ing. arh. Tija Badjura
Mirjana Borčič
Jože Brilej
Vladimir Cvetko
Ančka Čerin
Srečko Dimec
Anica Dolanc
Alenka Gerlovič
Smilja Gostiša
Janez Grašič
Ema Hojkar
Branka Jurca
Pepca Kardelj
Ada Klanjšek
Vilko Kolar
Ada Krivic
Janez Puhar
Boris Lipužič
dr. Slava Lunaček
Miro Lužnik
Nada Majcen

Priznanja ob 30-letnici delovanja ZPMS (1983)

Spominska priznanja

Janez Bitenc
Ivan Bizjak
Miha Butara
Ančka Čerin
Srečko Dimec
Anica Dolanc
dr. Fina Dovečar
Alenka Gerlovič
Branka Jurca
dr. Marija Kalan
dr. Pavle Kornhauser
dr. Anica Kos-Mikuš
dr. Stanka Kranjc-Simoneti
Ada Krivic
Janez Kuhar
Irena Levičnik
Franc-Luka Leskošek
Marta Lešnjak
Pavle Lešnjak
Rudi Lešnjak
Boris Lipužič
Niko Lukež
Miro Lužnik
Nada Majcen
Danica Marion
Marija Modec
Emil Paravina
Milan Peroci
Stane Repar
Janko Rudolf
Mara Rupena
Stanka Sagadin

Branka Savić
Anica Slobodnik
dr. France Strmčnik
Drago Suhi
Franc Šali
Lidijia Šentjunc
dr. Vladimir Schmidt
Stane Štemberger
Franc-Rok Tavčar
dr. Ivan Toličič
Slavica Toličič
Vida Tomšič
Stane Urbančič
Milojko Vidmar
Janez Vinkler
Janez Vipotnik
Olga Vipotnik
Marta Vizjak
Zima Vrščaj
Milan Vrtačnik
Miran Zirkelbach
Mima Zupančič
Angelca Žibera
Matija Žgajnar
Republiška konferenca
ZSM Slovenije
Rdeči križ Slovenije
Republiški odbor ZZB
NOV Slovenije
Planinska zveza Slovenije
Gasilska zveza Slovenije
Zveza tabornikov Slovenije
Zveza kulturnih organizacij
Slovenije

Zveza organizacij za
tehnično kulturo Slovenije
Šahovska zveza Slovenije
Pionirski list
Festival Kurirček - Maribor
Savez organizacija za
vaspitanje i brigu o deci
Jugoslavije, Bgd.
Savez za socijalističko
vaspitanje i zaštitu dece
Srbije, Bgd.
Savez društava »Naša dje-
ca« SZ Hrvatske, Zagreb
Sojuz organazacite za
socijalističko vospituvanje
i griži za decata na
Makedonija, Skopje
Savez organizacija za
socijlističko vaspitanje i
brigu o djecu SR BiH,
Sarajevo
Savez organizacija za
socijalističko vaspitanje i
brigu o djeci Crne gore,
Titograd
Savez organizacija za
socijalističko vaspitanje i
brigu o deci SAP
Vojvodine, Novi Sad
Savez organizacija za
socijalističko vaspitanje i
brigu o deci SAP Kosovo,
Priština

Ajdovščina

Draga Bačar

Brežice

Vlado Bužančič

Katica Kolar

Rok Kržan

Ludvik Metalko

Francka Pečnik

Albina Tomina

Ana Zorko

Celje

Ivica Fišer

Otmar Riva

Cera Strehovec

Marica Volferl

Slava Vučajnik

Domžale

Rajko Hafner

Francka Pezdir

Danica Zidarič

Gornja Radgona

Anica Potisk

Grosuplje

Anica Pečnik

Hrastnik

Marija Malovrh

Fani Vizovišek

Idrija

Ignac Breitenberger

Ilirska Bistrica

Zora Malečkar

Jesenice

Minka Pesjak

Kamnik

Marija Rot

Vera Verstovšek

Kočevje

Stane Jajtič

Alojzija Klarič

Marija Mihelič

Marija Štefančič

Anica Štimec

Francka Volf

Koper

Majda Gulič

Majda Majnik

Maks Vezovnik

Kranj

Ivanka Črnac

Karel Makuc

Marica Podjed

Janez Por

Roman Savnik

Jovanka Šmajdek

Tončka Vodnik

Alenka Vojakovič

Mile Vozel

Krško

Angelca Druškovič

Marija Pirc

Rezi Pirc

Tilka Poljšak

Marinka Preskar

Slavko Šribar

Pavla Zajelšnik

Danica Zalokar

Lendava

Cvetka Polak

Marija Tompa

Ljubljana Bežigrad

Francka Čemernik

Rika Nepužlan

Alojzija Strmole

Ljubljana Center

Justi Kavšek

Milan Simič

Vilma Šega

Anica Šolinc

Anica Zavec

Ljubljana - Moste Polje

Vera Bajič

Nežka Čad

Ciril Fain

Francka Kumše

Janez Rolih

Ljubljana - Šiška

Savo Jakulin

Ivanka Kukovec

Sonja Pečaver

Ljubljana Vič - Rudnik

Peter Vrhonc

Ljutomer

Anica Novak

Milena Pirher

Logatec

Francka Smrtnik

Maribor

Francka Gašparič

Boris Godina

Albinca Hočevar

Dragica Kirbiš

Rajko Kladnik

Marija Kocbek

Vojko Lovše

Milka Matičič

Mira Mehar

Ivica Mekiš

Karolina Pešl

Vida Rudolf

Zora Tomič

Borislava Žitko

Metlika

Ivanka Žele

Murska Sobota

Dragica Juteršnik

Hela Sreš

Monika Škrilec

Tončka Vučko

Nova Gorica

Aleksander Kerševan

Vid Vuga

Novo mesto

Janez Grašič

Milica Šali

Ormož

Nada Kovačič

Piran

Tončka Senčar

Postojna

Ema Hojkar

Stanka Horvat

Ptuj

Lizika Lacko

Alojz Solina

Stanka Zafošnik

Radlje ob Dravi

Miroslav Faletov

Janez Gobec
Tilka Kus
Peter Macuh

Radovljica

Manca Filipič
France Fister
Marica Kariž
Janez Marinček
Slavko Meglič
Peter Nuk
Francka Pfajfar
Vida Stare
Andrej Šiljar

Ravne na Koroškem

Ivanka Kušnik

Ribnica na Dolenjskem

Nada Ložar
Drago Turnšek

Sevnica

Romana Ivačič

Slovenska Bistrica

Jožica Janežič
Zvonka Jedlovčnik
Dragica Rojko

Slovenske Konjice

Nančka Ravnjak
Magda Vogelsang

Šentjur

Stane Sešerko

Škofja Loka

Marija Lazar
Lojze Malovrh
Milka Okorn
Franc Rant

Šmarje pri Jelšah

Franc Kozelj

Titovo Velenje

Elfrida Ambrožič
Anica Podlesnik
Marija Žorž

Tolmin

Gabrijela Rutar

Trbovlje

Mija Filač

Trebnje

Marija Brezovar
Jože Zupan

Vrhnika

Krsto Aleksič

Žalec

Justi Holobar
Helena Kronovšek
Anica Lesjak
Janez Meglič
Marija Špeh
Dominik Vrbič

Mestna ZPM Ljubljana

Mile Budič
Ada Repič
Ančka Šušteršič

Zlato značko prejmejo:

Brežice

Marija Dejak
Ruža Rostohar
Lidija Strgar
Marinka Volčanšek

Domžale

Vinko Cedilnik
Marija Habe
Maruša Krampelj
Štefka Mlakar

Grosuplje

Jožica Jagodic
Milena Kosec
Berislava Križanič
Fani Trailovič

Hrastnik

Celestina Babič
Marija Bremec
Franc Kovač
Ivica Kovač
Elza Papp
Metka Poljšak
Marija Senica
Ivanka Šerbak

Jesenice

Anton Dežman
Franc Pesjak
Hilda Zgonc

Kočevje

Anka Abramovič
Milena Avpič
Angelca Blatnik
Vanda Bratuž
Ivan Brudar
Franci Brus
Andrej-Lev Cetinski
Franc Cimprič
Vera Cimprič
Jožica Fabjan
Dragica Gornik
Danica Hogler
Otmar Hogler
Andželko Hrljevič
Dragica Janša
Stane Jarm
Ignac Karnilnik
Marjan Klun
Neda Klun
Vera Lapajne
Olga Lenac
Marija Levstik
Francka Letig
Pavla Malnar
Olga Mohar
Pavla Nagu
Anton Obranovič
Marija Pantar
Justina Rauh
Angelca Rudl
Vitimir Savič
Anton Skvarč
Lojze Starc
Zlata Štemfelj
Martin Štefančič
Božena Vesel
Anita Zupan
Anka Žgajnar

Kranj

Marija Bizjak
Vida Bobnar
Ivanka Bunc
Zdenka Engelman
Francka Grlj
Marija Kern
Vera Klančar

Marija Knific
Štefka Kovač
Jana Kuralt
Ana Lazarevski
Justina Leskovec
Fanika Mezeg
Alenka Milačič
Ivan Pintar
Marija Robas
Andja Sirc
Greta Sotelšek
Angelca Štular
Marina Vidali
Cveta Weisseisen
Marija Terman
Andrej Žergaj
Jožica Žun

Krško

Angelca Cemič
Marjanca Cvelbar
Marija Glas
Mihaela Kežman
Erika Lapuh
Marjeta Marjetič
Slava Mižigoj
Lotka Pirc
Ciril Plut
Joško Seler
Jože Špiler
Štefka Štajner
Mija Tomažin
Minka Unetič
Branka Žibert
DPM Krško - levi breg
DPM Leskovec
DPM Veliki Podlog

Ljubljana Bežigrad

Marija Kržič
Aleš Peče
Anica Vuga
organizacija združenega
dela JUB - Dol pri Litiji

Ljubljana Center

Marica Bensa
Majda Gorjanc
Nina Japelj
Mira Jarc

Jože Jurančič
Olga Majcen
Lizika Pečenko
Breda Pokorn
Stojanka Radinja
Baldomir Svetličič
Ela Zupančič
DPM Majda Vrhovnik

Ljubljana Moste - Polje

Anton Bizjak
Milena Blejec
Angelca Butenko
Stane Dimnik
Bojan Fertin
Drago Ilič
Stane Keber
Franc Močnik

Ljubljana Šiška

Marija Hren
Magda Padežnik

Ljubljana Vič - Rudnik

Drago Černoš
Stane Florjančič
Pepca Oprešnik
Rozalija Štritof

Ljutomer

Eva Kemprle
Vida Rojs

Maribor - mesto

Gasilska zveza Maribor
Rdeči križ Maribor

Maribor - Pesnica

Slavica Krstič
Štefka Lončarič
Mira Sapač

Maribor - Podbrežje

Adela Kelhar
Brigita Kocbek
Ervin Kralj
Štefka Ljubojevič
ing. Jože Protner

Maribor - Rotovž

Elvira Bernetič
Jože Cerkovnik
Irena Frajčman
Marija Golja

Marta Gregorčič
Barbara Jančič
Alojz Janise
Danica Jurjaševič
Viktorija Knez
Edi Kobale
Helena Lukež - Ule
Viktor Medved
Modrič Julijana
Franc Mrcina
Marjan Pahor
Branko Peternel
Ada Rajk
Fani Slatinek
Vida Slokan
Anica Suša
Irena Svatina
Anka Tancer
Tatjana Ule
Alojz Vindiš - Dunda
Alfred Voh
Slavko Vouk
Martina Žvajker

Maribor - Ruše

Jana Bjegovič
Anotn Garnež
Maks Gašperič
Jože Križnik
Ivanka Lopič
Krista Šiker
Vili Šumer

Maribor - Tabor

Dušanka Bedrač
Robert Bobanec
Lea Brodnjak
Ivanka Černelc
Boris Družina
Milovan Godina
Marjan Kasjak
Marija Kladnik
dr. Srečko Koren
Vasja Lavrič
dr. Brigita Lobnik-Krunič
Miloš Lukič
Zdenka Mladič
Marjeta Strban
Niko Šilih

Maribor - Tezno

Julij Borko
 Helena Čuješ
 Jaka Fridl
 Pepca Lešnik
 Marija Medved-Čepič
 Greta Renčelj
 Danilo Vranc
 DPM Starše

Murska Sobota

Vida Antolin
 Majda Babič
 Vlado Baučar
 Helena Copot
 Vera Flisar
 Anica Gergorec
 Karel Glažar
 Šarika Gubič
 Helga Horvat
 Jože Horvat
 Marija Horvat
 Janez Jošar
 Angela Končič
 Anica Kuhar
 Marija Maučec
 Emilija Povh
 Mira Prelog
 Ivanka Pucko
 Anica Smodiš
 Marica Šiker
 Marjanka Topolovac
 Ida Trobic

Nova Gorica

Marija Kovač
 Anica Križanič
 Danica Kutin
 Franc Miklavc
 Aliče Uršič

Novo mesto

Mojca Andoljšek
 Ferdinand Avsec
 Vojislava Babič
 Slavica Canič
 Darja Colarič
 Jožica Čelesnik
 Malči Debeljak
 Anton Dragan

Irena Gostiša
 Tončka Hočevar
 Fanika Horvat
 Vida Jaklič
 Milica Jakopin
 Fanika Korenič
 Milena Kostevc
 Lojzka Krevs
 Avgusta Lah
 Fani Longar
 Joža Luzar
 Draga Mislej
 Milka Obrekar
 Janez Pavlin
 Jelena Pelko
 Ana Potočar
 Kristina Rifelj
 Slavka Rupena
 Janez Suhadolnik
 Vida Ščap
 Ana Thorževskij
 Alojz Zupančič
 Miran Zupančič
 Slavka Zupančič

Ormož

Ivica Forstnarič
 Tamara Grizinčič
 Alojz Jaušovec
 Angela Jurkovič
 Anica Kovačič
 Gabriela Kuhar
 Stanko Lesjak
 Anica Megla
 Štefka Miklašič
 Anica Pevec
 Mimica pišek
 Lizika Tramšek
 Vili Trofenik
 Julijana Zidarič

Postojna

Janko Babič
 Gabrijela Bravč
 Vera Brgoč
 Suzana Cerkvenik
 Milena Garmuš
 Minka Racman
 Marija Tonkovič
 Andrej Žužek

Radlje ob Dravi

Marija Kočivnik
 Betka Valtl

Ribnica na Dolenjskem

Albina Grivec

Slovenska Bistrica

Marija Godec
 Milica Lednik
 Franja Smolar
 Ana Supe
 Terezija Šec
 Marija Vidmar

Šentjur

Slava Kovačič

Titovo Velenje

Marica Črep
 Danica Križ
 Majda Lesničar
 Julijana Modrijan
 Anica Šuligoj
 Marija Žužek
 Stane Žula
 DPM Topolščica
 DPM Šmartno ob Paki
 ZZB NOV občine Velenje

Trbovlje

Alojz Finc
 Alojz Kos
 Anica Kužnik
 Planinsko društvo Trbovlje

Žalec

Štefka Avdič
 Zora Dobnik
 Dora Eberling
 Maja Gaberšek
 Pavlina Glušič
 Hilda Javornik
 Jaka Jeršič
 Magda Ježovnik
 Margit Juteršek
 Anton Kač
 Judita Kočevar
 Franc Kolšek
 Anica Lah
 Anton Lah
 Lea Lah
 Gabrijel Lešnik

Miro Lešnik
Anica Osetič
Zdenko Puncer
Majda Rak
Fani Rasiwicz
Štefka Ručigaj
Metka Veis
Marija Žagar
Vera Žužej

Sodelavcem ZPM Slovenije

Jože Božič
Mara Kalan
Franci Kržan
Andrej Lesjak
Ivanka Milovanovič
Rada Pregelj
Ivo Štajdohar
Milica Štivan
Anita Vandal - Marušič

3. republiško priznanje prejmejo:

Brežice

Rezika Antolovič
Jožica Ivanšek
Vida Petelinč
Jožica Toplišek
Ivanka Verstovšek
Marija Zajc
Majda Žokalj

Domžale

Ivica Fabčič
Ria Presekar
Marija Velkavrh

Hrastnik

Vili Greben
Vikica Pevec
Marija Stošický
Breda Vidmar
Milka Zorčič

Kočevje

Danilo Bižal
Dušan Cebin
Milena Cebin
Ivanka Gornik

Breda Hvala
Zlatko Jarc
Jože Koleta
Miro Košir
Jadranka Njegač
Nada Perko
Marija Rupnik
Anica Toič
Vesna Žagar

Krško

Vera Alegro
Vera Vrh
Anica Gerjavič
Fanika Godler
Katica Ivanič
Jože Jug
Marija Kavčič
Štefka Lavrenčič
Janez Levičar
Zdenka Lipovz
Ivanka Mirt
Angelca Moškon
Terezija Smrdel
Tatjana Stropnik
Jože Urbanč
Zora Vrečko
Ida Zemljak
Jože Zidar
Vesna Žvar

Lenart v Slovenskih Goricah

Rezka Fandel
Hilda Udiljak
Nada Voglar
Lojzka Zemljič

Ljubljana Bežigrad

Viljem Grebenc
Jelka Kunaver
Pavla Samuda
Irena Sluga
Ivanka Volk

Ljubljana Moste-Polje

Tanja Bizjak
Tilka Bregant
Malči Čop
Marjana Jelen
Franci Sotlar
Breda Thurnher

Ljubljana Vič - Rudnik

Ivanka Milovanovič
Pionirski odred Franc
Leskovšek - Luka na
OŠ Bičevje
DPM Polhov Gradec

Ljutomer

Stanko Kapun
Matilda Slavič
Frančka Vrbajnšček
DPM Veržej
DPM Cven

Maribor - Pesnica

Olga Hercog

Maribor - Pobrežje

Danica Brumen-Colnik
Majda Čížek
Tone Horvat

Maribor - Rotovž

Pavla Ajdišek
Danica Arzenšek
Ernest Barbarič
Lidija Barbarič
Marta Fištravec
Dunja Gačič
Silva Gačnik
Viktorija Gerbič
Majda Grajfoner
Zinka Iršič
Emilija Kracina
Helena Kramberger
Neda Marinček
Franjo Mihalič
Štefanija Milošević
Marija Operčkal
Milka Partljič
Vlado Pocajt
Zdenka Resnik
Adela Senegačnik
Anica Sevnčnikar
Franjo Šilec
Marija Štumberger
Dragica Uršič
Zlata Žížek

Maribor - Ruše

Rado Kasjak
Tilka Kurbos

Angela Šoster
Lojzka Šumer
Leopold Trstenjak
Marija Vaner

Maribor - Tabor

Erika Jovanovski
Srečko Kovačič
Ljubica Kotnik
Ana Krajnc
Jože Lakota
Lucija Lep
Branka Marinčič
Nada Perič
Katica Pintarič
Stane Rak
Sabina Škarabot
Borica Vičar
Martina Vilec
Rihard Vobodnik

Maribor Tezno

Marija Fras
Fanika Horvatič
Truda Marolt
Pavla Novak
Jožica Padežanin
Metka Potisk
Bojan Premzl
Sabina Vugrinec

Murska Sobota

Slava Berden
Šarika Beznec
Franci Čarni
Zinka Farič
Kristina Grah
Silva Hodošček
Šarika Kardoš
Angela Kolar
Tomaž Kuhar
Slavica Litrop
Gizela Lubšina
Marija Matko
Štefka Milek
Fanika Pojbič
Anica Puhan
Bibijan Penhofer
Anka Suhadolnik
Milica Sadl

Silva Šterman
Zlata Telmin

Nova Gorica

Franc Doma
Boža Hvala
DPM Deskle - Anhovo

Novo mesto

Martina Kramar
Silva Lužar
Ana Pungerčar
Ivanka Šiško

Ormož

Milica Jurkovič
Zlatko Kovačič
Anica Lašič
Jožica Megla
Tinica Munda
Danica Panič
Zlatka Potočnik
Marjeta Ritonja
Nežika Strnad
Viktor Stajnko
Milivoj Zemljič

Postojna

Marija Bogataj
Ivanka Kovač
Nada Kovačič
Marija Likon
Mimica Milharčič
Zmago Mulec
Kristina Šajn
Smiljana Vihar
Kovinsko podjetje LIV
Postojna
Leseno podjetje Javor
Pivka
Leseno podjetje Javor
Prestranek
Postojnska jama
TOZD Jama

Radlje ob Dravi

Marija Draučbaher
Lojzka Kovše
Rudi Kus
Marija Škerl
Cvetka Zapečnik
DPM Podvelka

KO za letovanje Radlje
KS Vuzenica
SIS za telesno kulturo
Radlje

Radovljica

Ela Bertancelj
Venda Boštjančič
Vera Čampa
Anica Konstanjšek
Tatjana Marinko
Pavla Mulej
Elza Osterman
Nevenka Pezdič
Srečko Pogačnik
Minka Pokljukar
Dušan Poljšak
Minka Puc
Andrej Šiljar
DPM Bohinjska Bistrica
DPM Radovljica
DPM Lesce
DpM Gorje
DPM Bled

Ribnica na Dolenjskem

Ana Drobnič
Slavka Vesel

Slovenska Bistrica

Milica Klokočovnik
Anka Fras
Marija Plavec
Ela Sekirnik
Julčka Šlatau
Pionirska knjižnica
Slovenska Bistrica

Šentjur

Jože Pečenko
Jaka Ratajc

Titovo Velenje

Vera Balažič
Marija Britovšek
Helena Cafuta
Marija Cigala
Rozalija Černovšek
Tea Devič
Marica Hojan
Marija Javornik
Lojzka Kovač

Roza Kugonič
Štefica Martinšek
Vjeka Miklave
Jelena Pečovnik
Slavka Pogačnik
Vida Polutnik
Martina Pustatičnik
Vida Rehar
Pane Semečnik
Jože Svetina
Avgust Tanšek
Manica Štorman
Erna Verzolak
Stanko Vrbovšek

Trbovlje

Jani Hološek
Manica Kočar
Mariča Panko
Jerica Vodeb
Milena Zidar
Viktor Žorž
Skupščina občine Trbovlje
Občinski svet Zveze
sindikatoev Trbovlje
SIS za vzgojo in izobraže
vanje Trbovlje
SIS za otroško zdravje
Trbovlje
OO UUB NOV Trbovlje
Občinski štab za TO
Trbovlje
Cementarna Trbovlje
Osnovna šola Trbovlje

Žalec

DPM Andraž
DPM Gomilsko
DPM Letuš
DPM Prebold
DPM Vinska gora

Priznanja ob 40-letnici delovanja ZPMS (1993)

Zlati znak

<i>Ime in priimek</i>	<i>Kraj</i>	<i>Predlagatelj</i>
Silva Vavpetič	Kamnik	ZPM Kamnik
Avgust Posavec	Gornja Radgona	ZPM Gornja Radgona
Alenka Puškaš	Gornja Radgona	ZPM Gornja Radgona
Marija Vogelnik	Ljubljana Šiška	ZPM Ljubljana Šiška
Cita Prpič	Ljubljana Šiška	ZPM Ljubljana Šiška
Gozdana Mrkaič	Kranj	ZPM Kranj
Ada Bačar	Ajdovščina	ZPM Ajdovščina
Silva Copič	Ajdovščina	ZPM Ajdovščina
Irena Šinkovec	Ajdovščina	ZPM Ajdovščina
Marinka Tavželj	Dravograd	komisija
Društvo prijateljev mladine	Brestanica	ZPM Krško
Dušan Vodlan	Krško	ZPM Krško
Milena Cankar	Idrija	ZPM Idrija
Vida Čadež	Idrija	ZPM Idrija
Alda Seljak	Idrija	ZPM Idrija
Anica Božič	Idrija	ZPM Idrija
Zdenka Šturm	Idrija	ZPM Idrija
Mojca Didič	Idrija	ZPM Idrija
Nada Kanduč	Dravograd	ZPM Dravograd
Katica Jeseničnik	Dravograd	ZPM Dravograd
Društvo prijateljev mladine	Šentjanž	ZPM Dravograd
Jože Jazberc	Novo mesto ZPM Novo mesto	ZPM Novo mesto
Bojan Purebra	Novo mesto ZPM Novo mesto	ZPM Novo mesto
Dragan Gajič	Novo mesto ZPM Novo mesto	ZPM Novo mesto
Ana Lečevski	Novo mesto	ZPM Novo mesto
Slavko Kristan	Novo mesto	ZPM Novo mesto
Emil Hartner	Velenje	ZPM Velenje

Posebno priznanje ob 40. obletnici ZPMS

<i>Ime in priimek</i>	<i>Kraj</i>	<i>Predlagatelj</i>
Anja Renko	Ljubljana - Center	ZPM Lj. Center
Sonja Kapus	Ljubljana - Center	ZPM Lj. Center
Majda Gorjanec	Ljubljana - Center	ZPM Lj. Center
Justi Kavšek	Ljubljana - Center	ZPM Lj. Center
Lojzka Potočnik	Gornja Radgona	ZPM Gornja Radgona
Ivica Fišer	Celje	ZPM Celje
Dragan Lukin	Ajdovščina	ZPM Ajdovščina
Draga Bačar	Ajdovščina	ZPM Ajdovščina
Majda Majnik	Koper	ZPM Koper
Majda Gulič	Koper	ZPM Koper
Angelca Podlesek	Koper	ZPM Koper
Francka Malešič	Metlika	ZPM Metlika
Marjana Smrekar	Koper	ZPM Koper
OŠ Metlika	Metlika	ZPM Metlika
OŠ Podzemelj	Metlika	ZPM Metlika
VVZ Metlika	Metlika	ZPM Metlika
Jana Skuk	Cerknica	ZPM Cerknica
Marinka Kralj	Cerknica	ZPM Cerknica
Jana Juvančič	Cerknica	ZPM Cerknica
Marija Opeka	Cerknica	ZPM Cerknica
Iva Ravšelj	Cerknica	ZPM Cerknica
Helena Krpač	Dravograd	ZPM Dravograd
Janez Pavlin	Novo mesto	ZPM Novo mesto
Elfrida Ambrožič	Velenje	ZPM Velenje
Majda Lesničar	Velenje	ZPM Velenje
Anica Podlesnik	Velenje	ZPM Velenje
Anica Šuligoj	Velenje	ZPM Velenje
Marija Žorž	Velenje	ZPM Velenje
Pavla Hercog	Ravne na Koroškem	ZPM Ravne na Koroškem
Justa Sorčan	Ravne na Koroškem	ZPM Ravne na Koroškem
Sida Roblek	Ravne na Koroškem	ZPM Ravne na Koroškem
Angela Samec	Ravne na Koroškem	ZPM Ravne na Koroškem
Gabrijela Britovšek	Ravne na Koroškem	ZPM Ravne na Koroškem
Mara Florjančič	Ravne na Koroškem	ZPM Ravne na Koroškem
Helena Kugovnik	Ravne na Koroškem	ZPM Ravne na Koroškem
Mija Filač	Trbovlje	ZPM Trbovlje
Milena Zidar	Trbovlje	ZPM Trbovlje
Ignac Breitenberger	Idrija	komisija
Branko Peternel	Maribor	ZPM Maribor

<i>Ime in priimek</i>	<i>Kraj</i>	<i>Predlagatelj</i>
Oš Bratov Polančič	Maribor	ZPM Maribor
Ada Krivic	Ljubljana	komisija
dr. Ludvik Horvat		komisija
dr. Anica Mikuš Kos		komisija
Olga Vipotnik	Ljubljana	komisija
dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič		komisija
dr. Ljubica Marjanovič Umek		komisija
Ivanka Mali	Ljubljana	komisija
Zora Tomič	Ljubljana	komisija
dr. Slavica Toličič	Ljubljana	komisija
Angelca Žiberna	Ljubljana	komisija
Rezi Pirc	Krško	komisija
Jože Božič	Ljubljana	komisija
Niko Žibert	Ljubljana	komisija
Ančka Čerin	Ljubljana	komisija
Silvija Mozetič	Koper	komisija
Anica Fabjan	Kranj	komisija
Norbet Jedlovčnik	Slovenj Gradec	komisija
Zvonka Jedlovčnik	Slovenj Gradec	komisija
Pionirska knjižnica	Ljubljana	komisija
Lutkovno gledališče	Ljubljana	komisija
Ivanka Milovanovič	Ljubljana	komisija
Igor Longyka	Ljubljana	komisija
Jože Zupan	Trebnje	komisija
Prvenka Turk	Ljubljana	komisija
Matic Žgajnar	Ljubljana	komisija
Irena Dajčman	Maribor	komisija
dr. Pavel Kornhauser	Ljubljana	komisija
Franci Kržan	Kranj	komisija
Občinska ZPM	Ajdovščina	komisija
Občinska ZPM	Celje	komisija
Občinska ZPM	Cerknica	komisija
Občinska ZPM	Črnomelj	komisija
Občinska ZPM	Dravograd	komisija
Občinska ZPM	Gornja Radgona	komisija
Občinska ZPM	Hrastnik	komisija
Občinska ZPM	Idrija	komisija
Občinska ZPM	Jesenice	komisija
Občinska ZPM	Koper	komisija
Občinska ZPM	Kranj	komisija
Občinska ZPM	Krško	komisija

<i>Ime in priimek</i>	<i>Kraj</i>	<i>Predlagatelj</i>
Občinska ZPM	Laško	komisija
Občinska ZPM	Ljubljana Center	komisija
Občinska ZPM	Ljubljana Bežigrad	komisija
Občinska ZPM	Ljubljana Vič Rudnik	komisija
Občinska ZPM	Ljubljana Šiška	komisija
Občinska ZPM	Ljubljana Moste Polje	komisija
Občinska ZPM	Mozirje	komisija
Občinska ZPM	Ptuj	komisija
Občinska ZPM	Ravne na Koroškem	komisija
Občinska ZPM	Sežana	komisija
Občinska ZPM	Metlika	komisija
Občinska ZPM	Nova Gorica	komisija
Občinska ZPM	Novo mesto	komisija
Občinska ZPM	Šentjur pri Celju	komisija
Občinska ZPM	Trbovlje	komisija
Občinska ZPM	Velenje	komisija
Občinska ZPM	Zagorje ob Savi	komisija
Občinska ZPM	Maribor	komisija
Občinska ZPM	Velenje	komisija
Občinska ZPM	Žalec	komisija

Priznanja ob 50-letnici delovanja ZPMS (2003)

ZPM Ajdovščina

Zlati znak

Ana Bizjak
Alenka Kovšca
Bojana Stopar
Kristina Valič
OŠ Draga Bajca Vipava
OŠ Danila Lokarja
Ajdovščina

Posebno priznanje

Alenka Bizjak Nussdorfer
Zalka Bolčina
Ivica Čermelj
Mateja Jerkič
Magda Lemut
Damjana Rustja
Slavka Slokar
Dunja Tomšič
Ksenija Trebovc
Nataša Valič
Glasbena šola Vinko
Vodopivec Ajdovščina

Priznanje

Jana Bolčina
Silva Copič
Zdenka Fučka
Anuška Lavrenčič
Irena Šinkovec
OŠ Danila Lokarja
Ajdovščina - podružnica
Lokavec

DPM Bakovci

Zlati znak

Ludvik Nemec

Posebno priznanje

Majda Vrečič

Priznanje

Ingrid Fiala Škarabot

Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS

Zlati znak

Mirjam Dolinar Klavž
Marija Glinšek
Karolina Kolmanič
Darja Kramberger
Mira Turk Radiković
Revija Otrok in knjiga

MDPM Celje

Zlati znak

Željko Cigler
Milka Conradi
Rozalija Petan
Marija Planinšek
Jožica Popović
Željko Vrankič

DPM Cerknica - Loška dolina

Zlati znak

Danica Štefančič

Priznanje

Ivanka Kranjc
Tatjana Švigelj
Majda Truden

DPM Domžale

Zlati znak

Marija Haler

Priznanje

Ana Medved

DPM Dramlje

Zlati znak

Anica Čede

Priznanje

Milena Kajtna
Marjeta Vodušek

MDPM za Goriško

Zlati znak

Umbert Bizjak

Jana Humar Bonutti
Anamarija Remiaš
Ana Skerlovnik Štrancar

Posebno priznanje

Iva Devetak
Dora Krpan
Vid Vuga

DPM Gornja Radgona

Zlati znak

Cilka Dimec Žerdin
Ivanka Kalič
Dušan Zagorc

Posebno priznanje

Breda Florjančič
Vera Granfol
Janja M. Loncner
Olivera Novak Dotlič
Alenka Regoršek
Majda Štraki
Slavica Trstenjak
Silva Vračko

Priznanje

Blanka Beloglavec
Žana Kolovrat
Mira Korošec
Maya Starovasnik
Manica Šerc
Dragica Vereš

ZPM Idrija

Zlati znak

Jelko Kašča

Posebno priznanje

Nace Breitenberger
Marija Čuk

Priznanje

Jolanda Bolarič
Irena Kenk
Damijan Lampe
Valerija Leskovec

Majda Lužnik
Anka Močnik
Marta Pajer Šemrl
Majda Troha

DPM Koper

Posebno priznanje

Marija Cergonja
Boris Černe
Andreja Jurca
Metka Kovač
Egle Leban
Rudi Mraz
Marinka Primožič
Robert Trunkl

Priznanje

Ljubica Babovič
Jasna Černič
Suzana Giljanovič
Lea Kozel
Mojca Primožič

DPM Koroška

Zlati znak

Marička Čreslovnik
Ivanka Komprej

Posebno priznanje

Mira Hancman
Ivan Kušnik
Cveta Leitinger
Anka Plevnik
Ervin Rozman

DPM Kranj

Zlati znak

Anica Fabjan
Martina Hafnar
Zdenka Košir
Franc Kržan
Janka Kuralt

Dragica Markun
Gozdana Mrkaič
Tončka Vodnik

Priznanje

Metka Boncelj
Anica Javornik
Alenka Jenko
Maja Papler
Andreja Ramovš
Anica Roblek
Ciril Sitar
Tatjana Škrab Grašič
Jana Zazvonil
Jožica Žun

DPM Krmelj

Zlati znak

Ana Hočevar
ZPM Krško

Zlati znak

Branko Janc
Franc Pogačar
Posebno priznanje
Anica Arh
Loti Ašič
Vida Ban
Mojca Beribak
Helena Bizjak
Matej Brezovšek
Uroš Brezovšek
Rozika Cerovšek
Bojan Cizel
Suzana Čuš
Saša Dernač
Martin Dušič
Marija Fritz
Sonja Gabrič
Antonija Glas Smodič
Meta Habinc
Vinko Hostar
Zdenka Horvat
Jože Ivačič
Anita Kolarič
Alenka Košak

Olga Košir
DPM Krmelj
Damjan Lah
Ivanka Lekše
Aleksandra Macur
Silvo Mavsar
Ana Mešiček
Damjana Mlakar
Andreja Ninkovič
Boža Ojsteršek
Ana Pečar
Marjana Požun Milekič
Marinka Preskar
Brigita Rostohar
Jožica Repše
Marjana Sečen
Hermina Simončič
Melita Skušek
Slavka Šebrek
Slava Ševerkar
Tatjana Škafar Azinovič
Alenka Šribar
Slavko Šribar
Ivan Urbanč
Petra Urek
Metka Uršič
Zora Večko
Marinka Volčanšek
Matjaž Zajelšnik
Danica Zalokar
Mirela Zalokar
Bernarda Žarn

DPM Litija

Zlati znak

Joža Ocepek
Marija Tomšič

Priznanje

Ivi Kirm
Marjeta Laba
Mojca Maček
Rosana Maček
Marija Mali
Olga Sinreih
Katarina Zebec

MZPM Ljubljana

Zlati znak

Vesna Čec
Maja Černe
Majda Klinar
Savica Pureber
Jože Škerl

Posebno priznanje

Justi Kavšek
Mara Koprivec
Lutkovno gledališče v
Ljubljani
Ivanka Mali
Magda Padežnik
Srednja vzgojiteljska šola
in gimnazija v Ljubljani

Priznanje

Tatjana Arnšek
Irena Kos
Alenka Vuk

ZPM Ljubljana - Center

Zlati znak

Neža Ahčin
Marta Koritnik
Zmaga Obštetar
Alojz Potočar

Posebno priznanje

DPM Stari Vodmat

ZPM Ljubljana Moste - Polje

Zlati znak

Milena Kožuh
Franc Močnik
Anita Ogulin
Anica Pešec
Erika Račič

Posebno priznanje

Vera Hegeduš

Priznanje

Angelca Butenko
Anka Doma Jošt
Polona Konečnik
Milica Koštrun
Sandi Potočnik
Martin Rozman
Zinka Seliškar
Marija Zupančič

ZPM Ljubljana Vič Rudnik

Zlati znak

Borka Kos - Graber
Branka Lampe
Metka Rotar
Damijan Urankar
Barbara Weibel
DPM Lavrica
Zavod za slepo in slabo
vidno mladino Ljubljana
LPP Primestni Potniški
Promet Ljubljana

Posebno priznanje

Stane Florjančič
Romana Savnik

ZPM Ljubljana Šiška

Zlati znak

Nevenka Jeršin
Vera Snoj

Posebno priznanje

Tončka Šenk

Priznanje

Marina Roža Janežič
Zorica Kocjan
Lilijana Raičević
Avgušтина Zupančič

ZPM Maribor

Zlati znak

Katica Balas
Majda Čižič
Sonja Dobrijevič
Mirjam Dolinar Klavž
Irena Iršič
Nataša Kajba - Gorjup
Saša Mikič
Biserka Perko
Ivo Purič
Zlata Rashid
Sašo Šaupperl
Sonja Štubelj
Mladen Tancar st.
Jože Vrhnjak
Slavica Zakelšek
Vesna Žigon
Strokovna služba ZPM
Maribor

Posebno priznanje

Martin Bigec
Irena Dajčman
Stanka Damjan
Adi Dečman
Erika Jovanovski
Franjo Karažinec
Olga Kranjc
Eva Lovše
Marija Marčič
Jožica Mikič Horvat
Rozika Muhič
Brane Peternel
Emica Predan
Marijo Staroverški
Majda Struc
Franjo Šilec
Angelca Šiler
Oddelek za družbene
dejavnosti mestne občine
Maribor

DPM Mojca Novo mesto

Posebno priznanje

Janez Pavlin

DPM Postojna

Priznanje

Josip Bajc
Tamara Potepan Leljak

OZPM Slovenske Konjice

Zlati znak

Marija Gajšek
Marija Golčar
Franja Mlakar
Heda Vidmar Šalamon
Marta Šlibar
OZPM Slovenske
Konjice

Posebno priznanje

Klara Hitrec

Priznanje

Marinka Hasenbihel
Anka Onič
Milena Pajek
Liljana Pletikos
Vesna Slokar
Dragica Tomše
Milena Šegel
Danica Šuc

DPM Šenčur

Zlati znak

Dragica Markun

Priznanje

Metka Boncelj

ZPM Šentjur pri Celju

Zlati znak

Milena Jan
Slava Kovačič

Priznanje

Albina Karmuzel
Silva Kundih
Tatjana Lesnika
Marjana Metličar
Majda Sporn
Maša Teržan

DPM Šmarje Sap

Zlati znak

Jožica Jagodic
Angela Jančar
Milena Lunar

Posebno priznanje

Alenka Bratun
Renata Križman
Marica Ferić
Tanja Pucihar
Zdenka Semenič
Marička Vilar

DPM Škofja Loka

Zlati znak

Olga Bandelj
Darja Dunat
Marko Pleško
Nana Rupar
OŠ Cvetka Golarja
OŠ Ivana Groharja
OŠ Škofja Loka - Mesto

Posebno priznanje

Igor Draksler - Občina
Škofja Loka
Mirjam Jan - Blažič
Miha Ješe
Gorazd Jelovšek
Ludvik Leben

Jelka Mlakar - Radio
Sora
Anton Papež
Mirko Pinterič
Alpetour potovalna
agencija d. d. Kranj
Termo d. d. - Trata
Zavod za šport Škofja Loka

Priznanje

Tea Djokić
Janja Igličar
Tatjana Jereb - Miklavčič
Ljuba Kolendo
Nada Rant
Magda Šorn

DPM Trbovlje

Zlati znak

Cvetka Koželj
Anka Maček
Marija Meh
Marija Vodovnik

Posebno priznanje

Majda Lesničar
Srečko Meh
Pikin festival

DPM Zagorje ob Savi

Zlati znak

Matjaž Švagan

Posebno priznanje

Tanja Starc

OZPM Žalec

Posebno priznanje

Breda Veber
Irena Verbič

Priznanje

Vida Štingl

Zveza prijateljev mladine Slovenije

Zlati znak

Anita Albreht
Ljudmila Bezljaj Krevel
Stanko Buser
Gabrijel Brezovar
Petra Dobrila
Mario Galunič
Ludvik Horvat
Tilka Jamnik
Liana Kalčina
Maja Kersnik
Stanko Kotnik
Azra Kristančič
Ivan Križnar
Miha Mohor
Tone Partljič
Janko Rožman
Vladimira Sever
Francka Slivnik
Prvenka Turk
Jože Zupan
Matija Žgajnar

ZPMS - Posebno priznanje

Marjetka Balkovec Debevec
Ana Bizjak
Jana Bolčina
Boris Brovinsky
Ester Cerar
Anica Čerin
Mateja Deželan
Ervin Dolenc
Vlado Dimovski
Tomaž Erjavec
Mojca Ferle
Aleš Gabrič
Anton Gradišek
Franc Hočevnar
Lučka Kastelic
Monika Kokalj Kočevnar
Miša Komar

Marjana Kos
Pavle Kornhauser
Katarina Klemenc Dinjaški
Angelca Kunstelj
Alenka Kovšca
Irena Lačen Benedičič
Biserka Marolt Meden
Andreja Meglič Černjak
Franc Murgelj
Maša Okršlar
Borut Pahor
Magda Peršič
Judita Podgornik
Vika Potočnik
Tita Porenta
Tone Plauštajner
Majda Pungerčar
Branko Radulovič
Janko Rednak
Mateja Ribarič
Vida Rudolf
Dominik S. Černjak
Adi Smolar
Helena Sterle
Judita Šega
Mojca Šifrer
Mojca Šorn
Andreja Škofljanec
Branko Šuštar
Marko Štepec
Nadja Terčon
Ivo Tomc
Zora Torkar
Tadeja Tominšek Rihtar
Zora Tomič
Maja Torkar
Maja Vojnovič
Angelca Žiberna
ZPM Ajdovščina
ZPM Domžale
ZPM Idrija
ZDPM Jesenice
ZPM Krško
ZPM Ljubljana - Center
ZPM Ljubljana - Moste
Polje
ZPM Ljubljana - Šiška

ZPM Ljubljana - Vič Rudnik
ZPM Maribor
DPM Metlika
DPM Mojca Novo Mesto
DPM Mozirje
DPM Murska Sobota
DPM Bakovci
DPM Cerknica - Loška Dolina
DPM Črna na Koroškem
DPM Dravograd
DPM Gornja Radgona
DPM Lukovica
DPM Ilirska Bistrica
DPM Izola
DPM Koper
DPM Koroške
DPM Kranj
DPM Litija
DPM Podčetrtek
DPM Ptuj
DPM Radenci
DPM Slovenj Gradec
DPM Slovenska Bistrica
DPM Šenčur
DPM Škofja Loka
DPM Šmarje Sap
DPM Tolmin
DPM Trbovlje
DPM Videm
DPM Zagorje ob Savi
MDPM Celje
MDPM za Goriško
MZPM Ljubljana
MDPM Sežana
MZPM Velenje
OZMP Hrastnik
OZMP Ormož
OZPM Slovenske Konjice
OZMP Šentjur pri Celju
OZMP Žalec
Baby center, d.o.o. in direktor ANDREJ
REMŠKAR
Etiketa, d.d. in BRANE BALANTIČ
GIB beton Zagorje, d.o.o. in direktor
GABRIJEL BREZOVAR
Gorenjski tisk, d.d.

Grafis trade, d.o.o.
LEK, d. d. novi član skupine Sandoz in
predsednik uprave METOD DRAGONJA
Nova kuverta, d.o.o. Murgelj
McDONALD'S Slovenije, d.o.o. in
TOMAŽ ERJAVEC
Papirnica Vevče, d.d.
Pejo trading, d.o.o.
Poslovni sistem Mercator, d. d. in
predsednik uprave ZORAN JANKOVIĆ
Turistična zveza Slovenije
TELEKOM SLOVENIJE, d. d.
Zavod za zdravstveno zavarovanje
Slovenije
Zveza svobodnih sindikatov Slovenije in
predsednik Dušan Semolič

ČASTNI ČLANI ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE

Iz statuta ZPMS:

13. člen (častni člani in članice)

ZPMS ima lahko častne člane/-ice.

Častni člani/-ce so posamezniki/-ce ali pravne osebe, ki imajo velike zasluge za razvoj in delovanje ZPMS. Častne člane/-ice imenuje skupščina ZPMS na predlog članov/-ic in organov ZPMS.

Častni/-e člani/-ce imajo pravico biti prisotni na sejah organov, nimajo pa pravice odločanja.

Častni člani so:

Prof. Pavle Kornhauser

V Zvezi prijateljev mladine Slovenije deluje že več kot 40 let. Oblikoval in vodil je Forum za pravice otroka v bolnišnici, bil član Komisije za otrokove pravice in drugih odborov. Posebej dragocena so njegova prizadevanja in uspehi na področju odpiranja otroških bolnišničnih oddelkov – za sožitje otroka in njegovih staršev ter medicinskega osebja v bolnišnici. Ta prizadevanja je poimenoval »humanizacija hospitalizacije otrok«, izraz, ki se je uveljavil tudi mednarodno. Bil je pobudnik za ustanovitev Foruma zoper telesno kaznovanje otroka v družini in do nedavna tudi njegov predsednik. Skušal je senzibilizirati javnost, da telesno kaznovanje otrok ni primeren vzgojni ukrep. Je eden od najstarejših še aktivnih prostovoljcev

Mario Galunič

Kot eden najprepoznavnejših obrazov s televizijskih zaslonov, je z lastnim zgledom tlakoval in utrjeval pot solidarnosti, dobrotelosti, poštenosti, sočutju in družbeni odgovornosti. Je eden najbolj plemenitih in uglednih javnih osebnosti, ki se uvršča med največje slovenske glasnike prostovoljstva. Je zgled ljudem, da odpirajo svoja srca in delijo sredstva in svoj čas. Mario Galunič je s svojim etičnim delovanjem in sodelovanjem z ZPMS v čas in prostor visoko umestil tudi ime *Zveze prijateljev mladine* kot najbolj verodostojne in zaupanja vredne organizacije civilne družbe v Sloveniji.

Majda Struc

Zvezi prijateljev mladine Maribor predseduje že skoraj 23 let, več kot 10 let je bila članica predsedstva oziroma upravnega odbora ZPMS, nato 5 let podpredsednica ZPMS in od leta 2004 do leta 2012 generalna sekretarka ZPMS.

Zveza prijateljev mladine Maribor je v obdobju predsedovanja Majde Struc dosegla zavidljive uspehe na vseh področjih dela z mladimi. Zaradi svojega neumornega dela v dobro otrok, mladine in družine, je bila Majda Struc pogosto dobitnica različnih priznanj in zahval – ob tem je bila vesela materialnih nagrad predvsem zaradi tega, ker jih je lahko donirala programom za otroke. Kot generalna sekretarka nacionalne organizacije je utrjevala njen ugled, še posebej mrežo vseh oblik združevanja prijateljev mladine. Menimo, da ji je dobro uspelo in nedvomno je imela ob predsedniku, mag. Francu Hočevarju, velike zasluge, da je ZPMS deležna visokega zaupanja javnosti.

Mag. Franc Hočevar

Pretežni del svoje poklicne poti in prostočasnih aktivnosti je posvetil otrokom in mladim; še posebej tistim, ki so potrebni posebne pozornosti, podpore in obravnave. V najtežjih časih 60 letnega obstoja ZPMS, ko so mnogi naši organizaciji obrnili hrbet, je mag. Franc Hočevar verjel v njene ljudi, programe in cilje. Za ZPMS je zastavil svoje ime in svoj ugled ter leta 2001 postal njen predsednik. Pod njegovim vodstvom sta se v mreži ZPMS okrepila medsebojno zaupanje in povezanost, saj je s svojo držo in načinom vodenja spodbujal sodelovalne odnose med članicami, njihovo samostojnost in razvoj ter zavezanost k skupni viziji in ciljem ZPMS. Veliko je pripomogel k prepoznavnosti in ugledu naše organizacije. Mandat predsednika je končal leta 2012.

Anita Ogulin

Že štirideset let deluje na področju socialnega varstva in dobrotelčnosti. Pomoč otrokom in družinam ni njena služba, je njeno poslanstvo. Je sekretarka Zveze prijateljev mladine Ljubljana Moste – Polje in predsednica *Komisije za socialno humanitarna vprašanja* pri ZPMS. Mnogim otrokom iz vse Slovenije je pomagala doseči tisto, česar niso zmogle druge institucije: občutek sprejetosti in lastne vrednosti, pot iz revščine, most do izobrazbe. Njeno dolgoletno delo na področju humanitarnosti je pomembno prispevalo k ugledu in prepoznavnosti Zveze prijateljev mladine Slovenije, njenih članic ter številnih humanitarnih programov in akcij, ki jih splošna javnost ni povezovala s prijatelji mladine. V zadnjih letih je za svoje delo prejela več pomembnih priznanj.

Liana Kalčina

Liana Kalčina je bila od leta 1979 do 1991 strokovna sodelavka ZPMS ter od leta 1992 do leta 1997 tudi generalna sekretarka ZPMS. Veliko je prispevala k prenovi celotne organizacije. Je članica upravnega odbora ZPMS in predsednica Nacionalnega odbora za otrokove pravice. Bila je pobudnica ustanovitve Nacionalnega odbora evropskega natečaja Evropa v šoli (EVŠ) in kasneje več mandatov predsednica Nacionalnega odbora EVŠ, danes je podpredsednica tega odbora. Bila je snovalka programov Otroški parlamenti in Mladi geologi ter organizatorica odmevnih okroglih miz v Cankarjevem domu o vprašanih varovanja otrokovih pravic. Sodelovala je pri nastajanju brezplačne telefonske linije za otroke in mladostnike – TOM telefon in bila vključena v velike vseslovenske humanitarne akcije. Leta 1994, v času trajanja vojne v Bosni in Hercegovini, je organizirala zbiranje pomoči ter konvoj osebno pospremila v BiH. Je soavtorica Etičnega kodeksa prostovoljstva ter predsednica Etične komisije organiziranega prostovoljstva, ki deluje v okviru Slovenske filantropije

ČLANICE ZVEZE PRIJATELJEV MLADINE SLOVENIJE V LETU 2013

1.	Društvo Bralna značka Slovenije - ZPMS	Miklošičeva 16	1000 Ljubljana
2.	Društvo prijateljev mladine Beltinci	Štefana Kovača 3	9231 Beltinci
3.	Društvo prijateljev mladine Braslovče	Rakovlje 15b	3314 Braslovče
4.	Društvo prijateljev mladine Brestanica	Cesta prvih borcev 12	8280 Brestanica
5.	Društvo prijateljev mladine Brežice	Gubčeva 10 a	8250 Brežice
6.	Društvo prijateljev mladine Črna na Koroškem	Center 101	2393 Črna na Koroškem
7.	Društvo prijateljev mladine Črni Vrh	Črni Vrh 84	5274 Črni Vrh
8.	Društvo prijateljev mladine Črnomelj	Grajska cesta 39	8340 Črnomelj
9.	Društvo prijateljev mladine Dobje	Dobje 26	3224 Dobje pri Planini
10.	Društvo prijateljev mladine Dolenja vas	Stari grad 1 a	8270 Krško
11.	Društvo prijateljev mladine Dravlje	Draveljska 44	1000 Ljubljana
12.	Društvo prijateljev mladine Edvarda Kardelja	Kardeljev trg 5	3320 Velenje
13.	Društvo prijateljev mladine Fužine Hrušica	Pot do šole 2 a	1000 Ljubljana
14.	Društvo prijateljev mladine Gornja Radgona	Prežihova 1	9250 Gornja Radgona
15.	Društvo prijateljev mladine Javornik Koroška Bela	Cesta talcev 2	4270 Jesenice
16.	Društvo prijateljev mladine Jurček	Sokolska ul. 2	8233 Mirna
17.	Društvo prijateljev mladine Kavče	Kavče 15	3320 Velenje
18.	Društvo prijateljev mladine Konovo	Konovska cesta 21	3320 Velenje
19.	Društvo prijateljev mladine Koper	Cesta Zore Perello Godina 3	6000 Koper
20.	Društvo prijateljev mladine Koprivnica	Koprivnica 2	8282 Koprivnica
21.	Društvo prijateljev mladine Koroške	Gozdarska pot 11	2390 Ravne na Koroškem
22.	Društvo prijateljev mladine Kostanjevica na Krki	Gorjanska cesta 9	8311 Kostanjevica na Krki
23.	Društvo prijateljev mladine Kranj	Slovenski trg 1	4000 Kranj

24. Društvo prijateljev mladine Kranjska Gora	Koroška 12	4280 Kranjska Gora
25. Društvo prijateljev mladine Krmelj	Krmelj 104	8296 Krmelj
26. Društvo prijateljev mladine Krško - Levi breg	Poljska pot 7	8270 Krško
27. Društvo prijateljev mladine Krško - Desni breg	Bohoričeva ulica 14	8270 Krško
28. Društvo prijateljev mladine Krško polje	Vihre 32	8273 Leskovec pri Krškem
29. Društvo prijateljev mladine Lavrica	Dolenjska c. 327	1291 Škofljica
30. Društvo prijateljev mladine Leskovec	Pionirska 4	8273 Leskovec pri Krškem
31. Društvo prijateljev mladine Levi breg Velenje	Šaleška c. 19	3320 Velenje
32. Društvo prijateljev mladine Ljubo Šerčer	Kebetova 1	1000 Ljubljana
33. Društvo prijateljev mladine Lokovica	Lokovica 127	3325 Šoštanj
34. Društvo prijateljev mladine Maribor	Razlagova 16	2000 Maribor
35. Društvo prijateljev mladine Metlika	CBE 23	8330 Metlika
36. Društvo prijateljev mladine Milan Česnik	Teslova ul. 27	1000 Ljubljana
37. Društvo prijateljev mladine Mojca	Rozmanova ulica 10	8000 Novo mesto
38. Društvo prijateljev mladine Moste	Proletarska 1	1000 Ljubljana
39. Društvo prijateljev mladine Moščan	Proletarska 1	1000 Ljubljana
40. Društvo prijateljev mladine Murska Sobota	Trg zmage 4	9000 Murska Sobota
41. Društvo prijateljev mladine Notranjska	Cesta 4. maja 51	1380 Cerknica
42. Društvo prijateljev mladine Nove Fužine	Pot na Fužine 55	1000 Ljubljana
43. Društvo prijateljev mladine občine Radenci	Titova cesta 1	9252 Radenci
44. Društvo prijateljev mladine Paka	Paka 68	3320 Velenje
45. Društvo prijateljev mladine Pesje	Podgorska cesta 1	3320 Velenje
46. Društvo prijateljev mladine Piran	Rozmanova 7	6330 Piran
47. Društvo prijateljev mladine Podbočje	Podbočje 70	8312 Podbočje
48. Društvo prijateljev mladine Polhov Gradec	Polhov Gradec 13	1355 Polhov Gradec
49. Društvo prijateljev mladine Poljane	Zarnikova 3	1000 Ljubljana
50. Društvo prijateljev mladine Raka	Raka 108	8274 Raka
51. Društvo prijateljev mladine Rogaška Slatina, VIZ II. OŠ Rogaška Slatina	Ul. Kozjanskega odreda 4	3250 Rogaška Slatina
52. Društvo prijateljev mladine Ruše	Falska cesta 15	2342 Ruše
53. Društvo prijateljev mladine Senovo	Trg XIV. divizije 3	8281 Senovo
54. Društvo prijateljev mladine Skorno - Florjan	Skorno pri Šoštanju 11	3325 Šoštanj
55. Društvo prijateljev mladine Skrilje	Skrilje 90	5263 Dobravlje
56. Društvo prijateljev mladine Slovenske gorice	Ribiška pot 32	2230 Lenart
57. Društvo prijateljev mladine Slovenske Konjice	Stari trg 29	3210 Slovenske Konjice
58. Društvo prijateljev mladine Šenčur	Srednja vas 21	4208 Šenčur
59. Društvo prijateljev mladine Šentilj	Arnače 1	3320 Velenje
60. Društvo prijateljev mladine Škale	Škale 85 a	3320 Velenje

61. Društvo prijateljev mladine Škofja Loka	Podlubnik 20	4220 Škofja Loka
62. Društvo prijateljev mladine Šmarje pri Jelšah	Vegova ulica 26	3240 Šmarje pri Jelšah
63. Društvo prijateljev mladine Šmarje-Sap	Ljubljanska cesta 49	1293 Šmarje-Sap
64. Društvo prijateljev mladine Šmartno ob Paki	Šmartno ob Paki 72	3327 Šmartno ob Paki
65. Društvo prijateljev mladine Šmartno ob Savi	Cesta v Šmartno 38	1000 Ljubljana
66. Društvo prijateljev mladine šolski okoliš Vrhovci	Cesta na Bokalce 1	1000 Ljubljana
67. Društvo prijateljev mladine Šoštanj	Metleče 16	3325 Šoštanj
68. Društvo prijateljev mladine Tolmin	Prekomorskih brigad 1	5220 Tolmin
69. Društvo prijateljev mladine Trbovlje	Trg svobode 11	1420 Trbovlje
70. Društvo prijateljev mladine Zagorje ob Savi	Cesta 9. avgusta 5	1410 Zagorje
71. Društvo prijateljev mladine Zavodnje - Šentvid	Zavodnje 27 a	3325 Šoštanj
72. Društvo prijateljev mladine Zreče	Šolska cesta 3	3214 Zreče
73. Klub mladih Kočevje	Kidričeva 4	1330 Kočevje
74. Medobčinsko društvo prijateljev mladine Ajdovščina	Goriška 17	5271 Ajdovščina
75. Medobčinsko društvo prijateljev mladine Celje	Kidričeva 3	3000 Celje
76. Medobčinsko društvo prijateljev mladine za Goriško	Bazoviška ulica 04	5000 Nova Gorica
77. Medobčinsko društvo prijateljev mladine Sežana	Partizanska 18	6210 Sežana
78. Medobčinska zveza prijateljev mladine Velenje	C. Borisa Kraigherja 5	3320 Velenje
79. Mestna zveza prijateljev mladine Ljubljana	Linhartova 13	1000 Ljubljana
80. Občinska zveza prijateljev mladine Hrastnik	Log 3	1430 Hrastnik
81. Občinska zveza prijateljev mladine Šentjur	Mestni trg 10	3230 Šentjur
82. Zavod za letovanje in rekreacijo otrok	Trg prekomorskih brigad 1	1000 Ljubljana
83. Zveza društev prijateljev mladine Jesenice	Pod gozdom 2	4270 Jesenice
84. Zveza prijateljev mladine Domžale	Ljubljanska cesta 58	1230 Domžale
85. Zveza prijateljev mladine Idrija	Mestni trg 1	5280 Idrija
86. Zveza prijateljev mladine Krško	Cesta krških žrtev 57	8270 Krško
87. Zveza prijateljev mladine Ljubljana Center	Trg prekomorskih brigad 1	1000 Ljubljana
88. Zveza prijateljev mladine Ljubljana Moste - Polje	Proletarska 1	1000 Ljubljana
89. Zveza prijateljev mladine Ljubljana Šiška	Trg prekomorskih brigad 1	1000 Ljubljana
90. Zveza prijateljev mladine Ljubljana Vič - Rudnik	Koprška 94	1000 Ljubljana
91. Zveza prijateljev mladine Maribor	Razlagova 16	2000 Maribor

Programne Zveze prijateljev mladine Slovenije v letu 2013 podpirajo:

**URAD VLADE
ZA KOMUNICIRANJE**

**REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA DELO,
DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE**

**REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE IN JAVNO UPRAVO**

**REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA GOSPODARSKI
RAZVOJ IN TEHNOLOGIJO**

**REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST, KULTURO IN ŠPORT**

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Fotografija z enega prvih letovanj v Poreču v petdesetih letih

»Smoter Zveze prijateljev mladine Slovenije je nenehna skrb za našo mladino, da bi ta postala vsestransko zdrava in vedra, izobražena in kulturna, polna moralnih vrlin in sposobna doživljati lepote v prirodi in družbi in bi bila vedno vneta in borbena graditeljica naše socialistične domovine«,
programsko vodilo ZPMS, sprejeto na ustanovnem občnem zboru,
1. marca 1953.

Zveza Prijateljev *let*
Mladine Slovenije